Research on Science & Natural Philosophy | vol. VII

RICHARD KILVINGTON'S *QUAESTIONES SUPER LIBROS PHYSICORUM*

A Critical Edition with an Introduction

by Elżbieta Jung

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

Centrum Filozofii Przyrody

RICHARD KILVINGTON'S *QUAESTIONES SUPER LIBROS PHYSICORUM*

A Critical Edition with an Introduction

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Research on Science & Natural Philosophy | vol. VII

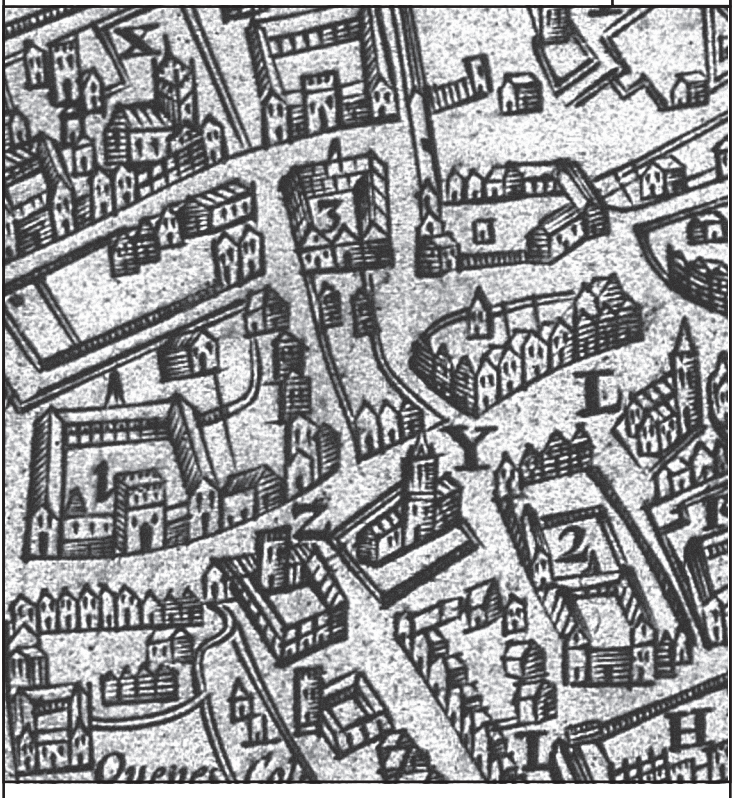

RICHARD KILVINGTON'S *QUAESTIONES SUPER LIBROS PHYSICORUM*

A Critical Edition with an Introduction

by Elżbieta Jung

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO
Łódź 2025

Centrum Filozofii Przyrody

Elżbieta Jung (ORCID: 0000-0003-3792-9799) – University of Lodz
Center for the Philosophy of Nature, 90-131 Lodz, 3/5 Lindleya St.

Series Research on Science & Natural Philosophy, vol. VII

EDITORIAL BOARD
Jagna Brudzińska, Universität zu Köln
Daniel A. Di Liscia, Ludwig-Maximilians-Universität, München
Ilana Löwy, Institut national de la santé et de la recherche médical, Paris
Paweł Maślanka, prof. em.
Jean-Paul Pittion, prof. em.
Sylvain Roudaut, Centre national de la recherche scientifique, (SPHERE – Université Paris Cité, Paris)
Elżbieta Żądzińska, University of Lodz

REVIEWERS
Martyna Koszkało
Hanna Wojtczak

INITIATING EDITOR
Natasza Koźbiał-Grabowiecka

TECHNICAL EDITOR
Katarzyna Woźniak

EDITORS
Latin – Dariusz Gwis
English – Robert Andrews

TYPESSETING
Maciej Stanek

COVER DESIGN
Monika Rawska

Cover image: Plan of the City of Oxford. Wellcome Collection

© Copyright by Elżbieta Jung, Lodz 2025
© Copyright for this edition by University of Lodz, Lodz 2025

NATIONAL SCIENCE CENTER, POLAND 2018/31/B/HS1/00472

The Open Access version of this book has been made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-No Derivatives 4.0 license (CC BY-NC-ND)

https://doi.org/10.18778/8331-737-3

Printed directly from camera-ready materials provided to Lodz University Press by Center for the Philosophy of Nature

Published by Lodz University Press

Edition: I. W.11734.25.0.M
Priniting sheets 44
ISBN 978-83-8331-736-6
e-ISBN 978-83-8331-737-3

Lodz University Press
90-237 Lodz, 34A Matejki St.
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
phone (+48) 42 635 55 77

Contents

Acknowledgments ..... **VII**

Introduction ..... **IX**
Life and Works XI
The Manuscript Tradition of Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum* XVII
Authorship of the Questions XVII
The Dispersed Tradition of Kilvington's Questions XXVI
The Structure of Kilvington's Questions XXVII
The Sources of Kilvington's Questions; Kilvington's Questions as a Source for Other Thinkers ... XXXIII
Description of the Manuscripts XXXIV
Relations among the Manuscripts XLIII
The Edition LIX
Bibliographical References LX
Abbreviations LXXII
Sigla LXXIII
Basic Manuscripts Witnesses for the Critical Edition of the Single Question LXXIII

Quaestiones super libros Physicorum **1**
Proemium 3
Quaestio 1—*Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur* 5
Quaestio 2—*Utrum in omni generatione tria principia requirantur* 113
Expositio primi libri Physicorum 209
Quaestio 3—*Utrum omne scitum sciatur per causam* 252
Quaestio 4—*Utrum omnis natura sit principium motus et quietis* 391
Quaestio 5—*Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno* 421

Quaestio 6—*Utrum qualitas suscipiat magis et minus* 453
Quaestio 7—*Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur* 535
Quaestio 8—*Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae* 559

Bibliography **609**

Index nominum in praefatione occurrentium **617**
Index nominum locorumque in editione occurrentium **621**

Acknowledgments

The present volume is the outcome of an extended and intricate research trajectory, marked by numerous methodological challenges and critical decisions necessary for the production of a critical edition of Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum*. The path toward this goal was far from linear, requiring continual reassessment of textual evidence and interpretative strategies to arrive at a coherent and reliable critical text.

In the course of the research and preparing the critical edition, I have greatly benefited from the financial support provided by National Science Centre, Poland (UMO-2018/31/B/HS1/00472).

Given the duration and complexity of this project, I am indebted to many individuals whose scholarly expertise and personal generosity were essential to its completion. I wish to express my sincere gratitude to Robert Andrews, Stephen Dumont, André Goddu, Miroslav Hanke, Daniel Di Liscia, Aurora Panzica, Joanna Papiernik, Stephen Read, Chris Schabel, Maciej Stanek, and Bartosz Żukowski. Their contributions—ranging from elucidation of the conceptual and philosophical difficulties in Kilvington's text, to assistance with Latin philology, and the sharing of unpublished research—have been of immense value throughout the course of this work.

This edition is based on extensive manuscript research. I gratefully acknowledge the support and assistance of the following libraries, which granted access to the relevant materials: the Bodleian Library (Oxford), Gonville and Caius College Library (Cambridge), Peterhouse College Library (Cambridge), the Národní knihovna České republiky (Prague), the Stedelijke Openbare Bibliotheek (Bruges), the Biblioteca Capitular y Colombina (Seville), the Biblioteca Apostolica Vaticana (Vatican City), and the Biblioteca Nazionale Marciana (Venice). I am especially thankful to the librarians at these institutions for their professionalism, courtesy, and willingness to facilitate my research under often demanding conditions. I would like to express my sincere thanks to the staff of the University of Lodz Publishing House, whose help contributed to the publication of this volume.

Finally, I owe my heartfelt gratitude to Marianna and Jędrek, whose enduring patience, understanding, and encouragement made this work possible. They literally grew up in the shadow of Richard Kilvington's teachings.

Introduction

Life and Works

In recent years there has been a growing interest in the views of Richard Kilvington, which has resulted in numerous publications presenting his original ideas in all areas he treated.[1] However, his curriculum vitae has

[1] Critical editions of Richard Kilvington's works: Richard Kilvington, *Sophismata*, edited by B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, [in:] *The Sophismata of Richard Kilvington*, Oxford: Oxford University Press 1990, pp. 1–151; Richard Kilvington, *Quaestiones super libros Ethicorum*, edited by M. Michałowska, [in:] Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Ethicorum* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 121), Leiden-Boston: Brill 2016, pp. 63–336; Richard Kilvington, *Utrum potentia motoris excedit potentiam rei motae*, edited by E. Jung, [in:] E. Jung, R. Podkoński, *Towards the Modern Theory of Motion. Oxford Calculators and the New Interpretation of Aristotle* (Research on Science & Natural Philosophy vol. IV), Łódź: Lodz University Press 2020, pp. 213–266; Richard Kilvington, *Utrum omnis creatura sit suae naturae certis limitibus circumscripta*, edited by M. Michałowska, [in:] M. Michałowska *Richard Kilvington on the Capacity of Created Beings, Infinity, and Being Simultaneously in Rome and Paris: Critical Edition of Question 3 from Quaestiones super libros Sententiarum* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 130), Leiden–Boston: Brill 2021, pp. 77–181; Richard Kilvington, *Utrum quilibet actus volutatis per se malus sit per se aliquid*, edited by E. Jung, M. Michałowska, [in:] E. Jung, M. Michałowska, *Richard Kilvington Talks to Thomas Bradwardine about Future Contingents, Free Will, and Predestination: A Critical Edition of Question 4 from "Quaestiones super libros Sententiarum"* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 134), Leiden–Boston: Brill 2023, pp. 121–205. Translations: B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, *The Sophismata of Richard Kilvington: Introduction, Translation and Commentary* (English trans.), Cambridge: Cambridge University Press, 1990. Ryszard Kilvington, *Kwestie o ruchu*, [in:] E. Jung, *Arystoteles na nowo odczytany. Ryszarda Kilvingtona „Kwestie o ruchu,"* (Polish trans.), Łódź: Lodz University Press, 2014, pp. 107–316. Secondary literature: for the secondary literature up to 2010 see O. Weijers, M. B. Calma, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maitres (ca. 1200–1500)*, vol. VIII, *Studia Artistarum* 25 (2010), pp. 114–121; for the secondary literature up to 2022 see E. Jung, "Richard Kilvington," *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2022 Edition), E. N. Zalta & U. Nodelman (eds), https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/kilvington/. For the most recent secondary literature see E. Jung, "Controversy on Infinity between Richard FitzRalph and Richard Kilvington," [in:] *A Companion to Richard FitzRalph. Fourteenth-Century Scholar, Bishop, and Polemicist*, M. W. Dunne, S. Nolan (eds), Leiden–Boston: Brill, 2022, pp. 121–153; E. Jung, "Richard Kilvington's Theory of Hylomorphism and Qualitative Change," *Przegląd Tomistyczny* XXX (2024), pp. 93–118; E. Jung, "Richard Kilvington's Theory of Contingency, Necessity, and God's Absolute and Ordained Power", in *Time, Tense, and Modality. Proceedings of the XXIII European Symposium on Medieval Logic and Semantics*, M. Bieniak, W. Wciórka (eds) (Investigating Medieval Philosophy 26), Brill: Leiden (forthcoming); E. Jung, R. Podkoński, "Mathematical Imagination in 14th-Century Natural Philosophy. The Case of an Endless, Infinite Helix Line," *Historia Mathematica* 70 (2025), pp. 53–72; E. Jung, J. Papiernik, "The Influence of Richard Kilvington's *Physics* Commentary on the Anonymous Treatise *De sex inconvenientibus*,"

not been updated with any new conclusions. In my article "Works of Richard Kilvington," published in 2000, I gathered previously unrecognized information about Kilvington's life and work, and also suggested possible dates for his works.[2]

Richard Kilvington (ca. 1302–1361) began his studies in the Arts at Oxford around 1317; most likely, he first entered Balliol College. He later studied theology at Oriel College, Oxford.[3] In 1321, he became a Bachelor of Arts, in 1325 or 1326 a Master of Arts, then a Doctor of Theology in 1337.[4] Kilvington belonged to the circle of friends and courtiers of Richard de Bury, Bishop of Durham, who, starting in the year 1334, helped him to advance in an ecclesiastical and political career. He was a member of the de Bury household in 1334–1335.[5] Richard de Bury also introduced him to the royal court of Edward III. Kilvington was a member of a diplomatic mission to France in 1338–1340.[6] His academic career was followed by an ecclesiastical one, which culminated in his appointment as Dean of St. Paul's Cathedral in London in 1354.

Recherches de Théologie et Philosophie Médiévales 92(2) 2025 (forthcoming); E. Jung, R. Podkoński, "The Dispersed Tradition of Richard Kilvington's Questions on Aristotle's *Libri naturales*," (forthcoming); E. Jung, B. Żukowski, "Modal Logic in Richard Kilvington's Questions on the *Physics*" (forthcoming); M. Michałowska, "Ryszarda Kilvingtona Kwestie do Etyki – nowe argumenty i procedury badawcze w czternastowiecznym dyskursie etycznym," *Roczniki Filozoficzne* 67/1 (2019), pp. 177–192; M. Michałowska, "Cracking the Code of the Will. Richard Kilvington on the Will and Logic," [in:] *Willing and Understanding: Late Medieval Debates on the Will, the Intellect, and Practical Knowledge*, R. Fedriga, M. Michałowska (eds) (Investigating Medieval Philosophy 19), Leiden–Boston: Brill, 2023, pp. 210–231; M. Michałowska, "At the Intersections of Physics and Ethics: Richard Kilvington on Ethical Change," [in:] *Calculating Ethics in the Fourteenth Century*, E. A. Lukács, M. Michałowska (eds) (Investigating Medieval Philosophy 22), Leiden–Boston: Brill, 2024, pp. 70–98; M. Michałowska, E. A. Lukács, "Calculatory Ethics: Methods, Arguments, and Cases. An Introduction," [in:] *Calculating Ethics*, pp. 1–25; R. Fedriga, M. Michałowska, *Safeguarding Free Will: William Ockham, Walter Chatton, and Richard Kilvington on the Will*, Kraków: Księgarnia Akademicka, 2022; A. Nanini, "Ethical Implication of a Metaphysical Structure," [in:] *Calculating Ethics*, pp. 191–309.

[2] See E. Jung-[Palczewska], "Works by Richard Kilvington," *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 67 (2000), pp. 181–223.

[3] See B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, 'Introduction,' [in:] Richard Kilvington, *The Sophismata*, p. XXIV.

[4] See ibid., p. XXVII; Jung-[Palczewska], "Works," p. 222.

[5] See G. Leff, *Bradwardine and the Pelagians: A Study of his 'De Causa Dei' and it's Opponents.* (Cambridge Studies in Medieval Life and Thought, New Series, vol. 5), Cambridge: Cambridge University Press 1957, p. 3.

[6] See B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, 'Introduction,' p. XXVII.

Along with Richard FitzRalph, Kilvington was involved in the battle against the mendicant friars, an engagement that continued almost until his death in 1361.[7]

It is already well acknowledged that Richard Kilvington together with Thomas Bradwardine originated the so-called School of Oxford Calculators. A new methodology for conducting natural philosophy was developed by this school, one permitting recognition of its members and supporters at a glance. The Oxford Calculators were particularly notable for their special interest in *logica moderna*, the new theories of local motion, original concepts of qualitative changes, and the application of logic and mathematics in practical science, that is, ethics and theology.[8]

---

[7] See E. Jung, "Richard Kilvington," *The Stanford Encyclopedia*; E. Jung, "Richard Kilvington," [in:] E. Jung and R. Podkoński, *Towards the Modern*, pp. 13–17.

[8] From the extensive literature on the methodology and concepts of the Oxford Calculators I list here a selection: F. Bottin, "The Mertonians: Metalinguistic Sciences and the Insolubilia," [in:] *The Rise of British Logic* P. O. Lewry (ed.) (Papers in Mediaeval Studies, 7), Toronto 1985, pp. 235–248; M. Clagett, *Studies in Medieval Physics and Mathematics* (Collected Studies Series, 103), London 1979; M. Clagett, *The Science of Mechanics in the Middle Ages* (University of Wisconsin Publications in Medieval Science, 4), Madison, WI 1959 and 1961; S. Drake, "Bradwardine's Function, Mediate Denomination and Multiple Continua," *Physis* 12 (1970), pp. 51–68; M. Hanke, E. Jung, 'William Heytesbury,' [in:] E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2018 Edition), https://plato.stanford.edu/archives/spr2018/entries/heytesbury/; E. Jung, R. Podkoński, *Towards the Modern Theory*; S. J. Livesey, "The Oxford Calculatores, Quantification of Qualities, and Aristotle's Prohibition of Metabasis," *Vivarium* 24 (1986), pp. 50–69; J. Longeway, *William Heytesbury: On Maxima and Minima. Chapter 5 of* Rules for Solving Sophismata *with an Anonymous Fourteenth-Century Discussion* (Synthese Historical Library, 26), Dordrecht 1984; A. G. Molland, "The Geometrical Background to the "Merton School," *British Journal for the History of Science* 4 (1968–1969), pp. 108–125; J. E. Murdoch, "Mathematics and Sophisms in Late Medieval Natural Philosophy," [in:] *Les genres littéraires dans les sources théologiques et philosophiques médiévales: définition, critique et exploitation. Actes du colloque international de Louvain-la-Neuve, U.C.L., Institut d' études médiévales* (Textes, Études, Congrès 5), Louvain-la-Neuve 1982, pp. 85–100; J. E. Murdoch, "From Social into Intellectual Factors: An Aspect of the Unitary Character of Late Medieval Learning," [in:] *The Cultural Context of Medieval Learning. Proceedings of the First International Colloquium on the Philosophy of Science and Theology in the Middle Ages—September 1973* J. E. Murdoch, E. D. Sylla (eds), Dordrecht–Boston 1975, pp. 271–339; J. E. Murdoch, E. D. Sylla, "The Science of Motion," [in:] *Science in the Middle Ages*, D. C. Lindberg (ed.) (Chicago History of Science and Medicine), Chicago 1978, pp. 206–264; F. Pironet, "William Heytesbury and the Treatment of Insolubilia in Fourteenth-Century England, Followed by a Critical Edition of Three Anonymous Treatises De insolubilibus Inspired by Heytesbury," [in:] *Unity, Truth and the Liar. The Modern Relevance of Medieval Solutions to the Liar Paradoxy* S. Rahman, T. Tulenheimo, E. Genot (eds) (Logic, Epistemology, and the Unity of Science, 8), Dordrecht 2008, pp. 255–333;

Richard Kilvington authored many significant works, covering a number of scholarly domains, i.e., logic, natural philosophy, ethics, and theology. Almost all of his works have survived to our times; all of them, except for a few sermons, stem from his teaching at Oxford and often reflect lively discussions in the classroom.[9] None of his works were written in the usual commentary format, one which followed the order of books in the relevant works of Aristotle. Kilvington reduced the number of topics discussed to certain central issues, which were fully developed, needing no more than nine questions to constitute an entire commentary. The reduction in the range of topics is counterbalanced by a deeper analysis of the questions chosen for treatment, as best evidenced by his questions on the *Physics*.

The chronology of Kilvington's works is well established. The *Sophismata*, and the *Quaestiones super De generatione et corruptione*,[10] composed before 1325, came from his lectures as a Bachelor of Arts. The date of his Sophismata is confirmed by the date of Bradwardine's *Insolubles* (1321–1324),[11] since Kilvington's sophism 48 was written shortly after Bradwardine's treatise, so—as Stephen Read claims—"they both belong to the early to mid-1320s."[12] The *Quaestiones super libros Physicorum*

R. Podkoński, *Richard Swineshead's Theory of Motion* (Research on Science & Natural Philosophy, vol. II), Łódź: Lodz University Press 2019; R. Podkoński, *Suisetica inania, Ryszarda Swinesheada spekulatywna nauka o ruchu lokalnym*, Łódź: Lodz University Press 2018; S. Rommevaux-Tani, *De sex inconvenientibus, Traité Anonyme de Philosophie Naturelle du XIVe Siècle*, Paris: Vrin 2023; P. V. Spade, S. Read, 'Insolubles,' in E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/insolubles/; E. D. Sylla, "Infinity and Continuity: Thomas Bradwardine and His Contemporaries," [in:] *The History of Continua: Philosophical and Mathematical Perspectives* S. Shapiro, G. Hellman (eds), Oxford 2021, pp. 49–81; E. D. Sylla, *The Oxford Calculators and the Mathematics of Motion, 1320–1350. Physics and Measurement by Latitudes*, New York 1991; J. A. Weisheipl, "Ockham and Some Mertonians," *Mediaeval Studies* 30 (1968), pp. 163–213; J. A. Weisheipl, "The Interpretation of Aristotle's Physics and the Science of Motion," [in:] *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism 1100–1600* N. Kretzmann, A. Kenny, J. Pinborg, and E. Stump (eds), Cambridge 1982, pp. 519–536; C. Wilson, *William Heytesbury: Medieval Logic and the Rise of Mathematical Physics* (University of Wisconsin Publications in Medieval Science, 3), Madison, WI 1960.

[9] See E. Jung-[Palczewska], "Works," pp. 189–229.

[10] A critical edition of Richard Kilvington's *Quaestiones super De generatione et corruptione* is in preparation by Elżbieta Jung and Robert Podkoński.

[11] See P. V. Spade, S. Read, 'Insolubles,' *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

[12] S. Read, "The Calculators on the Insolubles: Bradwardine, Kilvington, Heytesbury, Swyneshed, and Dumbleton," [in:] *Quantifying Aristotle*, pp. 126–152, at p. 130, n. 10.

were composed at the latest in 1326, i.e., after Walter Burley's *Tractatus secundus de intensione et remissione formarum accidentalium* dated around 1323,[13] and before Thomas Bradwardine's *Tractatus de proportionibus velocitatum in motibus*, i.e., before 1328.[14] The *Quaestiones super libros Ethicorum*[15] (composed before 1332) date from his time as a Master of Arts. After Kilvington advanced to the Faculty of Theology, he penned eight questions on Peter Lombard's *Sentences*.[16] Recent research by Severin Kitanov and Christopher Schabel, Elżbieta Jung and Monika Michałowska, as well as Jung and Robert Podkoński, sets a new date for Kilvington's lecture on the *Sentences* to 1331–1332, which, as a result, allows the date of his commentary on the *Sentences* to be more accurately determined.[17] In his question 3 on the *Physics*, Kilvington mentions a logical treatise on *insoluble* that he intends to compose, which, however, is not known.[18] The chronology of Kilvington's works can be confirmed by cross-references. In his questions on the *Sentences*, he refers to his questions on the *Ethics* and *Physics*, in his *Ethics* to his questions on the *Physics*, in his *Physics* to the questions on the *On Generation and Corruption*.[19] Kilvington's commentary on the *Sentences* constitutes a set of eight questions;[20] his commentary on the *Ethics* is a set of eight questions;[21] the commentary on the *On Generation and Corruption*

---

[13] In his question *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (see *inf.* q. 6, pp. 467–488) Kilvington extensively debates with Walter Burley. For the date of Burley's treatise see M. Vittorini, "Life and Works," [in:] *A Companion to Walter Burley. Late Medieval Logician and Metaphysician* A. D. Conti (ed.), Leiden-Boston: Brill (2013), p. 40; E. Jung-[Palczewska], "Works," pp. 205–207.

[14] See E. Jung, "The New Interpretation," pp. 37–79.

[15] See E. Jung-[Palczewska], "Works," p. 222.

[16] Two theological questions by Kilvington on the *Sentences* have been critically edited (see n. 1). A critical edition of Kilvington's question 1: *Utrum Deus sit super omnia diligendus*, and q. 2: *Utrum per opera meritoria augeatur habitus caritatis quo Deus est super omnia diligendus* is in preparation by Elżbieta Jung.

[17] See S. Kitanov, Ch. Schabel, "Thomas Bradwardine's Questions on Grace and Merit from His *Lectura* on the *Sentences* at Oxford, 1332–1333," *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 89 (2022), pp. 167–168; E. Jung, M. Michałowska, *Richard Kilvington Talks*, pp. 1–84; E. Jung, R. Podkoński, "Mathematical Imagination," pp. 60–62.

[18] Ricardus Kilvington, *inf.*, q. 3, p. 378.25–28: "Hic possunt poni multae opiniones solutionem huius et aliarum insolubilium continentes quas tamen ad praesens omitto, quia de eisdem opinionibus una cum insolubilibus intendo alias per modum tractatus specialius perscrutari."

[19] See Jung-[Palczewka], "Works," p. 198.

[20] See E. Jung, 'Richard Kilvington,' *The Stanford Encyclopedia*.

[21] See M. Michałowska, 'Introduction,' [in:] Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Ethicorum*, pp. 11–26.

consists of nine questions; and his *Physics* commentary constitutes a set of eight questions. The only questionable point remains the authenticity of Kilvington's commentary on the *Physics*. His other commentaries have been acknowledged by Konstanty Michalski, Anneliese Maier, August Pelzer, Friedrich Stegmüller, Alfons De Poorter, Adolf Damasus Trapp, Charles Lohr, Barbara Kretzmann and Norman Kretzmann, William Courtenay, and Richard Sharpe.[22]

[22] See K. Michalski, "Le problème de la volonté à Oxford et à Paris au XIVe siècle," *Studia Philosophica* 2 (1937), p. 249; A. D. Trapp, "Augustinian Theology of the 14th Century," *Augustiniana* 6 (1956), p. 246; F. Stegmüller, *Repertorium Commentariorum in Sententias Petri Lombardi*, vol. I, Würtzburg 1947, p. 347; Ch. Lohr, "Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Narcissus-Richardus," *Traditio* 28 (1972), p. 393; A. Maier, *Die Vorläufer Galileis im 14. Jahrhundert* (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, 3), Roma 1949, p. 253; A. Maier, *An der Grenze von Scholastik und Naturwissenschaft* (*Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik*, Edizioni di Storia e Letteratura), vol. II, Roma 1952, p. 191; A. De Poorter, "Les *Questiones super Libros Sententiarum* de Richardi de Killington à la Bibliothèque de Bruges," *Revue Néo-Scolastique de Philosophie*, 30 (1928), p. 241; A. Pelzer, "Codices Vaticani Latini," Roma 1931; B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, *The Sophismata*, pp. XXV–XXVI; W. J. Courtenay, *Schools & Scholars in Fourteenth-Century England*, Princeton University Press 1987, pp. 92, 272; R. Sharpe, *A Handlist of the Latin Writers of Great Britain and Ireland Before 1350*, Turnhout: Brepols 2001, p. 760.

The Manuscript Tradition of Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum*

In my paper "Works by Richard Kilvington" I mistakenly hypothesized that Kilvington's commentary on the *Physics* was limited to four questions on motion preserved in the Venice San Marco library.[23] More detailed examination of the manuscript tradition allows me, however, to revise this assumption. As it appears, the manuscript tradition of Kilvington's questions is enormously complex; therefore the best way to elucidate it is to start with obvious facts and clear references.

Authorship of the Questions

In the Erfurt codex (Universitätsbibliothek Erfurt, Dep. Erf. Ampl., Ms. CA 8° 74, ff. 35ra–86va) there have been preserved nine questions on the *De generatione et corruptione* of which the last one is entitled: *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*, with the explicit on f. 86va: *Expliciunt quaestiones super librum De generatione datae a magistro Ricardo* (*Kylvyngtonensis* scratched out) *Angliae nationis*.

The commentary on the *De generatione* preserved in the Bruges codex (Stedelijke Openbare Bibliotheek, Ms. 503, ff. 20vb–50vb) also ends with the same question. On the first paper coversheet is pasted a piece of parchment form the relevant period, which includes a description of the contents of the codex: *Quodlibeta Rodington. Questiones morales edite a magistro claricon. Item quedam questiones theologice et questiones super librum de gene^{ne} et cor^{ne}.* The *Quaestiones super libros Ethicorum* have been critically edited; without a shadow of a doubt they were penned by Richard Kilvington.[24] Also *quaedam quaestiones theologicae* were authored by Richard Kilvington; these are the first and the second questions of his set of eight questions on the *Sentences*.

The question *Utrum in omni generatione* has also been preserved in Sevilla (Bibliotheca Colombina Ms. 7-7-13, ff. 27rb–37ra). This question was transcribed by Jacob of Curte (f. 37ra: *Explicit quaestio Clolicam*(!)...) along with two other questions on the *Physics* attributed to the same author.

The set of three questions was copied by following a set of nine questions on the *De generatione et corruptione*. Jacob finished the transcription of *Ricardus*'s questions on the *De generatione* on Wednesday, July 21,

---

[23] See E. Jung-[Palczewska], "Works," p. 203.
[24] See M. Michałowska, 'Introduction,' pp. 19–46.

1350 (f. 27ra: *Expliciunt questiones Ricardi super librum de generatione et corruptione. Et explevi eas M.CCC.L. die mercurei XXI mensis Julii in vigilia Sancte Marie Magdalene Gloria hec est omnibus sanctis eius*), and began to transcribe questions on the *Physics* (f. 27ra: *Incipiunt quaestiones Cholicam*(!) *super librum Physicorum quae sunt tres numero*) which he finished on Tuesday, October 5, 1350 (f. 50vb: *Expliciunt questiones Cholicum*(!) *quae potui reperire, scripte, et complete per manum Iacobi de Curte M.CCC.L. die martis quinta die mensis Octobris*). Jacob of Curte uses six different forms of the name of the author of the questions on the *Physics*: Cholicus or Cholica(?), Clolicus(?) or Clolica, Colichus(?) or Colicha (f. 37ra: *Incipit tertia quaestio Colicha*(!)).

The nine questions on the *De generatione et corruptione* preserved in the Seville coincide with those found in the Bruges and Erfurt codices. They are as follows:

1. *Utrum generatio sit transmutatio distincta ab alteration.*
2. *Utrum continuum sit divisibile in infinitum.*
3. *Utrum augmentatio sit motus ad quantitatem.*
4. *Utrum omnia elementa sint ad invicem transmutabilia.*
5. *Utrum omnis actio sit ratione contrarietatis.*
6. *Utrum mixtio sit miscibilium alteratorum unio.*
7. *Utrum numerus elementorum sit aequalis numero qualitatum primarum.*
8. *Utrum omnia contraria sint activa et passiva ad invicem.*
9. *Utrum ex omnibus duobus elementis posset tertium generari.*[25]

The questions on the *Physics* by Cholicus or Colichus(?) or Clolicus(?) are as follows:

1. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur.*
2. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis.*
3. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur.*

---

[25] The questions are preserved in the following manuscripts: Brugge: Stedelijke Openbare Bibliotheek Ms. 503, fols. 20vb–50vb (questions 1–9); Cambridge, Peterhouse College Library, Ms. 195, fols. 60ra–81rb (questions 1–4); Erfurt: Universitätsbibliothek, Dep. Erf. Ampl., Ms. CA 8°. 74, fols. 35ra–86va (questions 1–7 and 9); Kraków, Biblioteka Jagiellońska, Ms. 648, fols. 40ra–53rb (questions 1–5); Paris: Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 6559, fols. 61ra–132vb (questions 1–9); Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, Ms. 7-7-13, fols. 9ra–27ra (questions 1–9); Firenze, Biblioteca Nationale Centrale, Cod. Conv. Soppr., Ms. B. VI. 1681, fols. 37ra–77vb (questions 1–8, question 7 incomplete).

As Jacob of Curte observes, the questions are incorrectly ordered: question 1 is located in the place of question 3; question 2 is in the place of question 1 (f. 37ra: *explicit quaestio Colicham et est secunda licet hic sit prima*), and question 3 is situated in the place of question 2 (f. 40vb: *expleto eo quod potui reperire de questione ista que debet esse tertia secundum rectum ordinem licet sit secunda secundum istum*.) Therefore, it is likely that they were transcribed upon at least three different occasions.

Original order of the questions:

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.
2. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.
3. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*.

First scribe = β

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.
2. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.
3. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis* (interrupted).

Second scribe = γ

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.
2. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis* (interrupted).
3. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.

Third scribe = δ

1. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.
2. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis* (interrupted).
3. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.

Jacob of Curte did not change this order.

The testimony of the Bruges manuscript leaves no doubt as to Kilvington's authorship of the question *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*, which is listed as the first one in Sevilla. Since Jacob of Curte transcribed three questions composed by the same author, and the first of these was penned by Richard Kilvington, there is no doubt that all three questions which survive in Sevilla were authored by Kilvington.

The question *Utrum in omni generatione* is also preserved in Paris (BnF, Ms. lat. 6559, ff. 71rb–88rb) without specified attribution. The Paris codex also preserves the third question from the Seville codex *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur* (ff. 133ra–153rb), ascribed to magister William of Colynigam (f. 153rb: *et sic finitur quaestio prima magistri Willelmi de Colynigam Oxoniensis*).

In his question 2, *Utrum in omni generatione*, Kilvington refers to his question *Utrum omne quod generatur* and declares that it is the first question, as the following examples show.

q. 2 *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*	q. 1 *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*
p. 132: ... et hoc supposito quod elementa sunt in mixto secundum quod sufficienter probatum est in tertio principali primae quaestionis.	pp. 47–54: Tertio arguo... Sed quaecumque illarum responsionum ponatur semper sequitur idem, quia sequitur quod elementa sunt in mixto.
p. 155: Et suppono istam suppositionem praesuppositam in septimo principali primae quaestionis satis, videlicet quod "caliditas in igne sit caliditas intensior quam caliditas in aere."	p. 69: Septimo arguo ad principale... et cum illa similiter suppono unam aliam suppositionem, istam videlicet quod "caliditas ignis summi sit intensior quam caliditas aeris summi."

These cross-references testify that the attribution of the question *Utrum omne quod generatur* to William of Colynigam in the Paris manuscript was incorrect; both questions were composed by Richard Kilvington.

In his second question (*Utrum in omni generatione*), Kilvington also refers to his—as he states—third question. The relevant quote refers to the question titled *Utrum omne scitum sciatur per causam*. Conversely, in question 3 Kilvington refers to question 2.

q. 2 *Utrum in omni generatione...*	q. 3 *Utrum omne scitum...* (*Expositio*)
pp. 185–186: Sed tamen contra istam responsionem potest argui, quia data ista responsione nihilominus sequitur quod ex duabus formis elementaribus resultaret una forma composita, ex tribus similiter eadem ratione sicut ex quattuor, cuius reductionem ulteriorem et solutionem similiter ideo hic omitto, quia de isto pertractabitur plenius in tertia quaestione etc.	p. 247: Item ad principale, si aliqua forma sit composita, nulla forma possit poni componi nisi ex formis solum modo, sequitur quod aliqua forma foret composita ex formis. Et ita sequitur, cum maxime sit ponendum formas compositas componi ex duabus formis elementaribus, quod ex duabus formis elementaribus potest componi tertia forma, et ex tribus quarta, et ex quattuor quinta in eodem mixto. Et hoc est argumentum quod tetigi alias in respondendo ad secundum principale secundae quaestionis de quo dixi ibidem esse alias formae dissolvendae.

In the Paris and Vatican codices, the question *Utrum omne scitum* (BAV, Ms. Vat. lat. 4353, ff. 130^{r}–143^{v}; BnF, Ms. 6559, ff. 161vb–190vb) is preceded by the *Expositio primi libri Physicorum* (Vat. lat. 4353, ff. 125^{r}–130^{r}; BnF 6559, ff. 153ra–161vb). In the Vatican codex the *Expositio* is preceded by forty lines of the second Kilvington question *Utrum in omni generatione* (f. 124^{r}). Girard Etzkorn connects the fragment of Kilvington's second question with the *Expositio* and the question *Utrum omne scitum*, and claims that there is only one question on the *Physics* on folios 124^{r}–143^{v}: "Guillelmus de Collingham(?), *Quaestio in libros Physicorum Aristotelis*."[26] Anneliese Maier hypothesizes that the *Expositio* and the question contained in Vatican were authored by Richard Kilvington.[27] Lohr is of the opinion that the *Expositio* and question *Utrum omne scitum* were composed by William of Coningham, and that they also are found in Paris, BnF 6559, and Sevilla, Biblioteca Colombina 7-7-13 (AD 1331, fols. 37ra–40vb).[28]

In the Paris codex the *Expositio* and the question *Utrum omne scitum* are ascribed to Willingham (expl. f. 190va: *Et sic finis est quaestionum*(!) *Willingham*(?) *cum expositione commenti primi primi libri Physicorum*); in the Vatican manuscript there is no attribution (expl. f. 143^{v}: *Et hoc est finis huius quaestionis cum expositione primi commenti vel libri Physicorum*). In Sevilla these texts are not preserved.

The attribution of the question *Utrum omne scitum* to William of Collingham appears to be wrong. Richard Sharpe, building upon Lynn Thorndike and Pearl Kibre,[29] states that:

> *Due questiones naturales*, as entered in the catalogue of the library of the Austin Friars at York (306h), thought to be the two questions on Aristotle's *Metaphysica* and *Physica* in BnF MS lat. 6559 (s. xiv), fols. 133^{r}–153^{r}...
>
> (?) *Quaestiones* on Aristotle's *Metaphysica*, inc. 'Sciendum quod dicit Aristoteles tercio Metafisice'...
>
> *Quaestiones* on Aristotle's *Physica*, inc. 'Textus quem intendo exponere (exponere intendimus) est textus Aristotelis.'[30]

---

[26] See G. J. Etzkorn, "*Iter Vaticanum Franciscanum*: A Description of Some One Hundred Manuscripts of the *Vaticanus Latinus* Collections," Leiden–New York 1998, pp. 124–125.
[27] See A. Maier, *Die Vorläufer Galileis*, p. 97; A. Maier, *Ausgehendes Mittelater. Gesammelte Aufsatze zur Geistesgeschichte des 14. Jahrhunderts*, Roma 1964, pp. 253–254.
[28] See Ch. Lohr, "Medieval Latin," p. 393; R. Sharpe, *A Handlist*, p. 760.
[29] L. Thorndike, P. Kibre, *A Catalogue of Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin*, Revised and Augmented, Cambridge, MA 1963 (1397).
[30] R. Sharpe, *A Handlist*, p. 760.

Thorndike and Kibre, however, echo Alfred Brotherstone Emden, who says:

> Collingham... composed *questiones* on book I of the *Physics* of Aristotle and *questiones de generatione et corruptione*; both works contained in Paris, Bibl. Nat. Fonds latin Ms 6559... Two *questiones naturales* by him were formerly in the library of the Austin Friars, York.[31]

In the catalog of York library there are mentioned two *questiones naturales Colynham*, in a manuscript which John of Erghome donated to the library in 1371.[32] The catalog does not mention the titles of the questions nor the name of their author. The purported question on the *Metaphysics* is, in fact, a question on the *Physics* entitled *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*, which begins with a short *Proemium* referring to the authority of Aristotle from his Book III.[33] This question is found in both manuscripts: Paris, BnF 6559 and Sevilla 7-7-13.

In his question 3, Kilvington refers to his second question, for example:

q. 3 *Utrum omne scitum...*(*Expositio*)	q. 2 *Utrum in omni generatione...*
pp. 246: Item, supposito isto quod alias probatum in quarto principali secundae quaestionis, videlicet quod formae elementares intenduntur et diminuuntur ad remissionem qualitatum elementarium, manifeste patet veritas secundae suppositionis.	p. 144–147: Quarto arguo ad principale... Sed contra istam positionem et casum istius positionis arguo et probo quod forma substantialis sit intensibilis et remissibilis, quia si non, sequitur quod nulla substantia est intensibilis et remissibilis; et, si sic, igitur nullus est ignis intensibilis et remissibilis, ergo nec ignis remissus nec ignis summus, quod est manifeste falsum. p. 155–156: ... cum forma ignis sit intensibilis et remissibilis secundum intensionem et remissionem qualitatis ignis, secundum quod probatum fuit in quarto principali istius quaestionis.

[31] A. B. Emden, *A Biographical Register of the University of Oxford to A.D. 1500*, vol. 2, Oxford: Clarendon Press 1958, p. 466.
[32] See M. R. James, *Fasciculus Jo. Willis Clarc dictatus*, Cambridge 1909, p. 48.
[33] See Ricardus Kilvington, *inf.*, Proem., pp. 3–4.

(*cont.*)

p. 342: Dico tamen quod intelligendo per 'virtutem' [virtutem] vegetativam, sensitivam, et intellectivam non sunt aliquae intentiones in organo alicuius bruti hic existentis in homine quae sunt inferiores ad virtutem intellectivam, eo quod, sicut dixi superius et alias respondendo ad tertium principale secundae quaestionis, eadem virtus indivisibilis est virtus intellectiva, sensitiva, vegetativa, imaginativa.

p. 186–188: Ad tertium principale respondeo... Unde pono quod eadem anima in homine est intellectiva, et sensitiva, et vegetativa... *Aristoteles opinatur eas esse unam secundum subiectum, et plures secundum virtutes*, et eodem modo de anima sensitiva in asino, videlicet quod anima sensitiva est eadem in asino et vegetativa.

In Paris BnF 6559, the questions *Utrum omne quod generatur* and *Utrum omne scitum* are attributed to the same philosopher (William of Colynigam or Willingham). In the same codex, the question *Utrum in omni generatione* lacks an attribution; however, as previously indicated, in this question the author himself refers to his third question.

As a result of a comparative analysis of the manuscripts, which revealed numerous cross-references,[34] the controversy that arose over the authorship of the first four questions on the *Physics* is finally resolved. They were composed by the same author, who was Richard Kilvington, and they were arranged as follows:

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.
2. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.
3. *Expositio primi libri Physicorum cum quaestione Utrum omne scitum sciatur per causam*.
4. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*.

Also four questions, attributed to magister Ricardus, preserved in Venezia (Biblioteca Nazionale Marciana, Ms. lat. VI. 72 [2810], ff. 81ra–112rb) were composed by Richard Kilvington. On the top of f. 81ra we read: *1 quaestio Ricardi*; on f. 112ra expl.: *Expliciunt quattuor quaestiones compilatae a reverendo viro magistro Ricardo super libros Physicorum*. Edith Sylla first argued for the attribution of these questions to Kilvington.[35] In my paper "Works," I supported her opinion by providing further justification for this attribution.[36] New evidence confirms earlier findings.

---

[34] All cross-references are noted in the doctrinal apparatus.

[35] See E. D. Sylla, *The Oxford Calculators*, pp. 435–46. According to Jean Celeyrette, the authorship of these questions is uncertain. See O. Weijers, M. B. Calma, *Le travail intellectuel*, p. 118.

[36] E. Jung-[Palczewska], "Works," pp. 203–217.

In the Venice manuscript the order of the questions is as follows:

1. *Utrum in omni motu potentia motoris excedat potentiam rei motae*.
2. *Utrum qualitas suscipiat magis et minus*.
3. *Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno*.
4. *Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur*.

As I proved in "Works," the authorship of these four questions is confirmed by cross-references in Kilvington's questions on the *Ethics* and the *Sentences*.[37]

Likewise testimony from the fourteenth century confirms Kilvington's authorship of the question on vacuum. Manuscript Vat. lat. 2148, f. 78rb, contains information about Kilvington's question: *quaternio quinta... secundum Ricardum Anglicum*: *Utrum aliquid aeque velociter possit moveri in pleno et vacuo*.

In his question *Utrum aliquod corpus*, Kilvington refers to his subsequent question *Utrum omne transmutatum*:

q. 5 *Utrum aliquod corpus...*

p. 427: Item, sit A ignis et B terra, et imaginetur vacuum inter concavum orbis lunae et centrum terrae, et ponatur A et B in loco ubi nunc est aer, et ponatur A supra B immediate. Tunc arguo sic: A et B sunt duo contraria immediata et quiescunt per positionem istam, et cetera sunt paria, et A non prius eget in B vel econtra cum nunc primo sint immediata—ut suppono—, ergo A incipit agere in B vel B in A.

Sit ergo, gratia exempli, quod A incipiat agere in B. ... Nec videtur quod istud argumentum potest solvi, et hoc si simplex quiesceret in vacuo, nisi ponendo quod A sequitur B... vel ponendo primum transmutatum et primum instans in quo transmutatur primum transmutatum, quod improbabitur in alia quaestione.

q. 7 *Utrum omne transmutatum...*

p. 535: Et probo quod non, quia tunc foret quaestio vera in alteratione, et in alteratione contingeret aliquod esse primum transmutatum. Sed hoc est falsum, quia si aliquod tale sit vel esse possit, sit illud A, tunc sit B aliquod minimum sensibile consimile, et C tertium, et D unum ex A, B et C. Tunc si A simul alteratur: [I] vel sic quod est accipere primum instans in quo A alterabitur; [II] vel ultimum in quo A non alterabitur. Si primo modo adhuc vel post transmutationem ipsius A vel alterabitur B simul secundum se totum vel per partem ante partem. Et sic consimiliter quaeratur si ponitur secunda pars primae positionis. Contra primam positionem arguo sic.

[37] See E. Jung-[Palczewska], "Works," pp. 198, 202–203.

In question 7, Kilvington refers to his prior question, i.e. question 1, which had raised the same issue:

q. 7 *Utrum omne quod transmutatur*...	q. 1 *Utrum omne quod generatur*...
p. 551: Ad quod respondetur quod conclusio est vera, quod in generatione prius inducetur naturaliter forma intensior quam forma remissior eiusdem speciei. Et hoc patuit in alia quaestione.	p. 82: Et ex hoc consequente sequitur quod A non generabit ignem ex B; et per consequens sequitur ultra, quod A non generabit ignem summum ex B, quod est oppositum primi casus istius principalis principaliter probandi. Et hoc argumentum potest fieri de verbo in verbum, posito quod ignis summus generabit ex aqua summa ignem summum prius inducendo in materiam aquae summae formam ignis remissam quam summam.

Kilvington's valuable habit of referencing his previous works has made it possible to establish the authorship of the questions on the *Physics* and to reconstruct the entire question-commentary. The author himself established the order of his questions, opening his commentary with a claim that to understand the natural science the order of investigation must be followed by beginning with difficult questions. Kilvington says:

> According to what Aristotle says in *Metaphysics* Book III, in his text which the Commentator translated corresponding to the first comment, the first action of those who wish to gain knowledge about things is to inquire into difficult issues, because... the investigation of difficult questions leads to the comprehension of the following problems, by which the ambiguous difficulty which prevailed in them is removed.[38]

Therefore, the first question he takes up in his *Physics* commentary is the most general one, i.e., "Whether everything that is generated, is generated out of contraries."

---

[38] See *inf.*, q. 1, p. 4. "Secundum quod dicit Aristoteles III *Metaphysicae* textu suo correspondente commento primo quem transtulit Commentator *prima actio eorum qui volunt comprehendere rerum scientiam est de quaestionibus difficilibus perscrutari*, quia... perscrutatio difficilium quaestionum in comprehensionem sequentis scientiae introducit per quam aufertur difficultas ambigua quae praefuit in eisdem."

The critical edition of Kilvington's question-commentary on the *Physics* adheres to the order of the questions established by him:

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*.
2. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*.
3. *Expositio primi libri Physicorum cum quaestione Utrum omne scitum sciatur per causam*.
4. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*.
5. *Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno*.
6. *Utrum qualitas suscipiat magis et minus*.
7. *Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur*.
8. *Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae*.

The Dispersed Tradition of Kilvington's Questions

As stated above, Kilvington's questions 1 and 3 have been attributed to other authors (William of Colynigam or Willingham). Also the question 6 from the above list is variously ascribed to: Richard Kilvington (Cambridge, Peterhouse College Library, Ms. 195, f. 81^{r}: *expliciunt questiones magistri Ricardi de Killington de generatione et corruptione*), Thomas Wylton (Anglicus, Oxford, Bodleian Library, Ms. Canon. Misc. 226, f. 42ra: *explicit quaestio de susceptione magis et minus qualitatis disputata per magistrum Thomam de Anglia*), Walter Burley (Vat. lat. 2148, f. 71ra: *sequitur quaestio G. Burlei utrum qualitas suscipiat magis et minus*), and Marsilius of Inghen (Paris, BnF, Ms. lat. 16401, ff. 149^{v}–166^{v}).[39]

The table below indicates the locations of Kilvington's surviving questions (whether whole, incomplete = inc., or fragment = frag.) on the *Physics* in the following codices:

B—*Brugge, Stedelijke Openbare Bibliotheek, MS. 503*
E—*Erfurt Universitätsbibliothek Erfurt, Dep. Erf. Ampl., Ms. CA. 8° 74*
G—*Cambridge, Peterhouse College Library, Ms. 195*
K—*Praha, Národní Knihovna České Republiky, Ms. III. B, 10*
L—*Oxford, Bodleian Library, Ms. Canon. Misc. 226*
P—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 6559*
R—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 16401*
S—*Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, Ms. 7–7–13*

[39] See the on-line Catalogue (https://portail.biblissima.fr/en/ark:/43093/mdata0bfce4d00a5423d15a64be6592521ad5514d3061): "Cote: Latin 16401: Henr. de Hassia, epistola de conceptione b. Marie; tractatus contra astrologos (28); questio de corporibus duris (47), de sphera (55), de habitudine causarum (68), de reductione effectuum (92), de cometa a. 1368 (110). Walt. Burlay questio de instantibus (120). Alius tractatus de instantibus (128). Marcilii de Inghen questio (149v). Sophismata (178)."

U—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 2148*
V—*Venezia Biblioteca Nazionale Marciana, Ms. lat. VI. 72 [2810]*
W—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4429*
Z—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4353*

	B	**E**	**G**	**K**	**L**	**P**	**R**	**S**	**U**	**V**	**W**	**Z**
q. 1	–	–	–	–	–	x	–	x	–	–	–	–
q. 2	x	x	–	–	–	x	–	x	–	–	–	frag.
q. 3	–	–	–	–	–	x	–	–	–	–	–	inc.
q. 4	–	–	–	–	–	–	–	inc.	–	–	–	–
q. 5	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	–
q. 6	–	–	inc.	x	inc.	x	x	–	inc.	x	x	–
q. 7	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	–
q. 8	–	–	–	–	–	–	–	–	frag.	x	–	–

The variety of attributions and the presence of individual questions or their fragments in different codices is plausible evidence for the dispersed manuscript tradition of Richard Kilvington's questions on the *Physics*. The entire set of questions composed by Kilvington must have been lost soon after it was written, and the detached questions began to circulate separately and were transcribed in various combinations.[40]

The Structure of Kilvington's Questions

All eight of Kilvington's questions on the *Physics* are well planned. At the beginning of questions 1, 3, 4, 6, and 8, Kilvington outlines a procedure that he follows meticulously. However, each question is differently structured.

A characteristic feature of Kilvington's question commentaries on Aristotle's various works and on the *Sentences* are extensive, elaborate main units, focusing on specific topics and discussing individual cases related to the main problem of a given question. Such a unit consists of multiple parts, in the form of arguments from authority, developed reasoning, and exhaustive critiques of the views of Kilvington's contemporaries. Often in the margins such units are noted as, e.g., *primo ad principale* or *primum argumentum principale* depending on the phrase with which Kilvington himself begins the unit. I use the term '*argumentum principale*' (principal argument) both in describing the structure of individual questions and in

[40] See E. Jung, R. Podkoński, "The Dispersed Tradition," (forthcoming).

the critical edition to lend coherency. The individual questions have the following structures:

Question 1: "Whether everything that is generated, is generated out of contraries," (*Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*) is preceded by the *Proemium*, which opens with an explanation of the first paragraph of Aristotle's *Metaphysics* from Book III in Averroes' translation.

Next, following his plan at the beginning of the question, Kilvington selects arguments both for and against the question from the writings of Aristotle and Averroes. In further thirteen principal arguments, he discusses the opinions of his contemporaries. Then he presents an argument in opposition, based on the authority of Aristotle and Averroes (*ad oppositum*), and provides his own opinion (*determinatio quaestionis*). Finally he replies to the counterarguments drawn from Aristotle and Averroes, and from contemporaneous thinkers.

Question 2: "Whether in every generation three principles are required" (*Utrum in omni generatione tria principia requirantur*) begins with thirteen principals arguments proving that not all types of generation require three principles. The opposing argument, based on the authority of Aristotle and Averroes, is followed by Kilvington's opinion. Next the problems raised in the principal sections are solved.

Question 3: "Whether everything that is known is something known through a cause" (*Utrum omne scitum sciatur per causam*) is preceded by an exposition of the first chapter of the first book of Aristotle's *Physics*.

The *Expositio* commences with a plan that outlines the original rationale for writing the *Physics* and Aristotle's and Averroes' objectives.[41] Then, a general summary of the *Physics* with a general summary of its first chapter is provided in the form of a commentary *ad litteram textus*. Kilvington presents an explanation of the first paragraph of the *Physics*:

> When the objects of an inquiry, in any department, have principles, conditions, or elements, it is through acquaintance with these that knowledge, that is to say scientific knowledge, is attained. For we do not think that we know a thing until we are acquainted with its primary conditions or first principles, and have carried out analysis as far as its simplest elements. Plainly therefore in the science of Nature, as in other branches of study, our first task will be to try to determine what relates to its principles. The natural way of doing this is to start from the things which are more knowable and obvious to us and proceed towards those which are clearer and

[41] See *inf.* q. 3 (*Expositio*), p. 209.

> more knowable by nature; for the same things are not 'knowable relatively to us' and 'knowable' without qualification.[42]

He also devotes considerable space to the explanation of Averroes's comment on the above text. Kilvington contributes his own interpretation of basic concepts in natural philosophy, such as 'principles,' 'causes,' and 'elements.'[43] Subsequently, he presents four *dubia* that emerged in the course of the previous considerations and dispels them. The first doubt concerns whether any kind of knowledge is acquired through the cognition of principles, causes, and elements, or only through principles.[44] The second doubt treats the difference among natural, mathematical, and divine sciences with respect to their principles.[45] The third doubt concentrates on the ontological status of prime matter.[46] The fourth doubt focuses on the theory of the plurality of forms. [47]

The third question, arising from considerations presented in the *Expositio*, is organized as follows: [I] First, Kilvington offers six principal arguments. [II] Second, he argues for the opposite side to prove the truth of the question. [III] Third, he provides his view. [IV] He dissolves the difficulties presented in the principal arguments.[48]

The six principal arguments *contra quaestionem* are as follows: [1] That knowledge undergoes intension and remission is something known that is not known through its cause, therefore not everything that is known is known through its cause. [2] That something is contingent *ad utrumlibet* is something known that is not known through its cause, therefore etc. [3] That some knowledge is acquired anew is something known that is

---

[42] Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a10–19), p. 7:3–11: "Quoniam quidem intelligere et scire contingit circa omnes scientias, quarum sunt principia aut causae aut elementa, ex horum cognitione (tunc etiam opinamur cognoscere unumquodque, cum causas cognoscamus primas et principia prima et usque ad elementa), manifestum est et de natura scientie temptandum prius determinare quae circa principia sunt. Innata autem est ex notioribus nobis via et certioribus in certiora nature et notiora; non enim eadem nobisque nota et simpliciter." English transl. R. P. Hardie, R. K. Gaye, p. 218:9–18.

[43] See *inf.*, q. 3 (*Expositio*), pp. 214–216.

[44] See ibid., pp. 221–223, p. 221: "An haec particula horum denotaret sive referat tam principia quam causas et elementa, aut solum modo principia vel sic de aliis?"

[45] See ibid., pp. 223–229.

[46] See ibid., pp. 229–244.

[47] See ibid., pp. 245–252.

[48] See *inf.*, q. 3, p. 252: "Circa istam quaestionem sic procedam: [I] Primo ante responsionem tangam generaliter sex principalia post responsionem ad quaestionem specialiter pertractando. [II] Secundo arguam in oppositum pro veritate responsionis probanda. [III] Tertio ponam responsionem ad quaestionem. [IV] Qua posita, tractabo praedicta principalia sigillatim iuxta modum et seriem, quae patebunt inferius ex processu."

not known through its cause, therefore etc. [4] That there are some intentions in the intellect or outside the intellect is something known that is not known through its cause, therefore etc. [5] That some natural knowledge is acquired is something known that is not known through its cause, therefore etc. [6] Something false is known that is not known through its cause, therefore etc.[49] Each reply to each of these principal arguments constitutes a separate unit, and each has a different structure.

The discussion of the first principal argument concentrates on two statements: [1] no knowledge undergoes intension; [2] no knowledge undergoes remission.[50] Kilvington first proves the first statement by using seven main arguments; then he proves the second statement using eight main arguments; next he offers his own solution of the issue; and finally he argues against the arguments for the second statement.[51]

The discussion of the second principal argument concentrates on the problem of the necessity or contingency of beings. Early in the discussion, Kilvington formulates a hypothetical *casus* with two suppositions:

> Let us presume that the Antichrist, who will begin his existence at instant B, will be contingent *ad utrumlibet* in such a way that he may begin to exist before instant B, in B, or after B; and let A be the soul of the Antichrist. Given this supposition, I make two assumptions, of which the first is that [a] every soul of a human that will be begotten, and any human that will be begotten, will equally contingently begin to be; and the second is that [b] no human soul may not-be after it has been.[52]

---

[49] Ibid., pp. 253–253: "[1] Et primo sic arguam: scientiam intendi vel remitti est scitum quod non scitur per causam, igitur non omne quod scitur, scitur per causam. [2] Secundo: aliquid esse contingens ad utrumlibet est scitum quod non scitur per causam, igitur etc. [3] Tertio sic: aliquam scientiam acquiri de novo est scitum quod non scitur per causam, igitur etc. [4] Quarto sic: aliquas intentiones esse in intellectu vel extra intellectum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc. [5] Quinto: aliquam scientiam naturalem acquiri est scitum quod non scitur per causam, igitur etc. [6] Sexto sic: aliquod falsum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc."

[50] Ibid., p. 256: "Ad cuius probationem suppono duas conclusiones principaliter probandas in isto principali, quarum: [1] prima est quod nulla scientia intenditur; [2] et secunda quod nulla scientia remittetur."

[51] See ibid., pp. 256–280.

[52] Ibid., p. 280: "... suppono quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, qui in B instanti incipiet fore, ita tamen quod idem Antichristus indifferenter poterit in B instanti, et ante B instans, et post B instans incipere fore; et quod A erit anima Antichristi. Quo supposito, suppono duas suppositiones, quarum prima est quod omnis anima hominis generandi et homo generandus aeque contingenter incipient fore; et secunda quod nulla anima hominis poterit non esse postquam ipsa fuerit."

In the subsequent sixteen lengthy arguments, Kilvington presents detailed logical analyses. These arguments seem to exhaust all possible consequences resulting from the case initially adopted. In response to these arguments, he focuses on demonstrating that the proofs for the absence of *ad utrumlibet* contingency are incorrect.[53]

The discussion of the third principal argument revolves around five main extended counterarguments addressing various problems related to the principal argument. This time, Kilvington's position is exhibited in his meticulous responses to these arguments.

The discussion of the fourth principal argument focuses on two statements: [1] there are no intentions in the intellect; [2] there are no intentions outside the intellect.[54] First, Kilvington argues for each of these two statements, and then presents his position in response to the arguments for them.[55]

The discussion of the fifth principal argument is presented in seven elaborate main counterarguments, Kilvington's brief explanation of how the problem is to be understood, and his replies to the principal arguments in which he explains his position.

The sixth and last principal argument is strictly logical in character; here Kilvington presents his theory of obligations, and a solution to the problem of the Liar's Paradox in three main arguments. In his reply to the question he utilizes his theory of insolubles to answer the three main arguments.

Question 4: "Whether every nature is a principle of motion and rest" (*Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*) is divided into three main sections: in the first, Kilvington argues in a brief general treatment against the question; in the second he argues "for proving the truth of the question that will appropriately answer the question, and other things that have been brought against the question that have just been said;" in the third he argues "against the question by formulating principal arguments with their refutations, so that each argument will be followed by the reply, in order to find, through reasoning, what will be worth examining."[56]

---

[53] For Kilvington's reasoning see E. Jung, "Richard Kilvington's Theory of Contingency," (forthcoming).

[54] See *inf.*, q. 3, p. 326: "... [1] prima est quod nullae sunt intentiones in intellectu; [2] et secunda quod nullae sunt intentiones extra intellectum."

[55] See ibid., pp. 340–351.

[56] See *inf.*, q. 4, p. 391: "Circa istam quaestionem sic procedam: [I] Primo contra quaestionem arguam breviter generali tractatione praemissurus materiam specialius pertractandam inferius in principalibus argumentis. [II] Deinde ad oppositum arguam brevius pro veritate quaestionis probanda convenienter responsurus ad quaestionem et alia quae con-

It should be assumed that Kilvington fulfilled his plan. However, only a fragment of the question has survived to our time: i.e. the first and second sections, a detailed explanation of the author's positions, replies to counterarguments, and part of section 3: the arguments against the first principal argument and the replies to these arguments.

Question 5: "Whether a simple body can move equally fast in a vacuum and in a plenum" (*Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno*) contains seven principal arguments; the opposing argument is based on the authority of Aristotle and Averroes. Following are Kilvington's opinion, a section discussing the possible successive motion of a simple body in a void, and replies to the principal arguments.

Question 6: "Whether quality undergoes more and less" (*Utrum qualitas suscipiat magis et minus*) again is differently structured than the other questions. It starts with three principal arguments (*quod non*). Next Kilvington provides the opposing argument based on the authority of Aristotle's *Praedicamenta*. Then he outlines the plan of this question:

> Regarding this question, I will first say what I believe needs to be said now. And finally, I will treat the arguments in such a way that I will answer them at the end of each argument, to make it easier and shorter for both writers and readers.[57]

His plan is carefully executed. However, before arguing against the principal arguments, Kilvington explains that the phrase 'undergoes more and less' has the same meaning as the phrase 'to be able to remit and intensify,' and it can be understood in a composite or a divided sense. According to the first meaning, this question is false, according to the second one, true.[58]

---

tra quaestionem adducta fuerunt modo dicto. [III] Quibus completis incipiam arguere contra quaestionem principalia argumenta simul cum suis solutionibus, sic ponenda quod cuilibet argumento principali sua ipsi solutio immediate succedat, ut sic quidquid praesentis negotii quaerendum excitarit efficacia promptiore valeat inveniri."

[57] See *inf.*, q. 6, p. 453: "Circa hanc quaestionem hoc ordine procedam: primo dicam ad quaestionem illud quod pro nunc credo fore dicendum. Et demum arguam ad argumenta, sic tamen quod in cuiuslibet argumenti fine respondebo ad ipsum ut facilius et brevius expediam scribentes pariter et legentes."

[58] Ibid., p. 454: "Dico igitur ad quaestionem supponendo quod iste terminus 'magis et minus suscipere' idem significet cum isto termino 'posse intendi et remitti.' Tunc tota quaestio est distinguenda secundum compositionem et divisionem. In sensu composito est falsa secundum quod sonant verba, quia nulla qualitas simul suscipit magis et minus. Intelligendo tamen terminum dictum modo dicto tunc est quaestio vera, et maxime in sensu diviso."

In the next three parts, Kilvington argues against the principal arguments presented above from the point of view of his own solution to the main problem. First he argues for the first principal argument, which he finds false: "the latitude of hotness would be infinite, and consequently the maximum hotness would be infinite."[59] Then he issues seven possible replies to this argument, each with multiple parts and refutations of them. The second part of the arguments against the admixture theory contains a section about the generation of fire from water, in which Kilvington presents four different opinions of his contemporaries, and argues against the first three and for the fourth. The final section is exclusively concerned with logical problems and it is discussed in the form of a sophism.

Question 7: "Whether everything changed in the beginning of its transmutation, exists in that to which it is first changed" (*Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur*) consists of two elaborate principal arguments followed by an argument for the opposite based on the authority of Aristotle, Kilvington's solution to the question, and concise replies to the principal arguments.

Question 8: "Whether in every motion the power of the mover exceeds the power of what is moved" (*Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae*) is divided into two main parts, between which are placed the arguments for the opposite based on the authorities of Aristotle and Averroes, followed by the *determinatio quaestionis*. Part I contains four articles with *pro* and *contra* arguments, and a section on the cause of accelerated motion. Part II concentrates on some, particularly interesting, objections to the arguments previously presented in Part I.

The Sources of Kilvington's Questions; Kilvington's Questions as a Source for Other Thinkers

In Kilvington's questions, which arose from his lectures on Aristotle's *Physics* and Averroes' commentaries on it, the opinions of the Philosopher and Commentator are most frequently quoted or referred to. Kilvington sources for his question-commentary comprise: Aristotle's *Analytica priora*, *Analytica posteriora*, *Topica*, *De Interpretatione*, *Categoriae*, *De sophisticis elenchiis*, *De anima*, *De longitudine et brevitate vitae*, *Metaphysica*, *Politica*, *Physica*, *De generatione et corruptione*, *De coelo*, *Meteorologica*, *De sensu et sensato*, *De somno et vigilia*, Ps.-Aristotle's

[59] Ibid., p. 453: "... latitudo caliditatis foret infinita, et per consequens caliditas in summo foret infinita."

De coloribus as well as Averroes' commentaries on these works. Ancient sources, such as Euclid's *Elements* in medieval translations of Campanus de Novara and Johannes de Tinemue, Euclid's and Archimedes' *De ponderibus*, Hero of Alexandria's works, and Titus Lucretius Carus' *De rerum natura* are also referenced in his questions. Jordanus de Nemore is a significant medieval author, cited for his *Liber de ratione ponderis* and *De ponderibus*. There are also references to Johannes Sacrobosco's *Tractatus de sphera* and Alhazen's *De aspectibus*. Kilvington devotes considerable space to reinterpreting the views of Robert Grosseteste, who is an important authority for him. When discussing specific issues, Kilvington frequently introduces the opinions of other philosophers (*quidam/alii dicunt*). Identifying the anonymous opinions with which Kilvington disagrees is a difficult task. The views of Thomas Aquinas, William of Ockham, Walter Burley, and Thomas Wylton have been identified.

Kilvington's questions on the *Physics* were well known at Oxford and were quoted by other Calculators, such as Thomas Bradwardine, William Heytesbury, John Dumbleton, and the anonymous author of *De Sex Inconvenientibus*. John Buridan (for example, the theory concerning the famous issue of the rectilinear motion of the Earth), and the anonymous author of *Probationes conclusionum* also made use of Kilvington's arguments. Of these scholars, Bradwardine was the greatest beneficiary of Kilvington's work;[60] the author of *De sex inconvenientibus* also adapted some of his arguments to build his own theories, and, as it seems, he had at his disposal the set of all of Kilvington's questions.[61] References have also been found that relate to other medieval and later thinkers who have expressed similar arguments or shared comparable viewpoints to those of Kilvington; the relevant quotations are provided in the footnotes.

Description of the Manuscripts

Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum* has not been found in its entirety in any manuscript. In some codices only one question has been preserved, while in others three or four; sometimes the questions are incomplete, other times only longer or shorter fragments of individual questions have survived. The manuscripts are presented in the following list along with their descriptions.

---

[60] See E. Jung, "The New Interpretation," p. 37–38.
[61] See E. Jung, J. Papiernik, "Richard Kilvington's Influence," (forthcoming).

B—*Brugge, Stedelijke Openbare Bibliotheek, Ms. 503*[62]
14 c., parchment, 115 ff., two columns, written in one hand. The codex contains question 2, which is included in the set of Richard Kilvington's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*.

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* (ff. 20vb–41va);

Idem, *Quaestio super libros Physicorum: Utrum in omni generatione mixti tria principia requirantur* (ff. 41va–50vb);

Idem, *Quaestiones super libros Ethicorum* (ff. 51ra–79va);

Idem, *Quaestiones super libros Sententiarum* (ff. 80ra–105rb incomplete).

Other contents:

Johannis de Rodington, *Quodlibeta* (ff. 1ra–20vb); Monachus Niger, *Quaestiones seu determinationes super librum Sententiarum* (ff. 106ra–115vb incomplete).

E—*Erfurt, Universitätsbibliothek, Dep. Erf. Ampl., Ms. CA. 8° 74*[63]
14th c., 103 ff., two columns, written by many hands. The codex contains question 2 which is included in the set of Richard Kilvington's *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*.[64]

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* (ff. 35ra–70ra);

Idem, *Quaestio super libros Physicorum: Utrum in omni generatione mixti tria principia requirantur* (ff. 70ra–86va).

Other contents:

Nicolaus de Dacia, *Quaestiones de Aristotelis libris priorum analyticorum institutae* (ff. 1ra–34rb); Balduinus de Spernaco, *Quaestiones de anima* (ff. 87ra–103ra incomplete).

---

[62] A. de Poorter, *Catalogue des Manuscrits de la Bibliothèque Publique de la Ville de Bruges*, Paris: Sociéte d'édition Les Belles Lettres 1934, pp. 585–587. For detailed information about secondary literature see M. Michałowska, 'Introduction,' p. 19. n. 1.

[63] W. Schum, *Beschreibendes Verzeichnis der Amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt, Bearbeitet und herausgegeben mit einem Vorwort über Amplonius und die Geschichte seiner Sammlung*, 2nd ed. Hildesheim: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, Berlin 1887, pp. 730–732; Beschreibendes Verzeichniss der Amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt, überarbeitet von Brigitte Pfeil, https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:547–201100552); F. Stegmüller, *Repertorium Commentariorum*, pp. 347, 360; R. Sharpe, *A Handlist*, pp. 187, 485, 556; E. Jung-[Palczewska], "Works," p. 189.

[64] See pp. XVII, XVIII.

K—*Praha, Národní Knihovna České Republiky, Ms. III. B, 10*[65]
1359–1360, parchment/paper, I^{r}–II^{v}+329 ff., 1 and 2 cols.; ff. 115bis^{r}–^{v}; 129bis^{r}–129decies^{v}; 137vb; 139rb–139^{v}; 139bis^{r}–139ter^{v}; 152bis^{r}–152quater^{v}; 188vb; 329rb; 329^{v}–337^{v} are blank. The codex contains question 6, which is placed between Kilvington's question 3 on the *Sentences* (*Utrum omnis natura creata sit suae naturae certis limitibus circumscripta*) and John of Mirecourt's commentary on the *Sentences*. Folios 110ra–115va present the table of contents of Mirecourt's questions; folio 115va presents the tables of contents of Kilvington's and Holcot's questions.

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros Sententiarum* (ff. 130ra–139rb, 174vb–212vb incomplete);

Idem, *Quaestio super libros Physicorum*: *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 140ra–152vb).

Other contents:

Johannes de Mirecourt, *In libros Sententiarum* (ff. 1ra–109vb; 116^{r}–129vb); Robertus Halifax, *Quaestiones super Sententias* (ff. 153ra–174va); Robertus Holcot, *In quattuor libros Sententiarum quaestiones* (ff. 213ra–329ra).

P—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 6559*[66]
The second half of the 14th c., parchment, III + 196 + 1 ff., two columns; ff. I, 58rb–60^{v}, 88^{v}, 119vb–120^{v}, 194r–196v, 198vb are blank. The codex was composed out of three parts of other codices: *A*, *B*, *C* written by different English hands (*olim* Colbert 2094, Regius 3811.3). *A* contains works transcribed by the hand of I—ff. 1ra–48vb, written on leaves with an old numeration 1–48. *B* contains works transcribed by three hands: the hand of II—ff. 49ra–58ra (written on the leaves with an old numeration 109–118, and a new numeration 49–58) and ff. 191ra–193vb, and

---

[65] J. Truhlar, *Catalogus Codicum Manu Scriptorum Latinorum, qui in C.R. Bibliotheca publica atque universitatis pragensis asservantur*, Praha 1905, p. 162; W. J. Courtenay, "Some Notes on Robert of Halifax, O.F.M.," *Franciscan Studies*, vol. 33 (1973), pp. 135–142, at 140; E. Jung-[Palczewska], "Works," p. 189; M. Michałowska, *Richard Kilvington on the Capacity*, pp. 31–32.

[66] For description of this codex see also Z. Kaluza, *Nicolas d'Autrecourt, ami de la vérité*, *Histoire Littéraire de la France*, XLII, fasc. 1, Paris, 1995, pp. 195–198; G. Fernandez Walker, "A New Source of Nicholas of Autrecourt's *Quæstio*: the Anonymous *Tractatus de Sex Inconvenientibus*," *Bulletin de philosophie médiévale*, 55 (2013), pp. 57–69; E. Jung-[Palczewska], "Works," p. 218; S. Rommevaux-Tani, *De sex inconvenientibus*, pp. 111–114.

the hand of III—ff. 61ra–88rb (written on the leaves with an old numeration starting with 121 and ending with number 128 on f. 69^{r} of the new numeration), and ff. 133ra–190va written on the leaves with a new numeration 133–190. *C* contains works transcribed by the hand of IV—ff. 89ra–132vb. The codices were cut to the size of codex *C*, so the marginalia in: *B* are incomplete. The codex contains questions 1, 2, 3 with the *Expositio*, and question 6. Kilvington's questions are placed in codices *B* and *C*.

Codex A

Codex *A* on the top of the first folio reads: *In hoc volumine habes plures quaestiones philosophiae quae si possis legere pluris eris Nicolaus de Mercuria*. Content: Anonymus, *Tractatus de sex inconvenientibus* (ff. 1ra–41va); Anonymus, *Utrum coelum possit suo motu et lumine inferiora corpora transmutare* (ff. 41vb–48vb incomplete).

Codex B

Part of the anonymous question (ff. 49va–^{vb}); Thomas Bradwardine, *De proportione velocitatum in motibus* (ff. 49vb–58ra); Nicolaus of Autrecourt, *Utrum visio creaturae rationalis, beatificabilis per verbum, possit intendi naturaliter* (ff. 191ra–193vb).

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros De generatione et corruptione* :

1. *Utrum augmentatio sit motus ad quantitatem* (ff. 61ra–65vb);
2. *Utrum numerus elementorum sit aequalis numero qualitatum primarum* (ff. 65vb–68va);
3. *Utrum ex omnibus duobus elementis posset tertium generari* (ff. 68va–71rb);

Idem, *Quaestiones super libros Physicorum*:

1. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur* (ff. 71rb–88rb);
2. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur* (ff. 133ra–153rb);
3. *Expositio primi libri Physicorum* (ff. 153rb–162ra) *cum quaestione*: *Utrum omne scitum sciatur per causam* (ff. 153rb–190va).

Codex C

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros De generatione et corruptione*:

1. *Utrum continuum sit divisibile in infinitum* (ff. 89ra–98vb);
2. *Utrum omnis actio sit ratione contrarietatis* (ff. 98vb–101va);
3. *Utrum omnia elementa sint ad invicem transmutabilia* (ff. 101va–105vb);

4. *Utrum mixtio sit miscibilium alteratorum unio* (ff. 105vb–112vb);
5. *Utrum omnia contraria sint activa et passiva ad invicem* (ff. 112vb–119va incomplete);

IDEM, *Quaestio super libros Physicorum*: *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 121ra–131ra);

IDEM, *Quaestio super libros De generatione et corruptione*: *Utrum generatio sit transmutatio distincta ab alteratione* (ff. 131ra–132vb incomplete).

R—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 16401*[67]

The end of the 14th c., paper, 213 ff., one column. The codex contains question 6.

RICARDUS KILVINGTON, *Quaestio super libros Physicorum*: *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 149^{v}–166^{v}).

Other contents:

HENRICUS DE LANGENSTEIN, *Contra disceptationes et contrarias praedicationes fratrum mendicantium super conceptione beatissimae Mariae virginis et contra maculam sancto Bernardo mendaciter impositam* (ff. 1–3^{r}–26^{v}); IDEM, *Tractatus contra astrologos coniunctionistas de eventibus futurorum* (ff. 28^{r}–45^{v}); IDEM, *Quaestio de tactu corporum durorum* (ff. 47^{r}–54^{v}); IDEM, *De reprobatione ecentricorum et epiciclorum* (ff. 55^{r}–67^{v}); IDEM, *De habitudine causarum et influxu naturae communis* (ff. 68^{r}–91^{v}); IDEM, *De reductione effectuum specialium in virtutes communes* (ff. 92^{r}–106^{r}); IDEM, *Quaestio de cometa* (ff. 110^{r}–119^{r}); GUALTERUS BURLEUS, *De primo et ultimo instanti* (ff. 120^{r}–125^{v}); ANONYMUS (Johannes de Hollande), *De primo et ultimo instanti* (ff. 128^{r}–149^{v}); ANONYMUS, *Quaestio utrum syncategoremati in intellectu correspondeat actus et non conceptus* (ff. 166^{v}–168^{r}); ANONYMUS, *Quaestio utrum aliquis conceptus potest esse aequivocus* (ff. 168^{r}–170^{r}); MARSILIUS DE INGHEN(?), *Quaestio de tactu corporum durorum* (ff. 170^{v}–177^{v}); ANONYMUS, *Sophismata* (ff. 178^{r}–198^{r}); ANONYMUS, *Quaestio de verificatione propositionis* (ff. 198^{r}–209^{v}).

---

[67] For a detailed description of the codex see P. J. J. M. Bakker, "Syncatêgorèmes, concepts, équivocité. Deux questions anonymes, conservées dans le ms. Paris, B.N., lat. 16.401, liées à la sémantique de Pierre d'Ailly (c. 1350–1420)," *Vivarium* 31 n. 1 (1996), pp. 76–131, esp. 81–87.

S—*Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, Ms. 7-7-13*[68]
14th c. and 15th c., parchment, ff. 202, Italian provenience, two columns; ff. 6v–8v, 51v–52v, 86v–89v, 90v, 110v–111v, 195r–v are blank. The codex is composed of at least three different codices written by many hands: I—ff. 1ra–6ra, 85vb–86ra; II (Jacobus de Curte)—ff. 9ra–85vb; III (Odoricus de Brocundia)—ff. 91ra–110ra; IV—ff. 112ra–138vb; V (Uguton de Ando?)—ff. 139ra–194vb; VI—ff. 196ra–198rb; VII—ff. 198rb–200rb. On f. Iv we read: *Gualteri Scoti physicales quaestiones et de anima, Johannis de Wesalia quaestiones logicales*; f. 84rb presents the table of questions on *De anima*, f. 177rb presents the table of John of Wesalia's questions on *Libri De sophisticis elenchis*, f. 194vb presents the table of John of Wesalia's questions on the *Analytica posteriora*. The codex contains Kilvington's nine question on the *De generatione et corruption*, and three questions on the *Physics*: 1, 2, and 4.

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros De generatione et corruption* (ff. 1ra–27rb):

Idem, *Quaestiones super libros Physicorum*:

1. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur* (ff. 27rb–37ra);
2. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis* (ff. 37ra–40vb incomplete), f. 40vb annotation: *Non plus habeo de hac quaestione*;
3. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur* (ff. 41ra–50vb).

Other contents:

Albertinus de Placentia, *Utrum supposito quod elementum sive simplex sive [mixtum] positum in vacuo possit moveri in tempore et succesive* (ff. 53ra–58va); Gualterus Burleus, *Utrum sit dare primum instans rei permanentis in esse* (ff. 58va–61ra); Anonymus, *Utrum proportio velocitatum in motibus sit secundum proportionem agentium ad passa seu potentiarum moventium ad potentias resistivas* (ff. 61rb–62vb); Gualterus Scotus, *Quaestiones De anima*, (ff. 63ra–84rb); Anonymus, *Utrum potentia motiva excedat potentiam rei motae* (ff. 84vb–85vb incomplete); Anonymus, *Utrum movens physicum in movendo moveatur* (ff. 85vb–86ra incomplete); Nicolaus Oresme, *Quaestiones super librum de sphaera*

[68] The codex was bought by Fernando Colomb in Padua in 1531 (see G. Beaujouan, "Fernand Colomb," *Journal des Savants* (Oct.-Dec., 1960), pp. 145–159, esp. p. 154). For a description of the codex see G. Beaujouan, "Manuscrits scientifiques médiévaux de la Bibliothèque Colombine de Sèville," [in:] *Actes du XIIe congres international d'histoire des sciences Paris 1968*, Paris: 1970, vol. I, pp. 631–634; D. A. Di Liscia, "La *conclusio pulchra, mirabilis et bona*: una ingeniosa demostración atribuible a Nicole Oresme," *Mediaevalia* 37 (2018), pp. 147–148.

(ff. 91ra–101va); Idem, *Quaestiones super Geometriam Euclidis* (ff. 101va–110ra); Idem, *De proportionibus proportionum*, (ff. 112ra–120vb); Anonymus, *Utrum uniformiter variabitur alteratio uniformis* (ff. 120vb–124rb); Anonymus, *Utrum ad omne motum successivum resistentia requiratur* (ff. 124rb–128va); Anonymus, *Utrum omnis potentia activa terminetur per maximum in quo potest* (ff. 128vb–129ra); Jacobus de Sancto Martino, *Tractatus de latitudinibus formarum* (ff. 129ra–130vb); Anonymus, *Utrum possit aliquid rarefieri* (ff. 131ra–131va); Anonymus, *Utrum cuiuslibet motus localis velocitas penes maximum spacium linealem ab aliquo puncto sui moti descriptum sit attendenda* (ff. 131va–134vb); Anonymus, *Utrum omnis motus uniformiter difformis correspondeat suo gradu medio* (ff. 135ra–136ra); Anonymus, *Utrum aliqua res videatur tanta quanta est* (ff. 136ra–138vb incomplete); Johannes de Wesalia, *Quaestiones reportatae in logicam* (ff. 139ra–145ra); Idem, *Quaestiones super Praedicamenta* (ff. 145ra–157ra); Idem, *Quaestiones super Libro Peri hermeneias* (ff. 157ra–161rb); Idem, *Quaestiones super librum Elenchorum* (ff. 161rb–177ra); Idem, *Quaestiones (disputatae) super libros Posteriorum* (ff. 177va–194vb); Jacobus de Placentia, *Utrum sit dare augmentum* (ff. 196ra–198rb); Anonymus, *Utrum formae elementorum vel ipsa elementa secundum suas formas substantiales salvarentur(?) in mixto* (ff. 198va–200rb incomplete).

V — *Venezia Biblioteca Nazionale Marciana, Ms. lat. VI. 72 [2810]*[69]

15th c. (1439), paper, 190 ff., one hand; ff. 76v–80v, 112v, 117v–123v, 170v–190r are blank. F. 190v presents the table of Cajetanus of Thiene's *Recollectae* on the *Physics*, f. 191r the table of the other questions contained in the codex. The codex contains questions 5–8 of Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum*, and some parts of question 7 (f. 163ra–rb, ff. 167vb–169va).

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros Physicorum*:

1. *Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae* (ff. 81ra–89rb);
2. *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 89rb–101ra);

---

[69] See J. Valentinelli, *Bibliotheca Manuscripta ad S. Marci Venetiarum, Codices mss. Latini*, t. V, Venetiis 1871, pp. 20–21. The codex belonged to the collection of Johannes Marchanova, p. 21: "Codicem ornant plures litterae initiales coloribus et auro pictae, ac insignia gentis Ioannis Marchanovae. Idem, pro sua pecunia faciendum curavit Patavii, a. 1439, dono autem dedit coenobio s. Io. In Viridario, a. 1467."

3. *Utrum aliquod corpus simplex possit aeque velociter moveri in vacuo et in pleno* (ff. 101ra–107vb);
4. *Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur* (ff. 107vb–112rb).

Other contents:

Caietanus de Thenis, *Recollectae in octo libros Physicorum Aristotelis* (ff. 1ra–76va); Hugo Senensis, *Utrum in vero augmento quaelibet pars corporis quod augetur augeatur* (ff. 113ra–116va); Anonymus, *Utrum in coelo sit materia, vel si coelum sit corpus simplex, ut ponit Commentator* (ff. 116va–132vb); Marsilius de Sancta Sophia, *Utrum definitio elementorum sit bona, dicens: elementa sunt corpora et primae partes corporis humani, etc.* (ff. 133ra–153rb); Hugo Senensis, *De modo generationis mixtorum ex elementis et elementorum permanentia in mixtis* (ff. 153rb–155ra); Marsilius de Sancta Sophia, *Utrum ad sensationem requiratur productio specierum sensibilium ab obiecto in medium et sensitiva potentia* (ff. 155rb–162vb); fragments of different questions on the motion of alteration, local motion, and transmutation (ff. 163ra–165va); Anonymus, *Sophisma*: *Uniformiter continue variabitur alteratio uniformis* (ff. 165va–167rb, incomplete); Anonymus, *Sophisma*: *Non sic esse potest qualiter esse potest* (ff. 167rb–167vb, incomplete).

W — *Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4429*[70]

14th c., parchment, two columns, 77 ff., many hands; f. 30$^{r–v}$, 63$^{r–v}$, 71$^{r–v}$ blank. The codex contains Richard Kilvington's question 6 and *Sophismata*.

Ricardus Kilvington, *Quaestio super libros Physicorum: Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 64ra–70rb);

Idem, *Sophismata* (ff. 45ra–58va, 70va incomplete).

Other contents:

Avicenna, *Opusculum de medicina liber I* (ff. 1ra–22va incomplete); Anonymus, *Carmina quaedam de qualitatibus quorundam medicamentorum* (ff. 22va–23ra); Thomas Bradwardine, *Tractatus proportionum seu de proportionibus velocitatum in motibus* (ff. 23ra–29rb); Anonymus,

[70] See the on-line Catalogue of *Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana*, PAL: (https://digi.vatlib.it/mss/detail/Vat.lat.4429). In the catalogue the *Sophismata* are described as anonymous.

Latitudo caliditatis est caliditas uniformiter difformis...(ff. 29va); ANONYMUS, *A est unum calidum* (ff. 31ra–41ra); ANONYMUS, *De sensu composito et diviso* (ff. 41va–43vb); ANONYMUS, *Libellus de sensu composito et diviso* (ff. 44ra–45vb); ANONYMUS, *Pluralitas non est ponenda sine necessitate*... (ff. 59ra–62va);[71] ANONYMUS, *Commentariorum super Aristotelis liber*(!) *Posteriorum* (ff. 72ra–77va).

Other manuscripts that contain one or two incomplete questions of Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum* are:

G—*Cambridge, Peterhouse College Library, Ms. 195*

The codex contains an incomplete question 6 which is placed between Kilvington's questions on the *De generatione et corruption*. RICARDUS KILVINGTON, *Quaestio super libros Physicorum*: *Utrum qualitas maius et minus suscipiat* (ff. 70rb–71vb).

L—*Oxford, Bodleian Library, Ms. Canon. Misc. 226*

The codex contains an incomplete question 6. RICARDUS KILVINGTON, *Quaestio super libros Physicorum: Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 38ra–42ra).

U—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 2148*

The codex contains an incomplete question 6, and a short fragment of question 8.

RICARDUS KILVINGTON, *Quaestiones super libros Physicorum*:

1. *Utrum qualitas suscipiat magis et minus* (ff. 71ra–75vb);
2. *Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae* (f. 76ra–^{vb}).

Z—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4353*

The codex contains an incomplete question 3, and a short fragment (40 lines) of question 2.

---

[71] This text is a hitherto unknown version of sections of the work called by Léon Baudry the *Tractatus de Principiis theologiae*. It matches in that work pp. 125–150 (*expl.*) and 101–112. See L. Baudry, *Le Tractatus de Principiis theologiae attribué à Guillaume d'Ockham* (Études de philosophie médiévale, Fasc. XXIII), Paris: Vrin, 1936.

Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros Physicorum*:

1. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur* (f. 124^{v}, frag.);
2. *Expositio primi libri Physicorum* (ff. 125^{r}–130^{r}) and question *Utrum omne scitum sciatur per causam* (ff. 130^{r}–143^{v}).

Relations among the Manuscripts

In order to select a basic manuscript for a critical edition of each question, comparative analyses of common variants were carried out. The nine variant-types taken into account are arranged in order of relative significance from top to bottom:

1. *homoeoteleuton*
2. omission of a phrase (two or more words) in the text
3. omission of a single word
4. different wording (two or more various *lectiones*)
5. various *lectio* (a single word)
6. insertion of a phrase (two or more words)
7. insertion of a single word
8. repetition of a phrase
9. repetition of a single word

A list of variants was tabulated for each of the eight questions separately; entire questions were compared.

Question 1: *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**
P	27	35	231	26	51	6	13	7	1
S	12	53	163	19	63	24	45	1	23

Comparison of manuscripts S and P clearly shows that P has more serious errors such as *homoeoteleuta* and omissions. P has 91 emendations in the text or in the margins, made by another hand, which allows the hypothesis that it was corrected with the help of another manuscript. Most of these emendations are present in S in the text. In the margins or below a page, S has 11 corrections made by Jacob of Curte, the scribe of manuscript S. Therefore, the basic manuscript for the edition is S.

Question 2: *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
B	13	20	52	10	41	3	12	–	–
E	28	28	124	32	115	10	19	1	1
P	34	21	75	57	105	4	16	3	2
S	5	5	27	5	4	1	7	–	–
BE	30	64	165	120	173	9	22	–	–
BP	5	3	10	9	17	–	–	–	–
BS	–	1	4	–	–	1	1	–	–
EP	4	3	11	3	12	1	2	–	–
ES	–	4	2	–	–	–	–	–	–
PS	–	–	1	2	–	–	–	–	–
BEP	28	41	81	46	104	1	13	1	–
BES	–	3	23	1	2	1	2	–	–
EPS	1	1	–	–	–	–	–	–	–

A comparison of the various text variants of the preserved copies of question 2 noticeably reveals the relationships among them. Copies classified according to *homoeoteleuta* S(5), P(71), B(76), E(90) and to their other variants indicate that manuscript S is the least corrupted, and manuscript E is the most corrupted. E has the most errors of various types; it changes the order of five arguments, making the text unclear. S and P omit only one phrase and two words; the omissions in B and S, E and S, as well as in B, E, and S are random; B and E share many errors of various types, as do B, E, and P. This proves that BEP form one family with the same ancestor, with B and E being copied from one source and, in addition, E being copied from another manuscript. Quite often omissions in BEP are written in the margins or at the bottom of the page of S, as some of the examples in the below table demonstrate.

S	**B**	**E**	**P**
f. 27va: Quod autem A per totum D continue aget in B manifestum est ex [casu superius posito et quod A numquam aget aliquam actionem in B probo sequi data praedicta conclusione, quia pono *in mg.*] quod A numquam aget in B post D tempus.	f. 41vb: ...probo sequi data praedicta conclusione, quia pono quod A numquam aget in B post D tempus.	f. 70va: ...probo sequi data praedicta conclusione, quia pono quod A numquam aget in B post D tempus.	f. 72ra ...probo sequi data praedicta conclusione, quia pono quod A numquam aget taliter in B post D tempus.

(cont.)	**S**	**B**	**E**	**P**
	f. 28ra: …maioris potentiae ad agendum caliditatem in C quam B ad agendum frigiditatem in C. [Quibus positis, probo quod B non reagit in C frigiditatem per totam C partem. Et arguo sic D est maioris potentiae ad agendum caliditatem in C quam est B ad agendum frigiditatem in C *in mg.*]	f. 43ra: …maioris potentiae ad agendum frigiditatem in C.	f. 74ra: …maioris potentiae ad agendum frigiditatem in C.	f. 78va: …maioris potentiae ad agendum caliditatem in C quam B ad agendum frigiditatem in C.
	f. 29vb: …si anima intellectiva [sit indivisibilis, igitur anima intellectiva non determinat sibi aliquam complexionem resultantem ex commixtione elementorum. Et consequentiam probo, quia si anima intellectiva determinet sibi aliquam complexionem *in mg.*] etc., igitur est divisibilis ad divisionem materiae.	f. 44rb: …si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur aliquam complexionem etc., igitur est divisibilis ad divisionem.	f. 76va: …si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur anima intellectiva non determinat si- bi aliquam complexionem.	f. 75ra: …si anima intellectiva non determinat si- bi aliquam complexionem etc. est divisibilis ad divisionem.

The following table provides some examples of incorrect *lectiones* and minor omissions.

S	**B**	**E**	**P**
f. 27vb: Sed non prius generatur lux remissior quam intensior… nisi lux in generante similiter intendatur… ita quod… quam intensior.	f. 42ra: Sed non prius lux remissior quam intensior… nisi lux in generante generatur… ita… quam intensior.	f. 70vb: Sed non prius lux remissior quam intensior… nisi lux in generante generatur… ita… quam intensior.	f. 71va: Sed non prius generatur lux remissior quam intensior nisi lux in generante generatur… ita… quam proprium intensior.

(cont.) S	B	E	P
f. 30vb: ...sed requiritur ad hoc quod A agat per totum B quod A agat per aliquam partem B, quae pars sit medietas B vel maior quam medietas B, et per quamlibet partem medietatis. Et sic respondentes dicunt quod si agat per talem partem B et per quamlibet partem eiusdem partis.	f. 45va: ...sed requiritur quod agat per totum B per aliquam partem B, quae pars sit medietas B vel maior quam medietas B, et per quamlibet partem eiusdem partis.	f. 78va: ...sed requiritur quod agat per totum B et per aliquam partem B, quae pars sit medietas B, et per quamlibet partem eiusdem partis.	f. 76vb ...sed requiritur ad hoc quod A agat per totum B quod A agat per aliquam partem B, quae pars sit medietas B vel maior quam medietas B, et per quamlibet partem eiusdem partis.
f. 27vb: Item probo aliter quod minus possit agere in maius. Et supposito quod A sit tale compositum sicut prius, et mutato casu priori de B suppono... Quod autem A agat in B satis patet cum proportio A ad B sit sicut 6 ad 5... potentia prius erat signata per 2... sicut 7 ad 6.	f. 73ra: Item, probo aliter et mutato priori de B summo... Quod autem B aget in A satis patet cum proportionaliter A ad B sit sicut A ad 5... potentia prius erat signata per 8... sicut 8 ad 8.	f. 42va: Item, probo aliter et mutato casu priori de B in summo... Quod autem B aget in A satis patet cum proportio A ad B sit sicut proportio A ad 5...cuius potentia erat signata per 8... 8 ad 4.	f. 77va: Item, pono alicuius quod minus possit agere in maius. Et supposito quod A sit tale compositum sicut prius, et mutato priori de B summo... Quod autem A agat in B satis patet cum proportio A ad B sit sicut A ad 5... cuius potentia prius erat signata per 2... 1 ad 6.
f. 29ra: magnum ferrum ignitum	f. 74va: maximum est ferrum ignitum	f. 42rb: maximum est ferrum ignitum	f. 79ra: manifestum ferrum enim ignitum

As the above examples and the comparison of the variants presented in the tables show, manuscripts B and E must be rejected because of their shortcomings and corruptions. Still, B and E belong to the same branch as P, which is different from that to which S belongs.

In the case of question 1, the adopted procedure is to record both P and S variants since these manuscripts differ slightly. The same procedure is utilized for question 2, but this time to display the differences between the two branches: S and BEP.

It is worth noting that for question 1 and question 2 there are significant discrepancies in their manuscript traditions. First of all, question 1 in P was corrected with the help of another manuscript, so it was improved. The emendations in question 1 greatly contribute to its comprehension, since they supplement the *homoeoteleuta* and missed words, and mend erroneous *lectiones*. In question 2 in P there are only 5 marginal notes, such as *tertio ad principale*; no corrections were made. As shown above, in P question 1, attributed to William of Colynigam, is contained in another codex (*olim* Bibliotheca Colbertina 2094) than that to which question 2 belongs. Question 2 was copied along with the unattributed set of questions on the *De generatione et corruptione*.[72] This is amply confirmed by the inclusion of a short fragment from question 3 of Kilvington's commentary on the *De generatione*, inserted between sections of question 2.[73]

---

[72] See pp. XXXVI, XXXVII.

[73] See *inf.* q. 2, p. 114: "... horam non sequitur quod inducet formam substantialem similem formae substantiali in ipso A quia A non agit nisi mediante qualitate et per totam horam erit qualitas eiusdem aquea et aeris et ita dicendum est de B. Et ita patet quod licet A et B agerent per qualitates quae forent propriae sibi tamen non inducent formas substantiales et nunc agunt nisi per communes qualitatates, ideo non sequitur conclusio. Ad quintum principale dico quod haec consequentia non valet: 'A potest corrumpere duplum passum ad passum quod corrumperetur a D et in duplo maiori tempore quam sit idem tempus in quo D corrumpet suum passum, igitur A et D aequalis virtutis' et dico quod antecedens va ... cat P. Kilv., *Q. De gen.*, q. 3, Ms. Paris BnF 6559 [=P], f. 71ra: "... horam, non sequitur quod inducet formam substantialem similem formae substantiali in ipso A, quia A non agit nisi mediante qualitate et per totam horam erit qualitas eiusdem aquae et aeris, et ita dicendum est de B. Et ita patet quod licet A et B agerent per qualitates quae forent propriae sibi, tamen non inducent formas substantiales et nunc non agunt nisi per communes qualitates, ideo non sequitur conclusio. Ad quintum principale dico quod haec consequentia non valet: 'A potest corrumpere duplum passum ad passum quod corrumperetur a D et in duplo maiori tempore quam sit idem tempus in quo D corrumpet suum passum, igitur A et D sunt aequalis virtutis.' Et dico quod antecedens super quod consequentia fundatur includit contradictionem."

The results of comparative analyses of four copies of question 2 graphically can be presented in the following *stemma codicum*.

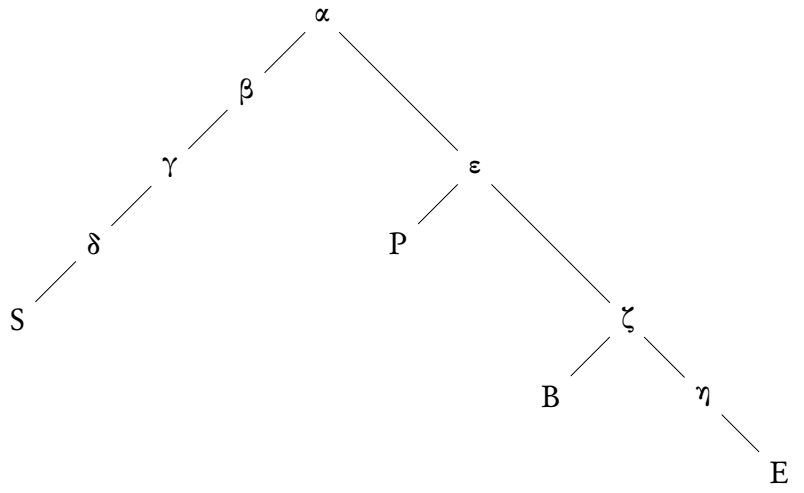

Question 3: *Utrum omne scitum sciatur per causam*

Question 3, preceded by the *Expositio primi libri Physicorum*, is preserved in manuscripts P and Z. They vary significantly mainly because of numerous *homoeoteleuta*, various *lectiones*, different wordings and omitted words and phrases. Z is burdened with the following errors: 62 *homoeoteleuta* and 600 omissions of a phrase or a single word. Z also introduces 1142 variants of a single word and 708 different wordings; it inserts 599 single words and phrases. Above all, however, Z omits many sections of the text in such a way that the reader is given an erroneous impression of textual continuity. The missing fragments constitute approximately one fifth of the entire text. The *Expositio* lacks some passages of the text.[74] Moreover, in the question are missing: arguments 3 to 6 of the first principal argument;[75] arguments 4 to 8 and the responses to these arguments in the second principal argument.[76] The missing arguments are hard to notice because they are all numbered consecutively: in Z 1–11, in P 1–16.

---

[74] See *inf.*, q. 3 (*Expositio*), pp. 239.32–240.17: Aliter potest dici... et per consequens comparabiles; p. 244.21–30: Si tamen sic arguetur... sed per formam; p. 250.5–13: Item, aliter probo aliquam formam mixti... quod est mixtum.

[75] See ibid., pp. 266.32–270.15: secundam conclusionem... Sexto arguo.

[76] See ibid., pp. 282.3–287.17: A erit necessario... nihilominus probo aliter sic; pp. 296.30–299.11: negando istam: 'A erit necessario'... Ad nonum argumentum.

Crucially, in Z, it is challenging to detect that 30 pages of text are absent, as a portion of the fourth principal argument is linked with a segment of the fifth principal argument through a sentence that is absent in P, creating the illusion that the text of Z is coherent, as demonstrated by the texts below.

P	**Z**
f. 178ra: Contra tertium arguo, quia dato quod omnes actiones intellectus forent in materia, sequeretur quod intellectus ageret mediante aliquod instrumento corporali, quod tamen est contra Commentatorem III *De anima* commento 6. [...] f. 183vb: Quinto probo quod aliquod est universale extra animam.	f. 39^{v}: Contra tertium similiter arguo, quia dato quod omnes actiones intellectus essent existentes in materia, sequeretur quod intellectus ageret mediante aliquod instrumento materiali, quod est contra Commentatorem III *De anima* commento 6. Et si concederetur quod omne universale est intentio etc. et nullum est extra animam iuxta auctoritatem Commentatoris praealegatam contra: probo quod aliquod est universale extra animam.

This redactional difference is mirrored in the observed distinction between the texts of P and Z.

P	**Z**
f. 162rb: Circa istam quaestionem sic procedam: [I] primo ante responsionem tangam generaliter sex principalia post responsionem ad quaestionem specialiter pertractando. [II] Secundo arguam in oppositum pro veritate responsionis probanda. [III] Tertio ponam responsionem ad quaestionem. [IV] Qua posita, tractabo praedicta principalia sigillatim iuxta modum et seriem, quae patebuntur inferius ex processu.	f. 130^{r}: Circa istam quaestionem sic procedam: [I] primo ante responsionem ad quaestionem tangam sex principlia ad quaestionem post responsionem proportionaliter pertractanda. [II] Secundo arguam in oppositum pro veritate quaestionis probanda. [III] Tertio ponam responsionem ad quaestionem quae ponit circa praedicta generalia principalia signandi modum et seriem quae patebit inferius ex processu.

(cont.)	**P**	**Z**
	Unde observata ista serie procedo primo ad falsitatem quaestionis probandam:	Unde observata ista serie procedo primo ad falsitatem quaestionis probandam:
	[1] Et primo sic arguam: scientiam intendi vel remitti est scitum quod non scitur per causam, igitur non omne quod scitur, scitur per causam.	[1] Et primo sic arguitur: scientiam intendi et remitti est scitum quod non est scitum per causam, ergo non omne scitum, scitur per causam.
	[2] Secundo: aliquid contingens ad utrumlibet est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.	[2] Secundo sic: aliquod contingens ad utrumlibet est scitum quod non scitur per causam, ergo etc.
	[3] Tertio sic: aliquam scientiam acquiri de novo est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.	[3] Tertio sic: aliquam scientiam acquiri de novo est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.
	[4] Quarto sic: aliquas intentiones esse intellectu vel extra intellectum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.	[4] Quarto sic: aliquas intentiones esse in intellectu vel extra intellectum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.
	[5] Quinto: aliquam scientiam naturalem acquiri est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.	*om.*
	[6] Sexto sic: aliquod falsum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.	[5] Quinto sic: aliquod falsum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

Also at the very beginning of the *Expositio*, differing divisions of the text are announced; P lists four different parts, Z lists five.

P	**Z**
f. 153rb: Textus quem exponere intendo est textus Aristotelis correspondens commento primario huius libri. Circa expositionem istum processum servabo.	f. 125^{r}: Textus quem intendo exponere est textus Aristotelis et Commentatoris commento primo istius libri *Physicorum* circa cuius pro expositionem istum processum servabo.

(cont.)	**P**	**Z**
	[1] Primo quod oportet in hoc libro tamquam in principio huius prescire causas huius libri et intentionem auctoris, dicam summarie et generalem sententiam et causas huius libri.	[1] Primo quia oportet in hoc libro tamquam in principio huius libri prescire causam istius libri et intentionem auctoris, dicam summarie eius causas et generalem sententiam huius libri.
	[2] Secundo, quia incipiendo a magis generalibus dicam per generalia intermedia ad specialia descendere seriatim, ponam generalem sententiam primi libri una cum generali sententia capituli primi eiusdem, postea descendendo ad expositionem specialem textus praedicti iuxta expositionem Commentatoris in commento primo positam exponendo.	[2] Secundo quia arguendo a generalibus debet homo per generalia intermedia ad specialia descendere summatim ponam generalem sententiam primi libri cum generali una divisione eiusdem.
	[3] Tertio movebo quaedam dubia dubitationes eorum respondentibus exclusurus.	[3] Tertio descendam ad expositionem specialem libri et textus praedicti opinioni Commentatoris in commento primo exponendo.
	[4] Quarto tractabo unam quaestionem eliciendam ex textu et commento praedictis, istam videlicet utrum omne scitum sciatur per causam.	[4] Quarto movebo quaedam dubia dubitationes eorum responsionibus excludendo.
		[5] Quinto tractabo unam quaestionem eliciendam ex textu et commento praedictis, videlicet istam utrum omne scitum sciatur per causas.

Other significant differences between P and Z, in the form of numerous of omissions and different wordings, are disclosed by the following examples:

P	**Z**
f. 162ra: Et istis suppositionibus pro forma argumenti, dico tamen quia argumentum ubi probare quod aliquod mixtum sit aeque perfectum cum aliquo elemento eque perfecto sicut sunt elementa in eodem mixto in hoc quod arguitur...	f. 130^{r}: Et per hoc quod arguitur...

(cont.)	**P**	**Z**
	f. 162vb: Unde probo minorem, istam videlicet nullam scientiam intendi vel remitti est scitum per causam, ad cuius probationem suppono duas conclusiones principaliter probandas in isto principali, quarum: [1] prima est quod nulla scientia intenditur; [2] et secunda quod nulla scientia remittitur. Ad primam conclusionem arguo sic: nulla scientia in anima intellectiva...	f. 130^{v}: Unde probo minorem, ad cuius probationem arguo sic: nulla scientia in anima intellectiva...
	f. 163ra: Secundo arguo ad conclusionem primam, et hoc sic: nulla scientia potest intendi per tempus velocitate uniformi vel difformi, igitur nulla scientia intendetur. Consequentia est satis manifesta. Et antecedens probo. Et probo quantum ad primam partem sui, videlicet quod nulla scientia potest intendi per tempus velocitate uniformi; quia si sic, pono tunc quod A sit una scientia quam B evidentia per aliquod tempus terminatum ad instans intendebat, et etiam in hoc instanti aliqua velocitate uniformi; et quod eadem evidentia B per aliquod tempus incipiens ab hoc instanti, quod sit C, intendat A eadem velocitate uniformi.	f. 130^{v}: Secundo arguo sic posito quod scientia potest intendi per C tempus velocitate uniformi per evidentiam B, et quod eadem evidentia B per aliquod tempus incipiens ab hoc instans, quod sit C, intendit A quadrupla velocitate uniformi.
	f. 172vb: Prima suppositio patet per hoc quod Aristoteles I *Perihermenias* capitulo 4 intelligens per 'significare' non sicut instrumentum significare naturaliter dicit quod *omnis oratio est significativa non sicut instrumentum sed sicut placitum*. Non enim foret illud verum nisi omnis oratio foret tantum significativa ad placitum....Qua probata quod omnis propositio concepta significat naturaliter probo secundam...	f. 136^{r}: Prima suppositio patet per hoc quod Aristoteles I *Perihermenias* dicit quod *omnis oratio est significativa non sicut instrumentum sed sicut placitum*. Secunda probatur...

(cont.)	**P**	**Z**
	f. 156va: Item, aliter probo sequi illud quod prius, videlicet quod si mathematica considerat de re habente causam finalem quod mathematica considerat de causa finali, quia, sicut vult Aristoteles...	f. 126^{v}: Item, arguitur per istam ultimam consequentiam, quia, sicut vult Aristoteles...
	f. 158rb: ...quod Commentator reputat inconveniens. Item, si materia prima haberet aliquam perfectionem de se, igitur nullam aliam reciperet. Consequentia patet, quia sic arguit Commentator commentis superius allegatis 60 et 70. Dicit ibi sic: *si materia prima haberet aliquam formam de se, tunc nullam aliam reciperet*. Item, si materia prima sit perfecta de se, ponitur igitur quod A... quae non forent nisi omnis substantia foret perfectior omni accidente... Quod arguo sic, quia si C foret solum perfectionis B finitum excesset isto A...	f. 128^{r}:...est inconveniens secundum eum, ponitur igitur quod A...quae non forent vera omne accidens foret imperfectius et omnis substantia perfectior accidente...Quod probo sic, quia si perfectius quam A per excessum finitum solum...

All of Z's omissions and shortcomings indicate that it was, most likely, transmitted quite a few times. Z is a fifteenth-century manuscript,[77] that has survived to this day in a version that is laden with numerous errors, on the one hand. On the other hand, there are instances when the sentences were articulated in a more clear and comprehensible manner, as illustrated by the subsequent examples.

P	**Z**
f. 153vb: Circa primum probat Aristoteles circa textum primi commenti, cuius expositionem principaliter nunc intendo: prima conclusio, quae iuxta expositionem Commentatoris in commento primo est, est ista quod in scientia naturali determinandum est de principiis, et causis, et elementis.	f. 125^{r}: Circa primum probat Aristoteles in textu primi commenti secundum expositionem Commentatoris, pono unam conclusionem, quae est ista quod in scientia naturali determinandum est de principiis, causis, et elementis.

[77] See F. Stegmüller, *Repertorium Commentariorum*, pp. 347, 415.

(cont.)	**P**	**Z**
	f. 153va: Quibus primarie intellectis est ulterius advertendum quod, cum Aristoteles in hoc libro intendat declarare de eis in generali et praecipue quoad tria, videlicet quoad principia rerum naturalium, quoad consequentia res naturales, et quoad proprietates consequentium earundem.	f. 125^{r}: Quibus principiis intellectis est ulterius advertendum quod, cum Aristoteles in hoc libro determinare de rebus naturalibus indendit de eis in generali et praecipue quoad tria, videlicet quoad principia rerum naturalium, quoad consequentia res naturales, et quoad proprietates consequentium eorundem.
	f. 160rb: Ad aliud argumentum quando arguitur: dato quod materia prima sit perfecta de se, quod forma est infinitae perfectionis, vel quod aliqua materia prima et unaquaeque forma sint aeque perfectae, respondeo admisso casu, dico quod nec C est infinitae perfectionis, nec quod materia prima et aliqua [forma] saltem substantialis sunt aeque perfectae.	f. 129^{r}: Ad aliud argumentum quando arguitur: dato, si materia prima sit perfecta de se, forma foret infinitae perfectionis, vel quod aliqua materia prima et unaquaeque et aliqua forma essent aeque perfectae, respondeo et admisso casu dico quod neutrum sequitur

The enhanced wordings in Z is probably a result of several revisions made by subsequent copyists. Considering that P and Z likely stemmed from different branches, replacing significant portions of P with those from Z would have created a text that never truly existed. Therefore, in P only the erroneous *lectiones* have been replaced by *lectiones* of Z and they are completed and marked as, e.g., *tunc* Z] *tamen* P; the omission of a single word or the phrases, as well as *homoeoteleuta* are completed in brackets [...]

Question 4: *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*

I found only one copy of this question, in codex S. Even though it is incomplete, I decided to include it in the set of Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum* because it was copied with his other two questions on the *Physics* and attributed to the same author.

Question 5: *Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno*

This question is preserved only in one copy, in codex V.

Question 6: *Utrum qualitas suscipiat magis et minus*

It appears that this question was Kilvington's most popular among those on the *Physics*; to date, five complete copies have been preserved, as well as three other incomplete copies. In order to establish connections among the manuscripts, all of them were subjected to a comparative analysis. However, the table below utilizes only the variants in the five manuscripts, K, P, R, V, W, that contain the complete question.

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**
K	16	22	71	26	115	12	37	1	1
P	4	17	28	–	12	1	9	–	–
R	18	31	172	93	167	35	68	2	1
V	33	72	140	187	265	24	96	–	–
W	6	6	25	24	28	4	15	–	–
KP	–	1	3	–	1	–	–	–	–
KR	3	4	8	9	34	–	4	–	–
KW	1	4	23	11	13	1	7	–	–
KV	2	–	1	3	12	–	2	–	–
PR	–	–	3	–	–	–	–	–	–
PV	–	–	–	1	4	–	–	–	–
PW	1	–	–	1	–	–	–	–	–
RV	–	–	2	2	15	–	1	–	–
RW	4	5	17	3	5	1	9	–	–
KPR	–	1	2	–	2	–	–	–	–
KPV	1	1	–	–	–	–	–	–	–
KRV	2	2	4	6	21	1	2	–	–
KPW	1	1	3	–	–	–	–	–	–
KRW	10	14	51	14	32	6	12	–	–
PRV	2	–	6	1	–	–	1	–	–
PRW	3	1	1	3	1	–	–	–	–
KPRV	1	2	–	–	–	–	1	–	–
KPRW	2	5	5	1	–	–	1	–	–
PRVW	–	–	1	–	–	–	1	–	–
KPRVW	–	1	1	–	–	–	1	–	–

The listed variants clearly show the dependencies among the manuscripts:

1. Manuscripts classified only according to *homoeoteleuta* indicate that P is the least corrupted, and R is the most corrupted: P(16), W(27), V(39), K(45), R(46).
2. V has a considerable number of different *lectiones*, and often has different wordings.
3. R has the most omissions and insertion of single words, as well as a great number of various *lectiones* and different wordings.
4. P and W are comparable in terms of text quality, and in the number of different variants.
5. Common variants of KP, KV, PR, PV, PW are few, and can be assumed to be random.
6. The greatest number of variants are shared by KW, RW, KR, and KRW.

The above findings allow the conclusion that K, R, W form one family with the same ancestor, with R and W being copied from one source and, in addition, R being copied from another manuscript; PKRW have the same ancestor. V has a distinct ancestor, since PRVW share one omission of a single word. A comparison of V with other incomplete manuscripts G, L, U reveals no dependence of V on these manuscripts; they have in common several irrelevant text variants. The different wording of the very beginning of the question is the best example of the corruption of V.

P

f. 121ra: Quaestio est ista utrum qualitas suscipiat magis et minus. Et probo quod non, quia tunc latitudo caliditatis foret infinita, et per consequens caliditas in summo foret inifinita. Consequens falsum. Et consequentiam probabo. Secundo sic: si quaestio sit vera, tunc qualitas posset remitti per admixtionem sui contrarii. Tertio sic: tunc aliqua qualitas posset intendi et remitti

V

f. 89ra: Quaeritur utrum qualitas suscipiat magis et minus. Et arguitur quod non, quia tunc latitudo caliditatis foret infinita, et per consequens caliditas in summo foret inifinita. Sed consequens est falsum. Consequentiam probo, quia si quaestio sit vera, tunc caliditas posset remitti per admixtionem sui contrarii. Tertio, si sic, tunc aliqua qualitas posset intendi et remitti. Ad

(cont.) P	V
simul. Ad oppositum est Aristoteles in *Praedicamentis* capitulo de qualitate. Circa hanc questionem hoc ordine procedam: primo dicam ad questionem illud quod pro nunc credo fore dicendum. Et demum arguam ad argumenta, sic tamen quod in cuiuslibet argumenti fine respondebo ad ipsum ut facilius et brevius expediam scribentes pariter et legentes. Dico igitur ad quaestionem supponendo, quod iste terminus 'magis et minus suscipere' idem significet cum isto termino 'posse intendi et remitti.' Tunc tota quaestio est distinguenda secundum compositonem et divisionem. In sensu composito est falsa secundum quod autem sonant verba, quia nulla qualitas simul suscipit magis et minus. Intelligendo tamen terminum dictum modo dicto tunc est quaestio vera et maxime in sensu diviso.	oppositum est Aristoteles in *Praedicamentis* capitulo de qualitate. Circa istam quaestionem nota quod iste terminus 'suscipere magis et minus' idem significat cum isto termino 'posse intendi et remitti.' Et tunc tota quaestio est disputanda secundum sensum compositum et divisum. In sensu composito falsa est, verbi gratia, quia minima qualitas simul suscipit magis et minus; sed in sensu diviso est quaestio vera.

Comparative analyses of complete versions of question 6 motivated the selection of manuscript P as the basis for the critical edition of question 6: the family KPRW. However, 5 *homoeoteleuta* are included in the critical edition following V; they are completed in brackets [...].

Determining the relationships among complete (K, P, R, V, W) and incomplete (G, L, U) manuscripts is much more difficult. Firstly, manuscript G stops mid-question, so there is insufficient material for a comparison; however, the first part of G is the least corrupted and has only 2 *homoeoteleuta*, 3 omissions, and one different wording. Secondly, in two-thirds of question 6, the scribe of manuscript L did not make any use of the term – *latitude* – that is crucial for understanding Kilvington's view. Instead of *latitudo caliditatis* he writes *aliqua qualitas*; instead of *latitudinis*, he writes *caloris*; instead of *inducetur aliqua pars latitudinis caliditatis et pars dupla*, he writes *pars totius caliditatis est dupla*; instead of *et consimiliter est de latitudine caliditatis*, he writes *et consimiliter est in alteratione*. It can be assumed that L was a student's notes. Besides, L is rather corrupted, containing 8 *homoeoteleuta*, 50 omissions, and 61 different wordings, not counting those in which the term *latitude* does

not appear. Thirdly, manuscript U is the most corrupted, containing 21 *homoeoteleuta*, 47 omissions, and 94 different wordings, which makes the question insufficiently comprehensible. Nevertheless, PU, RU, LV, UV, PRU, KUV, GKPRV, KLPUW, KPRUW, GKLPRV share some common errors; therefore the following *stemma codicum* may be suggested:

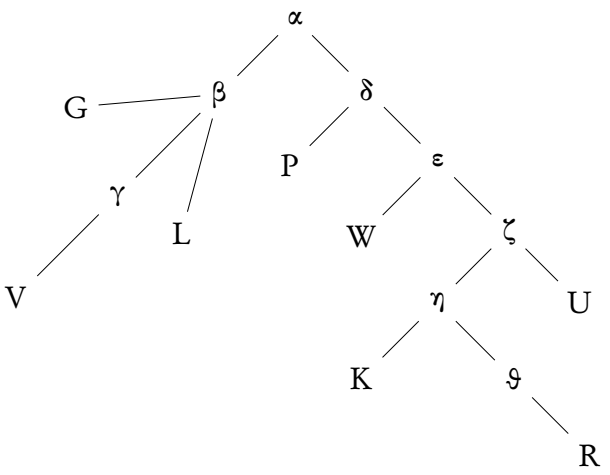

Question 7: *Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur*

This question is preserved in only one copy, in codex V. The critical apparatus is confined to the corrections essential for comprehending the text.

Question 8: *Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae*

This question is preserved in only one copy, in codex V. The critical apparatus is confined to the corrections essential for comprehending the text.

The Edition

All variants of the text, i.e., *homoeoteleuta*, omissions of a phrase or of a single word, different wordings, various *lectiones*, insertions of a phrase or of a single word, and repetitions of a phrase or of a single word are included in the critical apparatus. Furthermore, the corrections made in the margins, words that were removed by the scribe, text marked as deleted ('va ... cat') by the scribe, additional explanatory titles, headlines, and numbering or summaries of passages added by scribes in the margins or beneath a page are preserved in the apparatus. From the critical apparatus only variants such as *iste/ille*, *igitur/ergo*, *item/iterum* have been excluded.

Single inverted commas are used to mark a hypothesis, a premise, a consequence, etc., provided that it is preceded by terms such as '*propositio*', '*consequentia*', etc. In the case of arguments where there are minor and major premises and a conclusion, such are separated by semicolons. In the case of an opinion presented earlier, double quotation marks are used.

The division of the text into main parts, such as articles, arguments, replies, and dubia, is the editor's work. To enhance the text's readability, further divisions have been provided. The edition follows modern punctuation. Owing to considerable variations in spelling caused by the copying of texts by scribes from various nations, the principles of classical Latin ortography have been utilized; that is, diphthongs are written out, 'ci' replaces 'ti', and a distinction between v and u is made. The names of Socrates, Plato, and Cicero appear in their full form, as do the names of the authors of works cited by Kilvington, such as *Lincolniensis*. Where Kilvington's text differs significantly from his source, quotations *in extenso* have been placed in footnotes. Verbatim quotes are italicized in the text. All the additions are given in square brackets. Each question constitutes a separate whole; therefore when it is necessary to supplement the text with source footnotes, they are provided completely for each question. In the footnotes, references to sources are indicated as follows: page number:line numbers.

The digital edition is interactive; the hyperlinks (indexes and cross-references) are clickable and lead you directly to the relevant line number on the page.

Bibliographical References

A. L. *Aristoteles Latinus*

CCAA *Corpus Commentariorum Averrois in Artistotelem: Versio Vulgata* (*V. V.*), *Versio Parisina* (*V. P.*)

Adam Wod., *Lect. sec.*

Adam de Wodeham, *Lectura secunda in librum primum Sententiarum*, edited by R. Wood and G. Gál, vol. 1, St. Bonaventure, NY: St. Bonaventure University 1990.

Alb. de Sax., *Phys.*

Albertus de Saxonia, *Expositio et Questiones in Aristotelis libros Physicorum ad Albertus de Saxonia attributae*, edited by B. Patar, vol. 2, (Philosophes médiévaux 39–41), Louvain-la-Neuve: Peeters 1999.

Alb. de Sax., *Q. In de celo*

Albertus de Saxonia, *Quaestiones in Aristotelis libros de coelo et mundo*, Venetiis 1492.

Alb. de Sax., *Tract. de max. et min.*

Albertus de Saxonia, *Tractatus de maximo et minimo secundum Albertum de Saxonia*, edited by D. A. Di Liscia, [in:] D. A. Di Liscia "A Tract *De maximo et minimo* according to Albert of Saxony," *Sciamus* 15 (2014), pp. 57–104.

Alh., *De asp.*

Alhazen, *De aspectibus*, edited by A. Mark Smith, [in:] A. Mark Smith, *Alhacen's Theory of Visual Perception. A Critical Edition, with English Translation and Commentary, of the First Three Books of Alhacen's De aspectibus, the Medieval Latin Version of Ibn al-Haytham's Kitab al-Manazir* (lib. I–III), vol. 1 Philadelphia: American Philosophical Scociety 2001; (lib. IV–V). vol. 2. Philadelphia: American Philosophical Scociety 2006.

Anon., *DSI*

Anonymus, *De sex inconvenientibus*, edited by S. Rommevaux-Tani, [in:] S. Rommevaux-Tani, *De sex inconvenientibus. Traité anonyme de philosophie naturelle du XIVe siècle*, Paris: Vrin 2022.

Anon., *Lib. sex prin.*

Anonymus, *Liber sex principiorum. Categoriarum supplementa: Pophyrii Isagoge translatio Boethii et Anonymi fragmentum vulgo vocatum 'Liber sex principiorum,'* edited by L. Minio-Paluello, B. G. Dod, (A. L., vol. I.6–7), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1966.

Anon., *Prob. Conc.*

Anonymus, *Probationes conclusionum*, [in:] *Hentisberi de sensu composito et diviso, Regulae solvendi sophismata*, Venetiis 1494.

Anon. (Ores.?), *Q. sup. De celo*
Anonymus (Nicolaus Oresme?), *Questiones super De celo*, Ms. München, Bayerische Staatsbibliothek Clm 4375.

Anon., *Tract. de max. et min.*
Anonymus, *Tractatus de maximo et minimo*, edited by J. Longeway, [in:] J. Longeway, *William Heytesbury On Maxima and Minima. Chapter 5 of "Rules for Solving Sophismata," with an anonymous fourteenth-century discussion*, (Synthese Historical Library, 26), Dordrecht: D. Reidel Publishing Company 1984.

Arch., *De plan. aequil.*
Archimedes, *On the Equilibrium of Planes*, edited by M. Clagett, [in:] M. Clagett, *The Science of Mechanics in the Middle Ages*, Madison 1959.

Arist., *Anal. post.*
Aristoteles, *Analytica posteriora. Translationes Iacobi, Anonymi sive 'Ioannis,' Gerardi et Recensio Guillelmi de Moerbeka*, edited by L. Minio-Paluello, B. G. Dod, (A. L., vol. IV 1–4), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1968.

Arist., *Anal. prior.*
Aristoteles, *Analytica priora, Translatio Boethii (Recensiones duae). Translatio Anonyma, Pseudo-Philoponi Aliorumque Scholia, Specimina Translationum Recentiorum*, edited by L. Minio-Paluello, (A. L., III, 1–4), Leiden: Brill 1998.

Arist., *Cat.*
Aristoteles, *Categoriae vel Praedicamenta. Translatio Boethii – Editio composita, Translatio Guillelmi de Moerbeka, Lemmata e Simplicii Commentario Decerpta, Pseudo-Augustini Paraphrasis Themistiana*, edited by L. Minio-Paluello, (A. L., I, 1–5), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1961.

Arist., *De an.*
Aristoteles, *De anima. Translatio Iacobi*, edited by J. Decorte, J. Brams, (A. L., XII, 1, forthcoming), Aristoteles Latinus Database.

Arist., *De coelo*
Aristoteles, *De coelo*, [in:] *Aristoteles latine interpretibus variis*, ex recensione I. Bekkeri, edidit Academia Regia Borussica 1831, pp. 144–165.

Arist., *De gen.*
Aristoteles, *De generatione et corruptione. Translatio vetus*, edited by J. Judycka, (A. L. IX,1), Leiden: Brill 1986.

Arist., *De mot. anim.*
Aristoteles, *De motu animalium. Fragmenta Translationis anonymae*, edited by P. De Leemans, (A. L., XVIII, 1. III), Bruxelles: Brepols 2011.

Arist., *De int.*
Aristoteles, *De interpretatione vel Periermenias. Translatio Boethii Specimina Translationum Recentiorum. Translatio Guillelmi de Moerbeka*, edited by L. Minio-Paluello, G. Verbeke, (A. L. II, 1–2), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1965.
Arist., *De long.*
Aristoteles, *De longitudine et brevitate vitae*, [in:] *Aristoteles latine interpretibus variis* ex recensione I. Bekkeri, edidit Academia Regia Borussica 1831, pp. 239–241.
Arist., *De sen.*
Guillelmus de Moerbeka reuisor translationis Aristotelis secundum Acquinatis librum Aristoteles, *De sensu et sensato* (translatio 'noua'—Anonymi saec. XII [siue Nicolai] translationis recensio), textus sec.: S. Thomae de Aquino, *Opera omnia*, Tom. XLV, 2: *Sentencia libri de sensu et sensato*, Roma: Comm. Leonina, 1985, pp. 3–96.
Arist., *De Soph. Elen.*
Aristoteles, *De sophisticis elenchis. Translatio Boethii, Fragmenta Translationis Iacobi et Recensio Guillelmi de Moerbeke*, edited by B. G. Dod, (A. L. II, 1–2), Bruxelles-Paris: Desclée de Brouwer, Leiden: Brill 1975.
Arist, *Eth. Nic.*
Aristoteles, *Ethica Nicomachea. Translatio Roberti Grosseteste Lincolniensis sive 'Liber Ethicorum' B. Recensio Recognita*, edited by R. A. Gauthier, (A. L. XXVI, 1, 3), fasciculus quartus, Bruxelles-Paris: Desclée de Brouwer, Leiden: Brill 1973.
Arist., *Metaph.*
Aristoteles, *Metaphysica, Lib. I-XIV. Recensio et Translatio Guillelmi de Moerbeka*, edited by G. Vuillemin-Diem, (A. L. XXV, 3, 2), Leiden: Brill 1995.
Arist., *Meteo.*
Aristoteles, *Meteorologica. Translatio Guillelmi de Morbeka*, edited by G. Vuillemin-Diem, (A. L. X, 2, 2), Turnhout: Brepols 2009.
Arist., *Phys.*
Aristoteles, *Physica. Translatio Vetus*, edited by F. Bossier, J. Brams, (A. L. VII.1 fasc. Secundus), Leiden: Brill 1990.
Arist., *Pol.*
Aristoteles, *Politica, libri I–II. 11*, edited by P. Michaud-Quantin, (A. L. XXIX,1), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1961.
Arist., *Top.*
Aristoteles, *Topica. Translatio Boethii, Fragmentum Recensionis Alterius, et Translatio Anonyma*, edited by L. Minio-Paluello, B. G. Dod, (A. L. V, 1–3), Bruxelles-Paris: Desclée de Brouwer 1969.

Auct. Arist.

Les Auctoritates Aristotelis. Un florilège médiéval. Etude historique et édition critique, edited by J. Hamesse, Louvain: Publications Universitaires 1974.

Averr., *In Cat.*

Aristotelis Stagiritae organum, quod logicam appelantur, cum Averrois Cordubensis variis commentariis.... Pars I (*in Porphirii Praedicamenta, De Interpretatione...*), [in:] *Aristotelis Opera cum Averrois commentariis*, vol. I, Venetiis apud Iunctas M.D.LXII.

Averr., *In De an.*

Averrois Cordubensis Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros, edited by F. S. Crawford, (CCAA), vol. VI, 1, Cambridge, MA: The Mediaeval Academy of America 1953.

Averr., *In De celo.*

Averrois Cordubensis commentum magnum super libro De celo et mundo Aristotelis, edited by F. J. Carmody, R. Arnzen, (Recherches de Théologie et Philosophie médiévales. Bibliotheca 4), vol. I (lib. I); vol. II (lib. II–IV), Leuven: Peeters 2003.

Averr., *In De gen.*

Commentarium Medium in Aristotelis de Generatione et corruptione libros, edited by F. H. Fobes, S. Kurland, (CCAA), versio latina vol. IV, 1, Cambridge, MA: The Mediaeval Academy of America 1956.

Averr., *De plant.*

Aristotelis Stagiritae de coelo, de generatione et corruptione, meteorologicum, de plantis, cum Averrois Cordubensis in eosdem commentariis, [in:] *Aristotelis opera cum Averrois commentariis*, vol. V, *Venetiis apud Iunctas* M.D.LXII.

Averr., *De long.*

Averroes, *De causis Longitudinis et Brevitatis Vitae*, edited by A. Ledyard Shields, H. Blumberg, [in:] *Averrois Cordubensis Compendia Librorum Aristotelis qui Parva Naturalia Vocantur*, versionum latinarum, (CCAA), vol. VII, Cambridge, MA: The Mediaeval Academy of America 1949, pp. 129–152.

Averr., *De mem.*

Averrois Cordubensis compendium libri Aristotelis De memoria et reminiscentia, edited by H. A. Wolfson, D. Baneth, F. H. Fobes, [in:] *Averrois Cordubensis Compendia Librorum Aristotelis qui Parva Naturalia Vocantur*, versionum latinarum, (CCAA), vol. VII, Cambridge, MA: The Mediaeval Academy of America 1949, pp. 47–74.

Averr., *In Metaph.*
Aristotelis Metaphysicorum libri XIV cum Averrois Cordubensis in eodem commentariis, in Aristotelis Opera cum Averrois commentariis, vol. VIII, *Venetiis apud Iunctas*, M.D.LXII.
Averr., *In Metaph. lib. II* (α)
In Aristotelis librum II (α) Metaphysicorum commentarius, edited by G. Darms, Freiburg: Paulus Verlag 1966.
Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ)
Das neunte buch des leteinishen grossen Metaphyik-Kommentars von Averroes, edited by B. Bürke, Bern: Francke 1969.
Averr., *In V Metaph.*
Averrois in librum Metaphysicorum V (Δ) Aristotelis Commentarius, edited by R. Ponzalli, Bern: Francke 1971.
Averr., *In Meteo.*
Aristotelis Stagiritae de coelo, de generatione et corruptione, meteorologicorum, de plantis, cum Averrois Cordubensis in eosdem commentariis, in Aristotelis opera cum Averrois commentariis, vol. V, *Venetiis apud Iunctas* M.D.LXII.
Averr., *In Phys.*
Aristotelis Stagiritae de physico auditu libri octo, cum Averrois Cordubensis variis in eosdem commentariis, in Aristotelis opera cum Averrois commentariis, vol. IV, *Venetiis apud Iunctas* M.D.LXII.
Averr., *In Phys. lib. sept.*
Commentarium magnum in Aristotelis Physicorum librum septimum (Vindobonensis, lat. 2334), edited by H. Schmieja, (Averrois Opera series B. Averroes Latinus), Padenborn: Ferdinand Schäningh 2007.
Averr., *In Phys. lib. oct.*
Great Commentary on Aristotle's Physics, Book VIII, by Averroes, edited by H. Schmieja (Islamic Philosophy vol. 121), Frankfurt am Main 2020.
Averr., *De sens.*
Averrois Cordubensis compendium libri Aristotelis De sensu et sensato, edited by H. A. Wolfson, D. Baneth, F. H. Fobes, (CCAA), pp. 3–46.
Averr., *De som.*
Averrois Cordubensis compendium libri Aristotelis De Sompno et Vigilia, edited by H. A. Wolfson, D. Baneth, F. H. Fobes, (CCAA), pp. 75–128.
Averr., *De subs. orb.*
Averroes sermo de substantia orbis, Destructio destructionum philosophiae Algazelis, De anima beatitudine seu Epistola de intellectu, [in:] *Aristotelis opera cum Averrois commentariis*, vol. IX, *Venetiis apud Iunctas* M.D.LXII.

Boeth., *Com. in Cic. Top.*
Anitii Manlii Seuerini Boetii commentarii in Ciceronis topica, edited by Orellius et G. Baiterus, [in:] *M. Tulli Ciceroni Opera quae supersunt omnia ac deperditorum fragmenta*, Turici: Orelli, 1833.
Boeth., *Com. in De int.*
Commentaries on Aristotle's De Interpretatione of Aristoteles Anicii Manii Severini Boethii comentarii in librum Perihermeneias, Lipsiae: In aedibus B.G. Teubneri, 1877–1880.
Bradw. (attrib.), *Op. Art. Log.*
Thomas Bradwardine (attrib.), *Opus Artis Logicae*, edited by J. Pinborg, [in:] "A Logical Treatise Ascribed to Bradwardine," [in:] *Studi sul XIV secolo in memoria di Anneliese Maier*, A. Maierù, A. Paravicini Bagliani (eds), Roma 1981, pp. 27–55.
Bradw., *Tract. de prop.*
Thomas Bradwardine, *Tractatus proportionum seu de proportionibus velocitatum in motibus*, edited by H. L. Crosby Jr., [in:] H. L. Crosby Jr., *Thomas of Bradwardine. His "Tractatus de Proportionibus." Its Significance for the Developement of Mathematical Physics*, Madison (Wisconsin) 1955.
Burid. *Q. in De cael.*
Ioannis Buridani Expositio et Quaestiones in Aristotelis "De Caelo," edited by B. Patar, (Philosophes Médiévaux t. XXXIII), Louvain–Paris: Peeters 1996.
Burid., *Q. sup. De celo*
Iohannis Buridani Quaestiones super libris quattuor "De celo et Mundo," edited by E. Moody, (Medieval Academy Books n. 40), London 1948.
Burid., *Q. sup. De gen.*
John Buridan, *Quaestiones super libros* De Generatione et corruptione *Aristotelis*, edited by M. Streijger, P. J. J. M. Bakker, & J. M. M. H. Thijssen, (Medieval and Early Modern Philosophy and Science, vol. 14), Leiden-Boston: Brill 2010.
Burl., *De primo*
De primo et ultimo instanti des Walter Burley, edited by Ch. Schapiro, Ch. Shapiro, *Archives für Geschichte der Philosophie* 47(1) (1965), pp. 157–173.
Burl., *In De gen.*
Gualteri Burlaei *Commentarius in libros 'De generatione et corruptione,'* edited by M. Gensler, [in:] M. Gensler, *Kłopotliwa zmiana czyli Waltera Burleya zmagania ze zmiennością rzeczy*, Łódź: Lodz University Press 2007, pp. 205–388.
Burl., *Com. sup. lib. De phys.*
Gualterii Burlaei, ... Super Aristotelis libros, De physica auscultatione lucidissima commentaria. Cum noua veterique interpretatione. Vna cum

repertorio tractatuum, capitum, dubiorum, conclusionum, ac rerum omnium notatu digniorum facillimo ordine digesto. Omnia integerrime, quàm antea impressis, recondita, non pauca super add, Venetiis 1589.

Burl., *In Phys.*
Gualteri Burlei in physicam Aristotelis expositio et quaestiones: ac etiam quaestio de primo & ultimo instanti, Venetiis 1501.

Burl., *Tract. sec.*
Walter Burley's "Tractatus secundus de intensione et remissione formarum accidentalium," edited by E. Jung (forthcoming). *Burleus de intensione et remisssione formarum accidentalium, Jacobus de Forlivio de intensione et remissione formarum. Tractatus proportionum Alberti de Saxonia*, Venetiis 1496.

Dumb., *Summa*
Johannes Dumbleton, *Summa logicae et philosophiae naturalis*, Ms. Cambridge Peterhouse College Library, Ms. 272, edited by E. Dudley Sylla (selected fragm.), [in:] *The Oxford Calculators and the Mathematics of Motion, 1320–1350: Physics and Measurement by Latitudes*, New York, London: Harvard University Dissertations 1991.

Duns Scot., *In Sent.* (*Ord.*)
Iohannes Duns Scotus, *Commentarium super libros Sententiarum* (*Ordinatio*), [in:] *Opera omnia*, edited by B. Hechich, B. Huculak, J. Percan, S. Ruiz de Loizaga, W. Salamon, G. Pica, vol. 11, [*Ordinatio* IV, dist. 1–7.], Vatican City: Typis Polyglottis Vaticanis, 2008.

Duns Scot., *Q. in Isag.*
Ioannes Duns Scotus, *Quaestiones in Isagogen Porphyrii et Quaestiones super Praedicamenta Aristotelis*, edited by R. Andrews, G. Etzkorn, G. Gál, R. Green, T. Noone, and R. Wood, [in:] *Opera philosophica*, vol. I, St. Bonaventure, N.Y.: The Franciscan Institute 1999.

Epic., *Disc.*
Epictetus *Discourses*, [in:] The Internet Classics Archive, https://classics.mit.edu/Epictetus/discourses.html.

Eucl. *Elem.*
Euclides, *Elementa*, edited by H. L. L. Busard, [in:] H. L. L. Busard, *The Mediaeval Latin Translation of Euclid's Elements Made Directly from the Greek*, (Boethius. Texte und Abhandlungen zur Geschichte der Mathematik und der Naturwissenschaft, 15), Wiesbaden 1987.

Eucl. (Adelard of Bath), *Elem.*
Euclides (Adelard of Bath), *Elementa*, edited by H. L. L. Busard, [in:] H. L. L. Busard, *The First Latin Translation of Euclid's* Elements *Commonly Ascribed to Adelard of Bath* (Studies and Texts, 64) Toronto 1983.

Eucl. (Campanus), *Elem.*

Euclides (Campanus), *Elementa*, edited by H. L. L. Busard, [in:] H. L. L. Busard, *Campanus of Novara and Euclid's Elements*, (Boethius. Texte und Abhandlungen zur Geschichte der Mathematik und der Naturwissenschaft, 51/1), Wiesbaden 2005.

Eucl. (Johannes de Tinemue), *Elem.*

Euclides (Johannes de Tinemue), *Elementa*, edited by H. L. L. Busard. [in:] H. L. L. Busard, *Johannes de Tinemue's redaction of Euclid's* Elements *the so-called Adelard iii version*, (Boethius. Texte und Abhandlungen zur Geschichte der Mathematik und der Naturwissenschaft, 45), Stuttgart 2001.

Eucl. (Robert of Chester), *Elem.*

Euclides (Robert of Chester), *Elementa*, edited by H. L. L. Busard and M. Folkerts, [in:] H. L. L. Busard and M. Folkerts, *Robert of Chester's (?) Redaction of Euclid's* Elements, *the so-called Adelard II Version*, (Science Networks-Historical Studies, 9), Basel 1992.

Eucl., *Lib. de pon.*

Euclides, *Liber de ponderoso et levi et de comparatione corporum ad invicem*, edited by M. Clagett, [in:] E. Moody, M. Clagett, *The Medieval Science of Weights (Scientia de ponderibus): Treatises Ascribed Euclid, Archimedes, Thabit Ibn Qurra, Jordanus de Nemore, Blasius of Parma*, Madison (Wisconsin) 1952.

Gae. di Thien., *Recoll. sup. Phys.*

Gaethanus de Thienis, *Recollecte super octo libros physicorum Aristotelis*, Trevisio 1476.

Gae. di Thien., *Recoll. sup. Reg.*

Gaetano di Thiene, *Recollecte super Regulas Hentisberi*, [in:] *Hentisberi de sensu composito et diviso, Regulae solvendi sophismata*, Venetiis 1494.

Godf. de Font., *Q. VIII*

Godfredus de Fontibus, *Quodlibet VIII*, edited by J. Hoffmans, [in:] *Le huitième Quodlibet, Le Neuvième Quodlibet, Le dixième Quodlibet (Les Philosophes Belges)*, Louvain: Institut Supérieur de Philosophie de l'Université, 1924.

Godf. de Font., *Q. II*

Godfredus de Fontibus, *Quodlibet II*, edited by M. de Wulf, A. Pelzer, [in:] *Les quatres premiers Quodlibets de Godefroid de Fontaines (Les Philosophes Belges)*, Louvain: Institut Supérieur de Philosophie de l'Université, 1904.

Gross., *In Post. anal.*

Robertus Grosseteste, *Commentarius in Posteriorum analyticorum libros*, edited by P. Rossi, Florence: L. S. Olschki 1981.

Gross., *De col.*
Robertus Grosseteste, *De colore*, edited by G. Dinkova-Bruun *et al.*, [in:] *The Dimensions of Colour Robert Grosseteste's "De colore,"* Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies 2013.

Gross., *De iride*
Robertus Grosseteste, *De iride*, edited by A. C. Sparavigna, [in:] A. C. Sparavigna, "Translation and discussion of the *De Iride*, a treatise on optics by Robert Grosseteste" (https://www.researchgate.net/publication/33763849_Translation_and_discussion_of_the_De_Iride_a_treatise_on_optics_byRobert_Grosseteste) 2012.

Gross., *De luce*
Robertus Grosseteste, *Tractatus de luce secundum Lincolniensem*, edited by J. Flood, J. R. Ginther, J. W. Goering, [in:] J. Flood, J. R. Ginther, J. W. Goering, *Robert Grosseteste and His Intellectual Millieu. New Editions and Studies*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies 2013, pp. 226–238.

Heyt., *Reg. sol. soph.*
Guillelmus Hentisberus, *De Sensu composito et diviso, Regulæ solvendi sophismata*, etc., Venetiis 1494.

Heyt., *Soph.*
Guillelmus Hentisberus, *De Sensu composito et diviso... Sophismata* etc., Venetiis 1494.

In Arist. De coelo
In Aristotelis de caelo libros commentaria, edited by J. L. Heiberg, [in:] *Commentaria in Aristotelem graeca*, vol. 7, Berlin 1894.

Ingh. *Abbr. lib. phys.*
Marsilius Inghen, *Abbreviationes libri physicorum*, Venetiis 1500.

Jor. Nem., *De elem.*
Jordanus Nemorarius, *De elementis Arithmetice Artis*, edited by H. L. L. Busard, [in:] H. L. L. Busard, *Jordanus de Nemore, De elementis Arithmetice Artis. A Medieval Treatise on Number Theory*, Stuttgart 1991.

Jor. Nem., *De prop.*
Jordanus Nemorarius, *De proportionibus*, edited by H. L. L. Busard, [in:] H. L. L. Busard "Die Traktate „De proportionibus" von Jordanus Nemorarius und Campanus, *Centaurus* XV (1970).

Jor. Nem., *Lib. de rat. pond.*
Jordanus de Nemore, *Liber Jordani de Nemore "De ratione ponderis,"* edited by E. A. Moody, [in:] E. A. Moody, M. Clagett, *The Medieval Science of Weights (Scientia de ponderibus): Treatises Ascribed Euclid, Archimedes, Thabit Ibn Qurra, Jordanus de Nemore, Blasius of Parma*, Madison (Wisconsin) 1952.

Jor. Nem., *Elem. sup. Dem. pond.*
Jordanus de Nemore, *Elementa super Demonstrationem ponderum*, edited by E. A. Moody, [in:] E. A. Moody, M. Clagett *The Medieval Science of Weights (Scientia de ponderibus): Treatises Ascribed Euclid, Archimedes, Thabit Ibn Qurra, Jordanus de Nemore, Blasius of Parma*, Madison (Wisconsin) 1952.

Kilv., *Q. sup. De gen.*
Ricardus Kilvington, *Quaestiones super libros 'De generatione et corruptione'*:
q. 1, *Utrum generatio sit transmutatio distincta ab alteratione*. Firenze Conv. Sopp. Ms. B.VI.1681, ff. 37ra–42ra.
q. 3, *Utrum augmentatio sit motus ad quantitatem*. Cambridge Peterhouse College Library, Ms. 195, ff. 60ra–65va.
q. 9, *Utrum omnia contraria sint activa et passiva adinvicem*. Paris BnF, Ms. lat. 6559, ff. 121ra–131ra.

Kilv., *Q. sup. Eth.*
Richard Kilvington's, *Quaestiones super libros Ethicorum*, edited by M. Michałowska, [in:] Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Ethicorum. A Critical Edition with an Introduction* by Monika Michałowska, Leiden: Brill 2016, pp. 63–336.

Kilv., *Soph.*
Richardus Kilvington, *Sophismata*, edited by B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, [in:] B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, *The Sophismata of Richard Kilvington*, Oxford 1991.

Lucr., *De rer. nat.*
Titti Lucreti Cari *De rerum natura, librum* I, edited by J. D. Duff, Cambridge: Cambridge University Press 1962.

Ockh., *Cent. theo.*
Guillelmus de Ockham (attrib.), *Centiloquium theologicum*, edited by E. M. Buytaert *et al.*, [in:] Guillelmi de Ockham *Opera Philosophica*, vol. VII, St. Bonaventure, NY: The Franciscan Institute 1988.

Ockh., *Exp. in art. log.*
Guillelmi de Ockham, *Expositionis in Libros artis logicae proemium*, edited by E. A. Moody, [in:] *Opera philosophica*, vol. II, St. Bonaventure, NY: The Franciscan Institute 1978.

Ockh., *Exp. in lib. Phys.*
Guillelmi de Ockham, *Expositio in libros Physicorum Aristotelis*, edited by V. Richter, G. Leibold, [in:] *Opera Philosophica*, vol. IV, St. Bonaventure, NY: The Franciscan Institute 1985.

Ockh., *Sum. log*.
Guillelmus de Ockham, *Summa logicae*, edited by G. Gál, S. Brown, [in:] *Opera philosophica*, vol. I, St. Bonaventure, NY: The Franciscan Institute 1974.

Ockh., *In lib. prim. Sent. (Ord.)*
Guillelmi de Ockham, *Scriptum in librum primum Sententiarum. Ordinatio.* (*Dist. IV–XVIII*), edited by G. J. Etzkorn, [in:] *Opera Theologica*, vol. III, St. Bonaventure, NY: The Franciscan Institute 1977.

Oresm., *Exp. et Q. in De an*.
Nicolai Oresme *Expositio et Quaestiones in Aristotelis De anima*, edited by B. P. Patar, Louvain–Paris: Peeters 1995.

Oresm., *Q. in Meteo*.
Nicolaus Oresme, *Questiones in Meteorologica*, edited by A Panzica, in A. Panzica, Nicole Oresme, *Questiones in Meteorologica de ultima lectura,recensio parisiensis Study of the Manuscript Tradition and Critical Edition of Books i–ii.10*, Leiden: Brill 2021.

Petr. de Alver., *Sent. sup. De long*.
Petrus de Alvernia, *Sententiae super De longitudine te brevitate vitae*, edited by M. Dunne, [in:] M. Dunne, "The Commentary of Peter of Auvergne on Aristotle's *On length and shortness of life*," *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 69, 1 (2002).

Petr. Aur., *Sent*.
Petrus Aureolus, *Scriptum super primum Sententiarum*, edited by E. M. Buytaert, vol. I, St. Bonaventure, NY: Franciscan Institute 1952.

Porph., *In Isag*.
Anonymus, *Liber sex principiorum. Categoriarum supplementa: Pophyrii Isagoge translatio Boethii et Anonymi fragmentum vulgo vocatum 'Liber sex principiorum,'* edited by L. Minio-Paluello, Bernardus G. Dod, (A. L., vol. I.6–7), Bruges-Paris: Desclée de Brouwer 1966.

Ps.-Arist., *De cau. prop*.
Ps.-Aristoteles, *De causis proprietatum et elementorum*, edited by S. L. Vodraska (Ph. D. dissertation), University of London 1969.

Ps-Arist., *De col*.
Ps-Aristoteles, *De coloribus*, [in:] *Aristoteles latine interpretibus variis*, ex recensione I. Bekkeri, edidit Academia Regia Borussica 1831, pp. 384–386.

Ps-Arist., *De plan*.
Ps-Aristoteles, *De plantis*, [in:] *Aristoteles latine interpretibus variis*, ex recensione I. Bekkeri, edidit Academia Regia Borussica 1831, pp. 395–415.

Ps-Arist., *Probl.*
Problemata, [in:] *Aristoteles latine interpretibus variis*, ex recensione I. Bekkeri, edidit Academia Regia Borussica 1831, pp. 415-474.
Ps.-Scot., *In oct. lib. Phys.*
Ps.-Scotus, *Iohannis Duns Scoti in octo libros physicorum quaestiones et expositio*, Venetiis 1617.
Rob. Fland, *Cons.*
Robertus Fland, *Consequentiae*, edited by P. V. Spade, [in:] P. V. Spade, "Robert Fland's *Consequentiae*: An Edition," *Medieval Studies* 38 (1976), pp. 54–84.
Rog. Bac., *De mult. spec.*
Roger Bacon, *De multiplicatione specierum*, edited by D. C. Lindberg, [in:] David C. Lindberg, *Roger Bacon's Philosophy of Nature. A Criticial Edition, with English Translation, Introduction, and Notes, of* De multiplicatione specierum *and* De speculis comburentibus, Oxford: Clarendon Press 1998.
Rog. Bac., *Op. maius*
Rogerus Bacon, *Opus maius*, edited by J. H. Bridges, vols. 1 & 2, Oxford 1897.
Rog. Ros., *Q. sup. lib. Sent.*
Roger Rosethus, *Quaestiones super libros Sententi arum*, Oxford, Bodleian Library, Ms. Canon. Misc. 1777.
Rog. Swin., *Descr. mot.*
Rogerus Swineshead, *Descriptiones motuum*, Universitätsbibliothek Erfurt, Dep. Erf. Ampl., Ms. CA 2° 135, (selected fragm.), edited by E. Dudley Sylla, [in:] E. Dudley Sylla, *The Oxford Calculators and the Mathematics of Motion, 1320–1350: Physics and Measurement by Latitudes*, New York, London: Harvard University Dissertations 1991.
Sacr., *Tract. de spera*
Johannes Sacrobosco, *Tractatus de spera*, edited by L. Thorndike, [in:] L. Thorndike, *The Sphere of Sacrobosco and it Commentaries*, Chicago 1949.
Sen., *Trag.*
Lucius Annaeus Seneca, *Tragedies Octavia*, edited and transl. by J. G. Fitch, [in:] *Oedipus. Agamemnon. Thyestes. Hercules on* Oeta, vol. II (Loeb Classical Library 78), Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004.
Sim. de Fav., *Q. sup. Post.*
Simon de Faversham *Quaestiones veteres super libro Posteriorum Analyticorum*, edited by J. Longeway, [in:] J. Longeway, "Simon of Faversham's Questions on the *Posterior Analytics*: A Thirteenth-Century View of Science," (Ph. D. dissertation), Cornell University 1977.

Thom. Aqu., *In lib. De caelo*
Thomas de Aquino, *Corpus Thomisticum Sancti Thomae de Aquino Opera omnia*, (Thomas de Aquino, *Opera omnia*; corpusthomisticum.org).
Thom. Aqu., *Q. disp.*
Thomas de Aquino, *Corpus Thomisticum Sancti Thomae de Aquino Opera omnia*, (Thomas de Aquino, *Opera omnia*; corpusthomisticum.org).
Wal. Chatt., *Rep. et lec. sup. Sent.*
Walter Chatton, *Reportatio et Lectura super Sententias: Collatio ad Librum Primum et Prologus*, edited by J. C. Wey, CSB (Studies and Texts 90), Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies 1989.
Wit., *Opti.*
Witelo, *Opticae libri decem*, [in:] *Vitellonis Thuringopoloni Opticae Libri decem*, Bazylea 1572.
Wylt., *Q. Q.*
Thomas Wylton, *Quaestiones quodlibetales*:
q. 1 *An cum unitate specifica speciei atomae alicuius qualitatis stet distinctio graduum infra illam naturam specifice unam*, edited by S. Dumont (forthcoming).
q. 2 *An qualitas eadem numero suscipiat magis et minus vel quilbet gradus novus constituat individuum, ita quod quot sunt gradus alicuius formae ad invicem succedentes tot sunt individua*, edited by S. Dumont (forthcoming).
q. 3 *Utrum minus calidum opponatur calido perfecto solum privative vel in minus calido sit aliquid positivum de natura frigidi commixtum cum calido, ad cuius commixtionem consequitur privatio huiusmodi, propter quam dicitur minus calidum*, edited by S. Dumont (forthcoming).

Abbreviations

]	scripsit	*in mg.*	in margine
[...]	textus ab editore suppletus	*inv.*	invertit
(?)	textus dubius	*lac.*	lacuna
(!)	sic!	*lect.*	lectio
|	initium folii seu columnae	*inf.*	infra
a	prima columna	*lib.*	liber
add.	addidit	*lin.*	linea
a. m.	alia manu	*n.*	numerus
b	secunda columna	*om.*	omisit
cap.	capitulum	*p.*	pagina
codd.	codices	*q.*	quaestio

corr.	correxit	*r*	recto
del.	delevit	*rep.*	repetit
dist.	distinctio	*scr.*	scripsi
f.	folium	*sup.*	super
hom.	homoeoteleuton	*supp.*	suppositio
ibid.	ibidem	*v*	verso
id.	idem	*em.*	emendavit

Sigla

K—*Praha, Národní Knihovna České Republiky, Ms. III. B, 10*

P—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 6559*

R—*Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 16401*

S—*Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, Ms. 7–7–13*

V—*Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Ms. lat. VI. 72 [2810]*

W—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4429*

Z—*Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 4353*

Basic Manuscripts Witnesses for the Critical Edition of the Single Question

1. *Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur*—Ms. (**S**) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7–7–13; apparatus criticus: **P**.
2. *Utrum in omni generatione tria principia requirantur*—Ms. (**S**) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7–7–13; apparatus criticus: **P**.
3. *Expositio primi libri Physicorum cum quaestione Utrum omne scitum sciatur per causam*—Ms. (**P**) Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 6559; emendationes **Z**.
4. *Utrum omnis natura sit principium motus et quietis*—Ms. (**S**) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7–7–13.
5. *Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno*—Ms. (**V**) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, lat. VI. 72 [2810].
6. *Utrum qualitas suscipiat magis et minus*—Ms. (**P**) Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 6559; apparatus criticus: **K**, **R**, **W**; emendationes **V**.
7. *Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur*—Ms. (**V**) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, lat. VI. 72 [2810].

8. *Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae*—Ms. (**V**) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, lat. VI. 72 [2810].

Quaestiones super libros Physicorum

Proemium

Secundum quod dicit Aristoteles III *Metaphysicae* textu suo correspondente commento primo quem transtulit Commentator *prima actio eorum qui volunt comprehendere rerum scientiam est de quaestionibus difficilibus perscrutari*, quia—sicut vult Commentator in eodem commento— perscrutatio difficilium quaestionum in comprehensionem sequentis scientiae introducit per quam aufertur difficultas ambigua quae praefuit in eisdem. Nec auferri dinoscitur quovis modo difficultas huiusmodi ubi eiusdem difficultatis adventus perscrutationis subsidio praefuerat innotescens, cum prout Commentator convertibiliter innuit ubi supra licet sub alia serie litterali; et ligamentum ante potentiam dissolvendi et
S 41ra difficultatis adventus ante | sufficientiam auferendi difficile, necessitate consimili, innotescere requirantur. Et adeo ut sic non possunt dissolvere quos perturbat ignorantia ligamenti, ita nec difficultatem auferre sufficiant quos difficultatis adventum non docuit diligentia perscrutandi, dicente Aristotele ubi prius quod non possunt dissolvere qui ligamentum ignorant, et Commentatore subiungente, saltem sententialiter implicando quod quaerentes cognoscere aliquid, antequam suae difficultatis adventum

*Fundamentum editionis: Ms. (**S**) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7–7–13; apparatus criticus: **P**.*

---

2 textu] *om.* S **3** commento primo] *inv.* P **4** quaestionibus] *a. m. in mg. corr. ex* quaelibet P **6** comprehensionem] *a. m. in mg. corr. ex* comprehencione P **6** sequentis] sententiis P **7** aufertur] *a. m. in mg. corr. ex* definitur P **8** quovis] quaestionis S **9** difficultatis] difficultatem P **9** perscrutationis] *a. m. in mg. corr. ex* perscrutationes P **9** praefuerat] praefuerit P **10** convertibiliter] *a. m. in mg. corr. ex* conertibiliter P **12** necessitate] conveniente(?) P **13** Et] etiam P **13** ut sic] vult sicut P **15** difficultatis] difficultatem P **16** qui] ignorant *add. sed del.* S

2–3 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. III, comm. 1, f. 36va(H–I)–vb(K): "Necesse est nobis consyderare primo quaestiones difficiles dicendas in hac scientia, et sunt illae de quibus quidam estimaverunt existimationes diversas, et alia quae dimiserunt. Prima enim actio eorum qui volunt comprehendere scientiam rerum, est perscrutari de difficilibus quaestionibus. Non enim comprehenduntur ea, quae sunt post, nisi per dissolutionem quaestionum difficilium, quae sunt ante. Et non potest dissolvere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum. Et hebetudo intellectus demonstrat quod hoc est sic. Hebeti autem contingit simile ei, quod contingit ligato. Hebes autem non potest intelligere, neque ligatus ire. Et ideo perscrutandum est prius de quaestionibus omnibus difficilibus, et propter hoc, quod diximus. Qui enim quaerit cognoscere aliquid, antequam prescrutetur primo de difficultate eius, assimilatur ei, qui ignorat locum pedum per viam aequalem, et cum hoc, qui nescit quaesitum; nescit ipsum quando invenitur. Finis eorum igitur, qui non perscrutantur de difficilibus est ignotus, et finis eorum, qui perscrutantur de eis, est manifestus necessario. Et bonum est ut apud audientem, omnium sermonum affirmantium et negantium sint propositiones necessariae et sufficientes."

fuerunt perscrutati, euntibus nullam rectitudinem itineris neque finem aliquem itionis scientibus merito comparantur. Et ideo merito, quia velut euntes huiusmodi a rectitudine finis intenti quaesita occasione facillima abducuntur in errorum multitudinem occultam eo pronius ruituri quo nec errores cognoscunt nec ullum remedium erronea fugiendi, quapropter ne perscrutatione quaestionum postposita quam suae difficultatis adventus requirit adeo praeponenda ignorata errorum obliquitas impedimentum obducat, recto progressivi inquisitum finem scientiae porrigendo valde oportet, eo perscrutandi ordine observato quem Aristoteles edocet in littera repetita dicens primo perscrutandum esse de difficilibus universis, ut prima actio eorum qui volunt comprehendere rerum scientiam sit de quaestionibus difficilibus perscrutari. Et hinc est quod immensa difficultas adveniens quaestionibus iam intentis, cuius immensitatem probabiliter manifestat perscrutationis prioris sollicitudo, longitudo, et opinionum diversitas contraria plurimarum in perscrutationem super eisdem quaestionibus erigendam diligentiam meam traxit, ut ita quantitati et adventu difficultatum suarum in praecognitionis viam amplius propulsatis errorum latentiam manifestet cognitio veritatis facilior, et ad finem quaesitum perducat efficacior certitudo. Unde prima quaestionum quas tractare est praesentis negotii erit ista utrum omne quod generatur ex contrariis generetur.

---

2 scientibus] scientens S **2** quia] *om.* P **3** facillima] ad *add. sed del.* P **4** in] errorem multorum *add. sed del.* S **4** ruituri] *in mg. corr. ex* susciperi P itineri S **6** perscrutatione] *corr. ex* perscrutationem propter *add. sed del.* P **6** quaestionum] propter *add. sed del.* P **7** praeponenda] praeponendam P **8** recto] *rep. et del.* S **8** progressivi] progressui P **8** inquisitum] *om.* S **9** edocet] *a. m. in mg.* P **10** repetita] *a. m. add. in mg.* P **13** cuius] minus S **14** manifestat...prioris] manifestant perscrutationes priores P **14** sollicitudo] sollicita S **16** erigendam] licet *add.* P **16–17** ita quantitati] istis quantitatis P **18** manifestet] *a. m. in mg. corr. ex* manifestent P **19** finem] scientiae *add.* P **19** quaesitum] *a. m. in mg.* conscientier P **21** generetur] quaestio est utrum omne quod generatur ex contrariis generetur *a. m. adn. in mg.* P

Quaestio 1
Utrum omne quod generatur ex contrariis generetur

[Ordo quaestionis]

P 133rb Circa quam istum procedendi ordinem | observabo. [I] In principio ante principalia argumenta adducam pro quaestione et opposito quaestionis auctoritates diversas tam convertibiles quam contrarias brevitate summa praemittendas, ut ideo notificata facilius varietate locorum autentica ex quibus poterunt elici quaestionis probatio et improbatio litterales ad ulteriorem investigationem processus philosophiae pertinentis huiusmodi negotio iuniores pronius inducantur, et auctoritatis praemunitur subsidio, evidentia rationis stabilius fulceatur, et eo stabilius quo, sicut proverbinaliter allegatur, ea faciliter concepiuntur, qua probatur quod ab auctoritatis fundamenti non obtinet aliquod fulcimentum. [II] Hac vero provisione auctoritatum brevius expedienda procedam posterius ad principalia argumenta rationibus arguenda auctoritates admiscendo quandoque specialius pertractandas secundum modum et ordinem quos processus inferius explanabit.

[Ad I]
[Argumenta de auctoritate pro quaestione]

Primo igitur est sciendum, quod prima quaestio iam intenta et quaesita superius est una conclusio quam probat Aristoteles inductive I *Physicorum* in textibus suis correspondentibus commento 43, et 45, 46, et 47, et similiter Commentator in eisdem commentis.

Fundamentum editionis: Ms. (S) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7-7-13; apparatus criticus: ***P****.*

---

7 summa] sententia P **9** poterunt] poterit S **10** philosophiae] physici S **11** iuniores] in mores S **11** auctoritatis praemunitur] auctoritas praemunita S **12** fulceatur] *om.* P **12** et...quo] et eo facilius fulciatur quo P **13** faciliter...concepiuntur] facilitate coniuncta S **14** obtinet] optinet *sup. lin. corr. ex* optet P **14** fulcimentum] falsitatum S **17** inferius] inferior S **17–18** explanabit] complanabit P **21–22** quaesita superius] *inv.* P **22** probat...inductive] Aristoteles inductive probat (*inv.*) P **23** et[1]] *om.* P

22–23 Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 5, (188a2–188b26), A. L., pp. 23–25. **23–24** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 43, f. 28rb(E); comm. 45, f. 29ra(A–B); comm. 46, f. 29rb; comm. 47, f. 29va.

Item, ad ulteriorem probationem eiusdem conclusionis possunt adduci illa quae ponit Commentator V *Physicorum* commento 12, et VIII *Physicorum* commento 62 dicens quod *omnis generatio est de non esse in esse*, et I *Physicorum* commento 56 dicens quod *prima contraria sunt propter esse et non esse*.

Item, secundum Commentatorem ubi prius VIII *Physicorum*: omnes modi transmutationis tam generationis quam alterationis sunt de opposito in oppositum, cui concordat Commentator I *Physicorum* commento 58 dicens quod omnis *generatio attribuitur oppositis et subiecto*. Et intelligit ibidem Commentator in primo per opposita contrarium et privationem, secundum quod ipsemet dicit: *contrarium aut oppositum privationi et privatio sunt contraria*, secundum quod patet per Commentatorem I *Physicorum* commento 43 praeallegato et commento 41. Et similiter per Commentatorem XII *Metaphysicae* commento 7 ibi dicentem quod *contrarietas in substantia est forma et privatio*, et X *Metaphysicae* commento 15 in quo quidem commento 15 idem Commentator intelligens per habitum indifferenter quodcumque oppositum privationi dicit, quod prima contrarietas est habitus et privatio, et quod omnia contraria opponuntur secundum habitum et privationem.

Item, Aristoteles in I *Physicorum* in textu suo correspondente commento 42, et Commentator in illo commento, et in commento 43 intelligentes per principia unum subiectum et duo contraria dicunt quod *omnia quae generantur, generantur ex principiis*.

---

1 conclusionis] *a. m. in mg. corr. ex* quaestionis P **4** sunt propter *scr.*] propter P sunt S **6** ubi...Physicorum] VIII Physicorum ubi prius (*inv.*) P **10** opposita] contraria *add. sed del.* S **11** privationi] privationem P **18** habitus] *a. m. in mg. corr. ex* dabitus P **20** in] *om.* P **21** in] *om.* S **22** intelligentes] *a. m. in mg. corr. ex* intelliguntur P **23** generantur] *in mg.* P

---

2 Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 12, f. 217rb(B). **2–3** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 62, p. 217:15. **4** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 34rb(A). **6** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 62, p. 217:11–12. **8** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 58, f. 35rb(E). **11** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 58, f. 35ra–rb(C–D). **12–13** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 43, f. 28rb(E); comm. 41, f. 27rb(E). **14** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 7, f. 295va(H). **15–16** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 15, f. 263ra(A). **20** Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 5, (188a26–a31), A. L., pp. 22:18–23:5: "Quod quidem igitur contraria quoddamodo omnes faciunt principia, manifestum est. Et hoc rationabiliter; oportet enim principia neque ex alterutris esse neque ex aliis, et ex his omnia; contrariis autem primis insunt hec, propter id quod prima quidem non sunt ex aliis, ob id autem quod sunt contraria non sunt ex alterutris." **21–22** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, f. 27vb(K): "... et dixit: et ut omnia generentur ex eis. Et hoc manifestum est etiam secundum quod principia debent esse communia omnibus entibus, quae sunt ex principiis." Cf. ibid., lib. I, comm. 43, f. 28rb(E).

Et huic concordat idem Commentator in commento 65, et 66 eiusdem primi dicens quod *omne generatum est generatum ex subiecto et forma* per se, et superaddens in commento 66 quod *generatum est ex privatione per accidens*. Huic etiam concordat Commentator VII *Metaphysicae* commento 26
S 41rb | dicens quod *generatum est compositum ex materia et forma et privatione* 5
praecedente, et I *Physicorum* commento 64 ponens quod generatum incom-
P 133va pletum | est compositum ex tribus, scilicet materia, forma, et privatione. Forma autem et privatio sunt contraria, cum Aristoteles I *Physicorum* in textu correspondente commento 42, et commento 50, et Commentator in eisdem commentis, et in commento 67 intelligentes per 'principia con- 10
traria' formam et privationem dicant principia esse contraria.

Item, secundum Aristotelem in I *Physicorum* in textu suo correspondente commento 60, et 64, et Commentator in eisdem commentis, et secundum Commentatorem in commento 67 eiusdem primi, et XII *Metaphysicae* commento 23 in omni generatione requiruntur tria principia, 15
quorum unum est subiectum et alia duo sunt contraria. Ex istis autem principiis generantur omnia quae generantur, secundum quod allegatum est. Ex quibus applicatis concluditur veritas quaestionis.

Item, secundum Commentatorem X *Metaphysicae* commento 16 *omnis generatio est ex forma completa in formam diminutam aut econverso*, et per 20
consequens a forma magis perfecta ad formam minus perfectam aut econverso; et secundum Commentatorem V *Physicorum* commento 19: cum transmutatio fuerit de magis in minus, erit de contrario in contrarium.

---

1 commento] *om.* S **1** 66] quod generatum est ex privatione per accidens *add. et del.* S **3** est] *om.* P **7** materia] et *add.* P **8** I Physicorum] *om.* S **10** in] *om.* S **10** intelligentes] *a. m. in mg. corr. ex* intelligunt P **12** in] *om.* P **13** et] commento *add.* P **21** perfecta] perfectam P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 65, f. 39ra(B–C). **3** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 66, f. 39va(H): "... generatum est ex materia per se, cum sit pars eius, ex privatione autem est aliquid per accidens." **4** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 26, f. 176ra(A). **6** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 64, f. 38vb(K): "Forte igitur intendit per generatum non illud, quod est completum iam, sed illud, quod est in via generationis, in hoc enim tria exiguntur, subiectum scilicet et pars de non esse, et pars de forma: et sic generatum secundum hoc erit compositum ex tribus." **10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, ff. 27vb(K), 28ra(C); comm. 50, f. 31ra(C)–va(G): "... universaliter quod necesse est, quod sint principia contraria... et contraria sunt saltem duo... principia autem sunt illa contraria, quae non generantur ex aliis, neque transmutantur universaliter."; Cf. ibid., comm. 67, f. 40ra–rb(C–D). **12–13** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 60, f. 35vb(M)–36ra(A). **14** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 67, f. 40ra(A)–rb(D). **14–15** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. XII, cap. 2, (1069b34–37), A. L., p. 248:57–63; *Auct. Arist.*, p. 137(259): "Tria sunt principia naturalium, scilicet materia, forma et privatio." **19** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 16, f. 263vb(M). **22** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(G).

Item, secundum Aristotelem I *Physicorum* in textu suo correspondente commento 47: omne quod fit, fit ex contrariis. Cui concordat Commentator in tractatu suo *De substantia orbis* dicens quod *causa corruptionis entium et factionis eorum est contrarietas existens in suis formis et subiectum commune; omne autem quod fit ex aliquibus, generatur ex eisdem*, sicut patet I *Physicorum* commento 43.

Iterum, secundum Aristotelem I *Coeli et mundi* in textu suo antiquae translationis correspondente commento ultimo, et similiter in alio textu suo de translatione Commentatoris correspondente eodem commento: omnia generabilia et corruptibilia alterantur, et non alterantur nisi ex suis contrariis ex quibus componuntur, et generantur generatione naturali.

Item, secundum Commentatorem VIII *Metaphysicae* commento 14 *non omnia generabilia sunt ex se invicem sed ex terminis contrariis*.

Item, secundum quod vult Aristoteles in nova translatione I *Coeli et mundi*, sed manifestius in antiqua in textu correspondente commento 20, et similiter Commentator in eodem commento: *omne generabile non generatur nisi ab aliquo ente sibi contrario*. Et superaddit Commentator in commento quod *haec propositio est vera in generatione simplicium et compositorum ab eis* dicens quod *compositum est contrarium ei ex quo componitur, sicut medium dicitur contrarium extremis*. Et parum post in eodem commento dicit Commentator quod *generans non agit in materiam generati nisi inquantum est contrarium*. Et isti dicto concordat idem Commentator VIII *Physicorum* commento 55 dicens quod *nihil agit in aliquo nisi contrarium*; et II *De anima* commento 54, et I *Physicorum* commento 56, et tam Aristoteles quam Commentator I *De generatione* capitulo de actione dicentes quod semper debet patiens esse contrarium ei a quo patitur.

Item, secundum Commentatorem III *Physicorum* commento 47, et VIII *Physicorum* commento 16: *omne quod transmutatur, transmutatur | de contrario in contrarium*. Et secundum Commentatorem II *De gen-* P 133vb

---

4 subiectum] *a. m. in mg. corr. ex* suum P **5** fit] *rep.* S **10** et...alterantur] *a. m. in mg.* P **13** generabilia] generanda S **14** Item] istae *add. sed del.* S **16** et] *om.* P **16** similiter] *om.* P **17** ente] *a. m. in mg. corr. ex* entitate P **19** dicens] *a. m. in mg. corr. ex* docet P **19** contrarium[1]] hiis *add. sed del.* S **22** idem] *om.* S **23** dicens] *a. m. in mg. corr. ex* dicit P

1–2 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 47, f. 29ra(I). **2–3** Averr., *De sub. orb.*, f. 4rb(F). **6** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 43, f. 28rb(E). **7–9** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 140, pp. 268–69. **12** Averr., *In Metaph.*, lib. VIII, comm. 14, f. 222ra(B). **14–15** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 20, pp. 37–38. **20–21** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 55, p 199:13. **24** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 55, p. 213:30–34. **24** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 33va(I)–vb(K). **25** Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 7, (324a12–13), A. L., p. 37:14–15; Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 50, p. 66. **27** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 47, f. 105va(I). **28** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 16, p. 54:7–8. **8.29–9.1** Cf. Averr., *In De gen.*, lib. II, comm. 6, pp. 98–99.

eratione capitulo de generatione: simplicis elementi omnis transmutatio est secundum duas contrarietates, quarum altera est in eo ex quo est transmutatio, et alia in quod est transmutatio. Et secundum Aristotelem XII *Metaphysicae* in textu suo de translatione Commentatoris correspondente commento 6: *non ex omnibus oppositis fit transmutatio sed ex contrariis*. Et secundum Commentatorem commento 7: *necesse est ut omne quod transmutatur, transmutaretur ex contrariis*; omne autem quod generatur, transmutaretur, sicut patet ex eodem commento 7, et ex definitione generationis posita ab Aristotele et Commentatore I *De generatione* capitulo de alteratione, quae est quod generatio est transmutatio totius in totum. Ex quibus applicatis concluditur veritas quaestionis.

Iterum, secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 43, et 47 ubi prius quaestio fuerat allegata: *omne quod generatur, generatur ex contrariis aut ex medio* inter contraria. Et hoc idem vult Commentator in commento 6, et 7 XII *Metaphysicae* allegatis. Et secundum Commentatorem V *Physicorum* commento 6, et commento 52. Et secundum Aristotelem II *Ethicorum* in illo capitulo quod sic incipit: "*tribus autem dispositionibus*" *medium est contrarium utrique extremo*. Cui etiam concordat Commentator VIII *Physicorum* commento 62 dicens quod *medium contrariatur extremis*, et XII *Metaphysicae* commento 7 allegato in principio illius commenti dicens quod illa *quae sunt inter contraria, sunt contraria*.

Item, secundum Commentatorem V *Physicorum* commento 58 omnia mota quae moventur ad contraria, moventur ex contrariis. Omnia autem quae generantur, moventur ad contraria, cum (secundum Aristotelem IV *Physicorum* in textu suo de translatione Commentatoris correspondente commento 128, et Commentatorem IX *Metaphysicae* commento 13) nihil generatur quin moveatur aliquo modo motus. Et

---

2 quarum] *a. m. in mg. corr. ex* qua P **9** posita] *a. m. in mg. corr. ex* potentiae P **13** fuerat] sit P **14** in] *om.* S **18** est] et P **20** commento] *rep. et del.* S **20–21** in...commenti] *om.* S **21** dicens] *om.* P **22** commento] *in mg.* P **23** mota] moventa P **23** ad] per P **27** moveatur aliquo] *om.* P

3–5 Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 6, f. 294va(G). **6** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 7, f. 295va(G). **9–10** Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 10, p. 21: "Sed generatio simplex est transmutatio alicuius rei secundum totum ex hoc in hoc." **12** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 43, f. 28rb(F); comm. 47, f. 29va(I). **15–16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 6, f. 210ra–rb(C). **16** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 52, f. 239ra(A). **16–17** Arist., *Eth. Nic.*, lib. II, cap. 7 [8], (1108b12–15), A. L., p. 407:20–24. **19** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 62, p. 217–18. **20** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 7, f. 295va(G). **22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 58, f. 242vb(L); comm. 51, f. 238va(H). **24–26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 128, f. 199va(G). **26–27** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 13, p. 56:66–67.

secundum Commentatorem V *Physicorum* commento 51, et Aristotelem I *De generatione* capitulo de actione *omnis generatio sit ad contrarium*.

Item, secundum Aristotelem I *Physicorum* in textu suo correspondente commento 44, et 45, et Commentatorem in eisdem commentis: omne quod corrumpitur, corrumpitur in contraria. Et secundum Aristotelem I *De generatione* in illo capitulo quod sic incipit "*determinatis autem his*," et secundum Commentatorem in parte tractatus sui correspondente illi capitulo, et III *Physicorum* commento 73, et III *Coeli et mundi* commento 52: necesse est semper corruptionem unius esse generationem alterius et econtra. Cuius veritatem universalem confirmat Commentator in eodem commento 52 per | hoc quod superaddit dicens: *nihil corrumpi in nihil, et nihil* S 41va
ex nihilo generari. Et per consequens omne generatum est ex corrupto contrario, et econtra.

Et ita ex istis una cum aliis allegatis superius satis probatur veritas quaestionis, quae est quod omne quod generatur ex contrariis generetur, etc.

[Argumenta de auctoritate contra quaestionem]

[1] Ad cuius improbandi oppositum | possunt aliae auctoritates adduci P 134ra
prioribus repugnantes, quarum prima ponitur a Commentatore I *Physicorum* commento 42 arguente quod principia non generantur ex se invicem, quia sunt contraria, et dicente quod contrarium non generatur ex contrario.

[2] Item, sicut dicit Commentator XII *Metaphysicae* commento 54: *contraria non patiuntur ad invicem*, superaddens quod *contrarium non recipit aliud contrarium*, et per hoc probans quod *materia prima recipiens omne contrarium non est contraria alicui*.

[3] Item, simile habetur a Commentatore I *Physicorum* commento 51 dicente quod *contrarium non recipit suum contrarium*, et superaddente ibidem quod *impossibile est ut calidum faciat ex frigore calidum sibi simile*.

---

7 sui] *om.* S **8** III] *in mg. corr. ex* I S **9** generationem] *a. m. in mg. corr. ex* generatum P **11** corrumpi] corrumpitur P **12** est] et P **12** ex[2]] *om.* S **17** Ad] auctoritates pro parte negativa *a. m. adn. in mg.* P **26** a] *sup. lin. corr. ex* de P

---

1 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 47, f. 238va(H). **1–2** Cf. p. 8.25 **3–4** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 44, f. 28vb(K); comm. 45, f. 29ra(A). **5–6** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 3, (318a), A. L., p. 19; Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 3, pp. 21–22. **7–8** Cf. Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 24, p. 37. **8** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 73, f. 119vb(M). **8** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 52, p. 599. **10–11** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 52, p. 599:80. **18–19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, f. 27vb(K–L). **22** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 54, f. 339ra(A–C). **26** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 51, f. 31vb(K).

[4] Iterum, Commentator in eodem commento 51 dicit quod *alterum contrariorum nihil facit ex reliquo*, ex hoc concludens *quod contraria non sufficiunt* ad *hoc quod sint principia*.

[5] Iterum, sicut dicit Aristoteles XII *Metaphysicae* in textu suo de translatione Commentatoris correspondente commento 6: contraria non transmutantur, per hoc probans quod oportet ponere subiectum recipiens contraria. Et huic concordant tam Aristoteles quam Commentator I *De generatione* capitulo de tactu dicentes quod caliditas et frigiditas non transmutantur ad invicem. Et II *De generatione* capitulo 1 dicentes quod *contrarietates non transmutantur ad invicem*, et per hoc probantes quod oportet ponere aliquod subiectum commune contrariorum quod est materia prima.

[6] Item, sicut habetur a Commentatore I *Physicorum* commento 67 qui ibidem videtur hoc asserere *contraria non patiuntur ad invicem, sed patiens debet esse simile non contrarium*. Ex quibus sequitur oppositum quaestionis.

[7] Iterum, secundum Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 42: omnis substantia generata non generatur nisi a suo simili. Et VII *Metaphysicae* commento 28, et IX *Metaphysicae* commento 14, et II *Physicorum* commento 7: generans et generatum sunt unum in forma.

Iterum, aliquid generatur tantum a se ipso, hoc implicante Commentatore VII *Metaphysicae* commento 31 in dicendo quod *omnia quae generantur a se non a simili, generantur modo simili generationi rerum, in quarum materia est potentia, ut ex eis generetur aliquod simile*, etc.

Item, quod aliquid generetur tantum a se ipso similiter haberi potest ex sententia Commentatoris I *Physicorum* commento 43 plane innuentis ibidem, quod homo musicus generatur ex eodem homine prius non musico. Nihil autem generatum tantum a se ipso generatur a contrariis, cum nihil

---

7 concordant] *a. m. in mg. corr. ex* congruit P **9–10** Et...ad invicem] *a. m. in mg.* P **14** sed] passum *add.* S **15** sequitur] est P **21** tantum] *in mg.* S **23** modo] in P **23** generationi] generatione P **24**] et P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 51, f. 31vb(L). **4–5** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 6, f. 294va(I). **7–8** Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 43, p. 60. **9** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 1, (329b1–3), A. L., p. 54:3–5. **13** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 67, f. 40ra(B). **17–18** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 42, pp. 354–55:184–189. **19** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 28, f. 178ra(A). **19** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 14, p. 57:41–44. **20** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 7, f. 51ra(B). **21–22** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 31, f. 180vb(H). **26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 43, f. 28rb(E).

sit contrarium sibi ipsi (sicut satis patet ex processu Aristotelis I *Physicorum* in textu suo commenti 50), et ex definitione contrariorum posita a Commentatore X *Metaphysicae* commento 19 quae est, quod *contraria sunt quae posita sub eodem genere sunt et maxime distant*.

Item, sicut vult Commentator V *Physicorum* commento 10: nulla generatio est a contrario, cum ponat ibidem et in commentis praecedentibus quod tantum motus est a contrario, et quod nulla generatio est motus.

Item, Aristoteles in V *Physicorum* in textu correspondente commento 51 in textu superius allegato, et Commentator in eodem commento ponunt generationem solum esse motum in contrarium volentes in eisdem locis | per hoc distinguere generationem ab aliis P 134rb motibus proprie dictis, quorum omnes sunt a contrario in contrarium.

Item, secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 50, et commento 56: in nulla generatione sunt plura principia contraria quam duo, scilicet forma quae est habitus et privatio sibi opposita. Nullus autem habitus et privatio sibi opposita sunt contraria, secundum quod patet per Aristotelem in libro *Praedicamentorum* in illo capitulo "*quotiens autem solum oppositi*," et per Commentatorem V *Physicorum* in fine commenti 8 illud idem concludentem ex hac auctoritate, videlicet quod *habitus et privatio non sunt sub eodem genere*. Ex quibus sequitur aliquid generari et a nullo contrario, quod infert oppositum quaestionis.

[8] Item, quantitas generatur, secundum quod patet ex Commentatore I *Physicorum* commento 63; sed quantitas non generatur ex contrariis,

---

3 19] 13 P **4** sub...sunt] sunt sub eodem genere (*inv.*) P **4** et] ad *add. sed del.* S **8** in] *om.* P **9** in textu] *om.* P **16** sibi opposita] *om.* S **16** opposita] post autem habitus et privatio *add. sed del.* P **18** oppositi] *in mg. corr. ex* applicati P **23** commento] 53 *add. sed del.* S

1–2 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 50, f. 31ra(C). **3** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. X, cap. 4, (1055a5–33), A. L., pp. 203–204; Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 19, f. 266ra(B); *Auct. Arist.*, p. 135(243): "Contraria sunt quae sub eodem genere posita sunt, et maxime a se invicem distant." **5** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 10, f. 215rb(F). **6** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 9, f. 214ra(C): "... generatio et corruptio non sunt motus." **8–9** Cf. Averr. *In Phys.*, lib. V, comm. 51, f. 238rb–238va(E–G). **13** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 50, f. 31ra(C). **13–14** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 33va–vb(I–M). **16–18** Arist., *Cat.*, cap. 10, (12a27), A. L., p. 32:13. **18** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 8, f. 213vb(K). **22–23** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 63, f. 37vb(L).

cum nulla quantitas habeat contrarium, secundum quod patet per Aristotelem in *Praedicamentis* capitulo de quantitate.

[9] Iterum, medium generatur, cum—secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 47, et X *Metaphysicae* commento 23, et I *Coeli*
P 134va *et mundi* commento | 20—medium sit compositum ex contrariis. Et secundum Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 1 et similiter in fine primi libri: omne quod est ex contrariis compositum, generatur.

Item, supponendo idem dictum ab Aristotele II *Ethicorum* in illo capitulo "*tribus autem dispositionibus*," videlicet quod *virtus est medium inter duas malitias*, potest ulterius confirmari quod medium generatur, per hoc quod dicit Aristoteles in eodem II capitulo 1, videlicet quod virtus generatur ex assuefactione in bonis operibus. Nullum autem medium generatur ex contrariis, cum nullum medium habeat contrarium, secundum quod patet per Commentatorem X *Metaphysicae* commento 19 dicentem

---

2 quantitate] omne generatio est corruptio ex contrario et econtra. Et ita ex istis una cum aliis allegatis superius satis probatur veritas quaestionis, quae est quod omne quod generatur ex contrariis generatur. Ad cuius improbandi oppositum possunt aliae auctoritates adduci prioribus repugnantes, quarum prima ponitur a Commentatore I Physicorum commento 22 arguente quod principia non generantur ex se invicem quia erunt contraria, et dicente quod contrarium non generatur ex contrario. Item, sicut dicit Commentator 12 Metaphysicae commento 54: contraria non patiuntur ad invicem, superaddens quod contrarium non recipit aliud contrarium, et per hoc probans quod materia prima recipiens omne contrarium non est contraria alicui. Item, simile habetur a Commentatore I Physicorum commento 51 dicente quod contrarium non recipit suum contrarium, et superaddente ibidem quod impossibile est ut calidum faciat ex frigore calidum sibi simile. Item, Commentator in eodem commento 51 dicit, quod alterum contrariorum nihil facit ex reliquo, ex hoc concludens quod contraria non sufficiunt ad hoc quod sint principia. Item, sicut dicit Aristoteles 12 Metaphysicae in textu suo de translatione Commentatoris correspondente commento 6: contraria non transmutantur, per hoc probans quod oportet ponere subiectum recipiens contraria. Et huic concordant tam aristoteles quam commentator 1 de generatione capitulo de tactu dicentes quod caliditas, frigiditas non transmutantur ad invicem, et 2 De generatione capitulo primo dicentes quod contrarietates non transmutentur ad invicem, et per hoc probantes quod oportet ponere aliquod subiectum commune contrariorum quod est materia prima. Item, sicut habetur a commentatore 1 Physicorum commento 67 et ibidem dicitur hoc asserere: contraria non patiuntur ad invicem, sed patiens debet esse simile non contrarium *add. sed del.* P **8** idem] aliud S **10** per] ex P **11** II] *om.* P **13** medium] *om.* P **14** patet] *om.* S

1–2 Arist., *Cat.*, cap. 6, (5b12), A. L., p. 16:1: "Quantitatibus vero nihil est contrarium." **3–4** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 47, f. 29va(I): "... omni, quae sunt inter contraria, sunt ex contrariis, ut aliquid medius color." **4** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271ra(C). **4–5** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 20, p. 37:30–31: "... medium dicitur contrarium extremis contrariis cum fuerit prima compositio." **6** Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 1, p. 271:19–20. **7** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 140, p. 268. **8–9** Arist., *Eth. Nic.*, lib. II, cap. 7 [9], (1109a20–21), A. L., p. 408:29–30. **11** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. II, cap. 1 [1], (1103a15–26), A. L. p. 396:4–13 **14** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 19, f. 266ra(B): "Quod enim est contrarium non est medium inter duo contraria: sed contraria sunt illa, inter quae est medium."

quod *nullum contrariorum est medium inter duo extrema contraria nisi contrarium est | medium inter contraria*; et I *Physicorum* commento 54, S 41vb
quod *medium non habet aliquam contrarietatem in sua substantia*; et XII *Metaphysicae* commento 6, quod *ea quae dicuntur esse inter contraria non sunt contraria*; et V *Physicorum* commento 54, quod illa non sunt contraria quae differunt secundum magis et minus, huiusmodi sunt media, secundum quod patet ex intentione Commentatoris X *Metaphysicae* commento 23.

[10] Item, materia prima generatur, secundum quod apparet ex Commentatore I *Physicorum* commento 82 dicente quod *materia prima est generabilis per accidens*. Et hoc idem similiter apparet ex Commentatore I *Physicorum* commento 63, et commento 60 dicente in commento 63 quod materia prima est subiectum generationis, et commento 60 quod omnis *generatio, secundum quod est motus,* necessario habet subiectum, *et est illud quod dicitur generari in actu*. Sed materia prima non dicitur generari ex contrariis, cum materia prima non habeat contrarium, secundum quod patet ex Commentatore XII *Metaphysicae* commento 54, et I *Physicorum* ex processu Commentatoris commento 52, 53, et 54.

[11] Item, forma generatur, secundum quod patet per Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 52, et 53 dicentem quod *elementa sunt generabilia et corruptibilia secundum omnes suas partes*, et in fine commenti 52 quod *generatio et corruptio in elementis est in forma*, et in commento 67 quod *necesse est, cum ex formis generetur una forma, ut corrumpantur formae eorum secundum medietatem*, et II *Physicorum* commento 13 quod videmus formam generari ex forma. Sed forma non generatur ex contrariis, cum,

---

1–2 nisi...contraria] *om.* (*hom.*) P **3** aliquam contrarietatem] *inv.* P **3** substantia] *a. m. in mg.* P **4** inter] *a. m. in mg.* P **6** magis] maius P **6** huiusmodi] cuius S **9** apparet] patet P **11** idem] *om.* P **12** 63...63] commento 62 dicente P **14** necessario...subiectum] necessarium habet P **15–16** generari] generatur P **18** Commentatoris] et *add.* P **18** 52] et *add.* P **19** secundum quod] sicut P **23** cum...formis] non est forma elementorum P **23** corrumpantur] corrumperentur P **24** commento] *om.* P **25** ex[1]] a S

---

2 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 54, f. 32vb(L). **3–4** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 6, f. 294rb(F). **5** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 54, f. 240rb(D). **7–8** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271va–vb(I–K). **9–10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 82, f. 46vb(M). **11–12** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 63, f. 37vb(L). **13** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 60, f. 35vb(M). **17** Cf. p. 6.14–19 **17–18** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 52, f. 32rb(D–E); comm. 53, f. 32va(H); comm. 54, f. 33ra(A). **19–20** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 52, p. 597:28–29; comm. 53, p. 603:16–17. **21–22** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 52, p. 603:201. **22** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:101–102. **24** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 13, f. 52vb(K).

secundum Commentatorem II *Physicorum* commento 4, et II *De anima* commento 2, forma sit substantia. Et secundum Aristotelem in *Praedicamentis* capitulo de substantia, et V *Physicorum* in textu commenti 10, et Commentatorem in eodem commento *nihil sit contrarium substantiae*, per hoc ibidem in V probantes quod *in substantia non sit motus*.

[12] Iterum, privatio generatur, dicente Commentatore I *Physicorum* commento 82 quod *privatio, quae est in materia prima, est corruptibilis per se*; et I *Coeli et mundi* commento 127, 128 quod *omne corruptibile est generabile et econtra*. Sed privatio non generatur ex contrariis, cum nihil sit contrarium privationi, secundum quod allegatum est ex libro *Praedicamentorum*, et V *Physicorum* ubi prius.

[13] Iterum, substantia generatur, secundum quod patet per Commen-
P 134vb tatorem I *Physicorum* commento 62 dicentem | *substantiam generari simpliciter*. Substantia autem non generatur ab aliquibus contrariis, cum a nullis transmutaretur, secundum quod patet per Commentatorem X *Metaphysicae* commento 23 dicentem quod *illud quod non recipit magis et minus non recipit transmutationem*, et Aristotelem in *Praedicamentis* capitulo de substantia, et Commentatorem VIII *Metaphysicae* commento 10, et VI *Physicorum* commento 45 dicentem quod *substantia non recipit magis et minus*.

Et per consequens ex istis una cum prioribus allegatis saltem probatione litterali concludi poterit evidenter oppositum quaestionis, videlicet quod non omne quod generatur ex contrariis generetur.

[Argumenta principalia]
[Primum argumentum principale]

[1] Ad quod ratione probandum arguo primum argumentum principale et probo quod quaestio non sit vera, quia aliquis ignis uniformiter siccus

---

5 substantia] in subiectum P **8** 127] commento *add.* P **14** non generatur] *a. m. sup. lin.* P **14** a] *om.* P **26** Ad] primum argumentum ad principale *a. m. adn. in mg.* P **27** probo] pono P **27** quia] quod P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 49vb(L): "... natura autem, quae est forma, est substantia, quae est in subiecto, quod sustentatur per illam." **1–2** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 2, p. 130:26. **2–3** Arist., *Cat.*, cap. 5, (3b25), A. L., p. 11:13. **3–4** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 10, f. 215rb(F): "... substantia non est contraria substantiae." **6–7** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 82, f. 46vb(L). **8** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 127, p. 244:17–18; comm. 128, p. 245:11–12. **12–13** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 37rb(F). **15–16** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271va–vb(K). **17–18** Cf. Arist., *Cat.*, cap. 5, (2b25–29), A. L., p. 88:24–27. **18** Averr., *In Metaph.*, lib. VIII, comm. 10, f. 218va(G). **19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 45, f. 274vb(L).

generatur cuius omnis siccitas est difformis; et nullus talis ignis ex contrariis generatur; ergo non omne quod generatur ex contrariis generatur. Minor et consequentia de se patent.

Et ad probationem maioris tres suppositiones manifestas adduco in principio supponendo, quarum [a] prima est quod omne elementum sit natum transmutare elementum contrarium remittendo qualitatem illius per gradum ante gradum alium successive; [b] secunda est quod, habitis paribus requisitis, omne elementum sit natum corrumpere citius qualitatem et partem propinquam elementi contrarii quam remotam; [c] tertia est quod, impedimentis deductis, omne elementum tam remissum quam summum secundum aliquam approximationem sufficienter contrarium et dominans alteri elemento secundum eandem approximationem sit natum ex illo aliud elementum sibi simile generare.

[Ad a] Prima suppositio fundatur super auctoritatibus, quarum prima ponitur ab Aristotele II *De generatione* in illo capitulo "*quoniam autem determinatum est prius*" declarante quod omnia elementa sint contraria et innata secundum suas qualitates contrarias ad invicem transmutari. Secunda ponitur a Commentatore VIII *Physicorum* commento 70 dicente quod *transmutatum, sive fuerit propinquum sive remotum, necesse est quod in sua transmutatione amittat partem successive post aliam illius a quo transmutatur, et partem illius ad quod transmutatur adquirat similiter successive*. Tertia ponitur a Commentatore V *Physicorum* commento 12 dicente quod *omne quod transmutatur de aliquo in aliquid, dum movetur, separatur a parte illius ex quo movetur, et partem illius ad quod movetur adquirit*.

[Ad b] Secunda suppositio fundatur super auctoritatibus, quarum prima ponitur ab Aristotele II *De generatione* capitulo allegato declarante quod omne elementum est innatum corrumpi a contrario elemento. Secunda ponitur a Lincolniense I *Posteriorum* capitulo 11 dicente quod *forma rei generatae et maxime in simplicibus inducitur | in partem materiae post* P 135ra *partem aliam successive, quia pars generanti propinquior citius praeparatur ad susceptionem formae substantialis quam pars generanti remotior*. Tertia poni-

---

2 ergo...generatur] *om.* S **4** Et] tres supponendo suppositiones *a. m. adn. in mg.* P **5** prima] prima suppositio *a. m. adn. in mg.* P *adn. in mg.* S **7** secunda] secunda suppositio *a. m. adn. in mg.* P *adn. in mg.* S **7** quod] *om.* P **9** partem propinquam] partes remotas P **9** remotam] remotas S **9** tertia] tertia suppositio *a. m. adn. in mg.* P tertia *adn. in mg.* S **11** approximationem] si fiunt *a. m. in mg. add.* P **14** Prima] declarat primam *a. m. adn. in mg.* P **14** auctoritatibus] auctoritates S **17–18** Secunda] declaratur secunda *a. m. adn. in mg.* P **22** Tertia] declaratur tertia *a. m. adn. in mg.* P **25** auctoritatibus] auctoritates S **28** 11] 2 S **30** successive...pars] qui apparet S **31** remotior] *a. m. in mg. corr. ex* removet P

15–16 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a13–19), A. L., p. 59:2–9. **18** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 70, pp. 255:19–256:1. **22** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 12, f. 217rb(F). **28** Gross., *In Post. anal.*, lib. I, comm. 11, p. 181:176–179.

tur a Commentatore I *Physicorum* commento 62 manifeste ponente quod, cum forma substantialis aliqua generatur, necesse est ut saltem in accidentibus propriis illi formae successive recedant partes oppositae a subiecto et fiant in ipso partes aliae generantes.

[Ad c] Tertia suppositio fundatur super auctoritatibus, quarum prima S 42ra ponitur a Commentatore III *Coeli et mundi* commento | 55 intelligente per quattuor corpora simplicia quattuor elementa, et dicente quod omnia *quattuor corpora simplicia ex se invicem generantur, et non possunt generari ab aliquo corpore vel non corpore quod aliud est ab eis*. Secunda ponitur a Commentatore VII *Metaphysicae* commento 30 dicente quod *omne generatum quod non generatur per accidens a conveniente in ratione et nomine generatur*. Tertia ponitur a Commentatore III *Coeli et mundi* commento 67 manifeste ponente aliquas formas elementorum esse remissas et aliquas esse summas, quod infert aliqua elementa esse remissa et aliqua esse summa.

[Casus suppositus]

Super istis tribus suppositionibus sic fundatis convenienter fundandus ponitur iste casus. Primo videlicet quod sit aliquis ignis A siccus difformiter secundum quamlibet eius partem, cuius siccitas sit remissa per aerem et terminata exclusive secundum extremum A siccius ad gradum summum igneae siccitatis, ita videlicet quod quolibet gradu igneae siccitatis possibili citra summum sit in A gradus igneae siccitatis intensior et non summus, cuius possibilitas per primam suppositionem ostenditur. Secundo ponitur quod sit aliqua terra B sicca difformiter secundum quamlibet eius partem, cuius siccitas sit remissa per aquam et terminata exclusive secundum

3 oppositae] oppositi S **4** aliae] *om.* S **6** III] I S **17** suppositionibus] propositionibus S **18** sit] aliquis quod *add. sed del.* P **18** A] *om.* P **19** cuius] *sup. lin.* P **21** ita...siccitatis] *del. et a. m. in mg. rep.* P **22** intensior] intensioris *in mg.* P **23** Secundo] secundo *a. m. adn. in mg.* P

1 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 37va(H): "... sicut partes oppositi successive recedeunt a subiecto, et fiunt in ipso partes generati, similiter est in substantia; in spermate enim apud generationem hominis non cessant partes spermatis recedere, et partes fieri hominis, donec forma humana perficiatur; et hoc, si forma recipit partitionem." **6** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 55, p. 609:68–71. **10** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 30, f. 179vb(K). **12–13** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:105–111: "Si igitur aliquis dixerit quod sequitur ex hoc ut forme eorum substantiales recipiant magis et minus (et hec est dispositio accidentium non formarum substantialium, dictum est enim in multis locis quod forme substantiales non recipiunt magis et minus), dicemus quod forme istorum elementorum substantiales sunt diminute a formis substantialibus perfectis, et quasi suum esse est medium inter formas et accidentia."

extremum B siccius ad gradum siccitatis aeque intensum praecise sicut est gradus siccitatis ad quem A ponitur terminari, cuius possibilitas patet per suppositionem secundam, et hoc sive ponatur quod siccitas summa terrae sit intensior quam siccitas summa ignis vel eidem aequaliter sit intensa. Tertio ponitur: A ignis et B terra approximantur sic ad invicem secundum sua extrema sicca intensa, tunc A ignis secundum approximationem huiusmodi generabit ignem sibi similem ex B terra, cuius possibilitas per suppositionem tertiam satis patet.

Isto casu sic posito, probo maiorem assumptam in argumento praedicto, videlicet quod aliquis ignis uniformiter siccus generatur, cuius omnis siccitas est difformis. Quia A approximatum B, secundum modum suppositum, generabit ex B uniformiter siccum ignem; et semper manebit omnis siccitas B difformis; igitur aliquando erit ita quod aliquis ignis uniformiter siccus generatur, cuius omnis siccitas est difformis, quod sufficit ad probationem intenti. Minorem istius argumenti probabo inferius. Et nunc probo | maiorem, istam videlicet quod A approximatum B, secundum P 135rb modum suppositum, intendet siccitatem in B quousque illa erit siccitas summa ignis. Quod probo sic, quia, si non, tunc deducto omni iuvamento alienae actionis solum aget A in B gradus siccitatis citra gradum summum igneae siccitatis, et ita per consequens continue per totum tempus actionis A in B manebit tota siccitas B difformis, et terminatur exclusive ad eundem gradum siccitatis ad quem ipsa iam ponitur terminari.

[Conclusiones]

Ex quo sequuntur septem conclusiones impossibiles, quarum:
[a] prima est quod ceteris paribus A per aliquod certum tempus continue in infinitum tardius aget siccitatem in parte B sibi immediata quam remota;
[b] secunda quod ceteris paribus A velocius aget siccitatem in parte B sibi remota quam in parte B sibi propinqua;

---

3 hoc] *a. m. in mg. corr. ex* secundo *in* semper P **5** Tertio] tertio *a. m. adn. in mg.* P **5–6** A...tunc] quod A igne et B terra approximantis ad invicem secundum extrema sicca intensius S **9** posito] supposito P **9** praedicto] praefacto P **10** ignis] *om.* S **11** est] sit S **11** approximatum] *a. m. in mg. corr. ex* approbatum P **12** uniformiter...ignem] ignem uniformiter siccum (*inv.*) P **12** semper] *a. m. in mg. corr. ex* similiter P **16** A] *om.* S **17** suppositum,] etc. quia A approximatum B secundum modum suppositum *add.* S **18** iuvamento] *rep. et del. S* **19** A] *om.* S **19** citra] *a. m. in mg. corr. ex* omnia P **21** A] *a. m. in mg. corr. ex* ita P **22** iam ponitur] *inv.* P **24** conclusiones] sequuntur ex illis septem conclusiones *a. m. adn. in mg.* P **25** prima] prima *a. m. adn. in mg.* P **25** est] haec *add.* P **26** quam] in parte sibi *add.* P **28** secunda] secunda *a. m. adn. in mg.* P **28** siccitatem] *om.* P **28** B] *a. m. in mg.* P **29** parte...sibi] *om.* S

[c] tertia quod ceteris paribus A velocius aget siccitatem in parte B sibi magis resistente quam in parte B sibi minus resistente;
[d] quarta quod A ceteris paribus velocius aget siccitatem in B ex minori proportione quam ex maiori;
[e] quinta quod A ceteris paribus continue certa proportione velocius sufficiet agere siccitatem in B quam A aget siccitatem in B;
[f] sexta quod A numquam cessabit agere siccitatem in B;
[g] septima quod tota latitudo siccitatis igneae est infinita.

[Argumenta pro conclusionibus]

[Ad a] Primam conclusionem probo sequi, dato quod continue per totum tempus actionis A in B manebit tota siccitas B difformis et terminatur exclusive, etc. Quia, si sic, cum A per aliquod tempus, quod sit C, continue intendet siccitatem per totam aliquam partem B immediatam ipsi A, quae pars sit D, sequitur quod A per C tempus in alicuius partis D remotae qualibet parte aget latitudinem siccitatis certa latitudine assignanda quae sit E minorem, sicut patet; et quod A per idem tempus in aliqua parte D propinqua aget minorem latitudinem siccitatis quam subduplam ad E latitudinem, et in alia parte D propinquiore minorem latitudinem siccitatis quam subquadruplam ad E, et sic in infinitum. Quod probo, quia aliqua est pars D propinqua A, cuius tota siccitas non distat a gradu summo siccitatis igneae per tantam latitudinem siccitatis quanta est latitudo siccitatis subdupla ad E, et aliqua est pars D propinquior ad E, cuius tota siccitas propinquior A non distat a gradu summo siccitatis igneae per tantam latitudinem siccitatis quanta est latitudo siccitatis subquadrupla ad E, et sic in infinitum. Et per consequens, cum A continue per C tempus in agendo siccitatem in tales partes D in nulla parte D aget maiorem latitudinem siccitatis quam est illa latitudo per quam eadem pars D distat a gradu summo
P 135va siccitatis | igneae, sequitur quod A per C tempus in aliqua parte D propinqua aget minorem latitudinem quam subduplam ad E, et in aliqua parte
S 42rb D propinquiore minorem latitudinem quam | subquadruplam ad E, et sic in infinitum. Ex quo sequitur ultra, per definitionem 'tardioris' positam

---

1 tertia] tertia *a. m. adn. in mg.* P **1** ceteris paribus] *om.* S **2** resistente] resistentem P **3** quarta] quarta *a. m. adn. in mg.* P **3** ceteris paribus] *om.* S **5** quinta] quinta *a. m. adn. in mg.* P **5** ceteris paribus] *om.* S **7** sexta] sexta *a. m. adn. in mg.* P **8** septima] septima *a. m. adn. in mg.* P **8** siccitatis] caliditatis P **10** Primam] probatur quod sequatur *a. m. adn. in mg.* P **11** et] *om.* P **13** aliquam partem] alicuius partis S **13** immediatam *scr.*] immediate PS **14** C] *om.* S **14** in] *om.* P **16** minorem] maiorem S **21** quanta] *a. m. in mg. corr. ex* quantum P **22** ad] A S **23** propinquior A] *om.* P **24** quanta] quantis P **29** minorem] maiorem S

VI *Physicorum* commento 11, quod A per C tempus continue in infinitum aget tardius in parte D sibi immediata quam remota; et, si sic, tunc, cum D sit pars B immediata A, et cetera sunt paria sicut patet eo casu praesupposito, sequitur prima conclusio probanda, quae est quod "ceteris paribus A per aliquod certum tempus continue in infinitum tardius aget siccitatem in parte B sibi immediata quam remota."

[Ad b] Ex qua conclusione prima, per definitionem 'velocioris' positam VI *Physicorum* commento allegato, et VII *Physicorum* commento 23, sequitur secunda conclusio, videlicet quod "ceteris paribus A velocius aget siccitatem in parte B remota quam propinqua," quae est contra suppositionem secundam, et auctoritates probantes eandem suppositionem secundam.

[Ad c] Ex secunda conclusione sequitur tertia conclusio, videlicet quod "A velocius aget siccitatem in parte B sibi magis resistente quam in parte B sibi minus resistente," quae est expresse contra sententiam Commentatoris commento 71 IV *Physicorum* et commento 35 VII *Physicorum* dicentem quod omnis motus *sequitur excessum potentiae motoris super potentiam moti*, ita videlicet quod maiorem excessum sequitur motus velocior. Quod autem haec tertia conclusio sequitur ex secunda sic patet, quia pars B remota, cum sit minus sicca et magis contraria ipsi A quam pars B propinqua, plus resistet ipsi A quam resistet pars B propinqua ipsi A, et per consequens A in agendo siccitatem velocius in parte B remota quam propinqua

---

1 11] 12 P **4** praesupposito] supposito P **5** continue] *om.* P **7** prima] *om.* P **8** 23] 22 P **13** conclusio] *om.* S **18** ita] *a. m. in mg. corr. ex* istis P **21** B] *om.* P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 11, f. 252vb(F)–253ra(B): "... velocius enim dicitur in respectu tardioris, et est illud, quod pertransit in tempore aequali temporis pertransitus tardioris maius spatium... definitio tardioris, et est quod movetur in tempore, in quo movetur velocius per spatium minus." **19.10–20.4** *Hoc argumento usitatur auctor anonymus tractatus De sex inconvenientibus.* Cf. *DSI*, p. 211. **7–10** Cf. *DSI*, p. 211 **8** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 11, f. 253ra(B): "... definitio velocioris, et est quod movetur in tempore aequali per maiorem magnitudinem." **8** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 23, p. 55:24–26: "... necesse est ergo, quod id quod velocius est, pertranseat spatium aequale illi, quod tardius pertransit in tempore minori." **13–15** Cf. *DSI*, pp. 211–212. **15–16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, 161rb–va: "Proportio tarditatis ad tarditatem est sicut proportio impedientis ad impediens, ut dicit Avempace... Et si concesserimus quod proportio motuum, quae fuerit in medio, adinvicem est sicut proportio impedientis ad impediem, ut quando idem motum movetur in vacuo, moveatur motu indivisibili, et in instanti, sed sequitur necessario ut moveatur in tempore, cuius proportio ad tempus, in quo movetur in medio, sit sicut proportio excessus potentiae motoris super rem motam." Cf. *inf.*, q. 3, p. 257.33–35; q. 8, p. 582.1–4. **16** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 35, p. 78:3–5: "... velocitas motus totius mobilis a toto motore est secundum proportionem excessus potentiae motoris super potentiam mobilis."

aget siccitatem velocius in parte B sibi magis resistente quam in parte B sibi minus resistente, quae est conclusio tertia.

[Ad d] Ex qua sequitur quarta, videlicet quod "A aget siccitatem in B velocius ex minore proportione quam ex maiore." Quod est contra Commentatorem VII *Physicorum* commento 39 universaliter declarantem, quod in omni motu tam locali quam alterationis et augmentationis, si fuerit proportio maior, motus erit velocior, et si fuerit minor, motus erit tardior. Quod autem haec quarta conclusio sequitur ex tertia satis patet, quia minorem proportionem habet A ad agendum siccitatem in parte B sibi magis resistente quam in parte B sibi minus resistente, et per consequens, cum velocius aget A siccitatem in parte B sibi magis resistente quam in parte B sibi minus resistente, sequitur quarta conclusio, quae est quod "A aget etc."

P 135vb [Ad e] Ex qua sequitur quinta, | videlicet quod "A continue certa proportione velocius sufficiat agere siccitatem in B quam A aget siccitatem in B." Cuius falsitas satis patet ex hoc quod, si A sufficeret agere siccitatem in B aliqua velocitate maiore, et deductis impedimentis extrinsecis, abstineret se ab illa velocitate solum agendo siccitatem in B velocitate minore, posset eadem ratione similiter abstinere ab illa velocitate minore et quacumque alia velocitate, ita ut ipsum qualitercumque approximatum B non ageret aliqua velocitate aliquam siccitatem in B. Consequentia est manifesta. Et consequens est falsum et contra Commentatorem IX *Metaphysicae* commento 10 intelligentem per 'potentiam irrationalem' potentiam non se cognoscentem, et dicentem quod potentia irrationalis approximata passo et non impedita necessario agit. Et etiam contra Aristotelem in *De longitudine et brevitate vitae* dicentem quod: si simul fuerunt actum et passum, alterum semper facit et alterum semper patitur. Quod autem haec quinta conclusio sequitur ex quarta patet sic, quia A continue aget siccitatem in B velocius ex minori proportione quam ex maiore, sit igitur illa minor proportio sexquialtera. Et arguo tunc ultra sic: A aget velocius in B siccitatem ex proportione sexquialtera quam ex proportione maiori proportioni sexquialtera; et A continue ex aliqua proportione maiori proportione

---

1 siccitatem] *om.* S **3** A] *a. m. in mg.* P **6** tam] *om.* P **6** quam] tam P **6** et] quam P **8** haec] *om.* P **11** A] *a. m. sup. lin.* P **14** A] *om.* S **17** impedimentis] *om.* S **18** se] *om.* S **20** alia...ita] velocitate alia P **23** se] *om.* P **25** et] *om.* P **25** etiam] *om.* S **26** si] *om.* S **27** alterum *scr.*] alterius PS **27** semper] supra P **27** semper] *om.* S **28–30** siccitatem...B] velocius in B siccitatem S **29** igitur] ex *add. sed del.* P **31–32** proportioni...A] et alia P

---

5 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 39, p. 82:1–9; *inf.*, q. 8, p. 578.5–7. **7–13** Cf. *DSI*, p. 212. **14–16** Cf. *DSI*, pp. 212–213. **22–23** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 10, p. 44:55–58. **25–26** Cf. Averr., *De long.* (*V. V.*), cap. 4, p. 240:10–18.

sexquialtera sufficiet agere velocius siccitatem in B quam ex proportione sexquialtera; igitur A continue certa proportione velocius sufficiet agere siccitatem in B quam A aget siccitatem in B, quae est quinta conclusio.

[Ad f] Qua data, sequitur sexta quae est quod "A numquam cessabit etc.," quia sicut deductum est prius ex quinta conclusione: A approximatum B potest abstinere a quacumqua velocitate, ita ut non agat aliqua velocitate aliquam siccitatem in B, et hoc licet alia extrinseca deducantur. Quo dato et aliis extrinsecis deductis, sequitur quod A non sufficit agere aliqua velocitate aliquam siccitatem in B, quia, si sufficeret, cum ipsum sit agens non cognoscens sufficienter approximatum B passo—sicut patet ex casu praesupposito—necessario ageret, etc. Consequentia patet ex auctoritate Commentatoris in commento 10 IX *Metaphysicae* superius allegata et ex simili auctoritate Aristotelis I *De generatione* capitulo de actione et passione, dicentis quod *potens esse calidum praesente calefaciente et approximante necessario est calefieri*. Et consequens est falsum, sicut deductum est prius. Quo existente falso arguo ultra sic: A non sufficiet agere aliqua velocitate aliquam siccitatem in B, igitur A non aget siccitatem in B. Consequentia patet cum secundum Commentatorem III *Physicorum* commento 3: *omne agens sit movens*, S 42va et secundum | Commentatorem VII *Physicorum* | commento 35, et P 136ra Aristotelem I *Coeli et mundi* in textu suo secundum novam translationem correspondente commento 51: omnis motus alicuius moventis sit secundum excessum potentiae motoris super potentiam rei motae. Ex quo sequitur quod nulla potentia movet aliam nisi quam excedit et sufficit movere.

Et arguo tunc ultra ex ultimo consequente priore sic: A non aget aliqua velocitate siccitatem in B, igitur A numquam cessabit agere siccitatem in B, quae est sexta conclusio. Aliter tamen probanda ex hoc prius dato, videlicet quod continue per totum tempus actionis A in B manebit tota siccitas B difformis, quia si A cessaret agere aliquando siccitatem in B, maxime foret hoc cum fuerit B assimilatum ipsi A. Consequentia patet.

---

1 velocius siccitatem] *inv.* P **4** Qua data] *a. m. in mg. corr. ex* satis P **4** Qua] deducta sequitur *add. sed del.* S **7** hoc] *om.* P **8** aliis] *a. m. in mg. corr. ex* aliquis P **12** Commentatoris] *a. m. in mg.* P **13** simili] *rep. sed del.* S **14** esse] *a. m. in mg.* P **18** igitur...non] *a. m. in mg. corr. ex* sequitur P **18** aget] aliquam *add. sed del.* S **18–19** cum secundum Commentatorem] ex Commentatore P **19** commento 3] *om.* P **20** omne...Commentatorem] *a. m. inf. pag.* P **22** motus] movente P **22** moventis] motus P **23** excessum] *a. m. in mg. corr. ex* excellit P **23** super] resistentiam *add. sed del.* S **26** sic] *om.* S **28** conclusio] *a. m. in mg.* P **29** continue] per continue *add. sed del.* P **30** cessaret...aliquando] aliquando cessaret agere (*inv.*) S **31** B] *om.* S

---

12 Cf. p. 21.22–25. **13–14** Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 7, (324b8–10), A. L., p. 39:1–3. **18–19** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 3, f. 86vb(K). **19–20** Cf. p. 20.17–18. **21–22** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 51, p. 103:27–31.

Et consequens est falsum. Quod probo, quia cum B fuerit assimilatum ipsi A, tunc erit siccitas B terminata exclusive ad consimilem gradum siccitatis omnino, sicut fuit in principio actionis A in B; et per consequens per eandem rationem potuerit A tunc agere, et aget siccitatem in B sicut prius; ex quo sequitur quod A numquam cessabit agere siccitatem in B, quae est sexta conclusio. Ex qua cum hoc praesupposito quod A aget in B, sequitur quod actio A in B erit perpetua, quod est contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 73 et 74 dicentem quod tantum motus circularis est perpetuus.

[Ad g] Item, data sexta conclusione sequitur septima, videlicet quod "tota latitudo siccitatis igneae est infinita," quae est expresse contra magnum processum Aristotelis et Commentatoris capitulo de infinito ibi improbantium aliquid esse infinitum. Quod autem sequatur septima conclusio data sexta probo, quia pono quod A continue velocitabit omnem actionem siccitatis quam aget in B, quod est compossibile primo casui, sicut patet. Et arguo tunc ultra ex sexta conclusione et ex posito sic: A numquam cessabit agere siccitatem in B; et A continue velocitabit omnem actionem suam siccitatis quam aget in B; igitur A continue per aliquod certum tempus aget in B aliquam certam latitudinem siccitatis, et per duplum tempus duplam latitudinem siccitatis vel plus quam duplam, et per triplum tempus triplam vel plus quam triplam, et sic in infinitum. Ex quo sequitur ultra, cum tota latitudo siccitatis igneae contineat omnes latitudines siccitatis quas A aget in B, quod tota latitudo siccitatis igneae est infinita, quae est septima conclusio et a quibusdam concessa.

[Argumenta contra septimam conclusionem]

Contra quos arguo et probo quod ista septima conclusio sit falsa, quia ex ista sequuntur duae conclusiones impossibiles, quarum [f.a] prima est, quod tota latitudo siccitatis igneae est infinita, cuius quaelibet pars est finita; [f.b] secunda, quod A aget in B aliquem gradum siccitatis ultra gradum proprium.

---

1 Quod probo] *om.* P **5** siccitatem...B] *om.* S **13** ibi] ubi P **14** septima conclusio] ex septima conclusione P **15** omnem] secundum *add. sed del.* P **15** actionem] suam *add.* P **16** casui] *a. m. in mg. corr. ex* casum P casui *in mg.* S **16** arguo] *om.* S **19** B] quod est composibile primo casui *add. sed del.* S **19** A continue] *om.* P

7–8 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 73, p. 264:4–6; comm. 74, p. 268:4. **23–24** Cf. *inf.*, q. 6, p. 454.13–23. **28–30** Cf. *inf.*, q. 6, pp. 458.14–459.13.

[Argumenta ad conclusiones impossibiles]

[Ad f.a] Primam conclusionem illarum duarum probo sequi data septima conclusione priore. Et arguo sic: tota latitudo siccitatis igneae est | infinita; P 136rb et quaelibet pars eiusdem latitudinis est finita; igitur etc. Maior est septima conclusio. Et minorem probo sic: quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae terminata citra gradum summum siccitatis igneae, et gradum summum humiditatis aqueae vel aereae est finita, igitur quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae terminata, etc. est finita. Consequentia manifesta est per consimilem modum arguendi in quantitatibus. Et maior manifesta est de se. Quibus datis una cum septima conclusione priore, sequitur prima conclusio posterior, scilicet quod "tota latitudo siccitatis igneae est infinita, cuius etc.," quae est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 36 dicentem quod *totum sequitur suas partes parvitate et magnitudine, finitate et infinitate*. Et contra Commentatorem III *Physicorum* commento 37 probantem quod *si infinitum sit, necessario partes illius sint infinitae*.

Item, data septima conclusione priore arguo aliter ad probationem primae conclusionis posterioris. Et hoc sic: aliqua pars totius latitudinis siccitatis igneae terminata ad gradum summum siccitatis igneae est finita, et aliqua pars totius latitudinis igneae terminata ad gradum summum humiditatis est finita, igitur quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae est finita. Consequentiam probo, quia quibuscumque talibus partibus acceptis de latitudine siccitatis igneae, quarum una terminatur ad gradum summum siccitatis igneae et alia ad gradum summum humiditatis, et utraque est finita quaero: aut illae partes sint immediatae, aut distent per latitudinem mediam? Si sint immediatae, igitur tota latitudo siccitatis igneae quae praecise componitur ex illis partibus, et per consequens quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae est finita. Si autem illae partes acceptes distent per latitudinem mediam, igitur cum illa latitudo media sit finita, et illae partes acceptae similiter sint finitae, sequitur quod tota latitudo siccitatis igneae quae praecise componitur ex illis tribus, praecise componitur ex partibus finitis; et per consequens quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae est finita. Quod fuit probandum sequi ex hoc antecendente videlicet

---

6 terminata] *a. m. in mg. corr. ex* terminatur P **7** vel] igneae *add. sed del.* P **8** est] infinita *add. sed del.* S **13** et] *om.* P **15** quod] *om.* P **19–20** siccitatis...summum] *om.* (*hom.*) S **25** aut] utrum *add. sed del.* S **26** quae] *om.* S **28** igneae est] *om.* P **28** acceptes] *om.* S **29** mediam] *a. m. in mg. corr. ex* meam P

12–13 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 36, f. 24ra(A). **14–15** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 37, f. 102ra(C). **33** Cf. p. 24.5–8.

quod "aliqua pars etc. terminata ad gradum summum siccitatis igneae est finita," et "aliqua pars etc. terminata ad gradum summum humiditatis est finita."

Et nunc probo istud idem antecedens. Primo quoad primam partem sui, quia si prima pars sit falsa, tunc suum oppositum est verum, videlicet
S 42vb quod nulla pars totius latitudinis siccitatis | igneae terminata ad gradum summum siccitatis igneae est finita; et ita per consequens, cum quaelibet pars totius latitudinis etc. sit finita vel infinita, sequitur quod quaelibet pars totius latitudinis est infinita. Ex quo sequitur ultra quod quodlibet, quod inciperet assimilare sibi aliquam partem alicuius passi agendo successive in
P 136va illud passum siccitatem summam ignis, ageret | per certum tempus infinita velocitate. Quod probo sic, quia capio aliquod agens, quodcumque fuerit mundi, quod incipit assimilare etc. Et arguo tunc sic: in alicuius temporis quolibet instanti erit ita quod istud agens immediate ante praesens instans induxit in aliqua parte sui passi aliquam latitudinem siccitatis terminatam ad gradum summum siccitatis igneae, et immediate post praesens instans inducet etc., igitur in alicuius temporis quolibet instanti erit ita quod illud agens immediate ante praesens instans induxit in aliqua parte sui passi latitudinem siccitatis infinitam, et immediate post praesens instans inducet etc. Consequentia patet ex dato. Et antecedens manifestum est ex capto. Et arguo tunc ultra ex consequente sic: in alicuius temporis quolibet instanti erit ita quod istud agens etc., igitur per aliquod certum tempus continue istud agens aget in suum passum infinita velocitate. Et sicut arguo de isto agente, ita possum arguere de quocumque quod incipit assimilare sibi aliquam partem alicuius passi agendo successive in illud passum siccitatem summam ignis, igitur quodlibet quod incipit etc. aget per aliquod certum tempus infinita velocitate. Quod est probandum. Sed hoc est impossibile, igitur illud ex quo sequitur. Et illud est oppositum primae partis primi antecedentis probandae, igitur prima pars primi antecedentis est necessaria, videlicet ista: "aliqua pars etc. terminata ad gradum summum siccitatis igneae est finita."

Qua probata, probo secundam partem primi antecedentis, quae est illa quod "aliqua pars etc. terminata ad gradum summum humiditatis est finita," quia, si non, tunc arguendo sicut prius, sequitur quod quaelibet

---

4 idem] *in mg. corr. ex* primum S **4** Primo] *om.* S **9** quod] *sup. lin.* P **11** ignis] *om.* P **12** quia capio] *om.* P **13** etc.] *in mg.* S **14** quod] *a. m. sup. lin.* P **14** agens] aliquod P **17** inducet] *a. m. corr. sup. lin. ex* inducti P **17** etc.] consequentia patet *add. sed del.* S **20** ex capto] de se P **21** temporis] *a. m. sup. lin.* P **25** partem] passi *add. sed del.* S **27** impossibile] *a. m. in mg. corr. ex* impossibilis P **29** antecedentis] est probanda *add. sed del.* P **32** quae] haec S **33** illa] inter P

pars totius latitudinis etc. est infinita. Ex quo sequitur ultra, quod si aliquid incipiat remittere humiditatem summam agendo siccitatem, necessario tardabit actionem suam, quia in quocumque instanti post inceptionem suae actionis foret ita quod ipsum egit latitudinem infinitam ante praesens instans, et quod immediate post praesens instans solum aget latitudinem finitam. Sed illa condicionalis est impossibilis, videlicet quod "si aliquid incipiat remittere etc.," igitur illud ex quo sequitur. Et per consequens arguendo sicut prius, sequitur quod secunda pars primi antecedentis probanda est necessaria.

Et tunc arguo ultra sic: prima pars primi antecedentis est necessaria et secunda pars primi antecedentis est necessaria, secundum quod probatum est, igitur totum primum antecedens est necessarium; et per consequens consequens probandum quod sequitur ex illo antecedente est necessarium, videlicet quod "quaelibet pars totius latitudinis siccitatis igneae est finita." Ex quo consequente et septima conclusione priore sequitur prima conclusio posterior, quae est quod "tota latitudo siccitatis igneae est infinita, cuius quaelibet pars est finita." Ex qua et sexta conclusione priore sequitur haec secunda conclusio posterior, videlicet quod "A aget in B aliquem gradum etc." Quod probo, quia pono—sicut posui ad probationem septimae conclusionis—quod A continue velocitabit omnem actionem suam siccitatis quam ageret in B. Et arguo tunc sic: tota latitudo siccitatis igneae est finita; et per quodlibet tempus A aget siccitatem igneam in B | continue velocitando omnem actionem suam siccitatis in B; igitur A P 136vb
aliquando aget per totum B gradum summum siccitatis igneae. Consequentia est manifesta. Et maior sequitur ex secunda parte primae conclusionis ultimo probatae. Et minor patet ex sexta conclusione et casu supposito. Et arguo tunc ultra ex consequente sic: A aget per totum B gradum summum siccitatis igneae, igitur A generabit aliquando ex B ignem uniformiter siccum, quae fuit maior eiusdem argumenti prioris principaliter probanda.

---

1 est infinita] *rep. et del.* S **4** ante] ad P **5** praesens] *om.* P **6** illa...impossibilis] istis conditionalis P **11** primi] eiusdem P **13** consequens] *a. m. in mg.* P **16** quod] *om.* P **17** est] *a. m. in mg.* P **17** infinita] difformiter P **18** A] *om.* P **19** etc.] *om.* S **21** tunc] *om.* P **22** igneam] *a. m. inf. pag. corr. ex* agnita(?) P **25** manifesta] necessaria P **26** Et] ait *add. sed del.* P **28** generabit aliquando] *inv.* P **29** eiusdem] cuiusdam S **29** principaliter probanda] *inv.* P

[Ad f.b.] Ex qua sequitur ulterius, quod A aget in B gradum siccitatis ultra gradum proprium, quae est secunda conclusio posterior, et a quibusdam concessa.

Contra quos arguo et probo quod sit falsa. Quia, si foret vera, sequeretur eadem ratione quod lux posset agere lucem ultra gradum proprium lucis, et per consequens quaelibet lux posset illuminare quodlibet medium. Quod probo sic, quia si foret aliqua lux quae ageret lucem ultra gradum proprium, eadem ratione illa lux acta ageret lucem ultra gradum actum, et sic in infinitum, ex quo sequitur propositum.

Item, dato quod A aget in B gradum siccitatis ultra gradum proprium, sequeretur eadem ratione quod aliquod siccum terminatum ad gradum siccitatis remissum exclusive et hoc secundum extremum suum siccum intensius posset agere gradum siccitatis ultra gradum proprium. Quod tamen probo esse falsum, quia pono gratia exempli quod C sit tale siccum remissum terminatum exclusive secundum extremum suum siccius ad gradum siccitatis remissum D, et agat D gradum in aliquod passum. Tunc D gradu acto adhuc sufficiet C agere in suum passum gradum siccitatis intensiorem quam est D gradus, igitur per consequens deductis aliis C aget in suum passum gradum siccitatis intensiorem quam est D gradus. Consequentia patet de se. Et antecedens probo, quia acto D gradu siccitatis in passo ipsius C, tunc illud passum ipsius C minus resistet ipsi C quam prius et hoc quoad actionem siccitatis, et per consequens si C prius sufficeret agere D
S 43ra gradum ultra gradum proprium | in suum passum et hoc quando suum passum plus resistit sibi, a multo fortiori sufficiet C postea, quando suum

---

1 qua] *a. m. in mg. corr. ex* consequente P **2** quae est] haec S **4** vera] *om.* P **5** eadem] *a. m. in mg. corr. ex* eiusdem P **8** acta] *a. m. in mg. corr. ex* actu P **10** siccitatis] sicut S **12** secundum] *a. m. in mg. corr. ex* quartum P **13** tamen] *om.* P **17** sufficiet] D *add. sed del.* S **18** aliis] *a. m. in mg. corr. ex* aliquis P **21** ipsius] istius P **22** si C] sic P

2–3 *Similis conclusio postea ab aliis Oxoniensibus probata est*. Cf. Heyt., *Soph.*, Soph. 32, (Impossibile est aliquid calefieri nisi aliquid frigefiat), f. 165ra: "Quod tamen aliquid agit ultra gradum proprium quem jam habet potest ostendi sic: dato uno difformi calido cujus caliditas sit multum difformis, et non sit gratia exempli uniformiter difformis sed multum difformiter difformis et multum intensior quam frigiditas secum extensa, signata tunc una parte illius caliditatis quae multum intensior est frigiditate secum coextensa, et satis ibi aut super eam dominatur ut ipsa dictam frigiditatem corrumpat et expellat et non habeat resistentiam quae ipsam partem calidam impediat, ut supponitur; ergo pars illa calida corrumpet totam illam frigiditatem sed proportionaliter, sicut remittitur illa frigiditas sic intenditur illa caliditas; ergo ibidem eadem caliditas intendet se ipsam."; Dumbl., *Summa*, f. 19rb: "Posset tamen concedi conclusio rationabiliter nec conclusio est falsa, quia aliquid agit ultra gradum proprium, cum lumen agens sit remissius lumine reflexo causato ab eodem in casu, et sic ignis remissus potest intensiorem se generare quia non est perfectior in specie ignis summus quam remississimum si esset."

passum minus resistet sibi, agere gradum siccitatis intensiorem D gradu. Ex quo sequitur ultra hoc impossibile, quod C potest intendere siccitatem intensiorem sua siccitate et hoc quousque illa siccitas fuerit siccitas summa. Quia per argumentum factum quocumque gradu siccitatis acto ab ipso C in aliquo passo adhuc sufficeret C agere gradum siccitatis intensiorem in idem passum, nec erit status in aliquo gradu siccitatis citra gradum summum.

Iterum, dato quod A aget gradum siccitatis ultra gradum proprium, sequitur quod posset esse aliquod uniforme | aequaliter compositum ex con- P 137ra
trariis, secundum quod probabo. Quia pono quod C sit unus ignis difformiter siccus, cuius siccitas sit remissa per humiditatem aeris et terminata exclusive ad D et E gradus siccitatis, ita videlicet quod D sit gradus siccitatis remississimus qui non est in C, et quod E sit gradus intensissimus qui non est in C et sit gradus medius totius latitudinis siccitatis igneae. Et pono similiter quod sit aliqua aqua summa F, cuius humiditatem totam sufficiet C remittere intendendo siccitatem per totam F et hoc per partem ipsius C terminatam ad E gradum, nec sufficiet F aliquo modo reagere in C. Quibus positis et approximato C ad F secundum partem C terminatam ad E, sequitur quod C aget siccitatem in F quousque F terminetur ad E gradum siccitatis exclusive. Ex quo sequitur ultra, quod C aget per totam F E gradum siccitatis. Quod probo sic, quia nulla est ratio quare A per partem eius sicciorem aget in B aliquem gradum siccitatis ultra gradum proprium quin maiori ratione deberet C per partem eius minus siccam agere in F E gradum citra gradum proprium, et per consequens cum C egerit in F siccitatem terminatam ad E gradum exclusive, adhuc C aget ultra in F inducendo E gradum siccitatis per totam F; et, si sic, tunc inducto E gradu siccitatis per totam F, habebit F secundum se totam E gradum siccitatis igneae et aequalem gradum humiditatis aqueae, et per consequens, cum E sit gradus medius totius latitudinis siccitatis igneae, sequitur quod F tunc habebit secundum se totum gradum medium totius latitudinis siccitatis igneae et gradum medium totius latitudinis humiditatis aquae; et, si sic, igitur tunc F habebit secundum se totum aequaliter de forma correspondente siccitatem igneam, et de forma correspondente humiditatem aqueam. Ex quo sequitur propositum, quod posset esse aliquod uniforme aequaliter compositum ex contrariis.

---

1 intensiorem] *a. m. in mg. corr. ex* intendere P **3** intensiorem] *om.* S **3** siccitas] *om.* P **6** gradum] *om.* S **8** A] *om.* P **11** cuius siccitas] *a. m. in mg.* P **12–13** siccitatis] remissimus *add. sed del.* S **13** C] quod *add. sed del.* S **14** sit] similiter S **15** aqua] *om.* S **21** sic] *a. m. sup. lin.* P **26–27** et...F] *a. m. in mg.* P **32** F] quod *add. sed del.* P

Nec potest instari isti argumento in dicendo quod C per partem eius minus siccam aget in F gradum siccitatis intensiorem E gradu. Quia, si sic, tunc—sicut probatum erat in argumento pro proximo praecedente—sequeretur quod C posset intendere siccitatem in F usque ad gradum summum, quod est impossibile. Et per consequens, arguendo ut prius, sequitur haec conclusio probanda quod "posset esse aliquod uniforme aequaliter compositum ex contrariis." Quae conclusio est falsa, et contra Commentatorem X *Metaphysicae* commento 23, et I *Coeli et mundi* commento 7, et II *De generatione* capitulo 3. Et per consequens antecedens ex quo sequitur illa conclusio est falsum, videlicet quod "A aget in B gradum siccitatis ultra gradum proprium." Quo existente falso et remotis aliis impedimentis et iuvamentis extrinsecis, sequitur quod A solum aget in B gradum siccitatis citra gradum summum igneae siccitatis. Ex quo sequitur ultra quod semper manebit omnis siccitas B difformis, quae fuit minor cuiusdam argumenti prioris principaliter probanda. Ex qua minore et hac maiore eiusdem argu-
P 137rb menti probata prius, videlicet | quod A generabit ex B ignem uniformiter siccum, sequitur haec conclusio quae erat probanda ab initio istius principalis usque modo, videlicet quod "aliquando erit ita quod aliquis ignis uniformiter siccus generatur, cuius omnis siccitas est difformis."

Et ideo dicitur aliter ad principale, quod A non aget aliquam siccitatem in B.

Sed contra hoc arguo sic: A remittet humiditatem in B, igitur A intendet siccitatem in B. Consequentia patet per Commentatorem V *Physicorum* commento 19 dicentem quod omne quod fit minus, fit minus per admixtionem sui contrarii; et II *De anima* commento 54 quod *passum dum movetur est admixtum ex simili et contrario, et non cessat in eo corrumpi pars contrarii et fieri pars similis*. Et probo antecedens, videlicet quod "A remittet humiditatem in B" et arguo sic: A cum iuvamento siccitatis intrinsecae ipsius B remittet humiditatem in B, igitur etc. Antecedens probo sic: A cum iuvamento siccitatis intrinsecae ipsius B est natum remittere humiditatem in B; et A cum iuvamento siccitatis etc. sufficit remittere humiditatem in B; igitur deductis impedimentis A cum iuvamento etc.

---

3 tunc] *om.* S **7** Quae...falsa] quod est falsum P **11** remotis] deductis P **11** aliis] *a. m. in mg. corr. ex* aliquis P **13** igneae siccitatis] *inv.* P **14** minor] *a. m. in mg. corr. ex* numero P **22** arguo] *a. m. in mg. corr. ex* argumentum P **27** similis] consimilis P **32** etc.] *om.* S

7–9 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271vb(L–M); Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 17, p. 17:27–28: "... impossibile est enim in corporibus compositis aliqua componi equaliter." **23–24** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I): "... cum igitur transmutatio fuerit de magis in minus dicetur ad contrarium, quoniam non fit minus nisi ex mixtione contrarii." **25** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 54, p. 213:32–33.

remittet humiditatem in B. Maiorem probo per Commentatorem in *De longitudine et brevitate vitae* dicentem quod calor naturalis innatus est consumere humiditatem cum sit quasi materia et nutrimentum illius. Ex quo sequitur ultra consimili ratione quod caliditas ignea sit nata consumere humiditatem aqueam, cum secundum Commentatorem II *De anima* commento 43 *aqua et universaliter omnia humida sint nutrimentum ignis*.

Item, probo aliter quod quali ratione aliquis calor naturalis est natus consumere aliquam humiditatem, consimili ratione sit caliditas ignea innata consumere humiditatem aqueam vel aeream indifferenter, quia calor naturalis aut est caliditas ignea vel aerea, vel resultans ex hiis; et similiter humiditas illa quae | innata est consumi a calore naturali aut est humiditas aquea vel aerea, vel resultans ex hiis; et sive sic sive sic, utrobique est consimilis ratio quare caliditas ignea consumeret etc. qualis est ratio quare caliditas naturalis consumeret etc. Ex quibus patet probatio maioris. Et probo minorem sic quod A et siccitas intrinseca ipsius B sufficienter dominantur super humiditatem in B, et A mediante actione sua caliditatis in B innatum est iuvare siccitatem intrinsecam ipsius B ad remittendum humiditatem in B—secundum quod patet ex iam probatis—, igitur A cum iuvamento siccitatis etc. sufficit remittere humiditatem in B. Consequentia patet, quia A non poterit iuvare siccitatem intrinsecam ipsius B ad remittendum humiditatem in B nisi econtra siccitas intrinseca ipsius B iuvet A etc. Et arguo tunc ultra ex ultimo consequentiae: A cum iuvamento siccitatis etc. sufficit remittere humiditatem etc. et A non impedietur, sicut pono, igitur A cum iuvamento siccitatis etc. remitteret humiditatem in B, ex quo sequitur probandum. S 43rb

Iterum, probo quod A aget siccitatem in B, cuius oppositum positum | erat prius. Et arguo sic: si ignis summus applicatus B, sicut iam applicatur A, inciperet agere caliditatem in B, ex quacumque actione caliditatis in B necessario sequeretur actio siccitatis in B; igitur cum A aliquando post hoc aget maiorem caliditatem in B quam inceperit aliquis ignis summus agere in B, sequitur quod A aliquando post hoc aget siccitatem in B. P 137va

Item, ad idem probandum arguo ultra sic: A generabit ex B ignem, igitur A aget in B caliditatem et siccitatem consequentes formam ignis. Antecedens patet ex argumento superposito in principio istius

---

1 humiditatem] *om.* P **2** et] de *add.* P **7** aliquis] *om.* S **10** aut] vel S **12** sive] *rep. et del. S* **15** quod] quia S **21** siccitas] in B *add. sed del.* S **21** intrinseca] *om.* P **22** ex...consequentiae] *om.* S **28** in B] *om.* S **32** Item] *om.* S **32** ignem] *in mg.* P **34** Antecedens...principalis] *om.* S

1–2 Cf. Averr., *De long.*, (*V. V.*), p. 136. **5–6** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 43, p. 197:32–33.

principalis. Et consequentia patet per Commentatorem VIII *Physicorum* commento 32 dicentem quod *generans est illud quod dat corpori simplici generato suam formam, et omnia accidentia* continentia illam formam.

Item, probo quod A aget siccitatem in B, quia, si non, tunc hoc foret, quia A et B secundum extrema sua immediata et intensius sicca terminantur ad eundem gradum siccitatis. Sed probo quod A non impeditur ex ista causa quando ipsum aget siccitatem in B, quia suppono quod A aget in B caliditatem aequalem siccitati in B, ita quod cum A impleverit totam actionem suam in B, tunc sit in quacumque parte B aequalis caliditatis et aequalis siccitatis, quod est compossibile primo casui principali. Et suppono quod D sit una terra aequalis quantitatis cum B et consimiliter disposita in toto quoad siccitatem et omnia alia sicut est B, et quod C sit unus ignis maior A et multo maioris potentiae quam est A qui ignis nihilominus sit consimiliter dispositus in toto quoad caliditatem et siccitatem sicut est A. Pono tamen, quod C continue manente sub eadem dispositione remittatur siccitas ipsius D per humiditatem aeris incipientis remittere siccitatem ipsius C ab extremo suo minus sicco versus extremum magis siccum. Et capio primum instans in quo erit ita quod quaelibet pars siccitatis D terminata citra extremum intensius siccum ipsius D est remissum per humiditatem aeris. Et pono quod post illud instans non remittetur siccitas ipsius D, sed approximetur tunc C et D secundum sua extrema sicca intensius, et incipiat C agere in D quousque induxerit aequalem caliditatem et consimilem omnino, sicut inducet A per totum B. Quibus positis, arguo sic: C aget siccitatem in D, ergo eadem ratione A aget siccitatem in B, quod est probandum. Et antecedens probo, quia C inducet intensiorem caliditatem per totum D quam est siccitas iam extensa per totum D, ergo C aget siccitatem intensiorem in D quam iam est siccitas in D. Antecedens patet ex casu. Et consequentiam etiam probo, quia aliter sequeretur quod posset esse quod caliditas acta ab ipso C in D est intensior quam siccitas ipsius C, ex quo sequitur quod caliditas summa ignis posset induci in D non inducta siccitate summa ignis. Consequens falsum. Et consequen-
P 137vb tia patet, quia, si sic foret, | citius posset acquiri latitudo caliditatis igneae acquirenda quam latitudo siccitatis igneae acquirenda.

Item, ista responsio quae ponit quod A non aget siccitatem in B, non evitat inconvenientia priora, quia eadem inconvenientia quae prius fuerunt

---

1 per Commentatorem] *om.* S **4** probo] probatur S **5** intensius] *a. m. in mg. corr. ex* intentius P **8** impleverit] compleverit S **9** B] *om.* S **13** maioris] *a. m. in mg. corr. ex* maior P **15** C] D P **16** per] quae etiam P **17** C] *om.* S **21** sua] *om.* P **21** extrema] *add. sed del.* S **22** C] tunc P **24** ratione] B *add. sed del.* S **26** D] *om.* P **27** iam] *om.* P **28** consequentiam] consequens S **29** acta] *om.* S **34** quod] *om.* P

1–2 Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 115:14–16: "Generans enim est illud quod dat corpori simplici generato suam formam, et omnia accidentia contingentia formae."

adducta de A et B sequuntur de C et D. Et idem est argumentum in utroque casu, scilicet in casu de A et B, et in casu de C et D.

Aliter posset dici ad principale quod A non aget in B siccitatem, quia siccitas non est qualitas activa sed passiva tantum, secundum quod apparet ex intentione Aristotelis IV *Meteororum*, et II *De generatione*, et in libro *De longitudine et brevitate vitae*.

Sed contra istam responsionem: sequitur quod nec terra posset agere in aquam nec aer in ignem, quod est contra Aristotelem II *De generatione* per magnum processum.

Item, ista responsio non solvit quin posita ista responsione sequuntur omnia inconvenientia, sicut prius posito quod A foret aer difformis terminatus exclusive ad gradum summum caliditatis aereae, et B ignis difformis terminatus exclusive ad aequalem gradum caliditatis sicut A, et posito ultra quod [si] A et B approximentur ad invicem secundum sua extrema calidiora, sufficeret A generare ex B aerem, quia istis positis contingit arguere de caliditate totaliter sicut prius fuit argutum de siccitate.

[2] Aliter respondetur ad principale dicendo quod A aget siccitatem in B consequentem formam ignis, et corrumpet siccitatem in B consequentem formam terrae. Et ponentes istam responsionem ponunt quod octo sint | qualitates primae specifice distinctae. Nec contra illos procedunt argumenta facta. S 43va

---

2 in casu] *om.* S **4** secundum] *in mg.* P **8** aquam] *a. m. in mg. corr. ex* agente P **10** sequuntur] *om.* P **12** caliditatis] ut aliter P **16** de] *in mg.* P **20** distinctae] *om.* S

5–6 Cf. Arist., *Meteo.*, lib. IV, cap. 1, (378b10–25), A. L. p. 10:51–10; Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 2, (329b24–26), A. L., p. 55:1–3; Averr., *De long.*, (*V. V.*), p. 138. **17–20** *Ricardus Kilvington antea hanc opinionem tractavit in suis quaestionibus super libros De generatione et corruptione*. Cf. Kilv., *Q. sup. De gen.*, q. 1, ff. 38va–b: "Item, si caliditates ignis et aeris essent diversae speciei, igitur eadem ratione siccitas terrae et siccitas ignis essent diversae speciei, et sic forent octo qualitates distinctae secundum speciem."; Id., *Q. sup. De gen.*, q. 6, f. 108vb: "Item, si frigiditas terrae sit alterius speciei a frigiditate aquae, igitur eadem ratione quaelibet qualitas unius elementi est alterius speciei a qualibet qualitate alterius elementi. Et tunc in mixto ex quattuor elementis sunt octo qualitates distinctae secundum speciem, cum tamen Aristoteles inveniret solum quattuor qualitates in uno mixto." *Thomas de Aquino, Johannes Duns Scotus et Johannes Buridanus etiam hanc opinionem considerant*. Cf. Thom. Aqu., *Q. disp.*, q. 3, art. 3, arg. 19: "Cum ergo ex aere fit ignis, oportet quod maneat idem calor specie: quia si differret specie calor ignis et calor aeris, essent octo qualitates primae, et non quatuor tantum. Eadem enim ratio esset de aliis qualitatibus, quarum quaelibet in duobus elementis invenitur. Si ergo dicatur quod remaneat idem specie sed differens numero, non erit facilior conversio aeris in ignem quam aquae in ignem; quia forma ignis habebit corrumpere duas qualitates in aere sicut in aqua."; Duns Scot., *Q. in Isag.*, q. 30, p. 487: "Et ita, loquendo praecise, possunt concedi octo primi modi qualitatis."; Burid., *Q. sup. De gen.*, lib. II, q. 6, p. 218: "Sequeretur quod non essent solum quattuor qualitates primae, sed octo, scilicet duae caliditates et duae frigiditates, duae humiditates et duae siccitates."

Sed tamen contra illam responsionem arguo et probo quod sit falsa, quia ex ista responsione sequitur quod posset esse quod in eodem passo simul intenderetur caliditas et frigiditas, humiditas et siccitas. Quia pono quod C sit unum mixtum ex solis igne et aqua, et D aliud mixtum ex aere et terra tantum, et alteret C D quousque generaverit ex D mixtum sibi simile. Hoc posito, manifeste sequitur contra illam responsionem quod C simul aget in D caliditatem ignis et siccitatem ignis frigiditatem aquae et humiditatem aquae. Et istud conceditur a ponentibus positionem recitatam. Sed probo tamen quod illud sit falsum, quia dato illo sequitur quod in eodem passo simul intenduntur contrariae qualitates. Ex quo sequitur ultra quod idem passum movetur motibus contrariis, quod est contra Commentatorem VIII [huius] commento 62, et V *Physicorum* commento 62 similiter.

Item, probo per rationem quod impossibile est C simul agere in D caliditatem ignis et frigiditatem aquae, quia pono quod caliditas ignis in C sit multo intensior et multo magis activa quam sit frigiditas aquae in C, et sit E tempus per quod C simul aget in D caliditatem ignis et frigiditatem aquae. Et arguo tunc sic: in quolibet instanti E temporis erit ita quod caP 138ra liditas ignis | acta in D sufficienter contrariatur frigiditati aquae actae in D, et quod eadem caliditas cum iuvamento caliditatis ipsius C sufficienter dominatur super eandem frigiditatem ad remittendum ipsam, ergo in quolibet instanti E temporis erit ita quod caliditas ignis acta in D cum iuvamento caliditatis ipsius C remittit frigiditatem aquae actam in D; et per consequens, cum C in aliquo instanti E temporis intendet frigiditatem aquae in D, sequitur quod in aliquo instanti E temporis erit ita quod simul intendetur et remittetur eadem frigiditas aquae.

Iterum, per aliquam partem E temporis erit caliditas C ita contraria frigiditati aquae agente in D sicut frigiditati terrae in D et plus dominans super frigiditatem aquae agendam in D quam super frigiditatem terrae in D, ergo qua ratione C per suam caliditatem remittet frigiditatem terrae in D per totum E tempus, eadem ratione vel maiori C per suam caliditatem remittet frigiditatem aquae agendam in D per aliquam partem E temporis. Nec potest dici quod frigiditas terrae in D conservabit frigiditatem aquae agendam in D ne corrumpatur, quia secundum positionem positam frigiditas terrae est corruptiva frigiditatis aquae.

Item, si sint octo praecise qualitates elementares specifice distinctae—sicut ponit positio posita—et C alteret D quousque generaverit ex D

---

2 sequitur] *om.* P **3–4** quod C] *om.* P **4–5** aere...tantum] solis aere et terra S **5** C] *om.* P **7–8** frigiditatem...aquae] humiditatem aquae et frigiditatem (*inv.*) S **8** Sed] *om.* P **10** contrariae qualitates] *inv.* P **28** agente] *a. m. in mg. corr. ex* agens P **28** terrae] *om.* S **32** aliquam] ignem *add.* P **36** praecise] primae S

11–12 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 62, p. 220:4–5. **12** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 62, f. 245ra(C).

mixtum sibi simile, sicut supositum est, ergo C remittet quamlibet qualitatem in D per quamlibet qualitatem quae est in ipso C. Consequentia patet, quia, sicut sequitur ex positione posita, quaelibet qualitas in C est contraria cuilibet qualitati in D; et per consequens non est aliqua ratio quare C remittet unam qualitatem in D per aliquam qualitatem in ipso C quin eadem ratione remittet eandem qualitatem in D per quamlibet qualitatem in C. Ex quo sequitur consequens probandum, istud videlicet quod "C remittet quamlibet qualitatem in D etc."; et, si sic, ergo C remittet omnes qualitates in D. Consequens est falsum, quia si consequens foret verum, sequeretur quod a proportione minoris inaequalitatis proveniret motus, posito quod qualitas maxime dominans in C asignetur per quatuor et omnes qualitates in D simul acceptae asignentur per 6, et hoc prout istae qualitates resistunt qualitati in C maxime dominanti. Sed quia posset instari isti argumento, dicendo quod non sequitur ex positione posita quod quaelibet qualitas in C est contraria cuilibet qualitati in D, probo quod sequitur etc. Quia si sint octo primariae qualitates elementares specifice distinctae, sicut ponit positio posita, ergo caliditas in igne specifice distinguitur a qualibet qualitate in aere; et, si sic, ergo caliditas in igne est contraria alicui qualitati in aere. Consequentia patet, quia aliter esset superfluum ponere caliditatem ignis esse specifice distinctam a qualibet qualitate aeris, quod tamen ponit positio posita.

Et arguo tunc ultra ex consequente sic: caliditas in igne est contraria alicui qualitati in aere, igitur caliditas in igne vel est contraria caliditati in aere | vel humiditati in aere; et sive sic sive sic, sequitur quod caliditas in P 138rb igne est contraria utrique qualitati in aere. Quod probo sic, quia si caliditas in igne sit contraria caliditati in aere, igitur a multo fortiori caliditas in igne est contraria humiditati in aere. Et similiter si caliditas in igne sit contraria humiditati in aere, ergo caliditas in igne est contraria caliditati in aere. Istam secundam consequentiam probo, quia si caliditas in igne sit contraria humiditati in aere, et caliditas in igne non sit contraria caliditati in aere, ergo nulla qualitas in igne est contraria caliditati in aere vel sola siccitas in igne est contraria caliditati in aere. Consequens est falsum, quia si detur prima pars consequentis, sequitur quod post completam generationem ignis summi ex aere facientem per ignem summum maneret caliditas aeris non corrupta in materia ignis summi generati ex aere, quod est impossibile. Si detur secunda pars consequentis, ista videlicet quod sola sic-

---

1 supositum] positum P **9** est] *om.* P **9** foret] esset P **11** in] *om.* P **15** qualitas] caliditas P **16** primariae] *om.* P **16** elementares] *in mg.* S **18** caliditas] qualitas P **20** ponere] qualitatem ignis *add. sed del.* S **31** ergo] vel *add.* P **32** est] *om.* P **34** facientem] terminatam S **34** maneret] *a. m. in mg. corr. ex* manere P

citas in igne est contraria caliditati in aere, tunc sequitur, cum hoc addito quod siccitas in igne est contraria humiditati in aere, quod difficilior esset
S 43vb transmutatio | inter ignem et aerem quam inter ignem et aquam, quod est contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 2, et contra Commentatorem ibidem. Et per consequens illud consequens est falsum, videlicet quod nulla qualitas in igne est contraria caliditati in aere vel sola siccitas etc. Ex cuius consequentis opposito sequitur quod caliditas in igne est contraria caliditati in aere; et, si sic, ergo, cum caliditas in igne sit contraria humiditati in aere—sicut deductum erat prius—, sequitur quod caliditas in igne est contraria utrique qualitati in aere; et, si sic, ergo eadem ratione siccitas in igne est contraria utrique qualitati in aere; et per consequens quaelibet qualitas in igne est contraria cuilibet qualitati in aere. Ex quo sequitur ultra per argumentum a simili, quod quaelibet qualitas in igne est contraria cuilibet qualitati in terra; et per argumentum a maiori, quod quaelibet qualitas in igne est contraria cuilibet qualitati in aqua. Et sicut arguo de qualibet qualitate ignis, ita contingit arguere de qualibet qualitate alterius elementi, et probare quod quaelibet qualitas alicuius elementi est contraria cuilibet qualitati alterius elementi. Quo probato, sequitur quod qualitas quaelibet in C est contraria cuilibet qualitati in D, quod erat probandum sequi ex positione posita.

Item, dato quod octo sunt primae qualitates elementares specifice distinctae, sequitur quod posset esse quod aliquis ignis summus est remisse calidus. Ad cuius probationem, mutato casu priori, pono quod C sit ignis summus, et D unum mixtum ex terra et aqua in quo mixto sit frigiditas remissa qualitas dominans, et quod C alterabit D quousque generaret ex D ignem summum. Hoc posito, arguo sic: C generabit ex D ignem summum; et C solum generabit ex D ignem remisse calidum; ergo potest esse
P 138va quod aliquis ignis summus est remisse calidus. Maior enim patet ex | casu. Et minorem probo et arguo sic: C solum aget in D latitudinem caliditatis aequalem toti latitudini frigiditatis deperdendae in D, sed tota latitudo frigiditatis deperdenda in D minor est quam tota latitudo caliditatis igneae, ergo C solum aget in D latitudinem caliditatis minorem tota latitudine caliditatis igneae; et, si sic, ergo C solum generabit ex D ignem re-

---

1 caliditati] qualitati P **2** est] *in mg.* P **2** aere] et *add.* S **2** difficilior] *in mg.* P **4–5** et...ibidem] *a. m. in mg.* P **7** cuius] consequente opposito *add. sed del.* S **14** per] consequens *add. sed del.* S **15** in] *om.* S **16** qualitate] in *add. sed del.* P **16** qualibet] *om.* P **18** Quo] *a. m. in mg. corr. ex* aliquo P **19** qualitas quaelibet] *inv.* S **20** posita] *a. m. in mg. corr. ex* proposita P **22** quod...est] aliquis ignis qui esset S **27** C] *om.* P **28** enim] *om.* S

---

4 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a20–29), A. L., p. 59. **4–5** Cf. Averr., *In De gen.*, lib. II, comm. 35, p. 122.

misse calidum. Consequentia patet per Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 42 dicentem quod *cum corpus calidum fuerit in sua ultima perfectione, calor erit in sua ultima perfectione*, et III *Coeli et mundi* commento 67 dicentem quod *ignis non est ignis in actu nisi in calore et siccitate quae sunt in summo*.

Sed quia potest responderi argumento isto, dicendo quod C non solum aget in D latitudinem caliditatis aequalem toti latitudini frigiditatis deperdendae in D sed latitudinem caliditatis maiorem, ideo contra istam responsionem arguo. Quia data ista responsione, sequitur eadem ratione quod ignis summus posset agere in aquam summam inducendo continue latitudinem caliditatis igneae maiorem latitudine frigiditatis aquae deperdenda per inductionem caliditatis igneae. Et, si sic, tunc sequitur ultra quod tota latitudo caliditatis igneae posset induci per totam materiam alicuius aquae antequam corrumperetur tota latitudo frigiditatis aquae existentis in illa materia, quod est falsum, quia ex illo sequitur quod caliditas summa ignis compateretur secum frigiditatem aquae.

Item, dato quod octo forent primae qualitates etc., sequitur, cum omnes illae qualitates sint contrariae—sicut probatum est—, quod aeque difficilis esset transmutatio inter elementa convenientia in qualitate symbola sicut inter elementa non convenientia in qualitate symbola, et quod ex duobus elementis convenientibus posset tertium elementum generari per eundem modum [ge]nerari per aequale medium [per] quem generatur tertium elementum ex duobus elementis non convenientibus, quorum utrumque est contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 2, et contra Commentatorem in parte tractatus sui correspondente illi capitulo.

Item, dato sicut prius etc., sequitur quod in generatione unius elementi ex alio secum conveniente in qualitate symbola corrumperentur duae qualitates, quod est contra Aristotelem et contra Commentatorem ubi prius

---

2 cum] *om.* S **3** III] Commentator *adn. in mg.* S **8** ideo] potest P **9** sequitur] *a. m. in mg. corr. ex* sed P **10** in] aliquam *add.* S **12** sequitur] *a. m. in mg. corr. ex* sicut P **15** caliditas] *a. m. in mg. corr. ex* a sicitate P **17** omnes] *in mg.* P **19** esset transmutatio] foret P **19–20** sicut...symbola] *a. m. in mg.* P **21** elementum generari *scr.*] elementum P generari S **21–23** per...elementum] *a. m. in mg.* P **22** generari...medium] *om.* S **26** dato] *om.* P

1–2 Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 42, p. 355:198–200. **3** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 635:131–132. **24** Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331b3–5), A. L., p. 60:5–7: "Quapropter manifestum quod et in circuitu erit generatio simplicibus corporibus, et facilis hic modus transmutationis et quia simbolum existit que deinceps." **26–28** *Utitur etiam hoc argumento Buridanus*. Cf. Burid., *Q. sup. De gen.*, lib. II, q. 6, p. 218: "Item. Sequeretur quod in elementis habentibus symbolum non esset facilior transitus, quia oporteret utramque partem corrumpi, sicut in non habentibus symbolum. Sicut si ex aere fieret ignis, non solum corrumperetur humiditas, immo etiam caliditas, cum debet esse alia et alterius rationis in igne quam sit in aere."

declaraverunt quod cum aliquod elementum generetur ex alio elemento secum conveniente in qualitate symbola, tantum corrumpitur qualitas contraria et manet qualitas symbola.

Item, ista positio quae ponit quod octo sint qualitates etc. est manifeste contra Aristotelem II *De generatione* capitulo secundum quosdam primo, ubi Aristoteles probat numerum quattuor elementorum ex numero quattuor qualitatum primarum, cui etiam concordat Aristoteles in principio IV *Meteororum* ponens ibi idem.

Item, ponens tantum quattuor esse primas qualitates elementares potest complere causas omnium apparentium sicut ponens octo esse primas qualitates elementares, igitur non est ponendum octo etc. Antecedens patet ex intentione Aristotelis II *De generatione* capitulo 1 allegato. Et consequen-
P 138vb tia patet per consimilem | modum arguendi Commentatoris I *Physicorum* commento 50, qui probat ibidem quod principia sint finita et non infinita, et arguit sic: *ponens principia esse finita potest complere causas omnium apparentium sicut potest complere ponens principia esse infinita*, ergo non est ponendum principia esse infinita. Sic arguo in proposito, ergo etc.

Et ideo dicitur aliter concedendo quod tantum sint quattuor qualitates primae, et quod in quolibet elemento est tantum una qualitas et non duae. Et ista positio ponit quod caliditas in igne est siccitas in igne, et humiditas in aere est caliditas in aere, et quod quaelibet qualitas unius elementi est diversae speciei a qualibet qualitate alterius elementi.

Sed contra istam positionem procedunt omnes rationes, et fere omnes auctoritates quae adductae sunt contra positionem proximam.

Item, ex ista positione sequitur quod eadem sit qualitas activa et passiva, quod est contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 1, et IV *Meteororum* capitulo 1 similiter. Et similiter contra Commentatorem in *De longitudine et brevitate vitae*, ubi Commentator dicit quod generatio est quando

---

1 declaraverunt] declarantes S **7** cui] etc. S **8** Meteororum] Metaphysicorum S **8** ibi] illud *add.* S **9** esse...elementares] qualitates primas elementorum S **13** Commentatoris] *a. m. sup. lin.* P **14** qui probat ibidem] ubi probat P **16–17** ergo...infinita] *om.* (*hom.*) S **19** primae...qualitas] *rep. et del.* P **21** qualitas] caliditas P **22** diversae] *a. m. in mg. corr. ex* differente P **24** quae...sunt] *om.* P **26** Meteororum] Metaphysicorum S **27** similiter] *om.* P

---

5 Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 2, (330a:24–29), A. L. p. 56:10–15: "Manifestum igitur quoniam omnes alie differentie reducuntur ad primas quatuor. Hee autem non amplius in minores: neque enim calidum quod siccum aut quod humidum, neque humidum quod calidum aut quod frigidum, neque frigidum et siccum neque ad invicem neque sub calido et humido sunt; quapropter necesse quatuor esse has." **7–8** Cf. Arist., *Meteo.*, lib. IV, cap. 1, (378b12–13), A. L., p. 103:3–5. **8** Cf. Arist., *Meteo.*, lib. IV, cap. 1, (378b10–12), A. L., p. 103:1–3. **13–14** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 50, f. 31va(E). **27–28** Cf. Averr., *De long.* (*V. V.*), p. 137.

virtutes activae dominantur super passivas, | et corruptio est econverso S 44ra
quando virtutes passivae dominantur super activas, quod non foret verum si hae eaedem qualitates forent activae et passivae.

Item, ista positio est contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 1 in fine, ubi dicit quod in omni elemento sunt duae qualitates, quarum una se habet per praedominium, et exemplificat ibidem de quolibet elemento.

Item, ista positio est contra Commentatorem IV *Coeli et mundi* commento 23, ubi dicit Commentator quod quodlibet elementorum quattuor convenit cum elemento sibi immediato in una qualitate et disconvenit in alia, et exemplificat illud de igne, et aere, et sic de aliis.

[Secundum argumentum principale]

Secundo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et arguo sic: aliquis ignis est generatus ex terra; et nullus ignis generatus ex terra generatur ex contrariis; igitur etc. Maior patet per Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 55, et per Aristotelem II *De generatione* capitulo 2 in fine dicentes quod omnia elementa ex omnibus elementis generantur. Et ad probationem minoris suppono illam suppostitionem tamquam propositionem famosam, videlicet quod 'omnium duorum elementorum convenientium symbolae qualitates sunt eiusdem speciei.' Ista suppositio fundatur super auctoritatem Commentatoris IV *Coeli et mundi* commento 23 allegatam in fine primi principalis, et super processum Aristotelis in II *De generatione* capitulo 2, ubi Aristoteles declarat quod in omni generatione elementorum convenientium manet qualitas symbola non corrupta, quod non esset verum nisi omnium duorum elementorum convenientium symbolae qualitates essent eiusdem speciei.

Ista suppositione supposita et fundata, probo minorem assumptam, istam videlicet quod "nullus ignis generatus | ex terra," etc. Et arguo sic: P 139ra
nullus ignis est generatus ex terra, ergo etc. Consequentia manifesta est de se. Et antecedens probo, quia si aliquis ignis posset generari ex terra, sequeretur quod istae conclusiones forent possibiles: 'A ignis intendit sic-

---

1 est] *om.* P **3** hae] *om.* P **12** Secundo] secundo ad principale *a. m. adn. in mg.* P **14** Commentatorem] *adn. in mg.* S **17** suppositionem] propositionem S **18** videlicet] *om.* S **18–19** convenientium] *del.* P consequentium S **21** in] *om.* S **28** manifesta est] *inv.* P

4–5 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a30–331b2), A. L., pp. 59–60. **7–8** Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 23, p. 699:77–80. **14–15** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, cap. 55, p. 608:23–26. **15** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a13–16), A. L., p. 59:3–7; ibid., (331a24–26), A. L., p. 59:14–16. **21–22** Cf. p. 38.8–10.

citatem in parte remota B terrae et non in propinqua' et 'A ignis prius incepit intendere siccitatem in parte remota B quam in propinqua.' Et ad probationem istarum conclusionum suppono istum casum, quod A sit unus ignis in toto consimiliter dispositus, sicut suppositum fuit in principio primi principalis, cuius possibilitas satis patet per primam suppositionem in eodem principali. Et suppono similiter quod B sit una terra difformiter sicca, cuius siccitas sit remissa per humiditatem aquae, et sic disposita quod ipsa terminetur exclusive secundum extremum B siccius ad gradum siccitatis aeque intensum sicut est gradus siccitatis ad quem A terminatur, et secundum extremum B remissius siccum ad gradum siccitatis aeque remissum sicut est gradus C, qui gradus sit remissior quam gradus medius totius latitudinis siccitatis igneae. Et suppono ultra quod A et B approximantur secundum sua extrema intensius sicca, et quod A secundum illam approximationem sufficiat generare, et quod generabit ex qualibet parte B ignem calidum gradum caliditatis intensiorem quam erit gradus medius totius latitudinis caliditatis igneae. Quibus positis, arguo sic: A aget in qualibet parte B caliditatem intensiorem quam est gradus medius totius latitudinis caliditatis igneae, igitur A aget in aliqua parte B siccitatem intensiorem quam est gradus medius totius latitudinis siccitatis igneae. Antecedens patet ex casu. Et consequentiam probo, quia aliter sequitur quod ista conclusio foret possibilis: 'aliquis est ignis in actu nullam habens humiditatem aeream habens tamen plus de caliditate per totum quam de siccitate consequente istam caliditatem.' Qua conclusione posita et posito similiter quod aqua summa agat in illum ignem quousque generaverit ex illo igne aquam summam, sequitur quod aqua summa prius corrumpet totam siccitatem in illo igne quam totam caliditatem; et, si sic, tunc sequitur quod ignis posset manere sine siccitate, vel quod caliditas ignea posset manere sine igne et sine aere, quorum utrumque est impossibile. Et sic sequitur quod prior consequentia fuit bona. Qua probata, arguo ultra ex consequente illius consequentiae sic: A aget in aliqua parte B siccitatem intensiorem, etc., ergo A intendet siccitatem in B; et, si sic, vel ergo A prius intendet siccitatem in parte B propinqua quam remota, vel aeque cito in parte B propinqua et remota, vel prius in parte B remota quam propinqua. Si dicatur primo modo vel secundo—contra: tunc sequuntur omnes illae conclusiones impossibiles quae adductae sunt contra primam responsionem ad primum principale.

---

1 in] B terra *add. sed del.* S **1** B] quam in propinqua *add. sed del.* P **3** istarum conclusionum] consequentiae istarum P **3** A] si *add. sed del.* S **9** gradum siccitatis] siccitatem P **12** Et] quia S **14** quod] B *add. sed del.* S **15** erit] est S **17** caliditatem intensiorem] *rep.* S **27** tunc] *om.* P **33** aeque cito] aequaliter P

Item, ad idem argumentum aliter arguo et probo primo quod A non intendet siccitatem prius in parte B propinqua quam remota, | quia capio P 139rb
aliquam partem B remotam in qua A intendet siccitatem per aliquod certum tempus quod sit hora, et sit illa pars B remota quarta in B remotissima ab A. Et arguo tunc sic: A intendet siccitatem in quarta remota ipsius B in prima medietate istius horae; et aliqua est pars B immediata ipsi A in qua A non intendet aliquam siccitatem in prima medietate illius horae; ergo A non intendet prius siccitatem in parte B propinqua quam remota. Quod est probandum. Et minorem probo et arguo sic: per totam primam medietatem istius horae erit ita quod nulla est siccitas quae consequitur aliquam formam ignis citra formam summam ignis quin maior siccitas est in aliqua parte B immediata ipsi A; et per totam primam medietatem istius horae erit ita quod est aliqua forma ignis remissa quam consequitur caliditas intensior quam est aliqua caliditas acta in aliqua parte B immediata ipsi A; ergo aliqua est pars B immediata ipsi A in qua A non intendet etc., | quod erat probandum. Consequentia patet. Quia si non valeat con- S 44rb
sequentia, ponatur tunc oppositum conclusionis stare cum praemissis, et sequitur quod A aliquando intendet siccitatem in aliqua parte B quando siccitas illius partis consequitur formam ignis multo intensiorem quam caliditas secum coextensa, quod est falsum. Et per consequens arguendo sicut prius, sequitur quod aliqua est pars B immediata ipsi A in qua A non intendet etc.; et per consequens haec est falsa: 'A prius intendet siccitatem in parte B propinqua quam remota.' Et per illud argumentum contingit probare quod A non intendet siccitatem aeque cito in parte propinqua B et remota; et ita, cum A intendet siccitatem in B, sequitur quod A prius intendet siccitatem in parte B remota quam propinqua. Ex quo sequitur primam conclusionem probandam esse possibilem, videlicet quod "A intendit siccitatem in parte B remota et non in propinqua." Ex cuius possibilitate sequitur possibilitas secundae conclusionis, quae est quod "A prius incepit intendere siccitatem in parte B remota quam propinqua." Et hoc probo sic, quia si A intendat siccitatem in parte B remota et non in propinqua, pono tunc quod illa pars B remota sit D. Et arguo sic: A intendit siccitatem in D, ergo A intendebat siccitatem in D. Consequentia patet per Commentatorem VI *Physicorum* commento 39 dicentem quod *omne quod*

---

1 argumentum] *om.* S **1** probo primo] *om.* P **4** in] *om.* S **6** ipsi A] *om.* S **7** aliquam] *a. m. in mg. corr. ex* aliam P **8** B] *om.* P **10** quae] quaecumque S **11** aliquam] *a. m. in mg. corr. ex* aliam P **13** est] *om.* P **13** remissa] *in mg.* S **15** ergo...A] *rep. et del.* P **17** ponatur tunc] ponatur *rep. et del.* tunc *om.* P **18** aliquando intendet] *inv.* P **19** ignis] *om.* S **21** est] *om.* P **24** A] *om.* S **29** prius] intendit *add. sed del.* S **31** in] *om.* S **32** pono tunc] *rep.* S **33** ergo...D] *a. m. in mg.* P

34 Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 39, f. 271vb(L).

transmutatur, prius transmutabatur. Ex quo sequitur quod omne transmutans prius transmutabat, quod probat consequentiam factam. Qua probata, arguo tunc ultra sic cum casu principali: A intendebat siccitatem in D, igitur A prius intendebat siccitatem in parte D remota quam propinqua, vel sequuntur sicut prius omnes illae conclusiones impossibiles quae adductae sunt contra primam responsionem ad primum principale. Quod
P 139va probo sic, quia dato quod A prius aget | siccitatem in parte propinqua D quam remota, sequitur eadem ratione quod A prius aget siccitatem in parte propinqua totius B quam remota; et, si sic, tunc sequuntur conclusiones impossibiles praetactae secundum quod tactum erat prius. Et per consequens arguendo sicut prius ex casu principali et hoc antecedente, videlicet quod A intendebat siccitatem in D, sequitur quod A prius intendebat siccitatem in parte remota D quam propinqua; ex quo sequitur ultra, cum D sit pars B remotior ab A, quod A prius intendebat siccitatem in parte remota B quam propinqua; et, si sic, ergo A prius incepit intendere siccitatem in parte remota B quam propinqua. Consequentia patet, et antecedens est possibile—sicut probatum est—, igitur consequens est possibile. Et hoc est quod erat probandum.

Et ideo respondetur aliter ad principale concedendo ultimam conclusionem esse possibilem, videlicet quod "A intendet siccitatem etc.," et quod "A prius incepit intendere siccitatem, etc."

Sed contra istam responsionem arguo et probo quod neutra istarum conclusionum sit possibilis, quia quacumque istarum conclusionum posita in esse, sequitur quod siccitas intendatur in parte remota B, et tamen a nullo intendetur immediate. Ex quo sequitur ultra, quod aliquid movetur et a nullo motore immediato, quod est contra Commentatorem VII *Physicorum* commento 10, 11, 12, et 13 in quibus commentis Commentator ponit universaliter, quod in omni motu tam locali quam augmentationis et alterationis etc. est verum, quod omne quod movetur, movetur a motore sibi immediato. Similiter istud idem est contra Commentatorem II *De anima* commento 74, ubi dicit Commentator quod *omnis virtus in corpore non agit nisi secundum tactum*.

2–3 consequentiam...probata] *a. m. in mg.* P **4** D remota] *inv.* S **5** sequuntur] *a. m. in mg. corr. ex* sequatur P **13–15** ex...propinqua] *rep.* S **14** B] *om.* P *in mg.* S **19** concedendo] *a. m. in mg. corr. ex* data P **24** remota] D *add. sed del.* S **28** ponit] probat S **29** etc.] *om.* P **29** movetur] *om.* P **30** sibi] *om.* P **31** Commentator] *om.* S

---

6 Cf. p. 23.27–31. **26–27** Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 10, p. 23:29–31; comm. 11, p. 29:1–4; comm. 12, p. 32:5–6; comm. 13, p. 33:11–12. **30–31** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 74, p. 243:34–35: "Omnis enim habitus existens in corpore non agit nisi secundum tactum."

Item, data ista responsione, pono sicut prius quod D sit pars B remota in qua A intendit siccitatem non intendendo aliquam siccitatem in parte B propinqua. Et arguo sic: siccitas in D intendatur, vel ergo a caliditate vel a siccitate. Non a caliditate, quia tunc caliditas in intendendo siccitatem remitteret suum contrarium scilicet humiditatem; et ita sequeretur, cum omnes caliditates elementorum sint eiusdem speciei, et omnes humiditates elementorum sint eiusdem speciei similiter, sicut patet per suppositionem praesuppositam, quod caliditas aeris summi remittet humiditatem aeris summi, quod est falsum. Nec potest dici, quod siccitas in D intendetur a siccitate; quia, si sic, tunc siccitas in D intendetur ab aliqua siccitate B immediata D et media inter D et A. Consequentia patet per auctoritates in VII *Physicorum*, et in II *De anima* allegatas. Sed consequens est falsum, quia tota siccitas B media inter A et D continue manet non intensa, et per consequens nulla est ratio quare magis deberet illa siccitas vel alia pars illius iam intendere siccitatem in D quam si A non ageret aliquam actionem in B.

Item, si siccitas in D intendatur ab aliqua siccitate B immediata etc., sequitur quod aliqua pars illius siccitatis mediae etc. aget ultra gradum | proprium, quia quacumque intensione siccitatis facta ad extremum sic- P 139vb
cius ipsius D, sequitur quod est aliqua pars B inter A et D et immediata D quae non est ita intensa sicut est aliqua pars D. Et ex illo sequitur propositum.

Aliter dicitur ad principale, quod A aget siccitatem ignis per totum B non tamen remissam sed summam; et hoc, quia A alterabit se ipsum quousque fuerit ignis summus, ita tamen quod prius erit pars A propinquior B ignis summus quam pars A remotior.

Et contra istam responsionem non procedunt | argumenta prius facta. S 44va
Arguo tunc contra istam responsionem et probo quod ista responsio non sit ponenda, quia ex ista responsione sequitur quod B similiter alterabit se ipsum intendendo suam siccitatem; et, si sic, sequitur quod B intendet suam siccitatem quousque fuerit siccitas summa terrae. Consequentia patet, quia cum B intenderet suam siccitatem ad aliquem gradum siccitatis citra summum, erit facilius sibi intendere ultra illum gradum quam prius fuit sibi intendere ad illum gradum. Et tunc arguo ultra ex consequente sic: B intendet suam siccitatem quousque fuerit siccitas summa ter-

---

1 data] istum *add. sed del.* P **4** in] non P *a. m. in mg. textus illegibilis* P **7** sint...speciei] *om.* P **8** praesuppositam] sequitur *add.* S **8–9** remittet...summi] *a. m. in mg.* P **9** in] *om.* P **13** inter] in S **15** aliquam] vel aliquam *a. m. in mg. add.* P **17** siccitate] D et cetera *add. sed del.* S **21** est] *om.* P **23** quod A] *om.* P **33** quam] quia P **34** sibi] *om.* S

11–12 Cf. p. 41.27–32.

rae, ergo B intendet suam siccitatem quousque fuerit sua siccitas intensior quam fuerit siccitas summa ignis. Consequentia patet per Aristotelem II *De generatione* capitulo 1 in fine, et per auctorem in *De proprietatibus elementorum* in principio, ubi ponunt quod terra est magis sicca quam frigida, et ignis magis calidus quam siccus. Quod non foret verum, cum elementa sint aequipotentia, secundum quod patet per Commentatorem III *Physicorum* commento 42, nisi siccitas summa terrae foret intensior quam siccitas summa ignis.

Et arguo tunc ultra sic: B intendet suam siccitatem quousque sua siccitas fuerit intensior etc., ergo simul intenderet et remitteret siccitas B. Consequentiam probo, quia quam cito fuerit aliqua siccitas B intensa ultra gradum summum siccitatis igneae, tunc A remittet illam. Quod probo, quia si non, tunc sequitur eadem ratione quod A posset agere in terram summam non remittendo suam siccitatem, quod est falsum.

Item, quod idem alteret se, sicut ponit illa positio, sequitur quod nullum mixtum posset assimilare sibi aliud mixtum. Quia si posset, pono tunc quod A posset assimilare B, et sit B frigidum, et A calidum sub C gradu. Et arguo tunc sic: quandocumque B erit calidum sub C gradu, A erit calidum sub gradu intensiore quam C gradu, igitur A non potest assimilare sibi B alterando B solum ad C gradum. Et ita, sicut arguo de C gradu, ita possum arguere de quocumque alio gradu citra gradum summum caliditatis, et sic sequitur propositum. Et antecedens patet, quia sicut sequitur ex ista positione etc.: A continue alterabit se ipsum continue intendendo caliditatem velocius in se ipso quam in B.

Item, dato quod aliquid alteraret se, sequitur quod a proportione minoris inaequalitatis proveniret motus, ponendo quod C sit unum mixtum
P 140ra ex quattuor elementis in quo ignis dominetur super aquam et aer | super terram, et sit ignis elementum maxime dominans in C mixto. Pono tamen quod nullus ignis in C mixto dominetur super tria residua elementa. Isto posito, deduco omnia agentia extrinseca et arguo sic: ex C mixto generabitur ignis summus per aliquod elementum in C et per nullum elementum in C nisi per ignem, igitur a proportione minoris inaequalitatis proveniret

---

1 fuerit...siccitas] sua siccitas fuerit *inv.* P **2** fuerit siccitas *scr.*] fuerit P siccitas S **3** per] *om.* S **3** proprietatibus] animalium *add. sed del.* S **4** ponunt] nota *adn. in mg.* S **11** aliqua] pars B intensa *add. sed del.* S **12** summum] *a. m. in mg. corr. ex* suum P **15** se] *om.* P **16** assimilare] *a. m. in mg. corr. ex* alterare P **17–19** assimilare...potest] *om.* (*hom.*) P **20** possum] possibile est S **23** continue] *om.* P **25** proportione] *om.* S **27** super] *a. m. inf. pag. corr. ex* sua P **28** C] se P **28** Pono] potest P **31** per aliquod] super S

2–3 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 3, (331a4–7), A. L., p. 58:13–17. **3–4** Cf. Ps.-Arist., *De cau. prop.*, p. 49. **6–7** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 42, f. 103vb(M).

motus. Consequentia patet, quia dato toto antecedente, sequitur quod ignis in C corrumpet omnia residua elementa in C. Ex quo et ex casu supposito sequitur intentum. Et totum antecedens probo et arguo sic: ignis in C mixto corrumpet aquam in C mixto, cum dominetur super illam—sicut patet ex casu—qua corrupta erit ignis elementum magis dominans in C mixto quam prius, et per consequens tunc corrumpet terram velocius quam prius corrumpit aquam; et similiter terra corrupta in C mixto, sequitur per idem argumentum quod ignis in C mixto corrumpet aerem; et sic sequitur quod ignis in C mixto corrumpet omnia residua elementa; et, si sic, tunc sequitur totum antecedens probandum, videlicet quod ex C mixto generabitur ignis summus per aliquod elementum in C, et per nullum elementum in C nisi per ignem, igitur etc.

Item, mutato casu priori, pono quod ignis in C dominetur in aequali proportione super aquam in C sicut aer in C super terram in C. Quod est possibile, si primo fuerit in materia ipsius C ignis summus, et ille ignis primo fuerit alteratus per aerem, et secundo per aquam, et tertio per terram, ita tamen quod quodlibet elementum prius generatum in C dominetur super quodlibet elementum posterius generatum in C, et nullum elementum in C dominetur super residua elementa in C.

Similiter possibilitas istius casus iam positi potest probari aliter arguendo sic: possibile est quod ignis in C dominetur in maiori proportione super aquam in C quam dominetur aer in C super terram in C, et possibile est quod ignis in C dominetur in minori proportione, etc, igitur possibile est quod ignis in C dominetur in aequali proportione, etc. Quo posito, sequitur quod per totum C simul intendetur siccitas et humiditas. Quod probo sic, quia ignis in C continue intendet siccitatem per totam aquam quae est in C, et similiter aer in C continue intendit humiditatem per totam terram quae est in C; et, si sic, tunc cum aqua in C et terra in C coextendantur per totum C, sequitur quod per totum C simul etc. Quod est probandum.

Item, dato quod idem alteret se, probo quod sequitur idem inconveniens sicut prius, videlicet quod a proportione minoris inaequalitatis proveniret motus, quia pono quod D sit unum mixtum imperfectum ex solis igne et terra in quo mixto dominetur ignis. Et arguo sic: D alterabit se ipsum, igitur per aliquam formam in D, vel igitur per formam ignis vel per formam

---

1 toto] *om.* P **2** casu] *a. m. in mg.* P **4** in] quam *add. sed del.* P **5** ignis...dominans] ignis magis dominans elementum (*inv.*) P **9** in...elementa] corrumpet omnia residua elementa in C mixto (*inv.*) P **13** priori] priore S **14** sicut...C] et per nullum elementum in C nisi per ignem S **15** in materia] *om.* S **20** Similiter] *a. m. in mg. corr. ex* sic P **26** siccitatem] super *add. sed del.* S **27** similiter] aer qui est in C *add. sed del.* S

terrae vel per formam mixtam ex illis. Non potest dici secundo modo, quia
P 140rb ignis est elementum dominans | in D et non terra. Nec potest dici tertio modo, quia forma mixta resultans ex forma terrae nititur conservare se ipsam et ipsum D similiter cuius est forma, et non corrumpere. Si dicatur primo modo, videlicet quod D alterabit se per formam ignis—contra: si sic, tunc sequitur quod aliquae duae formae in D, scilicet forma mixta
S 44vb | ipsius D et forma terrae in D, simul resistunt formae ignis in D; et, si sic, igitur a proportione minoris inaequalitatis, etc., quod est probandum. Consequentiam probo, quia forma mixta in D et forma terrae in D simul acceptae sunt maioris potentiae ad conservandum D, ne alteretur per formam ignis in D quam est forma ignis in D sive ignis in D ad alterandum in D.

Item, dato quod idem alteret se, sequitur quod quilibet ignis summus quantocumque modicus sufficeret generare ignem summum ex quocumque mixto quantocumque magno in quo dominatur ignis, quia quocumque tali mixto accepto quilibet ignis summus et ignis intrinsecus illius mixti plus sufficiunt alterare illud mixtum quam ignis intrinsecus illius mixti per se.

Item, ex ista positione sequitur quod potentia partis foret maior quam potentia totius, quia elementum dominans, quod est pars mixti, sufficit corrumpere totum mixtum, et totum mixtum non sufficit corrumpere elementum dominans in eo.

Item, ex ista positione sequitur quod in eodem simul posset intendi caliditas et frigiditas a diversis agentibus, posito quod D sit mixtum in quo dominatur ignis sufficiens alterare D, et quod E sit frigidum approximatum D quod praecise in aequali proportione sufficit intendere frigiditatem in D, sicut ignis in D sufficit intendere caliditatem in D; quia, si sic, vel aget E in D vel non. Si non, igitur nec ignis in D aget in D, et per consequens D non alterabit se mediante igne in eo; ex quo et ex casu sequitur quod D sufficiet alterare se mediante igne in eo, quando D non alterabit se, etc., cuius oppositum est ponendum secundum istam positionem. Si dicatur quod E aget in D, igitur eadem ratione ignis in D aget in D. Et sic sequitur inconveniens probandum.

Item aliter, ex ista positione sequitur quod ceteris paribus aliquid agit aeque velociter cum iuvamento sicut sine iuvamento. Quia mutato casu priore, pono quod E sit ignis remissus et difformis, et sit D unus alius ignis omnino consimiliter dispositus sicut est E, et sint E et D approximata

---

1 mixtam] compositam P **1** secundo] primo P **5** contra] *a. m. in mg. corr. ex* consequens P **11** sive] sed est P **16** intrinsecus] et ignis *add.* P **21** non sufficit] *om.* P **23** simul] simili S **29** et...casu] etc. P

secundum sua extrema calidiora, et sufficiat E in aequali proportione praecise alterare se ipsum E sicut D se ipsum D. Isto posito, arguo sic: E alterat se ipsum iam aequali velocitate praecise quali velocitate alteraret se ipsum, si non haberet aliquod iuvamentum ex D; et iam D iuvat E ad alterandum | se ipsum E; igitur etc. Maiorem probo, quia E et D simul P 140va aggregata se habent et continue [se] habent in aequali proportione sicut haberent illa separata ad suas resistentias separatas, et per consequens nec D iuvabit E ad alterandum se ipsum E nec E D. Et minorem probo, istam videlicet quod "D iuvat E," quia D et E simul aggregata se habent in maiori proportione ad totam resistentiam ipsius E quam E per se; et per consequens ista duo velocius alterant E quam faceret E per se, ex quo sequitur minor probanda. Nec potest dici quod D non iuvat E etc. propter hoc quod est simile ipsi E, quia secundum istam rationem sequeretur quod D non alteraret se ipsum.

Item, contra istam responsionem est Commentator II *Physicorum* commento 1, ubi dicit quod *non invenitur corpus simplex, quod alteretur ex se*, quia ex illo sequitur quod non invenitur elementum in aliquo mixto quod alteratur ex se, cuius oppositum ponit ista responsio.

Item, illa responsio est contra Commentatorem I *De anima* commento 39, ubi dicit quod *impossibile est ut inveniatur in motu alterationis aut augmentationis aliquod movens ex se, et quod non invenitur aliquod movens ex se nisi in motu locali tantum*. Et per hoc probat Commentator ibidem, quod *anima non potest moveri motu alterationis neque motu augmentationis*.

Item, simile habetur a Commentatore VIII *Physicorum commento 60*, ubi probat Commentator quod motus localis est primus motuum. Et fundat probationem suam super tribus propositionibus, quarum prima est ista *quod motum ex se non invenitur nisi in motu locali*, et statim superaddit ad confirmationem illius propositionis quod *nihil alterat se nisi per accidens*.

Item, data ista responsione, sequitur quod aliquid movetur et non movetur ab alio neque per se neque per accidens, quod est contra Commentatorem VII *Physicorum* commento 2, ubi probat quod *omne quod movetur, movetur ab alio*; et commento 3, ubi dicit quod *omne transmutabile est transmutabile et transmutatum ab alio*. Et probo quod illud sequitur,

---

1 secundum...extrema] *rep.* S **2** praecise] *in mg.* S *om.* P **2** Isto posito] istis positis P **8** E] est S **9** E] *om.* P **14** non] *om.* P **19** Commentatorem] tertio De anima *add. sed del.* S **28** ex] in *add. sed del.* S **34** et] est S

15–16 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 1, f. 48rb(F). **19–20** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 39, p. 52:9–11. **25** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 60, p. 214:22. **31–32** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 2, p. 3:19. **33** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 3, p. 8:17.

videlicet quod aliquid movetur etc., quia pono quod D sit unum mixtum quod alteret se ipsum D per formam ignis in eo. Et arguo sic: forma ignis in D mixto continue intenditur et a nullo alio neque per se neque per accidens, igitur etc. Maiorem probo, quia qualitates consequentes formam ignis in D mixto continue intenduntur, igitur forma ignis etc. Consequentia et veritas consequentis patent per Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 67.

Aliter potest responderi ad principale negando ultimam particulam casus principalis esse possibilem, et dici quod non est possibile, quod A approximatum B secundum modum praesuppositum agat in aliqua parte B caliditatem ignis intensiorem quam est caliditas ignis correspondens siccitati iam existenti in illa parte B.

Sed illa responsio est faciliter improbanda, quia possibile est quod sit aliquis ignis C consimiliter dispositus in toto sicut est A, praeter hoc quod sit multo minoris quantitatis et minoris potentiae quam est A, et quod ille
P 140vb ignis approximatus | B, eodem modo quo supponitur A approximari B, sufficiat secundum illam approximationem agere in qualibet parte B sive in qualibet parte materiae primae B caliditatem ignis correspondentem illi siccitati iam existenti in illa parte; et, si sic, igitur, cum A sit maioris potentiae ad agendum caliditatem per totum B et per maiorem | distantiam ultra
S 45ra B quam C, sequitur quod A potest agere in aliqua parte B maiorem caliditatem quam est caliditas correspondens siccitati iam existenti in illa parte B. Et hoc satis improbat illam responsionem et probat totum intentum.

[Tertium argumentum principale]

Tertio arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et suppono suppositionem suppositam in secundo principali. Et arguo sic: aliquid generatur quod non generatur a contrariis, igitur etc. Ad probationem antecedentis suppono istum casum, quod sit aliquod mixtum imperfectum ex solis terra et aere, in quo mixto sit terra in duplo maioris potentiae quam aer in illo mixto, et sit illud mixtum B; et suppono similiter quod sit aliquis ignis summus A qui sit minoris potentiae quam terra in B et maioris potentiae quam aer in B. Quo posito, arguo sic: A generabit ex B terram summam; et A non generabit ex B terram summam generandam

---

11 ignis] *in mg.* S **15** sit] *om.* P **17** sive] sibi P **18** illi] *om.* P **22** correspondens siccitati] *rep.* P **22** illa parte] *om.* P **25** Tertio] tertium principale *a. m. adn. in mg.* P **25** quaestio] *a. m. in mg.* P **31** ignis] A *add. sed del.* S **33** summam...terram] *a. m. in mg.* P **33** A *scr.*] aer PS **33** summam] *om.* P

6–7 Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 637:96–105.

ex contrariis; igitur etc. Minorem probabo postea. Et maiorem probo nunc. Et arguo sic: A corrumpet totam humiditatem et totam caliditatem in B, igitur A generabit ex B terram summam. Consequentia patet, quia corrupta tota humiditate in B et tota caliditate in B derelinquentur in B frigiditas et siccitas non admixtae cum aliis qualitatibus sibi contrariis, et per consequens tunc erit in materia B forma summa terrae. Et antecedens probo, istud videlicet quod "A corrumpet etc." Et arguo sic: A corrumpet totam humiditatem in B, igitur A corrumpet totam humiditatem in B et totam caliditatem in B. Istam consequentiam probo, quia aliter sequeretur quod corrupta humiditate in B per A posset manere caliditas in materia B non corrupta. Quod probo esse falsum, quia, si sic, tunc foret illa caliditas qualitas alicuius elementi, vel igitur ignis vel aeris. Non aeris, quia tunc maneret aer sine humiditate, quod est impossibile. Nec foret illa caliditas qualitas ignis, quia prius non fuit ignis in B mixto, nec corrupto aere in B mixto generabitur ex illo aere aliquis ignis, igitur etc. Prima pars antecedentis patet ex casu. Et secundam probo, quia, si non, tunc sequeretur quod haec conclusio foret possibilis: 'aliquis est ignis generatus ex aere, cuius nulla pars fuit in duplo remissior quam iam est.' Quod probo sic, quia continue manebit tota siccitas in B non remissa, et tota caliditas similiter non remissa, et similiter eadem siccitas et eadem caliditas—quae prius fuerunt qualitates terrae et aeris in B—erunt qualitates ignis generandi ex B. Ex quibus manifeste sequitur possibilitas illius conclusionis, videlicet quod "aliquis ignis etc." Quam conclusionem probo esse falsam, quia data ista, sequitur eadem ratione quod posset esse quod aliquis est ignis | qui totaliter corrumpetur, et nulla pars istius ignis erit in duplo P 141ra remissior quam est modo, quod est falsum. Et ideo dicitur concedendo consequentiam prius factam, istam videlicet: "A corrumpet totam humiditatem in B, igitur A corrumpet totam humiditatem et totam caliditatem in B." Sed negatur assumptum.

Contra istud arguo et probo assumptum esse verum, quia pono cum casu principali, quod siccitas in A sit intensior quam siccitas in B, et quod A et B sufficienter approximentur ad invicem, ita quod unum posset agere in reliquum. Et arguo tunc sic: A sufficienter dominatur super totum aerem in B ad corrumpendum illum aerem, ergo cum casu A corrumpet totum aerem in B. Antecedens probo, quia A est maioris potentiae quam est aer in B—sicut manifeste sequitur ex prima particula et secunda

---

1 Minorem...postea] *rep.* S **1** maiorem] minorem S **8** totam] *a. m. in mg. corr. ex* totalem(?) P **12** qualitas] illius elementi *add. sed del.* S **14** fuit] fit S **26** concedendo] *a. m. in mg. corr. ex* sicut P **30** arguo] sic *add.* P **32** et B] *om.* P

primi casus—et siccitas in A sufficienter contrariatur humiditati aeris in B, ergo A mediante sua siccitate remittet humiditatem aeris in B.

Item, aliter sic: siccitas in A sufficienter dominatur super humiditatem aeris in B; et siccitas in A non habet aliquam resistentiam de aliqua qualitate in B nisi de humiditate aeris in B; igitur A mediante sua siccitate etc. Minorem probo, quia caliditas in B est eiusdem speciei cum caliditate ignis per suppositionem primi suppositam, et similiter siccitas in B etc., et per consequens neutra istarum qualitatum resistit siccitati in A; et similiter frigiditas in B compatitur secum siccitatem in A nec est nata naturaliter corrumpere illam aliquo modo, igitur etc.; et per consequens ex istis una cum casu, sequitur quod A mediante sua siccitate remittet humiditatem aeris in B et intendet siccitatem etc., cum siccitas in A sit intensior siccitate B, sicut patet ex casu secundo.

Et tunc arguo ultra sic: A mediante sua siccitate etc.; et quacumque remissione facta in humiditate aeris in B, A magis sufficiet remittere humiditatem aeris in B quam prius; igitur A non cessabit remittere humiditatem aeris in B quousque sit tota humiditas aeris in B corrupta, ex quo sequitur intentum. Nec potest instari isti argumento per hoc quod B est maioris potentiae quam A et B continue aget in A, quia licet B continue aget in A, non tamen B aget in A aliquam qualitatem contrariam siccitati in A; et, si sic, igitur caliditas non remittet siccitatem in A. Consequentia patet per Commentatorem V *Physicorum* commento 19, ubi dicit Commentator quod *nihil fit minus nisi per admixtionem sui contrarii*. Et tunc arguo sic: caliditas non remittet siccitatem in A, igitur siccitas in A continue
S 45rb erit | aequalis potentiae sicut prius; et, si sic, igitur cum humiditas aeris in B continue erit minoris potentiae quam prius, sequitur quod A mediante sua siccitate corrumpet totam humiditatem in B; et, si sic, igitur A corrumpet totam humiditatem et totam caliditatem in B. Consequentia probata est prius. Et ex consequente sequitur illa maior probanda principaliter quod "A generabit ex B terram summam." Et illud argumentum necessario probat reactionem esse possibilem, et hoc si elementa sint in
P 141rb mixto, quia—sicut deductum est—A aget in B siccitatem. Et | sic faciliter potest probari ex primo casu et secundo, quod B aget in A frigiditatem, qui B sit maioris potentiae quam est A et sufficienter dominatur supra A ad agendum in A frigiditatem, sicut patet ex primo casu.

---

5 siccitate] sua *add. sed del.* P **9** nata naturaliter *scr.*] naturaliter P nata S **12** et] *om.* P **15** facta] *om.* P **16** in B] *om.* P **18** isti] *om.* P **19–20** quia...A] *om.* (*hom.*) P **21** caliditas *scr.*] C PS **24** caliditas *scr.*] C PS **29–30** probanda principaliter] *inv.* P **30** A] *om.* P **30** terram] *a. m. in mg. corr. ex* iam P **33** probari] deduci S **33** quod] *om.* P **34** qui] cum S

---

22 Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I).

Aliter potest dici ad principale, sicut dicunt quidam negantes reactionem, quod prima particula primi casus non est possibilis, videlicet quod "sit aliquod mixtum etc.;" et hoc quia nulla elementa sunt in mixto, secundum quod ponunt ponentes illam positionem, quorum diversi diversimode ponunt.

[1] Quidam namque ponunt quod elementa non sunt in mixto, sed formae elementares.

[2] Et quidam ponunt quod nec elementa sunt in mixto nec formae elementares, sed qualitates elementares.

[3] Et quidam ponunt quod elementa non sunt in mixto, nec formae elementares, nec qualitates elementares.

[Ad 1]

Contra primam illarum positionum arguo, quia si aliqua forma elementaris sit in mixto, tunc illa forma informat aliquam materiam et nullam materiam nisi primam materiam existentem in mixto, igitur ex prima materia existente in mixto et illa forma est aliquod compositum et nullum compositum nisi elementorum, ergo elementum est in mixto. Et sic contingit probare quod elementa sunt in mixto, quod est oppositum positi.

Item, ex ista positione posita sequitur quod idem posset redire post suam corruptionem, quod est contra Commentatorem I *De anima* commento 41, ubi Commentator probat quod anima non movetur de loco ad locum per se. Et arguit sic: quia, si sic esset, possibile esset quod, cum anima exierit a corpore, ut revertatur et intret ipsum corpus. Ex quo concludit ultra tamquam impossibile, quod animal mortuum revertetur et vivet. Quod autem ex positione posita sequatur quod idem posset redire

---

2 quod] *a. m. in mg. corr. ex* et P **4** diversi] *om.* S **6** namque] *a. m. in mg. corr. ex* naturam P **6** sunt] *a. m. sup. lin.* P **8** sunt...mixto] *om.* S **14** informat] aliam *add. sed del.* P **15** nisi] non P **15–16** materia] *om.* S **17** elementorum] elementum P **17–18** contingit probare] concluditur P **21** Commentator probat] *inv.* P **22** per se] *om.* S **22** quod] ut S **23** ut] *om.* S **24** revertetur] *a. m. in mg. corr. ex* remittetur P

---

4 Cf. Burl., *In De gen.*, p. 321: "Ad quaestionem dicendum: quod elementa non manent actu in mixto, quia si sic, oporteret dicere aut quod duo corpora sunt simul, vel quod non quaelibet pars mixti esset mixta. Consequens est falsum pro utraque parte." **10–11** Cf. Burl., *In De gen.*, p. 323: "Nam a qualitatibus mixtis possunt procedere consimiles operationes, quales procedunt a qualitatibus elementorum. Nam mixtum per suas qualitates potest calefacere, frigefacere, humidicare et desiccare; et consimiles operationes procedunt a virtutibus consimilibus. Ideo dicitur quod elementa manent in mixto in virtute, quia mixtum habet virtutes consimiles virtutibus omnium quattuor elementorum, non quia substantiae elementorum manent in mixto nec etiam qualitates elementorum, sed quia virtutes consimiles." **19–20** Cf. *inf.*, q. 3 (*Exp.*), p. 231.3–22. **20–21** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 41, p. 56:14–17.

etc. probo sic: quia pono, quod C fuerit aliquando terra summa composita ex forma E et materia F, et quod in materia F iam sit inducta forma mixta D manente forma C elementaris sicut prius in materia F, et quod postea corrumpatur forma mixta D per aliquam terram summam. Isto posito, arguo sic: iam non est C; et corrupta forma D per transmutationem erit C; igitur C redibit post suam corruptionem. Maior habetur ex positione. Et minorem probo, quia corrupta forma D tantum derelinqueretur in materia F forma E; et, si sic, igitur tunc C erit compositum ex materia F et forma E sicut prius.

Item, ex ista positione sequitur quod cuiuslibet mixti inanimati materia mixta foret materia prima, et quod nullius mixti inanimati foret aliqua mixta materia nisi materia prima. Quod probo sic: quia si alicuius mixti inanimati foret aliqua mixta materia praeter materiam primam, tunc—posito quod C sit illud mixtum, et D mixta materia C quae non est materia prima—sequitur quod D est materia composita, quia per Commentatorem I *Physicorum* commento 1 *quae sunt praeter primam materiam et ultimam formam cuiuslibet rerum sunt materiae compositae et formae compositae*. Tunc arguo ultra: D est materia composita, igitur D componitur
P 141va ex materia et forma; | et, si sic, vel igitur illa forma ipsius D est forma totius C vel non. Si sic, tunc sequitur quod D praecise componitur ex eadem materia et ex eadem forma sicut totum C, cuius D est pars; et ita pars foret suum totum. Si dicitur quod forma D est alia a forma C, vel igitur forma D est forma elementaris vel forma mixta. Si sit forma elementaris, igitur D est praecise compositum ex forma elementari et materia prima, et per consequens D est elementum; et, si sic, igitur elementum est in mixto. Quod est probandum. Si autem forma D sit forma mixta, adhuc sequitur idem sicut prius, quia non est aliqua ratio quare forma D posset perficere materiam D secum coextensam, ita quod ex illa materia et illa forma resultet unum compositum quod est D quin consimili ratione posset aliqua forma elementaris coextensa cum forma D perficere materiam primam secum coextensam, ita quod ex illa materia et illa forma resultet unum compositum quod est elementum.

2–3 materia...D] *in mg.* S **3–4** manente...D] *in mg.* S **3** C elementaris *scr.*] elementaris P C S **3** F] secunda S **8** forma] *om.* S **8** igitur] si sic *add.* S **10–11** materia...inanimati] maxima materia foret materia(?) prima et quod nullius mixti(?) inanimati *a. m. in mg.* P **11** inanimati] aliqua *sup. lin.* S **13** mixta *scr.*] maxima PS **14** mixta *scr.*] maxima PS **16** praeter] *om.* P **20** praecise componitur] posset componi S **21** ita] illa S **24** compositum] *in mg.* P **26** Si autem] item P **28** illa] *om.* S **31** ita] *a. m. in mg. corr. ex* qua P **51.29–51.32** quin...compositum] *bis rep. et del.* P

12–18 Cf. *inf.*, q. 3 (*Exp.*), p. 241.11. **15–16** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6va(E).

Item, ista responsio est contra Commentatorem II *De anima* commento 14, et commento 38, et I *Coeli et mundi* commento 7, ubi dicit Commentator quod corpus compositum, si movetur, movetur secundum motum elementi dominantis in mixto, ex quo sequitur elementum esse in mixto.

Item, ista responsio est contra Commentatorem in eodem commento 7, et X *Metaphysicae* commento 23, et II *De generatione* in parte tractatus sui correspondente illi capitulo "*de elementis autem*," ubi dicit Commentator quod aliquid componitur ex elementis inaequaliter, sed *impossibile est aliquid componi ex elementis aequaliter*.

Item, ista responsio est contra Commentatorem IV *Coeli et mundi* commento 28, ubi dicit Commentator quod *omnia composita sunt gravia et levia, et causa gravitatis et levitatis eorum est gravitas et levitas simplicium ex quibus componuntur*, et contra Aristotelem in textu suo de translatione Commentatoris correspondente eidem commento, ubi dicit quod composita sunt graviora et leviora secundum multitudinem et paucitatem provenientem in eis ex primis corporibus.

Item, ista responsio est contra Commentatorem IV *Coeli et mundi* commento 30, ubi Commentator ponit causam quare lignum ponderis centum librarum est minus grave in aqua quam lignum ponderis duarum librarum est magis grave in aere. Et dicit quod haec est causa, quia *lignum constat in aere ex tribus gravibus scilicet aere, aqua et terra, sed magis ex aere: | in aqua autem componitur ex duobus gravibus et uno levi scilicet aere qui dominatur in eo*. P 141vb

Item, ista responsio est contra Aristotelem II *De generatione* capitulo allegato, et Commentatorem in parte tractatus sui correspondente illi capitulo, ubi probat quod in omni mixto scilicet perfecto sunt quattuor elementa.

| Item, secundum Aristotelem IV *Meteororum* in fine omnia opera naturae sunt ex elementis tamquam ex materia, quod non foret verum nisi omnia mixta forent ex elementis tamquam ex materia. S 45va

---

3 si...movetur] *om.* S **4** motum] *a. m. in mg.* P **6** responsio] non S **8** correspondente] commento nono *add. sed del.* S **17** provenientem] quae est P **22** gravibus] *a. m. inf. pag.* P **25** Aristotelem] Commentatorem S **29** in fine] *om.* S **29** opera] elementi *add. sed del.* S

1–2 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 14, p. 153. **2** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 38, p. 189. **2** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 16. **6** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–28. **7** Cf. p. 29.7. **7–8** Cf. Averr., *In De gen.*, lib. II, comm. 46, p. 137. **11–12** Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 28, p. 716:20–22. **18–19** Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 30, p. 719:22–25. **19–21** Cf. *inf.*, q. 4, pp. 412.27–413.9. **25–26** Averr., *In De gen.*, lib. II, comm. 49, p. 138. **29** Arist., *Meteo.*, lib. IV, cap. 12, (389b26–28), A. L., p. 133:733–35.

Item, ex ista responsione sequitur quod nullum elementum possit transmutare aliud et hoc secundum se totum, quia si posset, pono tunc quod ignis D transmutaret C aquam secundum se totam. Et arguo quod sequitur oppositum positi, quia si D transmutaret etc. in tota materia C est inducta aliqua forma mixta; et, si sic, igitur in nulla parte materiae C est inducta forma elementaris. Secunda consequentia tenet per positionem positam. Et primam consequentiam probo, quia si D transmutaret C secundum se totum, igitur qualitates igneae sunt inductae per totum C; et, si sic, igitur forma ignis est inducta per totum C. Consequentiam probo, quia si qualitates igneae sunt inductae per totum C non inducta forma ignis etc., igitur tota latitudo caliditatis igneae et tota latitudo siccitatis igneae possent induci per totum C non inducta forma ignis. Consequentia patet per consimilem modum arguendi quo arguit Commentator III *Coeli et mundi* contra Avicennam dicentem quod qualitates elementares suscipiunt magis et minus, sed non formae elementares.

Item, data ista responsione sequeretur quod alteratio foret generatio, quod est contra Aristotelem I *De generatione* capitulo de alteratione. Quod hoc sequitur probo sic, quia pono quod C ignis summus sufficiat corrumpere et quod corrumpat D terram summam generando ex D terra ignem summum, ita tamen quod generetur aliquod compositum ex forma D terrae et materia D terrae, et forma ignis inducenda in materiam D priusquam corrumpetur forma terrae in D, quod est possibile secundum illam positionem. Quo posito, capio primum instans, quod sit E, in quo incipiet generari aliquod compositum ex forma etc. Tunc in E instanti incipiet C corrumpere aliquam partem terrae D, et continue post E instans plus dominabitur C ad corrumpendum aliquod compositum generandum ex forma etc. quam dominabitur C in E instanti ad corrumpendum aliquam partem D, igitur C continue post E instans corrumpet aliquod compositum generandum etc.; et sic sequitur quod nullum compositum tale manebit nisi per instans, ex quo sequitur probandum.

[Ad 2]

Contra secundam responsionem quae ponit quod "nec elementa nec formae elementares sunt in mixto" arguo sic: si sic, sequitur quod aliqua pos-

4 positi] *in mg.* P **5** est inducta] materiam P **10** per...C] etc. P **16** responsione] positione P **18** quia] *om.* S **19** quod] *om.* S **19** D] *a. m. in mg.* P **20** ita tamen *scr.*] ita P tamen S **22** forma] D *add. sed del.* S **27** corrumpendum] per *add.* S **32** quae ponit] *om.* P **32** nec] nulla P

13 Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 67, p. 635:115–17. **17** Arist, *De gen.*, lib. I, cap. 4, (319b32–320a2), A. L., p. 25:1–5.

set esse caliditas elementaris quae nec foret caliditas ignis nec aeris. Pono quod ignis agat in aqua aliquam caliditatem, | tunc illa caliditas acta in aqua P 142ra
non est caliditas ignis, quia tunc forma ignis esset in materia aquae. Nec est illa caliditas caliditas aquae, quia tunc sequeretur quod aqua haberet plures qualitates quam duas, quod est falsum et contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 1. Et hoc argumentum similiter est contra primam responsionem.

Item, opposita argumenta quae sunt contra primam responsionem sunt contra istam.

Item, nec prima responsio nec ista plus excludunt per argumentum principale quam si ponatur elementa esse in mixto. Sed quaecumque illarum responsionum ponatur semper sequitur idem, quia sequitur quod elementa sunt in mixto.

Item, contra istam responsionem sequitur quod forma elementaris non posset corrumpi. Quod probo sic et pono quod C ignis summus incipiat calefacere D terram summam, tunc calefacta D terra per totum adhuc manebit forma D terrae, vel igitur manebit continue non remissa, vel remittetur. Si forma D terrae manebit continue non remissa, igitur continue illa forma manebit non debilitata, et per consequens calefacto toto D erit ita difficile corrumpere formam D terrae sicut prius, et sic sequitur propositum. Nec potest dici quod forma D terrae manebit continue non remissa, propter hoc quod nulla forma substantialis est intensibilis et remissibilis, quia illud est expresse contra Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 67 allegato, et contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 32, et IV *Coeli et mundi* commento 25, ubi dicit Commentator quod *generans quantum tribuit de forma tantum tribuit de loco*. Quod non foret verum nec ad propositionem Commentatoris ubi allegatam, nisi forma substantialis foret intensibilis et remissibilis. Similiter nisi forma substantialis foret intensibilis et remissibilis, sequitur quod elementum non foret intensibile et remissibile; et ita sequitur quod non posset esse aliquod elementum remissum nec intensum, et per consequens nulla terra posset esse remissa, et sic de aliis. Si dicitur quod forma D terrae remittitur per qualitates igneas in D terra—contra: si sic, tunc illae qualitates forent activae in formam D terrae. Consequens falsum, quia

---

1 Pono] ponitur P **4** caliditas] *om.* P **4** tunc] sic S **8** opposita] omnia S **10** nec] *om.* S **16** D] *in mg.* S **16** summam] *om.* P **18** manebit] maneat P **20** ita] *om.* P **21** D] B S **22** et] vel P **26** tribuit] *om.* P **28** et] vel P **28–29** Similiter...remissibilis] *om.* (*hom.*) P **30** intensibile] intensibilis P **30** remissibile] remissibilis P **32** et] nec P

5–6 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331b3–22), A. L., p. 60:5–23. **23–24** Cf. p. 14.22. **24–25** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 115. **25** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 25, p. 707:37–51; cf. *inf.*, q. 4, p. 410.11–416.4.

secundum Aristotelem I *De generatione* capitulo de actione oportet omnia activa esse eiusdem generis et diversae speciei. Sed forma D terrae et qualitates igneae sunt diversorum generum et non eiusdem speciei, cum quaelibet forma substantialis sit in genere substantiae, et quaelibet qualitas sit in genere accidentis; et per consequens, cum forma D terrae non remittetur per aliquam formam ignis secum admixtam nec per aliquas qualitates igneas secum coextensas, sequitur quod forma D terrae manebit continue non remissa. Et sic sequitur propositum sicut prius.

Item, data ista responsione, sequitur quod non omnis actio attribuitur enti primitus propter formam, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 23. Et quod hoc sequitur probo, quia pono quod C sit
P 142rb terra remissa per caliditatem ignis, | et quod C agat in aliquam aquam
S 45vb caliditatem et siccitatem. Tunc isto posito, actio caliditatis | in aquam attribuitur C et non primitus propter formam ipsius C, cum forma C sit forma simplex terrae quam non consequitur caliditas.

Aliter etiam probo quod actio caliditatis in aqua[m] non attribuitur C propter formam, quia, si sic, sequeretur quod ab eadem forma elementari possent provenire duo motus contrarii, scilicet motus calefactionis et frigefactionis, quod est contra Commentatorem II *De generatione* in parte tractatus sui correspondente capitulo 4 quod sic incipit "*quia nova sunt quaedam generabilia*," et similiter contra Aristotelem in eodem capitulo, praedictae ubi dicit quod *contrariorum contrariae sunt causae*. Et similiter contra Aristotelem IV *Meteororum* capitulo 9 illo videlicet "*de lignifactione autem simul*," ubi dicit Aristoteles quod idem non est causa contrariorum.

Item, data ista positione sequitur quod nullum mixtum posset moveri in vacuo, licet foret vacuum, quod est contra Commentatorem IV *Physicorum* commento 71, ubi dicit Commentator quod animalia ad hoc quod moveantur *non necessario indigent medio*. Et quod hoc sequatur probo: quia, si sic, tunc nullum mixtum haberet resistentiam intrinsecam. Et hoc probo sic: quia si aliquod mixtum haberet etc., tunc cum illa resistentia

---

2 diversae] *a. m. in mg. corr. ex.* duae se P **13** caliditatis] acta S **14–15** cum...forma] sit P **16** C] simpliciter P **18** motus] scilicet P **22** praedictae ubi dicit *scr.*] praedictae P ubi dicit S

---

1 Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 7, (323b31–32), A. L., pp. 36:31–37:2: "... necesse et faciens et patiens genere quidem simile esse et idem, specie autem dissimile et contrarium." *Auct. Arist.*, p. 168(13): "Agens et patiens sunt in principio dissimilia et in fine sunt similia, similia in genere, dissimilia vero in specie." **10–11** Cf. Averr. *In De an.*, lib. II, comm. 23, pp. 162–163. **19–20** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 10, (336a30–31), A. L., p. 74:19–20; *Auct. Arist.*, p. 170(42). **23** Arist., *Meteo.*, lib. IV, cap. 9, (385b12–21), A. L., pp. 122–123:461–470. **27–28** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 71, f. 162ra(B).

non posset esse ab aliqua forma in illo mixto, sequitur quod ista resistentia foret ab aliqua qualitate in illo mixto, et tunc illa qualitas inclinaret ad aliquam directionem loci oppositam illi directioni ad quam inclinat illud mixtum; et, si sic, tunc qualitas aliqua foret principium motus ad aliquem locum et principium quietis in illo loco; et per consequens—per definitionem naturae positam II *Physicorum* commento 3—aliqua qualitas foret natura, quod est falsum, cum quaelibet natura sit substantia, secundum quod patet per Commentatorem II *Physicorum* commento 4. Et ita sequitur propositum arguendo ex opposito ultimi consequentis ad oppositum primi antecedentis.

[Ad 3]

Contra tertiam positionem, quae ponit quod nec elementa nec formae elementares nec qualitates contrariae sunt in mixto arguo et probo quod sit falsa, quia omnia argumenta quae sunt contra priores responsiones sunt contra istam.

Item, data ista positione, sequitur quod aliquis ignis summus posset agere in ignem remissum subito. Quod probo sic, quia pono quod C sit ignis summus, et D sit ignis remissus terminatus ad gradum summum caliditatis igneae exclusive, et quod C et D sufficienter approximentur adinvicem. Et arguo sic: C aget in D sine resistentia, igitur C aget in D subito. Consequentia patet per consimilem modum arguendi IV *Physicorum* commento 71, quo arguit Commentator quod simplex non potest moveri in vacuo.

Item, probo consequentiam aliter sic: quia si C | ageret in aliquod pas- P 142va
sum sibi resistens aliqua resistentia, sequitur quod C aget in D aliqua velocitate, et si C ageret in passum sibi in duplo minus resistens, C ageret in duplo velocius, et sic in infinitum; et per consequens, cum C aget in D velocius quam ageret in aliquod passum sibi resistens, sequitur quod C aget in D infinita velocitate, et per consequens C aget in D subito.

Item, non est aliqua causa quare lux agit subito nisi quia agit sine resistentia, et per consequens propter eandem causam sequitur quod C aget in D subito.

---

2 illa] *a. m. in mg.* P **14** responsiones] positiones P **20** sic] *om.* S **22** quo...Commentator] *om.* S **25** sequitur...D] C aget P **31** per consequens] *om.* S

---

6 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 3, f. 49ra(D); *inf.*, q. 4, pp. 393.16–18, 393.33–21 **8** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 49va(L): "Quod autem habet naturam est illud, quod habet principium in se, quo transmutatur ex se... et natura et habens naturam, scilicet materia et forma utrumque est substantia." **21–22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161va(L). **22–23** Cf. *inf.*, q. 5, p. 435.18–26.

Item, si C ageret in D successive, non foret aliqua ratio quare ageret in D una velocitate quam alia, cum quacumque velocitate data adhuc sufficiat C agere in D velocitate maiori.

Et ideo dicitur aliter concedendo consequentiam factam et negando antecedens, istud videlicet quod "C aget in D sine resistentia."

Contra: D non resistit C, igitur etc. Antecedens probo, quia si D resisteret C, sequeretur quod D esset contrarium C; et ita sequeretur quod non foret aliqua ratio quare C posset agere in D quin consimili ratione D posset agere in aliquem modicum ignem summum et hoc secundum extremum calidius D; et, si sic, pono tunc quod D secundum extremum summum calidius agat in E ignem summum. Et arguo sic: D agat in E et tamen non intendendo caliditatem in E, igitur D remittet caliditatem in E; et, si sic, sequitur quod D velocius remittet caliditatem in parte remota E quam propinqua. Et sequuntur omnia inconvenientia quae adducta fuerunt contra primam responsionem ad primum principale, quia quacumque remissione caliditatis acta in E, erit aliqua pars E difformiter calida, quae secundum extremum suum calidius et immediatum D terminabitur ad eundem gradum caliditatis ad quem iam terminatur D secundum extremum suum calidius; et per consequens D corrumpet maiorem latitudinem in parte remotiori E quam propinquiori. Nec posita ista positione potest dici quod C non poterit agere secundum extremum suum intensius in aliquem ignem summum. Quod probo, quia D secundum extremum suum calidius sufficienter contrariatur igni summo, aliter enim non posset C agere successive in D secundum extremum D calidius.

Item, sicut probatum erat, C et D sunt sufficienter contraria, et per consequens utrumque est natum agere in reliquum. Consequentia patet per modum arguendi Commentatoris I *Coeli et mundi* commento 20, ubi Commentator arguit quod coelum non habet contrarium: si coelum haberet contrarium, corrumperet ipsum omnino, quae consequentia non valeret nisi quaelibet contrarietas sufficeret ad actionem.

Item, data ista positione probo quod C non aget in D, quia si agat in D, sequitur—cum C et D sint eiusdem speciei—quod aliqua est actio ubi nullum passum est eiusdem generis et diversae speciei cum agente, quod est contra Aristotelem I *De generatione* capitulo de actione, ubi dicit Aristoteles oportet agens | et patiens esse dissimilia in specie et similia in genere. P 142vb

8–9 in...agere] *a. m. in mg.* P **8** D] quare C *add. sed del.* S **10–11** D...calidius] *om.* (*hom.*) P **11** agat...tamen] agit et S **12** igitur...E] *a. m. in mg.* P **13** velocius] *a. m. in mg. corr. ex* verius P **13** E] *om.* P **20** C] D P **33** est] *a. m. in mg. corr. ex* eius P **33** diversae] *a. m. in mg. corr. ex* dicitur sic P **34–35** Aristoteles] quod S

27 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 20, p. 38:60–71; *Auct. Arist.*, p. 160(8): "Motus circularis non habet contrarium." **34** Cf. p. 8.25

Item, data ista positione probo aliter quod C non aget in D. Et arguo sic: C non est contrarium D, igitur etc. Consequentia patet per Aristotelem I *De generatione* capitulo allegato, ubi dicit Aristoteles quod oportet omnia | activa et passiva adinvicem esse contraria. Et antecedens probo, quia C S 46ra et D non differunt nisi secundum magis et minus, igitur C non est contrarium D. Consequentia patet per consimilem modum arguendi Commentatoris V *Physicorum* commento 54, ubi Commentator probat quod quies ad quam est motus non est contraria motui. Et arguit sic: quies ad quam est motus et motus non differunt nisi secundum magis et minus, igitur quies ad quam est motus et motus non sunt contraria. Sic arguo in proposito, igitur etc.

Item, ex ista positione sequitur quod aliquid movetur et non a motore immediato. Quod probo et pono sicut prius quod C agat in D; capio aliquam partem D remotam in quam agit C, et sit haec pars E; et arguo tunc sic: E movetur; et non a motore immediato; igitur etc. Minorem probo, quia si E movetur ab aliquo motore immediato, maxime foret pars D media inter C et E motor immediatus movens E. Sed hoc est falsum, quia, si sic, tunc ista pars D iuvaret C ad agendum. Consequens falsum, cum illa pars sit contraria ipsi C.

Item, data ista positione, sequitur quod aliqua qualitas remittetur et non per admixtionem contrarii sui, quod est contra Commentatorem V *Physicorum* commento 19.

Item, ex illa positione sequitur quod eadem qualitas simul intendetur et remittetur. Quod probo sic, quia pono quod C ignis summus generabit ex D aqua summa ignem summum. Tunc hoc posito, arguo sic: C continue remittet frigiditatem in D quousque generabitur ex D ignis summus, igitur C numquam intendet caliditatem in D antequam generabitur ignis, vel C simul intendet et remittet eandem qualitatem in D. Consequentiam probo, quia si C continue remittet frigiditatem etc., vel igitur C aget aliquam caliditatem in D antequam generabitur ex D ignis summus vel non. Si sic, tunc duae qualitates contrariae erunt simul, quod est oppositum positi. Si non, igitur, cum C aliquando intendet aliquam qualitatem in D et nullam

---

1 sic] *om.* S **8** motui] *a. m. in mg. corr. ex* modum P **18** ad agendum] *om.* S **19** cum...sit] quia nulla pars foret P **20** sequitur] *a. m. in mg. corr. ex* sed P **25** hoc posito] *om.* S **27** D] numquam *add. sed del.* P **29** etc.] in D P

2–3 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 7, (324a7–8), A. L., p. 37:10–11. **6–7** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 54, f. 240rb(E): "... illa, quae divesificantur secundum magis et minus non sunt contraria, ergo quies ad quam provenit motus non est contraria motui, sed finis eius, ergo quies, quae est in eo, ex quo est motus, est contraria motui." **21–22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I).

nisi illam quae iam est in D, sequitur propositum, videlicet quod simul intendetur et remittetur eadem qualitas.

Item, data ista positione sequitur quod C non remittet frigiditatem in D, quia si C remittet frigiditatem in D, tunc C corrumpet totam frigiditatem in D, sequitur quod C remittet frigiditatem in D ad aliquem gradum, et ad subduplum gradum, et subquadruplum, et sic in infinitum. Sed hoc est falsum, igitur illud ex quo sequitur. Quod autem hoc sit falsum probo, quia
P 143ra si C remittet frigiditatem in D ad aliquem gradum | etc., igitur continue manebit frigiditas in D quousque incipiat ex aliqua parte D generari ignis summus; et, si sic, tunc numquam incipiet aliqua caliditas induci in D antequam inducatur caliditas summa, et per consequens antequam inducatur caliditas summa in D, erit aliqua pars D sic disposita quod illa sentiretur esse calida apud sensum tactus, et similiter quod illa ageret caliditatem in ferrum sentit ibi tactus, et sequitur quod frigiditas posset calefacere. Et illud conceditur a ponentibus positionem supradictam, et similiter aliquod ad quod est argutum, videlicet quod "C non potest remittere" etc.

Unde dicunt huiusmodi ponentes quod frigiditas potest calefacere et eadem res quae iam est frigiditas potest esse caliditas, et dicunt quod frigiditas nec intendetur nec remittetur, sed fiet minus frigiditas et magis caliditas.

Sed contra istud arguo sic: data ista responsione, sequitur quod C non posset intendere frigiditatem in D, cum C non posset remittere frigiditatem in D. Similiter data ista responsione, sequitur quod unum contrariorum fieret reliquum, quod est contra Aristotelem I *Physicorum* commento 51 et per magnum processum sequentem, ubi Commentator probat quod oportet ponere in generatione unum subiectum recipiens contraria, per hoc quod unum contrariorum non potest fieri reliquum.

Item, data ista responsione, sequitur quod numquam potest generari ex D aliquis ignis nisi ignis summus, quia si posset etc., tunc posset ex aliqua parte D generari ignis remissus, quod tamen probo esse falsum. Et pono quod ex D iam sit generatus ignis remissus. Et arguo sic: ignis remissus iam est generatus ex D, igitur caliditas ignea est inducta per totam materiam quae fuit materia D; et, si sic, ergo tota frigiditas aquea, quae praefuit in materia D, est corrupta. Consequentia patet, quia secundum positionem illam nulla contraria possunt coextendi. Et tunc arguo ultra ex consequente: tota frigiditas aquea, quae praefuit in materia D, est corrupta, igitur tota latitudo frigiditatis aquae quae praefuit in materia D est corrupta; et per consequens, cum tota latitudo caliditatis igneae sit aequalis

---

6 et subquadruplum] *om.* P **9** in D] *om.* P **13–14** in...ibi] ita insensit sensus P **17** dicunt] *om.* S **18** et] *om.* S **20** responsione] positione S **29–30** quod...remissus] *om.* (*hom.*) P **31** iam] *om.* P **36–37** igitur...corrupta] *om.* (*hom.*) S **59.37–60.1** igneae...caliditatis] *om.* (*hom.*) S

23–24 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 51, f. 31va(K).

toti latitudini frigiditatis aquae, sequitur quod tota latitudo caliditatis est inducta in materia quae fuit materia D, quod est oppositum positi. Et per illud argumentum contingit probare quod impossibile est, quod aliquis ignis generetur nisi ignis summus.

Item, ex ista positione sequitur quod nulla contraria sunt coextensa in eodem, quod est contra Aristotelem X *Metaphysicae* commento 23, ubi dicit Commentator quod *omnia media sunt composita ex* extremis *contrariis*; et I *Physicorum* commento 56, ubi dicit Commentator quod in medio *est utrumque extremum in actu sed non in ultima perfectione*; et contra Commentatorem V *Physicorum* commento 6, ubi dicit Commentator quod in medio sunt duo extrema in media dispositione; et commento 52 I *Physicorum*,ubi dicit | Commentator quod *utrumque extremum invenitur* P 143rb *in medio sed non perfecte*. Idem etiam apparet ex Aristotele in *De sensu et sensato* in illo capitulo de odore visu et sapore, ubi dicit Aristoteles quod quemadmodum colores sunt ex commixtione albedinis et nigredinis, et sapores sunt ex commixtione dulcedinis et amaritudinis. Idem etiam apparet in *De coloribus*, ubi dicit quod omnes colores medii componuntur ex colore albo et nigro. Idem etiam apparet II *De anima* commento 95, ubi dicit Commentator quod sapores medii componuntur ex extremis. Et huic concordat Commentator in eodem II commento 25, ubi dicit Commentator quod *quemadmodum colores simplices | sunt colores ut albedo et nigredo,* S 46rb *ex quibus componuntur alii colores, quorum quidam sunt propinquiores simplicibus quibusdam, et ita est de saporibus*, etc. Ex quibus sequitur quod aliqua contraria sunt coextensa in eodem, quod est oppositum positi.

Aliter dicitur ad principale concedendo illam maiorem acceptam in principali argumento, videlicet quod "A generabit ex B terram summam."

Sed contra illam responsionem arguo sic: quia, si sic, tunc A sufficienter dominatur super B ad agendum in ipsum B, et per consequens cum A continue aget in B siccitatem, sequitur quod A continue aget qualitates similes qualitatibus ipsius A in B, et remittet qualitates in B contrarias

---

5 sequitur] *om.* P **5** contraria] *om.* S **10** Physicorum] *om.* S **11** dispositione] perfectione S **12** I Physicorum] *om.* P **16** etiam] *om.* S **18** De anima] *in mg.* S **19** huic] cum hoc S **21** sunt...nigredo] sunt color albus et color niger P **25** maiorem] ex *add.* P **29** siccitatem] *om.* S **60.30–61.1** et...A] *om.* P

---

6 Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271vb(K). **8** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 33vb(L). **10** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 6, f. 210rb(F). **11–12** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 52, f. 239ra(A). **13–14** Arist., *De sensu*, (442b10–13), p. 157:191–193; *Auct. Arist.*, p. 197(19): "Dulcis sapor et amarus sunt sapores extremi ex quibus commiscentur alii sapores, sicut ex albo et nigro alii colores." **17** Ps.-Arist., *De col.*, cap. 2, (792a3–10), p. 385. **18** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 95, p. 274. **20** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 105, p. 291:11–14.

qualitatibus ipsius A; et, si sic, igitur A continue remittet frigiditatem in B. Ex quo sequitur quod A numquam generabit ex B terram summam.

Item, si A generabit etc., igitur ignis summus generabit terram summam, et per consequens non omnis substantia generata generatur a sibi simili in specie, quod est contra Commentatorem VII *Metaphysicae* commento 30, et IX *Metaphysicae* commento 13, et II *Coeli et mundi* commento 42.

Et ideo dicitur aliter quod A non generabit ex B etc., sed quod terra quae generabitur ex A per actionem B in A, generabit ex B terram summam.

Sed contra istam responsionem arguo sic, quia B non generabit ex A aliquam terram nisi terram remissam, et per consequens nulla terra generanda per actionem B in A generabit ex B terram summam, cum nihil posset agere ultra gradum proprium, secundum quod probatum est in primo principali; et, si sic, igitur A non generabit ex B terram summam. Ex quo sequitur minor principalis argumenti principaliter probanda, videlicet quod "A non generabit ex B terram summam generandam ex contrariis."

[Quartum argumentum principale]

Quarto arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et suppono suppositionem suppositam in secundo principali. Qua supposita, arguo sic: aliquis aer generatur qui non generatur ex contrariis, igitur etc. Ad probationem assumpti pono istum casum quod A sit unus ignis summus, et B aqua | summa, et C terra summa, et adinvicem applicentur, ita P 143va quod B sit medium inter A et C. Et pono similiter quod A se habeat in aequali proportione ad transmutandum B sicut B C, et quod A sufficiat assimilare sibi tam B quam C. Isto posito, arguo sic: A et B generabunt ex C aerem; et A et B non generabunt ex C aerem ex aliquibus contrariis; igitur etc. Minorem probabo post. Et maiorem probo nunc, quia pono quod D sit unum instans in quo erit ita quod A egit per totum B et intendit agere ultra in C. Et arguo tunc sic: A continue post D instans aget in

10 sic] *om.* P **11** terram] *om.* P **12** cum nihil] vel P **15** principaliter] *om.* P **19** Quarto] quarto *a. m. in mg.* P **19** quaestio] *om.* P **20** suppositam] praesuppositam P **22–23** summus] *om.* S **23** adinvicem applicentur] *inv.* P **26** sibi] *om.* P **26** et] *om.* P **27** et[1]...aerem] *om.* (*hom.*) P **28** probabo] *om.* P **29** quod] *om.* P **29** unum] primum P **29–30** intendit] incipit P

5–6 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 30, f. 180ra(A–B). **6** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 13, pp. 55–56:64–65. **6–7** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 42, pp. 352, 355. **14** Cf. p. 23.14–35.

C intendendo totam caliditatem, et B continue post D instans aget in C intendendo totam humiditatem, igitur A et B post D instans inducunt in materiam C formam aeris, cum caliditas et humiditas sint qualitates consequentes formam aeris; et, si sic, igitur A et B generabunt ex C aerem. Si dicetur huic aliter, quod B in D instanti desinet agere humiditatem in C, et hoc quia A tunc incipiet agere in C—contra: immediate post D instans dominabitur B super C ad agendum humiditatem in C; et A non impediet B immediate post D instans ad agendum humiditatem in C; igitur etc. Minorem probo, quia A tantum aget caliditatem et non siccitatem in C immediate post D instans. Quod probo sic, quia in D instanti erit primo siccitas acta per totum B, et per consequens tunc non erit aliqua siccitas terminata ad extremum B immediatum C quin tunc erit aliqua siccitas in duplo remissior illa terminata ad idem extremum B, et in triplo remissior etc., et sic in infinitum. Et per consequens, cum in D instanti terminabitur tota siccitas in C ad duos gradus siccitatis exclusive, sequeretur quod A non aget aliquam siccitatem in C immediate post D instans. Quia si ageret etc., cum A immediate post D instans non poterit agere siccitatem in C nisi per siccitatem mediam in B, sequitur quod siccitas in B immediate post D instans ageret ultra gradum proprium, et per consequens A tantum aget caliditatem et non siccitatem in C immediate post D instans; sed nulla caliditas impedit actionem humiditatis, cum caliditas et humiditas compatiantur se adinvicem in eodem elemento symbolo; igitur A non impediet B immediate post D instans ad agendum humiditatem in C, et per consequens B immediate post D aget humiditatem in C.

Si autem dicitur in argumento quod licet A non impediatur etc., tamen B immediate post D instans non aget humiditatem etc. in C—et hoc quia B immediate post D instans non dominabitur sufficienter ad agendum humiditatem in C—contra istam responsionem potest satis obviare ponendo cum casu priori, quod in D instanti sufficeret B agere humiditatem in C, si A tunc non impediret B ad agendum humiditatem in C. Tunc hoc posito, cum A non impediet B immediate post D instans, etc.|—sicut P 143vb
probabile est—sequitur quod B immediate post D instans dominabitur sufficienter etc., et similiter aget humiditatem in C. Et tunc arguo ultra sic: B immediate post D instans aget humiditatem in C; et B numquam post D instans aget frigiditatem in C; igitur B continue post D instans

---

1 totam caliditatem] *inv.* P **5** aliter quod] *lac.* S **5** in D] *a. m. in mg.* P **6** tunc] continue P **13** in] duplo *add. sed del.* S **14** cum] *a. m. in mg. corr. ex* causa P **16** in] D *add. sed del.* S **21** cum] igitur P **22** symbolo] summo P **23** B] *om.* S **24** B] D S **25** in argumento] isti argumenti P **25** licet] *rep. et del.* S **28** satis] faciliter P **30** A] aliter P **30–31** Tunc hoc] quo P **31** non] *om.* P **32** probabile] probatum P **33** C] B P

aget tantum humiditatem in C. Consequentia patet. Et minorem probo, quia aliter sequitur, cum A continue post D instans aget caliditatem in C, quod simul in eadem parte inducetur caliditas et frigiditas. Vel arguo
S 46va tunc ultra ex consequente sic: B continue post D instans aget | tantum humiditatem in C; et A continue post D instans aget tantum caliditatem; igitur A et B generabunt aerem ex C, quod est antecedens principalis argumenti probandi. Probationes consequentiae maiores et minores patent ex praedictis. Et ex consequente sequitur manifeste veritas illius propositionis declaratae ab Aristotele II *De generatione* capitulo 2, videlicet quod ex duobus elementis non convenientibus potest tertium generari. Et ideo conceditur consequens ad quod deducitur, videlicet quod "A et B generabunt aerem ex C."

Sed contra istud arguo, quia, si sic, tunc sequetur quod non omne quod generatur, generatur a sibi simile, cuius oppositum allegatum est prius.

Item, si A et B etc., igitur aer generabitur ex A et B; et, si sic, vel igitur hoc erit necessario, vel in maiori parte, vel in minori. Si necessario, igitur aer non generabitur ex aere omnino. Si in maiori parte, tunc aer generaretur ex aere in minori parte et casualiter. Si in minori parte, tunc eadem species inveniretur a natura et a casu. Consequentia patet per modum arguendi per toto consimile illi quo arguit Commentator VIII *Physicorum* commento 46, quod homo non generatur ex terra, quod tamen posuit Avicenna.

Item, si A et B generabunt aerem ex C, igitur B intendet aliquam qualitatem in C et nullam nisi humiditatem, sicut deductum est prius, igitur B intendet humiditatem in C. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, sequitur quod B aeque velociter intendet humiditatem in C cum resistentia maiori sicut intendet cum resistentia minori. Quod probo sic, quia quaero: utrum A resistat B ad hoc quod B agit humiditatem in C vel non? Si dicitur quod non—contra: A continue remittet humiditatem in B, et per consequens A impediet B, ne B agat ita velociter humiditatem sicut ageret, si A foret remotum a B; et, si sic, igitur A resistet B etc. Si dicitur quod A resistet B etc.—contra: quocumque instanti accepto in quo B intendet humiditatem in C, erit ita quod B intendit aeque velociter humiditatem in C
P 144ra sicut intendet si A foret remotum a B. | Et hoc probo sic: quia quocumque

---

2 sequitur] quod *add. sed del.* S **7** probandi] ad probandum S **8** sequitur] *om.* P **10** potest...generari] generabitur tertium elementum **11** B] *om.* P **14** generatur] *a. m. in mg.* P **14** allegatum] *om.* S **16** in] ex P **16** in] *om.* P **16–18** Si...parte] *om.* S **18–19** eadem species] aequale P **20** per...illi] in toto consimilem S **30** humiditatem] *om.* P **31** etc.] *om.* P **31** Si] et si sic P

9 Cf. p. 36.24. **20–21** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 46, p. 170:1–10.

instanti accepto, in quo A intendet humiditatem in C, erit ita quod nulla qualitas in C acta ab A resistet B ad agendum humiditatem in C, secundum quod probatum est prius; et, si sic, igitur quocumque instanti accepto etc. erit ita quod B intendit aeque velociter etc., et per consequens, cum—sicut iam probatum est—B in quolibet tali instanti habebit resistentiam de A praeter resistentiam C et hoc ad intendendum humiditatem in C, sequitur quod B aeque velociter intendit humiditatem in C cum resistentia maiori sicut cum resistentia minori, quod erat probandum. Sed hoc est impossibile, igitur illud ex quo sequitur, videlicet quod A et B generabunt aerem ex C. Et per consequens eius oppositum est verum, videlicet quod A et B non generabunt etc.; ex quo sequitur minor principalis argumenti principaliter probanda, videlicet quod "A et B non generabunt ex C aerem ex contrariis."

Item, data ista responsione probo quod A velocius aget in C cum resistentia maiori quam minori, quia capio primum instans quod sit E, in quo A incipiet intendere siccitatem in C assimilando sibi C secundum casum principaliter praesuppositum. Et arguo sic: A immediate post E instans aget velocius in C quam aget immediate ante E instans; et A immediate post E instans habebit etiam maiorem resistentiam ex C quam habebit immediate ante E instans; igitur etc. Maior patet, quia A continue calefaciet C velocitando calefactionem suam in C, et ante E instans, et post E instans. Et minorem probo, quia C non resistet A immediate ante E instans per aliquam qualitatem nisi per frigiditatem, cum A non aget ante E instans per qualitatem in C nisi caliditatem quae compatitur secum indifferenter humiditatem et siccitatem; et C resistet A immediate post E instans tam per frigiditatem quam per humiditatem, cum A immediate post E instans simul caliditatem et siccitatem in C intendet; igitur A immediate post E instans velocius aget in C etc.

Sed huic argumento potest dici quod C in E instanti prius incipiet resistere ipsi A per resistentiam humiditatis minoris et postea per resistentiam maioris humiditatis. Et sic non valet consequentia facta.

Sed haec responsio faciliter improbatur, quia continue post E instans remittetur humiditas in C, et per consequens C continue post E instans minus et minus resistet ipsi A per suam humiditatem et non magis et magis, quod est oppositum responsionis positae.

1–4 nulla...quod] *om.* (*hom.*) S **2** resistet] *a. m. in mg. corr. ex* recistet P **4** cum] *om.* P **5** tali] *om.* P **6** praeter] sicut P **8** maiori] minori P **8** minori] maiori P **12** principaliter] *om.* P **12** aerem] generandum *add.* P **15** quam] cum resistentia *add.* P **17** praesuppositum] suppositum S **19** etiam] *om.* S **23** qualitatem] caliditatem S **23** nisi] non P **24** E instans] *lac.* S **24** per] *om.* P **27** caliditatem...intendet] intendet caliditatem et siccitatem in C S **29** quod] in *add. sed del.* S **30** minoris] *a. m. in mg. corr. ex* maioris P **31** maioris] *a. m. in mg. corr. ex* maiorem P **33** instans] *om.* P **34** A] *a. m. in mg.* P

[Quintum argumentum principale]

Quinto arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et arguo sic: aliquid generat quod non generatur ex contrariis, igitur etc. Ad probationem assumpti suppono suppositionem praesuppositam in secundo principali, et pono similiter quod A sit aqua summa, et B ignis summus qui sufficiat generare ex A ignem summum, et agat B in A quousque gen-
P 144rb eraverit ex | A ignem summum. Isto posito, arguo sic: B generabit ex A ignem summum; et B non generabit ex A ignem summum generandum ex contrariis; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo, quia si B generabit ex A ignem summum, igitur B alterabit A. Consequentia patet per Commentatorem VIII *Physicorum* commento 57, ubi dicit Commentator quod omne quod generatur, necesse est ut alteretur, et VI *Physicorum* commento 45, ubi dicit Commentator quod *generatio est finis alterationis*, et II *Physicorum* commento 83, ubi dicit Commentator quod generatio est mediante alteratione. Et tunc arguo ultra sic: B alterabit A, et B non alterabit A nisi inducendo in A qualitates contrarias qualitatibus ipsius A, igitur B inducet in A etc.; et per consequens B inducet in A caliditatem et siccitatem, quae sunt qualitates B contrariae qualitatibus A, quibus inductis erit in materia A caliditas et humiditas, et per consequens forma aeris consequens illas qualitates, caliditas et siccitas, et per consequens forma ignis consequens illas qualitates, frigiditas et siccitas, et forma terrae consequens illas qualitates; et, si sic, igitur B simul inducet in materiam A formam ignis et formam aeris, etc.; et per consequens B simul inducet in A duo contraria, cuius oppositum probatum fuit in primo principali contra istam responsionem quae ponit octo primas qualitates elementares. Et idem argumentum probat—sicut probavit praecedens argumentum—quod ex duobus elementis non convenientibus generatur tertium elementum, quia cum per actionem B in A generatur forma aeris et ignis etc.—secundum quod probatum est—per actionem B in A generetur aer et ignis, etc.

S 46vb Iterum, si B simul inducet | in materiam A formam ignis et formam aeris etc., igitur B simul intendet illas formas; et per consequens

---

2 Quinto] quinto ad principale *a. m. in mg.* P **3** ex] a P **3–9** igitur...etc.] *om.* P **4** assumpti] *lac.* S **9** quia si] quod S **12** est] *om.* S **14** commento] 33 *add. sed del.* S **14** 83] 63 P **16** A] *om.* S **17–18** caliditatem et siccitatem *scr.*] frigiditatem et humiditatem PS **18** B] *om.* S **20–21** caliditatis...qualitates] *om.* (*hom.*) P **24** oppositum] contrarium S **27** quod ex] ex quibus P **27** convenientibus] non *add.* P **31** si B] *del.* P

---

11 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 57, p. 209:6–7. **12–13** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, f. 274vb(M). **24–25** Cf. pp. 32.17–38.10.

B numquam remittet illas formas nec aliquam illarum. Quia si B in aliquo instanti remittet etc., tunc B ante illud instans incipiet remittere etc., quia non est aliqua ratio quare B incipiet remittere aliquas formas inductas in materia B in instanti posteriori quam priori; et, si sic, tunc sequitur quod B non generabit ex A ignem summum, ex quo sequitur minor principalis argumenti probanda.

Aliter dicitur ad principale concedendo quod cum A alteraverit B, tunc in materia B caliditas, frigiditas, humiditas, et siccitas inducuntur; sed nullae qualitates illarum consequuntur aliquam formam nisi vel formam ignis vel formam aquae.

Sed contra istam responsionem arguo, quia illa consequentia est bona: 'in materia B est caliditas et humiditas, igitur in materia B est caliditas eiusdem speciei et humiditas eiusdem speciei cum caliditate et humiditate aeris.' Consequentia patet per suppositionem suppositam in secundo principali. Et tunc arguo ultra ex consequente sic: in materia B est caliditas eiusdem speciei, etc., igitur in materia B sint qualitates consequentes formam aeris. Et per consequens, arguendo a primo ad ultimum, erit [ista] consequentia bona: 'in materia B | est caliditas et humiditas, igitur in materia B sint qualitates consequentes formam aeris.' Et sicut arguitur de caliditate et humiditate in materia B in comparatione ad formam aeris, ita contingit arguere de aliis qualitatibus in materia B in comparatione ad alias formas elementares. Et sequitur—si in materia B sit caliditas et frigiditas—quod in materia B sint qualitates consequentes formam ignis et qualitates consequentes formam aeris, et sic de aliis, quod est oppositum responsionis positae. P 144va

[Sextum argumentum principale]

Sexto arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et suppono suppositionem suppositam in secundo principali. Et pono ulterius istum casum quod B sit unum mixtum imperfectum ex solis terra et aere, cuius possibilitas satis patet ex intentione Commentatoris II *De generatione* in parte tractatus sui correspondente capitulo 3, illi videlicet "*de elementis*

---

2 illud] idem P **3** aliquas...inductas] aliquam formam inductam P **7** tunc] erit *add.* P **8** inducuntur] *om.* P **8–9** nullae] illae S **9** vel] *om.* P **22** sequitur] quod *add.* PS **22** et] humiditas *add. sed del.* S **23** frigiditas] id(!) et *add.* P **23** B] *om.* S **23–24** ignis...aeris] formam aeris et formam ignis P **27** Sexto] ad principale *a. m. in mg.* S **28** suppositam] praesuppositam P

30–31 Cf. Averr., *In De gen.*, lib. II, comm. 48, p. 137.

autem," ubi Commentator innuit satis plane quod ex duobus elementis potest fieri mixtum secundum perfectionem diminutam. Ulterius pono quod B secundum quamlibet partem sui habeat siccitatem intensiorem siccitate C et caliditatem intensiorem caliditate D, ita videlicet quod C sit una siccitas remissior qualibet siccitate in B, et D sit una caliditas remissior qualibet caliditate in B; et pono similiter quod A sit unus ignis summus potens generare ex B ignem summum, et applicetur A ad B et transmutaret B quousque generabit ex B ignem summum. Quibus positis, arguo sic: A generabit ex B ignem summum; et A non generabit ex B ignem summum generandum ex contrariis; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo, quia si A generabit ex B etc., igitur A generabit ex B ignem. Consequens est falsum, igitur antecedens. Quod consequens sit falsum probo, quia pono quod E sit unus ignis remissus existens in aliquo mixto qui ignis non habeat aliquam siccitatem ita intensam sicut est siccitas C, nec aliquam caliditatem ita intensam sicut est caliditas D. Et arguo tunc sic: si A generabit ex B ignem, vel igitur A generabit ex B ignem ita remissum sicut est ignis E vel non. Si dicatur quod sic—contra: A non generabit ex B nec ex aliqua parte B aliquem ignem qui habebit siccitatem ita remissam sicut est siccitas C nec caliditatem ita remissam sicut est caliditas D, igitur A non generabit ex B nec ex aliqua parte B ignem istum remissum sicut est ignis E. Antecedens probo, quia nullus ignis quem generabit A ex B vel ex aliqua parte B habeat siccitatem remissiorem quam iam est in B, nec caliditatem remissiorem quam iam est in B, cum eadem siccitas et eadem caliditas, quae iam sunt in B, erunt qualitates ignis generandi ex B. Si dicitur quod A non generabit ignem ex B ita remissum sicut est ignis E, sed ignem intensiorem quam est ignis E—contra: si sic, igitur eadem
P 144vb ratione A non | generabit ex aliqua parte B ignem ita remissum sicut est ignis E. Ex quo et casu probo sequi ulterius quod A generabit ignem ex B infinita velocitate, et intelligo hic per 'generare ignem ex B,' inducere formam ignis in materiam B. Quo intellecto, pono quod A in hoc instanti incipiat transmutare B. Et arguo tunc sic: A in hoc instanti incipit

---

1 elementis] nota bonum argumentum ad probandum quod qualitas unius elementi non manet in alio elemento sed eorum prior ut caliditas aeris quando ex aere fit ignis *adn. in mg.* S **2** perfectionem] dispositionem P **2** diminutam] *a. m. in mg. corr. ex* diminunt P **2** pono] nota bene argumentum ad probandum quod qualitas unius elementi non manet in aliquo elemento sed corrumpitur ut caliditas aeris quando ex aere fit ignis *adn. in mg.* S **4** quod] siccitas *add. sed del.* S **5–6** sit...B] *om.* P **7** potens] suffciens P **7** A] *om.* S **7–8** et...B] *om.* S **13** pono] posito S **14** ita] *a. m. in mg. corr. ex* istam P **15** ita] *a. m. in mg. corr. ex* inter P **17** remissum] *in mg. corr. ex* intensum S **18** ignem] *om.* S **20–21** ignem...remissum] ita remissum ignem S **23** nec...B] *om.* (*hom.*) P **26** E] D P **27** ita] istum P **28–29** ex B] *om.* S **29** hic] *a. m. in mg. corr. ex* habet P

transmutare B, igitur A in hoc instanti incipit inducere formam ignis in aliquam partem materiae B. Consequentia patet per ea quae adducta sunt in tertio principali contra illam responsionem quae ponit qualitates elementares esse in mixto et non formas elementares. Et tunc arguo ultra ex consequente sic: A in hoc instanti incipit inducere formam etc., igitur A in hoc instanti incipit generare ignem ex aliqua parte B; et, si sic, igitur A in hoc instanti incipit generare ex aliqua parte B ignem intensiorem igne E. Consequentia patet ex probatis prius. Et ex consequente arguo ultra sic: A in hoc instanti incipit generare ex aliqua parte B ignem etc.; et in hoc instanti non est aliquis ignis generatus ex aliqua parte B; igitur A in hoc instanti incipit generare ignem ex aliqua parte B infinita velocitate. Minor patet ex casu. Et consequentiam probo, quia illa consequentia est bona: 'A in hoc instanti incipit agere in aliquam partem B aliquam caliditatem intensiorem caliditate E, et in hoc instanti non est aliqua caliditas acta in aliquam partem B, igitur A in hoc instanti incipit agere caliditatem in aliquam partem B infinita velocitate.' Et sic arguitur in proposito, igitur etc.

Item, consequentiam priorem probo aliter, quia dato toto antecedente illius consequentiae, sequitur quod A in hoc instanti incipit generare ignem ex aliqua parte B in infinitum velocius quam inciperet aliquis ignis summus generare ignem ex aliqua parte aquae summae, cum certum tempus requiratur antequam aliquis ignis summus posset generare ex aqua summa ignem ita intensum sicut in hoc instanti incipit A generare ex aliqua parte B.

Aliter dico ad principale negando primam particulam casus, videlicet quod "B sit unum mixtum ex solis terra et aere." Et hoc quia in B non sunt tantum qualitates aeris et terrae, sed qualitates aquae et ignis, et per consequens formae consequentes illas | qualitates. S 47ra

Sed contra istam responsionem arguo, quia ex ista responsione sequitur quod terra summa non posset transmutare aerem summum nisi induceret in materiam aeris summi formam terrae et formam ignis. Quod tamen satis improbatur saltem ex suo simili ex aliquibus adductis in quarto principali et in quinto.

---

2 materiae B] *inv.* P **8** prius] *om.* P **13** B] *om.* P **14** intensiorem...acta] *a. m. in mg.* P **14** et...instanti] *rep.* S **15** aliquam partem] aliqua parte P **15–16** igitur...velocitate] *rep. et del.* P **16** aliquam partem] aliqua parte P **16** in] *a. m. in mg. corr. ex* quo P **19** sequitur] sic P **21–22** certum tempus] certa circumstantia P **22** posset generare] *rep.* S **23** ita] *a. m. in mg. corr. ex* istum P **25** primam] illam P **28** illas] formas *add.* P **29** responsione] *om.* P **31** materiam] formam S **31** ignis] et aquae *add.* P

2–4 Cf. pp. 50.13–53.30. **25–26** Cf. p. 47.28–32. **32–33** Cf. pp. 61.19–66.25.

Iterum, ex ista responsione sequitur quod terra summa foret generativa aquae et ignis similiter, et ita idem esset causa contrariorum, quod est con-
P 145ra tra Commentatorem et Aristotelem | in II *De generatione* versus finem, ubi probant quod ad generationem et corruptionem in istis inferioribus requiruntur plures motus corporum supercoelestium, et non sufficit motus primus, capientes ad probationem suam haec tamquam manifestum, videlicet quod idem non est causa contrariorum.

[Septimum argumentum principale]

Septimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et suppono suppositionem praesuppositam in secundo principali. Et cum illa similiter suppono unam aliam suppositionem, istam videlicet quod "caliditas ignis summi sit intensior quam caliditas aeris summi." Istis suppositionibus suppositis, pono ulterius istum casum, quod A sit ignis summus applicatus B aeri summo et generans ex B ignem summum. Et arguo tunc sic: A generabit ex B ignem summum; et A non generabit ex B ignem summum generandum ex contrariis; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo, quia A non generabit ex B aliquem ignem summum, igitur etc. Antecedens probo, quia si A generabit etc., igitur A intendet caliditatem in B usque ad gradum summum caliditatis igneae. Consequens est falsum, igitur illud ex quo sequitur. Quod consequens sit falsum probo, quia si A intendet etc., aut igitur subito aut successive. Non subito, sicut manifestum est, nec successive. Quod probo sic, quia nulla qualitas in B resistet caliditati in A, et per consequens A per suam caliditatem non intendet caliditatem in B successive, cum—secundum Commentatorem IV *Physicorum* commento 71—omnis successio in motu sit propter resistentiam. Quod autem nulla qualitas in B resistat caliditati in A probo, quia caliditas in B non resistit caliditati in A, cum caliditas in B et caliditas in A sint eiusdem speciei, et non differunt nisi secundum magis et minus. Nec humiditas in B resistit caliditati in A, cum humiditas in B non sit contraria caliditati in A, quod probo, quia si humiditas in B foret contraria caliditati in A, igitur eadem ratione humiditas in B foret contraria

---

3 Commentatorem et] *om.* S **3** in...generatione] *a. m. in mg.* P **9** Septimo] septimo ad principale *a. m. in mg.* P **11** unam] *om.* S **12** Istis] supposito pro casu probabitur istis *add.* P **14** generans] *a. m. in mg. corr. ex* generatur P **14** Et arguo] *om.* S **19** caliditatis igneae] *om.* S **20** illud] idem P **21** aut] vel P **22** nec successive] *rep.* S **26** autem] *om.* S

---

3 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 10, (336a15–337a17), A. L., p. 74–77. **24–25** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159ra(B–C).

caliditati in B. Consequentia patet, quia caliditas in A et caliditas in B sunt eiusdem speciei. Et consequens est falsum et contra Aristotelem II *De generatione* capitulo 1, ubi Aristoteles ponit quod qualitates contrariae non possunt coniungi et hoc in elemento summo. Nec potest dici huic argumento, quod A non successive intendet caliditatem in B, quia A successive intendet siccitatem in B, quoniam secundum istam responsionem sequeretur quod, si aliquid lucidum simul ageret lucem et caliditatem in aliquod passum, ageret in idem passum lucem successive sicut caliditatem.

Iterum, secundum istam responsionem sequitur quod A aeque velociter aget caliditatem in B sine resistentia sicut siccitatem in B cum resistentia, quod tamen est falsum. Si autem dicatur, quod A aget caliditatem in B sine resistentia velocius quam siccitatem in B cum resistentia, igitur in aliqua certa proportione velocius etc. Consequens falsum, quia nulla est ratio quare A ageret | caliditatem in B velocius quam siccitatem secundum unam P 145rb proportionem quam secundum aliam, cum B resistat actioni siccitatis A in B et non actioni caliditatis A in B.

Aliter dicitur ad principale negando suppositionem secundam, istam videlicet quod "caliditas ignis summi sit intensior quam caliditas aeris summi." Et sic dicentes tunc dicunt quod caliditas aeris summi est aeque intensa praecise cum caliditate in igne summo, et quod humiditas in aere summo est aeque intensa praecise cum humiditate in aqua summa, et sic de aliis.

Sed contra istam responsionem est Aristoteles II *De generatione* capitulo 1, ubi ponit Aristoteles—secundum quod fuit superius allegatum—quod in quolibet elemento sunt duae qualitates, quarum una se habet per praedominationem. Et exemplificat de omnibus elementis dicens quod aer est humidi magis quam calidi, et quod ignis est calidi magis quam sicci.

Iterum, ex ista responsione sequitur quod aer magis sentiretur esse calidus quam ignis, cum caliditas aeris sit tanta sicut caliditas ignis, et sit in materia densiore quam caliditas ignis. Nec potest dici quod humiditas in aere impedit, ne sentiatur ita bene caliditas in aere sicut sentitur caliditas in igne. Quod probo sic, quia humiditas in aqua est tanta quanta est humiditas in aere et eiusdem speciei cum humiditate in aere—secundum quod ponit positio posita—et tamen humiditas in aqua non impedit quin aqua calefacta sentiatur esse aequaliter calida cum aliquo magno igne, igitur etc.

---

4 huic] isti P **5** in B] *om.* P **8** lucem] *om.* P **10** siccitatem] humiditatem P **11** Si autem] quia si aliter P **19–20** aeris...est] in aere summo P **20** cum caliditate] caliditati P **20** summo] *om.* P **21** est...intensa] *rep.* S **21** praecise] *om.* P **26** dicens] *a. m. sup. lin. corr. ex* dico P **28** esse] *om.* S **32** quanta est] sicut P **34** aqua] summa *add. sed del.* S **35** aequaliter] magis *add.* S

2–3 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 7, (334b20–31), A. L., p. 70:4–14. **23–24** Cf. p. 48.2–11.

Iterum, data ista responsione, probo quod caliditas aeris est ita bene sensibilis sicut humiditas aeris, quod tamen est falsum et contra experimentum. Et quod hoc sequeretur probo et arguo sic: caliditas aeris est tanta intensive et extensive sicut est humiditas aeris; et humiditas aeris non impedit sensibilitatem caliditatis aeris; igitur caliditas aeris est ita bene sensibilis, etc. Minorem probo, quia si humiditas aeris impediret sensibilitatem caliditatis aeris, igitur eadem ratione caliditas aeris impediret sensibilitatem humiditatis aeris et econtra, et hoc aequaliter cum caliditas aeris et humiditatis aeris sint aequales intensive et extensive; et sic sequitur quod caliditas aeris est ita bene sensibilis sicut humiditas aeris vel melius, cum caliditas aeris sit qualitas activa, et humiditas sit qualitas passiva.

Iterum, data ista responsione sequitur quod totus aer in sua sphaera foret ita calidus sicut totus ignis in sua sphaera, et quod totus aer in sua sphaera posset tantum calefacere sicut totus ignis in sua sphaera, cum totus
S 47rb aer in | sua sphaera posset agere tantam caliditatem quantam totus ignis in sua sphaera.

Item, ex ista positione sequitur quod ignis remissus foret summe calidus, posito quod ignis summus generavit ex aere summo ignem remissum, quia
P 145va secundum istam positionem | ignis summus nullo modo est natus remittere caliditatem aeris summi.

Iterum, ex ista positione sequitur quod A ignis remissus posset generare ignem summum ex B terra summa, et hoc A igne continue manente remisso. Et hoc probo sic, quia pono quod A sit ignis remissus per aerem summe calidum, quod est possibile secundum istam positionem, et sit B una terra summa. Et pono quod caliditas in A sit multo maior quam humiditas in A, ita videlicet quod A sufficiat agere in B mediante sua caliditate et non mediante sua humiditate, et quod A sufficiat agere in materiam B caliditatem summam corrumpendo totam frigiditatem in B. Hoc posito, probo quod A ignis remissus continue manens remissus generabit ex B ignem summum, quia A aget in materiam B caliditatem summam, et A non remittet siccitatem in materia B, igitur completa actione A in B erit in materia B caliditas summa et siccitas summa; et per consequens tunc generabitur ex B ignis summus, et non nisi per A, igitur etc., quod est probandum.

Iterum, ex ista positione sequitur quod unum summe calidum, quantumcumque foret sufficiens ad movendum sensum tactus semper appareret frigidum sensui tactus bene disposito. Quod est falsum, quia, si sic,

---

5 caliditatis] *om.* S **15** quantam] sicut P **22** hoc] *om.* P **24** calidum] *a. m. in mg. corr. ex* calidus P **35–36** quantumcumque...semper] qualitercumque calidum foret sufficiens ad movendum sensum tactus quousque similiter P

tunc sequeretur quod sensus tactus erraret in maiori parte in comprehendendo suum sensibile proprium puta caliditatem, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 63, ubi dicit Commentator quod *unusquisque sensuum iudicat suum sensatum proprium et non errat in eo in maiori parte*. Et quod hoc sequatur probo, quia secundum istam responsionem aer est summe calidus, et tamen, sicut manifestum est, quilibet aer quamcumque magnus apparet sensui tactus esse frigidus, et hoc si cetera extrinseca deducantur.

Iterum, ista positio est contra Aristotelis I *Meteororum* in illo capitulo in quo Aristoteles docet modum generationis grandinis et nivis, quia ibi Aristoteles dicit quod *grando fit in locis temperatioribus aeris et nix in locis frigidioribus*, et quod grando fit in locis inferioribus aeris, et nix fit in locis superioribus aeris. Quod non foret verum nisi loca superiora aeris forent frigidiora locis inferioribus aeris; et, si sic, cum in locis superioribus aeris sit aer magis purus quam in locis inferioribus—ut apparet—sequitur quod aer purus non est summe calidus, quod est oppositum positionis positae. Ex quo sequitur ultra, quod caliditas in aere summo non est aeque intensa cum caliditate in igne summo. Quo probato, contingit similiter et per eandem rationem probare, quod humiditas in aqua summa non est aeque intensa cum humiditate in aere summo.

[Octavum argumentum principale]

Octavo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Ad quod probandum suppono utramque suppositionem suppositam in proximo principali. Et arguo sic: | aliquis ignis summus generabitur ex aere summo; P 145vb et nullus talis ignis generatur ex contrariis; igitur etc. Maior patet, posito quod aliquis ignis generaverit ex aere ignem summum. Minorem probo et arguo sic: nullus ignis summus possit generari ex aere summo, igitur etc. Antecedens probo, quia si aliquis ignis summus possit generari ex aere summo, pono quod A ignis summus generabit ignem summum ex B aere summo. Quo posito, probo quod ista conclusio sit possibilis: 'aliquis est ignis summus habens humiditatem.' Et arguo sic: A corrumpet humiditatem

---

4 sensatum] sensibile S **6** tamen...est] tamen manifestum est quod S **9** positio] responsio P **9** contra] processum *add.* S **10** grandinis] *om.* P **14** aeris] *om.* S **23** suppositam] praesuppositam P **23–25** in...nullus] *om.* S **26–27** et...sic] *om.* S **28–29** Antecedens...summo] *a. m. in mg.* P **29** pono] ponatur P **29–30** ignem...summo] ex B aere summo ignem summum S

2–3 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 63, p. 225:28–30. **9** Arist., *Meteo.*, lib. I, cap. 12, (348a2–4), A. L., p. 31:598–600.

aeream in B praecise aeque velociter sicut A inducet siccitatem igneam in B; et tota latitudo siccitatis igneae minor est quam tota latitudo humiditatis aereae; igitur A prius inducet totam latitudinem siccitatis igneae in materiam B quam A corrumpet totam latitudinem humiditatis aereae in B. Minor patet, quia qua ratione caliditas ignis est intensior caliditate aeris—secundum quod probatum fuit in proximo argumento—eadem ratione humiditas in aere est intensior siccitate in igne, ex quo sequitur intentum.

Iterum, probo minorem eandem aliter sic: caliditas in igne et humiditas in aere sunt aeque intensae. Quod probo, quia aliter sequeretur—cum caliditas sit qualitas dominans in igne et humiditas qualitas dominans in aere, secundum quod patet per Aristotelem II *De generatione* capitulo 1—quod ignis et aer non forent aequipotentia. Quod est contra Commentatorem III *Physicorum* commento 42, ubi Commentator ponit quod omnia *elementa sunt aequipotentia*. Et tunc arguo ultra sic: caliditas in igne et humiditas in aere sunt aeque intensae, et siccitas in igne est minus intensa quam caliditas in igne, igitur siccitas in igne est minus intensa quam humiditas in aere; et per consequens tota latitudo siccitatis igneae minor est quam tota latitudo humiditatis aereae, quae est minor probanda. Ex qua et ista maiore, videlicet quod "A corrumpet humiditatem aeream in B praecise aeque velociter etc.," sequitur—sicut prius erat argutum—haec conclusio, videlicet quod 'A prius inducet totam latitudinem siccitatis igneae in materiam B quam A corrumpet totam latitudinem humiditatis aereae in B'; et, si sic, tunc aliquando erit siccitas summa ignis in materia B coextensa cum humiditate aerea. Et per consequens, cum—sicut manifestum est—aeque cito vel citius erit caliditas summa ignis in materia B sicut erit siccitas summa ignis in materia B, sequitur quod aliquando erunt in materia B caliditas summa ignis et siccitas summa ignis coextensae cum humiditate; et per consequens, cum non posset esse quod caliditas summa ignis et siccitas summa ignis sint coextensae in aliqua materia nisi in materia B ignis summi, sequitur quod haec conclusio sit possibilis: "aliquis est ignis summus habens humiditatem," quod est probandum. Et ideo formaliter conceditur quod haec conclusio sit possibilis.

S 47va P 146ra Sed contra istam responsionem arguo, | quia data ista responsione sequitur | quod in eodem simul intenditur humiditas et siccitas. Quod probo sic, quia pono quod C sit ignis summus habens humiditatem per rationem

---

4 totam] humiditatem *add. sed del.* S **7** in] aere *add. sed del.* S **11** per Aristotelem] *om.* S **13** commento] 32 *add. sed del.* S **16** caliditas...quam] *om.* (*hom.*) P **17** est[1]] *om.* P **29** nisi...B] *om.* S **31** formaliter] *om.* S **32** quod] *a. m. in mg.* P *om.* S **35** humiditatem] *sup. lin. add.* P

11–13 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 42, f. 103vb(M). **11** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a24–33), A. L., p. 59:14–22.

quae est possibilis secundum istam positionem, et pono quod D sit ignis remissus per solum aerem, cuius humiditas sit remissior quam humiditas in C, et pono similiter quod C assimilabit sibi D transmutando D quousque D fuerit ignis summus habens tantam humiditatem et tantam siccitatem sicut habet C. Quo posito, sequitur quod C simul intendet humiditatem et siccitatem in D, et sic sequitur propositum.

Item, data ista responsione, sequitur quod ignis summus haberet plures qualitates primas quam duas, quod est contra Aristotelem II *De generatione*.

[Nonum argumentum principale]

Nono arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et hoc sic: ignis generabit ignem ex aere; et ignis non generabit ignem ex aere generandum ex contrariis; igitur etc. Ad probationem maioris suppono istum casum quod ignis summus generabit ignem summum ex aere summo. Et ad probationem minoris suppono suppositionem praesuppositam in secundo principali et arguo sic: nullus ignis generabit ex aere ignem, igitur etc. Antecedens probo, quia si aliquis ignis generaret ex aere ignem, sequitur quod caliditas aeris maneret in materia aeris non corrupta cum ex aere fuerit ignis generatus; ex quo sequitur ultra quod caliditas in aere non sit qualitas propria aeris sed communis aeri et igni. Similiter eodem modo contingit probare, quod humiditas non sit qualitas propria aeris sed communis aeri et aquae; et, si sic, tunc sequitur quod aer non habet aliquas qualitates sibi proprias. Et eodem modo contingit arguere de quolibet alio elemento et probare quod nullum elementum habet qualitates sibi proprias, quod est falsum et per consequens illud est falsum ex quo sequitur.

Iterum, dato quod aliquis ignis generaret ex aere ignem, sequitur quod caliditas aeris in tali generatione maneret continue non corrupta, sicut erat prius argutum; et, si sic, tunc sequitur eadem ratione quod in generatione aeris ex igne maneret continue caliditas ignis non corrupta; ex quo sequitur ultra quod caliditas ignis in sua sphaera foret aeterna. Quod probo sic, quia si caliditas ignis in sua sphaera aliquando corrumperetur, vel igitur hoc foret ab aere vel a corpore supercoelesti. Non ab aere, quia—sicut

---

3 C] transmutabit sibi D *add.* S **8** qualitates] summas *add. sed del.* S **11** Nono] nono ad principale *a. m. in mg.* P **12** ignis non] nullus ignis P **12** ex aere] *om.* P **13–14** istum casum] *om.* S **14** ex] *rep.* S **15** praesuppositam] suppositam S **19** caliditas] qualitas S **20** propria] formae *add.* P **20** et igni] *om.* P **23** contingit] *a. m. in mg. corr. ex* tunc P **24** habet] aliquas *add.* P **25** falsum] illud S

8–9 Cf. p. 54.5. **15–16** Cf. p. 38.19–22.

patet per suppositionem suppositam—aer non est natus corrumpere caliditatem ignis. Nec a corpore supercoelesti, quia tunc corpus supercoeleste corrumpet ignem vel aliquam partem ignis in sua sphaera in aliud elementum quam in elementum proximum igni. Et per consequens, cum corpus supercoeleste non corrumperet aliquam partem ignis in sua sphaera in aliud elementum quam in elementum proximum igni scilicet aerem, sequitur quod quacumque parte | ignis corrupta in sua sphaera per corpus supercoeleste generabitur aer; et, si sic, tunc manebit eadem caliditas in materia aeris non corrupta quae prius fuit in materia ignis; et per consequens caliditas ignis in sua sphaera nec est corruptibilis per aerem nec per corpus supercoeleste; ex quo sequitur quod caliditas ignis in sua sphaera est aeterna, quod est probandum. Si autem conceditur propter argumentum, quod caliditas ignis in sua sphaera erit aeterna—contra: caliditas ignis in sua sphaera est corruptibilis per aquam, igitur caliditas ignis in sua sphaera non est aeterna. Consequentia patet per magnum processum Commentatoris et per Aristotelem I *Coeli et mundi* versus finem, ubi Commentator et Aristoteles probant quod nullum corruptibile est aeternum. Idem etiam apparet ex Aristotele II *De generatione* versus finem, ubi ostendit Aristoteles quod cuiuslibet corruptibilis duratio est finita.

P 146rb

[Decimum argumentum principale]

Decimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera, quia aliquid generatur quod non generatur ex contrariis, igitur etc. Ad probationem assumpti suppono istam suppositionem tamquam propositionem manifestam et satis probatam in tertio principali, videlicet quod 'elementa maneant coextensa in mixto.' Ista suppositione supposita probo assumptum, quia pono istum casum quod A ignis summus egerit in B terra summa usque ad hoc instans, ita quod in hoc instanti sit forma ignis acta per A coextensa per totam B terram iam existentem remissam, et sit C ignis compositus ex materia B et forma ignis acta per A, et sit D mixtum ex C et B quod est possibile secundum suppositionem suppositam. Quo posito arguo sic: C generatur; et C non generatur ex contrariis; igitur etc. Minorem probo, quia si C generatur ex aliquibus contrariis, maxime forent

---

1 corrumpere] *a. m. in mg.* P **2** quia] si sic *add.* P **4** in] aliquid *add.* P **4–6** Et...igni] *om.* (*hom.*) P **8–9** in materia] *om.* S **12** conceditur] *a. m. in mg. corr. ex* continetur P **15–16** Commentatoris...Aristotelem] Commentatoris et Aristotelis S **16** mundi] *a. m. sup. lin.* P **18–19** Aristoteles] Commentator S **23** suppositionem] propositionem S **25–26** probo...quia] *om.* S **26** A] *om.* P **26** summa] *om.* P **27** sit...ignis] sic forma ignis sit P **29** A] *om.* P

15–16 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 138, p. 263–65. **18** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 10, (336b6–16), A. L., p. 75:6–15. **24** Cf. pp. 47.25–48.11.

illa contraria A et B; et, si sic, tunc sequitur quod C generatur ex B. Quod tamen probo esse falsum, quia si C generetur ex B, cum C non generetur ex B nisi tamquam ex materia vel tamquam ex privatione praecedente, sequitur quod C generatur ex B tamquam ex materia vel tamquam ex privatione praecedente. Quod tamen est falsum, quia C non generatur ex B tamquam ex materia, cum B nec est materia nec pars ipsius C, nec generatur C ex B tamquam ex privatione praecedente, quia, si sic, tunc sequitur quod B iam foret corruptum et non maneret cum C, quod est oppositum casus. Consequentia ultima patet per Aristotelem et Commentatorem I *Physicorum* in textu commenti 60, ubi dicunt quod subiectum manet in generatione, sed privatio non manet.

Iterum, si C generatur ex B, sequitur quod non omnis generatio unius sit corruptio alterius, quod est manifeste contra Aristotelem I *De generatione* in illo capitulo "*determinatis autem hiis*" et contra Commentatorem III *Physicorum* commento 73. Et quod hoc sequitur probo, quia | generato P 146va C adhuc manet B sicut prius, nec est aliquid corruptum.

Et per illud | argumentum potest probari quod non in omni generatione S 47vb requiruntur tria principia, cuius oppositum probat VII *Physicorum* ubi prius. Nec potest responderi ad illud argumentum dicendo quod C generatur tantum ex materia prima in B, quia, si sic, tunc sequitur eadem ratione licet materia prima foret separata a qualibet forma, quod a materia prima posset generari ignis, quod est expresse contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 4, ubi Commentator dicit quod *impossibile est aliquod ens generari a materia prima, secundum quod potest intelligi nuda a forma, nedum generetur ex non esse*.

Aliter potest dici quod C generatur et tamen non generatur ex aliquo nisi tamquam ex causa efficiente.

Sed contra istam responsionem sunt argumenta facta.

Iterum, contra istam responsionem arguo aliter, quia data ista responsione sequitur quod A generavit C, et tamen non generavit C ex aliquo nec aliquibus; et, si sic, tunc sequitur eadem ratione quod licet A foret in vacuo et non haberet aliquod passum in quod ageret, posset ibi generare ignem ex nihilo, quod est falsum et impossibile.

2–3 cum...B] *om.* (*hom.*) P **4–5** sequitur...praecedente] *om.* (*hom.*) S **5** tamen] *om.* S **10** 60] et commento 60 *add.* P **18** tria] *rep. et del.* S **18** VII Physicorum] *om.* S **19** C] *om.* P **26** non] *om.* P **31** aliquibus] *lac.* S **32** et] *om.* S

9–10 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 60, f. 35vb(M). **13–14** Cf. p. 10.3–15 **14–15** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 73, f. 119vb(M). **22–23** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 4, p. 12:5–7.

[Undecimum argumentum principale]

Undecimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Ad quod probandum suppono suppositionem et casum suppositum in decimo principali. Et arguo sic: C est generatum; et non est generatum ex contrariis; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo et arguo sic: C non est generatum, igitur etc. Assumptum probo, quia si C sit generatum, igitur aliquid generavit C. Consequens falsum, quia si aliquid generavit C, et nihil generavit C nisi A, sicut patet ex casu, igitur A generavit C. Sed probo quod hoc sit falsum et arguo sic: A generabit C, igitur A non generavit C. Consequentia patet, quia si A generabit C, igitur C erit et non est; et, si sic, igitur A non generavit C. Et probo antecedens, illud videlicet A generabit C, quia suppono cum casu priori istum casum quod A corrumpet totum B intendendo caliditatem in C quousque C fuerit ignis summus. Quibus suppositis, arguo sic: A generabit C ex B, igitur A generabit C. Si negatur assumptum—contra: tunc sequatur ista conclusio quod 'aliquando erit ita quod A generavit C ex B, et iam est ita quod A nec generavit C ex B, nec generat C ex B, nec generabit C ex B.' Et quod haec conclusio sequeretur probo, quia cum B fuerit corruptum, et C fuerit ignis summus, tunc erit ita quod A generavit C ex B et tamen iam est ita quod A non generavit ex B, et ita C non sit generatum ex B, secundum quod probatum erat in proximo principali; et similiter iam est ita quod A
P 146vb nec generat C ex B nec generabit C ex B, cum C sit unum ens | totaliter generatum; ex quo sequitur quod A nec generat nec generabit C. Et sic probatur tota conclusio probanda.

Si autem concedatur illa conclusio—contra: tunc sequatur alia quae est falsa, scilicet quod 'aliquando erit ita quod A generavit C ex B et A non generavit C ex B, et tamen A non potest generare C ex B.' Quod probo sic, quia prima particula et secunda illius conclusionis sunt prima particula et secunda prioris conclusionis probatae. Et tertiam particulam illius conclusionis probo sequi similiter, quia si A posset generare C ex B, pono tunc quod A generet C ex B. Et arguo sic: A generat C ex B, igitur C non est; et si C non est, igitur cum casu C numquam potest esse, cum nihil possit redire post sui corruptionem, secundum quod vult Commentator I *De*

---

2 Undecimo] undecimo ad principale *a. m. adn. in mg.* P **6** Assumptum] *rep. et del.* S **7–8** Consequens...C] *om.* (*hom.*) S **8** sicut...casu] *om.* S **9** Sed] et P **11** generavit] *in mg. corr. ex* generabit P **12** casum] *rep. et del.* S **15** contra] *in mg.* S **16–17** et...B] *om.* (*hom.*) S **17** nec...B] *rep. et del.* P **19–20** et...ita] cum P **19** tamen] *a. m. in mg. corr. ex* tunc P **32** si C] sic P

3–4 Cf. p. 75.25. **77.33–78.1** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 41, p. 56:26–29.

anima commento 41. Et tunc arguo ultra sic: C non potest esse, igitur A non potest generare C; ex quo sequitur quod A non potest generare C ex B. Et sic probatur tota conclusio posterior quam tamen probo esse falsam et impossibilem et hoc quoad ultimam eius particulam. Et arguo sic: A potest generare ignem ex B; et A non potest generare ignem ex B alium quam C; igitur A potest generare C ex B, quod est oppositum ultimae particulae conclusionis posterioris. Maiorem probo, istam videlicet quod "A potest generare ignem ex B." Et arguo sic: A potuit generare ignem ex B quando B fuit terra summa; et A iam est maioris potentiae ad agendum in B quam fuit ipsum A quando B fuit terra summa; igitur A iam potest generare ignem ex B. Et minorem probo, videlicet quod "A non potest generare ignem ex B alium quam C," quia si A posset etc., pono tunc quod A generet etc. et sequatur quod ignis generandus ab A qui erit ignis alius a C coextendetur cum C igne, quod est impossibile.

Iterum, data conclusione priore sequitur, sicut patet, quod aliquando erit ita quod A generavit C ex B. Quod tamen probo esse falsum, quia si aliquando erit ita etc., et iam non est ita quod A generavit C ex B, igitur aliquando incipiet esse ita quod A generavit C ex B. Consequens falsum. Quod probo sic: quia, si sic, pono tunc quod E sit primum instans in quo incipiet esse ita quod A generaverit C ex B. Et arguo sic: in E instanti erit haec consequentia bona: 'A generavit C ex B per aliquod tempus, et A non generavit C ex B per aliquod tempus terminatum ad E instans, igitur aliquando ante E instans fuit ita quod A generavit C ex B.' Et in E instanti erit totum antecedens istius consequentiae verum, igitur consequens. Quod autem in E instanti erit totum antecedens istius consequentiae verum probo, quia in E instanti est maior istius consequentiae vera, ista videlicet: "A generavit C | ex B per aliquod tempus." Quod P 147ra
probo sic: in E instanti erit ita quod A generavit C ex B successive, igitur etc. Et similiter in E instanti erit minor illius consequentiae vera, ista videlicet: "A non generavit C ex B per aliquod tempus terminatum ad E instans," quia in E instanti erit ita quod aliquod fuit tempus terminatum ad E instans, in cuius quolibet instanti fuit C unum ens totaliter generatum; et, si sic, tunc in E instanti erit ita quod A non generavit C ex B per aliquod tempus terminatum ad E instans. Ex quo sequitur minorem consequentiae praefactae fore veram in E instanti, et per consequens conclusio eiusdem consequentiae erit vera in E instanti, ista videlicet "aliquando ante

---

1 ultra] *om.* S **2–3** ex[1]...B] *om.* S **4** et impossibilem] *om.* P **9** A] *om.* P **11** videlicet quod] istam videlicet S **13–14** alius...C] *om.* S **20–21** Et...B] *om.* (*hom.*) S **21** erit] *a. m. in mg.* P **24** erit...verum] *a. m. inf. pag.* P **24–26** igitur...verum] *om.* (*hom.*) P **26** quia...est] *a. m. inf. pag.* P **26** est] erit P

E instans fuit ita quod A generavit C ex B;" ex qua sequitur quod E non erit primum instans in quo erit [ita] quod A generavit C ex B, quod est oppositum tamen prius dati etc.

[Duodecimum argumentum principale]

S 48ra |[1] Duodecimo arguo ad principale et suppono suppositionem praesuppositam in decimo principali, et cum illa suppono istud casum quod B sit unum mixtum imperfectum ex solis terra et aqua, et quod in qualibet parte B mixti dominetur aqua super terram; et pono ultra quod A sit ignis summus qui generabit ex B ignem summum. Quo posito, arguo sic: A generabit ex B ignem summum; et A non generabit ex B ignem summum generandum ex contrariis; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo et arguo sic: A non generabit ex B ignem summum, igitur etc. Antecedens probo et arguo sic: A generabit ignem summum ex terra in B, igitur A non generabit ignem summum ex B. Consequentiam probo, quia si oppositum consequentis stet cum antecedente quaero tunc: aut A generabit eundem ignem summum ex B et ex terra in B aut diversos ignes summos? Si dicitur quod A generabit eundem ignem summum ex B et ex terra in B—contra: A citius generabit ignem summum ex terra in B quam ex B, et per consequens A non generabit eundem ignem summum ex terra in B et ex B. Consequentia patet. Et antecedens probo, quia A aeque cito praecise generabit ignem summum ex B et ex aqua in B; et A citius generabit ignem summum ex terra in B quam ex aqua in B; igitur etc. Maiorem illius argumenti probo, quia si A generaret ignem summum ex B citius quam ex aqua in B vel citius ex aqua in B quam ex B, sequitur quod A generaret duos ignes diversos, videlicet unum ex B et alium ex aqua in B, qui ignes aliquando fuerunt coextensi. Sed hoc est impossibile, igitur illud ex quo sequitur. Et per consequens sequitur quod A aeque cito praecise generabit ignem summum ex B et ex aqua in B, quae est maior argumenti facti probanda. Qua probata, probo minorem eiusdem argumenti, istam videlicet quod A citius generabit ignem summum ex terra in B quam ex aqua in B. Et arguo sic: A citius corrumpet terram in B quam aquam in B, igitur etc. Antecedens probo, quia minus est in B de terra quam de aqua;

1–2 ex...B] *om.* (*hom.*) P **5–6** Duodecimo...principali] *a. m. in mg.* P **5** Duodecimo] duodecimo ad principale *a. m. adn. in mg.* P **10** A] *om.* P **12** probo] A *add. sed del.* S **13** et arguo] *om.* P **13** summum] sic S **17–18** ex...summum] *a. m. in mg.* P **19** B...ex] *om.* (*hom.*) P **20** A] *rep. et del.* S **23** generaret...B] generabit citius ignem summum ex terra B P **29** argumenti] probandam *add. sed del.* S **32** est] *rep.* S

6 Cf. p. 75.25.

et A continue velocius transmutabit terram in B quam aquam in B, cum terra in B minus | resistat actioni A quam resistit aqua in B; igitur A citius P 147rb generabit ignem summum ex terra in B quam ex aqua in B, quae est minor argumenti facti probanda. Ex qua et maiore eiusdem argumenti, sequitur quod A citius generabit ignem summum ex terra in B quam ex B, et per consequens A non generabit eundem ignem summum ex B et ex terra in B, quod erat prius probandum. Si dicitur aliter quod A generabit diversos ignes summos ex B et ex terra in B—contra: si sic, tunc sequitur quod duo ignes summi aliquando simul forent coextensi, scilicet ignis generandus ex B et ignis generandus ex terra in B, quod est impossibile, quia, si sic, tunc sequeretur quod *recipiens non denudaretur a natura recepti*, quod est contra Commentatorem III *De anima* commento 4.

Aliter potest dici ad principale quod A non generabit aliquem ignem summum ex terra in B nec alium.

Sed contra istam responsionem arguo sic: A corrumpet terram in B, igitur A generabit aliquid ex terra in B. Et tunc arguo sic: A generabit aliquid ex terra in B, et A non generabit aliquid ex terra in B quod erit aliud ab igne, igitur A generabit ignem ex terra in B. Et probo primam consequentiam, quia si prima consequentia non valeret, sequitur quod terra in B corrumperetur in nihil, quod est contra Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 52, ubi dicit Commentator quod nihil corrumpitur in nihil, et contra Commentatorem I *Physicorum* commento 44, ubi dicit Commentator quod omne quod corrumpitur, corrumpitur in contrarium.

Iterum, si A corrumperet terram in B et non generaret aliquid ex illa terra, sequitur eadem ratione quod A posset corrumpere terram summam et hoc per veram transmutationem, et tamen A non generaret aliquid ex terra summa, quod est impossibile.

[2] Aliter arguo ad principale et probo quod A non generabit ex B ignem summum, et hoc sic: A non incipit nec incipiet generare ignem summum ex B, igitur A non generabit ex B ignem summum. Consequentia est manifesta. Et antecedens probo, quia A in hoc instanti non incipit generare ex B ignem summum, sicut manifeste patet ex casu, nec A incipiet generare ex B ignem summum. Quod probo, quia, si sic, pono tunc quod A incipiet generare ignem summum ex B in instanti D, et pono cum

---

1 continue] simul et *add.* S **8** si sic] *om.* P **9** aliquando simul *scr.*] simul P aliquando S **9** forent] *rep. et del.* S **10–11** quia...sequeretur] sic sequitur S **11** contra] *om.* S **14** summum...B] ignem ex terra in B nec summum P **22** contra Commentatorem] *om.* S **28** A] *om.* P **29–30** ignem...B] ex B ignem summum P **30** igitur...summum] *a. m. in mg.* P **32** B] *rep. et del.* S

---

12 Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 386:92–94. **20–21** Cf. p. 10.10–12. **22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 44, f. 28vb(K).

illo quod A per tempus ante D instans inducet in totam materiam B formam ignis remissam, ex qua forma ignis et materia B resultabit ignis C generandus ab A ante D instans, quod est compossibile primo casui sicut notum est. Quo posito, arguo quod A non incipiet generare ignem summum ex B in instanti D, quia, si sic, igitur A generabit ignem summum ex B post D instans. Consequentia nota est. Et consequens est falsum, quia ex consequente sequitur quod A generabit ignem summum ex B post D instans. Quod probo esse falsum, quia, si sic, pono quod ille ignis quem generabit A ex B post D instans sit E, et quaero: an C ignis erit E ignis,
P 147va | vel C et E erunt duo ignes? Si dicatur quod C ignis et E ignis erunt duo ignes—contra: si sic, tunc cum C ignis continue manebit quousque idem C fuerit ignis summus, sequitur quod duo ignes summi scilicet C et E erunt coextensi, quod est impossibile et improbatum prius. Si dicitur quod C ignis erit E ignis, igitur cum C ignis erit generatus ante D instans, sequitur quod E ignis erit generatus ante D instans; et per consequens A non generabit E ignem post D instans; ex quo sequitur ultra quod A non generabit E ignem ex B post D instans. Et sic contingit probare per idem argumentum quod A non generabit aliquem ignem ex B post D instans, ex quo sequitur quod A nec incipit, nec incipiet generare ignem summum
S 48rb | ex B post D instans, quod est oppositum positi.

[3] Item, arguo aliter ad principale et probo quod A non generabit ex B ignem summum. Et hoc sic: A non generabit ex B ignem, igitur A non generabit ex B ignem summum. Antecedens probo sic: A non desinet generare ex B ignem, igitur A non generabit ex B ignem. Consequentia patet, quia solum potest A per tempus finitum generare ignem ex B. Et antecedens probo, videlicet quod "A non desinet" etc., quia pono quod F sit primum instans in quo erit ita quod A generavit ignem remissum coextensum cum toto B qui ignis sit C sicut prius. Et tunc arguo sic: A non desinet ante F instans generare ignem ex B, nec in F instanti, nec post F instans, igitur A non desinet generare ignem ex B. Antecedens probo et primo quoad primam partem sui, videlicet quod "A non desinet ante F instans generare ignem ex B." Et arguo sic: numquam ante F instans erit ita quod A generavit ignem ex B, igitur numquam ante F instans desinet A generare ignem ex B. Consequentia patet de se. Et antecedens est verum, sicut patet ex casu ultimo supposito, igitur consequens, quod est prima

---

1 in] per P **1** B] D S **7** summum] *om.* P **7** B] D P **9** E] *rep. et del.* S **11** tunc...continue] tunc continue cum C ignis (*inv.*) P **13** quod...impossibile] *om.* S **14** cum C] etc. scilicet P **15** sequitur...instans] *om.* (*hom.*) P **16** ignem] ex B *in mg. add.* S **16–17** ex...instans] *inf. pag.* S **19** A...incipit] non generabit P **21** aliter] *om.* P **26** non] *om.* S **28** B] *rep. et del.* S **31** primo] pono S **31** sui videlicet] simpliciter P **34** generare] agere S **35** sicut patet] de se et antecedens verum P

pars antecedentis probanda. Qua probata, probo secundam partem eiusdem antecedentis, istam videlicet "A non desinet in F instanti generare ignem ex B," quia si A desinet etc., igitur in F instanti erit ita quod A desinit generare ignem ex B; et, si sic, vel igitur sic exponendo li 'desinit' ita quod A in F instanti non generat ignem ex B, et immediate ante F instans generavit ignem ex B; vel sic ita quod A in F instanti generat ignem ex B, et immediate post F instans non generabit ignem ex B. Non potest dici secundo modo, sicut manifestum est, nec primo modo. Quod probo sic: in F instanti non erit ita quod A generavit ignem ex B, igitur in F instanti non erit ita quod A generat ignem ex B, et immediate ante F instans generavit ignem ex B. Antecedens probo, quia in F instanti erit ita quod B est unum ens in actu, et per consequens in F instanti erit ita quod nullus ignis est generatus ex B; ex quo | sequitur quod in F instanti erit ita quod P 147vb A non generavit aliquem ignem ex B; et sic sequitur ulterius quod in F instanti A non desinet generare ignem ex B.

[4] Item, aliter arguo sic ad idem: A post F instans generabit ignem summum ex B, igitur A post F instans generabit ignem ex B; ex quo sequitur quod A in F instanti non desinet generare ignem ex B, quae est secunda pars antecedentis probanda. Qua parte secunda probata, probo tertiam partem eiusdem antecedentis, istam videlicet: "A non desinet post F instans generare ignem ex B." Et arguo sic: A post F instans numquam generabit ignem ex B, igitur A non desinet post F instans generare ignem ex B. Antecedens probo, quia si A aliquando post F instans generaret ignem ex B, sequitur—eodem modo quo argutum erat prius in alio argumento istius principalis—quod ille ignis et C ignis forent aliquando coextensi, quod est impossibile. Et sic probatur totum antecedens consequentiae prius factae quod erat probandum, istud videlicet quod "A non desinet ante F instans generare ignem ex B nec in F instanti nec post F instans." Ex quo sequitur hoc consequens: "A non desinet generare ignem ex B." Et ex hoc consequente sequitur quod A non generabit ignem ex B, et per consequens sequitur ultra quod A non generabit ignem summum ex B, quod est oppositum primi casus istius principalis principaliter probandi. Et hoc argumentum potest fieri de verbo in verbum, posito quod ignis summus generabit ex aqua summa ignem summum prius inducendo in materiam aquae summae formam ignis remissam quam summam.

---

4 et...sic] *om.* S **5** ita] *om.* P **5** ignem...B] etc. S **6** ignem...B] etc. S **7** ignem...B] etc. S **9** ignem...B] etc. S **11** erit ita] *om.* S **14–15** in...desinet] A non desinet in F instanti P **19** Qua...probata] secunda probata parte P **20** videlicet] quod *add.* P **21–23** Et...B] *om.* (*hom.*) P **23** si] *om.* P **33** hoc] idem P

[Tertium decimum argumentum principale]

[1] Tertio decimo et ultimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Ad quod probandum suppono istam suppositionem quod nihil sit contrarium sibi ipsi. Ista suppositio satis fundatur supra Aristotelem I *Physicorum* tam in textu suo secundum novam translationem quam in textu secundum translationem Commentatoris correspondente commento 50, ubi manifeste ponit Aristoteles quod nullum unum contrariatur sibi ipsi. Ista suppositione supposita, arguo sic: aliquid generatur a se ipso, igitur aliquid generatur quod non generatur ex contrariis, quod est oppositum quaestionis. Consequentia patet per suppositionem supposi- tam. Et antecedens probo et arguo sic: aliquid corrumpetur a se ipso, igitur aliquid generatur a se ipso. Consequentiam probo, quia si aliquid corrumpatur a se ipso, igitur aliquid corrumpatur a se ipso in aliquod ens. Consequentia patet, quia nihil corrumpatur nisi corrumpatur in aliquod ens, secundum quod allegatum fuit in duodecimo principali. Et tunc arguo ultra sic: aliquid corrumpatur a se ipso in aliquod ens; et nihil corrumpatur a se ipso in aliquod ens aliud a se ipso; igitur aliquid corrumpatur a se ipso in se ipsum. Minorem probo, quia si aliquid corrumpatur a se ipso in aliquod ens aliud a se ipso, tunc non foret magis ratio quare ipsum magis corrumpatur in unum ens aliud a se ipso quam in aliud; et ita sequitur quod ipsum corrumperetur in quodlibet ens, quod est impossibile. Et per consequens sequitur quod nihil corrumpetur a se ipso
P 148ra in aliquod ens aliud a se ipso, quae est minor argumenti | facti probanda. Qua probata, arguo ultra ex conclusione eiusdem argumenti: aliquid corrumpetur a se ipso in se ipsum, igitur aliquid simul corrumpit se et generat se; ex quo sequitur quod aliquid generatur a se ipso, quod erat probandum.

[2] Si autem negatur illud acceptum in principio, videlicet quod aliquid corrumpetur a se ipso—contra: probo quod aliquid corrumpetur a se ipso, quia suppono quod sit unum calidum mixtum ex solis igne et terra quod sit A in quo ignis dominetur super terram in A. Quo posito, arguo sic: A corrumpet se ipsum, igitur aliquando erit ita quod A corrumpetur a se ipso. Consequentia patet, et ex consequente sequitur intentum. Si negatur antecedens—contra: A corrumpet terram in A, igitur A corrumpet se ipsum A. Consequentia patet cum terra in A sit pars A, et quacumque parte rei
S 48va inanimatae corrupta, corrumpetur ipsa tota | res inanimata. Et antecedens

---

2 Tertio decimo] *a. m. adn. in mg.* P **2** et ultimo] *om.* P **4** satis] *om.* P **5** in...suo] *om.* S **8** generatur] *om.* P **9** generatur] *om.* S **13** igitur...ipso] *om.* (*hom.*) P **14** corrumpatur] *om.* P **17** a...ipso] *om.* S **17** aliud] *om.* P **19** aliud] *om.* P **19** magis] *om.* P **20** ipsum magis] *om.* S **21** et ita] igitur P **23** facti probanda] *inv.* P **31** aliquando] A P **32** consequente] satis *add.* P **32–33** antecedens] *om.* P

4–7 Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 2, (184b2–22), A. L., p. 8:16–18; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 50, f. 31ra(C). **15** Cf. pp. 80.28–81.20, 82.16–35.

probo, videlicet quod A corrumpet terram in A. Et arguo sic: A alterabit terram in A continue remittendo frigiditatem terrae in A quousque tota frigiditas terrae in A sit corrupta, igitur A corrumpet terram in A. Consequentia patet, quia nulla terra potest manere sine frigiditate. Et antecedens probo, videlicet quod A alterabit terram in A. Et arguo sic: A sufficienter dominatur super terram in A ad alterandum ipsam terram in A, et A non impedietur ab aliquo extrinseco ad alterandum etc., sicut pono, igitur A alterabit terram in A. Et si A alterabit terram in A et non nisi remittendo frigiditatem terrae in A, igitur A remittet frigiditatem terrae in A; et, si sic, igitur A remittet frigiditatem terrae in A quousque tota frigiditas terrae in A sit corrupta. Quod probo sic, quia quacumque remissione facta per A in frigiditate terrae in A, erit A plus dominans super terram in A quam prius, et per consequens quacumque remissione facta etc. A velocius alterabit terram in A quam prius; et, si sic, tunc sequitur per idem argumentum quod A continue velocius et velocius alterabit terram in A quousque tota terra in A sit corrupta; ex quo sequitur ultra quod A corrumpet terram in A et se ipsum A similiter, quod erat probandum.

Sed huic argumento dicitur negando unam propositionem prius acceptam, istam videlicet quod "A sufficienter dominatur super terram in A ad alterandum ipsam terram in A." Et sic dicentes dicunt quod nihil potest alterare se, et hoc sine iuvamento alicuius extrinseci.

Arguo tamen contra istam responsionem et probo quod A sufficienter dominatur etc. Et hoc sic: ignis est maioris potentiae in A quam terra in A; et terra in A sufficienter contrariatur et resistit ipsi A; igitur etc. Consequentia patet, quia illae condiciones semper sufficiunt ad hoc quod aliquae | agant et patiantur adinvicem. Et maior illius consequentiae patet P 148rb ex casu supposito. Et minorem probo, istam videlicet: terra in A sufficienter contrariatur et resistit ipsi A, quia si aliquis ignis summus remitteret totam frigiditatem terrae in A, tunc terra in A sufficienter contrariaretur et resisteret ipsi A; et per consequens modo terra in A eadem ratione sufficienter contrariatur et resistat ipsi A. Tamen licet ignis summus remitteret etc., nulla foret causa quare terra in A tunc magis contrariaretur et resisteret ipsi A quam modo. Quod probo sic, quia licet ignis summus remitteret A, adhuc tam A quam ignis in A compaterentur secum terram in A licet sub gradu remissiori sicut compatiuntur modo. Si autem negatur

---

2 quousque] *rep. et del.* S **3** corrumpet] *a. m. in mg.* P **4** manere] cum frigiditate *add. sed del.* S **6** et A] *om.* P **8** terram] *om.* P **9** frigiditatem] *a. m. in mg.* P **15** in A] *om.* P **16** ultra] *om.* S **16** corrumpet] totam *add.* P **17** et...A] *rep.* S **22** A] *om.* P **23** ignis] A S **23** in A] *om.* S **24** in A] *om.* S **25** semper] *om.* P **28** ignis] *om.* P **31–32** remitteret etc.] *rep. et del.* S **33** Quod] contra *a. m. in mg.* P

illa condicionalis videlicet: "si aliquis ignis summus remitteret totam frigiditatem terrae in A, etc."—contra: si aliquis ignis summus remitteret etc., tunc idem ignis summus et totus ignis in A simul remitterent totam frigiditatem terrae in A, sicut satis patet; ex quo sequitur quod ignis in A tunc remitteret frigiditatem terrae in A; et, si sic, igitur eadem ratione ipsum tunc remittet frigiditatem terrae in A.

Item, supposita illa auctoritate Commentatoris VII *Physicorum* commento 11, videlicet quod omne quod alteratur, alteratur ab aliquo alterante sibi immediato, arguo ad idem sic: si aliquis ignis summus remitteret totam frigiditatem terrae in A, tunc medietas A propinquior eidem igni summo similiter remitteret frigiditatem terrae in A in medietate A remotiori. Ex quo sequitur eadem ratione, sicut faciliter deduci potest, quod totum A similiter remitteret totam frigiditatem terrae in A; et, si sic, tunc terra in A sufficienter contrariaretur et resisteret ipsi A, quod est probandum sequi, dato quod aliquis ignis summus remitteret totam frigiditatem terrae in A. Si autem dicatur isti argumento negando ultimam condicionalem—contra: pono tunc illa stare simul et esse simul vera quod est possibile secundum illam responsionem, videlicet quod 'A remittit totam frigiditatem terrae in A' et 'tamen terra in A non sufficienter contrariatur aut non resistit ipsi A' et loquor hoc de sufficientia contrarietatis in comparatione ad actionem et passionem. Et arguo sic: terra in A non sufficienter contrariatur ipsi A, igitur A non agit in terra in ipso A, quod est oppositum positi. Et consequentia patet, quia Commentator VIII *Physicorum* commento 55 intelligens per contrarium sufficiens in comparatione ad actionem et passionem, dicit quod *nihil agit in aliud nisi contrarium*. Et per consequens illa non stant simul, videlicet quod 'A remittet totam frigiditatem terrae in A' et 'tamen terra in A non sufficienter contrariatur ipsi A.' Nec stant alia duae simul: 'A remittit totam
P 148va | frigiditatem terrae in A' et 'tamen terra in A non resistit ipsi A,' quia, si sic, tunc sequitur quod A ageret in terra in ipso A sine resistentia; et, si sic, tunc sequitur ultra quod A ageret in eandem terram infinita velocitate. Ultima consequentia patet per consimilem modum arguendi quo arguit Commentator IV *Physicorum* commento 72 ad probandum quod

2 ignis] *om.* P **3** ignis] summus *add.* P **3** remitterent] intenderent P **6** tunc] A P **8** alteratur] *a. m. in mg.* P **9** ignis] *om.* P **10** totam] *om.* S **10–11** terrae...A] *om.* P **10** in A] *om.* S **11** similiter] *in mg.* S **12** faciliter] sufficienter P **13** quod] *rep.* S **13** totam] *om.* S **14** tunc] tota P **15** est] fuit P **15** aliquis] *rep.* S **16** autem...isti] dicatur huic P **17** simul vera] *inv.* P **20** A] *om.* P **20** hoc] *om.* P **25** in comparatione] *in mg.* S **26** nisi] in *add.* P

7–8 Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 11, p. 29:20–23. **23–24** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 55, p. 199:13. **33** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163ra(A).

si simplex moveretur in vacuo moveretur infinita velocitate. Et tenet consequentia Commentatoris per hoc medium quod in vacuo non est resistentia. Et sic patet quod ista non stant simul, videlicet quod 'A remittit totam frigiditatem terrae in A' et 'tamen terra in A non sufficienter contrariatur aut non resistit ipsi A,' quod erat probandum.

[3] Item, arguo aliter ad principale et probo quod possibile sit quod aliquid generatur a se ipso. Et arguo sic: aliquid generabit se ipsum, igitur etc. Antecedens probo, quia A generabit ex se ipso ignem summum; et non generabit ex se ipso ignem summum alium ab A; igitur etc. Maiorem probo, quia A alterabit se ipsum quousque ex A generabitur ignis summus. Quod probo et arguo sic: A alterabit se ipsum; et A non desinet alterare se ipsum | quousque ex A generabitur ignis summus; igitur etc. Maiorem S 48vb probo, istam scilicet quod A alterabit se ipsum, et non est maior ratio quare aliquid alteraret se ipsum quin eadem est ratio ut A alteret se ipsum, igitur etc. Maiorem probo, quia aliter sequeretur quod Commentator III *Physicorum* commento 42 non improbaret infinitum esse compositum ex elementis ita quod unum elementorum illorum esset infinitum et alia finita, deducendo ex illo tamquam ad inconveniens quod elementum infinitum in illo composito corrumperet omnia alia elementa. Non enim sequeretur illud inconveniens ex isto antecedente nisi aliquid alteraret se ipsum, sicut manifestum est etc., et per consequens aliquid alterat se ipsum; et per consequens, sicut erat argutum eadem ratione, A se ipsum alterat. Ex quo sequitur ultra, quod A non desinet alterare se ipsum quousque ex A generabitur ignis summus postquam quacumque alteratione facta in A per A erit A maioris virtutis ad intendendum caliditatem ignis in A quam prius; et, si sic, tunc sequitur ulterius quod A generabit ex se ipso ignem summum; et per consequens aliquid generabitur a se ipso, quod fuit probandum.

Iterum, ad idem arguo aliter et probo quod aliquid generatur a se ipso. Et hoc arguo sic, quia aliquid corrumpit se ipsum, et per consequens—arguendo sicut erat argutum in principio istius principalis—sequitur quod aliquid generatur a se ipso. Assumptum probo per Commentatorem

---

5 erat] fuit P **7** aliquid] A P **11** A] *om.* P **11** A] *om.* P **13** A] aliquid P **13** maior] aliqua S **14–15** quin...ipsum] *om.* (*hom.*) P **16** III Physicorum] *in mg.* S **16** improbaret] probaret S **17** esset] finitum *add. sed del.* S **18** ex illo] ad illud S **18** ad] *om.* S **21** etc. et] igitur P **22** argutum] a se ipsum alterat *add. sed del.* S **22** ratione] *in mg.* S eadem ratione *om.* P **26** sequitur] arguitur P **29** a se] ex P **30** arguo] *om.* S

15–16 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 42, f. 104vb(L). **86.32–87.1** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 52, p. 602:182–83.

III *Coeli et mundi* commento 52, ubi dicit Commentator quod *ignis duobus modis corrumpitur scilicet ex se et ex suo contrario*.

[4] Iterum, probo assumptum per Aristotelem in *De longitudine et brevitate vitae*, ubi dicit Aristoteles quod *plantae et animalia alimentum non sumentia corrumpuntur*, cuius causam ponit Aristoteles dicens: *consumit enim ipsum se ipsum* intelligens per illud quod idem consumit se ipsum; ex
P 148vb quo sequitur quod idem | corrumpit se ipsum. Et per consequens sequitur ultra, sicut prius, quod aliquid generatur a se ipso, et sic aliquid generatur quod non generatur ex contrariis.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum est Aristoteles et Commentator in locis allegatis in principio quaestionis pro veritate quaestionis probanda.

[Determinatio quaestionis]

Ad quaestionem quando quaeritur: utrum omne quod generatur, etc. distinguo de 'generari' sicut distinguit Commentator I *Physicorum* commento 62 quoniam aliquid generatur secundum quid et isto modo generatur accidens, et aliquid generatur simpliciter et isto modo generatur substantia. Similiter distinguo de isto termino 'ex,' quia isto praepositio 'ex' potest denominare omne genus causae, scilicet causae materialis, et causae formalis, et efficientis, et finalis. Similiter iste terminus 'ex' potest significare idem quod significat ista praepositio 'post.' Primum membrum illius distinctionis est satis notum. Secundum membrum patet a Commentatore V *Metaphysicae* commento 29, ubi Commentator distinguit de isto termino 'ex aliquo' dicens quod *haec praepositio 'ex' aliquando sumitur transsumptive loco istius praepositionis 'post'*. Et exemplificat per hoc quod nos dicimus, quod "nox fit ex die," id est, post diem. Similiter distinguo de contrariis, quoniam contraria possunt accipi dupliciter scilicet

---

1 Coeli et mundi] *om.* S **5** assignat] assignat P **5** dicens] *a. m. in mg.* P **6** ipsum] *om.* P **8** sic] si sic tunc P **11** Commentator] *a. m. in mg. corr. ex* dicente P **14** Ad quaestionem] ad quaestionem *a. m. adn. in mg.* P **18** substantia] *om.* P **18** distinguo...ex] de ex distinguo S **18** isto praepositio] *om.* S **20** efficientis et finalis] etc. S **20** iste terminus] *om.* S **24** aliquo] modo *add.* P **27** contraria] *om.* P

3–4 Arist., *De long.*, (466b28–30). Cf. Averr, *De long.* (*V. P.*), p. 147:26–31; Petr. de Alver., *Sent. sup. De long.*, p. 187. **15–16** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 37rb(F). **22–23** Averr., *In V Metaph.*, comm. 29, p. 208:65–66.

stricte et large. Primo modo accipit Commentator contraria X *Metaphysicae* commento 19, ubi sic definit contraria: *contraria sunt quae posita sunt sub eodem genere et maxime distant*. Secundo modo accipit Commentator contraria I *Physicorum* commento 56, ubi dicit Commentator quod prima contraria sunt esse et non esse, et commento 41, ubi dicit Commentator quod contrarium accipitur *large pro contrario, et privatione, et habitu sive sit in rei veritate sive secundum famam*. Quod sic intelligendum est: qualitercumque accipiantur privatio et habitus sive in rei veritate sive secundum similitudinem.

Pro hoc dico ad quaestionem, quod loquendo de generatione utroque modo indifferenter tam primo quam secundo, et de 'ex' secundo modo, et de contrariis secundo modo erit ille intellectus quaestionis universaliter verus, videlicet quod si aliquid generatur illud est postquam non fuit. Et sic intelligunt Aristoteles et Commentator quaestionem ubi habet locum, et non de virtute sermonis sicut verba procedunt. Ibi enim intendunt tam Aristoteles quam Commentator verificare quaestionem, scilicet: omne generatur, generetur ex contrariis in omni generatione tam accidentis quam substantiae, quod non posset esse nisi quaestio intelligeretur modo dicto.

Tamen contra istam responsionem potest argui, nam ex ista responsione sequitur quod Aristoteles et Commentator non probaverunt quod in omni generatione requiruntur tria principia, quorum duo sunt contraria. Sed solutionem istius hic omitto, quia de isto specialius tractabitur in secunda quaestione quae erit de numero principiorum requisitorum in generatione.

[Ad II]
[Responsiones ad auctoritates contra quaestionem]

[Ad 1] Unde respondeo ad primam auctoritatem contra quaestionem allegatam a Commentatore I *Physicorum* commento 42 dicente quod *principia non generantur a se invicem, quia sunt contraria*. Et dico quod sic intelligit

---

1 Commentator] *adn. in mg.* S **2** contraria] *a. m. in mg.* P **5** contraria] *a. m. corr. in mg.* ex dicet P **6** contrario et] *om.* S **7** famam] formam S **10** generatione *scr.*] contrarietate S *om.* P **14** quaestionem ubi] ubi quaestio P **17** generetur...contrariis] etc. S **19** dicto] tamen *add. sed del.* S **20** nam] quod P **29** dicente] arguente S **30** quia...contraria] *om.* S

1–2 Cf. p.12.3. **3–4** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 34ra(A). **5** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 41, f. 27rb(F). **24–25** Cf. *inf.*, q. 2. **29** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, f. 27vb(L).

Commentator et Aristoteles quod unum principiorum contrariorum non
P 149ra fiet | reliquum, quia sunt contraria. Unde dico quod in aliqua generatione, puta quando generatur una substantia composita ex materia et forma ex alia substantia composita ex materia et forma sibi contraria et totaliter corrupta requiruntur principia contraria. Non tamen hoc est verum in omni generatione substantiae et accidentis.

[Ad 2–6] Ulterius respondeo ad omnes auctoritates usque ibi ubi primo ponitur "ex quibus sequitur oppositum quaestionis," et dico quod per omnes illas auctoritates non plus intelligitur nisi quod unum contrariorum non fiet reliquum, et illud satis probat materiam primam esse.

[Ad 7] Deinde respondeo ad auctoritatem II *Coeli et mundi* commento 42, quae auctoritas est quod "omnis substantia generata non generatur nisi a suo simili." Et dico quod intellecto li 'ex' prout denotat causam efficientem erit ille intellectus illius auctoritatis, videlicet: quod si aliquid generetur per se et essentialiter ab aliquo sicut equus ab equo aut ignis ab igne et non accidentaliter sicut mulus ex equo et ignis a motu, illud generatur a sibi simili. Et sic debet intelligi alia auctoritas sequens, videlicet quod generans et generatum sunt unum in forma, id est, quod generans et generatum secundum modum dictum conveniuntur in forma.

S 49ra Et dico ulterius pro argumento proximo quod nihil | generatur tantum a se ipso.

Et tunc ad auctoritatem Commentatoris VII *Metaphysicae* commento 31 quae est quod "omnia, quae generantur a se ipso a simili generantur modo simili" etc. dico quod Commentator ibi intelligit per generationem a se generationem accidentis, eo quod accidentia non generantur simpliciter ab alio sicut generatur substantia. Ita quod Commentator—sicut apparet ex verbis suis—ibi non plus vult intelligere per auctoritatem allegatam nisi quod generatio accidentium est quodammodo similis generationi substantiae quae generatur a suo simili etc. Quo intellecto respondeo ad aliam auctoritatem Commentatoris I *Physicorum* commento 43 quae est quod "homo musicus generatur" etc. et dico—iuxta intellectum quaestionis prius datum—quod Commentator

---

1 Commentator...Aristoteles] ibi videlicet S **3–4** substantia...alia] et contraria P **4** ex...forma] *om.* (*hom.*) P **7** primo] vero P **8** dico] *om.* P **12** quae] item secundum commentatorem 2° Coeli et mundi P **15** equus...equo] equus vel asinus ab equo et ab asino P **16** ex] ab S **18** videlicet] *om.* P **18** et] videlicet P **18** id est] et P **19** forma] formis S **20** dico] sic P **24** etc.] et cum P **25** eo] *om.* S **26** non] *sup. lin.* P **30** aliam auctoritatem] alias auctoritates S **32** prius] presentis P

---

7 Cf. pp. 10.22–11.16 **22–23** Cf. p. 11.21–24 **30–31** Cf. p. 11.26–27.

ibidem per auctoritatem allegatam intelligit quod musica in homine generatur postquam in homine non fuit musica.

Et dico tunc ultra ad auctoritatem Commentatoris V *Physicorum* commento 10 sequentem, quae est quod "nulla generatio est a contrario in contrarium:" Commentator per illam auctoritatem intelligit quod nulla generatio, quatenus est generatio, est motus a contrario in contrarium, et hoc loquendo de contrario stricte accepto, et de motu proprie dicto secundum quod motus reperitur in tribus generibus.

Et sic solvitur auctoritas Aristotelis et Commentatoris in eodem V in textu correspondente commento 51, et eodem commento quae est quod "generatio solum est motus in contrarium," quoniam per illam auctoritatem non intelligunt Aristoteles et Commentator nisi quod generatio, in eo quod generatio, solum requirit [quod] contrarium ad quod est generatio maneat generatione completa, et non contrarium a quo est generatio, et hoc loquendo de contrario stricte.

Ulterius respondeo ad argumentum sequens et dico quod prima auctoritas in isto argumento est una negativa, quae non est contra quaestionem. Dico tamen quod secunda auctoritas quae magis videtur esse contra quaestionem, ista videlicet quod "habitus et privatio non sunt contraria" debet intelligi sic, quod habitus et privatio in eo quod tales non sunt contraria stricte loquendo de contrariis.

Et sic salvantur omnes auctoritates adductae | contra quaestionem usque ibi, ubi secundo ponitur quod infert oppositum quaestionis. P 149rb

[Ad 8] Deinde respondeo ad proximum argumentum sequens quod incipit "item quantitas generatur" et dico quod intellectus quaestionis prius positus, videlicet iste: "si aliquid generetur, illud est vel erit postquam non fuit" non repugnat isti copulativae 'quantitas generatur et quantitas non generatur ex contrariis.' Et sic similiter poterit respondere ad omnia argumenta sequentia.

Sed tamen pro intellectu auctoritatum sciendo respondeo aliter. Et dico primo pro intellectu auctoritatis allegatae ab Aristotele in *Praedicamentis* quae est quod "nihil est contrarium quantitati," quod Aristoteles intelligit per illam auctoritatem quod nihil est contrarium quantitati tali contrarietate qualis est contrarietas requisita ad actionem et passionem, tamen quantitati est aliquid contrarium tali contrarietate qualis est contrarietas loci ad locum vel etiam privationis ad habitum, et hoc non repugnat quaestioni.

---

2 generatur] *om.* P **4–6** est...generatio] *om.* (*hom.*) P **11** solum...motus] est motus solum S **13–14** generatio] solum *add. sed del.* S **20** intelligi sic] sic intelligi videlicet S **21** de contrariis] *om.* P **22** adductae...quaestionem] contra quaestionem adductae (*inv.*) S **23** secundo] duae P **30** Sed] *rep.* S **32–33** intelligit] *om.* P

3–4 Cf. p. 12.5–7. **9–10** Cf. p. 12.8–9. **16–17** Cf. p. 12.13–14. **18–19** Cf. p. 12.14–15. **23** Cf. p. 12.22–23. **31–32** Cf. pp. 12.23–13.2.

[Ad 9] Ad aliud argumentum sequens respondeo sicut ad praesens, videlicet quod non repugnat intellectui quaestionis posito quod medium generetur et non ex contrariis. Dico tamen pro intellectu auctoritatum ex quibus elicitur quod "nullum medium habet contrarium," quod hoc est sic intelligendum quod nullum medium habet contrarium quod et ipsum sunt contraria extrema.

[Ad 10] Ad aliud argumentum respondeo et nego quod materia prima generatur, licet enim fuerit una materia quae non praefuit composita de novo ex duabus materiis primis diversis, tamen illa materia prima non generatur, quia requiritur ad hoc quod aliquid habens partes generetur, quod alicuius partis suae quaelibet pars sit vel erit postquam non fuit. Quod non est possibile de materia prima, et ideo non generatur. Et ideo dico ulterius ad argumentum et auctoritatem Commentatoris I *Physicorum* commento 82, quae est quod "materia prima est generabilis per accidens," quod illa auctoritas sic intelligitur, videlicet quod materia prima potest perfici per novam formam generandam in ea.

Ad aliam auctoritatem Commentatoris I *Physicorum* commento 60 quae est quod "*generatio secundum quod est motus, necessario habet aliquod subiectum, et est illud, quod dicitur generari in actu*" dico, quod accipiendo generationem transsumptive pro toto motu praecedente esse rei generandae, intelligitur illa auctoritas sic videlicet, quod gene ratio, secundum quod est motus, requirit aliquod subiectum quod actualiter maneat a principio illius usque in finem.

[Ad 11] Ad aliud argumentum concedo quod possibile est formam generari ex contrariis licet improprie, verbi gratia, cum in aliqua materia corrumpitur una forma composita ex pluribus formis, et alia generetur. Dico tunc ad hoc ulterius quod illa auctoritas "*substantiae nihil est contrarium*" debet sic intelligi, videlicet quod nihil est contrarium substantiae essentialiter. Cuius causa est, quia si substantia foret separata ab accidentibus contrariis, tunc nihil foret contrarium illi substantiae. Quod tamen non est verum de accidentibus contrariis cuiusmodi sunt caliditas, frigiditas, et alia multa, quia licet huiusmodi accidentia forent separata a substantia, nihilominus forent aeque contraria tunc sicut nunc. Et ideo est quod accidentia saltem aliqua sunt contraria essentialiter, sed substantiae

---

1 aliud] *om.* S **1** sicut] *in mg. corr. ex* se P **4** hoc] quidem S **5** contrarium] etc. P **8** enim] *om.* P **8–9** composita...novo] de novo composita (*inv.*) P **9** primis] prius S **10** habens...generetur] *om.* P **12** et...generatur] *om.* S **13** argumentum et] *om.* S **14** accidens] dico *add.* P **15** videlicet] *rep. et del.* S **15** prima] per *add. sed del.* S **18** habet] *a. m. in mg. corr. ex* videlicet P **21** sic videlicet] *om.* P **22–23** principio] vel motus *add.* P **24** concedo] respondeo et dico P **25** contrariis] videlicet licet improprie *add. sed del.* S **25** in] re *add.* P **27** tunc...hoc *scr.*] tunc P ad hoc S **28–29** videlicet...substantiae] quod verum est P **30** contrarium] *om.* P **30–31** substantiae...contrariis] *om.* P **32** multa] *om.* S **32** separata] *om.* P

13–14 Cf. p. 15.6–8. **17** Cf. p. 14.9–11.

non sunt contrariae essentialiter sed accidentaliter tantum, videlicet | se- P 149va
cundum accidentia contraria in eis. Unde ex istis patere potest intellectus istius processus in V *Physicorum* qui videtur probare quod "in substantia non est motus" quoniam illa propositio 'in substantia non est motus' sic debet intelligi, id est, in substantia non est motus ita proprie dictus sicut in aliis tribus praedicamentis.

[Ad 12] Ad aliud argumentum sequens respondeo et dico—secundum quod patet a Commentatore II *Physicorum* commento 15—quod privatio potest accipi pro quocumque contrariorum quod altero est minus perfectum. Et isto modo terra est privatio ignis, et forma terrae privatio formae ignis. Unde sic loquendo de privatione concedo illam auctoritatem Commentatoris I *Physicorum* commento 82, videlicet quod "*privatio quae est in materia prima, est corruptibilis | per se*," intelligendo tamen illam auctori- S 49rb
tatem sic, id est, privatio in materia prima potest totaliter corrumpi quoniam forma terrae in materia terrae quae est privatio—secundum quod dictum est—potest totaliter corrumpi. Et per hoc similiter patet quod privatio potest generare et hoc ex contrariis. Et tunc ad auctoritatem in oppositum quae est quod "*nihil est contrarium privationi*" dico quod illud intelligitur sicut prius, quod nihil est contrarium privationi in eo quod privatio, et hoc loquendo stricte de contrario.

[Ad 13] Ad aliud argumentum respondeo et concedo quod substantia generatur, vel saltem potest generari ex contrariis et similiter suscipere magis et minus. Dico enim, sicut dicit Commentator III *Coeli et mundi* commento 67, quod formae elementares possunt intendi et remitti. Non tamen dico quod formae elementares sunt essentialiter intensibiles et remissibiles, sicut sunt qualitates elementares, sed accidentaliter videlicet secundum intensionem et remissionem in qualitatibus elementaribus. Et hoc est, quod formae elementares non sunt contrariae essentialiter sicut sunt qualitates elementares, sed accidentaliter [per] qualitates elementares. Et per hoc patet responsio ad auctoritatem in oppositum, quae est quod "*substantia non suscipit magis et minus*," quoniam illa auctoritas intelligitur sic, id est, substantia non suscipit magis et minus essentialiter.

Et sic iam patet solutio auctoritatum in principio quaestionis adductarum ad oppositum quaestionis. Sed tamen solutio generalis earum prius

---

1 contrariae...tantum] sed accidentaliter P **2** accidentia] *rep. et del.* S **2** contraria] *om.* P **2** intellectus] quaestionis *add. sed del.* S **12** videlicet] *om.* P **13–14** est...prima] *om.* (*hom.*) P **16** corrumpi] *om.* P **18** quae est] *om.* S **18–19** dico...privationi] *om.* (*hom.*) P **19–20** in...privatio] *rep. et del.* P **22** similiter] *om.* S **25** sunt] *a. m. in mg.* P substantialiter intensibiles] *add. sed del.* S **29** sed...elementares] *om.* (*hom.*) P **31** auctoritas] *om.* P

---

8 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 15, f. 53va(H). **11–12** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 82, f. 46vb(L). **23–24** Cf. p. 15.12–20. **29–32** Cf. *inf.*, q. 3 (*Exp.*), p. 246.3–6.

patuit per generalem intellectum quaestionis positum, istum videlicet quod si aliquid generetur illud est vel erit postquam non fuit.

[Responsiones ad argumenta principalia]

[Ad primum argumentum principale]

[Ad 1] Unde expedita solutione auctoritatum ad argumenta principalia, pono ad primum et admitto casum et suppositiones illius principalis. Et dico ulterius quod A generabit ex B ignem difformiter siccum et non ignem uniformiter siccum. Et ex isto non sequuntur conclusiones adductae, quia non pono quod A intendat aliquam siccitatem terream in B, nec quod siccitas ignea in A et siccitas terrea in B sint eiusdem speciei, sed quod sunt omnino diversae speciei; et quod A remittet continue siccitatem terream in B intendendo continue siccitatem igneam in B, ita quod continue intensio siccitatis igneae quam aget A in B erit remissio siccitatis terreae in B, eodem modo totaliter sicut intensio caliditatis igneae quam aget A
P 149vb in B erit remissio frigiditatis terreae in B; | et quod siccitas ignea in A est adeo contraria siccitati terreae in B sicut caliditas ignea in A frigiditati terreae in B. Cuius causa est, quia pono quod eadem qualitas est caliditas ignis et siccitas ignis, et similiter quod eadem qualitas est frigiditas terrae et siccitas terrae, et sic de aliis elementis, ita quod quodlibet elementum habet tantum unam primam qualitatem elementarem sicut habet tantum unam formam elementarem. Cum ista positione convenit illud dictum Aristotelis II *De generatione* capitulo 1, videlicet quod simpliciter quattuor entium unius unumquodque est, ubi Aristoteles per illud dictum intelligit quod quattuor elementorum quodlibet est simpliciter unius qualitatis, quod non foret verum si quodlibet quattuor elementorum haberet duas qualitates primas specifice distinctas.

Unde istis positis, respondeo ad primum argumentum factum in fine istius primi principalis contra istam positionem et concedo quod eadem

---

1 istum] superius P **2** generetur illud] nihil est P **5** Unde] ad argumenta principalia *a. m. in mg.* P respondeo ad argumentum principale S **7** ex] *om.* P **9** terream] *a. m. in mg. corr. ex* terram P **9** in B] *om.* P **10** siccitas] siccitatem S **10** sed] et P **11** A] *om.* P **12** in B] *om.* P **13** igneae] *om.* S **13** remissio] *rep. et del.* P **20** habet] habent P **21** ista positione] isto dicto S **22** capitulo 1] *om.* P **23** entium] elementorum *a. m. in mg. corr. ex* elementorum P **27** factum] fere S **28** istius] *om.* P

---

22 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 1, (329a25–b3), A. L., p. 53:17–54:5.

qualitas est activa et passiva. Et dico ad Aristotelem IV *Meteororum*, et II *De generatione*, ubi videtur ponere quod in quolibet elemento sunt duae qualitates, quarum una est activa et alia passiva, [quod] ipse intelligit sic videlicet quod in quolibet elemento est una qualitas quae dupliciter nominatur, scilicet activa et passiva. Quo intellecto, respondeo ad auctoritatem Commentatoris in *De longitudine et brevitate vitae* quae similiter videtur esse contra istam positionem quae est quod "*generatio est quando virtutes activae dominantur super passivas et corruptio est econverso*." Et dico quod Commentator ibi intelligit sic quod generatio perfectorum mixtorum, cuiusmodi sunt animata, est quando ignis et aqua, quae sunt elementa magis activa quam sunt aer et terra—secundum quod patet per ipsum ibidem—dominantur aeri et terrae secum commixtis. Et propter hoc est quod subdit Commentator quod entia in quibus dominatur mixtio ignis et aquae mixtioni terrae et aeris sunt longioris vitae.

Ad argumentum sequens respondeo et dico quod Aristoteles non ponit istam auctoritatem, videlicet quod "in omni elemento sunt duae qualitates, quarum una se habet per praedominium" et hoc sub forma verborum allegatam, sed ponit ibi aliam auctoritatem quae videtur esse alia ad istam, et illam aliam auctoritatem ponit ibi Aristoteles sub hac forma dicens quod terra est magis sicci quam frigidi, aqua est magis frigidi quam humidi, aer autem magis humidi quam calidi, ignis autem magis calidi quam sicci. Et ista auctoritas non facit contra positionem illam, nihil enim intelligit ibi Aristoteles per istam auctoritatem nisi quod terra est magis sicca quam frigida, et sic de aliis. Et hoc concedo et dico quod non oportet propter hoc quod siccitas in terra sit intensior quam frigiditas in terra, quia—sicut dictum est—eadem qualitas est siccitas in terra | et frigiditas in terra. Sed P 150ra
dico quod siccitas sive qualitas in terra est magis siccitas quam ipsamet est frigiditas. Nec sequitur ex illo quod siccitas in terra sit intensior siccitas quam frigiditas in terra, neque quod siccitas in terra sit intensior siccitas quam ipsamet est frigiditas; non enim propter istas causas dicitur siccitas terrae esse magis siccitas quam frigiditas, sed ideo dicitur siccitas terrae

2 in] *a. m. in mg.* P **2** quolibet] omni S **4** videlicet] *om.* P **6** Commentatoris] *om.* P **6** videtur] *in mg. corr. ex* vult P **7** positionem] responsionem P **9** sic] *om.* P **9** generatio] videlicet *add.* S **12** dominantur...terrae] ignis dominatur terrae et aeri P **13** quod subdit] subdicens S **13** Commentator] ibidem *add.* P **15** respondeo et] *om.* S **17** et] et alia et non P **18** sed...ibi] *om.* S **19** illam] *om.* P **20** sicci] sicca P **20** frigidi] firgida P **24** concedo] *in mg.* S **25** quod] *om.* P **27** magis] siccitas ipsam met *add. sed del.* S **28** siccitas] *om.* P **29** siccitas] *om.* P **30** est] *om.* P

1–2 Cf. p. 37.25–27. **6** Cf. pp. 37.23–38.3.

magis etc. quia siccitas terrae nata est magis desiccare quam frigefacere. Et eodem modo est ponendum de qualitatibus in aliis elementis.

Istis intellectis respondeo ad auctoritatem Commentatoris IV *Coeli et mundi* quae est quod "quodlibet elementorum quattuor convenit cum elemento sibi immediato in una qualitate, et disconvenit in alia." Et dico quod Commentator intelligit sic, quod quodlibet elementum habet unam
S 49va qualitatem quae qualitas et qualitas | elementi immediati tam consimiliter quam dissimiliter denominantur. Consimiliter enim denominantur qualitas terrae et qualitas aquae, eo quod utraque denominatur frigiditas; et dissimiliter denominantur, eo quod una denominatur siccitas et altera humiditas. Et sic patet responsio ad auctoritates quae adductae fuerant in primo principali contra istam positionem.

[Ad 2] Sed tamen quia in eodem principali fuerunt contra unam aliam positionem, quae ponit octo primas qualitates elementares, adductae aliae auctoritates et similiter rationes, quarum aliquae sunt contra positionem istam, ideo antequam procedam ulterius respondeo ad illas.

Et primo ad primam responsionem et admitto casum ibi positum et concedo quod C simul aget in D caliditatem, et frigiditatem, et siccitatem, et humiditatem. Et hoc quia eodem modo contingit totaliter probare istam conclusionem sequi ex ista positione, sicut probatum fuit illam sequi ex illa positione quae ponit octo primas qualitates elementares. Nec est differentia inter illam positionem et positionem hic positam, nisi in hoc quod illa positio ponit octo primas qualitates elementares specifice distinctas et in quolibet elemento esse duas, et quod positio hic posita ponit tantum quattuor primas qualitates elementares specifice distinctas et in quolibet elemento esse unam dupliciter tamen denominatam.

Unde dico ulterius quod non sequitur: "C simul aget in D frigiditatem et caliditatem etc., igitur D simul movebitur motibus contrariis." Cuius causa est, quia licet C simul aget in D caliditatem et frigiditatem etc. tamen agat illas qualitates mediante unica forma quae est forma totius et composita ex forma ignis in C et forma aquae in C, et similiter mediante unico motu qui motus erit intensio caliditatis igneae et frigiditatis aqueae et remissio caliditatis aereae et frigiditatis terreae; et sic non sequitur quod D

---

2 qualitatibus] *a. m. in mg. corr. ex* qualibus P **3** Commentatoris] *a. m. in mg.* P **4** quattuor convenit] *om.* P **5** disconvenit] disconveniens est P **7** qualitatem] *om.* S **7** qualitas] est *add. sed del.* P **9** denominatur] nominantur S **10** denominatur] nominantur S **13** tamen] *om.* S **13** principali] *om.* P **14** ponit] *om.* P **15** rationes] *om.* P **17** casum] *rep. et del.* S **18** et] *a. m. in mg.* P **19** contingit totaliter] *inv.* S **20** positione] impositione P **21** octo *scr.*] octavas PS **23** octo] octavas S **24** duas] distinctas P **27** ulterius] *in mg.* S **27–28** frigiditatem...caliditatem] caliditatem et frigiditatem (*inv.*) P **30** agat] *om.* S **30** mediante] *a. m. in mg. corr. ex* tunc P **30** quae...forma] *om.* S **32** intensio] intensimus P

3–4 Cf. p. 38.7–10. **17** Cf. p. 33.1–13.

simul movebitur motibus contrariis postquam D non movebitur pluribus motibus. Si tamen duo agentia separata agerent in D caliditatem et frigiditatem etc. et hoc per duas formas | et non per aliquam unam formam, P 150rb tunc sequitur quod D moveretur diversas motibus simul coextensis in D et sibi invicem contrariis. Sed sic non est in proposito, et ideo non procedit argumentum.

Per hoc respondeo similiter ad argumentum proximum sequens et nego istam videlicet quod "in quolibet instanti E temporis erit ita quod caliditas ignis acta in D sufficienter dominatur super frigiditatem aquae actam in D ad remittendum ipsam frigiditatem." Immo dico quod in nullo instanti E temporis erit ita, etc., et hoc quia C in agendo in D caliditatem ignis et frigiditatem aquae simul aget cum illis formam mixtam ex forma ignis, et forma aquae, quae forma mixta continue conservabit utramque secundum qualitatem scilicet ignis et aquae agendam in D; et nihilominus forma ipsius C quae resultat ex forma ignis in C et ex forma aquae in C, et qualitas ipsius C consequens istam formam quae qualitas resultat ex qualitate ipsius C et ex qualitate aquae in C similiter conservabunt continue utramque qualitatem scilicet ignis et aquae agendam in D. Et secundum hoc solvitur aliud argumentum sequens, quia neganda est ista propositio ibi accepta, videlicet quod 'per totum E tempus erit caliditas C plus dominans super frigiditatem aquae agendam in D quam super frigiditatem terrae in D,' et hoc propter causam prius positam.

Ad aliud argumentum sequens respondeo et concedo quod C remittet quamlibet qualitatem saltem quae iam est in D per quamlibet qualitatem in C. Et non sequitur ex isto quod a proportione minoris inaequalitatis proveniat motus, quia licet signentur omnes qualitates in D simul acceptae per 6, et qualitas dominans in C tantum per 4, tamen omnes qualitates in C simul acceptae signabuntur tamen per plura quam per 6, et tunc non procedit argumentum.

Ad aliud argumentum dico secundum casum ibi positum quod C generabit ex D ignem summum. Et dico quod C non solum aget in D latitudinem caliditatis aequalem toti latitudini frigiditatis deperdendae in D, sed latitudinem caliditatis maiorem etc. Et tunc respondeo ultra ad improbationem illius: quando arguitur quod "data ista responsione, sequitur eadem

---

1 non] *sup. lin.* P **3** aliquam] *om.* P **4** diversas] *om.* S **7** respondeo similiter] *inv.* S **8** erit ita] *a. m. in mg.* P **11** et hoc] *om.* P **13** secundum] *om.* S **15–16** et...ex] *om.* S **17** similiter] sibi P **17** utramque] *a. m. in mg. corr. ex* unamquamque P **18** scilicet] *om.* P **18** secundum hoc] per consequens S **20** C] *om.* P **20** super] caliditatem a *add. sed del.* S **22** positam] dictam S **31** C] D P **34** responsione] facta *add.* S

---

7 Cf. p. 33.14–35. **23** Cf. pp. 33.36–34.21. **30** Cf. p. 34.12–21.

ratione quod ignis summus potest agere in aquam summam inducendo continue latitudinem caliditatis maiorem latitudine frigiditatis deperdendae etc." et dico quod consequentia non valet. Cuius causa est, quia si ignis summus ageret in aquam summam, tunc solum inducet in materiam aquae latitudinem alterius qualitatis, et expellet latitudinem unius qualitatis. Et ideo oportet quod tunc ignis summus expellet a materia aquae tantam latitudinem qualitatis expellendae quantam latitudinem qualitatis inducendae idem ignis induceret in materiam aquae. Et sic non est in proposito, quia in proposito C solum inducet unam qualitatem in materiam D et
P 150va expellet | duas qualitates a materia D, quarum una est frigiditas terrae et alia frigiditas aquae; et sic non est inconveniens quod C inducet in materiam D latitudinem caliditatis maiorem latitudine frigiditatis expellendae a materia D. Dico tamen quod C inducet in materiam D latitudinem caliditatis aequalem duabus latitudinibus frigiditatis in D simul acceptis quae simul expelluntur a materia D. Et sic patet responsio ad rationes factas contra istam positionem quae ponit octo qualitates, quae rationes procedunt similiter contra istam positionem.

S 49vb Quibus expeditis, dico | ad auctoritatem Aristotelis II *De generatione* quae fuit adducta contra positionem praedictam. Et concedo quod elementa convenientia in qualitate symbola facilius transmutantur ad invicem quam elementa non convenientia in qualitate symbola, et hoc si cetera sint paria. Unde per 'elementa convenientia in qualitate symbola' intelligo elementa, quorum qualitates habent consimilem denominationem sicut ignis et aer, quorum utriusque qualitas est caliditas. Et per 'elementa non convenientia' intelligo elementa, quorum qualitates non habent consimilem denominationem sicut ignis et aqua. Quibus intellectis, dico quod ideo facilius transmutarentur adinvicem elementa convenientia in qualitate symbola quam aliqua non convenientia, quia minus contraria sunt sibi invicem quam alia. Et ideo dico ultra: licet quaelibet qualitas prima alicuius elementi sit contraria cuilibet qualitati primae alterius elementi non tamen essentialiter, sed secundum magis et minus. Magis enim contrariantur illae qualitates adinvicem quae non conveniunt, cuiusmodi sunt qualitates ignis et aquae quam illae qualitates quae aliqualiter conveniunt, cuiusmodi sint qualitates ignis et aeris, sicut manifestum est. Et similiter est de ipsis elementis, verbi gratia, ignis magis contrariatur aquae quam aeri. Et quod

3 etc.] *om.* P **5** alterius *scr.*] unius PS **6** ideo] *rep. et del.* S **6** quod tunc] *inv.* S **9** D] *rep. et del.* S **12** latitudine] caliditatis *add. sed del.* S **14** in D] *om.* S **17** positionem] *om.* S **19** concedo] *a. m. in mg. corr. ex* sic dico P **25** quorum qualitates] S **26** ideo] non P **31** secundum] *a. m. in mg. corr. ex* sic P **31–32** illae...adinvicem] ad invicem illae qualitates S **34** est] *om.* P

18 Cf. p. 34.36–20.

sic sit, patet, quia, si sic, convenienter ponitur ignis habere duas qualitates consequentes formam ignis, quarum qualitatum altera conveniret cum altera qualitate aeris, et neutra conveniret cum altera qualitate aquae, et tunc ignis magis contrarietur aquae quam aere; sed modo non obstante hac positione posita: 'contrariatur ignis aequaliter aquae et aequaliter aeri sicut contrarietur tunc, igitur ignis modo magis contrariatur aquae quam aeri.' Et sic patet quod auctoritas allegata non procedit contra positionem hic positam.

Deinde respondeo ad processum Aristotelis II *De generatione*, in quo videtur Aristoteles declarare quod ex duobus elementis non convenientibus potest tertium generari elementum, et non ex duobus convenientibus. Et dico quod Aristoteles intelligit ibi sic, videlicet quod per actionem tertii elementi ex duobus elementis non convenientibus potest generari tertium, cuius qualitas et qualitates illorum duorum elementorum consimiliter denominantur. Verbi gratia, si ignis generet | ex terra et ex P 150vb aere ignem, tunc qualitas in igne generando ex aliis duobus denominabitur caliditas, et sic consimiliter denominabitur cum qualitate aeris quae est caliditas; et similiter eadem qualitas in illo igne generando denominabitur siccitas, et sic consimiliter denominabitur cum qualitate terrae quae est siccitas. Non tamen erit sic, si per actionem tertii elementi generetur ex duobus elementis convenientibus tertium elementum, verbi gratia, si ignis ex aere et aqua generaret ignem, quia in illo casu qualitas ignis generandi solum denominabitur consimiliter cum qualitate aeris et non cum qualitate aquae, sicut manifestum est. Et per hoc potest similiter responderi ad processum Aristotelis ubi prius, in quo processu videtur Aristoteles declarare, quod in generatione unius elementi ex alio secum non convenienti in qualitate symbola corrumpentur duae qualitates, et quod in generatione unius elementi ex alio secum convenienti corrumpitur tantum una qualitas. Dicendum est enim quod Aristoteles intelligit ibi sic, quod in generatione unius elementi et cum corrumpetur una qualitas, disconveniet a qualitate generanda secundum utramque sui denominationem; et

---

1 sit] *sup. lin.* P **2** qualitatum] *om.* S **4–5** hac positione] positione hic S **11** tertium] *a. m. in mg. corr. ex* tunc P **11** elementum] *om.* S **11–12** convenientibus] consequentibus P **13** tertii] *a. m. in mg. corr. ex* sic P **13** convenientibus] consequentibus P **14** tertium] generaret aer quae est qualitas tertii elementi *add.* P **17–18** aeris...caliditas] terrae P **20** tamen] *om.* S **21** elementis] *rep. et del.* S **21** verbi gratia] *a. m. in mg.* P **22** ex...generaret] generaret ex ignis et aqua S **24** similiter responderi] responderi consimiliter P **25** videtur] *a. m. in mg.* P **26–27** convenienti] continente P **27** symbola] *om.* P **29** una] *a. m. in mg. corr. ex* sua P **29** sic] videlicet *add.* S **30** et cum] *om.* S **30** qualitas] quae *add.* S

---

9 Cf. pp. 36.17–37.3.

quod in generatione unius elementi ex alio secum conveniente generabit etiam corrumpetur una qualitas quae disconveniet a qualitate generanda tantum secundum unam sui denominationem.

Et per hoc patet responsio ad argumenta deducta in primo principali contra positionem illam quae ponit octo primas qualitates elementares. Quae argumenta similiter poterunt reduci contra positionem hic positam. Duo tamen argumenta ibi adducta ultra non sunt contra positionem hic positam. Ideo dimitto illa argumenta et loco illorum, adduco hic duo alia argumenta quae adhuc possent fieri contra istam positionem.

Primo enim posset probari alium argumentum, quod ex positione ista sequitur quod continue remittetur caliditas in aere, et tamen aer continue foret aequaliter calidus sicut prius, posito quod A ignis summus incipiat agere caliditatem in B aerem summum; quia posito illo, sequitur quod A inducet in B aequaliter de latitudine caliditatis igneae sicut expellet de latitudine caliditatis aereae, et sic sequitur propositum.

Sed huic respondeo et dico quod non sequitur ex ista positione quod continue remitteretur caliditas etc. Quia posito, sicut prius, quod A incipiat agere caliditatem in B, dico quod B continue erit minus calidum quam prius. Nec dicetur B esse aequaliter calidum sicut prius, propter hoc quod introducetur in B tantum de caliditate ignea quantum expelletur a B de
P 151ra caliditate aerea, quia caliditas ignea inducenda in B non erit qualitas | B nec denominabit B, sicut etiam nec frigiditas aquae in mixto denominat ignem in eodem mixto. Dico tamen quod per actionem A in B fiet unum compositum ex igne generando per A et ex B, et illud compositum continue fiet magis calidum et magis per continuam intensionem caliditatis igneae, non quia caliditas ignea sit intensior quam caliditas aerea, sed quia caliditas ignea est magis caliditas quam est caliditas aerea.

Secundo posset argui contra istam positionem quod ista positio non sit ponenda praecipue propter primum argumentum principale, quia posita ista positione nihilominus sequuntur eadem inconvenientia quae reducta sunt ibi. Quod probo sic, quia pono quod A sit unum compositum ex igne et terra in quo dominetur ignis, et sit A difformiter siccum et terminatum exclusive secundum extremum A siccius ad C gradum siccitatis igneae re-

---

1 ex alio] *om.* S **1** generabit] *om.* S **3** unam] *om.* P **4** deducta] adducta S **5** octo] *a. m. in mg. corr. ex* scilicet P **6** similiter poterunt] possent S **7** ibi...ultra] ultima ibi posita S **7** hic] *om.* S **9** fieri] *a. m. in mg. corr. ex* addere P **10** posset probari] *a. m. in mg. corr. ex* potest facere P potest argui S **10** alium argumentum] *om.* S **14** in B] *om.* S **14–15** igneae...caliditatis] *om.* (*hom.*) P **19** Nec] et non S **19** calidum] *om.* S **22** in mixto] istius mixti P **23** mixto] non *add.* S **24** et] B *add. sed del.* S **25** et magis] secundum *add. sed del.* S **26–27** sed...aerea] *a. m. in mg.* P **30** positione] propositione S **30–31** reducta sunt] adducta fuerunt S **33** A] B P

missum, et sit B unum compositum ex igne et aqua difformiter siccum et terminatum exclusive secundum extremum B siccius ad C gradum igneae siccitatis eodem modo sicut terminatur A. Et pono similiter quod A sit multo maioris potentiae quam B, et quod A et B applicantur ad invicem secundum extrema sua | intensius sicca, et deduco omnia impedimenta et S 50ra
iuvamenta extrinseca. Et arguo tunc sic: A sufficienter dominatur ipsi B, et A sufficienter applicatur ipsi B, igitur A aget in B; et, si sic, tunc A aget in B caliditatem vel siccitatem, et sive sic sive sic A aget in B siccitatem et hoc secundum positionem hic positam. Et ex consequente sequuntur inconvenientia adducta in primo principali eodem modo arguendo hic sicut argutum fuit ibi.

Ad istud argumentum respondeo, et dico quod posita ista positione, videlicet quae ponit in quolibet elemento esse tantum unam qualitatem, non sequuntur aliquae inconvenientia adducta in primo principali. Et tunc ad probationem huius respondeo, et admisso casu dico quod A non aget in B et hoc secundum applicationem suppositam. Cuius probatio est haec, quia si A ageret in B secundum applicationem suppositam, tunc aut A ageret in B mediante qualitate ignis in A, cum qualitas ignis in A sit qualitas elementaris dominans in A, aut ageret in B mediante propria qualitate ipsius A quae est una qualitas secunda et resultans ex qualitate ignis in A et ex qualitate terrae in A. Non potest dici primo modo, quia, si sic, tunc A aut ageret caliditatem ignis in B aut siccitatem ignis in B, et sive sic sive sic sequitur—secundum suppositionem hic suppositam—quod A aget siccitatem ignis in B, cum secundum istam positionem eadem qualitas ignis sit caliditas et siccitas. Sed quod A | non aget siccitatem ignis in B et hoc P 151rb
secundum applicationem suppositam satis patet ex casu, cum secundum casum siccitas ignis in A et siccitas ignis in B sint omnino consimiles. Ex quo et positione hic posita sequitur ultra, quod caliditas ignis in A et caliditas ignis in B sunt omnino similes, et hoc secundum applicationem suppositam; et per consequens A secundum applicationem suppositam non aget aliquam qualitatem ignis in B. Nec potest dici secundo modo, videlicet quod A secundum applicationem suppositam aget in B per qualitatem propriam ipsius A, et hoc propter eandem rationem quae prius est, cum qualitas propria ipsius A sit composita ex qualitatibus, quarum altera

---

3 similiter] *om.* S **5** extrema sua] *inv.* P **8** vel] *in mg. corr. ex* et S **8** sic] sequeretur quod *add.* P **12** respondeo] *a. m. in mg.* P **13** esse] *om.* P **15** et] *om.* P **17** aut] *in mg.* P **18** B] *rep. et del.* S **18** cum...sit] sicut S **23** suppositionem] positionem S **23** suppositam] positam S **24** ignis] *om.* P **27** consimiles] similes S **27–29** Ex...similes] *om.* (*hom.*) P **30** A] *om.* P **31** aget] *om.* P **32** in B] primo P **34** cum] *om.* S

est qualitas ignis et totaliter similis qualitati ignis in B, et hoc secundum applicationem suppositam.

Ex istis autem elicio unam causam ponendam quare A non aget in B, et dico quod ideo A non aget in B, quia qualitas propria ipsius A mediante qua qualitate A aget in B, si ipsum ageret in B, est composita ex duabus qualitatibus activis et passivis, quarum altera, quae est qualitas dominans in A, est omnino similis qualitati dominanti in B.

Et ex illa causa patet responsio ad istam propositionem prius assumptam ad probandum quod A aget in B, quae propositio est quod 'A sufficienter contrariatur ipsi B,' etc. Haec enim neganda est: 'A sufficienter contrariatur ipsi B et hoc secundum applicationem hic suppositam.' Et sic per positionem hic positam evitantur omnia argumenta et inconvenientia adducta in primo principali, quae tamen evitari non possent per illam positionem quae ponit esse tantum quattuor qualitates elementares specifice distinctas et in quolibet elemento esse duas. Non enim loquendo de A et B aliter quam suppositum erat modo, videlicet secundum modum suppositum prius in primo principali, possunt sic ponentes dicere quod causa quare A non aget siccitatem in B est, quia qualitas propria ipsius A est composita ex duabus qualitatibus activis et passivis, quarum altera, quae est qualitas dominans in A, est omnino similis qualitati dominanti in B, cum qualitas dominans in A sit caliditas, et qualitas dominans in B sit frigiditas, et hoc secundum quod patet ex casu supposito in primo principali. Neque etiam possunt sic ponentes dicere quod causa quare A non aget siccitatem in B est, quia siccitas in A et siccitas in B sunt omnino consimiles, quia similitudo siccitatis A cum siccitate B non impediet caliditatem A ad agendum in B, cum secundum sic ponentes caliditas in A sit qualitas totaliter distincta a siccitate in A nec aliqua qualitas A una resultat ex eis.

Et ulterius sequitur quod si similitudo etc. non impedit caliditatem A ad agendum in B, igitur—cum casu posito in primo principali—A aget caliditatem in B; et, si sic, igitur A aget siccitatem in B. Consequentia
P 151va ultima patet ex quibusdam argumentis | in primo principali contra illam positionem quae ponit quod A non aget aliquam siccitatem in B, et hoc loquendo de A et B secundum modum suppositum ibi. Et ex consequente sequuntur inconvenientia supradicta, quae tamen non sequuntur ex positione hic posita, videlicet quae ponit in quolibet elemento esse tantum unam qualitatem, secundum quod patet ex supradictis.

---

3 autem] *om.* S **5** qua] *om.* P **10** Haec...neganda] hoc enim negandum S **11** hic] *om.* P positam *add. sed del.* S **12** argumenta et] *om.* S **25** quia] et S **29** caliditatem] *in mg.* S

[Ad secundum argumentum principale et sequentia usque ad nonum principale]

Ad secundum principale respondeo et nego suppositionem ibi suppositam. Intellectus tamen illius suppositionis satis patuit in responsione ad primum principale.

Et eodem modo quo respondeo ad primum principale, respondeo ad omnia principalia usque ad principale decimum exclusive, eo quod omnia illa principalia fundantur super positionem hic negandam. Et ideo sic expedita responsione ad primum principale respondeo ad decimum principale.

[Ad decimum argumentum principale]

Ad quod respondeo et admitto suppositionem et casum ibi suppositum, et suppono hoc quod iste terminus 'generatur' solum accipiatur pro | 'esse generatum,' et ille terminus 'ex' accipiatur secundum aliquam rationem prout simul denotat causam efficientem et causam materialem. Quibus suppositis nego istam minorem, videlicet quod "C non generatur ex contrariis." Dico enim quod C generatur ex A contrario tamquam ex causa efficiente et ex B tamquam ex causa materiali. Et nego istam consequentiam: 'B nec est pars C nec materia C, igitur C non generatur ex B tamquam ex causa materiali;' modo dico quod sufficit ad hoc quod C generetur ex B tamquam ex causa materiali, quod C generatur ex materia prima B, et materia prima B sit materia prima C. Et huic concordat Commentator V *Metaphysicae* commento 29, ubi Commentator distinguit de isto termino 'ex aliquo.' Et dicit quod aliquid dicitur uno modo 'esse vel fieri ex aliquo,' propter hoc quod natura generati et natura illius ex quo generatur est eadem, et hoc prout natura dicitur de materia, secundum quod apparet per exemplum Commentatoris ibidem. Exemplificat enim Commentator quoad praedictum: *sicut dicimus quod idolum est ex cupro, id est, quod natura idoli est natura cupri*. S 50rb

---

3 Ad] secundo principale *a. m. in mg.* P **4** responsione] respondenda P **6** primum] secundum P **8** illa] *om.* P **9** ad...ad] ad omnia illa principalia transeo S **12** Ad] 10 principale *a. m. adn. in mg.* P **14** rationem] communem *add.* S **20** modo] sed S

22–23 Averr., *In V Metaph.*, comm. 29, p. 208:56–58: "Et forte intendit quod aliquid esse ex aliquo dicitur sic quod natura generati est natura illius ex quo generatur, sicut dicimus quod idolum est ex cupro, id est quod natura idoli est natura cupri."

Quibus intellectis, dico ad unum aliud argumentum in eodem principali quod est contra istam positionem et concedo, quod C est generatum ex B, et tamen B manet, nec aliquid est corruptum per generationem C. Et tunc respondeo ad auctoritatem Aristotelis I *De generatione* quae est quod "*semper generatio unius est corruptio alterius*" et econtra. Et dico quod illa auctoritas est intelligenda de generatione quae est transmutatio totius in totum; nec oportet quod quaelibet generatio sit huiusmodi, sed illa per quam generatur extremum ab extremo vel extremum a medio, sicut unum elementum summum ab alio elemento summo vel elementum summum a mixto.

Ad aliud argumentum quando arguitur contra idem deducendo tamquam ad inconveniens quod "non in omni generatione requiruntur tria principia"' dico, quod intelligendo per tria principia—sicut plures intelligunt—scilicet materiam, formam, et privationem, ita quod quodlibet istorum principiorum sit distinctum ab alio, non est inconveniens
P 151vb illud ad quod de|ducitur, videlicet quod "non in omni generatione," etc. Et ideo dico ad auctoritatem Commentatoris I *Physicorum* quae est quod *in omni generatione requiruntur tria principia, scilicet materia, forma, et privatio*, quod illa auctoritas est intelligenda sic quod in omni generatione requiritur materia, et quod sit vel erit aliquid de novo, et quod ipsum aliquando non praefuit. Et istud sufficit hic pro generali intellectu illius auctoritatis. Tamen in secunda quaestione manifestabitur alius intellectus quaestionis magis specialis.

[Ad undecimum argumentum principale]

Ad undecimum principale respondeo et nego quod "A generabit C ex B" et concedo quod "A generavit C ex B." Et sic dico quod non sequitur illa conclusio, videlicet quod "quandoque erit ita quod A generavit C ex B, et iam est ita quod A nec generavit, nec generat, nec generabit C ex B." Dico tamen quod similis conclusio est satis possibilis, verbi gratia, posito quod materia ex qua generabitur Plato fuerit generata per Socratem, et tempore medio corrumpatur Socrates antequam Plato sit generatus. Quia

---

1 unum aliud] *om.* S **2** positionem] *add. sed del.* S **5** Et] *om.* S **6** transmutatio] *in mg. corr. ex* generatio S *om.* P **7** oportet] *om.* P **11** argumentum] *om.* P **11** contra idem] *om.* P **17** quae est] *om.* P **19** sic] id est *add.* S **20** sit] aliquid de novo P **21** illius] 19^{e} S **25** Ad] ad 11 principale *a. m. adn. in mg.* P **26** et...B] *om.* (*hom.*) S **27** quandoque] aliquando S **30** quod] ex *add.* S

---

4 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 3, (318a23–25), A. L., p. 19:4–5; *Auct. Arist.*, p. 167(7).
11 Cf. p. 76.17–33.

isto posito, erit ita quod Socrates generavit Platonem, et iam est ita quod Socrates non generavit Platonem, quia Plato nondum fuit, nec etiam generat, nec generabit Platonem, quia Socrates iam non est.

Ad alia duo argumenta facta in eodem principali dico quod non procedunt contra responsionem datam, quia illa argumenta dependent super conclusionem quae prius fuit negata sequi ex responsione data.

[Ad duodecimum argumentum principale]

[Ad 1] Ad duodecimum principale respondeo et admitto casum ibi suppositum. Et pro argumentis ibi factis distinguo de isto termino 'generabit.' Potest enim iste terminus 'generabit' accipi dupliciter, scilicet pro 'fore in generare,' vel pro 'fore in generavisse.' Unde accipiendo li 'generabit' univoce sive primo modo sive secundo et non aequivoce, illis modis concedo quod A generabit ex B ignem summum generandum ex contrariis ita quod: vel solus ille sit sensus 'A erit in generare ex B,' vel solus ille secundus 'A erit in generavisse ex B.' Et sic continue accipiendo li 'generabit,' dico quod A generabit eundem ignem summum ex terra in B et ex aqua in B, et quod A aeque cito eundem ignem generabit ex B et terra et aqua in B. Cuius ratio est, quia A est aequaliter approximatum omnibus illis, nec est aliqua ratio quare A—cum circumstantiis positis—generaret ex uno illorum aliquem ignem quin eadem ratione generaret ex quolibet illorum eundem ignem. Et dico etiam ultra quod A aeque cito generabit ex B, et terra, et aqua in B ignem et ignem summum, sed hoc intelligendo istum terminum 'generabit' primo modo.

Sed contra istam responsionem posset argui, quia ex ista responsione sequuntur illae conclusiones impossibiles, videlicet quod 'A generabit ex B | ignem summum quando ille ignis non erit ignis summus,' posito quod P 152ra per horam A generabit ignem ex B antequam iste ignis erit summus. Et similiter sequitur quod 'A generabit ignem summum ex B, quando A non generabit aliquid ex B,' et quod 'A quam cito generabit ex B ignem, generabit ex B ignem summum.'

Et ultimam conclusionem probo sequi ex responsione. Et hoc sic, quia quam cito A erit in generare ignem ex B, erit A in generare ignem summum ex B, et quam cito erit A in generare ignem summum ex B, gener-

---

6 fuit] *om.* P **8** Ad] 12 principale adn. *a. m. in mg.* P **8** ibi] *rep. et del.* S **12** univoce] *om.* P **14** quod] *om.* S **14** sensus] per *add. sed del.* S **14–15** secundus] *a. m. in mg.* P *om.* S **17–18** aeque...B] *a. m. in mg.* P **18** ratio] *rep. et del.* S **21** ex B] *om.* S **22** intelligendo istum] *a. m. in mg.* P **26** B] *rep. et del.* S **26–27** posito...summus] *om.* (*hom.*) S **28** sequitur] *om.* P **33** B] *rep. et del.* S **104.33–105.1** summum...ignem] *a. m. in mg.* P

abit A ignem summum, et hoc accipiendo li 'generabit' primo modo. Et sic probabitur ultima conclusio.

Qua probata, probo paenultimam conclusionem sequi. Et arguo sic: A erit in generavisse ignem summum ex B quando A non generabit ignem summum ex B, igitur A generabit etc.

S 50va | Item, probo secundam conclusionem sic: A erit in generare ignem summum antequam iste ignis erit summus, igitur A generabit ex B ignem etc.

Et sic similiter contingit probare primam conclusionem.

Quod autem consequentiae factae ad probationem conclusionum sint bonae apparet ex responsione posita.

Ad probationem primae conclusionis et secundae respondeo et dico, supposita distinctione de hoc 'generabit' posita superius et accepto li 'generabit' primo modo, quod prima conclusio et secunda sunt possibiles et sequentes ex responsione et aliter non.

Ad probationem paenultimi consequentis dico quod similiter est possibilis et sequens ex responsione accepto isto termino 'generabit' secundo modo cum primo posito in paenultima conclusione, et accepto isto termino 'generabit' primo modo cum secundo posito in eadem conclusione. Et tunc erit iste sensus eiusdem conclusionis, videlicet quod A erit in generavisse ignem summum ex B, quando A non erit in generare aliquid ex B.

Ad probationem ultimae conclusionis similiter patet responsio accipiendo li 'generabit' univoce et hoc primo modo. Unde accipiendo istum terminum 'generabit' in conclusionibus praedictis secundum modos praedictos, erunt omnes ille conclusiones concedendae. Tamen aliter accipiendo istum terminum 'generabit' aliter quam secundum modos praedictos erunt istae conclusiones praedictae negandae, nec tunc sequitur aliquo modo ex responsione posita.

Istis praemissis, respondeo ad principale. Et supposita distinctione de li 'generabit' dico quod qualitercumque accipitur li 'generabit' dum tamen continue accipiatur univoce haec erit falsa: 'A citius generabit ignem summum ex terra in B quam ex aqua in B.' Et tunc ad argumentum in contrarium quando arguitur: 'A citius corrumpet terram in B quam aquam in B, igitur A citius generabit ignem summum etc.' nego consequentiam.

---

10 consequentiae] conclusiones S **16** similiter] sequitur P **19** generabit] secundo modo *add. sed del.* S **19** conclusione] *om.* S **20** conclusionis] consequentis S **23** responsio] et possibilitas *add.* S **24** univoce] uniformiter P **25–26** praedictos...conclusiones] supradictos erunt conclusiones praedictae consequentiae S **28** praedictae] *om.* S **28** nec tunc] non tamen S **32** univoce] uniformiter P **32** haec erit] *inv.* P **35** etc.] *a. m. in mg. corr. ex* etiam P

Et causa est, quia—sicut dictum est prius—A generabit eundem ignem et non diversos ignes ex B et terra et aqua in B. Et ideo licet terra | et P 152rb ipsum B similiter fuerunt corrupta per actionem A in B, manente tamen aqua quae iam est in B, dico quod adhuc erit ita quod A generavit eundem ignem ex B et terra in B corrupta et ex aqua manente quae fuit in B.

Ad aliud argumentum in eodem principali dico negando istud: "A nec incipit nec incipiet generare ignem summum ex B," posito quod A iam incipiat generare ignem ex B intendendo illum ignem quousque fuerit ignis summus. Dico quod sequens est quod A iam incipit generare ignem ex B, videlicet sic exponendo li 'incipit': 'A nunc non generat ignem summum ex B et immediate post hoc generabit ignem summum ex B,' et hic accepto li 'generabit' primo modo pro 'fore in generare,' quod ille sit sensus: A nunc non generat ignem summum ex B et immediate post hoc A erit in generare ignem summum ex B.

Istis positis, nego casum ibi suppositum, videlicet quod "A incipiet generare ignem summum ex B in D instanti, et quod A per tempus ante D instans inducet per totam materiam B formam remissam ignis ex qua forma ignis et materia B resultabit C ignis generandus ab A," quoniam ex secunda particula illius casus sequitur oppositum positi, sicut patet ex dictis, ubi ponitur quod ignis C debeat corrumpi ante D instans, et A iterum incipiat generare ignem ex B intendendo illum ignem quousque fuerit ignis summus, et hoc non est ad propositum.

[Ad 2] Ad aliud argumentum in eodem principali respondeo et concedo quod A desinet generare ignem ex B in F instanti, videlicet sic exponendo li 'desinit': 'A nunc non generat ignem ex B et immediate ante hoc instans generavit' etc.

[Ad 3] Et ad argumentum ultra quando arguitur contra istud sic: "in F instanti erit ita quod B est unum ens in actu, igitur in F instanti erit ita quod nullus ignis est generatus ex B" nego consequentiam.

Et ad aliud argumentum contra istud respondeo et dico, quod si li 'generabit' accipitur tantum secundo modo, est verum quod A post F instans generabit ignem summum ex B, et erit tunc iste sensus: 'A post F instans erit in generavisse ignem summum ex B,' et hoc concedo, quia cum primo fuerit ita quod aliquis ignis summus est generatus ex B per actionem ipsius A, tunc erit A in generavisse ignem summum ex B et non ante.

---

6 dico...istud] respondeo et nego P **6** A] *om.* P **11** hic] *om.* S **13** non] *om.* S **16** et...A] *om.* S **18** ignis] *om.* P **18** C] *om.* P **19** illius] *rep.* S **19** positi] primae S **20** instans] *om.* S **20** A] *om.* S **24** videlicet] *om.* S **25** li] istum terminum S **27** arguitur...istud] arguo idem S **27** Et...arguitur] *rep. et del.* P **31** tantum] *om.* P

1–5 Cf. *inf.*, q. 6, p. 104.8–23.

[a] Sed tamen contra istud posset argui sic: A continue ante F instans generabit ignem summum ex B; et A numquam post F instans generabit
P 152va ignem summum ex B; | igitur A in F instanti erit in generavisse ignem summum ex B.

[b] Aliter sic: A continue ante F instans generabit ignem summum ex B; et A immediate post F instans non generabit ignem summum ex B; igitur A in F instanti erit in generavisse, etc. Minor patet, quia A immediate post F instans non erit in generare ignem summum ex B. Quod probo sic, quia in F instanti erit omnis ignis generatus ex B quem A generabit ex B, et per consequens A immediate post F instans non erit in generare ignem aliquem ex B.

[c] Tertio sic: A desinet generare ignem summum ex B; et non ante F instans nec post; igitur in F instanti.

[Ad a] Ad primum argumentum respondeo et dico quod accepto li 'generabit' secundo modo minor illius argumenti est falsa. Et ideo dico quod aliquando post F instans A generabit, id est, erit in generavisse ignem summum ex B, videlicet tunc primo cum ex toto B fuerit generatus ignis summus per continuam transmutationem A in B praecedentem.

[Ad b] Ad aliud argumentum concedo primum antecedens et nego primam consequentiam.

Sed adhuc contra illud posset argui ulterius, quia dato isto sequitur quod ista possent stare simul 'A continue usque ad F instans erit in generare ignem summum ex B,' et haec 'per nullum tempus post F erit A in generare ignem summum ex B,' et 'in F instanti non erit A in generavisse ignem summum ex B,' et haec 'in aliquo instanti post F instans erit A in generavisse ignem summum ex B.' Et hoc est quod concedo, videlicet quod ista quattuor possent stare simul. Primum illorum, et tertium, et quartum satis patent ex praedictis. Et secundum faciliter potest patere, dato quod A non generabit aliquem novum ignem ex B post F instans, sed intendat ignem qui est generatus ex B in F instanti quousque ille ignis fuerit ignis summus. Isto enim posito, sequitur quod per nullum tempus post F erit A in generare aliquem ignem summum ex B. Ex quo sequitur secundum, istud videlicet quod per nullum tempus post F instans erit A in generare ignem summum ex B in F instanti et quod in F instanti erit ita; ex quo sequitur secundum, istud videlicet quod per nullum tempus post F instans erit A in generare ignem summum.

---

1 tamen] *om.* P **14** argumentum] istorum S **23–26** et...B] etc. S **24–25** haec...et] *om.* (*hom.*) S **27** stare simul] *inv.* S **28** faciliter] *om.* P **28** dato] posito S **31** posito] *om.* P **31** quod] *om.* P **31** tempus] erit *add.* P **32** aliquem] *om.* S **32** summum] *om.* P **34–36** ex...summum] *om.* S

[Ad c] Ad tertium argumentum hic factum respondeo et concedo quod A desinet generare ignem summum ex B in F instanti, et quod in F instanti erit ita quod A non generat ignem summum ex B, et immediate ante F instans generavit ignem summum ex B, et hoc accipiendo li 'generat' pro 'esse in generare' sicut prius fuit acceptum li 'generabit' pro 'fore in generare,' et non accipiendo li 'generavit' pro 'esse in generavisse.'

Sed quia posset apparere quibusdam quod iste terminus 'esse in generavisse' non | debeat accipi primo modo quo hic accipitur, probo quod sic, P 152vb quia illa non foret possibilis: 'Socrates nunc non pertransit A spatium et immediate ante hoc pertransivit A spatium,' posito quod Socrates nunc desinet pertransire, non enim nisi ad talem intellectum, id est, Socrates immediate ante hoc fuit in pertransire A spatium et non in pertransivisse.

Unde dico ulterius quod licet in F instanti erit ita quod A nunc non generat et immediate ante hoc generavit hoc ignem, secundum quod dictum est etc., non tamen sequitur quod in F instanti erit A in generavisse ignem summum ex B. In terminis enim accidentalibus non valet talis consequentia, sed tamen in terminis essentialibus et substantialibus bene valeret talis consequentia.

Et sic patent responsiones tam ad argumenta facta in duodecimo principali quam ad argumenta facta hic, supponendo tamen illud quod uterque illorum terminorum, videlicet 'generabit' et 'generavit' indifferenter significant secundum utramque acceptionem hic usitatam, etsi hoc negatur ab aliquo opinionis contrariae, nihilominus supponi poterit contra eum et postquam istos terminos sic significare est satis possibile communis modus loquendi hoc | admittit. S 50vb

Et sic redibunt eadem argumenta quae prius et eaedem responsiones quae prius.

Quae quidem responsiones, licet videantur satisfacere argumentis factis tam hic quam in duodecimo principali, quidam tamen arguunt aliter contra unam responsionem de numero illarum quae concedit hanc suppositionem suppositam in duodecimo principali, videlicet quod "elementa

---

5–6 sicut...generare] istud prius acceptis *a. m. in mg.* P **8** debeat...primo] assignentur S **13** dico] *om.* P **13** nunc] *om.* S **15** etc.] *a. m. in mg. corr. ex* etiam P **15** generavisse] generare P **17** essentialibus...substantialibus] naturalibus S **17–18** talis consequentia] *om.* S **21–25** illorum...hoc] *inf. pag.* S **22** usitatam] *a. m. in mg. corr. ex* usitationem P **26** argumenta] *om.* S **29–0** quidam...principali] *om.* (*hom.*) P

29–30 Cf. Burl., *In De gen.*, p. 321: "Item: Si elementa manerent actu in mixto, aut igitur manerent simul ita, quod in eodem loco eis adaequato, aut in diversis locis... Si in eodem loco, tunc diversa corpora essent simul, et etiam formae contrariae essent simul."

manent coextensa in mixto." Arguunt autem quidam contra istam suppositionem: data ista suppositione sequitur, cum omnia elementa sint corpora, quod duo corpora forent simul in eodem loco, et quod dimensiones penetrarent se.

Sed ad istud argumentum respondeo et concedo quod duo corpora sunt simul in eodem loco, quia in eodem loco in quo est mixtum compositum ex illis. Et dico quod non sequitur ex hoc quod dimensiones penetrarent se, quia in mixto praecise hae eaedem dimensiones sunt dimensiones mixti et elementorum in mixto, et sic eadem est materia mixti et elementorum in mixto.

Aliter arguunt quidam, quia data suppositione praedicta, sequitur quod ignis in mixto frigido foret frigus. Et hoc probant ipsi sic: quia si sic, tunc per totum ignem in mixto extendetur maior frigiditas quam caliditas.

Huic argumento respondeo et nego istam: "ignis in mixto est frigus." Et tunc ad probationem quando arguitur sic: 'per totum ignem in aliquo mixto maior est frigiditas quam caliditas, igitur ignis in aliquo mixto est frigus' dico quod consequentia non valet. Et causa est, quia licet sic sit, P 153ra tamen illa frigiditas non est qualitas ignis | in mixto, sed qualitas alterius elementi in mixto, et ideo frigiditas non denominat ignem in mixto, sed aliud elementum secum coextensum.

Aliter arguunt quidam contra eandem suppositionem, quia data ista suppositione, sequitur quod ignis in mixto foret ita densus sicut terra in mixto. Et hic dico quod hoc non est inconveniens, immo dico quod nulla est terra habens aliquam densitatem citra densitatem summam quin ignis in mixto potuerit habere tantam densitatem. Non tamen est hoc verum de igne ipso manente summo.

[Ad tertium decimum argumentum principale]

[Ad 1] Ad tertium decimum et ultimum principale respondeo et admitto suppositionem suppositam ibi, et nego istam: "aliquid generatur a se ipso." Et tunc ad argumentum in oppositum quod est, quod "aliquid corrumpitur a se ipso, igitur aliquid generatur a se ipso" dico quod aliquid corrumpi a se ipso potest esse dupliciter: vel per se, id est, absque causa aliqua accidentali, vel per accidens, id est, mediante aliquo extrinseco aut

---

1 quidam] *om.* S **3** corpora] *om.* P **6** loco] simul *add.* P **8** eaedem] *om.* P **8** dimensiones] *om.* P **9–10** et...mixto] *om.* S **12** frigus] frigidus P **12** ipsi] *om.* P **14** frigus] frigidus P **16** maior est] excedet maior P **17** frigus] frigidus P **18** qualitas] caliditas P **21** eandem suppositionem] suppositionem praedictam A **23** dico] *sup. lin.* P **23** immo dico] *rep.* S **28** Ad] ad tertium decimum argumentum principale *a. m. adn. in mg.* P **32** esse] intelligi P

mediante actione unius partis in aliam. Primo modo dico quod nihil potest corrumpi a se ipso. Secundo modo tamen potest aliquid corrumpi a se ipso, verbi gratia, si foret unum continuum D, cuius una medietas foret ignis summus, et alia medietas foret composita ex igne remisso et aqua secum coextensa, et illae medietates sic applicantur adinvicem quod extremum medietatis summae calidae tangeret extremum remissae calidae, et B per actionem medietatis suae summe calidae in medietatem suam remisse calidam corrumpet aquam in eadem medietate, quia si sic foret, tunc corrupta aqua in illa medietate corrumpetur et illa medietas et totum D, sicut notum est.

Unde dico quod isto modo potest aliquid corrumpi a se. Et loquendo de tali corruptione nego consequentiam: 'aliquid corrumpit se, igitur aliquid generat se.' Et similiter nego istam consequentiam: 'aliquid corrumpit se, igitur aliquid corrumpit se in aliquod ens.' Nec loquendo modo isto de corruptione procedit argumentum, nec repugnat isti responsioni istud allegatum in duodecimo principali, videlicet quod "nihil corrumpitur in nihil," quia illud intelligitur sic, id est: nihil quod corrumpitur ab aliquo corrumpente se ipsum per se, et non per accidens corrumpitur in nihil, sed sic non est in proposito. Et sic solvitur illud argumentum.

Quod quidem argumentum licet sic solvi possit, tamen quia in illo argumento principaliter intendetur probare quod idem alteret se respondeo ad istam propositionem "idem alterat se." Et suppono hic consimilem distinctionem de alteratione, sicut fuit distinctio prius posita de corruptione. Et dico quod loquendo de alteratione per se et non per accidens, quod nihil idem alterat se. Cuius ratio est, quia si aliquod idem alteraret se per se et non per accidens, aut illud foret simplex aut compositum. Non simplex, et hoc loquendo de simplici summo, sicut manifestum est. Si fuerit compositum, erit compositum per aliquam formam unam, quae forma erit forma totius et non partis, et illa forma | nititur conservare totum P 153rb compositum, eodem modo sicut forma simplicis summi nititur conservare simplex summus.

Sed tamen quod aliquid idem alteret se per accidens, scilicet per aliquam sui partem aut per iuvamentum extrinsecum hoc non nego, sed dico quod hoc est satis possibile. Et ideo dico quod A, de quo arguitur in tertio

---

3 continuum] *in mg. corr. ex* compositum S **3–4** foret...medietas] *om.* (*hom.*) P **5** sic applicantur] fleverentur(!) et applicarentur P **6** calidae] *om.* S **7** remisse] *om.* P **14** corrumpit] *a. m. in mg.* P **16** quod nihil] *om.* P **18** corrumpente se] ente corrupto P **22** hic] *om.* P **23** distinctio...posita] prius fuit supposita P **24** dico] tunc *add.* P **24–25** quod nihil *scr.*] quod P nihil S **32** quod] *a. m. in mg.* P **33** sed] immo P

19 Cf. p. 80.13–23.

decimo principali, non alterat se et hoc per se. Et dico similiter quod nec A nec ignis in A contrariatur terrae in A contrarietate sufficiente ad actionem, quia tam ignis in A quam A compatiuntur secum terram in A. Dico tamen quod terra in A resistit ipsi A et igni in A, sed non tamen tali resistentia quae est per se sufficiens ad actionem unius in aliud. Unde dico quod solum ideo terra in A resistit ipsi A, quia habet aliquam inclinationem naturalem contrariam inclinationi naturali ipsius A. Sed hoc non sufficit ad hoc quod aliqua agant et patiantur adinvicem.

[Ad 2] Et per hoc solvitur secundum argumentum in tertio decimo principali. Patet enim ex praedictis quod licet tunc alteraret terram in A per aliquod iuvamentum extrinsecum alterans totam A, non sequitur quod A sufficienter contrarietur terrae in A, nec quod A ageret in terram in A infinita velocitate cum terra in A resistat ipsi A, secundum quod positum est.

[Ad 3] Ad tertium argumentum tertii decimi principalis respondeo. Et pro toto illo argumento dico ad auctoritatem Commentatoris III *Physicorum* commento 42 quod argumentum suum bene valet, dato quod aliquod infinitum foret compositum ex elementis, quorum tamen unum esset infinitum. Quia, si sic foret, tunc sequitur—sicut dicit Commentator ibidem—quod illud infinitum elementum corrumperet omnia alia elementa, non quia illud infinitum elementum alteraret se, sed quia illud infinitum elementum dominaretur super omnia alia elementa, et sufficienter contrarietur illis, secundum quod Commentator ibi accipit ab antiquis. Sed sic non pono de aliquo finito composito ex elementis, videlicet quod aliquod elementum in tali composito sic sufficienter contrariatur alteri elemento in eodem composito secum coextenso.

[Ad 4] Ad quartum argumentum tertii decimi principalis et ad auctoritates in illo argumento patet responsio per ea quae posita sunt in principio responsionis principalis ad tertium decimum principale, quoniam ex illis auctoritatibus positis in argumento priore non plus sequitur nisi quod aliquid corrumpitur a se ipso per accidens. Et istius positionis causa satis fuit superius declarata.

---

1 et...se] *a. m. in mg.* P **2** in A] *om.* S **4** sed] similiter S **7** Sed] et P **10** in A] *om.* S **19** Quia] *om.* S **19** dicit] *om.* P **21–22** alteraret...elementum] *om.* S **25** contrariatur] *a. m. in mg.* P **28** argumento] *om.* S **28–29** in...principale] *om.* S **28–29** posita...principalis] *textus illegibilis* S **31** ipso] *om.* S **32** declarata] Et sic finitur quaestio prima magistri Willelmi de Colynigam Oxoniensis *expl.* P Et sic amen, amen explicitur. Expliciunt quaestiones Cholicum quae potui reperire, scriptae, et completae per manum Iacobi de Curte M.CCC.L. die martis quinta die mensis Octobris *expl.* S

16–17 Cf. p. 80.15–27.

Quaestio 2
Utrum in omni generatione tria principia requirantur

[Argumenta principalia]
[Primum argumentum principale]

[1] Probo quod non, quia, si sic, tunc in omni generatione lucis tria principia requirantur. Consequens est falsum. Ad cuius falsitatem probandam suppono istam suppositionem quod 'omne lucidum sit natum generari subito.' Ista autem suppositio fundatur super Commentatorem VI *Physicorum* commento 32, et II *De anima* commento 70. Ista suppositione supposita, suppono istum casum quod B sit unum medium aereum in quo medio ponatur obstaculum C; et quod A sit lumen lucidum quod egit lucem usque ad obstaculum C; et quod A sufficeret agere lucem per totum B, si C non impediret A ad agendum lucem per totum B. Et pono ultra quod C obstaculum successive removeatur quousque A illuminaverit quamlibet partem B non illuminatam, et quod A non aget in B nisi vel motum vel lucem mediante quo motu ageret lux in B.

Isto supposito, probo quod non in omni generatione tria principia requirantur, quia, si sic, tunc in generatione lucis quam generabit A in B tria principia requirantur. Consequens est falsum, quia ex consequente sequitur quod A aget lucem in B. Quod tamen probo esse falsum, quia suppono quod D sit totum tempus per quod A aget lucem in B. Tunc arguo sic: in nullo instanti D temporis erit ita quod A aget per aliquam partem B, igitur A non aget per D tempus lucem in B. Antecedens probo, quia si detur quod in aliquo instanti D temporis intrinseco erit ita quod A aget per aliquam partem B, sit igitur ista pars E, et instans illud sit F. Et quaero tunc: aut in F instanti erit totum E illuminatum aut non. Si sic, igitur ante F est aliqua pars E illuminata. Consequentia patet, quia

Fundamentum editionis: Ms. (S) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7–7–13; apparatus criticus: P.

9 VI] III supra P **10** 32] 82 P **10** II] primo P **11** unum] lumen P **11** quo] cuius P **14** si C] sic P **14** pono] suppono P **17** vel] *om.* P **20** est] *om.* P **27** tunc] etiam P **27** E] *om.* P **27** aut] vel P **27** Si] *om.* P **28** E] *om.* S

9–10 Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 265vb(M): "... quoniam Aristoteles et omnes Peripatetici dicunt hic omne transmutationes que fiunt in non tempore et hoc manifestum est in illuminationibus."; Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 70, p. 237.

E successive illuminabitur sicut obstaculum C successive removebitur. Et ex consequente arguo ultra sic: ante F instanti erit aliqua pars E illuminata; et quam cito fuerit aliqua pars C illuminata, A desinet agere in illam partem; igitur aliquam partem E desinet A illuminare in F instanti. Minor patet ex suppositione supposita in principio. Et ex consequente arguo sic | ulterius: aliquam partem E desinet A illuminare in F instanti, igitur in S 27va aliquam partem E desinet A agere in F instanti. | Consequentia patet ex P 71va casu. Et tunc arguo sic: in aliquam partem E desinet A agere in F instanti, et nulla parte E bis desinet A agere, sicut pono, igitur in aliqua parte E non aget A in F instanti; et, si sic, igitur in F instanti non erit ita quod A agit per E partem istius B, quod est probandum. Et ultima consequentia patet, quia ista consequentia est bona: 'A aget per E, igitur A aget per quamlibet partem E,' sicut probabo postea. Si autem dicatur quod in F instanti non est totum E illuminatum, tunc sequitur quod in F instanti erit aliqua pars E non illuminata in qua A non aget in F instanti, et per consequens in F instanti non erit ita quod A aget per aliquam partem ipsius B. Et eodem modo sicut arguitur de instanti F et parte B quae est E, ita arguendum est de quolibet instanti intrinseco ipsius D et qualibet parte ipsius B. Et per consequens sequitur quod in nullo instanti intrinseco D temporis erit ita quod A aget per aliquam partem B. Si autem dicatur huic argumento quod ista consequentia non valet: 'A aget per aliquam partem B, igitur A ageret per quamlibet partem eiusdem partis'—contra: si sic, tunc sequitur eadem

---

2 ante] aut in S **3–4** in...partem] rep. P **4** in] ante P **6** aliquam] *om.* P *sup. lin.* S **6** A illuminare] *om.* P *sup. lin.* S **6** in] ante P **7** in] ante P **7** instanti] horam non sequitur quod inducet formam substantialem similem formae substantiali in ipso A quia A non agit nisi mediante qualitate et per totam horam erit qualitas eiusdem aquea et aeris et ita dicendum est de B. Et ita patet quod licet A et B agerent per qualitates quae forent propriae sibi tamen non inducent formas substantiales et nunc agunt nisi per communes qualitatates, ideo non sequitur conclusio. Ad quintum principale dico quod haec consequentia non valet: 'A potest corrumpere duplum passum ad passum quod corrumperetur a D et in duplo maiori tempore quam sit idem tempus in quo D corrumpet suum passum, igitur A et D aequalis virtutis et dico quod antecedens *add. sed del.* P **7–8** Consequentia...sic] *om.* P **8–11** nulla...probandum] *in mg.* S **9** partem...E] *om.* P **9** bis...agere] A bis agere P **18** ipsius] illius P **19** sequitur] sequeretur P **19** D] *om.* P **22** eiusdem partis] *in mg.* S

---

7 Cf. Kilv., *Q. sup. De gen.*, q. 3, f. 71ra: "... horam, non sequitur quod inducet formam substantialem similem formae substantiali in ipso A, quia A non agit nisi mediante qualitate et per totam horam erit qualitas eiusdem aquae et aeris, et ita dicendum est de B. Et ita patet quod licet A et B agerent per qualitates quae forent propriae sibi, tamen non inducent formas substantiales et nunc non agunt nisi per communes qualitates, ideo non sequitur conclusio. Ad quintum principale dico quod haec consequentia non valet: 'A potest corrumpere duplum passum ad passum quod corrumperetur a D et in duplo maiori tempore quam sit idem tempus in quo D corrumpet suum passum, igitur A et D sunt aequalis virtutis.' Et dico quod antecedens super quod consequentia fundatur includit contradictionem."

ratione quod ista consequentia non valeret: 'A agit per totum B, igitur A agit per quamlibet partem B.' Et per consequens ista starent simul quod 'A agit per totum B' et quod 'aliqua pars B est per quam A non agit;' et, si sic, tunc sequitur ulterius quod ista similiter starent simul 'A agit lucem per totum B et tamen aliqua pars B non est illuminata' et quod 'simul A egit lucem per totum B et tamen aliqua pars B nec est nec fuit illuminata.' Consequens est falsum.

Item, ex ista responsione sequitur quod ista consequentia sit bona: 'A agit per aliquam partem B, igitur A agit per totum B.' Quod probo sic, quia pono quod sit aliqua certa pars B per quam, si A agat, sequitur quod A agat per totum B, et, gratia exempli, sit illa pars medietas B. Et arguo tunc sic: ista consequentia est bona: 'A agit per medietatem B, igitur A agit per totum B;' ergo eadem ratione ista consequentia est bona: 'A agit per
P 71vb totam illam medietatem istius medietatis, | igitur A agit per totam illam medietatem.' Et per consequens cum ista consequentia sit bona: 'A agit per totam illam medietatem,' igitur etiam sequitur a primo ad ultimum: 'A agit per medietatem medietatis B, igitur A agit per totum B.' Et ita similiter contingit arguere de medietate medietatis illius, et sic in infinitum. Et semper infert per argumentum a primo ad ultimum, quod A agit per totum B; ex quo sequitur quod ista consequentia sit bona: 'A agit per aliquam partem B, igitur A agit per totum B.'

Si autem conceditur quod ista consequentia sit bona—contra: dato isto sequitur quod aeque difficile erit agere per aliquam partem B sicut per totum B, licet B fuerit difforme et difformiter resistens. Quod autem illud sequitur probo, quia secundum istam responsionem non erit possibile quod aliquid agit per aliquam partem B nisi ipsum agat per totum.

Item, ex ista ultima sequitur quod si aliquid durabit per aliquam partem temporis aeterni, quod ipsum durabit per totum tempus aeternum; et quod si aliquid intendit motum suum per aliquam partem alicuius temporis, ipsum intendit motum suum per totum illud tempus.

Ex isto sequitur ultra quod foret possibile, quod aliquid per idem tempus continue intendit motum et remittit continue eundem motum, posito quod aliquod mobile moveatur per primam medietatem alicuius [temporis] continue intendendo motum suum, et per secundam medietatem

---

3 B] igitur A agit per quamlibet partem B *add. sed del.* S **3** quod] *om.* P **3** si] *om.* S **4** similiter] *om.* S **5–6** et...illuminata] *in mg.* S **7** est] *om.* P **9** B,] *om.* P **10** quod] tota S **10–11** sequitur...agat] *om.* P **11** B] *om.* S **14** illam] *om.* P **20** sit] *rep. et del.* S **28** totum] *om.* P *in mg.* S **29** quod] *om.* P **32** continue] *om.* P **115.32–116.1** posito...suum] *om.* P *in mg.* S

eiusdem temporis continue tardando motum suum. Similiter ex ista responsione sequuntur multa alia inconvenientia similia.

Aliter potest responderi huic sustinendo primam responsionem, dicendo videlicet quod ista consequentia non valet: 'A agit per aliquam partem B, igitur A agit per quamlibet partem illius partis.' Et similiter dicitur quod ista consequentia non valet: 'A agit per aliquam partem B, igitur A agit per totum B.' Sed requiritur ad hoc quod A agat per totum B, quod A agat per aliquam partem B, quae pars sit medietas B vel maior quam medietas B, et per quamlibet partem medietatis.

Et sic respondentes dicunt quod si [A] agat per talem partem B et per quamlibet partem eiusdem partis, tunc est verum quod A agit per totum B.

Sed contra istam responsionem arguo, quia ex ista responsione sequitur sicut ex prima, quod posset [esse] aliqua pars B minoris resistentiae quam B per quam agere foret aeque difficile sicut agere per totum B, posito quod B foret difformiter resistens et magis secundum unum extremum quam secundum aliud. Et quod foret possibile quod aliquid intendet motum suum continue per totum unum diem, et tamen per aliquam partem eiusdem diei remittet eundem motum, posito quod aliquid intendat motum suum per tres quartas unius diei, et idem remittat motum suum per quartam quartae eiusdem diei.

Item, data ista responsione nihilominus sequitur illud idem quod fuit principaliter probandum, videlicet quod in nullo instanti intrinseco D temporis erit ita quod A agit per aliquam partem | B, quia—sicut argutum P 72ra
fuit—quocumque instanti intrinseco D accepto erit ita in illo instanti quod nulla est pars B per cuius quamlibet partem A agit.

Et ideo respondetur aliter concedendo quod in nullo instanti D temporis erit ita quod A aget per aliquam partem B.

Contra: data ista responsione, sequitur ista conclusio quod 'continue per totum tempus D A aget in B, et tamen in nullo instanti D temporis erit ita quod A aget per aliquam partem B.' Quod autem ista conclusio sequitur satis patet, quia prima pars illius conclusionis patet ex casu prius posito, et secunda patet ex responsione hic posita.

Sed probo quod ista conclusio sit impossibilis, quia ex ista conclusione sequitur quod A continue per totum tempus D aget in B, et tamen numquam A aget aliquam actionem in B. Quod autem A per totum D

---

2 similia] consimilia P **3** huic sustinendo] *inv.* P **3–4** dicendo] *del.* S istam *add.* S **8** per...B] *in mg.* S **9** partem medietatis] *inv.* P **14** sicut agere] *om.* P **15** secundum] *om.* P **15–16** secundum] *om.* P **16** Et quod] sed aliud P **19** per quartam] in quarta P **20** diei] speciei(!) P **24** intrinseco] *om.* P **25** est] *om.* P **25** agit] et intendendo *add. sed del.* S **26** ideo] *om.* P **31** illius] *om.* P **31** prius] superius P **33** conclusio] *om.* P **34** quod...continue] *om.* P *in mg.* S

continue aget in B manifestum est ex casu superius posito. Et quod A numquam aget aliquam actionem in B probo sequi data conclusione praedicta, quia pono quod A numquam aget in B post D tempus. Et arguo tunc sic: A numquam aget aliquam actionem in B post D tempus; et A numquam aget aliquam actionem in B in D tempore; igitur etc. Maior
S 27vb patet ex casu posito. Et minorem | probo, quia si A ageret aliquam actionem in B in D tempore, igitur aliquando foret ita in D tempore quod aliqua actio A est in B. Consequentia patet per Commentatorem III *Physicorum* commento 18, et commento 20, et commento 21: *actio motoris sit in moto non in motore*. Sed quod numquam erit ita in D tempore quod aliqua actio A est in B proprie, quia, si sic, tunc in D tempore foret ita quod aliqua actio A est extensa per aliquam partem B; et, si sic, tunc sequitur ultra quod in D tempore foret ita quod A agit per aliquam partem B, quod prius est improbatum.

[2] Aliter dicitur ad principale negando suppositionem prius suppositam. Et sic dicentes dicunt diversimode. Quidam enim dicunt quod lux generatur successive secundum quantitatem in spatio, sed non secundum intensionem in forma. Et sic dicentes sic intelligunt quod lux prius generatur in parte minori spatii quam in parte maiori. Sed non prius generatur lux remissior quam intensior, et hoc quia generans lucem non intendit eam postquam fuerit generata nisi lux in generante similiter intendatur. Aliter dicunt alii quod lux generatur successive et secundum quantitatem in spatio et secundum intensionem in forma, ita quod in omni generatione lucis prius generatur lux minor quam maior et remissior quam intensior.

Contra primam responsionem procedit argumentum principale eodem modo in toto, sicut procedit contra positionem illam quae admittit suppositionem prius suppositam.

Ideo dimissa prima positione, arguo contra secundam positionem, quia ex illa positione sequitur ista conclusio quod 'A est lucidum et non est dare maximum medium quod A sufficit illuminare nec minimum quod A non sufficit illuminare.' Et quod ista conclusio sequitur probo, quia

---

1–2 quod...B] *om.* (*hom.*) P **1–3**] casu...pono *in mg.* S **2–3** conclusione...quia] praedicta conclusione P **3** aget] taliter *add.* P **3** in...D] post B (*del.*) D S **4–7** igitur...tempore] *om.* (*hom.*) P **4–5** in...B] *inf. pag.* S **4** post] in P **4** tempus] tempore P **7** in B] *sup. lin.* S **9** 18] 10 P **9** et...20] *om.* P **9–10** actio...motore] *om.* P *in mg.* S **10** D] *om.* P **11–12** A...A] *om.* P **12** et...sic] *om.* P **13** ultra] *om.* P **16** dicentes dicunt] *in mg.* S **18** dicentes] per *add.* P **21** similiter intendatur] generatur P **22** quod] aliquando *add.* P **22** generatur] lux *add.* S **23** quod] *om.* P **24** et...intensior] lux remissior P **25** principale] item *add.* P *add. sed del.* S **29** est lucidum] aget medium(!) P **30–31** nec...illuminare] *in mg.* S

8–9 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 18, f. 92va(G); comm. 20, f. 94ra(C).

pono quod A sit unum lucidum uniforme quod illuminabit | totum B. P 72rb
Quo posito, arguo sic: A intendet lucem in B; et A non desinet intendere lucem in B quousque tota lux in B fuerit aeque intensa sicut est lux in A; igitur A aget per totum B lucem aeque intensam cum luce in ipso A. Consequentia patet de se. Et maior patet ex secunda positione iam posita. Et minorem probo, quia quocumque gradu lucis acto in B erit B minoris resistentiae quam prius, et A maioris potentiae ad intendendum lucem in B quam prius; et per consequens cum impedimenta extrinseca deducantur—ut suppono—sequitur quod A non desinet intendere etc. Quod autem istud sequitur probo per consimilem modum arguendi in aliis, quoniam illa consequentia est bona: 'A ignis summus intendit caliditatem in aliquo passo, et quocumque gradu caliditatis acto in illo passo etc., igitur ignis in summo non desinet intendere caliditatem in illo passo quousque caliditas fuerit summa,' et hoc si cetera impedimenta deducantur. Nec potest poni haec aliqua ratio quare valebit argumentum de igne summo agente caliditatem et non de A agente lucem, postquam A agit lucem successive eodem modo secundum intensionem in forma sicut ignis summus ageret caliditatem; et, si sic, sequitur quod A non desinet intendere lucem in B quousque tota lux in B fuerit aeque intensa sicut est lux in A. Ex quo sequitur ultra quod per totum B A aget lucem aeque intensam cum luce in ipso A; et, si sic, sequitur quod A potest illuminare duplum medium ad B aequali luce sicut est lux in A. Consequentia patet, quia cum A egerit per totum B, erit A aeque lucidum et tantae potentiae sicut prius, et per consequens tunc poterit A illuminare aliquod medium aequale B ad tantum gradum lucis sicut est lux in A; et eodem modo contingit arguere quod A potest illuminare duplum medium ad B aequali luce sicut est lux in A, et eodem modo contingit arguere quod A potest illuminare triplum medium ad B, et quadruplum, et sic in infinitum; et sic sequitur conclusio probanda quod est "A est lumen lucidum et non est dare maximum medium etc."

Item, contra istam positionem arguitur aliter sic: lux generatur successive secundum intensionem in forma et non subito, ergo lux corrumpitur vel saltem corrumpet successive. Consequentia patet de se. Et antecedens patet ex ista positione. Et ex consequente | sequitur hoc impossibile, quod P 72va lux extranea acta in medio posset manere in medio sine conservatione

---

2–3 et...B] *rep.* P **5** ex secunda] ista P **7** acto] accepto P **11** quoniam illa] contrariis P **13** in summo] summus P **17–18** eodem...forma] in forma eodem modo P **19** fuerit] *om.* P **20** sequitur...quod] *om.* P **20–21** per...aget] A aget per totum B P **22** est] *om.* P **24** tunc] *om.* P **26** modo] gradu(!) P **26–28** duplum...illuminare] *om.* (*hom.*) S **28** ad B] *om.* P **29** a est] aliquod S **34** hoc] istud P **35** lux...medio] est aliqua lux in medio acta P **35** manere...medio] *in mg.* S in medio *om.* P

lucidi extrinseci, eodem modo sicut caliditas acta potest manere sine conservatione calidi extrinseci.

[3] Aliter potest dici ad principale quod A continue aget in B diversam lucem et diversam, ita quod nulla lux agenda in B manebit per tempus. Et sic ponentes ponunt similiter quod in nulla alteratione manet qualitas eadem per tempus. Et contra sic ponentes non procedit argumentum principale.

Sed contra probo quod ista positio sit falsa, quia ex ista responsione sequitur eadem ratione quod continue corrumpetur lux in ipso A, quod tamen falsum est.

Item, ex ista positione sequitur quod nulla lux posset manere per tempus, quia nulla est ratio quare una lux potest manere per tempus quin eadem ratione potest alia lux manere etc. Et arguo tunc sic: nulla lux potest manere per tempus, igitur nulla lux potest agere caliditatem successive; et si nulla lux potest agere caliditatem successive, igitur nulla lux potest agere caliditatem. Consequentia ultima patet, quia nulla caliditas potest agi subito. Et falsitas consequentiae ultimae patet II *De coelo et mundo* commento 42.

Item, ex ista responsione sequitur quod in nulla alteratione manebit eadem qualitas per tempus; et, si sic, igitur nulla alteratio foret motus unius. Consequentia patet per Commentatorem V *Physicorum* commento 35.

Item, ex ista positione sequitur quod in alteratione aquae ab igne, ubi ignis calefacit aquam, quod continue foret in aqua diversa frigiditas acta et non maneret frigiditas eadem per tempus in aqua calefacta sicut nec caliditas. Et, si sic, pono tunc quod C ignis calefaciat aquam D per totum, et
S 28ra capio frigiditatem iam actam in D quae frigiditas sit E. | Et arguo tunc sic: A corrumpit E frigiditatem vel A corrumpet E frigiditatem; sed A non corrumpit E frigiditatem; igitur A corrumpet E frigiditatem. Si autem dicatur quod A corrumpet E frigiditatem, vel igitur subito vel successive. Non successive, sicut manifestum est ex positione posita. Nec subito, quia, si sic, igitur cum A in hoc instanti inciperet subito corrumpere E frigiditatem, sequitur [quod] A in hoc instanti sufficit corrumpere subito E

---

5 ponentes ponunt] potest poni P **9** continue] *in mg.* S **11** lux] *om.* P **12** nulla est] non est aliqua P **14** lux] potest manere successive et sic nulla lux *add. sed del.* S **15** et...successive] *om.* (*hom.*) S **19** responsione] positione P **19** nulla alteratione] alteratione non P **20** motus unius] maior alia P **21** V] *in mg.* S **24** eadem] illa P **25** Et] *om.* P **25** tunc] supra *add. sed del.* S **26** tunc] *om.* P **27–28** vel...frigiditatem] *om.* (*hom.*) P **29** E] A *add. sed del.* S **31** subito] *om.* P

6–7 Cf. *sup.*, q. 1, p. 56.30–32 **8–10** Cf. *inf.*, q. 6, p. 47.25–9. **17–18** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 42, p. 353. **21** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 35, f. 228va–vb. **22–25** Cf. *inf.*, q. 6, p. 457.11–13.

frigiditatem, sequitur quod A in hoc instanti subito corrumpet E frigiditatem, et per consequens in hoc instanti E frigiditas est corrupta; ex quo sequitur quod in eodem instanti est frigiditas E corrupta et generata.

Item, ex ista positione sequitur quod non est possibile quod aliqua acta caliditas ab aliquo homine sentiatur ab eodem homine, quia secundum positionem non est possibile quod caliditas acta in homine maneat per tempus nec intensio caliditatis.

Item, ex ista positione sequitur lucem, nec caliditatem, nec intensionem aliquam intendi, quia si aliqua illarum intenderetur, illa maneret per tempus, | quod est contra istam positionem. P 72vb

Item, ex ista positione sequitur quod nullus ignis possit calefacere aquam per tempus. Quia si aliquis ignis calefaceret aquam per tempus, tunc aut ignis remitteret formam aquae per tempus, cum forma aquae sit remissibilis, sicut patet per Commentatorem III *De coelo et mundo* commento 67. Et si ignis remittat formam aquae per tempus, et cum forma aquae sit per tempus, igitur continue forma aquae remitteretur; et per consequens continue foret diversa forma aquae et non maneret eadem forma aquae per tempus, sicut nec maneret eadem frigiditas aquae per tempus; et, si sic, ergo continue generetur nova aqua et continue corrumperetur aqua praecedens, et sic sequitur intentum arguendo a primo ad ultimum.

Item, ex ista positione sequitur quod ista conclusio foret possibilis: 'aliquis ignis generat aliquam aquam, et idem ignis generatur ab eadem aqua,' posito quod aliquis ignis agat in aliquam aquam secundum se totam, et eadem aqua reagat in eundem ignem secundum se totum. Tunc ex illo casu posito et positione prius posita sequitur quod aqua reagens iam de novo generatur et non nisi per ignem agentem, igitur ignis agens iam generat aquam reagentem; et eodem modo contingit probare quod idem ignis iam generatur ab eadem aqua.

Item, ex ista positione et ex casu principali posito sequitur quod A continue per totum tempus D agat per aliquam partem B diversas luces. Quod tamen probo esse falsum, quia pono quod illa pars B sit prima pars proportionalis B. Et arguo tunc sic: omnes luces quas A aget per primam partem

---

1–2 sequitur...frigiditatem] *om.* (*hom.*) S **5** caliditas...homine] *in mg.* S **13** per tempus] *om.* S **22** aliquam aquam] *om.* P **25** positione] responsione P **26–27** iam generat] regenerat S **29** et] rep. et del. S **29** posito] supposito P **32** tunc] *om.* P **32** omnes...quas] omnem lucem quam scilicet P

---

14 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:105–111: "Si igitur aliquis dixerit ex hoc ut forme substantiales recipiant magis et minus (et hec est dispositio accidentium non formarum substantialium, dictum est enim in multis locis quod forme substantiales non recipiunt magis et minus), dicemus quod forme istorum elementorum substantiales sunt diminute a formis substantialibus perfectis."

proportionalem B in D tempore, A sufficit agere per eandem partem in tempore in duplo minori, et in tempore in triplo minori, et sic in infinitum; et A non habet aliquod impedimentum nec habebit ad agendum; igitur A sic aget; et, si sic, igitur non est ita quod A continue per totum D tempus aget, etc., quod est oppositum illius positionis. Maiorem primi argumenti probo, quia quacumque luce accepta quam A aget per primam partem proportionalem B in D tempore est ita quod A agit illam lucem subito et sine resistentia. Et istud argumentum indifferenter probat quod A non aget diversas luces. Quod tamen probo esse falsum, quia in B ita erit quod una lux corrumpatur propter generationem alterius, et quod A non aget continue diversas luces in B, ita quod omnes simul maneant.

Item, per istud argumentum potest faciliter probari quod A subito aget in B infinitas luces aequales coextensas. Quod tamen est impossibile sicut manifestum est, quia dato illo sequitur aliud impossibile, videlicet quod B non potest magis illuminari per dua talia lucida quale est A quam per solum A.

P 73ra [4] Aliter respondetur | ad principale et negatur ista particula casus in principio principalis supposita, videlicet quod "A non aget in B nisi vel lucem vel motum mediante quo ageret lux in B." Et sic respondentes dicunt quod nihil potest agere lucem nisi simul agat caliditatem et lucem.

Sed contra istam positionem arguo, quia ex ista responsione sequitur quod nihil potest agere lucem in ignem summum. Quod probo sic, quia secundum istam responsionem, si aliquid ageret lucem in ignem summum, tunc aliquid intenderet caliditatem in igne summo.

Si autem dicatur quod nihil potest agere lucem in ignem summum— contra: probo quod sic, quia, sicut dicit Commentator in *De sensu et sensato*: ignis est lucidus cum fuerit mixtus, et parum post subdit Commentator dicens quod *ignis non lucet nisi cum adunatur in aliquo corpore*, quae non forent vera nisi summus ignis posset remitti et sic fieri lux in eo.

Item, probo aliter quod ista responsio non sit vera. Et mutato casu principali, suppono quod B sit unus aer obscurus, et quod A sit unum frigidum et lucidum, et quod A sufficiat agere lucem in B et similiter assimilare sibi B, et pono quod A assimilet sibi B. Isto posito, sequitur quod A simul aget

---

2 in] *rep. et del.* S **6** quacumque luce] *rep. et del.* S **9** Quod...quia] *om.* (*hom.*) S **9–10** ita...corrumpatur] *rep. et del.* S **9** ita] *om.* P **11** diversas luces] propter diversam lucem P **12** probari] probare P **13** infinitas...coextensas] infinitam lucem aequalem coextensam P **14** manifestum est] *in mg.* S **14** aliud] sicut P **15** illuminari *scr.*] illuminare PS **22** summum] *om.* P **28–29** quae...vera] *in mg. corr. ex* quod non foret verum S **32** lucidum] *in mg.* S **32** agere] *om.* P **33** posito] supposito P

26–27 Averr., *De sens.* (*V. V.*), p. 17:64–67.

in B frigiditatem et lucem; et, si sic, igitur A simul aget in B frigiditatem et caliditatem, cum secundum responsionem hic positam nulla lux potest agi nisi simul cum illa agatur caliditas.

Item, probo aliter quod illa responsio non sit vera. Et mutato casu iam posito, pono quod A sit unum calidum et sit aeque intense lucidum sicut ipsummet est calidum, et quod B sit unum frigidum in quo A sufficiat agere caliditatem et lucem, et pono quod frigiditas B intendatur quousque A non sufficiat agere caliditatem in B. Tunc isto posito, probo quod A erit ante insufficiens agere caliditatem in B quam A erit insufficiens agere lucem in B. Et arguo sic: B resistit actioni caliditatis ipsius A, et B non resistit actioni lucis ipsius A, vel B minus resistit actioni lucis ipsius A quam actioni caliditatis ipsius A, igitur A prius erit insufficiens; et, si sic, igitur aliquando sufficiat agere lucem in B quando A non sufficiat agere caliditatem in B, quod est oppositum responsionis positae.

[Secundum argumentum principale]

[1] Secundo ad principlae [dico] et probo quod quaestio non sit vera, quia, si sic, tunc in generatione mixti tria principia requirantur, et per consequens mixtum posset generari. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, tunc mixtum posset generari illo modo quo ponunt Aristoteles et Commentator in fine I *De generatione* quod mixtum generetur. Sed quod sit falsum probo, quia Aristoteles et Commentator ponunt mixtum isto modo generari, videlicet quod quando miscibilia contraria sunt aequalium | potentiarum vel fere aequalium et sunt divisa in parvas partes sibi invicem iuxta positas, ita quod una pars alterat aliam sibi contrariam et econtra alteretur ab eadem quousque ex utraque | generetur qualitas media inter duas qualitates contrarias. Quod autem mixtum non possit generari isto modo probo, quia, si sic, tunc necessario sequitur—ut manifestum est—quod unum contrarium minoris potentiae possit reagere in aliud contrarium

S 28rb

P 73rb

4 casu] *scr. et del.* S **5–6** unum...quo] lumen calidum et quod B sit lumen P **5–6** unum...est] lumen P **8** non] *om.* P **8** agere] aliquam P **9** insufficiens] sufficiens in P **10–12** non...insufficiens] *in mg.* S aliquando] est insufficens A et *add. sed del.* S **11** vel...minus] et B P **13** aliquando] *om.* P **16** Secundo] secundum principale *adn. in mg.* P **20** quod] *om.* P **20** sit] *om.* P **22** generari] *om.* P *inf. pag.* S **27** probo] *in mg.* S **27** sequitur] sequeretur P **28** contrarium] *om.* S

20 Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 11, (338b12–19), A. L., p. 81:7–14; Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 83, p. 87:49–54: "Differentia autem inter generationem et corruptionem et mixtionem manifestat per se, dicimus enim de ligno, cum ex eo generatur ignis, quia generatur ignis, non tamen miscetur, sed dicimus quod lignum corrumpitur et ignis generatur."

maioris potentiae, vel quod unum contrariorum aequalis potentiae possit reagere in aliud contrarium aequalis potentiae, quorum utrumque est impossibile. Quod probo sic: quia sive ponatur unum sive aliud, sequitur quod a proportione minoris inaequalitatis vel aequalitatis proveniat motus; sed hoc est impossibile secundum quod probabitur postea, igitur illud ex quo hoc sequitur. Quod autem hoc sequitur probo, quia pono, gratia exempli, quod A et B sunt duo contraria aequalium potentiarum et uniformiter resistentia, quorum A agat in B caliditatem, et B reagat in A frigiditatem. Et quaeritur tunc: utrum B dominetur supra resistentiam alicuius partis A vel non. Si non, tunc habetur propositum, videlicet quod a proportione minoris inaequalitatis vel a proportione etc.

Si autem dicatur quod B dominatur super resistentiam alicuius partis A et hoc ad agendum in aliquam partem A—contra. Pono quod illa pars A sit C, et quod B reagat frigiditatem secundum totum, et arguo tunc sic: 'B dominatur super resistentiam C, et resistentia C est tanta sicut resistentia A, igitur B dominatur super resistentiam A.' Ista consequentia est bona, et consequens est falsum; igitur altera pars antecedentis, et non minor, igitur maior. Quod autem minor non sit falsa, ista videlicet: "resistentia C est tanta sicut resistentia A" hoc probo et arguo sic: C tantum resistit sicut resistit A per C partem; et A aequaliter resistit per C partem sicut A resistit per totum A; igitur C tantum resistit sicut A per totum A. Maiorem probo, quia aliter sequitur quod A magis resistit per C partem quam resistit ipsum C. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, tunc sequitur quod B simul intendit frigiditatem per totum C secundum proportionem quam B habet ad resistentiam A secundum quod A resistit per C, cum B non possit agere in unam illarum resistentiarum nisi simul agat in utramque. Et per consequens cum maior sit proportio B ad resistentiam C quam est proportio B ad resistentiam secundum quam A resistit per C, sequitur quod B simul intendat frigiditatem per totum C aliqua velocitate maiori et aliqua minori illa velocitate; ex quo sequitur ultra quod frigiditas acta per totum C intendetur velocius se ipsa, quod est falsum et impossibile, et per consequens illud ex quo sequitur. Et istud est oppositum maioris probandae, igitur etc; et, si sic, igitur maior probanda est vera, ista videlicet "C tantum resistit sicut resistit A per C partem."

---

3 unum] *in mg.* S **10–13** Si...A] *om.* P **14** A sit] *in mg.* S **14** quod] *om.* P **14** secundum totum] per C P **19** hoc probo] pono P **20** A] *in mg.* S **22** sequitur] sequeretur P **24** simul] *om.* P **25** A] C et similiter ad proportionem quam habet ad resistentiam A *add.* P et sequatur ad proportionem quam habet ad resitentiam A *add. sed del.* S **26** resistentiarum] *om.* P *in mg.* S **27–28** B...B] *om.* P *in mg.* S **29** B simul] A S **31** intendetur...ipsa] *lac.* P **31** ipsa] *in mg.* S **34** ista] *om.* P **34** per...partem] pars P *in mg.* S

Qua probata, probo minorem istam videlicet: "A aequaliter resistit per C partem sicut A resistit per totum A" et arguo sic: A uniformiter resistit et per quamlibet partem A, igitur A uniformiter resistit per totum A et per C partem A. Consequentia patet de se. Antecedens patet ex casu praesupposito. | Et ex consequente arguo ultra sic: A uniformiter resistit per totum A, et per C partem A, igitur aequaliter resistit per C partem sicut A resistit per totum A, quae est minor probanda. Ex qua et maiore probata sequitur haec conclusio quod "C tantum resistit sicut A resistit per totum A." Ex qua sequitur ultra quod resistentia C sit tanta sicut resistentia A; et, si sic, tunc, cum B dominetur super resistentiam C, sequitur quod B dominetur super resistentiam A, quod tamen falsum est, cum B et A sint aequalium potentiarum, secundum quod erat prius suppositum; et per consequens B non reaget in A. P 73va

Item, ad idem arguo sic et probo et suppono, sicut prius erat suppositum, quod A uniformiter resistat secundum quamlibet sui partem. Quo supposito, probo quod B non reagat in A, quia, si sic, vel igitur B reagit in A secundum proportionem quam B habet ad totum A vel secundum proportionem quam habet B ad partem A. Si dicatur quod B reagit secundum proportionem quam habet ad totum A—contra: B se habet ad totum A, et hoc secundum quod A resistit ipsi B in proportione aequalitatis; sed a proportione aequalitatis non provenit actio nec motus; igitur etc. Si autem dicatur quod B reagit in A secundum proportionem quam habet B ad partem A et non ad totum A—contra: si sic, igitur pars A minus resistit quam totum A, quod prius fuit improbatum. Vel tamen aliter improbando arguo sic: pars A minus resistit ipsi B quam totum A et B agit secundum ultimum suae potentiae in parte A et in A, igitur B velocius agit in parte A quam in A. Consequentia patet, quia aliter sequitur quod ceteris paribus B aeque velociter ageret in resistentiam maiorem et minorem, quod est impossibile.

Item, aliter probo quod illud non sit verum, videlicet quod B agit in A secundum proportionem quam B habet ad partem A et non ad totum A. Quia, si sic, tunc sequitur eadem ratione quod ita posset esse in motu locali, videlicet quod aliquod mobile moveretur in aliquo medio, cuius resistentia foret uniformis et aequalis cum potentia motiva eiusdem mobilis, et quod illud mobile moveret in eodem medio secundum proportionem quam illud

---

1 videlicet] *om.* P **2** A] *om.* P **2** A] et per C partem *add. sed del.* S **2–3** et...A] *om.* (*hom.*) P *in mg.* S **4** A] *om.* S **5** arguo...sic] sequitur ultra P **17** A] *om.* P *sup. lin.* S **24** Vel] hic S **25** improbando] improbatur S **30** agit] reagit P **32** sequitur] sequeretur P quod *add. sed del.* S **124.35–125.1** proportionem...secundum] quod P *in mg.* S

mobile haberet ad partem illius medii, et non secundum proportionem quam idem mobile haberet ad totum illud medium, quod tamen est falsum.

Item, arguo aliter ad idem quod prius et suppono quod B reagat in A quousque totum A fuerit repassum a B. Quo supposito, deduco omnia impedimenta extrinseca et pono tunc quod B agat in A secundum proportionem aequalitatis. Et arguo sic: B agat per totum A, et A
S 28va aequaliter | resistit ipsi B sicut B sufficit agere in A, igitur A agit in B secundum proportionem aequalitatis. Consequens est falsum, igitur illud ex quo sequitur.

Item, ex ista responsione sequitur quod B solum ex potentia sua propria
P 73vb | aget per totum A, et tamen B non sufficit nec sufficiet agere per totum A.

Item, dato quod B reagat secundum proportionem quam habet ad partem A et non secundum proportionem quam B habet ad totum A, sequitur quod B aget per aliquam partem A simul et semel secundum proportiones infinitas. Quod probo sic, quia pono quod C sit pars A per quam reagat B et hoc secundum proportionem quam habet B ad C. Et arguo tunc sic: C resistit B in aliqua proportione, et aliqua est pars A maior C composita ex C et aliqua parte A, quae in maiori proportione resistit B secundum C partem quam resistit ipsum C; et similiter aliqua est pars A maior ista parte composita ex C etc., et sic in infinitum; et secundum tot proportiones simul et semel aget B per C; igitur B aget per C simul et semel secundum proportiones infinitas. Consequens est impossibile, ergo illud ex quo sequitur, quod est quod "B reagat in A secundum proportionem quam habet ad partem A et non secundum proportionem quam habet ad totum A," quod tamen foret verum dato quod aequale posset reagere in aequale. Sic igitur improbatur quod aequale possit agere in aequale. Et eodem modo potest probari quod minus non potest agere in maius.

[2] Aliter tamen potest respondere argumento facto et dicere quod aequale potest reagere in aequale, et quod minus potest reagere in maius; non tamen hoc erit secundum proportionem reagentis ad totum repassum secundum quod totum repassum resistit reagenti. Unde sic respondentes

---

5 tunc] in P **7** sufficit agere] sufficienter agit P **11** A] *om.* S **11** B...sufficiet] non sufficit P *in mg.* S **12–13** et...A] *in mg.* S **13** habet...B] *om.* (*hom.*) P **16** B et] ad P **16** B] *in mg.* S **16** B] *om.* P **17** resistit] remittet(!) P **18** proportione] C secundum *add. sed del.* S **21–22** B...semel] igitur P **21** B...C] *om.* P **26** reagere] agere P **26** Sic] *om.* P **29–30** Aliter...minus] *rep. in mg.* S **31** secundum] totam] *add. sed del.* S **31** reagentis] reagente P **31** repassum] passum S **32** reagenti] agenti S **32** sic] si S

dicunt quod quodlibet quod sufficit agere et resistere, maius sufficit agere quam ipsummet sufficit resistere.

Sed contra istam responsionem arguo, quia ex ista responsione sequitur quod proportio maioris inaequalitatis et minoris inaequalitatis forent proportiones ad invicem comparabiles, quod tamen est falsum. Et quod hoc sequatur probo, quia pono quod A et B sint duo contraria, quorum utrumque agat in reliquum secundum proportionem unius ad reliquum, quod est possibile secundum istam responsionem. Isto posito, arguo sic: B aget in A secundum proportionem maioris inaequalitatis cum B dominetur super resistentiam A, et B resistit A secundum proportionem minoris inaequalitatis cum A dominetur super totam resistentiam B; istae proportiones sunt comparabiles; igitur etc. Quod autem istae proportiones sint comparabiles probo, quia secundum istam responsionem B magis sufficit agere in A quam B sufficiat resistere A; et, si sic, igitur proportio mediante qua B sufficit agere in A est comparabilis proportioni mediante qua B sufficit resistere A.

Item, intelligendo per 'minus' illud quod est minoris potentiae quoad actionem, et per 'maius' illud quod est maioris potentiae quoad actionem, arguo contra illam responsionem aliter sic: 'nullum minus sufficit agere in maius, igitur nullum aequale sufficit agere in aequale.' Consequentiam probo, quia ex opposito | sequitur oppositum sic: 'aequale sufficit agere P 74ra
in aequale, igitur minus sufficit agere in maius.' Istam secundam consequentiam probo sic, quia si aequale sufficit agere in aequale, igitur aequale dominatur super resistentiam aequalis; et, si sic, igitur minus dominatur super resistentiam eiusdem aequalis. Et sic patet primam consequentiam esse bonam. Qua probata, probo quod nullum minus sufficit agere in maius, quia, si sic, mutato igitur casu priori, pono quod A et B sint duo contraria et resistiva uniformiter, quorum B sit frigidum et multo minoris potentiae quam A calidum, et agat A caliditatem in B, et reagat B frigiditatem in A per totam C partem. Et pono ulterius quod pars A non repassa sit D, quae pars multo sit maioris potentiae ad agendum caliditatem in C quam B ad agendum frigiditatem in C. Quibus positis, probo quod B non reagit in C frigiditatem per totam C partem. Et arguo sic: D est maioris potentiae ad agendum caliditatem in C quam est B ad agendum frigiditatem in C, igitur vel B non reagit supra frigiditatem in C vel simul intendetur calid-

---

1–2 maius...resistere] sufficit agere secundum quod ipsum resistit P *in mg. corr. ex* sufficit agere secundum resistit S **3** quia] quod S **9** secundum] *om.* P **10** minoris] maioris P **11** cum A] tamen P **14** B] *om.* S **15** in A] *in mg.* S **17** illud] isto P **18** illud] isto P **22** secundam] *om.* P *sup. lin.* S **26** Qua] consequentia *add. sed del.* S **28** multo] multum P **29** in] D *add. sed del.* S **31** multo] multum P **31** B] A P **32–34** Quibus...C] *om.* P *in mg.* S

itas et frigiditas in C ab ipsis D et B, quorum primum repugnat casui, et secundum est impossibile.

Aliter dicunt alii quod aequale sufficit agere in aequale, et minus sufficit agere in maius, et quodlibet minus sufficit agere in quodlibet maius sufficienter contrarium. Et sic dicentes dicunt quod quodlibet minus se habet in proportione maioris inaequalitatis ad agendum in quodlibet maius sufficienter contrarium.

Et contra istam responsionem est argumentum prius factum scilicet proximo praecedens.

Item, ex ista positione sequitur oppositum illius positionis vel quod nullum contrarium est alicuius certae resistentiae. Quod probo, quia pono quod C sit una terra, et D unus ignis cuius resistentia sit subdupla ad potentiam activam C. Quo posito, arguo sic: aliqua est terra subduplae potentiae activae ad terram C, et aliqua est subquadruplae potentiae, et sic in infinitum; igitur aliqua est terra cuius potentia activa est minor quam resistentia D; et, si sic, igitur aliqua est terra quae non sufficit agere in D, et hoc licet fuerit sufficiens contrarietas inter illam terram et D, quod est oppositum istius positionis.

Sed pro isto argumento dicunt ponentes istam positionem, quod argumentum istud bene procederet dato quod idem resistens aequaliter resisteret potentiae minori et potentiae maiori. Sed secundum istos non est ita, immo—sicut ipsi dicunt—eadem resistentia magis resistit potentiae minori quam potentiae maiori.

Sed contra: probo quod istud sit falsum, quia pono quod aliqua resistentia A signatur per duo, et aliqua potentia B activa in illam resistentiam per 4, et aliqua potentia C maior B per 8. Isto posito, arguo sic: proportio C ad resistentiam A est praecise in duplo maior quam est proportio B ad resistentiam A, igitur C aget in A praecise in duplo velocius quam B. Consequentia patet per Commentatorem VII *Physicorum* commento

---

3 in...agere] *om.* P **10** illius] alicuius P **12** sit] *om.* P **14** potentiae] ad *add. sed del.* S **17** illam] et D *add. sed del.* S **22** magis] *om.* P *in mg.* S **23** minori] maiori P **23** maiori] minori P **26** per] *om.* P **26** B] *om.* P **26–27** proportio] *in mg.* S **27–28** proportio B] *inv.* P **28** velocius] velocior P **29** Consequentia] per *add. sed del.* S

127.29–128.1 Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 39, p. 82:22–24: "Et secundum excessum potentiae alterantis super potentiam alterabilis erit velocitas alterationis et quantitas temporis alterationis, haec enim duo sequuntur proportionem, quae est inter alterans et alterabile."

| 39, et commento 35, et IV *Physicorum* commento 71. Et antecedens est S 29vb
verum, igitur consequens.

Quod consequens sit falsum probo, quia secundum istam positionem A minus | resistit C quam B, et per consequens cum A resistit B tamquam P 74rb
duo, sequitur quod A resistit C minus quam tamquam duo; et, si sic, igitur proportio C ad resistentiam A est maior quam dupla ad proportionem quam habet B ad resistentiam A, quod est oppositum suppositi. Et consequentia ultima patet, quia si A resisteret tam B quam C tamquam duo, proportio tunc C ad resistentiam A esset proportio dupla ad proportionem quam habet B ad resistentiam A; sed iam proportio C ad resistentiam A est maior quam tunc foret; igitur etc.

Item, aliter arguo et probo quod ista positio non sit vera, quae ponit quod quodlibet minus sufficit agere in quodlibet maius sibi sufficienter contrarium, quia ex ista positione sequitur quod in eodem passo a diversis agentibus simul intenditur caliditas et frigiditas. Ad quod probandum suppono istum casum, quod A sit unus ignis summus, et B unus ignis remissus immediatus A cuius B tota caliditas intendatur per A, et sit una modica aqua summa minoris potentiae quam B immediata extremo B magis distante ab A. Isto posito, arguo sic: A continue post hoc intendet caliditatem per totum B; et C continue post hoc intendet frigiditatem per aliquam partem B; igitur in eodem passo a diversis agentibus simul intendetur caliditas et frigiditas. Consequentia patet de se. Et maior patet ex casu. Et minorem probo, quia C continue post hoc dominabitur super totam resistentiam B. Quod probo sic, quia secundum positionem prius positam, C dominatur super quodlibet sibi sufficienter contrarium cuiuscumque resistentiae fuerit; et, si sic, igitur C dominatur super resistentiam utriusque tam B quam A, ex quo sequitur intentum. Et per idem argumentum similiter contingit probare quod minus non reagit in maius secundum proportionem quam habet minus ad partem maioris. Aliter enim potest dici quod minus reagit in maius, licet minus non dominetur super resistentiam maioris, et quod a proportione minoris inaequalitatis proveniat motus.

---

1 et...35] *om.* P *sup. lin.* S **4** quam B] *om.* P *in mg.* S **4** cum] *om.* S **5** quam] *om.* P **7** A] *in mg.* S **8** tamquam] dupla *add. sed del.* S **14** A] ad P **16** summus...ignis] *om.* (*hom.*) P **17** A] B *add.* P **18** B] *om.* P *sup. lin.* S **21** in] *om.* P **23** continue] dominabitur *add. sed del.* S **25** sibi sufficienter] *inv.* P **27** Et] *om.* P

---

1 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 35, p. 76:11–15: "Hoc autem fit eo quod velocitas deputata unicuique motui est sequens mensuram, qua potentia motoris abundat super potentiam mobilis. Unde si dividentes id quod movetur, contingit necessario, quod proportio potentiae motoris ad mobile sit dupla illius proportionis. Erit ergo velocitas dupla illius velocitatis." **1** Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160vb(K).

Contra istam responsionem est argumentum proximo factum.

Item, ex ista responsione non sequitur quod motus sit secundum proportionem potentiae motivae ad potentiam rei motae, cuius oppositum fuit allegatum a Commentatore IV *Physicorum* commento 71.

Item, ex ista positione sequitur quod non omnis resistentia rei motae exceditur a potentia rei moventis, quod est manifeste contra Commentatorem ubi prius.

Item, ex ista responsione sequitur quod quaelibet terra summa, quantumcumque modica fuerit, posset dividere maximam terram summam et descendere usque ad centrum maximae terrae summae. Quod probo sic, quia quaelibet terra summa potest dividere aliquam partem terrae maximae summae; et divisa aliqua parte terrae maximae summae erit maxima
P 74va terra summa minoris resistentiae | quam prius; ergo etc. Maiorem probo, quia non est aliqua ratio quare minor potentia posset in motu alterationis reagere in maiorem resistentiam secundum proportionem minoris inaequalitatis quin eadem ratione posset minor potentia in motu locali agere in maiorem resistentiam; et, si sic, tunc sequitur illud quod fuit probandum, videlicet quod quaelibet terra summa quantumcumque modica, etc. Nec potest dici, sustinendo istam opinionem, quod aliqua terra dividens maximam terram summam terminabit divisionem suam citra centrum, cum secundum positionem istam quaelibet proportio minoris inaequalitatis sufficit ad motum.

Aliter dicunt alii negando omnem reactionem, et dicunt quod nec minus potest agere in maius nec agere potest aequale in aequale.

Sed contra istam responsionem est Aristoteles et Commentator I *De generatione* capitulo de mixtione.

Item, contra istam est Commentator III *Physicorum* commento 8, ubi dicit Commentator quod *cibus est agens in corpus et similiter paciens a corpore*. Similiter superaddit Commentator ibidem dicens: *necesse est ut hic sint aliqua quae movent se ad invicem et moventur ab invicem*.

Item, ista positio est contra Commentatorem in eodem III commento 16, ubi dicit Commentator quod omne quod aliquando movet et aliquando non movet in movendo movetur. Et parum post superaddit

---

2 non sequitur] *om.* P **2–3** proportionem] rei mote *add. sed del.* S **5** resistentia] potentia *add. sed del.* S **12** summae] *om.* P **19** Nec] non P **19** dividens] dividet P **21** cum] *in mg.* S **29** ibidem] *om.* P **31** positio] opinio P **32–33** aliquando] movetur *add. sed del.* S

---

4 Cf. p. 127.24–2; *inf.*, q. 8, pp. 584.20–585.14. **25–26** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 10, (328a33–328b6), A. L., p. 50:4–12. **27** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 8, f. 88vb(L). **31–32** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 16, f. 91vb(K): "... ideo omne, quod movet, movetur, cum in potentia fuerit movens, scilicet movens quandoque, et quandoque non."

Commentator in eodem commento quod nullum tale movet nisi moveretur. Et loquitur ibi Commentator de omni movente qui communicat in materia cum moto.

Item, ista responsio est contra experimentum: magnum ferrum ignitum positum in aqua frigida calefacit istam aquam, et eadem aqua frigefacit illud idem ferrum, secundum quod frequens experientia satis docet.

Item, aliter arguo contra istam responsionem et probo quod aequale potest reagere in aequali. Et supposito isto casu quod A sit unum compositum calidum ex igne et aqua in quo dominetur ignis, signetur tota potentia tam A quam ignis in A per 6 et hoc secundum quod A et ignis in A sint activa caliditatis, et signetur potentia aquae in A per duo. Et suppono similiter quod B sit unum frigidum compositum ex igne et aqua in quo dominetur aqua, et signetur tota potentia tam B quam aquae in B per 6 et hoc secundum quod est activa frigiditatis, et signetur potentia ignis in B per duo. Et cum isto suppono quod A et B sint sufficienter applicata ad invicem, et pono quod omnia impedimenta extrinseca deducantur. Quibus suppositis, probo quod A aget in B caliditatem, et quod B reaget frigiditatem in A. Probo tunc quod A aget caliditatem in B. Et arguo sic: tota potentia intrinseca ipsius A activa caliditatis est aequalis toti resistentiae intrinsecae ipsius B secundum quam resistit actioni caliditatis—secundum quod patet ex casu posito—, et A praeter potentiam | intrinsecam habet S 29ra aliquod iuvamentum de igne in B ad agendum caliditatem in B, igitur A cum iuvamento ignis in B aget caliditatem in B. Consequentia patet, quia aliter sequitur quod non quilibet excessus sufficit | ad motum, quod est fal- P 74vb sum sicut manifestum est. Et eodem modo taliter contingit probare quod B reagit frigiditatem in A, cum B habeat iuvamentum de aqua in A ad agendum frigiditatem in A. Nec potest dici quod aqua in A impedit A ad agendum caliditatem in B, cum aqua in A non iuvat B ad resistendum A. Quod probo sic, quia B iam aequaliter resistit praecise ipsi A sicut B resisteret ipsi igni summo se habenti in aequali proportione ad B sicut se habet A ad B et hoc quoad actionem caliditatis in B. Aliter enim sequitur quod aliqua duo se haberent in aequali proportione ad agendum in B, et tamen B plus resisteret uni quam alteri, quod est impossibile. Et tunc ul-

1–2 moveretur] *add. sed del.* S **2** de...movente] et motu uniformiter P **3** cum] etc. *add. sed del.* S **4** magnum ferrum] manifestum est ferrum enim(!) P **9** calidum] *om.* P **10** 6] 8 P **11** in A] *in mg.* S **13** aquae] A per aquam P **14** est] sit P *sup. lin.* S **14** ignis] *om.* P *in mg.* S **17** et...B] *rep.* S **19** caliditatis] *in mg.* S **21** A] *om.* P **22** in B] *om.* P *in mg.* S **23** in B] *in mg.* S **25** taliter *scr.*] totaliter PS **29** praecise] *om.* S **32** aequali] *om.* P *in mg.* S

1 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 16, f. 91vb(L–M). **24–25**] Cf. *inf.*, q. 8, p. 585.26–586.9.

tra sic arguo: B iam praecise aequaliter resistit ipsi A sicut B resisteret uni igni summo etc., sed B solum resistit uni igni summo tamquam 6, igitur B resistit solum ipsi A tamquam 6; et, si sic, igitur aqua in A non iuvat B ad resistendum A, quod est probandum. Et eodem modo contingit probare quod ignis B non iuvat A ad resistendum B.

Item, aliter arguo sic et probo quod A aget in B, quia tota potentia aquae et tota potentia ignis in B simul acceptae se habent ad totam resistentiam B, quia B resistit A sicut 8 ad 6; et per consequens A cum iuvamento ignis in B aget in B, et per consequens eadem ratione B reaget in A; et, si sic, igitur aequale reagit in aequale. Ex quo sequitur quod minus potest reagere in aequale, quia si aequale agit in aequale etc., aequale agit in aequale aliqua velocitate, igitur minus potest reagere in aequale minori velocitate.

Si autem dicatur in principio negando casum suppositum, istum videlicet quod A sit tale compositum ex igne et aqua, ita quod tota potentia tam A quam ignis in A quoad actionem caliditatis signetur per 6, et quod potentia aquae in A signetur per duo—contra: probo quod hoc sit possibile, quia pono quod tota latitudo caliditatis igneae signetur per 8, et tota latitudo frigiditatis aquae similiter signetur per 8. Isto enim posito, sequitur quod, si in aliqua materia in qua prius fuit caliditas summa ignis inducatur latitudo frigiditatis aquae assignanda per 2, ita quod tota caliditas ignis derelicta in eadem materia assignabitur per 6, isto modo contingit probare casum praesuppositum arguendo de potentia ignis et de potentia aquae sicut arguitur de caliditate ignis et frigiditate aquae.

Item, probo aliter quod minus possit agere in maius. Et supposito quod A sit tale compositum sicut prius, et mutato casu priori de B suppono quod B sit una aqua summa, cuius tota potentia signetur per quinque. Quibus
P 75ra suppositis, | probo quod A aget in B, et B reaget in A. Quod autem A agat in B satis patet cum proportio A ad B sit sicut 6 ad 5. Et quod B reaget in A probo, quia B habebit iuvamentum de aqua in A, cuius potentia prius erat signata per 2; et, si sic, cum B et aqua in A se habent ad resistentiam A sicut 7 ad 6, sequitur quod B cum iuvamento aquae in A reaget in A.

Si autem dicatur quod aqua in A non iuvabit B ad agendum in A—contra: si aqua summa ageret in A, tunc aqua in A iuvaret illam aquam summam ad remittendum caliditatem in A, sicut manifestum est; et, si sic, cum aqua in A non sit magis nata iuvare unam aquam summam ad

---

2 solum] *om.* S **3** resistit solum] solum resistit ipsi resistit P **8** quia] qua P **10** reagit] igitur agit P **12** reagere] agere P in maius *add. sed del.* S **13** suppositum] praesuppositum P **15** in A] *in mg.* S **18** et...8] *om.* (*hom.*) P **18** et...signetur] *in mg.* S **19** in] *om.* P **21** ignis] *om.* P *in mg.* S **24** probo aliter] pono alicuius P **25** casu] *om.* P **25** suppono] summo P **28** 6] A P **30** A] sint signata per resistentiam *add. sed del.* S **31** 7] 1 P **33** illam] aliam S **34** est] *om.* P

agendum in A quam aliam, sequitur quod aqua iuvabit B ad agendum in A postquam B et aqua in A simul accepta se habent in proportione maioris inaequalitatis ad totam resistentiam. Et sic patet quod reactio est possibilis, et per quod modum reactio est possibilis etc., et hoc supposito quod elementa sunt in mixto, secundum quod sufficienter probatum est in tertio principali primae quaestionis.

[3] Aliter arguo ad idem principale quod mixtum non potest generari secundum modum praedictum in principio istius principalis, quia, si sic, tunc sequitur ista conclusio quod 'simul in eadem materia inducerentur formae contrariae.' Quod autem conclusio sequatur probo, quia suppono quod per mutuam actionem quattuor elementorum ad invicem generetur unum mixtum ex eisdem quattuor elementis. Quo supposito, arguo sic: in eadem materia simul inducuntur formae trium elementorum, igitur etc. Assumptum probo, quia eadem materia quae prius fuit materia aquae, vel terrae, et sic de aliis, erit postea sub forma aliorum trium elementorum.

Item, dato quod mixtum posset generari, potest aliter probari conclusio probanda, ista videlicet quod "simul inducuntur, etc." posito quod sit aliquod mixtum ex quattuor elementis quod mixtum agat in aquam summam generando ex aqua summa mixtum sibi consimile; quia, si sic, tunc illud mixtum simul inducet in materiam aquae summae formam terrae summae, et formam aeris, et formam ignis, ex quo sequitur conclusio probanda.

Item, dato quod mixtum posset generari, sequitur quod in eodem mixto forent formae infinitae coextensae, posito quod generetur aliquod mixtum perfectum ex quattuor elementis quod sit A, quia si generetur A mixtum ex quattuor elementis, igitur in A mixto generatur una forma composita per quam A mixtum est unum in actu. Consequentia patet per Commentatorem III *De coelo et mundo* commento 67, ubi Commentator ponit manifeste quod quodlibet mixtum est unum | in actu per unam formam substantialem resultantem ex collatione, id est, ex proportione formarum elementarium ad invicem. Et addit Commentator ibidem ad probationem istius quod aliter sequitur quod elementa forent in mixto in actu. Et | hoc reputat Commentator ibidem impossibile. Et tunc arguo

P 75rb

S 29rb

---

1 aqua] A P **2** aqua...A] A in aqua in aqua P **3** maioris inaequalitatis] maiori inaequaliter vel P **4** et...possibilis] *om.* P *in mg.* S **5** quod] in hoc P **12** unum] lumen(!) P **14** quia] in *add.* PS **17** inducuntur] produceretur P **17** posito] ponendo P **19** ex] ea *add.* P *add. sed del.* S **21** summae] *om.* P **26** elementis] *rep.* P **30** id...ex] sicut P **31** addit] superaddit P **32** sequitur...forent] *inf. pag.* S **32** sequitur quod] *om.* P **33** Commentator] *om.* P

---

6 Cf. *sup.*, q. 1, pp. 47.25–61.17. **28** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 635.

ultra sic: si A mixtum sit unum per unam formam compositam, igitur cum illa forma composita sit composita ex formis elementaribus, sequitur quod in A mixto resultat una forma composita ex formis elementaribus quae forma est forma A; et, si sic, ergo eadem ratione ex forma ipsius A et ex formis elementaribus in A similiter resultat una tertia forma, et sic in infinitum; et sequitur quod in eodem mixto forent infinitae [formae] coextensae, quod est probandum.

Item, idem probo aliter sic: eadem ratione per quam in A mixto resultat una forma composita ex quattuor formis elementaribus est per quam in A mixto debeat resultare una forma composita ex duabus formis elementaribus, et una alia forma ex tribus formis elementaribus; et, si sic, igitur in A mixto resultat una forma ex quattuor formis elementaribus, et una forma ex tribus, ex quo sequitur ultra per eandem rationem quod ex illis tribus compositis resultat similiter quarta forma, et sic in infinitum.

Si autem dicatur pro istis tribus argumentis ultimis quod A mixtum est unum per unam formam elementarem et non per aliquam formam compositam ex formis elementaribus, contra illud est Commentator III *De coelo et mundo* ubi prius.

Similiter contra istud idem arguo per rationem et probo quod A non sit unum per aliquam formam elementarem; quia, si sic, tunc eadem foret forma elementi in A mixto et forma A mixti similiter; et, si sic, tunc A mixtum idem foret cum aliquo elemento in A mixto, cum secundum Comentatorem II *Physicorum* commento 26: *materiae non diversificantur nisi propter diversitatem formarum*.

[Tertium argumentum principale]

[1] Tertio ad principale [dico] et probo quod quaestio non sit vera, quia, si sic, tunc sequitur quod illa esset vera de generatione hominis, et per consequens in generatione hominis requirerentur tria principia. Ex quo sequitur ultra quod in generatione hominis requiritur forma. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, cum anima intellectiva sit forma ultima hominis, sequitur quod in generatione hominis maxime requiritur anima

2 ex] illis *add. sed del.* S **2–3** formis...formis] elementibus P **4** et...sic] *om.* P **5** A] et ex tertia alia forma et forma ipsius A et formis elementaribus in A *add.* P **8** idem] *om.* P **9** formis elementaribus] elementi P **9** elementaribus] *rep. et del.* S **10** composita] *om.* P *in mg.* S **16** elementarem] elementi P **19** arguo per] *in mg.* S **23** Physicorum] mundo *add. sed del.* S **26** Tertio] tertium principale *adn. in mg.* P tertio ad principale S **31** requiritur] requirentur P

23 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 26, f. 58vb(L).

intellectiva. Consequens falsum. Quod probo et arguo sic: in generatione hominis non requiritur anima intellectiva divisibilis nec indivisibilis, ergo etc. Quod autem in generatione hominis non requiratur anima intellectiva divisibilis probo, quia, si sic, tunc in homine generato aliqua anima intellectiva foret divisibilis. Consequentia manifesta est. Et consequens falsum, quia ex consequente sequitur quod anima intellectiva foret mixta cum alicui corpore, et quod anima intellectiva haberet instrumentum corporale, quorum utrumque | est contra Aristotelem II *De anima* in textu P 75va commenti 61 et contra Commentatorem eodem commento.

[2] Item, dato quod anima intellectiva hominis foret divisibilis, tunc sequitur quod anima intellectiva hominis foret infinitae perfectionis. Quod probo et suppono quod A sit anima intellectiva hominis, et B sit anima sensitiva asini. Quo posito, arguo sic: quaelibet pars A est perfectior quam B, et B est alicuius perfectionis finitae, ergo A est infinitae perfectionis quam est B. Et consequentia nota est, et minor similiter. Et maiorem probo, quia quaelibet anima intellectiva est perfectior quam anima sensitiva; sed quaelibet pars A est anima intellectiva; igitur etc. Minorem probo, quia quaelibet pars A est eiusdem naturae cum toto A, et per consequens cum totum A sit anima intellectiva, sequitur quod quaelibet pars A est anima intellectiva, quae est minor probanda. Qua probata, probo illam maiorem, videlicet quod quaelibet anima intellectiva est perfectior quam aliqua anima sensitiva. Et arguo sic: quaelibet operatio animae intellectivae est perfectior quam aliqua operatio animae sensitivae, cum intelligere sit perfectius quam sentire, et per consequens quaelibet anima intellectiva est perfectior quam aliqua anima sensitiva.

[3] Item, dato quod aliqua anima intellectiva non sit perfectior anima sensitiva, sequitur quod aliqua anima intellectiva et aliqua anima sensitiva sint aeque perfectae; et, si sic, cum nulla anima intellectiva sit anima alicuius nisi hominis, sequitur quod homo et aliquod animal aliud ab homine, quod solum habet animam sensitivam, sunt aeque perfecta. Quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 31, ubi Commentator dicit quod *complementum animalium et finis eorum, qui intendabatur in*

---

2 divisibilis] *in mg.* S **6** foret] aliquid *add.* P **7** alicui] *add. sed del.* S **9** 61] 6 P **10** hominis] *in mg.* S **12** et] quod P **15** quam...B] *om.* S **18** A] *sup. lin.* S **20–21** quae...intellectiva] *om.* (*hom.*) P *in mg.* S **22** quaelibet] cuiuslibet P **23** perfectior] quam aliqua anima sensitiva *add. sed del.* S **26** perfectior] *in mg.* S **27** aliqua] *om.* P

8–9 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 61, p. 535. **31** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 32, p. 178:15–19: "Complementum autem animalium et finis eorum, qui intendebatur in generatione, quem cum Natura potuit pertingere, stetit, est modus animalium habens virtutem speculativam et cogitativam, idest intelligibilem."

generatione, quantum *natura potuit pertingere*, est motus animalis *habens virtutem speculativam, cogitativam*, et intellectivam. Ex qua auctoritate sequitur perfecte quod homines sunt fines animalium; et, si sic, cum secundum Commentatorem II *Physicorum* commento 23 finis est perfectior et nobilior hiis quae sunt ad finem, sequitur quod homines sunt perfectiores omnibus aliis animalibus. Et hoc est quod similiter vult Aristoteles I *Politicorum* capitulo 2, ubi dicit quod homo est perfectissimum et optimum animalium.

Sed huic argumento potest dici quod in homine eadem est anima intellectiva et sensitiva. Et sic dicentes possunt concedere quod aliqua anima sensitiva est aeque perfecta cum intellectiva. Et dicetur quod ex illo non sequitur quod homo et aliquod animal, quod solum habet animam sensitivam, sint aeque perfecta.

Sed contra istam responsionem arguo et probo quod ista responsio non solvit argumentum factum quin sequatur idem inconveniens quod prius, istud videlicet quod anima intellectiva hominis sit infinitae perfectionis. Quod probo sic: quaelibet anima intellectiva est perfectior quam anima sensitiva asini; sed anima intellectiva hominis habet infinitas partes, quarum quaelibet est anima intellectiva; igitur anima intellectiva hominis
P 75vb est infinita | vel infinitae perfectionis. Minor istius rationis probata fuit prius, dato quod anima intellectiva hominis sit divisibilis.

Sed tamen aliter probo eandem minorem. Et hoc sic, quia si anima intel-
S 29va lectiva | esset divisibilis vel igitur aliqua pars animae intellectivae est anima intellectiva vel nulla pars animae intellectivae etc. Si dicatur quod aliqua pars animae intellectivae etc., igitur eadem ratione infinitae partes animae intellectivae sunt intellectivae. Si dicatur quod nulla pars animae intellectivae est intellectiva—contra: si sic, cum quaelibet pars animae intellectivae sit anima, sequitur quod quaelibet pars animae intellectivae sit vegetativa vel sensitiva et non intellectiva; et, si sic, ergo nec anima intellectiva quae componitur ex talibus partibus est intellectiva sed tantum vel vegetativa vel sensitiva. Si autem negatur maior prioris argumenti, ista videlicet quod "quaelibet anima intellectiva est perfectior quam aliqua anima sensitiva asini"—contra: tunc contingit arguere, sicut prius fuit deductum ad hoc inconveniens, quod homo et asinus sunt aeque perfecti.

---

1 pertingere] contingere P **3** perfecte] perscrutive S **6–7** Politicorum...2] *rep.* S **15** inconveniens] argumentum S **16** istud] *om.* P **17** quam] aliqua *add.* S **26–27** sunt...intellectivaa] *om.* (*hom.*) P **29–30** quae componitur] composita P **33** contingit] convenit S **33** fuit deductum] argutum deducendo P

---

4 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 32, f. 57va(G–H). **6–7** Arist., *Pol.*, lib. I, cap. 2, (1253a31–32), A. L., p. 6:12–13: "Quemadmodum enim perfectum optimum animalium homo..."; *Auc. Arist.*, p. 252(9): "Sicut optimum animalium est homo fruens lege."

Item, contra illam positionem arguo aliter sic et probo quod ista positio sit impossibilis, videlicet quae ponit quod "eadem est anima intellectiva et sensitiva hominis," quia ex ista positione sequitur quod eadem anima sit corruptibilis et incorruptibilis, cum anima sensitiva in homine sit corruptibilis, et anima intellectiva in homine sit incorruptibilis.

[4] Item, ex ista positione sequitur quod eadem sit anima abstracta et non abstracta. Quod probo sic, quia si anima intellectiva sit divisibilis, igitur anima intellectiva est non abstracta. Consequentia patet per Commentatorem II *De anima* commento 11. Commentator dicit enim quod *impossibile est quod anima sit abstracta a corpore secundum omnes eius partes aut secundum aliquam eius partem, si innata est dividi*. Et per consequens sequitur quod ista consequentia sit bona: 'anima intellectiva est divisibilis, igitur anima intellectiva est non abstracta.' Et antecedens est verum secundum positionem istam, igitur et consequens. Sed probo quod consequens sit falsum, quia si anima intellectiva foret non abstracta, tunc sequitur quod anima intellectiva esset virtus in corpore; et, si sic, igitur anima intellectiva non reciperet omnes formas materiales. Consequens est falsum. Et consequentia patet per consimilem modum arguendi III *De anima* commento 4, ubi Commentator probat quod intellectus materialis non sit corpus nec virtus in corpore.

[5] Item, aliter arguo et probo quod anima intellectiva non sit divisibilis, quia, si sic, tunc sequitur quod aliqua forma foret in materia quae non perficeret aliquam materiam. Quod probo sic, quia suppono quod tota anima intellectiva in Socrate sit A, et quod una pars modica illius animae intellectivae sit B. Quo supposito, arguo sic: B est una forma, et B nec perficiat Socratem nec | aliquam partem Socratis, igitur etc. Quod autem B non P 76ra
perficiat Socratem probo: si sic, cum B sit forma sicut oportet ponere, sequitur quod B foret forma Socratis; et ita sequitur ulterius per eandem rationem quod medietas B foret forma Socratis, et medietas istius medietatis, et sic in infinitum; et, si sic, igitur Socrates haberet infinitas formas quae perficerent totum Socratem, quod est impossibile. Si autem dicatur quod B non perficit Socratem sed partem Socratis in qua B extenditur—contra: si sic, igitur, cum B sit anima intellectiva—secundum quod probatum est—, sequitur quod aliqua pars Socratis sit composita ex aliqua

---

3 anima sit] est anima P **4** incorruptibilis] ideo corruptibilis P **7** non] *om.* S **9** enim] *om.* P **10** anima] intellectiva *add. sed del.* S **11** innata] nata S **14** istam] *om.* P *sup. lin.* S **17** materiales] naturales P *corr. ex* naturales S **19** intellectus] motus S **19** sit] virtus in corpore *add. sed del.* S **22** sequitur...aliqua] *om.* P *in mg.* S **24** illius] *om.* P **136.31–137.3** Si...dicatur] *in mg.* S **33** igitur] *om.* P

8–9 Averr. *In De an.*, lib. II, comm. 11, p. 147:16–17. **18–19** Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 383:6–10.

materia et ex anima intellectiva; et, si sic, igitur aliqua pars Socratis est homo. Et eodem modo contingit probare quod infinitae partes Socratis sint homines etc.; sed hoc est impossibile, igitur illud ex quo sequitur. Si autem dicatur pro argumento facto, quod "B nec perficit Socratem nec partem Socratis"—contra: si sic, cum B non perficiat aliquod aliud quod non est Socrates nec pars Socratis, sequitur quod B non perficit aliquid. Ex quo sequitur quod aliqua forma est in materia quae non perficit materiam, et per consequens aliqua forma est totaliter otiosa.

Item, si anima intellectiva hominis sit divisibilis, sequitur quod anima intellectiva extendatur per totum hominem aut per aliquam partem hominis; et sive sic sive sic, sequitur quod aliqua pars animae intellectivae extendatur per aliquam partem hominis; et, si sic, tunc ad divisionem illius partis divideretur pars animae intellectivae extensa in illa parte, et ad corruptionem eiusdem partis corrumperetur eadem pars animae intellectivae et similiter tota anima intellectiva quae est forma ultima hominis.

Item, si anima intellectiva foret divisibilis, sequitur quod anima intellectiva haberet instrumentum corporale; et, si sic, igitur anima intellectiva debilius intelligeret apud senectutem quam apud iuventutem. Consequentia patet et similiter falsitas consequentis per Commentatorem I *De anima* commento 64.

Item, si anima intellectiva sit divisibilis pono tunc quod A sit anima intellectiva Socratis et divisibilis. Et arguo tunc sic: nec A corrumpitur ad corruptionem Socratis nec A manebit post corruptionem, igitur cum casu A non est; et, si sic, igitur A non est divisibilis. Si dicatur quod anima corrumperetur ad corruptionem Socratis—contra: si sic, igitur anima intellectiva erit corruptibilis. Consequentia patet. Et consequens falsum et contra Aristotelem I *De anima* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 64, et II *De anima* in textu suo correspondente commento 21. Si autem dicatur quod A manebit post corruptionem Socratis, vel igitur A manebit post corruptionem Socratis in
P 76rb eadem materia in qua ipsum | iam extenditur, vel A recedet ab illa materia in qua ipsum iam extenditur. Si dicatur primo modo—contra: si sic, igitur continue post corruptionem Socratis erit aliquid compositum ex A et

4 pro] *om.* S **7** quae] et S **8** est] *om.* P **15** intellectiva] textitrep. et del. S **18** quam...iuventutem] *in mg.* S **21** pono] et arguo P **24** est] et cetera *add.* P **27** I...anima] *om.* P *in mg.* S **27–28** in...correspondente] *om.* S **28–29** II...21] *in mg.* S **28–29** secundum...correspondente] secundum translationem Commentatoris P **29** 21] 31 P **29** dicatur] dicat P **30–31** vel...materia] *in mg.* S **30** vel...Socratis] *om.* (*hom.*) P **31** illa] *om.* P

19–20 Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 64, pp. 85–86. **27–29** Cf. Averr. *In De an.*, lib. I, comm. 64, p. 86; lib. II, comm. 21, pp. 160–61.

materia in qua ipsum A iam extenditur et nihil nisi Socrates, igitur etc.; et per consequens Socrates erit post suam corruptionem. Si dicatur secundo modo, tunc cum A sit divisibile, sequitur quod divisiones A penetrabunt divisiones materiae in qua iam est ipsum A.

Item, si anima intellectiva sit divisibilis, vel igitur anima intellectiva resultat ex commixtione formarum elementarium ad invicem vel non. Si sic, igitur eodem modo formae elementares possunt induci in materia minori et minori, et sic in infinitum, [et ita] sequitur quod anima intellectiva potest induci in minori materia et minori, et sic in infinitum; et, si sic, ergo non potest esse aliquis homo ita parvus quin possit esse minor homo in duplo, vel in triplo, et sic in infinitum.

Item, si anima intellectiva resultat ex | commixtione etc., etiam sequitur S 29vb quod prima pars animae intellectivae potest manere alia corrupta, eodem modo sicut potest forma aliqua elementaris manere alia corrupta. Et eodem modo contingit arguere de anima sensitiva. Si autem dicatur quod anima intellectiva non resultat ex commixtione etc.—contra: si sic, tunc non est aliqua ratio quare anima intellectiva magis extendatur in materia maiori vel minori, et per consequens sequitur quod anima intellectiva non extenditur in aliqua materia; et, si sic, igitur anima intellectiva est invisibilis. Et ideo quidam ponunt quod anima intellectiva est indivisibilis.

Contra istam positionem arguo sic: anima intellectiva est perfectio hominis, ideo anima intellectiva est non abstracta. Consequentia patet per consimilem modum arguendi Aristotelis II *De anima* commento 22, ubi Commentator probat quod partes animae aliae ab intellectu sunt non abstractae. Et tunc arguo sic: anima intellectiva est non abstracta, igitur anima intellectiva est divisibilis.

Item, dato quod anima intellectiva foret indivisibilis, sequitur quod anima intellectiva non determinaret sibi aliquam certam quantitatem materiae in qua induceretur; et sic sequitur quod anima intellectiva posset induci in aliquam materiam, et in materiam in duplo minorem, et in triplo minorem, et sic in infinitum; et per consequens sequitur quod posset esse aliquis alius homo in duplo minor illo, et aliquis homo in triplo minor illo, et sic in infinitum. Consequens est falsum et contra Commentatorem

---

1 igitur] *om.* P **3** modo] *om.* P **8–9** et...infinitum] *om.* (*hom.*) S **10** potest] *in mg. corr. ex* posset S **10** aliquis] *om.* S **10** homo] *om.* S **12** etc.] *sup. lin.* S **12** etiam] *om.* P **13** alia] altera P **14** potest] alia *add. sed del.* S **14** alia] altera P **23** II...22] III De anima commento 32 P **24** Commentator] *om.* S **27** Item] nota multa bona argumenta ad probandum quod anima intellectiva non sit tota in toto et tota in qualibet parte *adn. in mg.* S **29** induceretur] deduceretur S **31** esse] *in mg.* S **33** est...et] falsum P

23–24 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 22, p. 161:1–18. **138.33–139.1** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 267rb(D).

VI *Physicorum* commento 32, ubi dicit Commentator quod *principium in omni generatione et corruptione est minima pars quae potest inveniri de generato*. Et superaddit ibidem Commentator dicens *minimum enim de generato*
P 76va | *est minimae et etiam determinatae quantitatis*.

Item, idem est contra Commentatorem VI *Physicorum* commento 59, ubi Commentator ponit quod animalia et universaliter corpora organica generantur subito. Quod non foret verum si ponitur esse aliquis homo, et aliquis homo in duplo minor, et sic in infinitum.

[6] Item, si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur anima intellectiva non determinat sibi aliquam complexionem resultantem ex commixtione elementorum. Et consequentiam probo, quia si anima intellectiva determinet sibi aliquam complexionem etc., igitur est divisibilis ad divisionem materiae in qua est illa complexio. Aliter enim sequeretur, cum nullum indivisibile determinet sibi aliquam quantitatem materiae, quod anima intellectiva posset induci in minori materia, et minori, et sic in infinitum, quod prius erat improbatum.

Item, si anima intellectiva determinat sibi aliquam complexionem, igitur anima intellectiva foret generabilis ad generationem illius complexionis; et, si sic, igitur eadem ratione anima intellectiva est corruptibilis ad corruptionem eiusdem complexionis; et, si sic, igitur eadem ratione anima intellectiva est virtus in materia, et per consequens anima intellectiva est divisibilis. Ex quo sequitur oppositum primae consequentiae, istius videlicet: "si anima intellectiva est indivisibilis, igitur non determinat sibi aliquam complexionem." Et ideo sequitur ista consequentia et consequens similiter.

Sed contra: si sic, igitur non foret aliqua ratio quare anima intellectiva magis requireret complexionem hominis quam asini vel bovis; et, si sic, sequitur quod anima intellectiva posset indifferenter perficere materiam in qua foret complexio asini sive bovis sicut materiam in qua foret complexio hominis, quod est manifeste falsum.

Item, si anima intellectiva foret indivisibilis, igitur nulla anima intellectiva foret anima sensitiva. Consequentiam probo, quia secundum Commentatorem I *De anima* commento 22 omnis anima praeter animam intellectivam est divisibilis. Et tunc arguo sic: nulla anima intellectiva est

---

3 enim] *om.* P **4** est...etiam] *om.* P **7** ponitur esse] primo esset S **9–12** sit...complexionem] *om.* (*hom.*) P *in mg.* S **10–12** resultantem...complexionem] *in mg.* S **16** improbatum] *om.* P **20** eadem ratione] *om.* P **22** primae consequentiae] antecedentis P **23** non] iam P *in mg.* S **26** si sic] *om.* S **29** qua] esset *add. sed del.* S **33** I *scr.*] III P II S

---

5 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 56, f. 284va–vb(I–K). **32–33** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 94, pp. 126:35–127:47.

anima sensitiva, igitur nulla anima intellectiva Socratis est anima sensitiva. Consequens falsum. Quod probo, quia pono quod Socrates sit unus homo et arguo sic: nulla anima intellectiva Socratis est anima sensitiva Socratis, igitur anima intellectiva Socratis et anima sensitiva Socratis sunt distinctae; et, si sic, cum anima sensitiva Socratis sit forma, et non sit forma alicuius nisi vel Socratis vel partis [in Socrate], sequitur quod anima sensitiva sit forma Socratis vel forma partis in Socrate. Sed quod anima sensitiva non sit forma Socratis probo, quia, si sic, cum anima intellectiva sit forma Socratis, sequitur quod duae formae forent Socratis, quarum una est divisibilis et alia indivisibilis. Quod probo esse falsum, quia, si sic, quacumque parte de forma divisibilis Socratis corrupta, corrumpetur totius Socrates, quod est falsum.

Item, aliter probo quod non sunt duae formae etc., quia, si sic, pono tunc quod forma divisibilis Socratis sit A, et forma indivisibilis sit B, et quod C sit totum praeter A et B ex quo C, et A, et B praecise componitur Socrates. Isto posito, arguo sic: aliquid componitur praecise ex A et C, et Socrates non componitur praecise ex A et C, igitur aliud a Socrate componitur praecise ex A et C; | et, si sic, igitur A est forma alicuius P 76vb quod est aliud a Socrate, et per consequens A non est forma Socratis; ex quo sequitur quod anima sensitiva non est forma Socratis, quod est probandum. Si autem concedatur quod anima sensitiva in Socrate non est forma Socratis—contra: si sic, cum anima sensitiva in Socrate non sit forma alicuius nisi Socratis vel partis Socratis, sequitur quod anima sensitiva in Socrate sit forma partis Socratis. Et, si sic, tunc sequitur quod aliqua pars Socratis foret composita ex aliqua parte Socratis et ex anima sensitiva in Socrate, et per consequens aliqua pars Socratis foret animal, quod est falsum, quia si aliqua pars Socratis foret animal, tunc vel aliqua pars Socratis foret animal rationale vel irrationale, quod est falsum pro utraque sui parte.

Item, aliter probo quod anima intellectiva non sit indivisibilis; quia, si sic, tunc anima intellectiva | foret separata a motu et magnitudine, quod S 30ra tamen probo esse falsum. Et arguo sic: anima intellectiva est separata a magnitudine, igitur necesse est ipsam non habere locum; tunc aut est

---

5 sic...sensitiva] si anima sensitiva P *in mg.* S **7** anima *scr.*] forma PS **10** si sic,] *om.* P in *add.* S **11** corrupta] quorum partem et hoc simul P **12** quod] et hoc P **12** est falsum] *in mg.* S **13** Item] nota bonum argumentum probandum quod non de[bet] ponere quod duae formae substantiales sunt in eadem materia *adn. in mg.* S **14** forma] quod forma Socratis P **17–18** igitur...C] *om.* (*hom.*) P **17** igitur] et Socrates non componitur praecise ex A et C *add. sed del.* S **18** A] Socrates S **21–22** anima...Socratis] forma Socratis non est anima sensitiva P **24** in Socrate] *in mg. corr. ex* Socratis S **24** Socratis] in Socrate P **24** si] *om.* S **26** sensitiva] insensitiva P **26** foret] *om.* P **31** a...et] *om.* P **33** magnitudine] maxime P

punctus, aut vacuum, aut corpus insensibile. Consequens est falsum pro quolibet istorum, igitur antecedens. Et consequentia patet per consimilem modum arguendi Commentatoris I *De generatione* capitulo de augmentatione, ubi Commentator ad probandum quod augmentatio non fiat a materia separata a magnitudine arguit sic: si augmentatio fieret a materia separata a magnitudine, necesse est ipsam materiam non habere locum; et tunc aut erit punctus, aut vacuum, aut corpus insensibile; sic arguo in proposito, igitur etc.

[7] Iterum, si anima intellectiva sit indivisibilis, sequitur quod anima intellectiva Socratis sit indivisibilis, posito sicut prius quod Socrates sit unus homo. Tunc arguo sic: anima intellectiva Socratis est indivisibilis, igitur anima intellectiva Socratis habet aliquem situm indivisibilem in Socrate; et, si sic, tunc sit ille situs indivisibilis A. Et arguo tunc sic: anima intellectiva Socratis est in situ indivisibili alio ab A, igitur anima intellectiva Socratis non est in A. Consequentia patet, quia aliter sequitur quod idem indivisibile posset simul esse in diversis sitibus sine punctis distantibus, quod est impossibile. Et probo assumptum, illud videlicet quod "anima intellectiva Socratis est in situ indivisibili alio ab A," quia pono quod A sit in aliqua parte Socratis habente partes infinitas sibi consimiles, sicut in aliqua parte cordis Socratis quae pars sit B. Quo posito, sequitur quod anima intellectiva Socratis est in infinitis sitibus quae sunt in B, quia non est aliqua ratio quare anima intellectiva foret in uno situ qui est in B quam in alio situ qui est in B, cum B habeat infinitas partes sibi consimiles; et, si sic, igitur anima intellectiva Socratis est in diversis sitibus qui sunt in B. Et eodem modo contigit probare quod anima intellectiva Socratis est in
P 77ra infinitis sitibus sive in infinitis punctis in B; et, si sic, igitur | anima intellectiva Socratis est in situ indivisibili alio ab A, quod fuit probandum, et similiter improbatum. Et per consequens istud est falsum ex quo sequitur, videlicet quod "anima intellectiva habet aliquem situm indivisibilem in Socrate." Et ideo forte negatur ista consequentia prius facta: "anima intellectiva Socratis est indivisibilis, igitur anima intellectiva Socratis habet aliquem situm indivisibilem."

Sed contra probo quod ista consequentia sit bona, quia, si non, tunc sequitur quod anima intellectiva Socratis non magis foret in una parte

---

3 Commentatoris] quorum P **7–8** et...etc.] *in mg.* S **9** aut erit...sit] cum P **13** sit...Et] ille situs A tunc P **15** sequitur] sequeretur P **16** simul] *om.* P **16** diversis] duobus P **17** assumptum] ad sensum P **22** situ] *om.* P **22** in] *om.* P **24** diversis] duobus P **34** sequitur quod] *om.* P

3–4 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 5, (320a30–b3), A. L., p. 26:11–18; cf. Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 27, pp. 39–40. **30–32** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 70, p. 96.

Socratis quam in alia; et per consequens, cum anima intellectiva Socratis sit in aliqua parte Socratis, sequitur quod anima intellectiva Socratis sit in qualibet parte Socratis; et, si sic, igitur idem indivisibile erit in diversis partibus Socratis a se invicem distantibus. Ex quo sequitur quod idem indivisibile distat a se ipso.

Item, si anima intellectiva Socratis non habeat aliquem situm, sequitur quod anima intellectiva Socratis foret in qualibet parte Socratis, secundum quod argutum est; et, si sic, igitur omnis intentio quae foret in aliqua parte Socratis foret in anima intellectiva, et per consequens aliqua intentio divisibilis foret in indivisibili, quod est impossibile.

Item, si anima intellectiva Socratis non haberet aliquem situm, sequitur quod intentio in anima intellectiva Socratis non haberet situm, posito quod Socrates haberet aliquam intentionem in anima sua intellectiva; et, si sic, cum quaelibet intentio in anima intellectiva sit accidens indivisibile, sequitur quod aliquod accidens indivisibile non haberet situm, quod est impossibile.

Item, si anima intellectiva Socratis non haberet etc., sequitur quod ista conclusio foret possibilis: 'anima intellectiva Socratis movetur et non ab aliquo sibi immediato.' Quod probo, quia pono quod anima intellectiva Socratis moveatur ab aliqua intentione. Tunc arguo sic: nihil est immediatum animae intellectivae Socratis, igitur etc. Assumptum probo, quia si aliquid foret immediatum animae intellectivae Socratis, sequitur quod aliquid tangeret animam intellectivam Socratis; et, si sic, igitur anima intellectiva Socratis, cum non sit in aliquo loco, foret in aliquo situ, quod est oppositum positi. Et per consequens sequitur possibilitas conclusionis probandae, videlicet quod "anima intellectiva Socratis movetur et non ab aliquo sibi immediato," quae conclusio est contra Commenatorem VII *Physicorum* commento 12, et II *De anima* commento 74, ubi vult Commentator quod omne quod movetur, sive motione reali sive motione spirituali, movetur a motore immediato.

[8] Item, si anima intellectiva sit indivisibilis, sequitur quod haec conclusio sit possibilis: 'aliqua scientia intendetur subito.' Ad quod probandum

---

2 sit] *in mg.* S **3** qualibet] aliqua P **3** idem] *om.* S **3** erit] *in mg.* S **6–10** Item...impossibile] *in mg.* S **6** Socratis...habeat] non habere P **10** divisibilis...indivisibili] Socratis divisibilis foret indivisibilis P **11** Socratis] *om.* S **12** in] *om.* P **15** accidens] in anima intellectiva non haberet situm *add. sed del.* S **17** sequitur] sequeretur S **19** pono quod] *in mg.* S **20** Tunc arguo] et arguo tunc P **20–21** immediatum *scr.*] mediatum PS **22** sequitur] sequeretur P **25–26** conclusionis] antecedentis P **29** motione] *om.* S **30** immediato] medietato P

27–28 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 12, p. 31. **28** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 79, p. 243.

suppono quod A sit aliqua scientia in anima intellectiva quae intendetur per aliquas evidentias quae sint B et C, et quod nullae evidentiae moveant ad contrarium scientiae A. Isto supposito, probo quod haec conclusio sit
P 77rb | possibilis: 'A scientia subito intendetur.' Et arguo sic: B et C evidentiae subito intendunt A, igitur etc. Assumptum probo, quia, si non, B et C evidentiae haberunt aliquam resistentiam ad intendendum A, tunc aut illa resistentia foret [propter] evidentias moventes ad contrarias scientias A, aut propter impedimentum materiae corporalis in qua foret anima intellectiva habens scientiam A. Sed non potest dici primo modo, secundum quod patet ex casu supposito. Nec secundo modo, ut probo, quia nullum imaginabile resistit animae intellectivae nec aliquibus evidentiis quae sunt in anima intellectiva, cum anima intellectiva et omnia quae sunt in anima intellectiva sint abstracta a materia, dato quod anima intellectiva sit indivisibilis.

[9] Item, si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur anima intellectiva est incorruptibilis; et, si sic, igitur quilibet homo est incorruptibilis. Quia si non, ponatur tunc quod Socrates sit homo et aliquando corrumpitur, igitur anima intellectiva Socratis quae iam est in materia Socratis, recederet ab eadem materia, quia si anima intellectiva Socratis continue maneret in Socrate, sicut iam manet, sequitur quod continue manet illud Socrates. Sed quod anima intellectiva, quae iam est in materia Socratis, non recedit a materia Socratis probo sic: quia, si sic, cum anima intellectiva sit forma substantialis, sequitur quod forma substantialis moveret se ipsam, quod
P 77va est contra Commentatorem V *Physicorum* commento 3, ubi dicit | Commentator quod *forma substantialis non movet nec movetur*.

[10] Item, si anima intellectiva recederet etc., vel igitur violente vel naturaliter. Non violente, sicut manifestum est. Nec naturaliter, quia, si sic, tunc anima intellectiva naturaliter moveret se; et, si sic, sequitur quod aliquid movetur quod non movetur ab aliquo, quod est contra Commentatorem VII *Physicorum* in principio. Et per consequens sequitur quod anima intellectiva Socratis non potest recedere ab illa materia Socratis in qua iam est; et, si sic, igitur anima intellectiva Socratis manebit in materia

---

1 suppono] sub pono P **1** A sit] *in mg.* S **2** nullae] illae P **2** moveant] movet P **3** A] nota quod scientia non sit intensibilis neque remissibilis *adn. in mg.* S **4** et C] sit P **5** et] *om.* P **6** A] quia si B C evidentiae haberent aliquam resistentiam etc. *add.* P **9** dici] *in mg.* S **10** ut] quod S **16** et...incorruptibilis] *rep.* P **16** et...sic] *om.* S **17** non] *in mg.* S **19** materia] *om.* S **23** substantialis] vel *add.* P **28** tunc] *om.* S **29–30** Commentatorem] *adn. in mg.* S

---

24 Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 3, f. 208rb(E): "... forma enim non movet, neque movetur. Et intendit formam substantialem, quae est finis motus generationis." **29–30** Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 1, p. 1.

Socratis in qua iam est; et, si sic, igitur per consequens Socrates erit semper compositus ex eadem materia et anima intellectiva ex quibus iam componitur; et per consequens Socrates numquam corrumpetur. Et ita per eandem rationem sequitur quod nullus homo corrumpetur nec erit corruptibilis, quod fuit probandum.

[11] Item, si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur anima intellectiva habet aliquem situm. Consequentia patet ex quibusdam superius argutis. Et ex consequente arguo sic: anima intellectiva habet situm, igitur anima intellectiva est punctus. Consequens falsum, igitur antecedens. Et consequentia patet per modum arguendi Commentatoris I *De anima* commento 69, ubi Commentator arguit contra ponentes animam esse unitatem virtutis: quae sunt in anima, habent situm, igitur virtutes, quae sunt in anima, sunt puncta; sic arguo in proposito, et per consequens anima intellectiva est punctus.

Ex quo arguo ultra: anima intellectiva est punctus, igitur anima intellectiva non potest separari a corpore. Consequentia patet per Commentatorem I *De anima* commento 70.

Et tunc arguo ultra sic: anima intellectiva non potest separari a corpore, igitur homo non potest mori. Consequentia patet per Commentatorem I *De anima* commento 70 ubi prius. Et consequens falsum, sicut manifestum est, igitur et antecedens.

[Quartum argumentum principale]

[1] Quarto arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera, quia, si sic, tunc esset vera de generatione ignis summi ex B; et, si sic, igitur ignis summus posset generari ex B. Sed probo quod hoc sit falsum. Et suppono quod B sit una terra ignita ad modum ferri igniti, ita quod in B terra sit plus de gravitate quam de frigiditate, cuius possibilitas probabitur postea. Isto supposito, probo quod non potest generari ignis summus ex

---

1 Socrates] semper P **2** compositus] composito P **3** ita] *om.* P **6–7** sit...situm] *in mg. corr. ex* habet aliquem situm S **6** sit...intellectiva] *om.* (*hom.*) P **11** 69] 63 P **11** ponentes] *in mg.* S **11–12** virtutis] *om.* P **12–13** in...sunt] *om.* P *in mg.* S **18** ultra sic] *om.* S **18** separari] separare P **19–20** I...anima] *om.* P **20** Et] per *add.* P **23** Quarto] quartum principale *adn. in mg.* P quarto ad principale *adn. in mg.* S **23** arguo] *om.* P **24** esset] *om.* P **25** generari] generare P **26** suppono] sub pono P **26** igniti] igne P **28** supposito] sub posito P **28** generari] generare P

10–11 Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 69, p. 95:37–41: "Et ideo omnis ponens unitatem motam ex se aut ex punctum, necesse est ei ponere corpora parva; et sic in nullo differt ponens animam esse unitates aut puncta se moventia a Democrito ponente eam esse speras parvas." **16–17** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 70, p. 96:21–23. **19–20** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 70, p. 96.

B; quia, si sic, sequitur quod ista conclusio sit possibilis: 'aliquis est ignis summus habens gravitatem.' Quod probo, quia pono quod A sit unus ignis applicatus B, qui continue intendat caliditatem in B quousque generaverit ex B ignem summum. Et arguo tunc sic: A prius corrumpet totam frigiditatem B terrae quam totam gravitatem B, igitur A prius inducet in materiam B terrae caliditatem summam ignis quam corrumpetur tota gravitas B terrae. Consequens patet, quia quam cito fuerit frigiditas terrae tota corrupta, erit in materia B terrae caliditas ignis non admixta cum suo contrario. Et antecedens probo, illud videlicet quod A prius corrumpet
P 77vb totam frigiditatem B terrae quam | totam gravitatem B terrae, quia tota latitudo gravitatis B terrae corrumpendae maior est quam tota latitudo frigiditatis B terrae corrumpendae, secundum quod probabitur postea; et, si sic, cum A inaequaliter corrumpet frigiditatem B terrae et gravitatem B terrae, sequitur quod A prius corrumpet frigiditatem B terrae quam totam gravitatem B terrae, quod est antecedens probandum. Ex quo sequitur ulterius, secundum quod prius fuit argutum, quod A prius inducet in materiam B terrae caliditatem summam ignis quam corrumpetur tota gravitas B terrae; et, si sic, igitur ignis summus prius generabitur ex B terra quam tota gravitas B terrae corrumpetur. Consequentia patet, quia quam cito fuerit inducta caliditas ignis in materiam B terrae, et hoc secundum se totam, generabitur ex B terra ignis habens caliditatem ignis et siccitatem summam ignis similiter; et, si sic, cum tunc manebit aliqua gravitas B terrae non corrupta, sequitur quod haec conclusio sit possibilis: "aliquis est ignis habens gravitatem," quod fuit probandum.

Si autem dicatur ad istud argumentum negando illud prius acceptum, videlicet quod "tota latitudo gravitatis corrumpendae maior est quam tota latitudo frigiditatis B terrae corrumpendae"—contra: probo quod sic. Et
S 30va arguo sic: in B est plus de gravitate quam de frigiditate, secundum | quod patet ex casu praesupposito, sed in B non est plus extensive de gravitate quam de frigiditate, cum gravitas et frigiditas in B extendantur per B, igitur in B erit plus intensive de gravitate quam de frigiditate; et, si sic, igitur cum tota gravitas in B et frigiditas in B sint corrumpendae, sequitur quod tota latitudo gravitatis corrumpenda maior est quam tota frigiditas in B corrumpenda.

Item, data ista responsione sequitur—sicut manifestum est—quod tota latitudo gravitatis B terrae corrumpendae foret aequalis toti latitudini

---

1 ista] nulla P **1** est] *om.* P *in mg.* S **5** terrae] *om.* S **8** admixta] admixti S **9** illud] *om.* P **11–12** B...corrumpendae] terrae P *in mg.* S **12** probabitur] probatur P **19** tota...corrumpetur] corrumperertur tota gravitas B terrae P **27–28** Et...sic] *om.* S **30** quam] de gravitate *add.* P **30** extendantur] coextendantur P **36** terrae] *om.* S **36** corrumpendae] corrumpenda P

frigiditatis B terrae vel minor eadem latitudine frigiditatis. Sed quod tota latitudo gravitatis B terrae non sit aequalis probo, quia, si sic, cum maior sit latitudo corrupta de frigiditate terrae in B quam de gravitate terrae in B, sequitur quod tota latitudo gravitatis terrae est praecise composita ex duabus latitudinibus, quarum altera est tanta sicut latitudo gravitatis B corrumpenda, et altera est tanta sicut latitudo gravitatis B corrumpenda; et, si sic, tunc sequitur quod ignis summus citius corrumpet totam gravitatem terrae summae quam totam frigiditatem terrae summae. Et ita sequitur ulterius quod ignis summus citius induceret levitatem summam quam summam caliditatem in materia terrae summae, quod est impossibile, et per consequens illud ex quo sequitur, | videlicet quod tota latitudo gravitatis B P 78ra terrae corrumpendae est aequalis modo; et, si sic, igitur sit probare quod tota latitudo gravitatis B terrae corrumpendae non est minor etc.; et, si sic, igitur tota latitudo gravitatis maior est quam tota latitudo frigiditatis B terrae corrumpendae, quod est probandum.

[2] Aliter dicitur ad principale quod nulla est latitudo B terrae corrumpendae nec quod gravitas B habet aliquam latitudinem. Et causa istius positionis est ista, quia quaelibet gravitas terrae est forma substantialis, secundum quod patet per Commentatorem IV *De coelo et mundo* commento 1, et VII *Metaphysicae* commento 31, ubi Commentator ponit quod gravitas et levitas sunt formae substantiales elementorum, et etiam quod *forma substantialis non suscipit magis et minus*, ut patet VIII *Metaphysicae* commento 10, et per Aristotelem in *Praedicamentis* capitulo de substantia, ubi ponit quod nulla substantia suscipit magis et minus. Ex quo sequitur quod nulla gravitas terrae est intensibilis et remissibilis, et ita nulla gravitas terrae habet aliquam latitudinem, cum nihil habeat latitudinem nisi quod est intensibile et remissibile.

---

1 latitudine] gravitatis *add.* P *add. sed del.* S **1–2** Sed...latitudo] *rep. et del.* S **1** Sed quod] quam P **3–4** quam...B] *om.* P *in mg.* S **5** latitudinibus] *rep. et del.* S **6** et...corrupta] *in mg.* S **6** sicut] fuerit *add.* P **8** quam...summae] *om.* P *in mg.* S **8–9** ulterius] *in mg.* S **12** corrumpendae] non *add. sed del.* S **12** est...si] maior est P **12–14** igitur...sic] *om.* (*hom.*) S **20** 1] **2** P **20** Commentator] *adn. in mg.* S **20** ponit] nota hic illam questionem utrum forma substantialis sit intensibilis et remissibilis *adn. in mg.* S **21** et levitas] *om.* P *in mg.* S **22** ut patet] per quod patet Commentatorem P **23** 10] 41 P **24** quo] quibus P **25** terrae] *om.* S **26** aliquam] *om.* S **27** remissibile] nota hic illam quaestione utrum forma substantialis sit intensibilis et remissibilis *adn. in mg.* S

19–20 Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 1, p. 654:10–16. **20** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 31, f. 181ra(A): "... elementa non patiantur, neque agant nisi per qualitates, non per formas substantiales, et universaliter apparet quod non sunt hic potentiae agentes, nisi quattuor qualitates: et istae non sunt formae substantiales, et ideo non dicimus, quod levitas et gravitas sunt activae aut passivae." **22–23** Averr., *In Metaph.*, lib. VIII, comm. 10, f. 218va(H). **23** Arist., *Cat.*, cap. 5, (3b33–38), A. L., p. 91:5–10.

Sed contra istam positionem et casum istius positionis arguo et probo quod forma substantialis sit intensibilis et remissibilis, quia, si non, sequitur quod nulla substantia est intensibilis et remissibilis; et, si sic, igitur nullus est ignis intensibilis et remissibilis, ergo nec ignis remissus nec ignis summus, quod est manifeste falsum.

Item, si nulla forma substantialis est intensibilis et remissibilis, igitur nulla forma substantialis est transmutabilis. Consequentia patet per Commentatorem X *Metaphysicae* commento 23 ubi dicit Commentator, intelligens per 'recipere magis et minus' 'esse intensibile et remissibile,' dicit quod illud quod non recipit magis nec minus non transmutatur. Tunc arguo sic: nulla forma substantialis est transmutabilis, igitur nulla forma substantialis est corruptibilis, et per consequens quaelibet forma substantialis est aeterna, quod est manifeste impossibile.

Item, si nulla forma sit intensibilis et remissibilis, igitur forma ignis in mixto et forma aquae in eodem mixto non sunt intensibiles nec remissibiles; et, si sic, tunc sequitur quod forma ignis in mixto et forma aquae in eodem mixto non sunt formae remissae. Quod probo esse falsum, quia suppono quod A sit unum mixtum compositum ex igne et aqua, in quo mixto sit forma ignis B et forma aquae C. Et arguo tunc sic: B et C [non] sunt formae remissae, igitur B non est forma remissa nec C, cum non sit aliqua ratio quare B foret forma remissa magis quam C vel econverso. Et tunc arguo sic: nec B est forma remissa nec C, igitur B non est forma remissa; et per consequens cum B vel sit forma summa vel forma remissa, sequitur quod B sit forma summa, quod est falsum, quia ex illo sequitur quod ignis in mixto A foret summus. Et eodem modo contingit probare quod in A mixto foret aqua summa; et, si sic, igitur elementa forent in
P 78rb mixto | in actu, quod est contra Aristotelem I *De generatione* capitulo de mixtione.

Item, si nulla forma substantialis sit intensibilis et remissibilis, secundum quod ponit ista positio, sequitur quod nulla forma elementaris suscipit magis et minus, quod est contra Commentatorem III *De coelo et mundo* commento 67, ubi dicit Commentator quod *necesse est, cum ex formis generetur una forma, ut corrumpantur formae earum secundum medietatem*, quod non foret verum nisi forma elementaris suscipit magis et minus.

---

6 substantialis] summa P **8** 23] **22 P** **13** manifeste] *om.* S **15** nec] *sup. lin* S **19** C] *rep. et del.* S **20** cum] *om.* P **22–23** remissa] nec C cum non sit aliqua etc *add. sed del.* S **25** in...foret] in A in mixto foret ignis P

7–8 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271va–vb(I–K). **27–28** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 10, (328a19–26), A. L., p. 49:15–22. **31–32** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:101–102.

Item, illa responsio est contra Commentatorem in eodem III *De coelo et mundo* commento allegato, ubi Commentator manifeste ponit quod formae elementares suscipiunt magis et minus. Ad quod probandum arguit sic: si remittantur qualitates elementares, et formae elementares maneant non remissae, igitur *possibile est quod formae elementares denudarentur a suis qualitatibus secundum totum*, quod est impossibile, secundum quod patet per Commentatorem ibidem.

Item, ista positio est contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 32, et IV *De coelo et mundo* commento 26, ubi Commentator dicit quod tantum tribuitur de loco quantum tribuitur de forma, quod non foret verum nisi forma susciperet magis et minus, intensionem et remissionem.

Item, ex ista positione sequitur, cum gravitas etiam sit forma substantialis—secundum quod fuit superius allegatum—et nulla gravitas sit magis gravitas alia gravitate; et, si sic, nulla gravia sunt talia, quorum unum illorum sit gravius alio, quod est manifeste falsum. Et consequentiam probo, quia si aliqua gravia sint talia etc., igitur gravitas in uno est magis | gravitas quam gravitas in alio. Ista ultima consequentia patet S 30vb per consimilem modum arguendi de duobus calidis: si aliqua calida sint talia quod unum illorum sit calidius alio, igitur caliditas in uno est magis caliditas quam est caliditas in alio. Et ita arguo in propositio, igitur etc.

Item, si nulla forma substantialis sit intensibilis vel remissibilis, sequitur quod ceteris paribus forma ignis in mixto foret aequalis virtutis cum forma ignis summa. Quod falsum est, quia ex illo sequitur quod ceteris paribus ignis in mixto foret ita activis caliditatis sicut ignis summus.

Item, sicut dicit Commentator X *Metaphysicae* commento 23: *omne mixtum habet magis de uno contrariorum ex quo componitur et minus de altero*, quod non foret verum nisi substantiae forent contrariae, et susciperent magis et minus, cum mixtum non componatur ex aliquibus nisi ex contrariis.

---

1 eodem] commento *add. sed del.* S **1** III] 8 P **4** et...maneant] *om.* P *in mg.* S **5** quod] ut P **5** a] de P **13** etiam] *om.* P **16** unum] fuerit gravius alio *add. sed del.* S **18** quam] *sup. lin.* S **18** gravitas] *om.* P **21** ita] *om.* P **24** paribus] quod *add.* S **25** caliditatis] *om.* S **27** quo] quibus P **30** contrariis] substantiis S

1–2 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 635:120–142. **8–9** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 115:14–18: "Generans enim est illud quod dat corpori simplici generato formam suam, et omnia accidentia contingentia formae quorum unum est motus in loco. Et ideo cum forma fuerit completa in eo, complebitur ubi suum debitum et alia accidentia nisi aliquid impediat."; Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 22, p. 692:24–30. **26** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271vb(K) "... omnia composita ex contrariis sunt media. Composita enim ex duobus debent habere ex altero illorum minus, et ex altero magis."

[3] Aliter posset responderi ad principale negando casum praesuppositum et dicendo quod non est possibile, quod B sit una terra in qua plus sit de gravitate quam de frigiditate.

Contra istam responsionem arguo et probo quod sic, quia possibile est quod aliquis aer summus generat ex aliqua terra aerem summum. Quo existente possibili et posito quod aliquis aer summus generabit ex B aerem summum, sequitur quod gravitas in B continue erit maior quam gravitas in aere summo, et quod aliquando frigiditas in B erit in duplo minor, et in triplo minor, et sic in infinitum quam gravitas aeris in summo; et sic
P 78va possibile est | quod B sit una terra in qua plus sit de gravitate quam de frigiditate. Et similiter contingit probare quod possibile sit quod B sit una [terra] ignita etc., posito quod aliquis ignis agat per totum B, cum B plus habuerit de gravitate quam de frigiditate.

Item, sicut manifestum est apud sensum, possibile est quod sit una terra quae sentiatur esse calida et non frigida, gravis et non levis, quod non foret verum nisi possibile esset aliquam [esse] terram gravem et calidam, cuius gravitas foret maior sua frigiditate.

[Quintum argumentum principale]

[1] Quinto arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera, quia, si sic, tunc foret vera de generatione ignis summi ex B. Consequens est falsum. Ad cuius falsitatem probandam suppono istum casum quod A sit unus ignis summus, et B una aqua summa, et quod A generabit ex B ignem summum. Isto supposito, arguo sic: A generabit ex B ignem summum, igitur A inducet levitatem summam in materiam ipsius B, et per consequens A corrumpet totam gravitatem ipsius B; et, si sic, vel igitur A citius corrumpet totam gravitatem in B quam totam frigiditatem in B vel aeque cito corrumpet utramque. Si dicatur secundo modo—contra: tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo frigiditatis B. Et intelligo per 'totam latitudinem frigiditatis [B' totam latitudinem frigiditatis] aquae terminatae exclusive ad gradum summum frigiditatis aquae et ad gradum summum caliditatis ignis; et per 'totam latitudinem gravitatis B' totam latitudinem gravitatis aquae terminatae exclusive ad gradum gravitatis aquae summae et ad gradum summum levitatis igneae. Quibus intellectis, probo assumptum, videlicet quod "tota latitudo gravitatis B est minor quam tota

---

4 arguo] *om.* S **5** generat] generetur P **10–11** in...una] *om.* P *in mg.* S **14** sensum] *rep. et del.* S **16** aliquam esse] a materia P **19** Quinto] quinto ad principale *adn. in mg.* PS **20** est] *om.* P **23** Isto supposito] ex isto ergo P **24** in...B] *add. sed del.* S **31** B] *sup. lin.* S vel *add.* P igitur cum casu (?) citius corrumpet totam latitudinem gravitatis B quam totam latitudinem frigiditatis B *in mg. add.* S **32** gravitatis] *om.* P **33** summae] sicut P

---

20 Cf. *inf.*, q. 6, p. 59.7–16.

latitudo frigiditatis B." Et arguo sic: tota latitudo frigiditatis B est aequalis toti latitudini levitatis ignis; sed tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo levitatis ignis; igitur tota latitudo gravitatis B est minor etc. Consequentia nota est. Et maiorem probo, quia aliter sequitur quod tota latitudo levitatis ignis foret maior vel minor quam tota latitudo frigiditatis B, quorum utrumque est falsum. Si autem dicatur quod tota latitudo levitatis igneae sit maior etc., tunc sequitur quod A citius corrumpet totam latitudinem frigiditatis quam A citius inducet in materiam B totam latitudinem levitatis igneae. Ex quo sequitur ultra, quod corrupta tota latitudine frigiditatis B, statim inducetur in B caliditas summa ignis, et quod citius inducitur in materiam B caliditas summa ignis quam levitas summa ignis, quod est falsum. Si autem dicatur quod tota latitudo levitatis igneae sit minor etc., tunc sequitur quod A citius inducet in materiam B totam latitudinem levitatis igneae quam A corrumpet totam latitudinem frigiditatis B. Ex quo sequitur ultra, cum inducta in materiam B tota latitudine levitatis igneae, statim inducetur in materiam B caliditas summa ignis, quod inducetur citius in materiam B caliditas summa quam corrumpetur tota latitudo frigiditatis B. Et per consequens, sicut patet ex argumento, tota latitudo levitatis igneae nec est maior nec est minor quam tota latitudo frigiditatis B; et, si sic, cum igitur aliqua sit latitudo levitatis ignis—secundum quod patet ex argumentis praetactis in proximo principali quae probant formas elementares intendi et remitti—, sequitur quod tota latitudo levitatis igneae est aequalis latitudini frigiditatis B. Ex quo sequitur ulterius quod tota latitudo frigiditatis B est aequalis latitudini levitatis | ignis, quae P 78vb est maior probanda. Qua probata, probo minorem videlicet quod "tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo levitatis igneae." Et arguo sic: tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo gravitatis terrae; sed tota latitudo gravitatis terrae est aequalis toti latitudini levitatis igneae; ergo tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo levitatis ignis. Maior est manifesta cum gravitas terrae sit maior quam gravitas aquae, sicut patet per Commentatorem IV *De coelo et mundo* commento

---

2 levitatis ignis] *rep. et del.* S **2** minor] est *om.* P **5–6** quam...falsum] *om.* P *in mg.* S **7–8** citius...A] *om.* (*hom.*) P *in mg.* S **9** igneae] quam A corrumpet totam latitudinem frigiditatis B *add.* P *add. sed del.* S **10** Et...B] *om.* (*hom.*) P **10** B] tota latitudine levitatis ingeae *add. sed del.* S **12–15** ex...B] *om.* (*hom.*) S **15** tota latitudine] totam latitudinem S **16** in materiam] *om.* P **20** B] *om.* P *in mg.* S **20** aliqua] aliquid P **25** maior] minor P **25** minorem] maiorem istam P **25** quod] *om.* P **26–27** levitatis...latitudo] *inf. pag.* S **26** igneae] ignis P **30** maior] minor P

20–21 Cf. pp. 133.26–134.9, 137.16–20. **150.31–151.1** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 31, p. 722:20–24; comm. 32, p. 723:51–65.

31, et 32, et I *Physicorum* commento 49, ubi Commentator dicit quod *terra est simpliciter gravis, et ignis simpliciter levis, et aer et aqua* sunt *graves et leves*. Minorem contingit probare, sicut prius probatum fuit, quod tota latitudo frigiditatis B est aequalis toti latitudini levitatis ignis. Et per consequens sequitur quod tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo levitatis ignis; si sic, igitur, cum tota latitudo frigiditatis B sit aequalis toti latitudini levitatis ignis—secundum quod probatum fuit—, sequitur, S 31ra prout prius erat argutum, | quod tota latitudo gravitatis B est minor quam tota latitudo frigiditatis B, quod prius fuit probandum. Ex quo arguo ultra sic: tota latitudo gravitatis B est minor etc.; et A similiter aequaliter erit approximatum ad corrumpendum totam latitudinem gravitatis B et totam latitudinem frigiditatis B; igitur A citius corrumpet totam latitudinem gravitatis B quam totam latitudinem frigiditatis B. Et tunc arguo sic: A citius corrumpet totam latitudinem gravitatis B quam totam latitudinem frigiditatis etc., igitur A prius inducet levitatem summam in materiam B quam corrumpatur tota latitudo frigiditatis B; et, si sic, igitur aliquando erit ita quod aliquid erit summe leve quod non est ignis summus, quod est contra Commentatorem IV *Coeli et mundi* commento 32. Et consequentia patet, quia sicut sequitur ex deductis, aliquando erunt in materia B coextensae summa levitas et aliqua frigiditas; et, si sic, igitur aliquando erit aliquod compositum ex materia B et ex aliqua forma quod compositum simul habebit summam levitatem et aliquam frigiditatem coextensas, et per consequens, cum non sit possibile quod aliquod tale compositum sit ignis summus, sequitur quod aliquando erit ita quod [sit] aliquod summe leve quod non est ignis summus.

Sed contra istam responsionem arguo sic: A generabit ex B ignem summum, igitur A corrumpet gravitatem in B. Consequentia patet, quia aliter sequitur quod gravitas B maneret in igne summo cum ex B fuerit generatus ignis summus, quod est impossibile.

[2] Aliter posset dici ad principale quod A non corrumpet gravitatem in B, et hoc quia gravitas nec est activa nec passiva, secundum quod patet per Aristotelem II *De generatione* capitulo primo, et per Commentatorem VII

---

1 31] 81 P **1** et] commento *add.* P **1** Commentator] *om.* S **2** sunt] igitur simpliciter *add. sed del.* S **3** contingit...fuit] vero contingit probare eodem modo sicut prius fuit probatum P **12** A] *in mg.* S **13** gravitatis] frigiditatis P **13** frigiditatis] gravitatis P **14–15** quam...B] *om.* P **17–25** quod...summus] *om.* P *inf. pag.* S **151.30–152.2** Aliter...passive] *om.* P *inf. pag.* S **32** Aristotelem] primo de *add. sed del.* S

---

1 *Locus erronee indicatus.* **18** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 32, p. 563. **32** Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 2, (329b21), A. L., p. 54:23. **151.32–152.1** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 31, f. 181ra(A).

Metaphysicae, ubi dicunt quod *gravitas et levitas neque sunt activae neque passivae*.

Item gravitas B est forma elementaris, quia (sicut patet ex Commentatore IV *De coelo et mundo* commento 1) formae quattuor corporum simplicium sunt gravitas et levitas; et, si sic, igitur gravitas est intensibilis et remissibilis. Probatio consequentiae patet ex quarto principali. Et ex consequente similiter sequitur quod gravitas sit activa et passiva, quod est oppositum prius dicti.

[Sextum argumentum principale]

[1] Sexto ad principale arguo sic: si in omni generatione tria principia requirantur, igitur in generatione ignis ex B tria principia requirantur. Consequens falsum. Ad cuius falsitatem probandam suppono istum casum, quod A sit unum calidum difforme compositum ex solo igne et aqua, ita quod C sit gradus frigiditatis aquae remissius qui non est in A et gradus remissior quam est gradus | medius totius latitudinis frigiditatis P 79ra aquae. Et intelligo per 'gradum frigiditatis aquae remissium qui non est in A' gradum remissium frigiditatis aquae qui est intensior quolibet gradu frigiditatis aqueae in A. Et suppono similiter quod B sit unum frigidum compositum ex solis aquae et aere, et quod C sit gradus intensissimus frigiditatis qui non est in B, ita videlicet quod C sit gradus intensissimus frigiditatis aqueae qui est remissior quolibet gradu frigiditatis aqueae in B. Istis suppositis, suppono ulterius quod A et B sint approximata secundum extrema sua terminata ad C gradum frigiditatis, et quod A alterabit B quousque A induxerit formam ignis per totum B. Et arguo tunc sic: A generabit ex B ignem; et in nulla generatione ignis ex B requirantur tria principia; igitur etc. Maiorem probo, quia A generabit ignem ex B vel ex aliquo elemento quod est in B—sicut manifeste sequitur ex ultima particula casus—; sed non est maior ratio quare A generabit ignem ex elemento quod est in B quam ex B, cum A sit aequaliter approximatum et aeque sufficiens ad generandum ignem ex B sicut ex aliquo elemento quod est in B; igitur A generabit ignem ex B, quae est maior probanda. Qua pro-

4 1] 5 P **7** quod...passiva] *in mg.* S **10** Sexto] sextum principale *adn. in mg.* P sexto ad principale *adn. in mg.* S **10** arguo sic] *om.* P **14** remissius] remissimus P **16** remissium] remississimum P **17** remissium...aquae] remissimum aquae frigiditatis aqueae P **20–21** qui...frigiditatis] *om.* (*hom.*) S **24** B.] *om.* P **28** casus] *rep. et del.* S **29** quam...A] cum P **29** B...A] *in mg.* S **30** B] *om.* S **30–31** sicut...B] *in mg.* S

3–4 Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 1, p. 654:4–6.

bata, probo minorem, istam videlicet quod in nulla generatione ignis ex B requirantur tria principia, quia, si sic, tunc sequitur quod ignis generabitur ex B. Consequens est falsum. Quod probo sic: quia, si sic, igitur siccitas ignis intendetur per totum B. Ex quo et casu supposito sequitur quod A intendet siccitatem per totum B. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, igitur A remittet humiditatem aeris et aquae per totum B. Ex quo arguo ultra sic: A remittet humiditatem aquae et aeris per totum B; et A est magis sufficiens ad remittendum frigiditatem aquae per totum B quam ad remittendum humiditatem aeris et aquae per totum B; igitur A remittet frigiditatem aquae per totum B. Quod tamen probo esse falsum, quia—sicut patet ex casu supposito—frigiditas aquae in A et frigiditas aquae in B terminantur ad C gradum frigiditatis aquae exclusive, et hoc secundum extrema A et B approximata ad invicem. Et per consequens cum frigiditas aquae in B terminabitur continue ad gradum C, sequitur quod A non remittet frigiditatem aquae per totum B, quia si A remittet frigiditatem aquae per totum B, cum frigiditas aquae in B terminabitur ad gradum C et hoc secundum extremum B approximatum A, sequitur quod A per aliquod tempus corrumpet in aliqua parte B remota aliquam latitudinem frigiditatis, et per illud tempus in aliqua parte B propinquiori aliquam latitudinem frigiditatis in duplo minorem, et sic in infinitum, sicut manifestum est; et, si sic, igitur ceteris paribus velocius transmutabit frigiditatem in parte B remota quam propinqua. Consequens est falsum,
P 79rb igitur | et antecedens ex quo sequitur. Quod autem consequens sit falsum patet, quia ex consequente sequuntur omnes conclusiones impossibiles adductae in principio primi principalis primae quaestionis.

Si autem dicatur ad istud argumentum, quod frigiditas aquae in B non terminabitur continue ad C gradum frigiditatis secundum extremum B approximatum A, sed ad gradum frigiditatis remissiorem gradu C—contra: si sic, ergo caliditas B continue terminabitur ad gradum caliditatis intensiorem quod est gradus caliditatis ad quem iam terminatur caliditas in B; et, si sic, cum iam sit idem gradus caliditatis ad quem iam terminatur caliditas in A et caliditas in B secundum extrema A et B immediata—secundum quod probabo—sequitur quod A aget aliquem gradum caliditatis in B ultra gradum caliditatis ad quem iam terminatur caliditas in A secundum extremum A immediatum B; et, si sic, ergo possibile est quod aliquid agat

4 B] B] *om.* P *sup. lin.* S **5** B] *om.* P *sup. lin.* S **5** tamen] cum P **12** exclusive] existente P **13** A et] *om.* P *in mg.* S **21** est] *in mg.* S **22** est] *om.* P **24** sequuntur] sequitur P **25** primi] *om.* S **25** quaestionis] conclusionis P **30** quod] quem P **32** immediata] mediata P **33** probabo] probo P

25 Cf. *sup.*, q. 1, pp. 18.24–19.8.

ultra gradum proprium. Consequentia est manifesta. Et consequens est improbatum sufficienter in primo principali primae quaestionis. Quod autem sit idem gradus caliditas ad quem terminatur caliditas in A et caliditas in B secundum extrema A et B immediata probo, quia pono quod D sit gradus caliditatis ad quem terminatur caliditas in A secundum extremum A immediatum B, ita quod D sit gradus caliditatis intensissimus qui non est in A. Et arguo tunc sic: | D gradus caliditatis est gradus caliditatis remissius S 31rb
qui non est in B, igitur idem est gradus caliditatis, etc. Assumptum probo, quia, si non, cum D gradus non sit remotior gradu caliditatis remissimo qui non est in B, igitur D gradus est intensior gradu caliditatis remissimo qui non est in B; et, si sic, igitur per aliquam latitudinem caliditatis mediam quam latitudinem pono esse E. Et pono similiter quod A intendet B quousque D fuerit gradus caliditatis remissius qui non est in B, quod est possibile secundum istam responsionem. Et arguo tunc sic: A inducet in B E latitudinem caliditatis, igitur A expellet ab ipso B latitudinem aequalem frigiditatis. Sed consequens est falsum, igitur antecedens. Et quod consequens sit falsum probo, quia si A expellet ab ipso B latitudinem frigiditatis aequalem latitudini E, igitur cum casu principali, sequitur quod aliquando erit ita quod duae sunt partes A et B applicatae ad invicem, quarum pars B minus habet de frigiditate quam altera pars A. Quod tamen probo esse falsum, quia quam cito aliqua pars B habuerit minus de frigiditate quam aliqua pars A sibi applicata, necessario A intendet frigiditatem in eadem parte B econtra, cum A nitatur secundum ultimum suae potentiae assimilare sibi B et quamlibet partem B, quod tamen A non posset facere, si A remitteret frigiditatem in aliqua parte B quousque B vel aliqua pars B habuerit minus de frigiditate quam aliqua pars A.

Item, si A posset remittere frigiditatem in B quousque aliqua pars B habuerit minus de frigiditate quam aliqua pars A, sequitur quod A, licet fuerit uniformiter calidum et habens frigiditatem per totum A sub C gradu, non posset assimilare sibi | B, quia non est aliqua ratio quare A nunc P 79va
remitteret frigiditatem in B etc. magis quam tunc, sicut manifestum est; et, si sic, igitur cum A nunc remittit frigiditatem in B etc., etiam sequitur quod A tunc remittet frigiditatem in B etc., ex quo sequitur propositum.

---

2 sufficienter] igitur *add. sed del.* S **2** in...quaestionis] igitur etiam in primo principali probo quod P **3** autem] ante in A P **3** quem] quod P **4** pono] posito P **6** B] *om.* P *in mg.* S **6** caliditatis] *om.* P *inf. pag.* S **10–11** gradu...B] *in mg.* S B] igitur D gradus intensior *add.* P **11** caliditatis] *om.* P **17** falsum] *om.* P **17** B] *om.* P **19** applicatae] *om.* P *in mg.* S **19** pars] quae est *add.* P *add. sed del.* S **22** sibi applicata] ubi applicatis P **23** nitatur] intendatur P intendatur *add. sed del.* S **24** B et] *in mg.* S **24** tamen] cum P **25** B] *om.* P *sup. lin.* S **28** A] *om.* P *sup. lin.* S **32–33** etiam...etc.] *om.* (*hom.*) P

[2] Aliter dicitur ad principale negando ultimam particulam casus principalis, dicendo quod A non ageret in tali casu aliquo modo in B secundum applicationem suppositam.

Sed contra istam responsionem arguo et suppono istam suppositionem praesuppositam in septimo principali primae quaestionis satis, videlicet quod "caliditas in igne sit caliditas intensior quam caliditas in aere." Qua supposita, suppono quod in omni elemento sunt duae primae qualitates specifice distinctae. Sequitur manifeste possibilitas ultimae particulae casus principalis illius, videlicet quod "A et B sint approximata secundum sua extrema terminata ad C gradum frigiditatis, et quod A alterabit quousque A induxerit formam ignis per totum B." Et arguo sic: aliqua est latitudo caliditatis per quam quaelibet caliditas in A excedit quamlibet in B, igitur A secundum approximationem suppositam sufficienter potest intendere caliditatem in B per tantam latitudinem. Et antecedens probo, quia si tota frigiditas in B foret uniformis sub gradu C, tunc aliqua foret latitudo caliditatis per quam quaelibet caliditas in A excederet quamlibet caliditatem in B; sed iam caliditas in B minor est quam tunc foret; igitur iam est aliqua latitudo caliditatis per quam quaelibet caliditas excedit, etc. Consequentia et minor sunt manifestae. Et maiorem probo, quia si tota frigiditas in B foret uniformis sub C gradu, tunc praecise tantum foret expulsum a materia B de latitudine caliditatis quantum foret inductum in materiam B de latitudine frigiditatis; et, si sic, igitur tunc quaelibet caliditas in A excederet quamlibet caliditatem in B per tantam latitudinem per quantam latitudinem caliditas summa ignis excedit caliditatem summam aeris, et per consequens quaelibet caliditas in A nunc excedit quamlibet caliditatem in B per tantam latitudinem per quantam latitudinem caliditas summa ignis excedit, etc.; et, si sic, igitur cum potentia A secundum approximationem suppositam sufficienter dominatur super resistentiam totam B, sequitur quod A intendet totam caliditatem in B eodem modo sicut ignis summus intenderet caliditatem in aere summo.

Item, arguo aliter contra istam responsionem: A aget siccitatem per totum B, cum siccitas in A dominetur super totam humiditatem in B, sicut pono, igitur A aget per totum B. Et tunc arguo sic: A aget siccitatem per totum B et consimiliter A aget sive intendet caliditatem per totum B, sicut probatum est, igitur A inducet formam ignis per totum B, quod est probandum. Patet consequentia, quia inductionem caliditatis et siccitatis, quae sunt qualitates formae ignis, sequitur inductio formae ignis, cum forma ignis sit intensibilis et remissibilis secundum intensionem

---

6 intensior...aere] intensior in aere P *in mg.* S **8** distinctae] *in mg.* S **9** sint] *om.* P *sup. lin.* S **10–11** quousque...B] probo P *in mg.* S **14–155.30** Et...summo] *om.* P *inf. pag.* S **32** in A] *om.* P *in mg.* S **38** secundum] ad P

---

5 Cf. *sup.*, q. 1, pp. 27.1–29.19.

et remissionem qualitatis ignis, secundum quod probatum fuit in quarto principali istius quaestionis.

[Septimum argumentum principale]

[1] Septimo arguo ad principale et probo quod quaestio sit falsa. Ad cuius falsitatem probandam suppono istum casum, quod A sit unus summus ignis, et quod B sit ignis remissus per frigiditatem terrae, et quod C sit aqua summa; et pono quod A ponatur ad extremum B remissius calidum, et C ad extremum B intensius calidum, ita quod B sufficiat transmutare C multo velocius quam A sufficiat transmutare B. Quo supposito, cum A secundum approximationem suppositam sufficiat generare et generabit ex B et C unum ignem summum—cuius possibilitatem probabo postea—isto casu posito deduco omnia impedimenta extrinseca. Et arguo sic: in generatione ignis summi quod generabit A ex B non requiruntur tria principia, igitur in omni generatione etc. Antecedens probo, quia, si sic, tunc sequitur quod A generabit ignem summum ex B et C, secundum quod prius fuit positum. Ex quo sequitur ulterius quod haec conclusio est possibilis: 'A aget velocius in remotum quam in propinquum.' Quod autem illud sequatur, dato quod A generabit ignem summum ex B et C et hoc secundum approximationem suppositam, probo, quia si A generabit etc., igitur A alterabit | B etc., et hoc sequitur. Et, si sic, capio instans quod sit D in quo P 79vb A incipiet alterare C, et pono quod B alterabit C usque ad instans D continue velocius quam A B, cuius possibilitas sequitur ex casu supposito. Et arguo tunc sic: A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam secundam medietatem B, igitur A immediate post D instans aget velocius in partem remotam quam in partem propinquam. Consequentia satis patet. Et ad probationem antecedentis suppono quod illa medietas C quae est propinquior A dicatur secunda medietas B. Quibus suppositis, probo antecedens illud: "A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam A" etc., quia A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam A alterabit ante D instans primam medietatem B. Quod probo et arguo sic: A per quodlibet

---

4 Septimo] septimo principale *adn. in mg.* P septimo ad principale *adn. in mg.* S **6** et...ignis] *in mg.* S **9** multo] *om.* P *in mg.* S **9** B] *sup. lin.* S **9** cum] tamen quod P **16** positum] suppositum *add. sed del.* S **20** etc.] C P **20** sequitur] aliter P **21** A] *in mg.* S **21** C] *om.* P *sup. lin.* S **21** D] *om.* P *sup. lin.* S **24** secundam] unam P **24–25** instans] *om.* S **26** patet] *in mg.* S **26** ad] *om.* P **27** quae...A] *om.* P *in mg.* S **29** etc.] tunc P **29** immediate post] per totus P **30** instans] immediate *add.* P medietate *add. sed del.* S **31** A *scr.*] B P *om.* S

1–2 Cf. p. 128.12–32.

S 31va tempus ante | D instans velocius alterabit primam medietatem C quam A per idem tempus alterabit primam medietatem B, secundum quod apparet ex suppositis; sed A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam B ante D instans alterabit primam medietatem C; igitur immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam A alterabit ante D instans primam medietatem B; et, si sic, cum aliquod erit tempus post D instans immediatum D instanti, in cuius nulla parte A alterabit secundam medietatem ita velociter sicut illud A alterabit primam medietatem B ante D instans, sequitur quod A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam illam secundam medietatem B, quod est probandum. Ex quo sequitur manifeste, cum A immediate post D instans simul aget per secundam medietatem totam B et in primam medietatem C, quod haec conclusio est possibilis: 'A aget velocius in remotius quam in propinquius.' Si autem dicatur ad illud argumentum, quod A non alterabit primam medietatem C nec aliam partem C post D instans, et A et B simul alterabunt totum C et primam medietatem C post D instans, et hoc quia continue post D instans B iuvabit A ad agendum—contra: si sic, igitur eadem ratione A non alterabit B nec aliquam partem B ante D instans, quia quacumque parte B alterata pars illius partis propinquiori A iuvabit A ad alterandum partem eiusdem partis remotiorem ab A.

Item, data responsione, sequitur quod nullus ignis summus posset alterare ignem remissum, quia si aliquis ignis summus alteraret ignem remissum, tunc ille ignis summus haberet iuvamentum a caliditate in igne remisso; et per consequens ignis summus et caliditas in igne remisso alteraret ignem remissum et non ignis summus.

Item, data ista responsione, sequitur quod nullus ignis posset transmutare aliquod passum. Quia si aliquis ignis transmutaret aliquod passum, tunc ille ignis haberet aliquod iuvamentum ab aliqua qualitate eiusdem
P 80ra ignis, | et per consequens—secundum istam responsionem—ignis ille et aliqua qualitas eiusdem speciei transmutarent illud passum et non ratione ignis.

[2] Aliter potest dici ad principale concedendo quod A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam secundam me-

---

2–7] *in mg.* S **2** B] ante D instans primam medietatem C quam alterabit D instans nunc *add. sed del.* S **2–7** B...immediatum] C ante D in instans primam medietatem C quam A alterabit P **8** secundam medietatem] illam medietatem B P **9** sequitur] sic P **10** C] E P **13** in primam] ipsam P **15** medietatem] *om.* P **16** et] si P **16–17** medietatem] *om.* P **17** A] *om.* P *sup. lin.* S **18** B] *om.* P *sup. lin.* S **23** remissum] *om.* P *in mg.* S **26** remissum] summum P **29** ab aliqua] ex anima P **30** secundum] *om.* P

dietatem B; et sequitur quod est possibile quod aliquid velocius agat in remotum quam in propinquum.

Sed contra istam responsionem arguo: si C foret consimile calidum sicut est B, et B et C forent applicata ad invicem secundum extrema sua intensius calida, tunc A continue velocius ageret in quamlibet partem B quam in aliquam partem C, posito quod C fuerit magis remotius ab A quam B; sed [C] magis resistit ipsi A quam tunc resisteret, igitur A aget continue velocius in quamlibet partem B quam in aliquam partem C, cuius oppositum tamen ponit ista responsio. Postea aliter arguo contra istam responsionem.

Data ista responsione sequitur haec conclusio quod "A continue usque ad certum instans velocius alterabit primam medietatem C quam secundam medietatem B." Et tamen deductis omnibus aliis impedimentis et iuvamentis extrinsecis, A continue post D instans velocius alterabit quamlibet partem B quam aliquam partem C, posito—secundum quod est possibile secundum istam responsionem—quod A secundum applicationem suppositam simul alterabit B et C quousque B et C secundum extrema sua applicata ad invicem terminantur ad eundem gradum caliditatis exclusive. Quia isto posito, capio illud instans in quo B et C secundum extrema sua applicata terminantur ad eundem gradum exclusive, et pono quod illud instans erit E, et deduco omnia iuvamenta et impedimenta extrinseca. Et arguo tunc sic: A continue usque ad E instans velocius alterabit primam medietatem C quam secundam medietatem B; sed A continue post E instans velocius alterabit quamlibet partem B quam aliquam partem C; igitur A continue usque ad certum instans quod est etc., quod est conclusio probanda. Maiorem illius argumenti probo, quia quocumque instanti ante E instans accepto erit B sufficienter contrarium primae medietati C et magis dominans supra primam medietatem C quam in instanti priori; et per consequens si A mediante iuvamento ipsius B in aliquo instanti ante E alterabit velocius primam medietatem C quam secundam medietatem B, sequitur quod A in quolibet instanti ante E alterabit velocius primam medietatem C quam secundam medietatem B, ex quo sequitur maior probanda. Qua probata, probo minorem, istam videlicet "A continue post E instans velocius alterabit quamlibet partem B quam aliquam partem C," quia aliter sequitur quod continue post E instans forent ali-

---

3 istam] *in mg. corr. ex* ipsam P **3** C] sic P **3** calidum] *om.* P **3–4** sicut...B] *in mg.* S **6** magis] *om.* P **7** ipsi A] *om.* P *in mg.* S **7** A] iam *add.* P **13** aliis] *om.* P **15** secundum] *om.* P **19** illud] primum P **20** et] *om.* P **21** E] C P **23** C...secundam] E et D P **24** E] C P **24** B...partem] *om.* (*hom.*) P **25** quod est] *om.* P **27** E] C P **28** primam] *om.* P **28** in] *om.* P **30** E] C P **31–32** sequitur...B] *om.* (*hom.*) P **34** post] per P **34–35** quam...C] *om.* P

quae duae partes B et C immediatae, quarum partium pars C velocius alteraretur quam altera pars B, et similiter foret calidior quam altera pars
P 80rb B; et ita sequeretur quod aliqua pars B | immediata illi parti C ageret ultra gradum proprium, quod tamen improbatum est in primo principali primae quaestionis.

[3] Aliter dicitur ad principale negando istam particulam casus praesuppositi, videlicet quod "B sufficiat transmutare C velocius quam A sufficiat transmutare B."

Contra: probo istam particulam esse possibilem et suppono quod tota potentia A activa in B se habeat ad totam resistentiam in B sicut 4 ad 2. Quo supposito, arguo sic: aliqua est aqua summa ad cuius resistentiam potentia activa B se habet in maiori proportione quam in tali proportione quae est 4 ad 2, igitur etc. Assumptum probo, quia potentia activa in B se habet in aliqua proportione ad resistentiam alicuius aquae summae,
S 31vb et ad aliquam resistentiam aquae minoris in dupla maiori | proportione, et sic in infinitum; et per consequens contingit accipere aliquam aquam summam ad cuius resistentiam potentia activa B se habeat in dupla maiori proportione quam potentia activa A se habet ad resistentiam B; et, si sic, tunc probatur particula casus negata, posito quod illa aqua summa sit C.

Si autem dicatur quod illud argumentum non procedit, quia C non tantum resistit per frigiditatem propriam sed per frigiditatem propriam et frigiditatem in B similiter, ita quod B aget in C secundum proportionem quam habet caliditas in B ad totam frigiditatem in B et ad totam frigiditatem in C simul acceptas—contra: si sic, tunc frigiditas in B resisteret caliditati in B; et si sic, cum frigiditas in B non transmutatur a C nec ab aliquo alio, sicut pono, sequitur quod frigiditas in B resisteret caliditati in B nullo extrinseco transmutante frigiditatem in B. Ex quo sequitur ultra, cum caliditas in B dominetur supra frigiditatem in B, quod B mediante sua caliditate et nullo alio extrinseco adiuvante posset transmutare frigiditatem

---

1 partes] per P **1** partium] partibus P **2–3** et...B] *om.* (*hom.*) P **4** improbatum est] fuit improbatum P **6** ad principale] *om.* P **6–7** praesuppositi] tunc *add.* P **7** C...transmutare] *om.* (*hom.*) P **10** 4...2] gradui(!) P **11** ad] *om.* P **12** potentia] posita P **12–13** in...ad] est talis proportio quae est gradui 2 P **13** A et D] *add. sed del.* S **14** in...ad] ad aliquam proportionem in aliquam P **15** dupla maiori] duplo maiore P **16** aliquam] *sup. lin.* S **16** aquam] quam P **17** B] *om.* P **18** B] *om.* P **19** aqua] A P **20** C] *om.* P **21–22** propriam...frigiditatem] *om.* P **22** C secundum] E scilicet P **24** C] E P **24** acceptas] acceptam P **24** tunc] cum P **24–25** resisteret...B] *om.* (*hom.*) P **25** a C] ubi P **26** sicut pono] ut suppono P **27** sequitur] sit P **29** alio] *om.* P **29** adiuvante] coadiuvante P **29** transmutare] transire P

4–5 Cf. p. 156.12–13.

in B. Et per consequens idem posset alterare se sine iuvamento extrinseco, quod est improbatum in secundo principali primae quaestionis.

Item, dato quod C resistat ipsi A per frigiditatem in B, tunc frigiditas in B iuvaret C ad resistendum ipsi A. Sed hoc probo esse falsum, quia, si sic, tunc sequitur quod illa conclusio foret possibilis: 'B calidum sufficienter dominatur super C frigidum ad alterandum C frigidum, et tamen B calidum non sufficit alterare C frigidum.' Quod probo, quia pono quod C sit aqua summa, cuius propria resistentia signetur per 4, et B sit unum calidum compositum ex igne et aqua, ita quod potentia B activa caliditatis signetur per 6, et resistentia aquae in B signetur per 2. Istis positis, probo possibilitatem conclusionis probandae. Et primo quoad sui partem primam, videlicet: "B sufficienter dominatur super C frigidum | ad alterandum C frigidum." P 80va Et arguo sic: potentia B alterativa se habet ad resitentiam C sicut 6 ad 4, secundum quod patet ex casu, igitur cum casu B sufficienter dominatur super C ad alterandum C; ex quo sequitur prima particula conclusionis probandae. Qua probata, probo secundam particulam eiusdem conclusionis istam videlicet: "B calidum non sufficit alterare C frigidum;" quia, si sic, pono tunc—cum casu supposito et responsione posita—quod B alteret C. Et arguo tunc sic: B alterat C, igitur—cum casu—a proportione aequalitatis provenit motus. Consequens est impossibile, igitur et antecedens. Et consequentia patet, quia si B alterat C, B non alterat C nisi secundum proportionem quam B habet ad resistentiam aquae in B et ad resistentiam C similiter, secundum quod ponit responsio posita. Sequitur—cum casu supposito—quod tota potentia B alterativa se habet ad totam resistentiam suam sicut 6 ad 6; et, si sic, tunc satis probabitur possibilitas conclusionis probandae illius videlicet: "B calidum sufficienter dominatur super C frigidum etc.," quae tamen est impossibilis manifeste.

Item, aliter arguo contra istam responsionem, videlicet quae ponit quod "non est possibile, quod B sufficiat transmutare C velocius quam A suffi-

---

3 resistat] reagat(!) P **4** A.] *om.* P **4** probo] ipsum *add.* P **5** tunc] *om.* P **6** super...frigidum] supra de frigiditate P **6** C] frigidum quod probo quia pono C sit aqua summa cuius(?) propria resitentia *add. sed del.* P **6** frigidum...tamen] *om.* P **7** frigidum] ad alterandum C frigidum *add.* P **9** compositum ex] ab P **10** Istis positis] cuius posito P **11–12** sui...primam] primam sui partem illius P **12** C] E P **14** C] E P **14** secundum] *om.* P **14** casu] D P **14** casu] D P **16–17** particulam] partem P **18** pono] posito P **18** casu] D P **18** supposito] posito P **19** C] E P **20** casu] D P **20** est] *om.* P **21** C] E P *sup. lin.* S **22** C] E P **22** habet] *om.* P **23** similiter] scilicet similiter *add.* P **24** casu] de P **25–26** probabitur possibilitas] probatur potentia P **27** dominatur] *om.* P **27** C] E P **27** etc....tamen] C quae omni P **29** arguo] arguitur P **30** quod B] quia 6 P **30** transmutare] transire P

---

2 Cf. *sup.*, q. 1, pp. 82.26–86.5.

ciat transmutare B." Quia data ista responsione, sequitur quod quilibet ignis summus sufficit velocius transmutare quodlibet calidum remissum quam aliquod calidum remissum sufficit transmutare aliquam aquam aut aliquod aliud calidum remissum. Quod probo, quia si non, ponatur tunc quod sit aliquis ignis summus A sicut prius, et quod sit aliquod calidum remissum B sicut prius, et quod C sit una aqua summa sicut prius sive unum calidum remissum remissius B, ita quod B sufficiat velocius transmutare C quam A B, et tunc reddit argumentum sicut prius.

Item, ista responsio non solvit argumentum principale quin sequatur idem sicut prius, videlicet quod "possibile est A agere velocius in remotum quam in propinquum." Quia retento casu priore de A et de B, pono quod C sit unum calidum difforme multo calidius B, cuius C resistentia intrinseca signetur per 1, et potentia activa caliditatis signetur per 7; et pono similiter quod resistentia intrinseca B signetur per 2, et potentia activa caliditatis per 6, et signetur potentia A activa caliditatis per 4. Istis positis, pono similiter quod extremum B calidius applicetur extremo C minus calido, ita quod B secundum applicationem illam sufficiat transmutare caliditatem per aliquam partem C. Sequitur quod possibile sit quod A cum
S 32ra iuvamento B et C velocius aget in C quam in B, quia—sicut patet ex casu | supposito—velocitas secundum quam A aget in C sequitur proportionem potentiae in A activae caliditatis et similiter potentiae in B activae caliditatis ad resistentiam intrinsecam B quae est | proportio 10 ad 2, et caliditas
P 80vb secundum quam A aget in C sequitur proportionem potentiarum A, et B, et C ad resistentias intrinsecas B et C quae est proportio 17 ad 3 et maior proportione priori; et, si sic, tunc sequitur quod possibile est A cum iuvamento B et C velocius agere in C quam in B. Ex quo et casu supposito, sequitur quod possibile est A agere velocius in remotum quam in propinquum, quod fuit principaliter probandum.

---

2 summus] *om.* P **3–4** sufficit...remissum] *om.* (*hom.*) P **4** si] *om.* P **4** tunc] *om.* P **5** summus] unus P **7** remissius] *om.* P **9** Item] nota bonum argumentum ad probandum quod agens citius agit in remotum quam propinquum *adn. in mg.* S **10** A agere] *om.* P **10–11** remotum] remoto P **11** propinquum] propinquis P **11** retento] remanente P **11** priore] priori P **12** unum] *om.* S **12** C resistentia] E econtra(!) P **13** potentia] posita P **13** signetur] *om.* P **13–14** pono similiter] posito sicut P **15** 6] C P **15** potentia A] A et signetur A P **16** pono] *om.* P **17** transmutare] intendere P **18** C] E P **19** C] E P **20** A] *om.* P **20** C sequitur] E sequeretur P **21** potentiae...activae] potentia in B activa P **21** activae] activa P **22** intrinsecam] extrinsecam P **22** caliditas] velocitas P **23** sequitur] quaeretur P **23** proportionem] A et B *add. sed del.* S **26** C] E P **26** C] B P **26** B] C P **26** casu] D P **27** supposito] appositis P **27** A] *om.* P

[Octavum argumentum principale]

Octavo arguo ad principale et probo quod quaestio sit falsa. Ad cuius falsitatem probandam arguo sic: aliquod uniforme compositum aequaliter ex contrariis generatur; et in nulla generatione uniformis compositi aequaliter ex contrariis requiruntur tria principia; igitur non in omni generatione tria principia requiruntur. Consequentia est manifesta. Et minorem probo et arguo sic: nullum uniforme potest esse aequaliter compositum ex contrariis, igitur nullum uniforme aequaliter compositum ex contrariis potest generari. Assumptum patet per Commentatorem I *Coeli et mundi* commento 7, et X *Metaphysicae* commento 23, et II *De generatione* in capitulo [secundo] secundum quosdam tertio, in quibus locis dicit Commentator quod nihil potest componi aequaliter ex contrariis. Et per idem intelligit Commentator quod convenienter ponunt omnes, quod non potest esse aliquod uniforme aequaliter compositum ex contrariis; et, si sic, ergo nullum uniforme aequaliter ex contrariis compositum potest generari. Ex quo sequitur ultra quod in nulla generatione uniformis compositi aequaliter ex contrariis requiruntur tria principia, quae est minor principalis argumenti probanda. Qua probata, probo maiorem eiusdem argumenti, istam videlicet: "aliquod est uniforme compositum aequaliter ex contrariis." Ad cuius probationem sumo istum casum quod B sit unum frigidum remissum habens caliditatem ignis extensam per totum B quae caliditas terminetur exclusive ad duos gradus caliditas ignis, quorum graduum uterque sit multo remissior gradu medio totius latitudinis caliditatis igneae qui gradus sit C. Et pono quod A sit unum intense lucidum approximatum extremo B ad quod extremum terminatur remissior caliditas in B, ita quod A secundum approximationem huius sufficiat subito agere lucem per totum B, ex cuius lucis actione sequeretur intensio caliditatis per totum B. Quibus positis et posito quod A mediante luce sua intendat caliditatem per totum B quousque extremum utrumque B fuerit terminatum ad C gradum caliditatis, arguo sic: A generabit ex B aliquod uniforme compositum aequaliter

---

2 Octavo] octavo arguo *adn. in mg.* P octavo ad principale *adn. in mg.* S **4** in] materia *add. sed del.* P **8–9** igitur...contrariis] *om. hom.* P **9** patet] probo P **10** 23] 13 P **11** secundo...tertio] secundum quosdam in commento primo P **12** componi] *om.* P **15–16** et...compositum] *om.* P **20** sumo] sub pono P **22** extensam...B] per totum B extensum P **22** caliditas] aequaliter *add. sed del.* S **22** terminetur] *corr. ex* clertur S **24** caliditatis] quorum *add.* P **25** intense] extense P **27** huius] huiusmodi P **28** actione] aeare(?) P **29** et] *om.* S

9–10 Cf. Averr., *In De celo*, lib I, comm. 7, p. 17:27–28; Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271rb(E).

P 81ra ex contrariis, igitur etc. Et intelligo hic per 'generare ex B | uniforme aliquod uniformiter' etc., id est, facere quod B erit aliquod uniforme etc. postquam B non fuerit aliquod uniforme etc. Ille enim modus loquendi satis approbatur a Commentatore I *Physicorum* commento 42, ubi Commentator ad talem intellectum dicit quod homo musicus generatur ex homine non musico. Istis intellectis, probo assumptum, istud videlicet: "A generabit ex B aliquod uniforme compositum aequaliter ex contrariis." Et arguo sic: A post praesens instans aget caliditatem per totum B et velocius in parte B propinqua quam remota—secundum quod probabo postea—, igitur A post praesens instans continue inducet maiorem latitudinem caliditatis in parte B propinqua quam remota; et, si sic, cum iam sit maior latitudo caliditatis in parte B remota quam propinqua, et A continue aget sive intendet caliditatem per totum B, sequitur—cum casu—quod sit possibile quod A sic intendet caliditatem per totum B, ita quod simul et aeque cito terminabitur extremum B immediatum A et extremum B remotissimum ab A ad C gradum caliditatis; et, si sic, igitur eadem ratione possibile est de omnibus partibus B mediis, videlicet quod omnes partes B mediae et duo extrema B praedicta terminentur simul et aeque cito ad C gradum caliditatis. Ex quo sequitur ulterius—sicut manifestum est—quod possibile est B habere caliditatem uniformem sub C gradu extensam per totum B; et, si sic, igitur cum B non possit habere caliditatem uniformem sub C gradu extensam per totum B nisi B simul habeat frigiditatem uniformem sub gradu aequali gradui C extensam per totum B, sequitur quod possibile est esse aliquod uniforme aequaliter compositum ex contrariis. Quo posito in esse, sequitur maior principalis argumenti probanda ista videlicet: "aliquod est uniforme compositum aequaliter ex contrariis."

Si autem dicatur ad illud argumentum quod non est possibile, quod S 32rb A sic intendat caliditatem in B ita quod aeque | cito inducatur C gradus in extremo B remotissimo ab A et in extremo B immediato A—contra: probo quod sic. Quia pono quod D sit gradus caliditatis ad quem iam terminatur caliditas in B secundum extremum B immediatum A, et quod E sit gradus caliditatis ad quem iam terminatur caliditas in B secundum

1 igitur] *om.* P **2** uniformiter] *om.* P **4** approbatur] approximatur P **7** contrariis] *add. sed del.* S **8** instans] sicut P **8** et] B *add.* P **9** B] *om.* P **10** continue] *om.* P **10–11** latitudinem] minorabilis B *add. sed del.* P **12** iam...caliditatis] latitudo sit iam caliditatis P **13** sequitur] sic P **14** quod] *sup. lin.* P **14** caliditatem] *om.* P **15–16** immediatum...B] *om.* (*hom.*) P **16** ad] *om.* P **19** ulterius] ultra P **21** extensam] extensum P **21–22** et...B] *om.* (*hom.*) P **31** pono] posito P **32–33** immediatum...caliditatis] remotissimum ab A P

4 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 58, f. 35ra(C)–rb(D).

extremum remotissimum ab A, et pono similiter quod E gradus distat a C gradu per aliquam latitudinem caliditatis in duplo maiorem. Quibus positis, pono quod A agat sive intendat caliditatem praecise in duplo velocius ad extremum B immediatum A quam ad extremum B remotissimum ab A. Sequitur quod A aeque cito praecise inducet gradum caliditatis ad extremum B immediatum A sicut ad extremum B remotissimum ab A, secundum quod satis manifestum est ex supposito. Et eodem modo contingit probare quod A aeque cito inducet C gradum ad duo extrema B praedicta, et ad quodlibet extremum alicuius partis B componentis partibus proportionalibus B ab extremo B remotissimo ab A versus ipsum A, et posito quod tota caliditas in B sic sit difformis, ita quod E gradus caliditatis sit gradus caliditatis remissius qui non est in prima parte proportionali B, et gradus medius inter E gradum et D gradum qui gradus sit F, sit gradus caliditatis remissius qui non est in secunda parte proportionali | B, et gradus medius in F gradui et D gradum sit gradus caliditatis remissius qui non est in tertia parte proportionali B, et sic in infinitum. Istis enim positis et posito quod velocitas qua A intendet totum B sit continue difformis, ad modum illum quo positum est caliditatem in B esse difformem, sequitur manifeste quod A aeque cito inducet C gradum caliditatis in quamlibet partem B sicut in aliquam partem B, et hoc si cetera impedimenta extrinseca deducantur; et, si sic, cum C sit gradus medius caliditatis igneae, sequitur quod possibile est aliquid componi aequaliter ex contrariis, cuius oppositum ponit Commentator in locis superius allegatis. P 81rb

Et ideo dicitur aliter ad principale, quod A continue aget velocius in partem B remotam quam propinquam. Et sic non sequitur ex actione A in B quod possibile sit aliquid esse aequaliter compositum ex contrariis. Et ratio illius positi potest esse ista, quia A continue simul aget caliditatem intensiorem in partem B remotam, et caliditatem remissiorem in partem B propinquam, et per consequens cum pars B remota minus habeat de frigiditate contraria caliditati quam pars B propinqua, sequitur quod A continue aget velocius in partem B remotam quam propinquam.

Sed contra istam responsionem arguo, et probo primo quod ratio facta ad confirmandum istam responsionem non concludat intentum. Quia licet

---

1–7 et...A] *om.* (*hom.*) P **7** supposito] suppositis P **8** C] *om.* P **9** et] *om.* P **9** componentis] computatis(!) P **11** in] *om.* P **12** remissius] remissimus P **13** inter E] necesse est P **14** remissius] remissimus P **14** secunda] illa P **16** remissius] remissimus P **17** qua...intendet] quas intendat P **19** sequitur] sic P **21** extrinseca] exertius P **21** C] *om.* S **22–23** componi] poni P **28** positi] opinionis P **28** simul...caliditatem] *om.* S **29** caliditatem remissiorem] remissibilem caliditatem P **33** Sed] *om.* P

ita fuerit, quod A agat sic caliditatem intensiorem in partem remotam B quam propinquam, et pars remota B minus habeat de frigiditate quam pars B propinqua, adhuc cum toto isto est possibile—sicut manifestum est—quod A impediatur propter magnitudinem distantiae ne possit agere ita velociter in parte B remota sicut in propinqua.

Item, si A possit intantum removeri a B quod A prius intenderet agere caliditatem in partem propinquam B quam remotam, et hoc incipiendo actionem suam ab extremo B magis frigido; et, si sic, tunc possibile est quod A sic approximetur ad extremum B magis frigidum, ita quod A continue velocius ageret caliditatem in partem B propinquam quam remotam, cuius possibilitas est probanda.

Item, aliter arguo contra istam responsionem, quia data ista responsione, sequitur quod aliquid ageret ultra gradum proprium. Quod probo sic: quia si A ageret caliditatem velocius in partem B remotam quam propinquam—secundum quod ponit ista responsio—, sequitur quod pars B propinqua aut caliditas in parte B propinqua ageret caliditatem in B parte remota, cum omne motum sive motu locali sive motu alterationis movetur ab aliquo motore sibi immediato (sicut patet in principio VII *Physicorum*); et sic, cum in parte B remota continue sit intensior caliditas quam in parte B propinqua, sequitur quod pars B propinqua aut caliditas in parte B propinqua ageret ultra gadum proprium.

P 81va Et per hoc argumentum similiter potest probari | quod A non aget secundum approximationem praesumptam continue et simul caliditatem in partem B remotam et propinquam.

Et ideo respondetur aliter ad principale negando casum principalem
S 32va praesuppositum et dicendo quod non est possibile, | quod A secundum approximationem praesuppositam subito agat lucem per totum B, ex cuius lucis actione sequatur actio caliditatis per totum B.

Contra probo quod sic, quia possibile est quod A subito ageret lucem per unum calidum quod foret maioris resistentiae quam est B, et hoc licet illud calidum fuerit uniforme, et quod A inciperet mediante luce sua intendere caliditatem per totum illud calidum; et, si sic, igitur a multo fortiori est possibile quod A approximatum B—secundum modum praesuppositum—subito agat lucem per totum B ex cuius lucis actione

---

1 agat sic] simul agat P **3** isto] *om.* P **6** si...A] A posset tantum removeri ab quod P **6** intenderet] inciperet P **7** B] *om.* P **7** et] in P **8** si...tunc] sic P **9** B] in *add.* P **14** A] *om.* P **14** remotam...propinquam] propinquam quam remotam (*inv.*) P **16** aut...B] secundum caliditatem in parte P **20–21** sequitur...propinqua] *om.* (*hom.*) P **26** A] *om.* P **30** unum] conum S **32** a] A P **34** B] D P

18 Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 1, (241b24), A. L., p. 256:3.

etc., cuius possibilitas erat probanda. Qua probata, sequitur arguendo sicut erat argutum: "sequitur quod possibile est B componi aequaliter ex contrariis." Et hoc idem similiter sequatur, licet ponatur quod A non aget lucem in B subito sed successive. Quia licet sic ponatur, adhuc necessario oportebit ponere quod A aget lucem in B velocius quam A intendet caliditatem in B per lucem agendam in B; et, si sic, tunc sequitur quod A citius complebit totam intensionem suae lucis in B quam totam intensionem suam caliditatis in B; et per consequens, cum sit possibile—sicut manifestum est—quod completa tota actione lucis, quam A aget in B, maneat postea caliditas in extremo B immediata A remissior quam iam est caliditas in extremo B remotissimo ab A, sequitur quod sit possibile: "A mediante luce sua intendetur caliditatem velocius in parte B propinqua quam remota," eodem modo sicut erat argutum prius, dato quod A subito ageret lucem per totum, ita videlicet quod A aeque cito inducet C gradum in quamlibet partem B remotam sicut in aliquam partem B propinquam. Et ex illo sequitur intentum, videlicet quod possibile sit aliquid componi aequaliter ex contrariis.

[Nonum argumentum principale]

[1] Nono arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Quia si quaestio foret vera, sequitur quod in omni generatione requireretur materia prima. Consequens est falsum. Quod probo et arguo sic: materia prima non est, igitur non in omni generatione requiritur materia prima. Consequentia patet. Et assumptum probo, quia si materia prima foret, tunc aut materia prima determinaret sibi aliquam quantitatem, aut materia prima non determinaret sibi aliquam quantitatem, quorum utrumque est falsum quod probo. Si autem dicatur quod materia prima non [determinat sibi] aliquam quantitatem—contra: si sic, tunc sequitur, dato quod materia prima foret separata a qualibet forma, quod ipsa foret aut indivisibilis aut infinitae quantitatis. Si dicatur quod materia prima, si foret separata a qualibet forma, foret indivisibilis—contra: si sic, pono tunc quod A sit materia prima alicuius ignis quae in B instanti erit per se separata a qualibet forma.

---

1 sequitur] sicut P **2** sequitur] *om.* P **3** similiter] sicut P **7** lucis] actionem suam lucem P **11** remissior] remotior P **11** caliditas] est *add.* P **14** videlicet] *om.* P **19** Nono] nono arguo ad principale *adn. in mg.* S **19–20** Quia...vera] *om.* (*hom.*) P **20** requireretur] requirentur P **23** aut] *om.* P **24** aut] quam P **25** falsum] secundum *add.* P *add. sed del.* S **26** autem] *om.* P **27** dato] datum S **28** ipsa] propria S **29** Si] nota ad probandum quod materia prima non determinet sibi aliquam quantitatem *adn. in mg.* S **30** quod] *om.* P

P 81vb Et arguo sic: A erit indivisibilis in B instanti, igitur A | erit in B instanti; et, si sic, igitur eadem ratione omnes partes A erunt in B instanti, et per consequens cum omnes partes A erunt indivisibiles in B instanti sicut et ipsum A; et nullum indivisibile potest habere partes; sequitur quod A erit in aliquo instanti quando nullae partes A erunt partes A.

Item, dato quod A foret indivisibilis in B instanti, et quod partes A similiter forent indivisibiles in B instanti—secundum quod argutum est—sequitur quod A posset esse in B instanti licet tamen non foret aliqua pars A. Et ita sequitur quod aliqua res inanimata posset manere licet omnes partes suae forent corruptae. Sed consequens non est imaginabile, igitur nec antecedens.

Item, data ista responsione, sequitur quod materia prima de se foret indivisibilis; et, si sic, igitur eadem ratione forma foret indivisibilis; et per consequens elementum compositum ex materia prima et forma foret indivisibile, tamen nullum continuum componatur ex indivisibilibus, secundum quod per magnum processum declaratur in principio VI *Physicorum*.

Si autem dicatur aliter quod materia prima non determinat sibi aliquam quantitatem, secundum quod materia prima, si foret separata a qualibet forma, foret infinitae quantitatis—contra: si sic, tunc posito sicut prius quod A sit materia prima alicuius ignis quae in B instanti erit per se et separata a qualibet forma—quod satis imaginabile—sequitur hoc imaginabile, videlicet quod A erit infinitae quantitatis in B instanti, cum quaelibet pars A sit materia prima sicut A; et, si sic, cum nullum infinitum possit esse pars alterius infiniti (secundum quod patet per Commentatorem III *Physicorum* commento 37), sequuntur eadem inconvenientia quae adducta sunt contra responsionem proximo praecedentem.

Item, data illa responsione, sequitur quod quaelibet forma ignis quantumcumque magna posset induci in quamlibet materiam aquae quantum-
S 32vb cumque parvam, quia secundum istam | responsionem quaelibet materia aquae potest habere quantitatem infinitam. Et tunc arguo sic: quaelibet forma ignis quantumcumque magna potest induci etc., ergo nulla est aqua ita parva quin ex aqua minore possit generari ignis tantus sicut est totus ignis in sua sphaera. Consequens est falsum et impossibile.

---

1 indivisibilis] indivisisbile P **2** et...instanti] *om.* (*hom.*) P **3** cum] *om.* P **6–11** Item...antecedens] *om.* P **13** igitur] foret *add.* P **17** non] *om.* P **19** si sic] *om.* P **21–22** sequitur...videlicet] *om.* P **22–23** cum...A] et similiter quod quaelibet pars A infinita erit quantitas in B instanti quaelibet pars A sit materia prima sicut A P **24** III] *om.* P **28** induci] *om.* P

---

16 Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 1, (231a24–25), A. L., p. 216:6–7: "... impossibile est ex indivisibilibus esse aliquod continuum." **24–25** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 37, f. 102ra(B): "... ut definitio totius, et partis sit eadem. Pars enim infiniti, si definitio dispositionis, et dispositi est eadem, necesse est ut sit infinita."

Item, ista responsio est contra Commentatorem II *De anima* commento 97, ubi Commentator per 'materiam' intelligens materiam primam dicit quod *materia non potest recipere quamlibet dimensionem; sed maxima dimensio quam materia potest recipere est dimensio ignis*.

[2] Aliter dicitur ad principale quod materia prima determinat sibi aliquam quantitatem, ita videlicet quod si materia prima foret per se et separata a qualibet forma, adhuc materia prima de se foret alicuius certae quantitatis.

Sed contra istam responsionem arguo, quia eadem ratione sequitur quod quaelibet forma in materia determinaret sibi aliquam certam quantitatem; et, si sic, tunc sequitur quod dimensiones formae in materia et dimensiones materiae forent coextensae et penetrarent se, quod est impossibile.

Item, ex ista responsione sequitur quod materia foret terminata de se, quod est contra Commentatorem III *Physicorum* commento 67, ubi dicit quod *materia est terminata ab alio et non ex se*. Et superaddit Commentator ibidem dicens quod *infinitas, quae est in continuo, est in potentia, est ex parte materiae et non ex parte formae, quia forma est terminans*.

Item, ista responsio similiter est contra Commentatorem III *Physicorum* | commento 65, ubi Commentator per 'materiam' intelligens materiam primam dicit sic: *subiectum recipiens infinitatem quod est materia, non est totum neque finitum per se, sed per aliud scilicet per formam*. Et superaddit Commentator ibidem dicens quod *infinitas accidit materiae, secundum quod est materia*. P 82ra

Item, si materia prima determinat sibi aliquam quantitatem, aut ponitur quod illa quantitas sit quantitas ignis aut quantitas alterius elementi, sequitur quod materia resisteret inductioni alicuius formae, et quod materia prima non foret indifferens ad omnes formas inducendas in eam, quod est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 69, ubi Commen-

---

1 Item] ita P **2** 97] 99 P *in mg. corr. ex* 99 S **2** per...primam] intelligit per materiam primam P **4** dimensio] materia P **6** si] *om.* P **9** quod] *om.* P **10** in materia] *om.* P **11** et] in P **12** coextensae] extensae P **13** terminata] determinata P **15** ab alio] *om.* P **16** est...est] in potentia agit P **19** 65] 69 P **21** aliud] accidens P **24** prima] *om.* S **24** sibi] *om.* P **24** aut] sive P **26–27** resisteret...materia] *om.* (*hom.*) P

1–2 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 97, p. 278:51–54: "Sed impossibile est ut corpus parvum extendatur donec recipiat tales dimensiones, cum impossibile est ut materia recipiat extensionem ad tale ultimum; maxima enim remotio quam materia recipit est dimensio ignis." **14** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 67, f. 117ra(C): "... materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo non est impossibile ut infinitas, quae est in potentia, accidat ex illa, non ex forma, qui est terminans." **18–19** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 65, f. 116rb(F). **28** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 69, f. 40vb(M): "Si igitur prima materia innata est recipere omnes formas, necesse est ut sit in potentia."

tator dicit quod *materia prima est in potentia [ad] omnes formas*, per illud intelligens quod materia prima est indifferens ad omnes formas inducendas in eam. Et quod hoc sequitur probo, quia si materia prima determinaret sibi quantitatem ignis, tunc materia prima magis niteretur esse sub quantitate ignis quam sub quantitate terrae, et per consequens, cum ex igne non possit generari terra nisi quantitas ignis minoretur, sequitur quod in generatione terrae ex igne materia prima in igne resisteret inductioni formae terrae. Et eodem modo contingit arguere si materia prima determinaret sibi quantitatem alicuius elementi alterius ab igne.

[3] Aliter arguo ad principale et probo quod materia prima non est, quia si materia prima foret, tunc materia prima foret incorruptibilis, secundum quod patet per Commentatorem I *Physicorum* commento 82, et III *Coeli et mundi* commento 61, ubi dicit Commentator quod *materia prima nec est generabilis nec corruptibilis*.

Si autem concedatur quod materia prima est incorruptibilis—contra: probo quod non, et pono quod A sit materia prima B ignis, et quod B ignis postea dividetur in duas medietates. Quo posito, arguo sic: B ignis corrumpetur per divisionem medietatum B, igitur eadem ratione corrumpetur per divisionem medietatum A. Antecedens probo, quia diviso B igne in suas medietates non erit aliquod compositum ex medietatibus B; et, si sic, igitur diviso B igne etc., non manebit B ignis, sed corrumpetur. Si autem dicatur ad illud argumentum quod totum continuum est suae partes, et quod sic non licet B dividatur in suas medietates quod B corrumperetur—contra: si totum continuum sit suae partes, tunc sequitur eadem ratione quod Socrates foret suae partes, posito quod Socrates foret unus homo. Ex quo arguo ultra sic: Socrates est suae partes, igitur cum Socrates non sit aliquae suae partes aliae quam omnes suae partes, sequitur quod quacumque parte Socrate corrupta corrumpetur totus Socrates. Quod autem hoc sequatur probo et arguo sic: Socrates est omnes suae partes, igitur quam cito aliqua pars Socrati non fuerit, non erit Socrates, et ita sequitur intentum.

---

1 formas *scr.*] formae PS **2** indifferens] in potentia S **4** sibi] secundum P **4** niteretur] intenderetur P **5** ignis...quantitate] *om.* (*hom.*) P **9** quantitatem] *om.* S **9** alterius] quod est alius P **10** Aliter] nota bene argumentum ad probationem quod materia sit corruptibilis *adn. in mg.* S **10** ad] istud *add.* P **10** non] etc. *add. sed del.* S **15** incorruptibilis] corruptibilis P **16** et] probo quod *add. sed del.* S **16–17** et...postea] *om.* P **18–19** B...medietatum] *om.* (*hom.*) P **20–23** non...medietates] *om.* (*hom.*) P **24** si] nota bonum argumentum probandum quod totum non sit suae partes *adn. in mg.* S

12–13 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 82, f. 46va(K); Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 61, p. 623:84–87.

Item, si totum continuum foret suae partes, cum totum continuum non possit esse aliquae suae partes aliae quam omnes; nec aliquid possit tangere omnes partes alicuius continui, sequitur quod nihil possit tangere aliquod continuum.

Item, si continuum foret omnes suae partes, sequitur quod continuum non posset corrumpi nisi omnes suae partes corrumperentur, quia ista consequentia est bona demonstrato aliquo continuo et suis partibus: 'istae partes non corrumpentur, et istae partes sunt hoc totum, igitur hoc totum non corrumpetur.'

Aliter potest dici ad argumentum factum concedendo quod materia | S 33ra prima potest corrumpi.

Contra: si sic, cum secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 44: *omne quod corrumpitur in contrarium*, sequitur quod materia prima | haberet contrarium, quod est falsum et contra processum Com- P 82rb mentatoris I *Physicorum* a commento 50 usque ad commentum 51.

[Decimum argumentum principale]

[1] Decimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Quia si quaestio foret vera, tunc sequitur quod possibile foret aliquam generationem esse. Quo coexistente possibili, pono quod A sit aliqua generatio B mixti quod est in successivo generari ex C mixto. Et arguo tunc sic: A est aliqua generatio, igitur A est generatio subita vel successiva. Ex quo arguo ultra: A est generatio subita vel successiva; sed A non est generatio successiva; igitur A est generatio subita. Minorem probo, quia si A foret generatio successiva, tunc sequitur quod A foret generatio alicuius quod nondum est generatum, secundum quod patet ex casu supposito. Ita sequitur ultra quod A est generatio alicuius et fuit generatio, et tamen possibile est quod A nec est generatio alicuius nec fuit generatio alicuius, posito quod B generandum per A generationem posset indifferenter esse generatum vel non esse generatum.

Item, dato quod A generatio foret successiva, sequitur quod aliqua generatio foret motus successivus, et ita sequitur quod aliqua generatio haberet idem subiectum manens in actu per tempus, quod est contra Aris-

---

1 Item] *om.* P **2** esse...suae] *om.* P **2** partes] sequitur quod quamcumque parte Socrati corrupta *add.* P **6** corrumperentur] *rep. et del.* S **8** sunt...igitur] *om.* P **12–13** I...44] I Physicorum P **18** quaestio foret] non sit P **18** quod] si *add.* P **19** Quo] *om.* S **19** pono] posito P **21–22** igitur...generatio] *om.* (*hom.*) P **23** A est] *om.* P **25** generatum] generata quod P **25** patet] apparet P **26** et...generatio] *om.* P **28** A] *sup. lin.* S

12–13 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 44, f. 28vb(K): "... dicit universaliter, quod corruptio etiam principaliter, et per se est aut de contrario in contrarium, aut de habitu in privationem, aut ad medium."

totelem I *De generatione* capitulo de alteratione, ubi Aristoteles dat differentiam inter generationem et alterationem dicens quod in alteratione manet idem subiectum in actu, sed in generatione non manet idem subiectum in actu.

Item, si A generatio foret successiva, sequitur quod non omnis generatio foret finis transmutationis, cuius oppositum ponit Commentator VI *Physicorum* commento 45, ubi Commentator loquens universaliter de omni generatione et omni corruptione dicit quod *generatio et corruptio sunt fines transmutationis*, et finis transmutationis est indivisibilis. Si autem dicatur ad illud argumentum quod A generatio est subita—contra: si sic, igitur B generatur subito, quod est oppositum casus prius sumpti.

Item, si A generatio est subita, cum A generatio fuit per tempus et erit per tempus, sequitur quod aliqua generatio subita fuit per tempus et erit per tempus, quod est falsum.

[2] Aliter arguo ad illud principale et probo quod non sit possibile aliquam generationem esse, quia si sic, tunc possibile foret aliquid generari. Quo existente possibili, pono quod Socrates generabit Platonem, cuius Platonis generatio erit subita. Et arguo tunc sic: Socrates generabit Platonem, igitur aliquando erit ita quod Socrates generat Platonem. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, pono, gratia exempli, quod iam Socrates generat Platonem. Et arguo tunc sic: Socrates generat Platonem, ergo vel subito vel successive; non successive, igitur subito, quia tunc sequitur quod generatio Platonis erit successiva et non subita, cuius oppositum est positum.

[3] Aliter arguo et probo quod Socrates non generat Platonem successive, quia, si sic, tunc Socrates prius generaret partem Platonis minorem quam partem Platonis maiorem, et prius partem Platonis quam totum Platonem, quod est falsum et contra suppositum. Si dicatur quod Socrates generat Platonem subito—contra: si sic, igitur Plato est subito generatus a Socrate, et per consequens Plato est, quod est oppositum positi.

Item, si Plato sit generatus, igitur Plato est; et, si sic, igitur Socrates non generat Platonem. Consequens est oppositum positi. Et consequentia

---

3–4 sed...actu] *om.* (*hom.*) P **8** omni] *om.* P **9** finis transmutationis] *om.* P **11** prius sumpti] prioris suppositis P **12–13** et...tempus] *om.* (*hom.*) P **13–15** et...quod] pro quaestio(?) P **16** quia...generari] *om.* S **17** Quo] quod P **17** pono] posito P **22** ergo] *om.* P **23** subita] *om.* P **25** Socrates] B P **26** tunc] esset P **26** Socrates] B S **26** minorem] prius *add.* S **28** suppositum] positum P **28** Socrates] B S **29** generat] generavit P **30** Socrate] B S **31** Socrates] B S **32** generat] generavit P

---

1 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 4, (319b32–320a2), A. L., p. 25:1–5. **6–7** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, f. 274vb(M).

patet per Commentatorem V *Physicorum* commento 13, ubi Commentator dicit | quod *res secundum fuerit in generatione nundum est illa res*. P 82va

[Undecimum argumentum principale]

[1] Undecimo arguo ad principale sic: si quaestio foret vera, tunc sequitur quod in omni generatione requireretur privatio. Quod tamen probo esse falsum et arguo sic: privatio non est, igitur non in omni generatione requiritur privatio. Assumptum probo, quia dicit Commentator I *Physicorum* commento 79 dans ibidem differentiam inter privationem et materiam primam: *materia prima est non ens per accidens et privatio est non ens per se*.

Item, aliter probo quod privatio non est— loquendo de privatione secundum quod privatio ponitur esse unum principium requisitum ad generationem et praecipue ad generationem substantiae—et arguo sic: si privatio est, aut igitur privatio est substantia vel accidens. Non potest poni quod privatio sit accidens, quia, si sic, tunc sequitur quod accidens foret principium requisitum ad generationem substantiae; et quod accidens foret principium substantiae, quorum utrumque est falsum. Quia si accidens foret unum principium substantiae, sequeretur quod non in omni generatione sufficerent tria principia, sed quod in omni generatione substantiae requirerentur plura principia quam tria, quod est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 56. Et quod hoc sequitur probo, quia si aliqua substantia generatur, igitur aliquod accidens similiter generatur; et, si sic, tunc ad generationem substantiae requiritur privatio substantiae et privatio accidentis. Similiter ex quo sequitur ultra, | quod ad generationem S 33rb substantiae requiritur materia, et forma, et duae privationes, quarum una fuerit substantia et alia accidens. Si autem dicatur quod privatio est substantia, aut igitur materia, aut forma, aut compositum ex hiis. Non potest dici quod privatio est compositum ex materia et forma, quia, si sic, tunc sequitur quod privatio esset magis ens quam materia, cuius oppositum fuit prius allegatum.

---

2 secundum...res] cum fuerit in generari non dicit esse illa res P **4** sic] si S **6–7** requiritur privatio] etc. P **7** I Physicorum] *om.* P **12** et...substantiae] substantiae praecipue P **14** si sic] *om.* P **14** foret] unum *add.* P **15** foret] unum *add.* P **16–17** quorum...substantiae] *om.* (*hom.*) P **18** sufficerent...principia] tria principia sufficerent (*inv.*) P **18** quod] quando P **20** 56] 96 P **20** si] *om.* P **23** Similiter] sicut P **26** aut] vel P **26** hiis] materia et forma P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 13, f. 218rb(E). **7–8** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 79, f. 45ra(B): "... dixit quod materia non est per accidens, et quod privatio non est per se." **19–20** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 33va(I): "Et cum declaravit, quod principia non sunt unum, et apparuit ex disputatione ea esse tria, incoepit declarare, quod non sunt plura tribus."

Item, si privatio foret compositum ex materia et forma, igitur cum compositum ex materia et forma generetur ex aliis, sequitur quod privatio posset generari ex aliis; et si sic, igitur privatio foret unum principium primum et non primum. Consequentia ultima patet per consimilem modum arguendi quo arguit Commentator I *Physicorum* commento 42 ad probandum quod principia non generantur ex aliis. Arguit enim Commentator ibidem sic: *si principia generantur ex aliis, igitur principia sint prima et non prima*. Si dicatur aliter quod privatio est materia vel forma—contra: si sic, tunc tantum forent duo principia; et ita non in omni generatione requirentur tria principia, cuius oppositum est quaestio.

[2] Aliter potest dici ad principale quod privatio non est aliquod principium ens in actu et hoc postquam generatio fuerit completa; sed quod requiritur ad hoc quod aliquid generetur, quod aliqua sit materia et quod aliqua sit forma quae maneant generatione completa, et quod antequam generatio compleatur fuerit una forma contraria quae fuit privatio respectu formae generandae.

Sed contra istam responsionem arguo, quia pono quod B sit forma nunc primo generata, et quod A fuit privatio respectu B. Et arguo tunc sic: A fuit privatio respectu B, igitur A fuit privatio respectu B antequam B fuit. Consequentia patet ex casu. Et consequens est falsum, quia ex consequente sequitur quod privatio non praesupponeret suum habitum, quod est contra Aristotelem in *Praedicamentis* in illo capitulo "*quotiens autem solent opponi*," ubi dicit Aristoteles quod *uterque scilicet privatio et habitus secun-*
P 82vb *dum | ordinem*, id est unum post aliud habent fieri *circa idem*. Et ad manifestationem istius superaddit Aristoteles ibidem saltem convertibiliter dicens quod non dicimus aliquod privari aliquo habitu nisi postquam ipsum natum fuerit habere illum habitum. Et huic concordat Aristoteles in eodem capitulo dicens expresse quod *ex habitu in privationem sit mutatio, sed a privatione in habitum impossibile est* scilicet *fieri mutationem*, quae non forent vera nisi privatio praesupponeret suum habitum.

1–3 igitur...aliis] generetur ex illis P **4** ultima patet] *inv.* P **6** Commentator] ibi Commentator *add.* P **8** aliter] *om.* P **8–9** contra...tunc] si ergo P **9** duo] tria S **11** quod] non *add.* P **12** ens...hoc] et hoc in actu ens (*inv.*) P **18** primo generata] primum instans generatum P **20** consequens] antecedens P **23** Aristoteles] in Praedicamentis *add.* P **23** uterque] utramquae P **24** post] prius P **24** circa] *om.* P **25** convertibiliter] convenienter P **26** quod] et P **29** fieri] si sint P

---

5 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, f. 27va(K). **22–23** Arist., *Cat.*, cap. 10, (12a27), A. L., p. 32:13–18; (13a31–34), A. L., p. 35:5–7: "In privatione vero et habitu impossibile est ad invicem fieri mutationem; ab habitu enim ad privationem fit permutatio, a privatione vero ad habitum impossibile est."

Item, data ista responsione sequitur quod privatio requisita ad generationem et forma sibi contraria non possent simul esse, quia secundum istam responsionem adveniente forma contraria corrumperetur privatio praecedens; et, si sic, tunc sequitur quod non sit possibile tria principia respectu eiusdem generationis simul esse. Ex quo sequitur ultra quod nulla tria principia requiruntur in aliqua generatione, quod infert oppositum quaestionis.

[3] Aliter dicitur ad principale quod privatio est unum ens, et quod illud ens est sicut forma materiae primae et non alicuius alterius praeter materiam primam. Et ista responsio videtur fundari super Commentatorem II *Physicae* commento 15, ubi Commentator dicit quod *nulla dicitur duobus modis scilicet de habitu et de privatione existente in prima materia*. Et superaddit Commentator ibidem dicens: *ista enim privatio non est privatio simpliciter, immo est sicut forma primae materiae*.

Sed contra istam responsionem arguo sic: si privatio sit unum ens in materia tamquam forma materiae, vel igitur illa privatio est substantia vel accidens. Non accidens, quia tunc sequitur—secundum quod argutum erat prius—quod unum accidens foret principium substantiae, et quod in omni generatione substantiae requiruntur plura principia quam tria.

Item, si privatio foret accidens, tunc sequitur quod privatio non foret in generatione substantiae, quod est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 56, ubi Commentator per 'prima principia contraria' intelligens formam et privationem, dicit quod *prima principia contraria sint illa quae sint in genere substantiae*; et parum post superaddit Commentator quod *prima principia contraria non differunt ad invicem* nisi secundum prius et posterius, quae non forent vera nisi privatio foret in genere substantiae.

Item, quod privatio sit in generatione substantiae haberi potest XII *Metaphysicae* commento 7, ubi dicit Commentator quod *contrarietas in substantia est forma et privatio*.

---

2 forma...contraria] formam sibi contrariam P **4** et...sic] *om.* P **4** tunc] *om.* S **5** eiusdem] *om.* S **8** privatio] quod non est *add.* P **10–11** II...15] IV Physicorum commento 71 P **17–20** secundum...sequitur] *om.* (*hom.*) P **21–22** I Physicorum] *om.* S **22** ubi] dicit *add.* P **28** substantiae] sicut *add.* P

10–11 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 15, f. 53va(H–I): "... forma dicitur duobus modis scilicet de habitu et de privatione existente in prima materia." **21–22** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 56, f. 33vb(M)–34ra(A): "... prima contraria necesse est ut sint primi generis, scilicet substantiae, et contraria in quolibet genere sunt unum par, unde necesse est ut prima contraria sint unum par... prima principia contraria, quae sunt in unoquoque genere X praedicamentorum, non differunt abinvicem secundum genus, secundum quod quaedam sunt priora quibusdam." **28–29** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 7, f. 295va(H).

Si autem dicatur aliter ad illud argumentum, videlicet quod privatio in materia prima sit substantia—contra: si sic, cum illa privatio non possit esse materia nec compositum ex materia et forma, sequitur quod illa privatio foret forma; et, si sic, cum quaelibet forma sit natura (sicut apparet ex II *Physicorum* commento 4), et quaelibet natura sit principium motus et quietis (sicut apparet ex definitione naturae posita in commento 3 eiusdem secundi), sequitur quod privatio in materia prima foret principium motus et quietis, quod est impossibile.

Item, si privatio in materia prima foret forma, sequitur quod materia prima haberet aliquam formam de se; et, si sic, igitur materia prima nullam aliam formam reciperet. Consequentia ultima est consequentia Commen-
P 83ra tatoris I *Physicorum* commento 67. Et ista argumenta | procedunt eodem
S 33va modo, sive ponatur | quod una et eadem sit privatio in materia prima respectu accidentis in substantiae vel diversae privationes in materia prima respectu accidentis et substantiae.

[Duodecimum argumentum principale]

Duodecimo arguo ad principale et probo quod quaestio non sit vera. Et hoc sic: aliqua est generatio formae; et in nulla generatione formae requiruntur tria principia; igitur non in omni generatione etc. Minorem probo, quia si in aliqua generatione formae requiruntur tria principia, sequitur quod forma posset generari, quod tamen est contra Commentatorem VII *Metaphysicae* commento 24, et VIII *Metaphysicae* commento 8, et XII *Metaphysicae* commento 12, ubi Commentator dicit quod *forma non generatur sed compositum ex materia et forma*.

Item, si forma posset generari, tunc forma posset generari ab alio; et si sic, tunc forma non foret unum principium. Consequentiam ultimam probo, quia ex opposito sequitur oppositum sic arguendo: forma est unum

---

3 nec] nisi P **4** sit] *om.* P **6–7** sicut...foret] et ita sequitur quod materia prima licet foret separata a quamlibet forma praeter privationem in materia prima haberet in se P **10–11** nullam aliam] aliquam P **12** 67] 76 P **13** sive] si P **14** diversae] sint *add.* P **14** privationes] sint privatione P **18** aliqua...generatio] anima est sub formae P **20** quia] *om.* P **20** in] *om.* P **20** requiruntur...principia] *om.* S **22–23** 8...commento] *om.* (*hom.*) P **175.26–176.2** tunc...generari] *om.* (*hom.*) P

4–6 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 49vb(L): "... natura autem quae est forma, est substantia, quae est in subiecto."; comm. 3, f. 49ra(B): "Natura est principium et causa, quo transmutat illud, in quo est, et quiescit primo, et per se."; Cf. *inf.*, q. 4, p. 393.33–395.4. **11–12** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 79, f. 45ra. **21–23** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 24, f. 174va–vb; lib. VIII, comm. 8, f. 216va(I): "... cum forma fuit huiusmodi, non generatur nec corrumpitur, sed illud quod generatur et fit."; lib. XII, comm. 12, f. 298ra(B) "... forma non generatur, neque materia, sed illud, quod congregatur ex eis."

principium, igitur forma non generatur ab alio. Quae consequentia satis patet, aliter enim sequitur quod principium posset generari ex alio, quod est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 42, et commento 67, ubi dicit Commentator quod *principia nec generantur ex se invicem nec ex aliis*.

Si autem dicatur ad illud principale quod illa maior prius accepta est falsa, videlicet quod "aliqua est generatio formae"—contra: probo quod sic, quia forma est, cum generabit, et per consequens aliqua est generatio formae vel saltem potest esse, quod sufficit ad propositum. Assumptum probo, quia, si non, tunc sequitur eadem ratione quod forma non foret corruptibilis, et ita forma foret aeterna sicut est prima materia, quod est contra Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 61, ubi dicit Commentator quod prima materia nec est generabilis nec corruptibilis, forma tamen est generabilis et corruptibilis.

Item aliter probo quod forma est generabilis et arguo sic: forma est principum rei generabilis, igitur forma est generabilis. Consequentia patet per Aristotelem III *Coeli et mundi* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 61 allegato, ubi Aristoteles dicit quod *necesse est principia rerum corruptibilium esse corruptibilia*. Et per hoc improbat ibidem opinionem antiquorum ponentium principia omnium rem esse aeterna. Et tunc arguo ultra sic: necesse est principia corruptibilium esse corruptibilia, et omnia corruptibilia sunt generabilia et econtra (sicut apparet in fine I *Coeli et mundi*), igitur necesse est principia generabilium esse generabilia, et ex isto sequitur consequentiam priorem esse bonam.

[Tertium decimum argumentum principale]

Tertio decimo et ultimo arguo ad principale et hoc sic: nihil generatur, igitur non in omni generatione requiruntur tria principia. Assumptum

---

4 invicem] *in mg.* S **6** autem] *om.* P **8** sic...generabit] generabilis et corruptibilis P **11** forma] *om.* P **12–17** commento...mundi] *om.* (*hom.*) P **19** rerum] *om.* P **21** ultra sic] sicut P **27** Tertio decimo] videlicet(!) P nota argumentum ad probandum quod nihil generatur *adn. in mg.* S **27** arguo] argumento P **28** principia] *om.* P

---

3 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 42, f. 27vb(L). **3** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 67, f. 40ra(A–B). **12** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 61, p. 623:85–88: "... prima materia apud eum, que est materia propria istis quatuor corporibus, non est apud eum generabilis et corruptibilis sed similis generationi et corruptioni, et quod forme eorum sunt generabiles et corruptibile quia existunt in generabili et corruptibili." **17–18** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 61, p. 620:10–11. **23** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 137, pp. 261–262.

probo, quia si aliquod generetur, pono tunc quod illud sit A. Et arguo sic: A generatur, igitur A fuit generatum. Consequentia patet per Aristotelem in VI *Physicorum* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 59, ubi dicit Aristoteles quod *manifestum est quod illud quod generatum est, necesse est quod prius generabatur, et illud quod generatur, necesse est quod fuit generatum*. Et tunc arguo ultra ex consequente sic: A fuit generatum, igitur vel A est vel est corruptum; et sive sic sive sic, sequitur quod A non generatur, cum secundum Commentatorem commento 13 V *Physicorum* nihil quod est, generatur. Et sicut arguitur de A, ita contingit arguere de quocumque generabili, et probare quod nihil generatur. Ex quo sequitur ultra quod nulla generatio est; et, si sic, igitur non in omni generatione tria principia requirantur.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum est Aristoteles I *Physicorum* in littera correspondente commento 51, et in littera correspondente commento 60, et Commentator in eisdem commentis, ubi Aristoteles et Commentator probant istam quaestionem tamquam unam conclusionem principaliter intentam.

Item, veritas istius quaestionis patet ex Commentatore I *Physicorum* commento 64, et commento 65.

Item, veritas istius quaestionis similiter patet ex pluribus auctoritatibus allegatis in principio primae quaestionis ad probationem eiusdem primae quaestionis.

---

1 si aliquod] aliquid P **1** illud] non *add.* P **5** est] *om.* P **9** sicut] sic P **10** contingit] contra(!) P **14** correspondente] Commentatori P **15** correspondente] commentatorum P **15** Commentator] commentatorum P **16** commentis] compositis(!) P **16** probant] *om.* P **16–17** quaestionem] ibi *add.* P **17** conclusionem] ibi *add.* P **18–19** Item...65] *om.* (*hom.*) P **20** similiter] sicut P **21** primae] istius P

2–4 Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 6, (237b10–11), A. L., p. 241:18–19: "Manifestum igitur quoniam et quod factum est necesse est fieri prius et quod fit factum esse."; Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 59, f. 284rb(D). **8–9** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 13, f. 218(F). **14–15** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 6, (189a21–22), A. L., p. 27:1–2; cap. 6, (189b17–19), A. L., p. 28:17–29:3; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 51, f. 31va(K); comm. 60, f. 35vb(M). **18–19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 64, f. 38va(K); comm. 65, f. 39ra(A). **21–22** Cf. *sup.*, q. 1, pp. 5.21–11.16.

[Determinatio quaestionis]

Ad istam quaestionem quando quaeritur utrum in omni generatione | P 83rb
tria principia requirantur respondeo et suppono quod 'principia' hic accipiantur pro principiis primis rei generabilis et corruptibilis, secundum quod accipit Commentator I *Physicorum* commento 64, et commento 65 allegatis; non pro primis principiis alicuius scientiae, secundum quod accipit Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 2. Quibus sumptis, distinguo de principiis primo modo acceptis, quia quaedam sunt principia, quorum quodlibet est permanens generatione completa, cuiusmodi sunt duo principia, quorum unum est materia et alterum est forma, secundum quod patet per Commentatorem I *Physicorum* commento 60, et commento 64; et quaedam sunt principia, quorum aliquod est antequam generatio | com- S 33vb
pleatur et non permanent generatione completa, cuiusmodi sunt tria principia, scilicet materia, forma, et privatio, secundum quod patet per Commentatorem in commentis praedictis.

Distinguo etiam de 'generatione,' quia quaedam est generatio accidentis, et quaedam est generatio substantiae, secundum quod patet per Aristotelem in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 62 I *Physicorum*. Et quocumque istorum modorum accipiatur generatio, distinguo ulterius de generatione secundum quod distinguit Commentator VI *Physicorum* commento 59, quia secundum Commentatorem ibidem generatio potest accipi dupliciter, scilicet pro generatione quae componitur ex generatione quae est finis alterationis et ex tota alteratione praecedente, aut pro generatione quae est tantum finis alterationis. Unde accepta generatione indifferenter quolibet modo praedicto, et acceptis principiis pro primis principiis rei generabilis et corruptibilis secundo modo, dico quod ille est intellectus verus significatus per totam quaestionem, quod ad hoc quod aliquid generetur—sive illud fuerit accidens sive substantia—requiritur quod aliqua forma vel accidentalis vel

---

2 Ad] responisio ad quaestionem *a. m. adn. in mg.* S **4** et corruptibilis] *om.* P **7** sumptis] suppositis P **8** acceptis] suppositis P **8** principia] *om.* P **19** 62] 2 P **21** VI] II P **26** pro] *om.* S **26–27** rei...secundo] totam rem generabilem et corruptibile quarto P

5–6 Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, pp. 100:40–101:60. **7** Cf. q. 3 (*Exp.*), p. 255.5–16. **11** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 60, f. 36ra(A): "... istud, quod est generatum in actu, licet sit unum numero in subiecto, tamen non est unum secundum rationem id est definitionem. Apparent enim in eo duo, quorum unum est oppositum rei, quod est principium generationis, et aliud recipiens illam rem."; comm. 64, f. 38va(I): "Sed generatum in rei veritate est compositum ex forma et subiecto." **17–19** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 7, (190a31–35), A. L., pp. 31:15–32:2; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 37va(G). **21** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 285ra–rb.

substantialis de novo inducatur in aliquam materiam, quae quidam materia fuerit privatio respectu eiusdem formae prius inducendae in eandem materiam. Et ideo per materiam intellecta 'prima materia' dico quod materia est privatio respectu cuiuslibet formae inducendae in eam.

Sed tamen huic positioni videntur auctoritates aliquae repugnare, quarum solutionem ideo hic omitto, quia earundem solutio manifestius apparebit in responsione ad undecimum principale.

Alius tamen poterit esse intellectus istius quaestionis magis attendens ad virtutem sermonis et magis remotus ab intellectu Aristotelis, iste videlicet quod ad hoc quod aliquid generetur, requiritur materia quae est divisibilis in tres partes, et in infinitas partes, quarum partium quaelibet est principium eadem ratione sicut ipsa tota materia est principium.

Sed isto intellectu quaestionis ideo hic omisso, quia recedit ab intellectu Aristotelis, sumo intellectum quaestionis priorem.

[Responsiones ad argumenta principalia]
[Ad primum argumentum principale]

[Ad 1] Et respondeo ad primum argumentum principale et nego suppositionem ibi sumptam, istam videlicet quod "omne lucidum est natum generare lucem subito." Cuius ratio est, quia si lux generatur subito, tunc lux non habet aliquam resistentiam in medio. Consequentia patet, quia ex opposito sequitur oppositum, cum—secundum quod apparet a Commentatore IV *Physicorum* commento 71—omnis resistentia est causa successionis in motu et econtra. Sed quod consequens sit falsum probo, | P 83va quia si lux non haberet aliquam resistentiam in medio, tunc sequitur quod quodlibet lucidum posset illuminare tantum medium quantum potest illuminare maximum lucidum, quod est manifeste falsum. Et quod hoc sequatur probo, quia, si non, pono tunc quod A sit unum parvum lucidum quod potest sufficienter illuminare medietatem B medii et non totum B

---

2 privatio] principium P **3** intellecta] intellectam S **4** cuiuslibet] alicuius P **5** tamen] tantum P **5** positioni] opinioni P **5** auctoritates aliquae] aliquae antecedentes P **6** solutionem] solutionum P **6** solutio] solutionis P **9** magis remotus] remotior P **10** generetur] requiruntur tria principia quia ad hoc quod aliquid generetur *add.* P **14** Aristotelis...intellectum] *om.* P **18** sumptam] suppositam P **21–22** a Commentatore] ex correspondende P **23** Sed quod] et per P **24** tunc] aliud P **25–26** illuminare] quodlibet lucidum] *add. sed del.* S **28** sufficienter] sive efficiet sufficiet P **28** B] *om.* P

21–22 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161vb(M)–162ra(A): "Nos autem dicamus quod necesse est quod inter motorem et rem motam sit resistentia."

medium, et quod C sit unum magnum lucidum praecise aeque intensum cum A quod potest sufficienter illuminare totum B medium. Istis suppositis, probo quod etiam A potest sufficienter illuminare B medium totum. Et arguo sic: C sufficit illuminare totum B medium, et A et C sunt aeque lucida, et B medium nec resistit A nec C; igitur A sufficit illuminare totum B medium eadem ratione sicut sufficit C etc. Consequentia patet, quia consimilis modus arguendi in aliis bene valet, ista enim consequentia foret bona: 'si A et C forent duo calida summa, et B foret unum frigidum summum et non resistens nec A nec C, et C sufficit calefacere totum B, et A est ita calidum sicut C etc.; igitur A sufficit calefacere totum B etc.' Sic arguo in proposito, igitur etc.

Nec potest dici ad illud argumentum quod A ideo non aget lucem per totum B sicut aget C vel sufficit agere, quia B non est susceptivum tantae lucis ab A sicut a C. Istud enim est falsum, dato quod B nec resistit A nec C. Quia, si sic, tunc non est aliqua ratio quare B magis est susceptivum lucis a C quam ab A, nisi foret propter hoc quod C se habet in maiori proportione ad agendum lucem in B quam habet A, quod non est verum, cum nec C nec A se habeant in aliqua proportione ad agendum lucem in B, cum in B non sit aliqua resistentia respectu actionis lucis.

Istis intellectis, dico quod omnis lux quae generatur, generatur successive et non subito. Non tamen dico successive secundum intensionem in forma, ita quod prius generatur lux remissior et postea lux intensior, aut quod lux prius generata postea intendatur continue nisi hoc fuerit propter ulteriorem | intensionem lucis in lucido generante lucem aut propter ap- S 34ra
proximationem lucidi continue variatam respectu medii illuminandi. Sed dico quod lux generatur successive secundum quantitatem in spatio, ita quod lux prius generetur in parte minore spatii quam maiore. Unde pro causa istius positionis est intelligendum, quod lux non habet resistentiam ex aliqua qualitate contraria luci, sed solum ex quantitate spatii, scilicet magnitudine, parvitate, densitate, et raritate quae etiam sunt quantitates, quod patet per Commentatorem IV *Physicorum* commento 84 dicentem quod *densum et rarum sunt contraria in quantitate*. Et ideo est quod lux generatur successive secundum quantitatem in spatio et non secundum intensionem in forma, nisi fuerit per accidens, videlicet secundum modos

---

1–2 intensum cum] tensum tamen P **2** quod...sufficienter] potest et sufficit P **2–3** Istis...totum] *om.* P **4** medium] lucidum P **7** enim] *om.* P **8** si] 61(!) P **8** duo] *om.* P **9** et C] *om.* P **13** sicut] A *add.* P **14** est] *om.* P **15** est susceptivum] suscipit P **20** lux] *om.* P **22** aut] secundum P **24** lucis] *om.* P **27–181.5** Unde...Commentator] *om.* P

25–27 Cf. p. 117.15–24. **31** Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 84, f. 171ra(B).

praedictos. Sed tamen quia contra istam responsionem videtur esse auctoritas Commentatoris VI *Physicorum* commento 32 (ubi Commentator reprobandus Alexandrum dicentem quod lux generatur successive in tempore insensibili dicit, quod *lux generatur subito, id est in non tempore*), dico quod Commentator non repudiat ibi Alexandrum, quia Alexander posuit (secundum quod ex intentione Commentatoris ibidem videtur esse improbandum Alexandro), quod lux generatur successive tam [secundum] intensionem in forma quam secundum quantitatem in spatio, quod non pono.

Unde respondeo ad Commentatorem VI *Physicorum* ubi prius, et II *De anima* commento 70, et secundum aliam quotationem 71, et IV *Physicorum* commento 130, ubi Commentator dicit quod illuminatio est subita et in non tempore. Et dico quod Commentator intelligit ibi quod illuminatio fit in tempore insensibili et hoc secundum modum praedictum. Nec potest Commentator intelligi de virtute sermonis, sicut verba sua portendunt; non enim est verum nec esse potest quod aliqua lux generatur subito, nec quod aliqua illuminatio sit subito, cum nullum lucidum possit subito approximari ad aliquod medium illuminandum.

Istis praesuppositis, respondeo ulterius ad argumentum principale quod similiter videtur esse contra illam positionem sicut contra illam quae ponit lucem generari subito. Et concedo quod in nullo instanti temporis erit ita quod A agit per aliquam partem B. Et concedo istam conclusionem esse possibilem et veram sicut satis probat argumentum, videlicet quod "A continue per totum D tempus aget in B, et tamen in nullo instanti temporis erit ita quod A agit per aliquam partem B." Et quando arguitur ultra, quod ex isto sequitur quod A continue per totum D tempus aget in
P 83vb B et tamen | A numquam aget aliquam actionem in B, dico quod hoc est verum. Cuius causa est, quia quaelibet actio est unum accidens extensum in aliquo passo; et ideo si A ageret aliquam actionem in B, illa actio foret unum accidens extensum per aliquam partem B passi, quod non est verum secundum quod probatum erat satis in isto principali.

Unde dico quod non est inconveniens in casu supposito ad illud principale quod A agat, et tamen nulla actio A est in aliquo passo. Nec hoc

---

5–9 non...pono] *om.* P **10–18** Unde...illuminandum] *om.* P **19** Istis] ad primum argumentum principale *adn. in mg.* P **19** respondeo] responsio P **20** similiter] sicut P **21** instanti] D erit *add.* P **23** videlicet] *om.* P **25** ita] *rep.* S **25** quando] quam P **27** tamen] in nullo instanti D temporis erit ita quod A aget per aliquam partem B *add.* P **30** unum] aliquod P **32–33** ad...principale] *om.* S

11–12 *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 129, f. 201ra(C): "Nos enim videmus transmutationes quasdam, quae fiunt non in tempore, ut illuminatio totius orizontis a sole, et totius domus a candela."

repugnat dicto Commentatoris III *Physicorum* commento 18 ibidem dicentis quod actio est in passo et non in agente, et motus in moto et non in motore, quia nulla est actio ipsius A. Et dico tamen quod si aliqua foret actio ipsius A, illa foret in passo B.

[Ad secundum argumentum principale]

[Ad 1] Ad secundum principale respondeo et concedo quod mixtum potest generari. Unde dico quod diversimode potest mixtum generari: uno modo per actionem unius mixti in aliud generantis ex alio mixto sibi simile; alio modo per actionem unius elementi in aliud elementum transmutatum continue quousque in materiam eiusdem elementi inducatur forma composita sive mixta. Sed tamen neutra istarum generationum mixti est mixtio. Et ideo est quod non quaelibet generatio mixti est mixtio, sed solum illa generatio mixti est mixtio quae est quando miscibilia contraria dividuntur in parvas partes aequalium potentiarum vel fere aequalium, ita quod una pars alterat aliam sibi contrariam et econtra alteretur ab eadem quousque in utraque parte generetur forma composita ex forma praecedente et ex forma de novo inducta. Et ille modus generationis mixti est ille modus quem docet Aristoteles I *De generatione* capitulo de mixtione. Propter quod notandum est quod illa generatio mixti ultimo | dicta non est possi- S 34rb
bilis inter elementa summa qualitercumque fuerunt ad invicem applicata, sed solum inter mixta sic composita ex elementis, ita quod utrumque mixtum habeat iuvamentum ex aliquo elemento quod est in altero mixto ad mutuo agendum in alterum mixtum, et hoc secundum illum modum secundum quem probata fuit possibilitas reactionis in secundo principali.

Per hoc respondeo ulterius ad argumentum quando arguitur quod dato isto sequitur reactionem esse possibilem, et concedo quod reactio est possibilis. Et dico quod ex illo non sequitur quod a proportione minoris inaequalitatis vel a proportione aequalitatis posset provenire motus.

[Ad 2] Unde pro solutione omnium argumentorum factorum in secundo principali contra istam positionem pono modum per quem reac-

---

2 est] *om.* P **2** et] *om.* S **2** in...in] et P **3** nulla] nec P **4** illa] illud P **6** Ad] ad secundum argumentum principale *adn. in mg.* P **6** respondeo] arguo P **8** aliud] admixtis *add.* P **8** mixto] mixtum S **11–12** E...mixtio] *om.* (*hom.*) P **14** potentiarum] per orationem(!) P **17** novo] nova P **19** est] *om.* P **23** secundum illum] simillium P **24** possibilitas] prius finitas P **25** respondeo] responsio P **25** quod] alio P **27** quod] aut P

---

1 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 18, f. 92va(H): "Motor enim etc., id est actio enim motoris est facere motum in aliud... ita habet se ad motum sicut agens et patiens." **18** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 10, (327a30–327b11), A. L., p. 47:7–22.

tio est possibilis, et dico quod reactio solum est possibilis inter mixta sic composita ex elementis, ita quod—secundum quod dixi prius—utrumque mixtum habeat iuvamentum ex aliquo elemento quod est altero mixto ad mutuo agendum in alterum mixtum. Verbi gratia posito—sicut positum
P 84ra erat prius in secundo principali—quod A sit | unum calidum compositum ex igne et ex aqua in quo dominetur ignis, et signatur tota potentia activa caliditatis videlicet tam A quam ignis in A per 6, et signatur potentia aquae in A per 2; et quod B sit unum frigidum compositum ex igne et ex aqua in quo dominetur aqua, et signetur tota potentia activa frigiditatis videlicet tam B quam aquae in B per 6, et signetur potentia ignis in B per duo. Istis enim positis, patet modus per quem A potest agere caliditatem in B et B reagere frigiditatem in A. Quia posito quod A agat caliditatem in B, et B reagat frigiditatem econtra, tunc tota potentia activa caliditatis intrinseca ipsius A signabitur per 6, et A nihilominus habebit iuvamentum de igne in B quod iuvamentum signabitur per 2, ita quod tota potentia activa caliditatis intrinseca et extrinseca mediante qua A aget caliditatem in B signabitur per 8. Ex quo apparet quod A aget caliditatem in B secundum proportionem 8 ad 6, non enim resistit frigiditas B nisi tamquam 6, nec habet A aliquam resistentiam ex sua frigiditate intrinseca, cum caliditas in A compatiatur se cum frigiditatem in A; et ideo tota resistentia quae resistit actioni ipsius A solum resitit tamquam 6. Et sic patet modus per quem A potest agere in B, et per consimilem modum potest B reagere in A, sicut manifestum est.

Unde dico quod B reagit in A secundum proportionem quam B cum iuvamento suo in A habet ad totam resistentiam ipsius A, quae est proportio maioris inaequalitatis, videlicet 8 ad 6, secundum quod patet ex assignatione priore in numeris.

Sed tamen contra istam positionem posset argui. Quia posita ista positione, nihilominus sequitur quod in eodem simul intendetur caliditas et frigiditas, quia quam cito aliqua pars A fuerit repassa a B, A plus durabitur ad agendum caliditatem in quam illam partem B ad reagendum frigiditatem in eandem partem, igitur si B reaget frigiditatem in aliquam partem A, simul in eandem partem aget A caliditatem.

---

2 ita] *om.* P **3** est] in *add.* P **4** posito] *om.* P **6** ex] *om.* P **8** unum] *om.* P **10** duo] 4 P **11** positis] suppositis P **11** agere] generare P **12** A] *om.* P **14** ipsius] illius P **14** de] in P **15–17** 2...per] *om.* (*hom.*) P **18** non] noni P **18** nec] non P **19** A] *om.* P **20** ideo] nota P **21** resistit] quaerit(!) P **22** A] *om.* P **27** priore...numeris] priorum numeris P **28** positionem] responsionem P **28** ista] ita *add.* P **29–30** et frigiditas] *om.* P **30** A] *om.* P **30** a] ex P **30** A] et P **31** illam partem] istis partis P **32** frigiditatem] *om.* P **33** A] *om.* P

Ad istud argumentum respondeo et dico quod non sequitur ex positione posita, quod in eandem partem praecise ipsius A simul intendetur caliditas et frigiditas, et hoc a diversis agentibus, quorum unum est A et aliud B. Et tunc ad argumentum in contrarium nego assumptum, illud videlicet quod "quam cito aliqua pars A fuerit repassa etc." Et causa est ista, quia si A ageret caliditatem in aliquam partem A, tunc A haberet resistentiam ex frigiditate in A, et non haberet aliquod iuvamentum ex caliditate in B ad remittendum frigiditatem in A, quia si caliditas in B iuvaret caliditatem in A ad remittendum frigiditatem in A, cum caliditatis in B sit multo remissior quam caliditas in A, sequitur quod caliditas in B ageret ultra gradum proprium. Et ideo dico quod caliditas in B potest iuvare caliditatem in A ad remittendum frigiditatem in ipso B et non ad remittendum | frigiditatem in A. Et similiter est econtra, videlicet quod P 84rb frigiditas in A potest iuvare frigiditatem in B ad remittendum caliditatem in ipso A, et non ad remittendum caliditatem in B. Quibus intellectis, satis patet responsio ad argumenta facta in secundo principali quae videntur improbare reactionem.

Unde dico—sicut prius dixi—quod solum [possibilis] est reactio inter mixta et non inter elementa summa, nec est experimentum aliquod de reactione nisi solum in mixtis, videlicet aut perfectis aut imperfectis.

Sed tamen ponentes elementa immediata, cuiusmodi sunt ignis et aer | convenire in symbola qualitate—secundum modum quem videtur Aris- S 34va toteles ponere II *De generatione*, quem quidem modum non reputo fore verum, neque Aristoteles eum de virtute sermonis asserere prout patuit in prima quaestione—possunt tamen, quamvis prius non fecerunt, salvare reactionem inter elementa summa per eundem modum per quem hic salvata est reactio inter mixta.

[Ad 3] Ad aliud argumentum istius principalis, quando arguitur quod dato quod mixtum generatur, sequitur ista conclusio quod "simul in eandem materiam inducuntur formae contrariae," dico quod haec conclusio est satis possibilis, secundum quod patet per secundum casum positum ad probationem eiusdem conclusionis, in quo quidem casu ponitur aliquod esse mixtum ex quattuor elementis quod incipiat agere in aquam summam continuando actionem suam quousque generaverit ex aqua summa mixtum sibi simile. Isto enim posito, sequitur quod illud mixtum inducet in

---

3 a diversis] adversis P **6** A] *om.* P **7** ex] in P **8–9** quia...A] *om.* (*hom.*) S **9** cum] *om.* P **9** caliditatis] caliditas P **14** A] C P **18** solum] solutio P **23** non] *om.* P **25** tamen] *om.* P **28** argumentum] *om.* P **30** contrariae] *om.* P **31** secundum] *om.* P **34** suam] *om.* P **34** generaverit] *om.* P

22–23 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 4, (331a26–29), A. L., p. 59:16–19. **25** Cf. *sup.*, q. 1, p. 36.24–25.

materiam aquae summae formam ignis et formam terrae. Nec est inconveniens tales formas contrarias simul induci in aliquam materiam dum tamen inducantur ab eodem agente, cuius agentis forma sit composita ex similibus formis, prout est in proposito.

Sed tamen dico quod non oportet concedere praedictam conclusionem propter primum casum positum ad probationem eiusdem conclusionis. Primus enim casus, iste videlicet quod "per mutuam actionem et reactionem quattuor elementorum ad invicem generetur mixtum ex eisdem quattuor elementis," non est possibile nisi intelligatur de mutua actione et reactione elementorum secundum quod elementa sunt partes mixti, et hoc secundum modum talem qualis positus erat superius. Sic autem intelligendo de mutua actione etc., non sequitur conclusio praedicta quamvis in aliquo casu fuerit satis possibile. Verbi gratia, posito quod mixtum ex quattuor elementis agat in mixtum ex duobus elementis, quorum unum est ignis et aliud aer, inducendo in illud mixtum formam terrae et formam aquae, et quod illud mixtum ex duobus elementis reagat in mixtum ex quattuor elementis inducendo qualitates ignis et aeris.

Ad ultimum argumentum istius principalis respondeo et dico quod in nullo mixto ex quattuor elementis sunt infinitae formae coextensae. Et
P 84va tunc ad argumentum in contrarium, quando arguitur sic: "in A mixto | resultat una forma composita ex formis elementaribus in A, igitur eadem ratione et ex forma A et ex formis elementaribus in A resultat una forma alia a forma ipsius A," dico quod consequentia non valet.

Unde dico quod quaelibet forma resultans ex aliquibus formis solum resultat ex formis elementaribus, quia solae formae elementares sunt quasi materia respectu aliarum formarum compositarum. Et ideo est quod dicit Commentator III *Coeli et mundi* commento 67 *formae substantiales elementorum sunt diminutae a formis substantialibus perfectis, et quod non fuit impossibile ut formae substantiales elementorum admiscerentur et proveniret ex collectione earum alia forma*.

Sed tamen contra istam responsionem potest argui, quia data ista responsione nihilominus sequitur quod ex duabus formis elementaribus resultaret una forma composita, ex tribus similiter eadem ratione sicut ex

---

5 tamen] *om.* P **7–8** mutuam...reactionem *scr.*] nullam actionem et reactionem P mutuam reactionem S **10** elementorum] *om.* P **11** positus erat] fuerat P **12** etc.] *in mg.* S **13** possibile] est *add.* P **15** et] *om.* P **18** respondeo et] *om.* P **18–19** quod...nullo] in illo P **19–20** Et tunc] etiam P **20** quando] *om.* P **21** ex] quattuor *add.* P **22** A] *om.* P **22** ex] *om.* P **26** formarum] *om.* P **27** Commentator] *adn. in mg.* S **29** ut] quod P **30** collectione] collatione P

---

27 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, pp. 634:109–635:113.

quattuor, cuius reductionem ulteriorem et solutionem similiter ideo hic omitto, quia de isto pertractabitur plenius in tertia quaestione etc.

[Ad tertium argumentum principale]

[Ad 1] Ad tertium principale respondeo et concedo quod in generatione hominis requiritur anima intellectiva. Et concedo illud ad quod deducitur ulterius, videlicet quod anima intellectiva est divisibilis vel indivisibilis. Et quamvis probabilius videatur quod anima intellectiva sit divisibilis quam quod anima intellectiva sit indivisibilis, tamen quia verius est quod anima intellectiva sit indivisibilis quam quod anima intellectiva sit divisibilis, ideo probabilitati veritatem praeponens teneo quod anima intellectiva est indivisibilis nullicubi existens in homine tamquam in situ aut tamquam in loco aliquo sibi adaequato, existens tamen in toto homine tamquam forma substantialis ultima et perfectio hominis et etiam in diversis partibus hominis secundum suas operationes, quae quidem operationes sunt virtutes in materia. Nec est inconveniens operationes animae intellectivae esse virtutes in materia quamvis anima intellectiva sit abstracta a materia, secundum quod apparet ex intentione Commentatoris I *De anima* commento 12, et 13, ubi ponit Commentator quod *si intelligere non sit sine imaginatione, tunc impossibile est ut ista actio sit non abstracta a corpore*; et III De anima commento 5, et commento 20, ubi ponit Commentator quod *anima intellectiva nihil intelligit sine imaginatione*; quod etiam Commentator explananter confirmat in commento 5 sic superaddens: *quemadmodum sensus non sentiunt sine praesentia sensibilis*.

[Ad 2] Istis praesuppositis, respondeo ad argumenta in contrarium. Et primo ad primum. Et nego istam consequentiam: 'anima intellectiva est perfectio hominis, igitur anima intellectiva | est non abstracta.' Et respon- S 34vb

4 Ad] ad tertium principale *adn. in mg.* P **10** probabilitati...praeponens] probabiliter veritatem proponens P **12** aliquo] *om.* P **13** substantialis] *om.* S **13** et perfectio] *om.* S **23** non sentiunt] nihil sentit P **23** praesentia] *om.* P

2 Cf. *inf.*, q. 3, pp. 247.23–251.35. **17–18** Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 12, p. 18:57–61: "Idest, et quod videtur esse passio aut actio anime sine indigentia instrumenti corporalis est intelligere. Sed si hoc fuerit ymaginatio, aut cum ymaginatione, impossibile est ut ista actio sit extra aliquod habens communicationem cum corpore, quamvis intellectus nullam habeat communicationem cum eo. Et hec est sententia eius in intellectu materiali, scilicet quod est abstractus a corpore."; comm. 13, p. 19:28–30: "Et si impossibile est ut sit sine ymaginatione, tunc actio eius erit non abstracta a corpore." **19–20** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 30, p. 469:20. **22** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, p. 391:131–132.

deo tunc ad modum arguendi Commentatoris II *De anima* commento 22, quando Commentator sic arguit: quaelibet anima praeter animam intellectivam est perfectio corporis naturalis organici, igitur quaelibet anima praeter animam intellectivam est non abstracta. Et dico quod Commenta-
P 84vb tor in antecedente istius consequentiae intelligit per | 'perfectionem corporis,' etc. perfectionem quae educitur de potentia materiae et est divisibilis ad divisionem materiae; et de qualibet tali perfectione est verum quod ipsa est non abstracta. Sed sic non est de anima intellectiva, quia anima intellectiva non educitur de potentia materiae tamquam perfectio divisibilis ad divisionem materiae aut resultans ex commixtione elementorum.

Dico tamen quod isto non obstante, anima intellectiva determinat sibi aliquam quantitatem et similiter aliquam complexionem resultantem ex comixtione elementorum, et quod anima intellectiva est generabilis ad generationem illius complexionis. Nec ex hoc sequitur quod anima intellectiva sit corruptibilis ad corruptionem eiusdem complexionis. Cuius causa potest esse, quia ad hoc quod inducatur anima intellectiva in aliquam materiam non solum requiritur determinata quantitas et determinata complexio resultans ex commixtione elementorum, sed praeter haec requiritur actio corporum supercoelestium, quae iuvant ad hoc quod anima intellectiva generetur. Et similiter nituntur conservare illam generatam propter sui nobilitatem et convenientiam cum formis supercoelestibus ne postea corrumpatur. Et huic sententiae concordat sententia Commentatoris I *Coeli et mundi* commento 21, et commento 37 dicentis in commento 21 quod *generatio cuiuslibet speciei huius mundi non perficitur nisi per aggregationem motuum corporum supracoelestium*, et in commento 37 quod supercoelestia habent sollicitudinem circa nos et in tanto quod cum non possint facere illud quod est et generabile et corruptibile permanere secundum individuum faciunt consimile permanere secundum speciem, dicente Commentatore II *De anima* commento 34 quod *sollicitudo divina, cum non potuit facere quod generabile et corruptibile permanere secundum individuum, miserta est ei in dando virtutem qua potest permanere in specie*. Et ideo imaginandum est quod superiora agunt in ista inferiora multas

---

4 intellectivam] est perfectio corporis naturalis organici *add. sed del.* P **6–7** et...materiae] *om.* (*hom.*) P **10** commixtione] quattuor *add.* P **11** quod] *om.* P **11** isto] modo *add.* P **16** quia] *om.* P **28** consimile] *om.* P **32** superiora] supercoelestia S

---

1 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 22, p. 161:12–16: "Idest, manifestum est ex sermonibus predictis in diffinitione anime quod alie partes anime non sunt abstracte; declaratum est enim in unaquaque earum quod est perfectio corporis naturalis organici." **22–23** *Recte* Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 2, p. 305:16–17. **23** Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 37, p. 339. **29** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 34, pp. 182:53–184:54.

actiones reales sicut mediante motu et lumine, et etiam multas actiones spirituales quales agunt spirituales in sensus quae propter sui spiritualitatem latent cognitionem humanam.

Ex quo et aliis supradictis satis poterit apparere quod non est impossibile animam intellectivam esse generabilem, et non esse corruptibilem, et esse indivisibilem et tamen requirere determinatam quantitatem materiae ad hoc quod ipsa in aliquam materiam inducatur. Et per hoc patet responsio ad secundum argumentum factum contra istam responsionem, et ad tertium, et ad quartum.

[Ad 5] Ad quintum argumentum respondeo et nego istam consequentiam: "anima intellectiva est indivisibilis, ergo nulla anima intellectiva est anima sensitiva." Et dico ad Commentatorem II *De anima* commento 22, quando dicit quod omnis anima praeter animam intellectivam est divisibilis, et quod illa auctoritas sic intelligetur, id est, quod omnis anima quae non est anima intellectiva est divisibilis. Unde pono quod eadem anima in homine est intellectiva, et sensitiva, et vegetativa. Et huic | concordat Com- P 85ra
mentator I *De anima* commento 7, ubi Commentator in redarguendo Platonem ponentem animam intellectivam, sensitivam, et vegetativam esse distinctas secundum subiecta dicit quod *Aristoteles opinatur eas esse unam secundum subiectum, et plures secundum virtutes*, et eodem modo de anima sensitiva in asino, videlicet quod anima sensitiva est eadem in asino et vegetativa. Non tamen dico quod anima sensitiva in asino est indivisibilis sicut est anima sensitiva in homine, sed dico quod anima sensitiva in asino est divisibilis ad divisionem materiae, et generabilis et corruptibilis. Nec est inconveniens quod anima sensitiva in homine sit indivisibilis et incorruptibilis, et anima sensitiva in asino sit divisibilis et corruptibilis, cum anima sensitiva in asino resultat ex commixtione elementorum, et non anima sensitiva in homine. Causa vero quare anima sensitiva in asino resultat ex commixtione elementorum et non anima sensitiva in homine potest esse ista, quia complexio humana, cum sit alterioris et spiritualioris dispositionis quam complexio asinina, est nata suscipere aliquam actionem spiritualem a corporibus supercoelestibus quam non est nata suscipere complexio asinina, ita ut mediante aliqua actione spirituali corporum supercoelestium possit in aliquam materiam habentem complexionem humanam induci aliqua forma, quamvis per coniunctionem corporis sensitiva quae foret

---

2 spirituales] sensibilia S **6** requirere] materiam *add. sed del.* S **11** indivisibilis] *om.* P **13** quod] *om.* P **21** videlicet...asino] *om.* S **25** in homine] *om.* S **27** asino] anima P **27** ex] in P **28–29** Causa...homine] *om.* S **33** aliqua] ista P

---

12 Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 92, p. 123. **16–17** Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 7, p. 10:15–16.

superaddita formis elementaribus et propter sui spiritualitatem excessum
S 35ra indivisibilis qualis non potest induci in materiam | habentem complexionem asininam.

[Ad 6] Istis expeditis, respondeo ulterius ad sextum argumentum quod est contra istam positionem et concedo quod anima intellectiva est separata a magnitudine, et quod necesse est ipsam non habere locum, et hoc loquendo de loco per se et adaequato. Et dico quod non sequitur ultra, quod anima intellectiva sit vacuum aut corpus insensibile.

Tamen dico quod argumentum Aristotelis I *De generatione* saltem apparens simile, per quod Aristoteles probat quod augmentatio non fit a materia separata a magnitudine, bene valet supponendo tamen quod quaelibet materia sit divisibilis, quod non est verum de anima intellectiva.

[Ad 7] Ad septimum argumentum contra istam positionem respondeo et nego istam consequentiam: "anima intellectiva Socratis est indivisibilis, igitur anima intellectiva Socratis habet situm." Et ad argumentationem in contrarium concedo quod indivisibile, videlicet anima intellectiva Socratis, est in diversis partibus Socratis a se invicem distantibus. Nec ex hoc sequitur quod idem indivisibile distet a se ipso, unde, quia secundum Commentatorem III *De anima* commento 25 indivisibile non comprehendetur nisi per comprehensionem divisibilis, ideo imaginandum est saltem exemplariter; et, si sic, non fuerit a parte rei, videlicet animam intellectivam indivisibilem sic esse eandem in diversis partibus hominis acsi ipsa foret forma divisibilis in homine, cuius formae nulla pars perficeret aliquam partem hominis, sed quaelibet pars eiusdem formae perficeret totum hominem.

Istis intellectis, respondeo ad argumentum factum ulterius. Et dico quod 'aliqua duo esse immediata' potest intelligi dupliciter, videlicet vel quod
P 85rb utrumque | illorum sit continuum vel contiguum alteri, vel quod sint simul in eodem subiecto et neutrum distet ab alio. Primo modo loquendo de immediato concedo quod anima intellectiva movetur et non ab aliquo immediato, cum nihil sit continuum vel contiguum animae intellectivae, secundum quod apparet per definitiones contigui et continui positas in V *Physicorum*, et in principio VI similiter. Tamen secundo modo loquendo

---

1 elementaribus] materialibus S **1** sui] suae S **1** excessum] *om.* P **4–5** Istis...et] *om.* P **8** aut] *om.* P **9** Tamen] unde P **10** non fit] *in mg.* S **13–14** respondeo et] non *add.* P **14** istam] *om.* P **14–15** est...Socratis] *om.* (*hom.*) P **15–16** argumentationem...contrarium] argumentum P **17** Socratis] *om.* P **21** si] *om.* P **21** a] ex P **22** esse] forte P **22** hominis] corporis P **30** immediato] dico *add.* P **32** contigui...positas] continuum positi P

---

9 Cf. p. 141.2–8. **19** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 25, p. 462:15–20. **32–33** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 1, (231a21–231b10), A. L., pp. 216:3–217:8.

de immediato concedo quod anima intellectiva movetur ab aliquo immediato; et sic loquendo de immediato non sequitur: 'aliquod est immediatum animae intellectivae, igitur aliquod tangit animam intellectivam.'

[Ad 8] Ad aliud argumentum proximo sequens quando sic arguitur: "si anima intellectiva sit indivisibilis, igitur possibile est quod aliqua scientia intendatur subito" nego consequentiam. Cuius causa est, quia pono quod nulla scientia nec aliquae intentiones sint in anima intellectiva alicuius hominis tamquam in subiecto, sed quod anima intellectiva scit et intelligit mediantibus scientia et intentionibus quae pariter sunt coextensae in aliqua parte hominis disposita ad susceptionem rerum huiusmodi, puta in corde vel in capite. Et sic non sequitur—cum secundum istam positionem quaelibet scientia extensa sit in materia et habeat resistentiam ex materia in qua extenditur—quod aliqua scientia possit intendi subito.

Sed contra istam positionem posset argui, quia data ista responsione sequitur quod aliqua virtus in materia posset suscipere omnes intentiones materiales, et ita aliqua virtus in materia posset suscipere intentiones sui ipsius, et ita *recipiens non denudaretur a natura rei receptae*, quod est contra Commentatorem III *De anima* commento 4.

Item, ex ista positione sequitur quod, cum intellectus materialis non possit poni aliud quam anima intellectiva, quod intellectus materialis non susciperet omnes intentiones materiales, quod est contra Commentatorem III *De anima* commento 4.

Unde ad primam illarum obiectionum respondeo et concedo quod aliqua virtus in materia potest suscipere intentionem sui ipsius. Et dico ulterius ad Commentatorem III *De anima* commento 4, quando Commentator dicit quod *recipiens debet denudari a natura rei receptae*, quod Commentator intelligit per illud quod nullum materiale agit suam intentionem in se ipso aut suscipit suam intentionem ab aliquo materiali extrinseco. Dico tamen quod non est impossibile, immo necessarium, quod aliquod materiale suscipiat intentionem ab aliquo immateriali sicut ab anima intellectiva hominis. Et ideo dico quod anima intellectiva hominis potest agere de novo in diversis organis hominis, sicut in capite vel in corde, intentiones eorundem organorum, et etiam alias intentiones ibidem prius actas abstra-

---

2 et...immediato] *om.* (*hom.*) P **2** aliquod] aliquis P **2** immediatum] immediatus P **6** Cuius] et P **7** nulla...intentiones] nullae intentiones videlicet scientia P **8** anima...scit] anima sit P **9** scientia...intentionibus] intentionibus et scientiis P **12** sit] *om.* S **13** scientia] *om.* P **14** positionem...argui] respponsionem arguo P **16** in materia] *om.* P **18** Commentatorem...4] Aristotelem II De anima ubi prius P **19** cum] *om.* S **20** poni] esse P **23–25** Unde...4] *om.* (*hom.*) S

---

18 Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 386:92: "... recipiens debet esse denudatum a natura recepti." **25** Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 385:65–76.

here a condicionibus individualibus, et facere eas esse actualiter intellectas. Et secundum hoc potest anima intellectiva dici intellectus agens.

Unde notandum quod eadem anima intellectiva potest dici intellectus
P 85va agens et intellectus materialis, tamen propter diversas | causas sic denominata dupliciter. Denominatur enim anima intellectiva 'intellectus agens' propter causam supradictam, et similiter eadem anima intellectiva denominatur 'intellectus materialis,' non quia ipsa sit susceptiva omnium intentionum materialium, sed quia ipsa est passiva ab omnibus intentionibus materialibus. Et ideo est quod Commentator III *De anima* commento
S 35rb 4 huic | concordans, et per 'animam rationalem' intelligens animam intellectivam, dicit *necesse est ponere in anima rationali virtutem actionis et virtutem passionis*, ut sic ibidem innuat animam intellectivam esse virtutem activam et passivam.

Et per hoc respondeo ulterius pro secunda obiectione ad auctoritatem Commentatoris III *De anima* ubi prius, ubi dicit Commentator quod *intellectus materialis suscipit omnes intentiones materiales*. Et dico quod Commentator ibi per illud intelligit quod dictum est prius, videlicet quod anima intellectiva est passiva ab omnibus intentionibus materialibus, ita videlicet quod nulla est intentio materialis alicuius rei quin illa vel alia materialis eiusdem rei posset movere intellectum materialem, et hoc cum iuvamento intellectus agentis.

Unde non pono tantum unum intellectum agentem, sed duos intellectus agentes, quorum unus est anima intellectiva existens in homine, et alius est intellectus agens existens in corpore supercoelesti, qui quidem intellectus mediante sua actione iuvat animam intellectivam in homine ad abstrahendum a conditionibus individualibus intentiones prius comprehensas cum conditionibus individualibus. Et de isto intellectu agente intelligit Commentator III *De anima* commento 18, ubi Commentator dicit quod oportet ponere intellectum agentem alium ab intellectu materiali. Tamen loquendo de intellectu agente primo modo, dico—sicut dixi—quod idem intellectus est intellectus agens et intellectus materialis. Et huic videtur

---

3–4 Unde...et] *om.* (*hom.*) P **3** potest] *rep.* S **5–6** denominatur...eadem] et ideo est quia Commentator III De anima dicit commento 20 quod intellectus materialis et intellectus agens sunt duo uno modo et sit unum alio modo P **13** et passivam] *om.* P **18** ab omnibus] in P **18–19** ita...materialis] *om.* (*hom.*) P **30–31** primo...intellectus] *om.* P

---

9 Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 385:54–56: "Et ideo dicet Aristoteles post quod necesse est ponere in anima rationali has duas differentias, scilicet virtutem actionis et virtutem passionis." **28** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 18, p. 437:8–20.

Commentator III *De anima* commento 20 concordare, ubi Commentator dicit quod *intellectus agens et intellectus materialis sunt duo uno modo et unum alio modo*.

Istis intellectis, patet solutio ultimae obiectionis motae superius.

Et ideo respondeo ulterius ad argumentum videlicet octavum factum in tertio principali contra istam positionem, quae ponit quod anima intellectiva est indivisibilis. Et concedo quod anima intellectiva est principium motus, et quod anima intellectiva habet resistentiam a corpore, non tamen quia ipsa sit extensa in corpore, sed quia quaelibet sua actio est extensa in corpore, et hoc dum ipsa anima intellectiva fuerit in homine tamquam forma perficiens hominem. Et ideo nego istam consequentiam: 'anima intellectiva est indivisibilis, igitur anima intellectiva non habet resistentiam ab aliquo quod est in materia.'

[Ad 9] Ad aliud argumentum sequens respondeo et concedo quod anima intellectiva est incorruptibilis. Et dico quod non sequitur ex hoc quod quilibet homo sit incorruptibilis. Unde dico—supposito quod Socrates sit unus homo, sicut fuit suppositum—quod Socrates corrumpetur, et quod anima intellectiva Socratis non corrumpetur nec manebit | in corpore P 85vb Socratis post corruptionem Socratis, sed quod in primo instanti non esse Socratis subito distabit a corpore Socratis. Non enim potest poni quod anima intellectiva Socratis successive recedet a corpore Socratis, Socrate existente, quia quamdiu Socrates fuerit, non recedet anima intellectiva Socratis a corpore Socratis, sed nitetur inexistere corpori Socratis et tamquam forma perficere totum Socratem. Nec potest poni quod anima intellectiva Socratis successive recedet a corpore Socrati, Socrate corrupto, quia Socrate corrupto non habebit anima intellectiva Socratis aliquam resistentiam a corpore Socratis, eo quod anima intellectiva Socratis est virtus immaterialis, quae Socrate corrupto non nitetur inexistere corpori Socratis. Cuius causa est haec, quia Socrate corrupto non erit corpus Socratis habens talem complexionem qualem anima intellectiva Socratis sibi determinat ad hoc quod tamquam forma perficiat aliquem hominem. Et ideo anima intellectiva Socratis non recedet successive a corpore Socratis,

---

1 20] 22 P **4** ultimae] utricumquae P **5** argumentum videlicet] aliud argumentum P **7** concedo] dicendo S **9** extensa] existens P **10** anima intellectiva] *om.* P **10** in] ipso *add.* P **16** Socrates] B S **19** Socratis] B S **20** Socratis] B S **20** Socratis] B S **21** intellectiva] successive *add. sed del.* S **21** Socratis] scilicet P **23** corpori] in corpore P **25** Socrate] a *add.* P **25–28** quia...corpusto] *om.* (*hom.*) P **28** nitetur] intentur P

---

1 Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 20, pp. 450:213–451:215: "Et universaliter, quando quis intuebitur intellectum materialem cum intellectu agenti, apparebunt esse duo uno modo et unum alio modo." **1–3** Cf. *inf.*, q. 3, pp. 340.28–341.30.

sed quam cito Socrates fuerit corruptus, subito distabit anima intellectiva Socratis a corpore Socratis propter suam convenientiam naturalem cum formis supercoelestibus cum eisdem coniungenda ut cum eisdem speculetur perfecte primam causam; et hoc si cetera impedimenta accidentalia qualia fides nostra ponit totaliter deducantur, quibus non deductis non est inconveniens ut eadem anima intellectiva habeat inclinationem totaliter contrariam inclinationi quam aliter haberet ex sua natura. Verbi gratia, sicut non est inconveniens de ferro naturaliter inclinante versus inferius, quod idem ferrum propter transmutationem accidentalem susceptam a magnete fiat inclinatum versus superius.

Istis intellectis, dico quod anima intellectiva Socratis non recedet a corpore Socratis successive nec subito nisi intelligatur li 'recedere' pro 'esse in recessisse' et non pro 'esse in recedere,' quia quam cito Socrates fuerit corruptus, erit anima intellectiva Socratis subito distans a corpore Socratis.

Unde dico quod Commentator V *Physicorum* commento 3, quando
S 35va dicit quod *forma substantialis nec movet neque* | *movetur*, intelligit ibi de motu successivo. Et hoc sive fuerit verum sive falsum de virtute sermonis nullo modo procedit contra dicta.

[Ad 10] Ad paenultimum argumentum respondeo et dico quod anima intellectiva non recedet a corpore violente neque naturaliter, et hoc intendendo per li 'recedet' 'esse in recedere.'

Dico tamen quod naturale est animae intellectivae ut ipsa distet a corpore in quo praefuerit postquam non fuerit distans ab eodem corpore, neque ex hoc sequitur quod anima intellectiva posset recedere a corpore, secundum quod patet ex praedictis. Dico tamen ad auctoritatem Aristotelis VII *Physicorum*, quae est quod *omne quod movetur, movetur ab alio*, quod illa auctoritas sic intelligenda est, id est, omne
P 86ra quod est in moveri est in moveri | ab alio; et ille intellectus nullo modo repugnat praedictis.

[Ad 11] Ad ultimum argumentum factum ad probandum quod anima intellectiva sit indivisibilis respondeo et nego istam consequentiam: "anima intellectiva est indivisibilis, igitur anima intellectiva habet aliquem situm." Tamen contra istud posset ulterius argui, quia si anima intellectiva

---

1 Socrates] *om.* P **2** Socratis...Socratis] corporis a Socrate scilicet P **2** convenientiam] cum *add. sed del.* S **4** causam] nota plana verba *adn. in mg.* S **4** hoc] *om.* P **8** versus] superius *add. sed del.* P **9** idem] quidem P **9** transmutationem] totam *add.* P **12** in] *om.* P **13** in] *om.* P **14** Socratis] *om.* P **20** intellectiva] *om.* S **21** recedet] recedere P **26** Aristotelis] Commentatoris P **31** intellectiva] non *add.* S

---

15 Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 3, f. 208rb(E): "... forma enim non movet neque movetur. Et intendit formam substantialem, quae est finis motus generationis."

foret indivisibilis et non habens aliquem situm, igitur anima intellectiva non foret generabilis ad generationem complexionis humanae, cum quaelibet complexio humana sit divisibilis ad divisionem materiae. Sed istam consequentiam ego nego et dico quod anima intellectiva est generabilis ad generationem complexionis humanae, sed non sine iuvamento corporum supercoelestium, secundum quod prius erat dictum. Non tamen dico quod anima intellectiva est sic generabilis ad generationem complexionis humanae, ita quod educatur de potentia materiae sicut educitur complexio humana. Sed solum ideo dico animam intellectivam esse generabilem etc., quia, cum complexione humana inducta est in aliqua materia sufficienter praeparata ad inductionem animae intellectivae statim inducetur anima intellectiva quae postquam non fuerit, incipiet esse de novo.

Unde animam intellectivam sic esse generabilem est ipsam esse generabilem transsumptive et non proprie. Et sic loquendo de generabili non est inconveniens aliquid esse generabile et non corruptibile.

[Ad quartum argumentum principale]

[Ad 1] Ad quartum principale respondeo et nego istam particulam casus ibi sumptam, scilicet quod "B sit una terra in qua plus sit de gravitate quam de frigiditate." Cuius causa est, quia pono quod gravitas terrae sit tanta et aeque intensa sicut frigiditas terrae; et similiter pono de aqua quod gravitas aquae est tanta sicut frigiditas aquae. Unde pono quod gravitas et levitas sunt formae substantiales elementorum, et quod omnes qualitates summae elementorum et similiter omnes formae summae elementorum sunt aeque intensae, nec propter hoc oportet ponere quod gravitas aquae sit tanta gravitas sicut est gravitas terrae. Et ideo dico quod gravitas aquae et gravitas terrae sunt aeque intensae, quia utraque illarum est aeque intensa forma, non quia utraque illarum sit aeque intensa gravitas. Non enim dicitur aliqua gravitas esse alia gravitate intensior gravitas nisi quia ipsa est inclinativa ad locum inferiorem, secundum quod apparet ex Commentatore IV *Coeli et mundi* commento 26, ubi Commentator definit grave et leve, et ideo est quod gravitas aquae est minus gravitas quam gravitas terrae, licet gravitas aquae fuerit tanta forma et aeque intensa forma sicut est gravitas terrae.

Sed contra istam positionem posset argui, quia data ista positione, cum gravitas sit forma substantialis, sequitur quod forma substantialis sit inten-

4 ego] *om.* P **8–9** complexio humana] potentia sensitiva P **9** etc.] ad generationem complexionis humanae P **10** cum complexione] complexio P **10** est] *om.* P **17–18** casus...sumptam] ibi supposita P **18** terra] materia P **20–21** aqua...est] aqua et de gravitate aquae quod sit P **25** est] *om.* P **27** non] *om.* P **28** gravitas] *om.* P

29–30 Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, cap. 26, p. 712.

sibilis et remissibilis. Et hoc est quod concedo, loquendo tamen de forma substantiali elementari.

Et dico tunc ad auctoritatem Commentatoris VIII *Metaphysicae* commento 10, et VI *Physicorum* commento 45, ubi dicit Commentator quod
P 86rb *substantia non recipit | magis et minus*, quod Commentator ibidem intelligit sic: id est, quod substantia non recipit magis et minus principaliter ratione sui ipsius, videlicet quatenus est substantia; tamen ratione suarum qualitatum substantia recipit magis et minus, nec hoc vult Commentator negare. Et secundum hoc potest similiter Commentator intelligi V *Physicorum* commento 10, ubi dicit Commentator quod in substantia non est contrarietas nec motus. Dico enim quod Commentator ibidem per illud intelligit quod in substantia non est motus proprie dictus sola ratione substantiae, sed tamen quod in substantia sit motus ratione qualitatum contrariarum in substantia non est inconveniens. Et eodem modo dicendum est de contrarietate in substantia.

Istis praemissis, respondeo ulterius ad argumenta quae videntur probare particulam casus negatam. Et posito, sicut erat positum in primo
S 35vb argumento quod "aliquis aer summus generabit aerem summum | ex B terra," nego istam, videlicet quod continue erit gravitas in B maior sive intensior quam gravitas in aere summo. Cuius causa est, quia gravitas in aere summo est aeque intensa forma sicut est gravitas in B terra. Concedo tamen quod continue erit gravitas in B magis gravitas sive intensior gravitas quam gravitas in aere summo. Unde posito casu priori, dico quod antequam generabitur aer summus ex B, erit gravitas in B in duplo remissior quam iam est, et in triplo, et sic in infinitum eodem modo sicut erit de frigiditate in B; nec ex hoc sequitur quod gravitas in B erit in duplo minus gravitas sive remissior gravitas quam iam est, vel in triplo remissior, et sic deinceps, etc. Et sic non procedit primum argumentum factum ad probationem casus negati.

[Ad 2] Ad secundum argumentum respondeo et concedo quod est satis possibile, quod terra sentiatur esse magis gravis quam frigida. Et dico quod non sequitur ultra, quod possibile sit terram habere magis de gravitate quam de frigiditate. Nec etiam valet ista consequentia: 'aliqua terra est magis gravis quam frigida, igitur gravitas in illa terra est maior

---

1 et remissibilis] *om.* S **1** Et...concedo] *om.* P **6** quod] *om.* P **9–10** V Physicorum] *om.* P **11** ibidem] ibi P **12** sola] solum P **13** qualitatum] primarum *add. sed del.* S **17** negatam] negati P **23** priori] unde *add.* P **25** infinitum] et *add.* P **26** in] *om.* S **28** et] vel P **29** negati] negari P

3–4 Cf. p. 147.7–10 **4** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, f. 274vb(M). **9–10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 10, f. 215ra(E).

sive intensior quam sua frigiditas.' Tamen data auctoritate sequitur istud videlicet, quod gravitas in illa terra est maior sive intensior gravitas quam sua frigiditas est intensa, et cum hoc bene stat quod gravitas in illa terra sit una forma substantialis terrae aeque intensa sicut est frigiditas terrae intensa. Et per hoc patet solutio secundi argumenti.

Aliter tamen posset responderi ad utrumque argumentum dicendo quod nulla forma substantialis alicuius elementi est comparabilis alicui qualitati eiusdem elementi vel alterius elementi, eo quod quaelibet forma et quaelibet qualitas sunt diversae speciei et diversi generis. Et ista responsio videtur fundare super Commentatorem VII *Physicorum* commento 29, ubi vult Commentator quod ad hoc quod aliqua sint comparabilia, oportet quod sint eiusdem speciei specialissimae. Sed tamen ista auctoritas—licet videatur fundare istam responsionem, habito vero intellectu istius auctoritatis—non facit | eadem auctoritas ad propositum is- P 86va
tius responsionis. Non enim est plus intendendum per istam auctoritatem nisi quod ad hoc quod aliqua sint comparabilia, requiritur quod ipsa sint eiusdem speciei specialissimae vel quod illa propter quae comparantur ad invicem sint eiusdem speciei specialissimae vel quasi eiusdem, quoniam—sicut apparet ex Commentatore in commento 29 praellegate—homo albus et equus albus, licet sint diversae speciei, sunt tamen comparabiles ad invicem propter suas albedines quae sunt eiusdem speciei. Et ideo sustinendo responsionem priorem tamquam magis probabilem, dico quod quaelibet forma substantialis elementi est comparabilis secundum intensionem qualitatis eiusdem elementi. Cuius ratio est, quia quaelibet forma elementi principaliter est intensa propter intensionem qualitatis eiusdem elementi, ita videlicet quod intensio vel remissio primo et principaliter competit qualitati elementari; et ex convenienti et ratione qualitatis elementaris competit formae elementari. Et ideo postquam quaelibet forma elementaris sic conveniat in intensione cum qualitate elementari, bene potest quaelibet forma elementaris sic esse comparabilis secundum intensionem qualitati elementari.

Et sic patet responsio ad quartum principale.

1–3 Tamen...frigiditas] *om.* (*hom.*) P **5** secundi] primi P **6** argumentum] *om.* P **13** vero] primo P **15** intendendum] intelligendum P **17–18** vel...specialissimae] *om.* (*hom.*) P **19** praellegate] *om.* S **26** competit] convenit S **29** in] non P **30** sic] *om.* P

10–11 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 29, f. 329va(I)–vb(K); f. 330ra(C). **19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 29, f. 329va(M)–330ra(A).

[Ad quintum argumentum principale]

Et eodem modo sicut responsum est ad quartum principale respondendum est ad quintum, hoc tamen intellecto, videlicet quod ista nomina 'gravitas' et 'levitas' non sunt nomina propria formarum elementarium sed communia. Tamen quia non sunt aliqua nomina propria formarum elementarium usitata, ideo utimur istis nominibus communibus vice nominum propriorum.

[Ad sextum argumentum principale]

[Ad 1] Ad sextum principale respondeo et nego ultimam particulam principalis casus sumpti in eodem principali, et dico quod A nec aget nec potest agere in B secundum applicationem sumptam in casu praedicto. Cuius ratio est ista, quia qualitas propria ipsius A mediante qua qualitate A ageret in B, videlicet si ipsum A ageret in B, est composita ex caliditate ignis et ex frigiditate aquae, quarum altera, scilicet frigiditas aquae, non est sufficienter contraria frigiditati aquae in B et hoc secundum applicationem suppositam, eo quod frigiditas aquae in A et frigiditas aquae in B secundum applicationem suppositam terminantur ad eundem gradum frigiditatis praecise, secundum quod suppositum erat in sexto principali. Et ideo est quod qualitas propria ipsius, postquam ipsa composita est ex
S 36ra caliditate ignis in A et ex frigiditate aquae in A, similiter non | contrariatur frigiditati aquae in B; et per eandem rationem nec qualitati propriae ipsius B et hoc secundum applicationem suppositam. Unde ex istis satis apparet quare A secundum applicationem suppositam non aget in B.

[Ad 2] Quibus praesuppositis, respondeo ad argumenta quae adducta sunt ad probandum positionem casus negati. Et concedo primam suppositionem sumptam ad probationem eiusdem casus, istam videlicet quod "caliditas in igne est caliditas intensior quam caliditas in aere." Non tamen concedo quod caliditas in igne est intensior quam caliditas in aere propter aliquas causas positas in responsione ad primum principale primae quaestionis. Sed nego secundam suppositionem suppositam ad probationem praedicti casus, istam videlicet quod "in omni elemento sunt duae primae

3 videlicet] *om.* S **4–5** communia] contraria P **6** usitata] usita P **9** sextum] quintum P **9** nego] negando S **13** videlicet] *om.* P **13** composita] compositum P **22** Unde] *om.* P **22** apparet] patet P **23** A] *om.* P **23** non] nec **26** sumptam] *om.* P **28** in igne] *om.* P **28** est] caliditas *add.* P **29** positas] *om.* P **29** principale] *om.* S **30** nego] magis P **31** istam] istius P

29–30 Cf. *sup.*, q. 1, p. 94.15–24.

qualitates specifice distinctae," quia pono—sicut prius posui in responsione ad primum principale primae quaestionis—quod in quolibet elemento est tantum una qualitas, dupliciter tamen denominata.

Istis | intellectis, patet responsio ad primum argumentum factum in P 86vb sexto principali ad probationem casus negati, quia ista propositio ibi assumpta est neganda, videlicet quod "aliqua est latitudo caliditatis per quam quaelibet caliditas in A excedit quamlibet caliditatem in B." Sed tamen quia illud, licet videatur satisfacere formae argumenti ulterius reducti, non satisfacit materiae eiusdem argumenti, ideo pro materia eiusdem argumenti dico quod licet ita fuerit—secundum quod prius posui in prima quaestione—, videlicet quod caliditas ignis et caliditas aeris sint diversae speciei, nihilominus tum A non ageret in B secundum approximationem suppositam, quia—secundum quod apparet ex praedictis—qualitas propria ipsius A, quae est composita ex qualitatibus elementaribus in A, non contrariatur sufficienter secundum applicationem suppositam qualitati propriae ipsius B.

Item, alia causa potest esse quare A secundum approximationem suppositam non aget in B, quia caliditas in A, quae est qualitas dominans in A, non sufficienter contrariatur frigiditati in B, quia caliditas in A compatitur secum frigiditatem difformem, quae frigiditas et frigiditas difformis in B secundum extrema sua applicata ad invicem terminantur ad eundem gradum. Et ista causa cum causa priori est sufficiens causa quare A secundum applicationem suppositam non aget in B. Per hoc patet solutio secundi argumenti facti ad probationem casus. Haec enim consequentia ibi facta est neganda, videlicet: "siccitas in A dominatur super totam humiditatem in B, igitur A aget per totum B," quia licet siccitas in A dominetur supra totam humiditatem in B, non tamen siccitas in A dominatur super totam humiditatem in B ad agendum in illam humiditatem secundum applicationem suppositam, quia—sicut dictum est prius—non est sufficiens contrarietas inter A et B secundum applicationem suppositam.

[Ad septimum argumentum principale]

[Ad 1] Ad septimum principale respondeo, et admisso casu ibi supposito concedo quod haec conclusio est possibilis "A agit velocius in remotum

---

1 qualitates] primae *add.* P **1** quia pono] *om.* P **8** illud] *om.* S **12** tum] *om.* P **17** approximationem] applicationem P **18** quia...A] *om.* P **19** A] B P **22** A] *om.* P **26–27** igitur...B] *om.* (*hom.*) P **33** conclusio est] est conclusio satis P

8–12 Cf. *sup.*, q. 1, pp. 32.17–21, 93.3–9.

quam in propinquum," sic tamen intelligendo illam conclusionem quod "A in aliqua parte remota ab B aget velocius quam in aliqua parte quae est inter A et illam partem datam." Et concedo similiter quod "A immediate post D instans velocius alterabit primam medietatem C quam secundam medietatem B," et hoc quia A immediate post D instans habebit magis iuvamentum ad alterandum primam medietatem C quam habebit A immediate post D instans ad alterandum secundam medietatem B. Unde dico quod licet A non alterabit primam medietatem C tamquam totalem, alterans tamen A alterabit primam medietatem C et totum C similiter tamquam alterans partiale.

Sed tamen contra istud possent argui argumenta aliqua quae omitto usque alias, quia alias tractabitur de consimili materia.

Et respondeo ad argumentum factum contra istam positionem et concedo quod, si ceteris existentibus paribus C foret consimile calidum sicut est B, et B et C forent applicata secundum extrema intensius calida, ita tamen quod B foret medium inter C et A, A ageret vel saltem posset agere velocius in quamlibet partem B quam in aliquam partem C. Nec sequitur
P 87ra ex isto, licet C | iam minus resistat A quam tunc resisteret A, quod iam A velocius aget in C quam in B. Cuius causa est, quia iam A habet maius iuvamentum de B ad agendum in C quam A tunc haberet de B, eo quod B et C tunc forent minus contraria quam iam sunt.

Ad aliud argumentum factum contra istam positionem respondeo et
S 36rb concedo quod haec conclusio est satis possibilis, videlicet quod 'A | continue usque ad certum instans alterabit velocius primam medietatem C quam secundam medietatem B; et tamen deductis omnibus impedimentis et iuvamentis extrinsecis, videlicet praeter A et B, A continue post idem instans velocius alterabit quamlibet partem B quam aliquam partem C.' Cuius ratio est ista, quia quam cito B et C fuerint habentia caliditates terminatas ad eundem gradum caliditatis exclusive, tunc B minus iuvabit A ad agendum in C quam prius, quia quam cito B et C fuerint etc., tunc B neque erit sufficienter contrarium neque sufficiet, et hoc secundum applicationem suppositam agere in C nisi solum per accidens et per iuvamentum ipsius A; sed tamen quamdiu B et C fuerint habentia caliditates secundum approximationem suppositam terminatas ad duos gradus caliditatis diversos exclusive, tunc B erit sufficienter contrarium ipsi C et per se sufficiens agere in ipsum C. Et sic satis apparet possibilitas conclusionis

---

1 in] *om.* P **2** B *scr.*] *om.* P A S **4** C] B P **6** magis] maius P **6** medietatem] partem P **11** tamen] *om.* P **12** alias...alias] ad alias P **12** tractabitur] tractabo P **13** respondeo] respondebo P **14** existentibus] *om.* P **17** velocius] *om.* P **18** iam] *om.* P **20** A] *om.* P **21** tunc] *om.* P **25** B] *om.* P **25** tamen] cum P **28** cito] *om.* P **28** caliditates] *om.* P **30** cito] *om.* P **32–34** agere...suppositam] *om.* (*hom.*) P

11–12 Cf. *inf.*, q. 7, p. 554.11–20.

conclusae et responsio ad argumenta facta contra positionem hic positam.

Contra quam tamen aliter potest argui et probari quod casus ibi admissus in responsione ad istud principale non sit possibilis, quia una particula illius casus est impossibilis, ista videlicet quod "A generabit ex B et C ignem summum." Quod probo et arguo sic: B est ignis, igitur A non potest generare ex B neque ignem summum neque ignem remissum. Et hoc est quod concedo. Et dico quod ex isto non sequitur quod A non posset generare ex B et C ignem summum, quia licet B sit ignis, tamen A potest in transmutando B et C facere quod ex B et C componatur unus ignis summus, qui ignis de novo sit generatus ab A. Et hoc satis confirmat propositum, etc.

[Ad octavum argumentum principale]

Ad octavum principale respondeo et concedo—sicut probat illud principale—quod est satis possibile aliquod uniforme esse aequaliter componi ex contrariis. Et dico tunc quod Commentator I *Coeli et mundi* commento 7, et aliis locis allegatis in principio primi principalis, ubi Commentator dicit quod nihil potest componi aequaliter ex contrariis, intelligit sic videlicet, quod non potest esse aliquod uniforme aequaliter compositum ex contrariis quod generetur per solam actionem contrariorum ad invicem sine iuvamento accidentali, puta lucis, vel motus, vel aliorum huiusmodi. Si enim generetur aliquod compositum ex contrariis per solam actionem contrariorum, videlicet per se et essentialiter activorum ad invicem, oportet quod compositum sit difforme et non uniforme. Alius tamen potest esse intellectus auctoritatis praedictae, iste videlicet quod *non est possibile aliquod uniforme esse aequaliter compositum ex quattuor contrariis*, sed tamen quod sit aliquod uniforme aequaliter compositum ex duobus | contrariis non est inconveniens. Sed responsio prior est verior. P 87rb

Contra quam tamen possent argui aliqua argumenta quae defero alias arguenda in tertia quaestione. Et dico quod licet ponatur quod lux ageret successive et non subito—sicut posui in primo principali istius quaestionis—nihilominus sequitur possibilitas conclusionis conclusa, quia licet ponatur quod lux ageret successive, nihilominus oportebit ponere quod lux ageret

---

1 ad argumenta] hoc P **3** quia] *om.* P **5** et arguo] *om.* P **6** remissum] *om.* S **9** componatur] proponatur P **13** sicut] probatum *add.* P **15** Et...tunc] dico tamen P **22** contrariorum] *om.* S **22** per...essentialiter] primae et aequaliter P **23** non] etiam P **24–27** ex...compositum] *om.* (*hom.*) P **25** aequaliter] *om.* P **29** defero] dicitur P **31–33** et...successive] *om.* (*hom.*) P **32** sequitur] quod *add.* S

15–16 Cf. p. 162.2–10. **26** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–28: "... impossibile est enim in corporibus compositis aliqua componi equaliter." **29–30** Cf. *inf.*, q. 3, p. 247.6–32.

multo velocius quam lux acta agit caliditatem; et, si sic, tunc sequitur quod A multo citius complebit totam actionem suam lucis in B quam totam actionem suam caliditatis in B. Unde posito quod cum tota actio lucis quam A agit in B fuerit completa, sit adhuc caliditas intensior in parte B remota ab A quam propinqua.

Contingit eodem modo probare possibilitatem conclusionis conclusam, sicut probatum fuit in isto principali, dato quod lux subito ageret. Et ideo admissis omnibus particularis casus suppositi ad probandum possibilitatem conclusionis praedictam ex illa particula quae ponit lucem agi subito, concedo—sicut prius concessi—quod haec conclusio est satis possibilis videlicet "aliquod uniforme est aequaliter compositum ex contrariis." Et dico similiter quod est satis possibile, quod A mediante luce sua simul agat caliditatem intensiorem in parte B remota, et remissiorem in parte B propinqua, intelligendo per 'agere caliditatem' 'intendere caliditatem.' Nec ex hoc posito in esse sequitur quod caliditas remissior in parte B propinqua ipsi A ultra gradum proprium intendat caliditatem intensiorem in parte B remota, quia posito—sicut prius positum fuit in isto principali —quod A simul intendat caliditatem intensiorem in parte B remota et
S 36va caliditatem | remissiorem in parte B propinqua, hoc non erit mediante aliqua caliditate in B, sed mediante luce acta vel agenda in B, ita quod lux acta vel agenda in parte B propinqua erit agens immediatum quod intendet caliditatem in parte B remota.

[Ad nonum argumentum principale]

[Ad 1] Ad nonum principale respondeo et concedo ad intellectum quaestionis prius datum, quod in omni generatione requiritur materia prima. Et pro argumento facto in oppositum dico quod materia prima de se non determinat sibi aliquam quantitatem, ita videlicet quod materia prima de se magis nitatur esse sub una quantitate quam sub alia. Et nego istam consequentiam: "materia prima de se non determinat etc., igitur materia prima, si ipsa foret separata a qualibet forma, vel foret indivisibilis vel infinitae quantitatis." Unde ponendo quantitatem scilicet continuam, non esse rem aliquam nisi accidens in substantiam, scilicet aut lineam, aut superficiem, aut corpus quod est in genere quantitatis non in genere substantiae, dico quod materia prima, si ipsa foret separata a qualibet forma, non haberet aliquam quantitatem; nec ex illo sequitur quod materia prima

---

2 citius] velocius P **3** cum] tamen P **4** sit] si P **8** admissis] omissis P **14** intendere caliditatem] *om.* P **15** ex] et *add.* P **16** caliditatem intensiorem] intensior P **17** remota] postea S **17** posito] etiam *add.* P **17** in...principali] *om.* P **18** remota] *om.* P **20** sed] sicut P **21–22** erit...remota] *om.* (*hom.*) P **24** ad] *om.* S **27–28** de se] *om.* P **30–202.1** vel...indivisibilis] *om.* (*hom.*) P **30** si...vel] *om.* P **32** nisi] in S

foret indivisibilis. Cuius causa est ista, quia materia prima, licet foret separata a qualibet forma, nihilominus tamen tunc foret tanta sicut est ipsamet iam existens sub forma, non tamen tunc haberet aliquam quantitatem, quia tunc careret linea, superficie, et corpore, quae solae sunt quantitates.

Unde satis imaginabile est quod materia prima foret per se existens sine aliqua forma et sine aliquo accidente, et tamen quod ipsa foret divisibilis ad divisionem suarum partium, et quod partes materiae primae distarent a se invicem per aliquod quantum et non per aliquam, quantitatem et quod aliquae partes materiae primae essent immediatae, et non essent continuae nec contiguae, et hoc loquendo de continuo et contiguo secundum quod loquitur Commentator in principio VI *Physicorum*. Cuius causa est, quia licet materia prima quae est iam pedalis quantitatis, [quando] foret separata a qualibet forma, | nihilominus ipsa maneret aequalis pedali quantitate, et P 87va tamen non haberet aliquam quantitatem nec aliqua eius pars terminaretur ad aliquod ultimum quod foret quantitas.

Unde posito quod si tota materia ignis in sua sphaera foret separata a qualibet forma, tunc ipsa foret tanta praecise sicut iam est ignis in sua sphaera. Et quod si tota materia terrae in sua sphaera foret separata a qualibet forma, tunc ipsa foret tanta praecise sicut iam est terra in sua sphaera, eo quod materia prima, licet foret separata a qualibet forma, non niteretur esse maior vel minor quam ipsa praefuerit existens sub forma. Unde licet forma, si ipsa foret separata a qualibet materia, foret magna vel parva similior materiae primae nunc habens aliquam quantitatem. Et in hoc tamen est differentia inter materiam primam et formam existentem in materia prima, eo quod forma existens in materia prima sive existat sub quantitate maiori sive minori, si ipsa foret separata a materia, semper foret aequalis. Verbi gratia, si forma ignis remissi et condensati foret extracta ab eodem igne et separata ab omni materia, tunc ipsa foret maior quam ipsamet forma iam est, et aequalis praecise sicut ipsamet foret, si foret forma ignis summi et summe rari. Sed sic non est de materia prima, quia si eadem materia prima foret extracta a corpore minori foret minor, et si a corpore maiori foret maior, secundum quod apparuit ex praedictis. Et ad istum in-

---

1 prima,] quia *add.* P **2** qualibet] *om.* S **2** tamen] *om.* S **2–3** tunc...tamen] *om.* (*hom.*) P **3** quia] *om.* S **7** quod] *om.* P **8** quantum...aliquam] *om.* (*hom.*) P **13** forma] *om.* S **14** pars] *om.* S **17** praecise] quod *add.* P **17** est] sphaera *add. sed del.* P **18** quod] *om.* S **18** materia terrae] terra P **19** praecise] *om.* P **19** iam] nunc P **19** est] tota *add.* P **20–21** non...esse] *rep.* S **22–23** similior...nunc] similiter materia prima nec P **22–23** similior] similiter S **23** Et in] propter P **28–29** ipsamet...est] nunc est ipsa forma P **29** si foret] *om.* P **31** prima...a] existens sub P **31** a] sub P

tellectum dicit Commentator III *Physicorum* commento 67, quod *materia non est terminata de se sed terminata per formam*. Et sic patet solutio primi argumenti noni principalis.

Sed contra istam solutionem posset argui, quia secundum istam solutionem sequatur quod possibile foret aliquod quantum esse non habens aliquam quantitatem, quod est contra Commentatorem I *Physicorum* commento 15, ubi Commentator arguens contra Parmenidem et Melissum ponentes tantum unum esse et illud esse substantiam, arguit quod non tantum unum est, per hoc modum quod substantia est quanta. Ubi tamen non valeret argumentum Commentatoris nisi ita foret quod quodlibet, quantum foret quantum per aliquam quantitatem, quod tamen negaverunt Parmenides et Melissus ponentes solam substantia esse.

Unde pro responsione ad illud argumentum, concedo quod quodlibet quod est quantum, est quantum per aliquam quantitatem, quod tamen negarent Parmenides et Melissus ponentes solam substantia esse. Dico tamen quod satis est imaginabile aliquam substantiam, puta materiam vel formam in materia, esse quantam et non per aliquam quantitatem. Et contra istud non est sententia Commentatoris ubi prius.

[Ad 2] Ad secundum argumentum noni principalis respondeo et concedo quod materia prima est corruptibilis, sed non per se puta per actionem alicuius sibi contrarii, cum non habeat contrarium, sed per accidens puta per divisionem partium materiae a se invicem. Nec sequitur ex isto quod materia prima habet contrarium.

Unde dico ad Commentatorem I *Physicorum* commento 44, ubi Commentator dicit quod *omne quod corrumpitur, corrumpitur in sibi contrarium*, quod Commentator ibidem per illud intelligit quod si | aliquod est P 87vb corruptum, illud fuit et non est. Et illud bene stat cum responsione hic posita.

---

2 de se] *om.* S **4–5** solutionem] responsionem P **6** aliquam] *om.* P **9** modum] medium S **9** Ubi] *om.* P **11–12** quod...esse] *om.* P **13–15** Unde...esse] *om.* (*hom.*) S **19** respondeo et] *om.* P **24** 44] 20 P **25** sibi] *om.* P **26** per illud] *om.* P **27** Et] *om.* P

---

1 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 67, f. 117ra(C): "... materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo non est impossibile ut infinitas, quae est in potentia, accidat ex illa, non ex forma, qui est terminans." **6–7** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 15, f. 13ra(B–C). **24** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 44, f. 28vb(K): "... dicit universaliter, quod corruptio etiam principaliter et per se est aut de contrario in contrarium aut de habitu in privationem ad medium."

[Ad decimum argumentum principale]

[Ad 1] | Ad decimum principale respondeo, et supposita distinctione de S 36vb
generatione posita in principio responsionis ad istam questionem dico, quod possibile est aliquam generationem subitam esse, et similiter aliquam generationem successivam esse. Unde dico quod generatio subita est mutatio subita mediante qua inducitur forma subito, qualis est generatio animalis, secundum quod patet per Commentatorem VI *Physicorum* commento 59. Generatio vero successiva est alteratio per quam inducetur forma sive successive sive subito.

Istis praesuppositis et posito quod A sit generatio secundo modo dicta, concedo quod ista conclusio est satis possibilis, videlicet "A est generatio alicuius et fuit generatio alicuius, et tamen possibile est quod A nec est nec fuit generatio alicuius." Similiter posito quod A sit generatio secundo modo dicta, concedo quod A est generatio successiva, et quod aliqua generatio est motus successivus habens idem subiectum manens in actu a principio illius motus usque ad finem. Et tunc dico quod Aristoteles I *De generatione* capitulo de alteratione ubi dicit Aristoteles quod in generatione non manet idem subiectum in actu a principio usque ad finem, quod Aristoteles ibidem per illud intelligit quod, cum generatio fuerit totaliter completa—quae quidam generatio est transmutatio totius in totum sicut ignis summi in aquam summam—non manet idem subiectum ens actu, quod subiectum fuit ens in actu ante initium generationis. Et ille intellectus non repugnat rationi hic positae. Similiter alius potest esse intellectus auctoritatis praedictae, iste videlicet quod si aliquid sit generatum, oportet quod subiectum, quod fuit ens in actu ante initium generationis, sit totaliter corruptum; vel quod idem subiectum sit in potentia et pars alterius subiecti de novo existente in actu generatione completa, ut, verbi gratia, posito quod transmutetur aqua per ignem quousque generetur forma mixta sive composita ex forma aquae quae praefuit et ex forma ignis generata de novo, quoniam in tali casu erit ita quod aqua quae fuit subiectum in actu ante initium generationis mixti compositi ex aqua et igne manebit in potentia, cum mixtum compositum ex aqua et igne fuerit generatum et erit pars

---

2 distinctione] *om.* P **4** esse] *om.* P **6** est...subita] *om.* P **6** qualis] *om.* P **12** A] *om.* P **14** dicta] *om.* P **15** in actu] *om.* P **16** ad] in P **16** Et tunc] etc. et P **16** quod Aristoteles] ad Aristotelem P **18** ad] in P **18–19** quod...illud] quia secundum Aristotelem per illud ibidem P **20** summi] *om.* P **21** ens] manens P **25** ens] *om.* P **27** ut] *om.* P **29** generata...novo] de novo generati P **30** ita] *om.* P **30** quae fuit] praefuit P **30** ante] *om.* P

7–8 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 59, f. 285ra(C)–rb(D). **16–17** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 4, (319b14–21), A. L., p. 24:4–10.

eiusdem mixti tunc existens in actu. Ex quo faciliter patere potest differentia sufficiens inter generationem et alterationem, et hoc loquendo de generatione prout generatio est finis alterationis.

Ad aliud argumentum eiusdem principalis concedo quod non omnis generatio est finis motus. Unde dico quod Commentator VI *Physicorum* commento 45 solum loquitur de generatione subita et non successiva, quando dicit quod *generatio est finis motus*.

[Ad 2] Ad aliud argumentum eiusdem principalis in quo ponatur quod Socrates generat Platonem, distinguo de generare: 'generare' enim potest accipi dupliciter, vel pro 'esse in generare' vel pro 'esse in generavisse.'
P 88ra | Primo modo, concedo quod Socrates generat Platonem subito, sed secundo modo non nisi Plato fuerit iam primo generatus a Socrate. Et sic loquendo de generare, videlicet primo modo non valet illa consequentia: 'Socrates generat Platonem subito, igitur Plato est.' Dico tamen quod loquendo secundo modo de generare non est inconveniens concedere quod Socrates generat Platonem et Plato est. Unde dico quod Commentator V *Physicorum* commento 13 quando dicit quod *res dum fuerit in generatione nondum est* intelligit sic: id est, quod res dum fuerit in generari non in generato esse, nondum est, etc.

[Ad undecimum argumentum principale]

Ad undecimum principale respondeo et dico, accepta privatione communiter pro quocumque quod careat aliqua perfectione quam licet ipsum non habuerit, natum est habere, dico quod materia prima est privatio respectu cuiuslibet formae tam substantialis quam accidentalis inducendae in eam. Et isto modo loquitur Commentator de privatione II *Physicorum* commento 15, ubi dicit Commentator quod *privatio est sicut forma in materia*. Non enim potest illa propositio Commentatoris habere alium intellectum verum quam istum, videlicet quod materia prima de se est privatio respectu cuiuslibet formae inducendae in eam.

Istis praesuppositis, dico ulterius quod non in omni generatione requiruntur tria principia saltem specifice distincta, immo tantum duo

---

4 eiusdem principalis] 10 principale P **4** concedo] dico P **8** principalis] 10 principale P **9** distinguo] dico P **15** secundo...generare] generare et secundo modo P **15** concedere] *om.* S **17** dum] cum P **17** generatione] generare P **18** quod] *om.* P **18** dum] cum P **19** etc.] *om.* P **21** respondeo] *om.* S **22–23** licet...habuerit] ipsam non habet P **24** eam] ea P **26** 15] 21 P **26** sicut] tamquam P **29** eam] ea P

8–10 Cf. *sup.*, q. 1, p. 108.1–6. **25–26** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 15, f. 53va(I). **26–29** Cf. *inf.*, q. 3, p. 231.23–33.

scilicet materia et forma. Nec huic repugnat verus intellectus quaestionis, secundum quod superius patuit ex responsione ad quaestionem. Tamen una est auctoritas Commentatoris I *Physicorum* commento 79 quae videtur repugnare iam dictis, ibi enim Commentator distinguens materiam primam a privatione dicit quod *materia prima est non ens per accidens, et quod privatio est non ens per se*. Sed pro ista auctoritate dico quod Commentator ibi sic intelligit, videlicet quod materia prima non est aliquod ens perfectum de se sed per formam, et quod materia prima quam cito aliqua forma de novo fuerit inducta sive generata in eam non est privatio respectu eiusdem | formae. Et eodem modo potest solvi auctoritas Com- S 37ra
mentatoris I *Physicorum* commento 60, et multis commentis sequentibus in quibus Commentator intendit declarare universaliter quod duo principia, scilicet materia et forma manent generatione completa, sed tertium quod est privatio non manet generatione completa. Hoc enim sic intelligendum est, quod cum generatio fuerit completa, tunc materia manebit materia respectu formae generandae, et forma generanda manebit forma respectu materiae eiusdem, sed materia non tunc manebit privatio respectu formae generandae.

Unde dico quod quam cito aliqua forma fuerit generata in materia prima, statim materia prima desinit esse privatio respectu eiusdem formae. Et ideo est quod dicit Commentator I *Physicorum* commento 64 quod generatum incompletum componitur ex materia, et forma, et privatione praecedente, quod sic intelligendum est: id est, ad hoc quod aliquid generetur, requiritur forma generanda et materia prima quae ante generationem eiusdem formae fuerit respectu eiusdem formae privatio.

[Ad duodecimum argumentum]

Ad duodecimum principale respondeo et concedo quod in generatione formae requiruntur tria principia, ita quod illa propositio significet secundum intellectum quaestionis prius datum, sic videlicet | quod P 88rb
ad hoc quod aliqua forma generetur, requiritur forma generanda et materia quae fuerit privatio respectu eiusdem formae generandae. Nec

1 quaestionis] *om.* P **2–3** Tamen...est] cum una P **5–6** et quod] est P **9** fuerit] *om.* P **11** commentis] auctoritatis P **12** Commentator] intelligit *add. sed del.* S **15** est] videlicet P **17** materiae] *om.* P **19** forma] *om.* P **19** generata] *om.* P **21** est] *om.* P **23** hoc] *om.* P **27** respondeo] *om.* P **29** secundum] verum P **30** ad...quod] *om.* S

3 Cf. p. 172.4–9. **10–11** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 66, f. 39rb(F)–39va(H). **21** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 64, f. 38vb(K).

propter hoc est concedendum eandem formam esse principium sui ipsius generatae, sed sufficit quod forma sit unum principium requisitum ad generationem, aut quod forma sit principium compositi ex materia et forma generati ad generationem formae.

Unde dico quod non potest aliqua forma, videlicet substantialis generari nisi generetur aliquod compositum ex materia et ex illa forma. Et hoc manifestum est tam in simplicibus quam in mixtis.

Istis praesuppositis, respondeo ad primum argumentum in contrarium et concedo quod forma generatur vel saltem formam generari est possibile. Et tunc dico ad Commentatorem VII *Metaphysicae* commento 24 etc., ubi Commentator dicit quod *forma non generatur sed compositum ex materia et forma*, quod Commentator ibidem per illud intelligit quod forma non est generabilis nisi per accidens, sed compositum ex materia et forma est per se generabile et proprie. Et huic concordat Commentator eodem VII in fine commenti 23, ubi dicit Commentator quod *forma nec est generabilis nec corruptibilis nisi per accidens, et similiter est de materia*. Sed generabile et corruptibile in rei veritate est individuum compositum ex materia et forma. Hoc Commentator ibi prius.

Per hoc patet responsio ad aliud argumentum quando arguitur: "forma est unum principium, ergo forma non generatur." Dico enim quod illa consequentia non valet loquendo de generatione per accidens.

Unde dico ad Commentatorem I *Physicorum* commento 42, ubi Commentator arguit quod principia non generantur, quia sunt principia, dico quod Commentator intelligit sic quod principia non generantur propriae, videlicet tamquam aliqua composita ex materia et forma, quia ipsa principia sunt prima. Si enim principia prima generantur ex materia et forma proprie et forent composita ex illis, tunc aliqua principia forent priora et simpliciora primis principiis, quod non est verum. Et ideo est quod nullum principiorum generatur proprie, sed solum per accidens, et hoc non repugnat auctoritati Commentatoris ibi prius.

---

3 compositi] compositum P **7** quam] *om.* P **9** formam...possibile] est formam generare P **11** Commentator] *om.* P **12** forma] dico *add.* P **12** per illud] *om.* P **14** VII] *om.* P **17** individuum] medium P **19** aliud] *om.* P **20** enim] *om.* P **20** illa] *om.* P **21** valet] cum P **23–24** quia...generantur] *om.* (*hom.*) S **26** Si enim] quia si P **26** generantur] generarentur P **27** priora] *rep.* S **29** principiorum] principium P

---

10 Cf. p. 175.21–24. **14–15** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 23, f. 174rb(F).

[Ad tertium decimum argumentum principale]

Ad tertium decimum principale respondeo et nego istam consequentiam: "A generatur, igitur A fuit generatum." Et tunc dico ad Aristotelem VI *Physicorum* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 59, quando dicit quod illud quod generatur, necesse est quod prius fuit generatum, quod Aristoteles ibidem intelligit sic, videlicet quod necesse est ad hoc quod aliquid generatur successive quod ipsum prius fuerit in generari quam in generato esse, et quod aliqua pars illius prius fuerit in generato quam totum in generato esse. Et ista sententia potest elici ex Commentatore in commento praedicto nec eadem repugnat aliquo modo praedictis.

3 dico] *om.* P **6** prius] *om.* S **7** videlicet...est] quod P **7** quod] *om.* P **7** successive] requiritur *add.* P **8–9** et...esse] *om.* (*hom.*) P **11** eadem] *om.* S **11** aliquo modo] *om.* S **11** praedictis] explicit quaestio etc. *expl.* P explicit quaestio Clolicam et est secunda licet hic sit prima. Amen, amen et incipit tertia quaestio Colicha, quod licet hic sit secunda. In nomine Domini *expl.* S

3–5 Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 59, f. 284rb(F): "... omne quod transmutabatur in magnitudine, prius fuit transmutatum, et omne, quod fuit transmutatum, prius transmutabatur."

Expositio primi libri *Physicorum*

Textus quem exponere intendo est textus Aristotelis et Commentatoris primo huius libri.

[Ordo expositionis]

Circa expositionem istum processum servabo: [1] Primo quod oportet in hoc libro tamquam in principio huius praescire causas huius libri et intentionem auctoris, dicam summarie et generalem sententiam et causas huius libri. [II] Secundo, quia incipiendo a magis generalibus dicam per generalia | intermedia ad specialia descendere seriatim, ponam generalem sententiam primi libri cum generali sententia capituli primi eiusdem, postea descendendo ad expositionem specialem textus praedicti iuxta expositionem Commentatoris in commento primo positam exponendo. [III] Tertio movebo quaedam dubia dubietates eorum respondentibus exclusurus. [IV] Quarto tractabo unam quaestionem eliciendam ex textu et commento praedictis, istam videlicet utrum omne scitum sciatur per causam.

153va

[Ad I]

Unde ad processum huius faciendum cum textu Aristotelis exponendo incipio per hunc modum: *Quoniam quidem intelligere et scire contingit circa omnes scientias*, *quarum sunt principia*, ex cognitione ipsorum nec acquiri potest ulla scientiae certitudo de aliquibus rebus quae habent principia principiis ignoratis, prout etiam ait Aristoteles in alio textu suo quem transtulit Commentator, ideo Aristoteles in hoc libro determinans de rebus naturalibus, quae habent principia determinationis suae ordinem, incipit a naturalium rerum principiis, ut sic naturalium principiis praecognitis certitudo scientiae de eisdem rebus naturalibus innotescat facilius acquirenda; ex quibus contingit elicere, quae sit causa efficiens huius libri quoniam Aristoteles, quae causa materialis quoniam res naturales, quae

Fundamentum editionis: Ms. (P) Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 6559; emendationes et passim propriae lectiones Z.

2 et Commentatoris Z] *om.* P **3** primo Z] primaria P **10** libri] una *add.* P **12** primo positam *scr.*] positam P primo Z **19** scientias Z] causas P **23** determinationis Z] determinationem P

19 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a10), A. L., p. 7:3. **21** Cf. Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 16, (79b23–30), A. L., p. 217:10–17.

causa formalis quoniam ordo determinationis, quae causa finalis quoniam certitudo scientiae de rebus naturalibus acquirenda. Quibus primarie intellectis est ulterius advertendum quod, cum Aristoteles in hoc libro intendat determinare de rebus naturalibus, intendit de eis in generali, et praecipue quoad tria, videlicet quoad principia rerum naturalium, quoad consequentia res naturales, et quoad proprietates consequentium eorundem.

[Ad II]

Et secundum hoc dividitur iste liber in tres partes principales, in quarum prima determinatur de principiis rerum naturalium. Et haec pars subdividitur in primum librum in quo determinatur de principiis rerum naturalium ad generationem earundem requisitis, cuius sunt materia, et orma, et privatio. Et in secundum librum in quo determinatur de principiis rerum naturalium ad considerationem scientiae naturalis requisitis, cuius sunt causa materialis, causa formalis, causa efficiens, et finalis, quarum quaelibet solum dicitur principium, secundum quod patet per Commentatorem V *Metaphysicae* commento 1, ubi Commentator numerat modos secundum quos hoc nomen 'principium' usitatur.

In secunda parte principali istius libri determinatur de consequentibus res naturales, et haec pars subdividitur in tertium librum in quo determinatur de proprietatibus propinquis consequentibus res naturales sicut de motu, et infinito sive potius de finito; et in quartum librum in quo determinatur de remotis consequentibus res naturales sicut de loco, et vacuo, | et de tempore, quorum duo sicut locus et tempus secundum rei veritatem consequuntur res naturales; vacuum vero non sic, sed solum modo secundum opinionem positam ab antiquis. 153vb

Unde hic intelligo per 'res naturales' non indifferenter quascumque res [quae] naturaliter existunt, sed illas praecipue quae in se ipsis principium motus habent.

In tertia parte principali istius libri determinatur de proprietatibus consequentium res naturales, et maxime de proprietatibus motus. Et haec pars dividitur in quintum librum in quo determinatur de unitate, diversitate, contrarietate motus sive motuum. Et in sextum librum in quo determi-

---

4 determinare...intendit Z] declarare P **8** tres] *a. m. in mg. corr. ex* octo P **9** determinatur] *a. m. in mg. corr. ex* declaratur P **17** nomen] *sup. lin. corr. ex* unum P **19** pars] dum *add. sed del.* P **19** tertium] *a. m. in mg.* P **20** proprietatibus] *a. m. in mg.* P **29** tertia] *corr. ex* octava P **31–32** diversitate...motus Z] et diversitate motus et contrarietate P

15–16 Cf. Averr., *In V Metaph.*, comm. 1, p. 69:19–24.

natur de continuitate et divisibilitate motus. Et in septimum librum in quo determinatur de comparatione motus ad motorem et motuum ad invicem. Et in octavum librum in quo determinatur de finitate et infinitate motus secundum durationem.

Unde redeundo magis ad primum librum, a quo determinatio sic generaliter praenotata incipitur, est notandum pro sententia generali integrius cognoscenda, quia primus liber dividitur in tres partes, in quarum prima parte Aristoteles ostendit ordinem procedendi in scientia naturali; in secunda ponit antiquorum opiniones diversas circa principia quas improbat; in tertia determinat de principiis et numero eorundem principiorum secundum opinionem propriam. Prima pars et primum est primum capitulum primi libri incipiens a principio eiusdem. Secunda vero incipit ab illa littera correspondente commento 6 "*necesse est aut esse*" ubi alia littera pro *aut* habet *igitur*. Sed tertia, saltem secundum quod Commentator dividit litteram Aristotelis, incipit ab illa littera correspondente commento 41 "*melius autem minora*," ubi alia littera habet pro *melius*, *dignius*.

In prima parte Aristoteles sic procedit: primo—in textu commenti primi—ostendit de quibus determinandum est in scientia naturali; secundo a textu commenti primi usque ad textum commenti sexti exclusive ostendit modum per quem deveniendum est ad cognitionem eorum de quibus determinandum est in scientia naturali. Et secundum hoc patet summa generalis primi capituli.

Circa primum probat Aristoteles circa textum primi commenti, cuius expositionem principaliter nunc intendo: prima conclusio—quae iuxta expositionem Commentatoris in commento primo est—est ista quod "in scientia naturali determinandum est de principiis, et causis, et elementis." Ista vero conclusio imitando sententiam et expositionem Commentatoris probatur sic: 'omnes scientiae, quarum sunt principia, aut causae, aut elementa sciuntur ex cognitione principiorum, causarum, et elementorum; scientia naturalis est scientia cuius sunt principia, causae, et elementa; ig-

---

2–3 de...determinatur] *in mg.* P **2** motorem...motuum] motore et motuum P **10** tertia] *in mg. corr. ex* 8 P **13** commento 6 Z] *om.* P **14** habet Z] *om.* P **20** est] *sup. lin.* P

7–8 Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a10–184b14), A. L., pp. 7:3–8:9. **8–9** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 2–4, (184b1–188a17), pp. 8–22. **10–11** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 4–9, (188a17–192b4), A. L., pp. 22–41. **11–12** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a10–184b14), A. L., pp. 7:3–8:9. **12–14** *Recte* Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 2, (184b15), A. L., p. 8:10: "Necesse igitur unum esse principium aut plura." Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 6, f. 8vb(L). **14–16** Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 4, (188a17–18), p. 22:9–10: "Dignius autem est minora et finita recipere." Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 41, f. 26va(K): "Melius autem est pauciora et finita recipere..."; comm. 41, f. 26vb(M)–27ra(A): "... id est melius in hac scientia est ponere principia finita..." **25** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(C).

itur in scientia naturali determinandum est de principiis, causis, et elementis.' Istam conclusionem videntur Aristoteles et Commentator supponere tamquam veram et bonam. Cuius tamen bonitas ad maiorem manifestationem sui probari potest resumendo praemissas | assumptas, et ar- 154ra
guendo ulterius sub hac forma: 'omnes scientiae, quarum sunt [principia] aut causae et elementa sciuntur a cognitione principiorum, causarum, et elementorum; scientia naturalis est scientia cuius sunt principia, causae, et elementa; igitur scientia naturalis scitur ex cognitione causarum, principiorum, [et] elementorum,' quae est conclusio quam Commentator intendit et concludit in suo convertibili in fine commenti. Et ex ista sequitur ultra, quod scientia naturalis, ad hoc quod sit scita, requirit cognitionem principiorum, causarum, et elementorum; et, si sic, igitur in scientia naturali determinandum est de principiis et causis rerum naturalium, et haec est conclusio probanda. Circa cuius probationem Aristoteles sic procedit: primo ibi *quoniam quidem intelligere* ponit maiorem, videlicet principalis argumenti primo arguti. Secundo minorem tacite suppositam, ideo in littera non expressam, quia satis manifesta est de se: [igitur scientia naturalis est scientia cuius sunt principia, causae, et elementa]. Tertio concludit conclusionem principaliter intentam *manifestum quidem*, ubi ipse subintelligit illud idem de causis et elementis, tacite concludendo quod ponit in littera de principiis expresse conclusum est. Eadem enim ratione et eodem modo quibus ex praemissis praeacceptis in argumento principali sequitur quod in scientia naturali determinandum est de principiis, quod est expressum in littera, et quod in scientia naturali determinandum est de principiis et elementis. Et ideo, licet secundum se totum non sit expressum in littera, totum tamen poterit esse conclusio principalis demum in ista littera *tunc enim cognoscere arbitramur*, ubi alia littera pro *arbitramur* habet *opinamur*, manifestat Aristoteles praedictam maiorem principalis argumenti per signum sumptum ex nostro arbitrio, quod est quod tunc nos primo arbitramur aliquid cognoscere saltem habens primas causas, principia, et elementa, cum tam suis primis causis quam primis principiis praecognitis sua elementa similiter cognoscamus.

12 sic] *in mg.* P **30** primas causas Z] causa P

15–16 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a12–13), A. L., p. 7:3–5: "Quoniam quidem intelligere et scire contingit circa omnes scientias, quarum sunt principia aut cause aut elementa, ex horum cognitione (tunc enim opinamur cognoscere unumquodque, cum causas cognoscamus primas et principia prima et usque ad elementa)..." **18–21** Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a15–16), A. L., p. 7:7–8: "... manifestum est de natura scientie temptandum prius determinare que circa principia sunt."; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6va(G): "... manifestum est: quoniam ex hoc sequitur quod qui vult largiri scientiam de natura, oportet ipsum prius quaerere determinationem causarum rerum naturalium habentium causas, et elementa."

Istis vero praemissis et intellectis ad declarationem processus, quo Aristoteles utitur ad probandam conclusionem praedictam, est notandum ulterius, quantum ad expositionem litterae pro significationibus terminorum, quibus Aristoteles utitur in eadem littera, praesciendis quod Aristoteles cum dicat *quoniam quidem* [*contingit*] *intelligere*, etc., pro 'intelligere' intelligit causam rei cognoscere, et pro 'scire' intelligit causam rei esse causam rei, ita quod per ista duo accepta coniunctim intelligit scire perfecte, quod est cognoscendo causam rei sicut cognoscendo causam esse causam rei eiusdem. Sic autem loquitur Aristoteles I *Posteriorum* capitulo 2 cum definiat sic dicens: *scire est causam rei cognoscere et quoniam illius rei* 154rb | *causa est*.

Unde Commentator in hoc distinguit scientiam perfectam a scientia imperfecta. Ait in commento, quod scientia perfecta est illa quae est per causam, et scientia imperfecta est illa quae est sine causa. Et per 'scientiam imperfectam' intelligit scientiam quae est per effectus, quae non dicitur esse imperfecta quia caret omni perfectione, sed quia careat quibusdam conditionibus requisitis ad scientiam perfectam, de qua dictum est prius ipsam esse per causam.

Unde sic loquendo de scientia perfecta notandum est ultra, quod scientia perfecta dicitur, quia est quaedam scientia perfecta simpliciter, et quaedam scientia perfecta secundum determinatum genus. Ista distinctio de scientia perfecta elici potest ex una distinctione consimili quam ponit Aristoteles V *Metaphysicae* in textu commenti 21.

Et voco 'scientiam perfectam simpliciter' illam quae considerans de aliqua re, quatenus habet causam essentialem aut causas essentiales, notificat illam rem quoad omnem causam suam essentialem. Et de tali scientia loquitur Commentator II huius commento 27 cum dicat quod: [*nos*] *non credimus scire aliquid perfecte, nisi sciamus ipsum cum suis causis primis, donec perveniamus ad suas causas propinquas*. Et Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 1 cum dicat quod *oportet scientem simpliciter non esse diminutum* [*in scientia*] *sed completum*. Scientiam vero perfectam 'secundum determi-

---

15 intelligit] *in mg. corr. ex* intelligens P **18** esse Z] non P **19** est] *sup. lin.* P **20** dicitur] *in mg.* P

9–10 Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 2, (71b9–12), A. L., p. 112:27–30: "Scire autem arbitramur unumquodque simpliciter... quando et causam arbitramur cognoscere propter quam res est, quod illius causa est, et non contingere hoc aliter se habere." **13** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(A); comm. 5, f. 8ra(B)–rb(F). **22–23** Cf. Averr., *In V Metaph.*, comm. 21, p. 182:71–75: "... illa igitur quae dicuntur perfecta per se sunt a quibus nihil diminuitur in bonitate et quibus nihil est nobilius in illo genere, sed sunt in summo nobilitatis per se... ista sunt perfecta in quantitate et qualitate primo et essentialiter." **27** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 27, f. 59va(G). **29–30** Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, concl. IV, p. 103:104–105.

natum genus' voco illam, quae considerans de aliqua re quatenus habente causas essentiales notificat illam rem non quoad omnes causas eius essentiales, sed quoad quasdam causas determinatas quatenus cadit sub consideratione istius scientiae. Et de tali scientia loquitur Commentator II huius commento 22, cum dicat quod quaedam scientiae considerant de causis non omnibus sed usque ad aliquod certum terminum, cuius est scientia medicinae, et aliae similiter subalternatae scientiae naturali.

Deinde in illa littera *contingit circa omnes scientias* Aristoteles per 'scientias' intelligit scientias speculativas non practicas. Unde ad differentiam inter scientiam speculativam et practicam cognoscendum est notandum, quod scientiae speculativae sunt illae quae ordinatae [sunt] ad considerationem veritatis, et scientiae practicae sunt illae quae ordinatae sunt ad usum operis. Istam vero differentiam inter scientias speculativas et practicas satis expresse ponit Aristoteles II *Metaphysicae*, ubi ipse in textu suo secundum translationem Commentatoris commento 3 dicit, quod finis scientiae speculativae est veritas; et in alio textu suo, secundum translationem novam correspondentem eidem commento, quod finis scientiae practicae est opus. Deinde, cum sequitur in littera *quarum sunt principia, aut causae, aut | elementa*, Aristoteles ibidem per ista nomina 'principia,' 154va 'causae,' et 'elementa' intendit modos causarum non eosdem sed diversos, dicente Commentatore in commento quod Aristoteles dixit *principia, aut causae, aut elementa propter diversitatem modorum causarum, intendens per principia in hoc loco causas efficientes, et per causas causas finales, et per elementa causas quae sunt partes rei, scilicet causam materialem et formalem*.

Sed quia ista nomina 'principia,' 'causae,' et 'elementa,' praeter modos ab Aristotele hic intellectos frequenter accipiuntur modis aliis, notandum est, ad maiorem notitiam huius acceptionum habendum, primo videlicet quod hoc nomen 'principium' solet accipi tribus modis, quorum uno ipsum accipitur communius quam causa pro quolibet modo causae, et nihilominus pro aliis quae sunt principia et non causae, cuiusmodi sunt principia transmutationis. Et sic loquitur Commentator V *Metaphysicae* de principio, quando dicit in commento 4 eiusdem V quod *principium*

---

15 3] *a. m. sup. lin. corr. ex* 8 P **19** per Z] quod P

4–5 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 22, f. 56vb(K–L). **15** Cf. Averr., *In Metaph. lib. II* (α), comm. 3, p. 57:6–7: "... scientiae attributae philosophiae sunt duae, quarum una est cuius finis est scire tantum, altera operari." **21** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(B): "Et dixit principia, aut causas, aut elementa propter diversitatem modorum quatuor causarum. Et intendebat per principia in hoc loco causas agentes, et moventes, et causas fines, et per elementa causas, quae sunt partes rei, scilicet materiam et formam." **31–32** Averr., *In V Metaph.*, comm. 4, p. 83:33–35: "... principium est quasi universalius causa, cum dicatur principium de principiis transmutationis, et de quattuor causis."

universalius est quam causa, cum dicatur de quattuor causis et de principiis transmutationis. Alio modo accipitur hoc nomen 'principia' sive 'principium,' quae ad praesens pro eodem habeo, aeque communiter sicut causa pro omni et solum modo illo quod significat hoc nomen 'causa.' Et sic loquitur Commentator in commento 1 huius de principio, quando loquitur et dicit quod *principium et causa sunt nomina synonyma cum usitentur communiter*. Sic tamen non intendit Aristoteles in textu uti principio, eo quod sicut dicit Commentator ubi prius: *nomina synonyma non usitantur in scientia demonstrativa*, quod intelligendum est sic, id est, nomina synonyma non usitantur simul et semel in scientia, id est, in eadem demonstratione. Tertio modo [accipitur] 'principium,' eo quo Commentator ait Aristotelem accipere in hoc loco, videlicet pro causa efficiente, et sic accipitur principium proprie. Non tamen dico 'proprie,' quia ipsum sic acceptum accipiatur pro suis significatis praecisis, sed quia ipsum importat quendam ordinem prioris ad posterius, qui quidem ordo causae efficienti praeceteris causis convenientius appropriatur.

Secundo notandum quod, suppositis distinctionibus huius nominis, causa positis II huius in textibus commentorum 32, 33, 34 et 36 potest ulterius idem nomen 'causa' accipi duobus modis, quorum uno modo accipitur communiter pro quolibet modo causae, videlicet tam materialis quam formalis, efficientis et finalis; et sic loquitur Aristoteles de causa II huius in textibus commenti 28 et 29, et V *Metaphysicae* in textu commenti 2, ubi docet quod hoc nomen 'causa' dicitur de quattuor modis causarum. Alio modo accipitur causa, eo modo quo Commentator ait Aristotelem accipere causam in hoc loco, videlicet solum modo pro causa finali; et sic accipitur proprie causa, et ideo proprie quia, secundum Commentatorem II huius commento 31, causa finalis est nobilior omnibus causis aliis et causa omnium aliarum.

---

11 quo Z] quod P

---

5 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(B): "Et utitur hoc nomine principium proprie, et similiter hoc nomine causa, quae sunt nomina synonyma, cum usitentur comuniter, et sic, ut mihi videtur, exposuit Alexander." **8** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 5vb(M). **11–12** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(E): "Deinde dicit et prima principia. Et intendit, ut videtur, per prima principia primas causas, quae sunt extra rem, scilicet primum agens, et ultimum finem omnium rerum." **18** Cf. Averr, *In Phys.*, lib. II, comm. 32, f. 61vb(L); comm. 33, f. 62ra(B); comm. 34, f. 62rb(E–F). **21–22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 28, f. 59vb(K–L); comm. 29, f. 60rb(B–C). **22–23** *Recte* Averr., *In V Metaph.*, comm. 3, p. 75:118: "... omnes causae reducuntur in haec quattuor genera." **26–27** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 31, f. 61va(G–H): "... dixit: illud enim propter quid... quia est nobilius illis, quae quaeruntur propter illud, est bonum intentum per illas res. Et ideo est causa omnium illarum. Agens enim et materia non sunt nisi propter finem: et similiter formae non sunt nisi propter ultimum finem."

Tertio notandum quod hoc nomen 'elementum' solet accipi | duobus 154vb
modis, quorum [unus] accipitur secundum Aristotelem II *De generatione* capitulo 2, ubi accipit elementum pro quolibet corpore simplici quod est ignis, aer, vel aqua, vel terra, et hoc sive fuerit existens per se sive inexistens mixto. Et sic accipiendo elementum transsumptive, eo quod nullum corporum simplicium, cum fuerit existens per se non in mixto, dicatur proprie elementum, secundum quod patet per Aristotelem V *Metaphysicae* in textu commenti 4, ubi docet Aristoteles quod oportet elementum acceptum esse proprie tale quod ex ipso componatur res, quod ipsum maneat in re. Alio modo accipitur elementum proprie, sed sic dicitur quia secundum magis et minus; magis proprie enim accipitur elementum pro causa materiali, et sic accipit Commentator elementum V *Metaphysicae* commento 4, cum dicat quod elementum dicitur de causis intrinsecis sed dignius de materia. Sed minus proprie accipitur elementum cum ipsum acceptum fuerit, secundum quod Commentator ait Aristotelem accipere elementum in hoc loco, videlicet tam pro causa materiali quam pro causa formali.

Istis igitur praenotatis, quantum ad acceptiones terminorum quibus Aristoteles utitur in ista littera *quoniam quidem*, etc. usque ibi *tunc enim [opinamur] cognoscere*, etc., et supposito quod haec coniunctio quidem in proposito denotaret certitudinem rationis sive causae per hanc coniunctionem *quoniam* importatae, notandum est ulterius eandem litteram, istam videlicet *quoniam quidem* debere sic construi: *quoniam quidem* circa omnes scientias speculativas *quarum sunt principia*, id est, de quarum consideratione sunt principia, id est, causae efficientes, *aut causae*, id est, causae finales, *aut elementa*, id est, causae materiales, et causae formales sic: *intelligere et scire*, id est, perfecte scire, ex cognitione *horum*, id est, ex cognitione principiorum et elementorum.

Et ex ista littera sic constructa notanda sunt duo, quae intendit Aristoteles per eandem.

[1] Primum est quod omnis scientia perfecta simpliciter considerans de aliqua re quatenus habente aliquam causam, aut aliquas causas, aut quamlibet quattuor causarum quae sunt causa efficiens, causa finalis, causa materialis, et formalis scitur per quamlibet istarum quattuor causarum saltem existentem causam essentialem alicuius rei. Et dico 'causam essentialem' ad differentiam causae accidentalis, eo quod ad nullam scientiam habitam de

---

2–3 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 3, (330a30–330b30), A. L., pp. 56–58. **7–8** Arist., *Metaph.*, lib. V, cap. 4, (1014b15–37), A. L., pp. 96–97; Averr., *In V Metaph.*, comm. 4, pp. 83:36–84:38: "*Elementum dicitur*, etc., idest; haec est diffinitio elementi, secundum quod est elementum. Per hoc igitur, quod dicit «ex quo res componitur primo» excludit illud ex quo componitur secundo." **12** Averr., *In V Metaph.*, comm. 4, p. 83:31–32.

re aliqua requiritur cognitio cuiuslibet causae accidentalis istius rei, dicentibus et Aristotele et Commentatore II huius in textu commenti 54, quod infinita uni accidunt, et quod *unius rei sunt infinitae causae per accidens*; et Commentatore V huius commento 6, quod nulla scientia considerat de infinitis.

[2] Secundum est quod non omnis scientia perfecta simpliciter considerat de omnibus quattuor causis.

[Ad 1] Propter primum dicit Commentator in commento quod, *si-*
155ra *cut | declaratum est in libro Posteriorum, dispositio certae scientiae in omnibus artibus demonstrativis considerantibus de rebus habentibus unam quattuor causarum aut plures, una aut omnes non acquiritur nisi ex cognitione causarum*. Ubi Commentator per illud intendit, quod nulla scientia est perfecta simpliciter nisi illa quae considerans de re aliqua, quatenus habente unam causam aut plures, scitur per quamlibet causam essentialem illius rei. Non tamen propter illud oportet ad hoc quod habeatur scientia perfecta simpliciter de aliqua re habente causas essentiales, quod perfecte cognoscantur omnes causae essentiales illius rei et hoc secundum suas essentias, sed sufficit quod cognoscantur quatenus sunt causae talis rei. Verbi gratia, sicut ad hoc quod habeatur scientia perfecta simpliciter de rebus naturalibus non oportet primam causam cognosci perfecte secundum suam essentiam, sed sufficit eam cognoscere quatenus est primum movens, sic enim considerat naturalis de prima causa et non secundum omnem proprietatem eius propriam. Secundo dicit Commentator inferius in commento intelligendo per 'dispositionem certae scientiae' scientiam perfectam simpliciter, quod *dispositio certae scientiae invenitur in rebus habentibus causas quasdam per scientiam istarum causarum sicut invenitur in habentibus omnes causas*. Et hinc est, quod Aristoteles in dicendo *principia, aut causae, aut elementa* interposuit hanc coniunctionem *aut*, ut eadem coniunctione accepta disiunctive non copulative per illud innueret, quod non omnes scientiae perfectae simpliciter considerant de omnibus modis causarum. Et non solum hoc, sed quod, sive scientia aliqua considerans de aliqua re quatenus habente unam quattuor causarum solum modo sive quasdam sive omnes, necesse est, ad hoc quod illa scientia sit perfecta simpliciter, quod sit scita ex cognitione cuiuslibet causae rei de qua considerat. Et ad istum

---

4 Commentatore Z] Commentator P **16–17** quod...essentiales] *in mg.* P **16** quod Z] *om.* P **19** sicut ad Z] *om.* P **21** movens Z] mea(?) P **23** inferius] *in mg.* P **32** quattuor] *sup. lin.* P

---

2 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 54, f. 69va(G): "... causa enim essentialis est una eius, cuius est causa, causae autem per accidens sunt infinitae." **4** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 6, f. 210ra(A–B); comm. 35, f. 23rb(F). **8** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 5rb(M). **23–24** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(D).

intellectum dicit in commento, *quod idem sequitur, sive ponatur quod illae res*, scilicet de quibus considerat aliqua scientia, *habeant principia agentia, aut finalia, aut elementaria, aut omnia*, ubi Commentator per 'principia agentia' intelligit causas efficientes, et per 'principia finalia' causas finales, et per 'principia elementaria' causas materiales et formales.

Deinde sequitur ista littera *tunc enim cognoscere* etc. in qua Aristoteles, secundum quod apparet ex sententia Commentatoris in commento, intelligit per '*cognoscere*' cognoscere perfecte, sicut superius intellexit per '*scire*' scire perfecte. Aliter tamen intelligit per ista nomina 'principia,' 'causae,' et 'elementa' quam intellexit superius per eandem modicam sollicitudinem habendo de nominibus. Propter quod notandum est, secundum expositionem Commentatoris, quod Aristoteles in hac littera *tunc enim cognoscere* usque ibi *manifestum est quidem* intendit per *causas primas non compositas existentes in re*, cuius sunt prima materia et ultima forma, non quod compositum perficiat ultimate, sed quae non est resolubilis in formam priorem nec formam priorem includens | cuius 155rb est forma elementi. Per *principia* intendit Aristoteles *causas primas existentes extra rem*, scilicet primam causam efficientem qua non est alia causa prior efficiens, cuiusmodi est intellectiva quae movet primum orbem tamquam efficiens, et ultimam causam finalem qua non est alia causa finalis posterior, cuiusmodi est primus motor, de quo dicit Commentator XII *Metaphysicae* commento 36 ipsum movere tantum tamquam finem. *Per elementa intendit* Aristoteles *causas essentiales propinquas existentes in re* cuius sunt materiae compositae et formae, de quibus [dicit Commentator] in commento quod: *quae sunt praeter primam materiam et ultimam formam cuiuslibet rerum naturalium sunt materiae et formae compositae* idem intelligens de materiis et de formis rerum naturalium generabilium et corruptibilium.

Unde sic intelligendo terminos iam dictos, et supponendo quod hoc verbum '*arbitramur*' et hoc verbum '*iudicamus*' sibi invicem convertan-

10 eandem *scr.*] eadem P

1 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(C). **22** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 36, f. 318vb(H–I): "... movens est intellectus, et est movens, quia agit motum, et quia est finis motus...quod est extra animam, est movens secundum finem." **25** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(E–F): "Deinde dicit cum sciverimus causas eius simplices. Et intendit, ut mihi videtur, causas existentes in re, primas, non compositas, et sunt prima materia, et ultima forma: quae enim sunt praeter primam materiam, et ultimam formam cuiuslibet rerum naturalium sunt materiae compositae, et formae compositae. Deinde dicit et prima principia. Et intendit, ut videtur, per prima principia primas causas, quae sunt extra rem, scilicet primum agens, et ultimum finem omnium rerum... Et intendit hic per elementa causas existentes in re, propinquas, et essentiales."

tur, notandum etiam quod ista littera *tunc enim* [*arbitramur*] *cognoscere* debet sic construi: *tunc enim arbitramur*, id est, iudicamus scilicet nos cognoscere, id est, perfecte *cognoscere unumquodque*, id est, unamquamque rem scilicet habentem causas primas, et prima principia, et elementa, *cum cognoscamus*, id est, quando cognoscamus *causas primas*, id est, causas suas primas non compositas existentes in re, et *prima principia*, id est, causas suas primas existentes extra rem *usque ad elementa*, id est, usque deveniamus ad cognitionem elementorum, id est, causarum suarum essentialium propinquarum. Ex ista littera sic constructa notanda sunt duo quae intendit Aristoteles per eandem.

Primum est, quod tunc habetur praecise scientia perfecta simpliciter de re habente causas essentiales remotas et propinquas, cum eadem res fuerit cognita per omnes suas causas essentiales remotas et propinquas.

Secundum est, quod intrando scientiam perfectam simpliciter de re aliqua habente causas essentiales remotas et propinquas procedendum est a causis essentialibus remotis ad causas essentiales propinquas.

Pro primo dicit Commentator in commento quod *omnis qui dicit se scire aliquid*, et hoc sive sciat illud secundum rei veritatem sive secundum estimationem, non scit hoc nisi cum sciverit illud secundum omnes causas propinquas et remotas. Quod intelligendum est sic: id est, omnis qui dicit se habere scientiam perfectam simpliciter de aliquo, non dicit hoc nisi cum habuerit aut aestimaverit se habere scientiam de illo per omnes suas causas essentiales propinquas et remotas, quatenus simul pertineret illi scientiae, aut aestimatas esse tales.

Pro secundo dicit Commentator in commento, quod *doctrina ordinata*
155va *est incipere a cognitione causarum primarum rei cognoscendae perfecte,* | *et demum intendere ad cognitionem aliarum causarum remotarum secundum ordinem, donec perveniatur ad causas propinquas.* Quod intelligendum est de doctrina ordinata secundum rectum processum tradendi aut componendi scientiam perfectam simpliciter et praecise naturalem. Propter quod notandum est, quod duplex est processus in scientia naturali: unus enim processus est in via tradendi scientiam naturalem, qui quidem processus est a causis ad causata sive a causis ad effectus, quae habeo pro eodem. Et de

---

3 cognoscere] perfecte *add.* P **11** praecise] habetur *add. sed del.* P **21** simpliciter] *a. m. in mg. corr. ex* similiter P

---

1 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a13–150), A. L., p. 7:5–7: "(tunc enim opinamur cognoscere unumquodque, cum causas cognoscamus primas et principia prima et usque ad elementa)." **17** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(D–E): "... omnis, qui dicit se scire aliquod, non dicit hoc nisi quoniam scivit illud per suas omnes causas propinquas, et remotas: et hoc invenitur in omni, qui aliquid scit in rei veritate, aut secundum existimationem." **25** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(F).

isto processu intendit Aristoteles ubi prius, videlicet *tunc enim cognoscere*, eo quod Aristoteles ibidem docet in tradendo scientiam naturalem procedere a causis remotis ad causas propinquas, quae quidem causae propinquae dicuntur effectus respectu causarum remotarum a quibus causantur. Alius vero processus est in via addiscendi scientiam naturalem, qui quidem est ab effectibus ad causas. Et de isto processu intendit Aristoteles in textu commenti 2, ubi ipse intendit per 'incertiora naturae' effectus, et per 'certiora naturae' causas; ait enim quod *necesse est nobis procedere ex incertioribus naturae*—supple—in via addiscendi scientiam naturalem, quod tamen non oportet esse verum in via tradendi scientiam naturalem, secundum quod patet ex dictis.

Deinde sequitur illa littera *manifestum quidem*, in qua Aristoteles ex praedictis concludit conclusionem intentam intelligens per 'prius' prius acceptum tertio modo posito ab Aristotele in *Praedicamentis* capitulo de prius, videlicet prius secundum ordinem doctrinae. Ita ut secundum hoc debeat eadem littera construi sub hac forma: *manifestum quidem est* — supple ex praedictis quod—*prius* secundum ordinem doctrinae *temptandum* est *determinare*, id est, determinandum est ea *quae sunt circa* scientiae *principia*, et quae de natura est, et de principiis pertinentibus ad considerationem scientiae naturalis; etiam, ut supplendum est, non solum de principiis sed etiam de principiis, et causis, et elementis. Propter hoc enim est quod Aristoteles subiunxit hanc coniunctionem 'et,' ut in hac verborum suorum brevitate tot tantis onerata quot posset innueret illud idem de causis, et elementis, sententialiter concludendum quod expressit de principiis sub serie(?) litterali conclusum.

Istis autem, quantum ad expositionem istius litterae *manifestum quidem* praehabitis, consequenter notanda sunt duo.

Primum est, quod Aristoteles in concludendo conclusionem intentam in ista littera *manifestum quidem* consimiliter utitur istis terminis | 'principiis,' 'causis,' et 'elementis' sicut prius utebatur eisdem, aut saltem sibi 155vb

---

1 prius] ubi *add. sed del.* P **2** in tradendo] *a. m. in mg. corr. ex* interdendo P **9** incertioribus] *a. m. in mg. corr. ex* intentioribus P **12** illa Z] in P **15** ut Z] *om.* P **16** construi] *in mg.* P **16** manifestum...est] *rep. et del.* P **18** est] termini *add. sed del.* P **18** ea Z] et P **23** tantis] *a. m. in mg. corr. ex* finem P

6–7 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a16–19), A. L., p. 7:8–11: "Innata autem est ex notioribus nobis via et certioribus in certiora nature et notiora; non enim eadem nobisque nota et simpliciter." **12** *Recte* Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a15–16), p. 7:7–8: "... manifestum est et de natura scientie temptandum prius determinare que circa principia sunt." **14–15** Cf. Arist., *Cat.*, cap. 12, (14a36–14b1), A. L., p. 37:20–23. **23** Cf. Sen., *Trag.*, p. 526:5: "tot tantis onerata malis."

similibus expressis in praeponendo maiorem argumenti sui superius assignatam in illa littera *quoniam quidem* etc.

Secundum est, quod Aristoteles in concludendo conclusionem intentam ubi prius non intendit per eam, quod statim in principio huius libri sit determinandum de principiis, causis, et elementis, sed quod sit determinandum generaliter in hoc libro de principiis, causis, et elementis priusquam in aliis libris naturalibus quae sequuntur hunc librum determinetur specialiter.

Ratio primi est, quia in omni argumento formali oportet terminos positos in conclusione et praemissis aut altera praemissarum supponere pro eisdem; aliter enim posset esse aliquod argumentum formale in quo foret variatio medii vel extremi, quod est expresse contra Aristotelem I *Elenchorum* capitulo de fallacia accidentis.

Ratio secundi est quod, sicut dicit Aristoteles I huius in textu commenti 57 *secundum naturam est prius communia dicere et posterius circa unumquodque propria speculari*.

Et propter hoc etiam est quod quibusdam communibus circa quaedam dubia in expositione litterae sic completive praetactis iam conveni saltem circa aliqua eorundem alia propria pertractare.

[Ad III]
[Primum dubium]

Unde primum dubium est de hoc quod dicit Aristoteles in principio textus expositi, quod *contingit intelligere et scire circa omnes scientias, quarum sunt principia, aut causae, aut elementa ex eorum cognitione*, quia quaero: An haec particula *horum* denotaret sive referat tam principia quam causas et elementa, aut solum modo ad principia, et sic de aliis?

Si primo modo, tunc per istam litteram *contingit intelligere*, etc. denotaretur quod omnes scientiae, quarum sunt principia, causae, aut elementa, sciuntur ex cognitione principiorum, causarum et elementorum. Ex quo arguo ultra sic: omnes scientiae, quarum sunt principia, aut causae, aut elementa sciuntur ex cognitione principiorum, causarum, et elementorum; sed scientia divina est scientia, igitur scientia divina est scientia, cuius sunt

---

2 etc.] *in mg. corr. ex* etiam P **15** communia Z] omnia P **18** completive Z] completa P **21** Primum dubium] *in mg.* P **26** ad Z] *om.* P **27** contingit Z] sit P **27** etc.] *in mg.* P

12–13 Cf. Arist., *De soph. Elen.*, (166b29–167a20), A. L., pp. 11:10–12:10. **14–15** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 57, f. 34rb(E): "... est enim secundum natura communia primum dicentes, sic circa unumquodque proprie speculari."

principia, causae, et elementa; igitur scientia divina scitur ex cognitione principiorum, cusarum, et elementorum. Consequentia patet de se. Et accepta hac coniunctione aut disiunctione patet minor, quia secundum Commentatorem in commento scientia divina considerat de tribus causis, quarum duae scilicet efficiens et finalis denotant per principia et causas. Sed consequens est falsum et contra Commentatorem in commento, ubi ponit differentiam inter scientiam divinam et scientiam naturalem, in hoc quod scientia naturalis considerat de quattuor causis, et scientia divina de tribus, quae differentia non valet, | dato quod scientia divina consideraret 156ra de principiis, causis, et elementis postquam in proposito per principia, causas, et elementa denotantur omnes quattuor modi causarum.

Item, si per principia, causas et elementa denominantur omnes quattuor causarum et omnes scientiae, quarum sunt principia, causae, et elementa scirentur ex cognitione principiorum, causarum, et elementorum, igitur omnes scientiae considerantes de rebus habentibus aliquam quattuor causarum, quae sunt causa materialis, formalis, efficiens, et finalis, scirentur ex cognitione omnium illarum quattuor causarum. Consequentia patet a convertibili ad convertibile, et hoc accipiendo ista nomina 'principia,' 'causae,' et 'elementa' secundum quod Aristoteles accipit in proposito eadem nomina. Sed consequens est falsum et contra Commentatorem in commento dicentem quod *dispositio certae scientiae invenitur in rebus habentibus quasdam causas per scientiam illarum causarum sicut invenitur in habentibus omnes causas*.

Si dicatur secundo modo, videlicet quod hoc pronomen *horum* solum modo denominat sive referat principia, vel solum modo causas, vel solum modo elementa, ita quod non quaelibet illorum, ponatur igitur quod hoc pronomen *horum* solum modo denominat principia. Et sequeretur tunc, quod per istam litteram *contingit intelligere*, etc. praecise denominabitur quod omnes scientiae, quarum sunt principia, causae, aut elementa sciuntur ex cognitione principiorum. Quod est falsum, quia propositio sibi convertibilis est falsa, ista videlicet: 'omnes scientiae, quarum sunt causae efficientes, aut causae finales, aut causae materiales, aut causae formales, sciuntur ex cognitione causarum efficientium,' aliqua enim scientia sicut mathematica est scientia cuius causae formales [sciuntur,] quae tamen non sciuntur ex cognitione causarum efficientium, eo quod ipsa non consid-

---

3 patet minor] *in mg. corr. ex* primo sequitur P **12–13** per...et Z] *om.* P **15** aliquam] *in mg.* P **24** pronomen] *in mg. corr. ex* principium P **28** etc.] *in mg.* P **31** scientiae] *in mg. corr. ex* formae P

---

4 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(C): "... quaedam de tribus causis, scilicet efficiente, formali, et fine, et est scientia Divina., et quaedam de quatuor causis, et est scientia Naturalis." **20–21** Cf. p. 217.23–27.

erat de causis efficientibus, secundum quod secundum Commentatorem in commento patet.

Item, si per hoc pronomen *horum* solum modo denotarentur aut referantur causae vel solum modo principia, etiam sequeretur quod Aristoteles ex ista littera *contingit intelligere et scire*, etc. non probat conclusionem intentam. Ponendo enim quod per hoc pronomen *horum* solum modo denotarentur principia, ita quod iste sit sensus: '*contingit intelligere*, etc. ex cognitione principiorum,' numquam sequeretur ex isto quod in scientia naturali determinandum est de principiis, causis, et elementis, quod tamen est contra sententiam et expositionem Commentatoris in commento.

[Responsio ad primum dubium]

Ad istud primum dubium respondeo et dico quod hoc pronomen *horum* denominat tam principia quam causae et elementa. Et dico ulterius, secundum quod argumentum probat, quod haec propositio *contingit intelligere* non est vera de virtute sermonis, sed per eam Aristoteles intelligit sensum verum, istum videlicet quod omnis scientia considerans de una quattuor causarum scitur ex cognitione illius causae; et quod omnis scientia
156rb considerans | de quibusdam quattuor causis scitur ex cognitione illarum causarum; et quod omnis scientia considerans de omnibus quattuor causis scitur ex cognitione illarum omnium quattuor causarum. Et contra istum intellectum non procedunt argumenta.

[Secundum dubium]

Secundum dubium est de differentia quam ponit Commentator in commento inter scientiam naturalem, et mathematicam, et divinam in hoc quod scientia mathematica considerat de una causa tantum scilicet formali; et scientia divina de tribus scilicet efficiente, formali, et finali; et scientia naturalis de quattuor scilicet materiali, formali, et efficiente, et finali.

---

3 pronomen] *in mg. corr. ex* principium P **5** etc.] *in mg. corr. ex* etiam P **6** pronomen] *in mg. corr. ex* principium P **12** Ad...dubium] *adn. in mg.* P **22** Secundum dubium] *adn. in mg.* P **23** de] *in mg.* P **25** quod] de etiam *add. sed del.* P

1–2 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(C): "... sed quaedam considerat de causa formali tantum, scilicet Mathematicae." **10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra–b(C–D). **23–24** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6ra(C).

[Argumenta contra]

[1a] Videtur enim quod istud non sit verum. Ad quod probandum arguo primo, quod scientia mathematica non considerat tantum de causa formali, quia, si sic, tunc mathematica consideret de causa formali. Quod tamen probo esse falsum, quia mathematica solum modo considerat de quantitatibus et de figuris abstrahendo a motu et materia—secundum quod apparet ex Commentatore II huius commento 18, et Lincolniense I *Posteriorum* capitulo 11 in solutione primae dubitationis suae quam movet in eodem capitulo—quod non foret verum, si mathematica consideraret de causa formali, cum causa formalis sit forma substantialis rei et consideratur per comparationem ad motum provenientem ab eadem forma.

[1b] Item, aliter probo quod scientia mathematica non considerat tantum de causa formali et de causa finali etiam, igitur etc. Antecedens quantum ad primam partem sui patet per Commentatorem ubi prius. Et probo idem antecedens quantum ad secundam partem sui, quia mathematica considerat de re habente causam finalem, mathematica enim considerat de lineis, superficiebus, et numeris quae ordinantur propter aliquem finem.

[1c] Item, mathematica considerat de corporibus, superficiebus, dicente Commentatore II huius commento 18 quod Aristoteles, cum in textu illius commenti loquatur de mathematica, intendit per mathematicum, geometrum et astrologum, quod non foret verum nisi geometria et astrologia forent scientiae mathematicae. Et, si sic, cum corpora supracoelestia, de quibus astrologia considerat, sint propter aliquem finem, sequitur quod mathematica considerans de illis considerat de re habente causam finalem; et, si sic, igitur mathematica considerat de causa finali. Ista ultima consequentia patet per Commentatorem II huius commento 23, ubi vult Commentator quod necesse est causam finalem et illud quod est propter causam finalem esse eiusdem scientiae. Per hoc enim probat Commentator ibidem, quod scientia naturalis habet considerare de forma priusquam ipsa habet considerare de materia, quae propter formam est tamquam propter causam suam finalem.

---

7 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 18, f. 54va(I). **7–8** *Recte* Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 10, p. 170:19–21: "... dispositiones autem quantitatis sunt communes omnibus scientiis mathematicis, quia omnis scientia mathematica circa quantitates est." **18–19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 18, f. 54vb(K). **26** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 23, f. 57rb(E): "Naturalis consyderat de natura, quae est forma, et de materia insimul. Et compositio istis sermonis est ex duabus propositionibus, quarum una est, quod omne, propter quid est aliquod cum illo, est unius scientiae: secundum autem quod natura, quae est forma, est illud, propter quod sunt aliae res, quae sunt subiecta illi: et concludit ex hoc quod scire naturam, et res subiectas naturae est unius scientiae."

[1d] Item, aliter probo sequi illud quod prius, videlicet quod: si mathematica considerat de re habente causam finalem, quod mathematica considerat de causa finali, quia—sicut vult Aristoteles in principio textus
156va sui | secundum translationem Commentatoris correspondentis commento primo, et etiam Commentator in eodem commento—*nulla est scientia certa de rebus aliquibus habentibus aliquas causas nisi quae fuerit scita ex cognitione omnium illarum causarum istarum rerum*, quod non foret verum nisi mathematica postquam ipsa est scientiarum certissima, et considerans de re habente causam finalem consideret de causa finali, quod est probandum.

[2a] Secundo arguo ad istud secundum dubium et probo quod scientia divina non consideret tantum de tribus causis, scilicet causa formali, efficiente, et finali, et quod scientia divina considerat de materiali causa. Quod arguo sic, quia scientia divina considerat de omnibus coelestibus corporibus, et omnibus suis causis; sed causa materialis est causa aliquorum corporum supracoelestium; igitur scientia divina considerat de causa materiali. Consequentia patet de se. Et minor patet per Commentatorem in tractatu suo, in *De substantia orbis* capitulo 2 illius tractatus, ubi sic dicit quod *necesse est ut corpus coeleste sit materia animalium quae moveantur circulariter ex se*; et inferius in eodem capitulo quod *coelum componitur ex materia et forma sicut est dispositio in animalibus*. Quod non foret verum nisi causa materialis aliquorum corporum supracoelestium foret causa.

[2b] Item, aliter arguo sic: scientia divina considerat de causa formali; sed causa formalis est causa materialis; igitur scientia divina considerat de causa materiali. Minor patet per Commentatorem II huius commento 26. Et consequentia patet per consimilem modum arguendi in commento, quo Commentator probat in eodem commento 26 quod naturalis habet considerare de forma. Arguit enim ibi sic: naturalis non habet considerare de materia; sed materia et forma differunt relative; igitur naturalis habet considerare de forma. Sic arguo in proposito, igitur etc.

---

19 quod...est] *rep. et del.* P

17–18 Averr., *De sub. orb.*, cap. 2, f. 6ra(D–E). **20** Averr., *De sub. orb.*, cap. 2, f. 7va(H). **25** Averr. *In Phys.*, lib. II, comm. 26, f. 59ra(C): "... in prima Philosophia... in hac scientia apparet istud genus formarum esse, deinde prima Philosophia consyderat de quiditatibus et dispositionibus earum. Et hoc est rectum." **27** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 26, f. 58vb(K–L): "Intendit etiam declarare quod oportet Naturalem consyderare de forma, quia consyderat de materia, quoniam materia est de genere relationis: dicitur enim in respectu formae, et similiter videtur esse de forma. Oportet igitur consyderantem de materia consyderare de forma, et consyderantem de forma consyderare de materia."

[3] Item, aliter probo quod scientia divina considerat de causa materiali, quia Aristoteles XII *Metaphysicae*, ubi maxime videtur tradere scientiam divinam, pertractat de principiis rerum naturalium quae sunt materia, forma, et privatio, quod non faceret Aristoteles nisi scientia divina considerat de causa materiali, formali, etc.

[Responsiones ad argumenta contra secundum dubium]

[Ad 1a] Ad istud dubium respondeo et pono, quantum ad illud quod obicitur de hoc quod Commentator dicit scientiam mathematicam considerare de causa formali, quod Commentator non intendit per illud quod scientia mathematica consideret de causa formali perficiente materiam tamquam forma substantialis, sed quod scientia mathematica considerat de causa exprimente quidditatem per quam formaliter concluditur propria passio de subiecto. Verbi gratia, sicut "angulum extrinsecum valere duos angulos intrinsecos sibi oppositos et eundem angulum cum angulo sequente valere duos rectos" est causa exprimens quidditatem trianguli per quam formaliter concluditur de triangulo ipsum habere tres angulos aequales duobus rectis, quod est propria passio trianguli. Et per hoc patet solutio primi argumenti probantis quod scientia mathematica non considerat de causa formali, intelligendo per causam | formalem formam substantialem. 156vb

Contra, quod tamen sic potest obici: astrologia quae subalternatur mathematicae considerat de corporibus coelestibus et eorum motibus, et per consequens de formis coelestibus moventibus corpora coelestia, ex isto sequitur quod mathematica considerat de eisdem formis, et sic de formis substantialibus, et per consequens de causa formali substantiali.

Sed huic respondendum est dicendo quod astrologia duas habet partes, quarum una considerat solum modo de quantitatibus corporum supracoelestium abstrahendo eas a materia et a motu, et ista pars astrologiae subalternata est mathematicae. Sed alia est pars astrologiae quae considerat de corporibus, et motibus, et formis coelestibus, sed ista pars non est subalternata mathematicae. Unde nec propter considerationem talis partis astrologiae de causa formali aut alia sequitur mathematicam considerare de causa formali vel materiali.

[Ad 1b] Ad aliud, quando arguitur quod mathematica considerat de causa finali, dico quod mathematica non considerat de causa finali nec de

---

7 Ad] ad secundum dubium *adn. in mg.* P **31–32** aut...formali] *rep. et del.* P **34** dico...mathematica] *rep. et del.* P

---

2 Cf. Arist., *Metaph.*, lib. XI, cap. 2–3, (1060b20–1061a28), A. L. pp. 222:128–224:175.

aliqua quattuor causarum quatenus tali. Unde quamvis mathematica consideraret de re habente causam finalem, sicut probatum est, non tamen sequitur quod mathematica consideret de causa finali, eo quod mathematica non considerat de aliqua re quatenus habente aliquam causam sive finalem sive aliam. Et per hoc patet responsio ad auctoritatem Commentatoris II huius commento 23 quae est: necesse est causam finalem et illud propter quod est causa finalis esse eiusdem scientiae, quia ista auctoritas intelligenda est de scientia considerante de aliquo habente causam finalem quatenus tali, quod non est verum de scientia mathematica.

[Ad 1c] Item, per idem patet responsio ad aliam auctoritatem quae est quod *nulla est scientia certa de rebus habentibus aliquas causas nisi quae fuerit scita ex cognitione omnium illarum causarum*, quia in ista auctoritate per 'scientiam certam' intelligitur scientia perfecta simpliciter considerans de rebus quatenus habentibus omnes causas vel alias, ita quod eadem auctoritas intendit de tali scientia non de scientia mathematica. Propter quod notandum quod loquendo de scientia perfecta simpliciter, prout modo non est scientia mathematica perfecta simpliciter nisi forte scientia perfecta fuerit aequivoce, dicatur de scientia mathematica et allis, cuius sunt naturalis et divina. Nec [istud] repugnat loquendo de scientia perfecta simpliciter, prout modo quod scientia mathematica sit certior quam scientia naturalis et divina, et quod scientia mathematica non sit scientia ita perfecta sicut scientia naturalis et divina, quia certitudo scientiae attenditur penes certitudinem demonstrationis quae magis invenitur in scientia mathematica quam aliis, cuiusmodi sunt | scientia naturalis et divina. Sed perfectio scientiae attenditur penes perfectionem sui subiecti, et cognitionem causarum eiusdem subiecti quae magis inveniuntur in aliis scientiis ut in naturali et divina quam in mathematica.

157ra

[Ad 2a] Ad primam partem secundae dubitationis respondeo. Et primo, quando obicitur quod "scientia divina considerat de causa materiali," dico quod causa materialis accipitur tripliciter secundum triplicem acceptionem materiae, videlicet pro materia prima, et pro materia composita cuius pars est materia prima, et pro materia coeli quae est materia in actu, et ideo in actu quia actualiter perfecta per formam indivisibilem, et omnino impotens aliam formam de novo recipere, non quia actuetur per formam aliam secum coextensam, sicut actuatur materia prima et materia composita. Primo modo et secundo modo loquitur Commentator in

3 eo] *sup. lin. corr. ex.* dico P **16–17** prout...simpliciter] *in mg.* P **21** sit] *in mg.* P **22** attenditur Z] intendet P **28** primam] secundam P **35** sicut actuatur] *in mg.* P

5–6 Cf. p. 223.1. **11–12** Cf. p. 225.1–10.

commento de materia, cum dicat quod materiae rerum naturalium praeter materiam primam sunt materiae compositae. Sed tertio modo loquitur Commentator in *De substantia orbis* capitulo 2, cum dicat quod *corpus coeleste est materia existens in actu*; et superius in eodem capitulo quod *nulla est materia in corpore coelesti*.

Unde loquendo de causa materiali iuxta primam et secundam acceptionem materiae dico quod scientia divina non considerat de materia nec causa materiali, et hoc est quod vult Commentator in commento cum dicat: *scientiam divinam considerare de tribus causis et scientiam naturalem de quattuor*. Sed loquendo de causa materiali iuxta tertiam acceptionem materiae, dico quod scientia divina considerat de materiali causa, et sic de quattuor causis, non tamen de quattuor causis, quarum una est causa materialis quae est materia prima aut materia composita secundum quod considerat scientia naturalis. Et sic patet sufficiens differentia quam Commentator innuit in commento inter considerationem scientiae divinae et scientiae naturalis.

[Ad 2b] Ad aliud argumentum, quando arguitur "scientiam divinam considerare de materia sive de causa materia" dico quod hoc non est inconveniens tertio modo loquendo de materia.

Sed tamen quia illud argumentum videtur probare scientiam divinam considerare de materia aliqua primo modo dicta, secundo dico quod vi istius argumenti quod Commentator, cum II huius commento 26 improbando scientiam naturalem considerare de forma, pro probatione istius argumenti tamquam antecedens accipiat quod scientia naturalis considerat de materia, intelligit hoc sic: id est, scientia naturalis considerat per comparationem ad formam. Et sic sequitur quod Commentator arguit ibidem, quod scientia naturalis habet considerare formam, loquendo tamen uniformiter hic et ibi de materia, videlicet accipere primo modo. Et secundo [modo] non est verum, quod scientia divina considerat de forma per comparationem ad materiam. Unde nec sic procedit argumentum quoad istum intellectum, [cum] arguitur scientiam divinam considerare de materia.

[Ad 3] Ad tertium et ultimum argumentum respondeo, quando obicit quod Aristoteles in XII *Metaphysicae* ubi maxime videtur tradere scientiam divinam, considerat de tribus principiis, quorum unum | est materia, 157rb et dicit quod illud est verum. Nec ex isto sequitur quod scientia divina consideraret de aliquo trium principiorum, quia quando scientia divina tradatur in XII *Metaphysicae*, non tamen tradatur per totum XII *Meta-*

15 divinae] *in mg. corr. ex* dicente P

3 Cf. Averr., *De sub. orb.*, cap. 2, f. 6va(G): "Corpus autem coeleste est quasi materia istius formae abstractae, quia est materia existens in actu." **4** Cf. Averr., *De sub. orb.*, cap. 2, f. 5vb(M): "Dicamus igitur quomodo illud corpus non componitur ex materia et forma." **22** Cf. p. 225.23–30. **33** Cf. p. 226.1–5.

physicae immo per partem illius XII *Metaphysicae* incipiente a textu commenti 30 et terminante in fine eiusdem XII. Pro quo sciendum quod neque scientia tradita per totum librum *Metaphysicae* neque per [partem illius] est scientia divina, sed quod utraque subalternat sibi scientiam divinam, eo quod scientia tradita per totum librum *Metaphysicae* considerat de ente quatenus ens, et scientia tradita per totum XII *Metaphysicae* considerat tam de principiis substantiae generaliter quam de substantiis aeternis quatenus comprehensis sub ente, et scientia divina considerat de substantiis aeternis. Unde secundum hoc patere potest differentia qua differet consideratio tam metaphysicalis scientiae quam divinae a consideratione scientiae naturalis, eo quod naturalis scientia quamvis de eisdem considerat de quibus metaphysicalis scientia vel divina [considerat,] non tamen considerat de eis quatenus sunt entia sed quatenus sunt naturalia.

[Tertium dubium]

Tertium dubium est de hoc, quod dicit Commentator in commento, cum dicat quod *quae sunt praeter primam materiam et ultimam formam cuiuslibet naturalium rerum sunt materiae compositae et formae compositae*. Ex isto enim videntur sequi duo inconvenientia, quorum [1] unum est quod aliqua est materia prima; [2] et secundum quod aliqua est forma composita.

[Ad 1]
[Argumenta contra primum inconvenientium]

[a] Ad primum arguo et probo quod nulla est materia prima; quia, si sic, cum materia prima sit pars substantiae, igitur materia prima est substantia. Consequentia et veritas consequentis patent a Commentatore II *De anima* commento 21. Si igitur concedatur consequens, quaero tunc: postquam forma est substantia simpliciter, secundum quod patet per Commentatorem in commento allegato, aut materia est magis substantia quam forma, vel aequaliter, vel minus? Non potest dici primo modo nec secundo, quia tunc forma non foret magis substantia quam materia. Quod est contra Commentatorem II huius commento 4, ubi dicit Commentator quod *forma est* dignior *habere hoc nomen substantia quam materia*, quod

---

3 librum...per] *in mg.* P **9** differentia] inter *add.* P **17** compositae *scr.*] proportione P **22** nulla est] *in mg.* P **31** dignior] dignius P

24–25 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 2, pp. 130:32–131:33: "Et similiter prima materia est substantia, quia est una partium que cum auferuntur aufertur substantia, scilicet individuum." **30** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 50ra(A): "... forma est dignior habere hoc nomen substantia quam compositum."

non foret verum nisi forma foret magis substantia quam materia, quod etiam patere potest ex alia auctoritate Commentatoris VII *Metaphysicae* commento 7 quae est, quod *forma est magis substantia quam compositum*. Tamen ex isto sequitur quod forma est magis substantia quam materia, et, si sic, igitur materia est minus substantia quam forma. Quod, si concedatur, arguo illud esse falsum, quia si materia sit minus substantia quam forma, igitur substantia suscipit magis et minus. Quod est contra Aristotelem in *Praedicamentis* capitulo de substantia, et Commentatorem VI *Physicorum* commento 45, et VIII *Metaphysicae* commento 10 dicentes ibidem quod *substantia non suscipit magis* et minus, et exemplificantes sic: sicut nec unus homo est magis homo quam alius homo, nec unus equus | [est] magis equus quam alius. Ex quo enim sequitur per eandem rationem quod nulla substantia, nec materia nec forma, est magis vel minus substantia quam alia. 157va

[b] Item, si materia prima foret, tunc prima sua forma foret in potentia ad omnes formas. Consequentia patet, quia hoc est de essentia materiae primae, secundum quod per Commentatorem I huius patet commento 69 et 70, ubi dicit Commentator quod *materia est in potentia ad omnes formas*. Et ex consequente sequitur quod materia prima habet potentiam recipiendi omnes formas. Quod tamen probo esse falsum, quia, si sic, quaero de ista potentia: aut sit ipsamet materia prima, aut res alia a materia prima?

Si dicatur quod illa materia est in potentia, tunc sequitur, cum eadem sit materia prima duorum contrariorum, quod eadem foret potentia duorum contrariorum. Quod est contra Aristotelem I *Priorum* in illo capitulo "*quoniam autem advertemus duplicem*," ibi dicit quod non est eadem potentia contrariorum, et modo dicit superius quod *non est una potentia contrariorum ut sanativi et aegrotativi*. Ubi etiam ad hoc probandum docet

---

10 et minus Z] *om.* P **15** foret Z] *om.* P **23–24** quod...contrariorum] *a. m. in mg.* P **27** contrariorum] *a. m. in mg.* P

2–3 Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 7, f. 157vb(M):"... materia est substantia, secundum quod substat formae: et forma est substantia secundum quod constituit et compositum est ex eis est substantia." **7–8** Cf. Arist., *Cat.*, cap. 5, (4a33–38), A. L., p. 11:23–27. **8–9** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, f. 274vb(M)–275ra(A): "... non intelligitur homo esse magis quam homo, neque equus est magis quam equus." **9** Averr., *In Metaph.*, lib. VIII, comm. 10, f. 218va(H): "... forma substantialis non recipit magis et minus. Non enim est homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam." **17–18** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 69, f. 40vb(M): "... si igitur prima materia innata est recipere omnes formas, necesse est ut sit in potentia omnes formae."; comm. 70, f. 41rb(D). **24–25** Arist., *Anal. prior.*, lib. I, cap. 44, (50a20–23), A. L., pp. 82:24–83:2: "Ut quis posuit, si una quedam potestas non est contrariorum, neque disciplinam unam esse, deinde disputet quoniam non est una potestas contrariorum, ut si sanativi et aegrotativi; simul enim erit idem sanativum et aegrotativum."

arguere ex eius opposito deducendo ad impossibile sic: *si eadem sit potentia sanativi et aegrotativi, tunc simul erit idem sanativum et aegrotivum*.

Item, si potentia quae est in materia foret ipsa materia prima, sequeretur quod idem posset redire post sui corruptionem. Quod est manifeste contra Commentatorem I *De anima* commento 41, ubi Commentator, data una prima opinione antiquorum de anima ibidem tradita, deducet ex illa quod anima posset exire a corpore, et iterum ingredi corpus; et ex isto ulterius, tamquam ad impossibile, arguit quod idem posset redire post sui corruptionem. Et quod hoc sequatur, videlicet quod idem potest redire post sui corruptionem, dato quod potentia quae est in materia prima sit ipsa materia prima, probo sic, quia pono quod A ignis aliquando induxit in B materiam primam formam ignis C, quae postea fuit corrupta per inductionem formae aquae adhuc existente in B materia; et pono similiter quod A nunc intentum approximetur ad B materiam, et immediate induceret formam ignis in B corrumpendo formam aquae. Isto enim posito, arguo sic: A inducit in B formam C; et forma C est corrupta; igitur etc. Minor patet ex casu. Et maiorem probo sic: cum A inducat formam ignis in B erit materia eadem, et potentia eadem, et agens idem sicut prius quando induxit A formam C in B, igitur totum generatum erit idem. Consequentia patet per Commentatorem XII *Metaphysicae* commento 11, ubi dicit Commentator quod si materia fuerit una, et generans unum, et potentia una, tunc illud quod fiet erit unum.

[c] Item, si potentia quae est in materia foret ipsa materia, sequeretur quod numerus potentiarum in materia non foret secundum numerum
157vb specierum entium generabilium, | etc., quia materia prima non foret multiplicata secundum ablationem sive potentias ad recipiendum formas diversas, quorum utrumque est expresse contra Commentatorem commento 11 XII *Metaphysicae* allegato.

[d] Si autem respondeatur aliter dicendo quod potentia in materia prima est alia a materia prima—contra: tunc illa potentia vel foret eadem respectu diversarum formarum inducendarum in materiam, vel respectu talium diversarum formarum forent in materia prima diversae potentiae multiplicatae ad multiplicationem illarum formarum. Si dicatur primo modo, tunc sequuntur eadem inconvenientia quae adducta sunt prius, dato quod materia prima et potentia in materia prima forent eadem. Si dicatur

3 in Z] *om.* P **8** arguit Z] *om.* P **9** videlicet] *a. m. in mg. corr. ex* videt P **16** etc.] *a. m. in mg.* P **19** A Z] *om.* P **23** ipsa materia Z] *om.* P **35** eadem Z] *om.* P

5 Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 41, pp. 56:26–57:31: "Et cum ita sit, possibile est, sicut dixit, cum exierit a corpore, ut revertatur et intret ipsum; unde consequitur, sicut dixit, ut animal mortuum revertatur et vivat. Sed ista contradictio est secundum sermonem dicentis, non secundum rem in se." **20** Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 11, f. 297va(H): "... cum materia sit una et agens sit unum, necesse est ut non sit multitudo." **27–28** Cf. l. 20.

secundo modo, tunc eadem ratione sequitur quod respectu cuiuslibet formae inducendae in materiam primam est modo in eadem materia prima una certa potentia, quia respectu unius subiectum formarum inductarum in ea erunt potentiae infinitae. Et, si sic, tunc posito quod B sit una materia prima in qua inducatur forma divisibilis A, sequitur quod in qualibet parte B est una potentia respectu A, et alia respectu medietatis A, et tertia respectu quarti A, et sic in infinitum postquam quaelibet pars B est materia prima sicut B, et quantum ex processu aeque indifferenter susceptiva omni formarum sicut B. Et ex illo sequitur ultra, cum infinitae sint partes B, ita provenitur: in illis non potest aliquo modo induci tanta forma sicut erit medietas A aut quarta ipsius A, quia infinitae forent potentiae in B impossibiles reduci ad actum, et per consequens otiosae; et ita, cum istae potentiae non possent poni aliae quam naturales, sequeretur quod aliqua naturalia forent otiosa. Ex quo sequitur ultra quod natura ageret otiose, quod est expresse contra Aristotelem I *Coeli et mundi* in textu commenti 31, et contra Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 34, et XII *Metaphysicae* commento 43.

Item, si in materia prima sunt potentiae infinitae, igitur istae potentiae non sunt cognoscibiles. Consequentia et falsitas consequentis patent ex hoc quod Aristoteles I huius in textu commenti 35, et Commentator in illo commento sic arguunt contra ponentes principia esse infinita, ubi Aristoteles et Commentator ex opposito illo deducunt tamquam impossibile, quod principia non sunt cognoscibilia.

Item, si in materia prima sint potentiae infinitae respectu formarum individuarum inducendarum in eam, ponatur igitur quod B sit una materia habens potentiam C ad formam A, et ponatur similiter quod licet forma A possit induci in B, nihilominus aliquando inducetur in materiam D aliam a B et | numquam in materiam B. Quo posito, arguo et quaero: 158ra
An inducta forma A in D corrumpitur potentia C in B, vel non? Si sic—
contra probo hoc esse falsum, quia deduco omnia agentia, ita ut nullum agens agat aliquam actionem in materiam B antequam forma A fuerit inducta in materiam D, et sequitur tunc quod inducta forma A in D manebit potentia C in B non corrupta. Quod probo aliter sic, quia inducta forma A in D corrumpitur potentia C in B, cum eadem potentia, secundum quod patet ex casu, non corrumpetur ab alio, sequitur tunc quod ipsa corrumperetur a se ipsa; et ita eadem ratione ab aeterno fuit corrupta a se ipsa.

---

3 subiectum Z] *om.* P **6** respectu] *a. m. in mg. corr. ex* illud P **22** opposito Z] posito P **25** inducendarum Z] *om.* P **31** A] forma *add. sed del.* P

15–16 Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 4, (271a33), p. 145:34: "... natura autem nihil facit ociosum." Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 32, p. 59:5. **16** Cf. Averr., *De celo*, lib. II, comm. 34, p. 329. **16–17** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 43, f. 326vb(L–M). **20–21** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 35, f. 23rb(E–F).

Si igitur dicatur quod inducta forma A in D manebit potentia C in B non corrupta—contra: si sic, tunc ista potentia foret otiosa, eo quod inducta forma A in D impossibile erit formam A induci in B. Et hoc argumentum procedit sive ponatur potentias in materia multiplicari in infinitum ad multiplicationem causarum entium generabilium, sive solum modo ad multiplicationem specierum entium generabilium, et etiam sive ponatur potentias in materia corrumpi in inductionibus formarum, ante sive post inductiones formarum in aliquod.

Unde respondeo ad principale propositum et probo quod sive ponatur potentiam in materia esse eandem cum materia prima sive diversam ab ea, quod materia prima non est in potentia ad omne informandum, quia, si sic, pono tunc quod B sit una materia *p*rima in C aqua, et sit A ignis summus qui corrumpet C aquam inducendo in materiam B D formam ignis. Isto enim posito, probo quod A inducet in B formas infinitas aequales D. Et arguo sic: A est ita sufficiens ad inducendum in B formam ignis aliam A D sicut D, et A non magis nititur inducere in B unam formam quam aliam [in] communi materia; igitur, cum B sit in aequali potentia ad omnes formas quas A potest inducere in B, sequitur quod A inducendo formam D in B simul cum D forma inducet aliam similem, et aliam similem, et eadem ratione similes infinitas, quod est impossibile. Si dicatur huic argumento quod A, cum fuerit approximatum aquae C, tunc solum modo intenderet inducere D formam in B materiam—contra: si sic, igitur inducta forma D in B adhuc intenderet inducere A eandem formam D in materiam aliam a B. Consequentia patet, quia consimilem [vim] omnino quantum ad inductionem formae habebit A post inductionem D in B sicut ante. Consequens falsum, quia ex consequente sequitur aliquam vim naturalem esse totaliter otiosam.

[e] Sed aliter arguo ad principale et probo quod materia prima non est, quia, si sic, tunc ipsa vel foret perfecta, vel imperfecta. Non potest dici
158rb secundo modo, cum materia | prima sit substantia, secundum quod superius patuit. Omnis autem substantia est perfecta, secundum quod patet per Commentatorem II *De anima* commento 2 dicentem quod *substantia est nobilior accidente*, ubi Commentator intendit illud universaliter de omni substantia; et per Aristotelem VII *Metaphysicae* in textu commenti 4 et Commentatorem in isto commento universaliter loquentes de omni

2 potentia Z] *om.* P **7** ante Z] *om.* P **14** infinitas] *in mg. corr. ex* instantas P **17** aliam Z] *om.* P **17** B Z] *om.* P **18** quas Z] *om.* P **19–20** et...similem Z] *om.* P **21** argumento Z] *om.* P **26** aliquam] *in mg. corr. ex* alium P **26** vim *scr.*] visum P

32 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 2, p. 130:18. **35** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 4, f. 154vb(L): "... substantia est primum omnium secundum definitionem, et cognitionem, et secundum tempus."

substantia, et dicentes quod *substantia praecedit omne accidens definitione, cognitione, tempore*, quae non forent vera nisi omnis substantia foret perfectior omni accidente, ex quo sequitur omnem substantiam esse perfectam; ex isto sequitur ultra materiam primam esse perfectam. Quod, si concedatur—contra: tunc materia prima aut foret perfecta de se, aut perfecta per formam. Non primo modo, quia tunc materia prima haberet aliquam perfectionem de se, et, si sic, tunc non reciperet omnem perfectionem. Consequens falsum et contra Commentatorem I huius commento 66, et 69, et commento 70, ubi vult Commentator quod materia prima est susceptiva omnium formarum, quod non foret verum nisi materia foret receptiva omnis perfectionis. Et consequentia patet, quia sic arguit Commentator I huius commento 66 allegato ad probandum quod materia prima non habet formam neque privationem de se. Arguit enim Commentator ibi sic: *si materia haberet in se formam propriam aut privationem propriam, tunc non reciperet omnem formam et omnem privationem*, quod Commentator ibidem reputat inconveniens.

[f] Item, si materia prima haberet aliquam perfectionem de se, igitur nullam aliam reciperet. Consequentia patet, quia sic arguit Commentator commentis superius allegatis 69 et 70. Arguit ibi sic: si materia prima haberet aliquam formam de se, tunc nullam aliam reciperet.

Item, si materia prima sit perfecta de se, ponatur igitur quod A sit materia prima perfecta de se sub B gradu, et capiatur aliqua forma divisibilis quae sit C. Quibus suppositis, probo quod C sit infinitae virtutis et perfectionis, quia C est in infinitum perfectius quam A. Quod arguo sic, quia si C foret solum [finitae] perfectionis, per finitum excesset A, cum aliqua sit pars C in duplo minor C, et in duplo minus perfectius, et aliqua in triplo minor C etc., et sic in infinitum; igitur aliqua foret pars C minus perfecta quam A; et ita sequitur, posito quod ista pars C sit D, quod A est magis perfectum quam D; ex quo sequitur ultra quod A non est perfectibile per D. Et ita non omnis materia prima foret perfectibilis per omnes formas, cuius oppositum faciliter patere potest ex praeallegatis.

Item, si A sit magis perfectum quam D, tunc eadem ratione qua D potest perficere aliquam partem A, posset et A perficere aliquam partem D. Ex quo sequitur ultra quod materia prima posset perficere formam, quod est

---

2 vera Z] *om.* P **25** excesset] quam *add.* P **32** D potest] *a. m. in mg. corr. ex* de potentia P

8–9 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 66, f. 39va(I); comm. 69, f. 40vb(M); comm. 70, f. 41vb(L–M). **12** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 66, f. 39va(I): "Et ipsa etiam non habet in se formam propriam, neque privationem propriam. Nam, si haberet formam propriam, non reciperet omnem formam, et similiter, si haberet privationem propriam." **18–19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 69, f. 40vb(L); comm. 70, f. 41vb(E).

impossibile. Si igitur respondeatur ad istud argumentum dicendo quod
158va quaelibet pars C est aeque perfecta sicut totum | C—contra: tunc tanta foret perfectio partis C sicut foret perfectio totius C. Quod arguo esse impossibile, quia perfectio totius est composita ex omnibus perfectionibus partium C, et, si sic, igitur perfectio totius est maior quam aliqua perfectio alicuius eius partis.

Item, perfectio totius C componitur ex perfectione duarum medietatum, quarum una est perfectio unius medietatis C, et altera est perfectio alterius; et, si sic, igitur tota perfectio C est dupla ad utramque medietatem, et ex isto sequitur quod aliqua pars C est in duplo minus perfecta quam totum C. Unde sic contingit probare quod aliqua pars C est in quadruplo minus perfecta quam totum C, et sic in infinitum, quod est intentum.

Item, si prima materia haberet aliquam perfectionem de se, tunc ista perfectio foret actus materiae, et ita materia prima de se foret ens in actu. Quod est contra Commentatorem I huius, commento 69, et Aristotelem I *De generatione* in 1 capitulo "*determinatis autem hiis*" dicentes ibi quod materia non est existens in actu; et contra Aristotelem VII *Metaphysicae* in textu commenti 8 dicentem ibi quod materia prima non est per se nec quale, nec quantum, nec aliquod eorum per quae determinatur ens; et contra Commentatorem II *De anima* commento 4, et IX *Metaphysicae* commento 16, ubi dicit Commentator quod materia prima non habet esse in actu nisi per formam; et contra Commentatorem II *De anima* commento 7, ubi dicit quod compositum non habet esse in actu nisi per formam. Ex quo sequitur a multo fortiori quod nec materia habet esse in actu nisi per formam.

[g] Et ideo forte respondetur aliter concedendo, quod materia prima neque est in actu de se, neque est perfecta de se sed per formam.

---

2 contra] *sup. lin.* P **7–8** medietatum *scr.*] duabus medietatibus P **10** in] *in mg. corr. ex* tamen P **12** totum Z] *om.* P **17** est Z] *om.* P **26** prima Z] *om.* P

---

15 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 69, f. 40vb(L): "... prima materia est unum principium commune omnibus entibus transmutabilibus, quae alterantur in invicem, sed non est una in se, ita quod sit substantia simplex existens actu." **15–16** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 3, (319a17–319b5), A. L., pp. 22–23. **17–18** Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 8, f. 159rb(D): "Deinde incoepit declarare qualis materia est ista, et dixit: Et dico materiam illud, quod est existens per se, quod est nec quale, nec quantum, nec aliquod aliorum praedicamentorum: quoniam est in potentia ad omnia ista." **20** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 4, p. 134:35–39. **20–21** Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 16, pp. 59:19–60:20: "... materia, dum est in potentia, non est perfecta per formam neque habet esse quod habet forma. Et cum venit ad actum, tunc perficitur per formam et habet esse quod habet forma." **22–23** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 7, p. 139:36–38: "Congregatum enim non dicitur unum nisi per unitatem existentem in forma; materia enim non est nisi per formam."

Sed contra: si sic, igitur materia prima perficitur per formam, et ceteris paribus magis per formam perfectiorem quam per formam imperfectiorem vel minus perfectam. Ex quo sequitur ultra ista conclusio, quod 'aliqua perfectio modo simul et semel intendetur et remittetur.'

Ad probationem istius conclusionis suppono duas suppositiones, quarum prima est quod forma ignis est perfectior forma terrae; et secunda quod perfectionem alicuius intendi est ipsam fieri magis perfectam, et perfectionem alicuius remitti est ipsam minus fieri perfectam. Secunda suppositio patet ex modo loquendi communiter usitato. Et prima suppositio patet ab Aristotele I *De generatione* in illo capitulo "*determinatis autem hiis*" modicum ultra medium illius capituli, ubi manifeste apparet ex processu Aristotelis, quod ignis est perfectior terra, quod non foret verum nisi forma ignis foret perfectior forma terrae.

Istis suppositis, pono quod A sit una materia prima perfecta per formam ignis summi, sed postea perficienda per formam B aquae quae quidem B forma primo modo foret partibiliter | inducenda in A per C tempus, ita 158vb quod in fine C temporis sit B forma aquae summa. Et arguo tunc sic: per aliquam partem C temporis remittetur perfectio in A, igitur per aliquam partem temporis intendetur eadem perfectio in A, igitur etc. Assumptum probo, quia A—secundum quod patet ex prima suppositione et casu—in principio C temporis est magis perfectum quam ipsum erit in fine C temporis; et, si sic, igitur per excessum perfectionis divisibilem qui, gratia exempli, sit E; et sequitur quod A in fine C temporis erit minus [perfectum] per E quam A erit in principio C temporis. Et ex isto sequitur ultra quod, cum A non possit subito deperdere perfectionem E, quod A successive deperdet perfectionem E, et, si sic, igitur perfectio ipsius A successive remittetur. Consequentia patet ex secunda suppositione. Et ex consequente sequitur quod perfectio ipsius A per aliquod tempus remittetur. Et, si sic, pono tunc illud tempus esse aliquam partem C temporis quae sit D. Et arguo tunc sic: perfectio ipsius A remittetur per D tempus, et non nisi per inductionem B formae in A, igitur B forma per D tempus remittet perfectionem ipsius A; et, si sic, cum B forma per D tempus intendat perfectionem ipsius A, igitur per D tempus perfectio ipsius A intendetur et remittetur, quod est intentum. Quod autem B forma per D tempus intendat perfectionem ipsius A probo, quia B forma per totum D tempus actuabit A materiam, et per consequens B per totum D tempus

---

7 quod] ad *add. sed del.* P **7** fieri] *in mg. corr. ex* facerem P **15** perficienda] *in mg.* P **18–19** per...A] *a. m. in mg.* P **19** temporis Z] *om.* P **23** sit] C *add.* P **33** intendat...tempus] *a. m. in mg.* P **33** perfectionem *scr.*] perfectio P

---

11 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 3, (318b10–18), A. L., p. 20:7–16.

perficiet A materiam; et, si sic, cum per totum D tempus versus finem C temporis erit B continue forma magis et magis perfecta, igitur per totum D tempus versus finem C temporis continue B forma magis et magis perficiet A materiam; et, si sic, igitur per totum D tempus B intendet perfectionem ipsius A.

Si autem respondeatur ad istud argumentum dicendo quod B neque actuabit neque perficiet A per totum D tempus—contra: si sic, igitur eadem ratione B non perficiet A per aliquam partem C temporis et ita nec in fine C temporis. Ex quo sequitur ultra, quod in fine C temporis A est una materia prima et non perfecta per aliquam formam.

Item, posito quod per totum D tempus sit B forma dominans in A materia prima, sequitur, cum B per D tempus non perficiet A, quod nec tunc aliqua forma in A perficiet A. Ex quo sequitur ultra quod per totum D tempus erit A una materia non perfecta per aliquam formam, quod fuit probandum.

Aliter potest responderi ad istud argumentum dicendo quod perfectio A non remittetur per formam B, sed per agens extrinsecum quod inducendo formam B in A corrumpet formam perfectiorem in A. Sed
159ra ista responsio in nullo vitat argumentum, quia data ista | responsione sequitur adhuc quod per totum D tempus remittetur perfectio ipsius A per agens extrinsecum, et quod per totum D tempus intendetur eadem perfectio A per B formam, secundum quod prius erat argutum. Et sic sequatur idem inconveniens quod prius, sic videlicet quod per totum D tempus simul et semel remittetur perfectio A et intendetur eadem.

Aliter potest dici pro argumento, quod A est aequaliter perfectibile per minus perfectam formam et per magis perfectam. Et contra istam responsionem non videtur argumentum procedere. Sed contra istam responsionem arguo, quia ex ista responsione sequitur quod ceteris paribus forma perfectior et forma imperfectior aequaliter sufficerent perficere A materiam. Quod non est verum, quia eadem ratione sequeretur quod agens maioris virtutis et agens minoris virtutis possent ceteris paribus agere in eandem materiam actiones aequales, quod est falsum.

Item, data ista responsione sequitur quod A semper habebit eandem perfectionem et aequalem sicut modo qualicumque forma A fuerit actuata. Et ita sequitur quod nulla forma potest addere aliquam perfectionem perfectioni A, neque aliquid diminuere de perfectione ipsius A, et per consequens quacumque forma adveniente ipsi A semper A retinebit perfectionem praehabitam nulla perfectione de novo acquisita; et ex isto sequitur

---

7 totum Z] *om.* P **9** temporis] ex quo sequitur ultra *add. sed del.* P **11** posito Z] proposito P **17** B Z] *om.* P **25** dici] *sup. lin.* P

quod nulla forma poterit perficere A, et eadem ratione nec aliquam materiam primam, quod est principaliter intentum.

Item, aliter arguo ad principale et probo quod nulla materia prima perficitur per formam; quia, si sic, cum nulla perfectio materiae primae deperdatur in adventu novae formae, igitur manente perfectione materiae primae praehabita acquireret illa materia in adventu novae formae aliquam perfectionem superadditam perfectioni priori. Et, si sic, pono tunc quod A sit una materia prima, et B una forma de novo adveniens ipsi A, et C perfectio superaddita perfectioni ipsius A ex adventu B. Et cum istis suppono aeternitatem mundi quam probat Aristoteles VIII huius; et pono quod A per tempus aeternum ante praesens instans successive habuit formas infinitas aeque perfectas sicut modo est B forma. Istis suppositis, sequitur quod A modo est infinitae virtutis et perfectionis. Quod arguo sic, quia A ante praesens instans habuit infinitas formas, ex quarum qualibet acquisivit tantam perfectionem sicut est perfectio C, et nulla perfectio ipsius A praecedens fuit deperdita in adventu perfectionis posterioris, igitur A modo habet perfectiones infinitas diversas aequales C; et, si sic, igitur A modo est infinitae perfectionis | immo et maioris perfectionis quam 159rb aliquod [infinitum], quod est impossibile.

Si dicatur pro isto argumento quod A non acquirit tantam perfectionem ex qualibet forma praehabita sicut est perfectio C—contra: quaelibet forma praehabita in A fuit aeque perfecta et aeque sufficiens perficere A sicut modo est B, secundum quod patet ex casu, et B modo sufficit perficere, immo perficit A perfectione C, igitur etc.

Si dicatur aliter ad istud argumentum quod semper in adventu formae posterioris corrumpitur aliqua perfectio praecedens in A—contra: tunc arguendo, sicut fuit argutum in proximo argumento, sequitur quod eadem perfectio in A simul intendetur et remittetur.

Item, si aliqua perfectio A potest deperdi per adventum novae formae, sequitur eadem ratione quod tota perfectio ipsius A posset totaliter deperdi per diversos adventus novarum formarum. Ex quo sequitur ultra quod tota perfectio ipsius A potest corrumpi; ex isto sequitur—cum omnis perfectio ipsius A sit de essentia ipsius A—quod totum A potest corrumpi, et ita ultra omnis materia prima potest corrumpi, quod est contra Commentatorem I huius commento 8, et III *Coeli et mundi* commento 61,

---

6 formae] per *add.* P **11** quod Z] *om.* P **11–12** formas] *a. m. in mg. corr. ex* formae P **17** infinitas Z] *om.* P **22** aeque] perfectis *add. sed del.* P **34** prima Z] *om.* P

---

10 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 1, (252b3–6), A. L., pp. 283:18–284:3. **35** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 8, f. 10ra(A). **35** Averr., *In De celo*, lib. III, cap. 61, p. 623:85–87.

ubi dicit Commentator quod *materia prima neque est generabilis neque corruptibilis.*

Item, si materia prima perficiatur per formam, pono quod A sit materia prima, et B forma ignis summi perficiens A. Et arguo tunc sic: B perficit A, vel igitur B perficit A aequaliter sicut B est perfectum, vel minus. Si aequaliter, tunc A est aeque perfectum cum B, et materia prima aeque perfecta cum sua forma, quod fuit improbatum. Si dicatur quod B perficit A minus quam ipsum B est perfectum—contra: B nititur perficere A perfectione aequali suae perfectioni, et B sufficienter approximatum ad A nullam resistentiam habet neque ex parte A neque ex parte alicuius in A ad perficiendum A perfectione aequali perfectioni suae, igitur etc. Consequentia patet, quia similis consequentia est bona, videlicet demonstrando aliquod agens calidum et aliquod passum calidum, quaecumque fuerunt, et arguendo sic: 'hoc agens nititur calefacere hoc passum caliditate simili suae caliditati, et hoc agens sufficienter est approximatum ad hoc passum nullum habens resistentiam ex parte huius partis neque ex parte alicuius quod est in hoc passo ad calefaciendum hoc passum caliditate simili suae caliditati, igitur hoc agens subito calefacit hoc passum caliditate aequali suae caliditati.' Ista consequentia est necessaria, quamvis antecedens sit impossibile, igitur eadem ratione consequentia prior est necessaria.

159va Si autem dicatur ad istud argumentum quod B non nititur | perficere A perfectione aequali perfectioni B—contra: B nititur perficere A aliqua perfectione simili perfectioni B, aliter enim non magis niteretur B perficere A una perfectione quam alia; et ita nec B magis perficeret A una perfectione quam alia, quod est falsum. Et, si sic, cum non sit aliqua ratio quare B nitetur perficere A aliqua perfectione simili suae perfectioni B citra gradum perfectionis B, quod non maiori ratione B niteretur perficere A gradu perfectionis aequali gradui perfectionis B, eodem modo sicut ignis summus principaliter nititur generare ignem summum quam remissum, igitur B nititur perficere A gradu perfectionis aequali gradui perfectionis B, quod est intentum.

Aliter potest dici ad istud argumentum quod licet ita sit, quod B nititur perficere A gradu perfectionis aequali gradui perfectionis eiusdem B, et B sufficienter approximatum ad A nullam habet resistentiam, etc., tamen B non inducet in A gradum perfectionis aequalem gradui perfectionis ipsius B, sed quemlibet gradum perfectionis citra istius gradum. Et ista responsio poterit fundari super quod convenienter ponitur de lucido, videlicet

---

8 B Z] tres bis P **10** habet Z] *om.* P **11** igitur etc. Z] *om.* P **15** est Z] *om.* P **18** passum] *a. m. in mg. corr. ex* potentiam P **25** cum] *in mg. corr. ex* tamen P **36** istius] *a. m. in mg. corr. ex* illam P

quod lucidum qualitercumque approximatum medio non agit gradum lucis quem habet sed quodlibet citra illum.

Sed contra: data ista responsione sequitur ista conclusio, videlicet quod 'aliqua materia prima perficitur per formam minus perfectam eadem materia.' Ad probationem istius pono quod C sit aliqua materia prima perfecta per aliquam formam aquae et per formam ignis coexistentem per totum C, et pono quod forma ignis in C sit multo perfectior quam forma aquae in C. Isto posito, arguo sic: forma ignis in C perficit C quolibet gradu citra illum quem habet eadem forma ignis, igitur forma ignis in C perficit C perfectione maiori quam est perfectio formae aquae in C. Antecedens patet ex responsione. Et consequentia patet ex casu. Et ex consequente sequitur quod C est perfectius quam forma aquae in C, et ex isto concluso sequitur probandum. Nec potest dici quod perfectio formae aquae in C, aut perfectio formae ignis in C et perfectio ipsius C sunt incomparabiles, quia C perficeret per utramque istarum formarum, igitur perfectio C et perfectiones istarum formarum sunt similes, et per consequens comparabiles.

Item, cum materia prima perficiatur per formam, igitur materia prima nullam perfectionem habet de se. Consequentia probatur, quia ex oppositio consequentis sequitur oppositum antecedentis, secundum quod apparet ex quibusdam auctoritatibus superius allegatis. Propter quas ponitur a quibusdam quod materia prima nullam | perfectionem de se habet, sed 159vb solum modo A forma. Et ex consequente arguo sic: materia prima nullam perfectionem [habet de se, igitur compositum ex materia et forma nullam perfectionem] habet ex materia prima, et sic igitur perfectio talis compositi solum modo resultat A forma sua; et ita aliquod compositum ex materia prima et forma foret aequaliter perfectum sicut sua forma et pars essentialiter perfecta cum suo toto, quod non est verum.

Item, si materia prima perficiatur per formam, a multo fortiori compositum perficietur per formam, et, si sic, igitur forma est magis perfecta quam compositum. Consequens falsum, quia ex consequente sequitur quod pars foret perfectior suo toto. Et consequentia patet per Lincolniensem I *Pos-*

---

6 coexistentem *scr.*] coexistentes P **23** ex Z] *om.* P **24–25** habet...perfectionem Z] *om.* (*hom*). P

19–21 Cf. Ockh., *Sum. log.*, pars III–3, cap. 38, p. 728:21 **22** Cf. Godf. de Font., *Q. VIII*, q. 16, (1924), p. 142: "Sicut dicimus quod materia ut omnino prima appetit formam ut suam perfectionem habendam cum non habet, et conservandam cum habet..." **240.32–241.1** Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 101:49–52. "Scientia autem praemissarum in anima est efficiens sicut origo scientiae conclusionis, scientia enim praemissarum in anima videtur gignere scientiam conclusionis"; p. 102:76–80: "... non potest quis magis scire conclusiones quam principia conclusionum; haec sequitur immediate ex proxima, quia si necesse est magis scire praemissa impossibile est magis scire conslusionem."

teriorum capitulo 2 ubi dicit Lincolniensis quod si causa et causatum sint univoca, causa dicitur secundum magis. Hoc enim probat Lincolniensis quod praemissae in demonstratione magis sunt scitae quam conclusiones postquam scientia praemissarum est causa scientiae conclusionis.

Item, eadem consequentia patet secundum Commentatorem II huius commento 4 dicentem ibi quod *causa rei dignior est causato*, ubi Commentator per hoc tamquam per medium necessarium probat quod forma est magis substantia quam compositum. Et arguit sic: *compositum est substantia in actu per formam*, igitur forma est magis substantia quam compositum. Sic arguo in proposito, igitur etc.

[Responsio ad argumenta contra primum inconvenientium]

Ad istud tertium dubium respondeo et concedo quod materia prima est substantia et minus substantia quam forma.

[Ad a] Unde pro auctoritatibus in oppositum allegatis dico, quod per eas debet intelligi quod nulla substantia unius speciei est magis quam alia substantia eiusdem speciei. Et ideo est quod pono, quod nulla substantia potest esse magis substantia vel minus substantia quam ipsamet modo est, et tamen quod aliquae sunt duae substantiae diversarum specierum, quarum una est magis substantia quam alia. Et hoc est verum de materia et de forma, quarum forma est magis substantia. Aliter enim oportet concedere quod materia est aequaliter substantia sicut forma, et ita eadem ratione materia foret aequaliter ens sicut forma; et ita universaliter omne ens foret aequaliter ens sicut aliud, et ita accidens foret aequaliter ens sicut substantia, quod est expresse contra Aristotelem et Commentatorem VII *Metaphysicae* in principio.

[Ad b] Ad aliud argumentum, quando arguitur: "si prima materia foret, tunc ipsa foret in potentia ad omnes formas" dico quod consequentia non valet, et quod consequens non est verum.

Unde pro auctoritatibus quae videntur probare consequens esse verum dico quod per istas auctoritates solum modo debet intelligi, quod nulla potest esse forma materialis quin materia sit potens recipere istam formam vel aliam similem.

Unde posito quod ipsamet materia prima est potentia ad recipiendum
160ra formas, | non [sequitur] quod potentia materiae sit res aliqua alia a materia prima. Et dico pro auctoritatibus in oppositum quod potentia duplex est:

---

4 scientiae Z] *om.* P **6** est] *in mg.* P **18** tamen] *a. m. in mg. corr. ex* tantum P **22** ens Z] *om.* P

5–6 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 50ra(A). **24–25** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. VII, cap. 2, (1026a33–b3), A. L., p. 127:69–76; Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 2, f. 153rb(F).

remota et propinqua. 'Potentiam remotam' voco illam quae est ante actum, et ex illa non sequitur actus. 'Propinquam potentiam' voco illam quae est cum actu, et ex illa sequitur actus. Primo modo dico quod materia prima est in potentia, sed non secundo modo.

Unde ad istum intellectum dicit Commentator I huius quod *materia prima est in potentia ad omnes formas* intelligens istam auctoritatem sicut fuit dictum prius. Secundo modo loquitur III huius commento 10, cum dicat quod *potentiae contrariarum sunt contrariae*. Et tam Commentator in eodem commento quam Aristoteles I *Priorum* in 1 capitulo "*quoniam autem reducemus*" tamen ponunt istam consequentiam tamquam bonam: *si eadem sit potentia sanativi et aegrotativi, tunc sanativum et aegrotivum erunt idem.* Unde concedo talem consequentiam valere loquendo de potentia propinqua, sed non loquendo de potentia remota cuius est materia prima.

Per hoc etiam patet responsio ad istam auctoritatem Commentatoris XII *Metaphysicae* commento 11 quae est quod *si materia fuerit una et generans unum et potentia una, tunc illud quod fit, est unum*, ista enim auctoritas debet intelligi de potentia propinqua et non de remota.

[Ad c] Ad alias auctoritates Commentatoris in eodem commento 12, quarum una est quod *numerus potentiarum in materia prima est secundum numerum specierum entium generabilium*, et alia quod *materia prima est multa secundum habilitates*, dico quod Commentator per istas intelligit, quod materia prima est potentia sive potens ad recipiendum tot formas distinctas in specie quot sunt species rerum generabilium, et quod materia est habilis ad recipiendum multas formas.

[Ad d] Ad aliud argumentum, quando prius arguta [sunt] facta contra istam opinionem quae ponit potentiam in materia prima esse aliam rem a materia prima, arguebatur ad principale quod materia prima non est potens recipere omnes formas dico, iuxta intellectionem superius positam, quod materia prima est potens recipere omnes formas aut aliquas similes. Unde admisso casu ibi supposito nego istam propositionem quae est quod "A non magis nititur inducere in B materiam unam formam quam aliam." Cuius causa est, quia—sicut dicitur VIII huius in textu secundum translationem Commentatoris correspondente commento 15—*natura est causa ordinis* in omni eo in quo est. Et ideo est quod A mediante sua forma et natura, videlicet quae est forma A, nititur secundum ordinem agere

---

1 remotam] *a. m. in mg. corr. ex* dicitur removeri P **2** non] *rep.* P **7** III] *in mg. corr. ex* 8 P **10** tamen] cum P **11–12** erunt idem Z] *om.* P **17** de Z] *om.* P **26** rem Z] *om.* P

---

7 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 10, f. 89va(H). **18** *Recte* Averr., *In Metaph.*, lib. XII, cap. 11, f. 297rb(E): "... prima materia est unum secundum subiectum, et multa secundum habilitates." **33** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. VIII, comm. 15, f. 349va(G).

unam actionem suam ante aliam, et ita prius inducere in B materiam unam formam quam aliam, et non aeque cito quamlibet formam possibile induci per ipsum A in B materiam aut materiam aliam. Ex isto patet quod non
160rb sequitur: 'A modo | intendit inducere D formam in B materiam, igitur inducta D forma in B materiam A intendit inducere D formam in aliquam materiam.' Nec est verum quod A habebit consimilem vim omnino quantum ad inductionem omnis formae post inductionem D in B sicut ante inductionem D in B. Nec propter istam concedere oportet quod A de necessitate inducet omnem aut aliquam formam inducendam ab ipso A in aliquod passum, sicut nec oportet concedere de agente rationali agente libere omnes actiones suas, quod ipsum de necessitate ageret omnes aut aliquas actiones suas, propter hoc quod ipsum aget secundum quendam ordinem unam illarum alteri opponendo.

[Ad e] Deinde respondeo ad aliud argumentum, in quo ad probandum materiam primam non esse, arguitur principaliter materiam primam non esse perfectam, et dico quod materia prima est perfecta de se et non per formam. Cuius causa est, quia nulla forma superaddit aliquam perfectionem materiae primae quam ipsa non haberet, licet foret existens per se sine aliqua forma, quod sufficienter probatum est prius.

Unde dico quod licet materia prima cum receptione formarum diversarum recipiat diversas perfectiones quae sunt illarum formarum aut potius illae formae, non recipiat illas perfectiones tamquam aliquod perfectibile per easdem sed tamquam subiectum earundem commune. Et ideo quando Commentator I huius sic arguit: *si materia prima haberet aliquam formam de se, tunc nullam aliam reciperet* dico quod illud argumentum sic est intelligendum: si materia prima haberet aliquam formam de se, ita quod ista forma foret pars materiae primae, tunc materia non reciperet indifferenter quamlibet aliam formam. Et iste intellectus non repugnat dictis.

[Ad f] Ad aliud argumentum, quando arguitur: "dato quod materia prima sit perfecta de se quod C forma est infinitae perfectionis, vel quod aliqua materia prima et unaquaeque forma sint aeque perfectae" respondeo, admisso casu dico quod nec C est infinitae perfectionis, nec quod materia prima et aliqua [forma] saltem substantialis sunt aeque perfectae. Et concedo nihilominus quod aliqua est pars C in duplo minus perfecta quam sit C, et aliqua in triplo minus perfecta quam C, et sic in infinitum. Cuius causa est, quia secundum Aristotelem IX

---

6 vim *scr.*] visum P **13** opponendo Z] proponendo P **20** prima Z] *om.* P **32** unaquaeque *scr.*] numquam P

243.37–244.2 Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 16, p. 60:45–47: "... *Operatio enim*... et operatio est complementum et perfectio operantis."

Metaphysicae in textu commenti 16 et Commentatorem primo commento: *operatio est perfectio et complementum operationis*. Ideo secundum Aristotelem I *Ethicorum* in illo capitulo [13] sed forte felicitas, perfectio, et complementum cuiuslibet habentis operationem in operatione eius consistat.

Unde, quia aliqua est pars C quae de se potest in aliquam operationem natam | provenire a tali forma, et aliqua est pars C quae de se non potest 160va in tantam operationem aut tam perfectam operationem sed in aliam in duplo minus perfectam quam C, et sic in infinitum; et ideo est, quod aliqua pars est C in duplo minus perfecta, et sic in infinitum. Nec propter hoc sequitur, licet quaelibet pars C sit perfectior quam A, quod C est infinitae perfectionis. Dico tamen quod sequitur quod C est in infinitum perfectius quam A, et hoc concedo. Et concedo similiter quod universaliter omnis forma substantialis est in infinitum perfectior quam aliqua materia prima, eodem modo sicut omnis substantia est in infinitum perfectior quam aliquod accidens.

Unde nego istam consequentiam: 'C est in infinitum perfectius quam A, et A est perfectum aliquo certo gradu, igitur C est infinitae perfectionis,' sicut non sequitur: 'corpus est in infinitum maius linea pedalis longitudinis, et quaelibet linea pedalis magnitudinis est [plus] magna alia certa magnitudine, igitur corpus est infinitae magnitudinis.' Si tamen sic arguetur: 'A est perfectum aliquo certo gradu, et C est perfectius in duplo, et in triplo, et sic in infinitum, tunc sequeretur quod C foret infinitae perfectionis,' et tunc assumptum foret falsum. Istud enim est falsum quod C est in duplo perfectius quam A, quia C in nulla proportione est perfectius quam A, eo quod perfectio C et perfectio A non sunt comparabiles ad invicem nec proportionales; comparabiles tamen sunt licet improprie.

[Ad g] Et sic patet responsio ad aliud argumentum in quo per auctoritates fuit probatum quod materia prima non est perfecta de se sed per formam. Dico quod omnes istas sic intendit quod repugnat materiae primae quatenus modo existeret sine forma. Hoc tamen non est verum de forma, naturaliter enim formae quatenus formae repugnat existere sine materia.

Per hoc patet responsio ad dictas auctoritates quae non sunt intelligendae de virtute sermonis sed secundum intellectum praedictum.

---

3 felicitas perfectio Z] felicitatem perfectionem P **17** perfectius *scr.*] perfectionis P **19** linea] *a. m. in mg. corr. ex* littera P **20** linea *scr.*] littera P **30** istas *scr.*] istae P

---

3 Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. I, cap. 8 [13], (1102a5–9), A. L., pp. 392:24–393:1.

[Quartum dubium, id est, secundum inconvenientium]

Quartum dubium est de eo quod Commentator ponit aliquam formam esse compositam, in hoc quod dicit illud, quod in principio tertii dubii fuit tactum, videlicet quod *quae sint praeter materiam primam et ultimam formam sunt materiae et formae compositae*. Videtur enim quod nulla forma sit composita, quia si aliqua forma foret composita, cum nulla forma sit ponenda componi nisi ex formis, sequitur quod aliqua forma foret composita ex formis. Et, si sic, tunc sequitur ista conclusio quod 'aliquod elementum et aliquod mixtum possunt esse aeque perfecta.'

[1] Ad probationem istius conclusionis suppono duas suppositiones, quarum [a] prima est quod ad omnem deperditionem latitudinis per remis-
160vb sionem | unius qualitatis elementaris sequitur proportionaliter acquisitio latitudinis per intensionem qualitatis contrariae; [b] secunda quod omnis formae elementaris perfectio est in infinitum divisibilis per remissionem suarum qualitatum in infinitum processam.

[Ad a] Prima suppositio patet. Aliter enim sequeretur, posito quod ignis summus agat in aquam summam, quod potest inducere in materiam istius aquae maiorem latitudinem de caliditate ignea quam corrumperet de frigiditate aquea, et ita potest tota latitudo caliditatis igneae induci in materiam istius aquae, non corrupta tota latitudine frigiditatis aquae; et ita caliditas summa ignis et frigiditas remissa aquae compaterentur se in eadem materia, quod non est verum.

[Ad b] Secunda suppositio patet. Aliter enim sequitur quod forma elementi remissi foret aeque perfecta sicut forma elementi summi, et sic sequitur eadem ratione quod materia elementi remissi foret aeque perfecta sicut materia elementi summi. Ex quibus sequitur ultra, quod elementum remissum foret aeque perfectum sicut elementum summum. Et, si sic, cum omnis perfectio alicuius habentis operationem dependeat ex sua operatione—secundum quod modo dicto superius fuerit allegatum—sequitur quod operatio elementi remissi foret aeque perfecta sicut operatio elementi summi; et ita aeque perfectam operationem sive actionem sufficeret omne elementum quodcumque remissum agere sicut aliquod elementum summum. Quod est manifeste falsum, quia ex isto sequeretur illud falsum, videlicet quod virtus activa elementi non imperficeretur

10 mixtum] *a. m. in mg. corr. ex* natum P **18** quod Z] *om.* P **26** eadem] *in mg.* P **28** summum Z] *om.* P **35** illud Z] *om.* P

4–5 Cf. p. 218.22–28 **30** Cf. p. 238.29–2.

nec debilitaretur cum ipsum elementum fuerit in corrumpi per suum contrarium.

Item, supposito isto quod alias probatum in quarto principali secundae quaestionis, videlicet quod formae elementares intenduntur et diminuuntur ad remissionem qualitatum elementarium, manifeste patet veritas secundae suppositionis. Qua quidem suppositione cum prima suppositione taliter declaratis, suppono quod A sit ignis summus, per cuius totam materiam aliquando induceretur forma aquae B coextendendae cum A qua quidem forma inducta, pono mixtum quod tunc resultat ex A et B foret C. Et arguo tunc sic: tantae latitudines corrumperentur de qualitatibus A ignis quantae inducerentur de qualitatibus B aquae, igitur per tantam latitudinem diminuetur perfectio formae A ignis per quantam latitudinem augmentabitur perfectio formae B aquae. Antecedens patet ex prima suppositione. Et consequentia patet ex secunda suppositione, nisi forte ponatur quod perfectio aquae est minor quam perfectio ignis, et ita quod in casu supposito per maiorem latitudinem diminuetur perfectio formae A ignis quam augmentabitur perfectio formae B aquae.

| Sed ex isto, etsi ponatur, sequeretur idem inconveniens quod prius aut magis inconveniens, secundum quod faciliter patere potuerit intuenti. Et ideo ex consequente arguo ultra sic: per tantam latitudinem diminuetur perfectio formae A ignis per quantam latitudinem augmentabitur perfectio formae B aquae, igitur C erit aeque perfectum praecise sicut modo est A. Consequentiam probo, quia tunc C, cum fuerit generatum, tunc perfectio C praecise componetur ex perfectione ipsius A et perfectione ipsius B, quae perfectiones simul acceptae constituunt praecise tantam perfectionem quanta est modo tota perfectio B, eo quod proportionaliter sicut deperdetur de perfectione A ignis acquiretur de perfectione B. Et sic contingit eodem modo probare aliter: si C postquam fuerit generatum, fuerit transmutatum per aerem et per terram, ita quod aliquando in materia C sint formae quattuor elementorum ex quibus cum materia ipsius C resultabit unum mixtum perfectum D, quod tunc D aeque perfectum erit praecise sicut modo est A. Ex quo sequitur conclusio probanda, ista videlicet quod aliquod elementum et aliquod mixtum erunt aeque perfecta. 161ra

Si autem dicatur ad istud argumentum quod, cum C fuerit generatum, tunc perfectio C non componetur praecise ex perfectionibus A et B—contra: cum C fuerit generatum, tunc forma ipsius C erit composita praecise ex forma ipsius A et forma ipsius B, igitur tunc perfectio formae ipsius C erit praecise composita ex perfectionibus formae ipsius A et formae ip-

11 A] *sup. lin.* P **24** perfectione Z] *om.* P **28** aliter Z] *om.* P

3–4 Cf. pp. 145.35–148.7.

sius B. Et per consequens, cum tunc tota materia ipsius C vel erit eadem cum materia ipsius A et B, vel praecise composita ex materia ipsius A et B et ex forma A et B, sequitur quod tunc tota perfectio C, tam ex parte materiae quam ex parte formae, componetur praecise ex perfectionibus A et B, ex quo sequitur intentum.

[2] Aliter potest dici concedendo conclusionem intentam, istam videlicet quod aliquod elementum et aliquod mixtum perfectum sunt aeque perfecta.

Sed contra istam responsionem faciliter arguitur, quia ex ista responsione sequitur quod vinum non foret perfectius quam aqua nec panis quam terra. Et universaliter omne mixtum et compositum ex elementis, cuius forma resultat ex formis elementaribus, forent aeque perfecta praecise cum aliquo elemento, quod est manifeste falsum.

Item, ad eandem responsionem improbandam pono quod D sit unum mixtum ex quattuor elementis, quae simul accepta sunt aeque perfecta cum E elemento summo. Et arguo sic: tunc D et E sunt aeque perfecta; et D est perfectius E; igitur idem est perfectius se ipso. Maior patet secundum istam responsionem. Et minorem probo, videlicet quod D est perfectius E. Et arguo sic: D est perfectius quam omnia elementa in D simul accepta; et ista sunt aeque perfecta sicut E; igitur etc. Maiorem probo, quia D habet omnes perfectiones quas habent omnia elementa in D, et aliquas
161rb superadditas, puta illam quae est perfectio formae | totius D, igitur etc.

Item, ad principale, si aliqua forma sit composita, cum nulla forma possit poni componi nisi ex formis solum modo, sequitur quod aliqua forma foret composita ex formis. Et ita sequitur, cum maxime sit ponendum formas compositas componi ex duabus formis elementaribus, quod ex duabus formis elementaribus potest componi tertia forma, et ex tribus quarta, et ex quattuor quinta in eodem mixto. Et ita sequitur quod tot forent formae in mixto ex quattuor elementis, quot forent combinationes omnium formarum elementarium in eodem mixto componibili. Et hoc est argumentum quod tetigi alias in respondendo ad secundum principale secundae quaestionis de quo dixi ibidem alias formae dissolvendae.

[3] Item, si aliqua forma sit composita ex aliis formis pono tunc quod B sit una forma composita ex quattuor elementis et formis elementaribus coexistentibus in A mixto, quarum una sit C. Et tunc arguo sic: B est forma

---

2–3 vel...B] *a. m. in mg.* P **3** et] vel P **17** E] et arguo sic D *add. sed del.* P **23** Item Z] *om.* P **26** compositas Z] *om.* P **26** componi...duabus] *in mg.* P **26–27** quod...elementaribus Z] *om.* (*hom.*) P **27** tribus] elementa *add. sed del.* P **33** aliis Z] *om.* P

31–32 Cf. p. 132.7–22.

consimiliter coextensa cum C sicut C cum B, igitur eadem ratione qua B componeretur ex C, C componetur ex B, quod tamen non est verum.

[4] Item, si aliqua forma sit composita, sequeretur quod non omnis forma sit simplex, et quod non omnis foret indivisibilis. Quorum primum est contra auctorem *Sex principiorum* in principio, ubi definit formam et praecise accidentalem dicendo quod *forma est compositioni contingens simplici et invariabili essentia consistens*. Quod non foret verum nisi omnis accidentalis forma foret simplex, et etiam, a multo fortiori, omnis forma substantialis similiter. Secundum vero est contra Commentatorem III huius commento 69, et V huius commento 21, et multis aliis locis, ubi Commentator dicit quod *omnis forma est indivisibilis*.

Sic autem dicatur ad principale pro intellectu Commentatoris in commento quod nulla forma est composita, secundum quod pro tanto dicit Commentator a*liquam formam esse compositam*, quia ipsa non est forma elementi sed forma mixti superaddita formis elementaribus.

Sed contra: data ista responsione, sequitur quod non magis haberet Commentator vocare aliquam formam talem compositam quam formam ultimam elementarem cum sint aeque simplices. Et hoc secundum sic ponentes.

Item, ista responsio est contra Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 67, ubi dicit Commentator quod *esse formarum elementarium est medium inter accidentia et formas*. Et ideo possibile est ut formae elementares, cum admiscerentur, proveniant ex collatione illarum aliquae formae, sicut albedo et nigredo cum admiscentur, fiunt ex eis multi colores. Non enim foret istud verum nisi ex formis elementaribus resultaret aliqua forma composita, sicut ex coloribus simplicibus resultat color compositus.

Item, data ista responsione, sequitur eadem ratione quod nulli colores essent compositi. Quod est contra sententiam Aristotelis in *De coloribus* ibi declarantis quod aliqui sunt colores simplices et aliqui sunt compositi, et contra Commentatorem II *De anima* commento 105; et in tractatu *De sensu et sensato* dicit quod *colores medii componuntur ex albedine et* | *ex nigredine*; et X *Metaphysicae* commento 23, ubi dicit Commentator quod *omnia media componuntur ex extremis*, et in multis aliis locis similiter. 161va

13 forma Z] *om.* P

5 Cf. Anon., *Lib. sex prin.*, cap. 1, p. 8:3–4. **9–10** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 21, f. 222vb(K); in lib. III, comm. 69 *non inveni*. **20–21** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:110–111. **29** Ps.-Arist., *De col.*, (384a–385a), p. 385. **31** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 105, p. 291:12–13. **31–32** Averr., *De sens.* (*V. V.*), p. 18:14–15. **33** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271ra(C): "... et media sunt media inter contraria, necesse est, ut media sint composita ex illis contrariis."

Item, aliter probo aliquam formam esse compositam et hoc ex formis elementaribus. Quia, si non, tunc sequeretur quod universaliter foret verum de omni forma mixta, quod ipsa posset manere ablata forma elementari secum coextensa; ex quo sequitur quod omne mixtum posset manere ablata elementaris forma secum coextensa. Et sic sequitur quod aliquod inanimatum posset manere corrupta aliqua parte eiusdem mixti, quod est manifeste falsum. Et quod hoc sequeretur videtur dato quod nulla forma foret composita; [et hoc] universaliter foret verum de omni forma mixti. Etiam probo, quia pono quod A sit unum mixtum imperfectum ex igne cuius forma sit C, et ex aqua cuius forma sit D, et sit B forma ipsius A. Et arguo tunc sic: corrupta forma B potest nihilominus forma C manere, igitur cum B sit forma ita simplex sicut est C nec magis de essentia C quam C de essentia B, sequitur eadem ratione quod corrupta forma C potest B manere. Sic contingit arguere de omni forma mixti, et sequeretur intentum. Nec potest dici quod ideo est impossibile B corrumpi non corrupto C, quia B est forma superaddita C et D; quia, si sic, tunc sequeretur eadem ratione quod anima intellectiva hominis non posset manere corrupta alia forma elementari in homine, postquam eadem anima est forma superaddita formis elementaribus.

Item, retento casu priori pono ulterius quod ignis in A dominetur super aquam in A, et quod A sufficienter applicaretur ad E aerem summum transmutando E quousque E fuerit totaliter assimilatum ipsi A; et pono similiter quod potentia ignis in A ad agendum sit multo maior quam tota resistentia E aeris ad resistendum; et quod potentia aquae in A ad agendum sit multo minor quam tota resistentia aeris ad resistendum. Istis positis, arguo: A assimilabit sibi E, igitur inducet frigiditatem aqueam in E; et, si sic, cum A non inducet frigiditatem aqueam in E mediante forma D, eo quod nec D nec aqua in A, cuius D est forma, sufficit agere in E—secundum quod patet ex casu—igitur A inducet frigiditatem aqueam in E mediante forma sua B, vel mediante C forma ignis in A. Si secundo modo, sic manifestum est quod non, igitur primo modo; et, si sic, frigiditas aquea est qualitas consequens formam B; ex quo sequitur ulterius quod B vel est forma aquae vel composita ex forma aquae et alia forma elementari in A. Et sic sequitur intentum, nisi forte dicatur in principio quod A non
161vb habet aliam formam a formis elementaribus | C et D, et quod C et D sunt formae ipsius, id est, nulla tertia forma resultante ex illis.

---

6 inanimatum Z] animatum P **6** mixti] manere quam medietas eiusdem mixti *add.* P **7** videtur Z] vide P **16** C] *sup. lin.* P **28** eo *scr.*] omne P

Sed ista responsio est ex se contra Commentatorem VIII huius commento 69, et III *Coeli et mundi* commento 67, et II *De anima* commento 7, ubi dicit Commentator quod *omne quod est unum, est unum per unam formam* etc.

Item, aliter probo aliquam formam mixti esse compositum ex formis elementaribus, quia nulla est ratio quare ex elementis in mixto resultat unum corpus mixtum ex eisdem elementis quin consimili ratione ex formis elementaribus in mixto resultabit una forma mixti composita ex eisdem formis elementaribus, cum consimiliter ex commixtione formarum elementarium in mixto resultat forma mixti sicut ex commixtione elementorum in mixto resultat mixtum; et, si sic, igitur sicut ex elementis componitur mixtum, consimiliter ex formis elementaribus componitur forma mixti quod est mixtum.

[Opinio auctoris]

Ad istud quartum dubium respondeo et concedo quod aliqua forma mixti est composita ex formis elementaribus. Nec propter hoc pono quod omnis forma mixti est composita ex formis elementaribus, sed pono quod in aliquo mixto uno, universaliter in omni mixto animato est una forma superaddita non composita ex formis elementaribus, et talis forma non est intensibilis neque remissibilis ad intensionem et remissionem formarum elementarium. Forma tamen quae est composita ex formis elementaribus est intensibilis et remissibilis ad intensionem et remissionem formarum elementarium.

[Responsiones ad argumenta contraria]

[Ad 1] Unde respondeo ad primum argumentum in contrarium, et admisso casu et suppositionibus ibi suppositis concedo istam conclusionem sicut est proposita, videlicet quod "aliquod elementum et aliquod mixtum sunt aeque perfecta." Cuius ratio est, quia perfectio mixti, cuius forma est composita ex formis elementaribus, est proportionalis perfectioni elementi; et ideo est quod contingit accipere aliquod tale mixtum ita parvae quantitatis quod sit aeque perfectum cum elemento maioris quantitatis.

---

3 est unum] *in mg.* P **3** unam Z] *om.* P **5** esse] habet *add. sed del.* P **15** mixti Z] *om.* P **20** intensionem et Z] *om.* P **22** remissibilis] ad remissionem *add.* P **31** perfectum *scr.*] perfecto P

1–2 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 69, p. 252:21–26. **2** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:101–105. **2** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 7, p. 139:35–36.

Unde non est inconveniens aliquod vinum esse aeque perfectum cum aqua maioris quantitatis, et aliquem panem cum terra maioris quantitatis. Non tamen pono quod mixtum cuius forma est forma superaddita, cuius est mixtum animatum, est aeque perfectum cum aliquo elemento, neque quod perfectio talis mixti est proportionalis perfectioni alicuius elementi, quamvis perfectio mixti cuius forma est forma composita ex formis elementaribus sit proportionalis perfectioni elementi. Nec sequitur ex illo, secundum quod arguebatur, videlicet quod aliquod mixtum sit perfectius se ipso neque aeque perfectum cum elementis in eo aut cum elemento aeque perfecto, sicut sunt elementa in eodem mixto.

Et istae sufficiant pro forma argumenti. Sed tamen, quia argumentum
162ra | videtur probare quod aliquod mixtum sit aeque perfectum cum aliquo elemento aeque perfecto, sicut sunt elementa in eodem mixto in hoc quod arguitur: 'C mixtum per generationem suam foret praecise aeque perfectum sicut est a elementum modo,' dico pro materia argumenti quod C, cum fuerit generatum, erit multo perfectius quam A est modo.

Unde pro argumento in contrarium dico quod, [quando] C mixtum fuerit generatum, non componetur perfectio C praecise ex perfectionibus A et B, sed ex illis et ex forma tunc componenda ex formis A et B. Et dico tunc ultra quod nec tunc erit forma ipsius C praecise composita ex formis ipsius A et ipsius B, sed ex illis et ex infinitis partibus formae ipsius C quarum quaelibet erit forma in A, et alia a qualibet parte formae elementaris in C, eodem modo sicut ipsummet C erit compositum non solum ex elementis in C tantum, sed ex illis infinitis partibus C quarum quaelibet est corpus mixtum et alia a qualibet parte elementi in C. Et sic non procedet argumentum ulterius.

[Ad 2] Ad secundum argumentum concedo quod aliqua forma est composita ex formis elementaribus, et ex duabus formis elementaribus componitur tertia forma composita, et ex tribus quarta, ita quod tot sunt formae compositae in mixto, quot sunt combinationes elementorum in eodem mixto et non plures. Nec contra illud procedet argumentum ulterius. Nec sequitur ex isto quod consimiliter debet ex formis compositis componi alia forma composita sicut componitur ex formis elementaribus, secundum quod satis patere potest ex una responsione quam alias posui in respondendo ad secundum principale secundae quaestionis.

[Ad 3] Ad tertium argumentum respondeo, et admisso casu ibidem supposito nego istam consequentiam: "B est forma consimiliter coextensa cum C sicut C cum B, igitur eadem ratione qua B componitur ex C, C

---

13 sicut] *in mg.* P **24** tantum Z] *om.* P **36** casu Z] *om.* P

34–35 Cf. *sup.*, q. 2, p. 185.24–30.

componitur ex B." Verbi gratia sicut non sequitur ponendo A esse elementum in aliquo mixto, et B esse formam A, et arguendo sic: 'A est consimiliter coextensa cum B sicut B cum A, igitur si A componitur ex B, B componetur ex A.'

[Ad 4] Ad ultimum argumentum respondeo, et intelligendo propositionem allegatam ab auctore *Sex principiorum* prout ipse etiam eandem intelligit nego illam. Nec reputo eundem auctorem tantae auctoritatis ut omnia verba sua tamquam autentica debeant sustineri. Sed pro auctoritate Commentatoris dico quod Commentator per illam intelligit, quod nulla forma substantialis est intensibilis et remissibilis, et hoc principaliter ratione sui; sed tamen quod forma substantialis posset remitti ratione suarum qualitatum non vult Commentator negare immo asseruit, quod patet per ipsum III *Coeli et mundi* commento 67.

Expeditis dubiis sequitur quaestio.

[Ad IV]

Quaestio 3
Utrum omne scitum sciatur per causam

Utrum omne scitum sciatur per causam?

[Ordo quaestionis]

Circa istam quaestionem | sic procedam: [I] Primo ante responsionem 162rb
tangam generaliter sex principalia post responsionem ad quaestionem specialiter pertractando. [II] Secundo arguam in oppositum pro veritate responsionis probanda. [III] Tertio ponam responsionem ad quaestionem. [IV] Qua posita, tractabo praedicta principalia sigillatim iuxta modum et seriem, quae patebuntur inferius ex processu.

18 omne Z] *om.* P **18** causam] sequitur una questio *adn. in mg.* P

13 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:110–111.

[Ad I]
[Argumenta principalia]

Unde observata ista serie procedo primo ad falsitatem quaestionis probandam.

[1] Et primo sic arguam: scientiam intendi vel remitti est scitum quod non scitur per causam, igitur non omne quod scitur, scitur per causam.

[2] Secundo: aliquid esse contingens ad utrumlibet est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

[3] Tertio sic: aliquam scientiam acquiri de novo est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

[4] Quarto sic: aliquas intentiones esse in intellectu vel extra intellectum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

[5] Quinto: aliquam scientiam naturalem acquiri est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

[6] Sexto sic: aliquod falsum est scitum quod non scitur per causam, igitur etc.

[Ad II]
[Ad oppositum quaestionis]

In oppositum arguo pro veritate quaestionis probanda etc. Primo de virtute sermonis et hoc sic: omnis substantia est causa; omne scitum scitur per substantiam; igitur omne scitum scitur per causam. Et consequentia patet de se. Et minor probatur per Aristotelem VII *Metaphysicae* in textu commenti 3, et Commentatorem in eodem commento universaliter loquentes de omni substantia dicentes quod substantia est causa omnium quae sunt in praedicamentis aliis scilicet a praedicamento substantiae, et quod omnia quae sunt in praedicamentis aliis sunt propter substantiam.

Item, aliter arguo sic: omnis forma intellectiva est causa; omne scitum scitur per formam intellectivam; igitur omne scitum scitur per aliquam causam. Maior patet, quia omnis forma intellectiva aut est humana aut

---

7 esse Z] *om.* P **20** scitur Z] *om.* P **21** scitur Z] *om.* P **22** minor...Aristotelem P] antecedens probatur P **25** a *scr.*] in P

22–23 Cf. Arist., *Metaph.*, lib. VII, cap. 1, (1028a15–31), A. L., p. 132:6–23; Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 3, f. 154rb(E–F): "... substantiae sunt causae essentiae accidentium. Et accidentia non sunt nisi propter substantias. Et hoc necessarium est, quoniam, cum declaratum est, quod nomen ens dicitur de decem praedicamentis, et dignius de substantiis... ex istis igitur propositionibus concluditur, quod substantia est causa caeterorum praedicamentorum."

coelestis; et sive sic sive sic necesse est omnem formam intellectivam esse causam aliquo modo causae, secundum quod satis manifestum est. Minor patet, quia nihil est scitum nisi per formam intellectivam, cum sine operatione formae intellectivae non possit aliquid sciri, secundum quod satis manifestum est.

Secundo arguo per rationem et probo quaestionem esse veram, quia si non, pono tunc quod A sit scitum de novo, cuius scientia sit acquisita postquam A fuerit ignotum. Et arguo tunc sic: A aliquando non fuit scitum, et A modo est scitum, igitur aliqua est causa quare modo est scitum et non prius; et, si sic, igitur A est scitum per causam. Et sic contingit arguere de omni scito saltem quod scitur scientia humana de qua sola loqui est intentionis praesentis. Et consequentia prima patet, quia sic arguit Commentator VIII huius commento 7, 8, et 9 ad probandum quod primus motor non intendit movere post quietem aeternam a parte ante, ubi Commentator arguit quod, si sic foret, tunc foret aliqua dispositio in primo motore, et alio quae tunc foret causa motus sui, et | non prius. 162va

Item, aliter arguo sic: omnis scientia causatur a cognitione sensitiva, igitur omnis scientia est causa ex cognitione sensitiva. Consequentia satis manifesta est cum li 'ex' aut denotet causam partialem vel totalem. Et antecedens patet ex Lincolniense II *Posteriorum* capitulo ultimo ponente quod omnis cognitio vel omnis scientia est ex cognitione sensitiva in tantum quod—secundum Lincolniensem ibidem—*habitus primorum principiorum fuerit in nobis ex sensu per eductionem potentiae ad actum*.

Tertio arguo ad quaestionem et probo illam esse veram per auctoritates, quarum prima est Aristotelis II *Metaphysicae* in textu secundum translationem Commentatoris correspondente commento 4 quae est quod *nos non scimus veritatem absque eo quod sciamus causam rei*; et alia Aristotelis I *Posteriorum* capitulo 2 quae est quod scire est causam rei cognoscere et quoniam illius rei causa est, sic enim definit Aristoteles ibidem 'scire.'

Item, idem patet per Commentatorem I huius commento 1, cum dicat quod *omnis qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc nisi cum sciverit illud per omnes suas causas propinquas et remotas*; et etiam per Aristotelem in littera illa: *tunc enim cognoscere arbitramur*; et in alia littera secundum transla-

---

18 ex] *sup. lin.* P **21** cognitio...scientia Z] *om.* P **31** illud Z] idem P

---

13 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 7, p. 19:14–21; comm. 8, pp. 23:23–24:5; comm. 9, p. 29:13–19. **20** Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 6, p. 405:45–46. **25–26** Averr., *In Metaph. lib. II* (α), comm. 4, p. 58:13–14. **27–28** Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 2, (71b9–12), A. L., p. 7:4–7: "Scire autem opinamur unumquodque simpliciter, sed non sophistico modo qui est secundum accidens, cum causamque arbitramur cognoscere propter quam res est, quoniam illius causa est, et non est contingere hoc aliter se habere." **30** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(D). **254.32–255.1** Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a10–15), A. L., p. 7:3–7; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(D). Cf. p. 212.25–32.

tionem Commentatoris, ista videlicet *credimus enim* illud idem, secundum quod apparet per expositionem Commentatoris in commento.

[Ad III]
[Determinatio quaestionis]

Ad quaestionem respondeo et dico quod illa est vera de virtute sermonis, secundum quod probavit primum argumentum factum de virtute sermonis ad probandum veritatem quaestionis. Tamen pro intellectu quaestionis dico quod causa est duplex, quia quaedam est causa in cognoscendo et quaedam causa in essendo. 'Causam in cognoscendo' voco illam quae est causa quare aliquid cognoscitur; 'causam in essendo' voco illam quae est causa quare aliquid est. Primo modo loquitur Aristoteles de causa I *Posteriorum* capitulo 2 cum concludit primam conclusionem illius libri, dicendo quod *demonstrativa scientia est ex primis et veris et immediatis prioribus et notioribus et causis conclusionis*. Secundo modo loquitur Commentator de causa commento 1 huius libri, cum dicat illud quod prius fuerat allegatum, videlicet quod *omnis, qui dicit se scire aliquid, etc.*

Unde hic pono duas conclusiones ex quibus apparebit intellectus et solutio quaestionis. Prima est quod omne scitum per causam scitur istius sciti primo modo acceptam. Et secunda quod non omne quod scitur per causam secundo modo acceptam.

Prima conclusio satis probatur per secundum argumentum in quo prius per rationem arguebatur quaestionem esse veram. Secunda vero conclusio probatur posito quod aliqua res naturalis sciatur sive cognoscatur per effectum illius rei non cognoscendo causas eiusdem rei, cuius sunt causa materialis, causa formalis, etc. Hoc enim posito, erit ita quod aliquid scitur quod non scitur per causam istius sciti in essendo. Et ex isto sequitur secunda
162vb conclusio, videlicet quaelibet de virtute | sermonis quaestio videatur repugnare auctoritati Commentatoris I huius commento superius allegato; non tamen repugnat illi auctoritati intelligendo eam secundum quod fuit superius intellecta in expositione litterae.

---

5 Ad] responsio ad questionem *a. m. adn. in mg.* P **5** est vera Z] *om.* P **8** duplex] *Propter incisum marginis textus non est completus* P **13** et Z] *om.* P **18** Prima] conclusio prima *a. m. in mg.* P **19** Et] secunda conclusio *a. m. in mg.* P **27** quaestio Z] *om.* P

11–12 Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 2, (71b20–22), A. L., p. 7:16–18. **14–15** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(D–E).

[Ad IV]

Istis igitur quantum ad intellectum quaestionis praehabitis respondeo ad principalia improbantia quaestionem. Et nego omnia antecedentia accepta in eisdem principalibus argumentis, et hoc loquendo de causa primo modo accepta.

[Argumenta ad primum argumentum principale]

Sed contra istam responsionem arguo et adduco primum principale probando antecedens negatum istius principalis, istud videlicet: "aliquam scientiam intendi vel remitti est scitum quod non scitur per causam." Et hoc sic: aliquam scientiam intendi vel remitti est scitum; et nullam scientiam intendi vel remitti est scitum per causam; igitur etc. In probationem maioris suppono istam suppositionem, videlicet quod 'omnem scientiam sciri magis firmam vel minus firmam sit ipsam intendi vel remitti.' Ista vero suppositio satis apparet ex usu loquendi, et ex ista satis patet probatio maioris.

Unde probo minorem, istam videlicet "nullam scientiam intendi vel remitti est scitum per causam." Ad cuius probationem suppono duas conclusiones principaliter probandas in isto principali, quarum: [1] prima est quod nulla scientia intenditur; [2] et secunda quod nulla scientia remittitur.

[Argumenta pro prima conclusione]

[1a] Ad primam conclusionem arguo sic: nulla scientia in anima intellectiva intendatur; sed quaelibet scientia est scientia in anima intellectiva; igitur nulla scientia intendetur. Consequentia patet de se. Et minor patet ex intentione Aristotelis VI *Ethicorum* in 1 capitulo incipientis "*igitur*," ubi Aristoteles numerando virtutes intellectuales ponit scientiam esse unam de numero illarum et etiam esse in anima intellectiva, quod non fieret Aristoteles nisi quaelibet scientia foret in anima intellectiva. Et maiorem

8 Sed] contra responsionem *a. m. adn. in mg.* P **11** Et] prima ratio principalis *a. m. adn. in mg.* P **12** intendi...causam] *in mg.* P **12** igitur etc. Z] *om.* P **18–19** conclusiones] nota quod nulla scientia intenditur vel remittitur *a. m. adn. in mg.* P **23** Ad] prima ratio principalis *a. m. adn. in mg.* P

26 Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. I, cap. 1 [1], (1094a23–1094b27), A. L., pp. 375–376.

probo, istam videlicet quod "nulla scientia in anima intellectiva intendatur," quia si aliqua scientia in anima intellectiva intendatur, pono tunc quod A sit una scientia in anima intellectiva quae intendatur per B evidentiam nulla tamen evidentia movente ad oppositum ipsius A, et quod anima intellectiva, in qua est A, per considerationem suam de B A iuvet quantum potest ad hoc quod A intendatur per B. Et arguo tunc sic: B evidentia intendit A scientiam sine resistentia, igitur B evidentia intendit A scientiam subito. Consequens impossibile, igitur illud ex quo sequitur. Et consequentia patet, quia B evidentia, cum sit agens irrationale, agit maxima secundum maximum qua sufficit agere. Et antecedens probo, quia A non resistit B nec impedit B aliquo modo ad intendendum A, sicut manifestum est; nec anima intellectiva in qua est A impedit B ad intendendum, secundum quod patet ex casu; et, si sic, cum non possit poni aliqua resistentia quae resisteret actioni B, mediante qua B intendet A, sequitur quod B
163ra intendet A sine | resistentia, quod fuit probandum.

Si dicatur pro isto argumento quod licet B non habeat resistentiam ex A nec ex anima intellectiva in qua est ad intendendum A, habet tamen resistentiam ex corpore in quo est ista anima intellectiva aut ex aliqua parte corporis istius.

Sed contra illud arguo sic: tam B quam actio ipsius B separantur A materia eodem modo sicut anima intellectiva in qua et B et actio B separantur a materia; et, si sic, igitur B non habet aliquam resistentiam ex aliquo existente in materia, et ex isto sequitur intentum.

Si autem concedatur quod B subito intendet A—contra probo illud esse falsum. Et arguo sic: B intendit a subito, igitur B non intendit A. Consequentiam probo, quia si B intendit A subito, igitur A subito habet intensissimum gradum ad quem B sufficit intendere A, et ex isto sequitur quod B non intendit A.

Item, retento casu supposito aliter arguo sic: B intendit A, igitur B intendit A aliqua velocitate; et, si sic, igitur velocitas qua B intendit A est secundum aliquam proportionem. Consequentia patet ex intentione Commentatoris VII *Physicorum* commento 35, et commento ultimo eiusdem VII, ubi vult Commentator quod omnis velocitas in motu sive locali sive alio est secundum proportionem potentiae moventis ad resistentiam rei motae. Sed consequens est falsum, quia—sicut fuit probatum prius—B

---

10 secundum maximum] *a. m. in mg.* P **12** A] *om.* P **16** Si] responsio ad argumentum *a. m. adn. in mg.* P **20** Sed] contra responsionem *a. m. in mg.* P **21** B] existunt *add.* P **24** Si...A] *a. m. in mg.* P **26** si] A *add. sed del.* P **31** aliquam] secundum *add.* P

31–33 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 35, p. 76:11–15; comm. 39, p. 82. Cf. *inf.*, q. 8, pp. 581.4–582.4.

non habet aliquam resistentiam ad intendendum A; et, si sic, igitur non est aliqua ratio quare B magis intenderet A secundum unam proportionem quam secundum aliam. Et ex isto sequitur, cum B non intendat A secundum omnes proportiones, quod B non intendat A per aliquam proportionem; et per consequens B non intendet A aliqua velocitate finita, sed subito.

[1b] Secundo arguo ad conclusionem primam, et hoc sic: nulla scientia potest intendi per tempus velocitate uniformi vel difformi, igitur nulla scientia intendetur. Consequentia est satis manifesta. Et antecedens probo. Et probo quantum ad primam partem sui, videlicet quod nulla scientia potest intendi per tempus velocitate uniformi, quia, si sic, pono tunc quod A sit una scientia quam B evidentia per aliquod tempus terminatum ad instans intendebat et etiam in hoc instanti aliqua velocitate uniformi; et quod eadem evidentia B per aliquod tempus incipiens ab hoc instanti, quod [tempus] sit C, intendat A eadem velocitate uniformi. Et arguo tunc sic: B evidentia per tempus C intendet A velocitate uniformi, et aequali sicut B modo intendit A, igitur B continue post C instans intendet A secundum eandem proportionem secundum quam B intendit modo. Sed consequens est falsum, igitur illud ex quo sequitur. Quod autem consequens sit falsum probo, quia in quolibet instanti C temporis A erit intensior quam A est modo, et per consequens facilius intendetur quam A est modo; et, si sic, cum B evidentia non remittatur per aliquam partem C temporis, sed continue manebit aequalis, igitur B evidentia continue per C tempus velocius intendet | A quam modo. Quod autem B evidentia non remittatur per ali- 163rb
quam partem C temporis probo, quia si B evidentia remittetur per aliquam partem C temporis, cum B evidentia sit omnis evidentia quae faciet A intendi per C tempus—ut pono—, sequeretur quod A scientia remitteretur per aliquam partem C temporis ad remissionem B. Et sic sequeretur quod A simul intenderetur et remitteretur, quod est impossibile.

Item, si B continue per C tempus intendet A, cum B non possit intendere per tempus sine resistentia, igitur B continue per C habebit aliquam resistentiam ad intendendum A; et, si sic, cum B per C tempus intendet A praecise aequaliter sicut modo—secundum quod patet ex casu—sequitur quod B continue per C tempus intendet A cum aequali resistentia sicut modo. Et, si sic, pono tunc istam resistentiam esse D, et sequeretur quod D resistentia continue per totum C tempus est tanta sicut modo. Ex quo arguo sic: D resistentia continue per C tempus erit tanta sicut modo

---

1 si] *a. m. in mg.* P **4** non] *a. m. in mg.* P **7** Secundo] secunda ratio principalis *a. m. adn. in mg.* P **25–26** probo...temporis Z] *om.* (*hom.*) P **30** Item] secundo ad idem *a. m. adn. in mg.* P **34** A Z] *om.* P **36** totum] *om.* P

est, igitur B per nullam partem C temporis remittet nec diminuet aliquid de resistentia D; et, si sic, igitur B per nullam partem C temporis intendet scientiam A. Consequentiam probo, quia aliter sequeretur, cum A et D contrarientur, quod unum contrariorum posset intendi altero non remisso, et ita eadem ratione posset unum contrariorum remitti altero non intenso, quod est contra Commentatorem V *Physicorum* commento 79, ubi Commentator per 'admixtionem contrarii' intelligens intensionem contrarii dicit quod *omne quod fit minus, fit minus per admixtionem sui contrarii*.

Item, si A scientia intendetur per C tempus, cum D resistentia continue per C tempus erit maximum et praecisum impedimentum respectu A scientiae intendendo et nihilominus aequale impedimentum respectu eiusdem A sicut modo—secundum quod apparet ex casu praesupposito—, suppono igitur quod A scientia intenderetur per C tempus nulla resistentia neque impedimento respectu A de novo deperditis; et, si sic, igitur eadem ratione A scientia posset remitti econtra nulla resistentia neque impedimento A scientiae acquisitis de novo. Quod est manifeste falsum, quia si A scientia remitteretur postquam non fuerit remissa, oporteret necessario aliquod impedimentum de novo acquiri ratione, scilicet cuius impedit A scientia, tunc deberet remitti magis quam prius.

Si autem dicatur aliter ad principale quod aliqua scientia potest intendi velocitate difformi, et in hoc probo secundam partem antecedentis principalis acceptam in principio istius principali. Quam probo sic, quia si detur oppositum, pono, gratia exempli, quod aliqua scientia, quae sit A, intendatur difformiter per C tempus per B evidentiam, ita tamen quod B sit omnis evidentia quae intendet A per C tempus; et quod B intendendo A per
163va C tempus continue | remittat velocitatem suam. Et istis positis procedunt argumenta prius facta contra istam positionem sicut contra positionem priorem.

Item, aliter arguo sic posito isto casu et probo quod B non intendet A per C tempus. Et hoc sic: B continue per C tempus debilitabitur, aliter enim non remitteret B per C tempus velocitatem suam intendendo A per idem tempus; et, si sic, igitur B continue per C tempus debilius et debilius movebit ad hoc quod A sciatur; et, si sic, igitur A continue per C tempus debilius et debilius scietur, et per consequens A per C tempus continue remittetur.

---

14 suppono Z] *om.* P **14** quod Z] *om.* P **15** de Z] *om.* P **16** resistentia neque] *in mg. corr. ex* remanet P **21** Si] alia responsio *adn. in mg.* P **23** si Z] *om.* P **24** aliqua] sit *add.* P

---

6 *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I). Cf. *inf.*, q. 6, pp. 514.10–530.2.

Si autem respondeatur aliter et dicatur quod nulla scientia potest intendi per aliquod tempus velocitate uniformi neque velocitate difformi continue remittenda per illud tempus, sed quod omnis scientia quae per aliquod tempus intendetur velocitate difformi per illud tempus intendatur, contra istud arguo sic et probo, quod aliqua scientia potest remitti difformiter per aliquod tempus, ita quod velocitas per quam intendetur illa scientia continue remittetur. Ad quod probandum suppono istum casum, videlicet quod A sit una scientia scita C gradu quam B evidentia sufficiat intendere ad D gradum in duplo intensiorem C gradu; et quod E sit una evidentia quae praecise sufficiat intendere A ad gradum medium inter C et D; et quod B evidentia successive remittatur sive debilitetur per unam horam, ita quod in fine illius horae sufficiat B praecise aequaliter intendere A sicut modo sufficit E. Isto enim posito, sequitur quod B intenderet A per unam horam velocius quam E intenderet A per eandem horam, et quod B nihilominus intendet A per illam horam continue remittendo velocitatem suam postquam B in quolibet instanti posteriori illius horae minus sufficiet intendere A quam in instanti priori eiusdem; et ex illo sequitur intentum et oppositum responsionis datae.

Item, contra istam responsionem arguo et probo quod nulla scientia potest sic intendi difformiter quod velocitas qua ipsa intendetur continue intendatur sive maioretur. Quia, si sic, pono quod A sit una scientia quam B evidentia sufficiat intendere, et etiam intendatur continue velocitando motum suum et intensionem suam. Et quaero tunc: numquid sit dare gradum intensissimum ad quem B sufficit intendere A vel remissum ad quem non sufficit intendere A, ita quod ad illum gradum non sufficit B intendere A, et ad quemlibet gradum remissiorem illo sufficiet intendere? Si dicatur primo modo, pono tunc quod C sit iste gradus intensissimus ad quem B sufficit intendere | A, et quod B aliquando intendat A ad C 163vb gradum. Et arguo tunc sic: cum A fuerit intensum usque ad C gradum ex B, erit A facilius intensibilis quam prius, et B aeque sufficiens intendere A sicut prius, igitur cum A fuerit intensum usque ad C gradum intensissimum, B intendat A ulterius ad gradum intensiorem, quod est oppositum responsionis positae. Non potest dici quod B—cum A fuerit intensum ad C gradum—non sufficiet intendere A ulterius, quia cum fuerit A intensum ad C gradum contingit accipere evidentiam debiliorem B quae sufficiet intendere A ulterius. Quod probo, quia continue per intensionem movente qua B intendat A, minorabitur resistentia impeditiva intensionis A; et,

---

9 intensiorem *scr.*] intenderet P **15** horam Z] *om.* P **18** sequitur] quod *add.* P **24–25** sufficit...non] *a. m. inf. pag.* P **29** usque Z] *om.* P **31** usque Z] *om.* P **31** intensissimum Z] *om.* P **33** A Z] *om.* P **37** minorabitur...intensionis] *a. m. in mg.* P

si sic, igitur quam cito A fuerit intensum ex B, contingit acquirere ex B evidentiam debiliorem quam B quae tunc sufficiet intendere A, et per consequens cum A fuerit intensum ad C gradum, sufficiet aliquam evidentiam debiliorem quam B intendere A ulterius; et, si sic, igitur a multo fortiori B tunc sufficiet intendere a ulterius, videlicet ultra gradum C, quod fuit probandum.

Item, aliter arguo, et mutato casu priori posito, gratia exempli, quod B intendebat A per horam terminatam ad hoc instans, ita quod A iam—pono—per intensionem B sit intensum ad C gradum, et quod in principio illius horae et etiam continue per totam illam horam fuit D una evidentia aeque fortis cum B, et aequaliter sufficiens intendere A sicut B pono tunc, quod aliquis habens scientiam A numquam consideraverit de evidentia D, sed quod ipse modo incipiat considerare de evidentia D, ita [quod] D evidentia incipiat intendere A ultra C gradum. Et arguo tunc sic: si A scientia fuisset intensa ad C gradum per evidentiam D, et non per evidentiam B, tunc B sufficeret intendere A ultra C gradum eodem modo sicut iam sufficit D intendere A ultra C gradum; sed B modo est ita sufficiens ad intendendum A sicut B tunc foret postquam B non debilitatur in intendendo A; igitur B modo sufficit intendere A ultra C gradum.

Item, secundum quod patet ex casu, supposito D evidentia quae est praecise aeque fortis cum B evidentia modo sufficit intendere A, igitur B evidentia, cum sit aeque nata intendere A sicut D evidentia, sequitur quod B evidentia sufficit modo intendere A.

Item, per totam horam terminatam ad hoc instans B et D fuerunt evidentiae aeque sufficientes intendere A, igitur D modo, si sufficit intendere
164ra | A, B modo sufficit intendere A. Et ex isto casu praesupposito sequitur quod B modo sufficit intendere A ultra C gradum, et per consequens C non est gradus intensissimus ad quem B sufficit intendere A, quod fuit probandum.

Si autem respondeatur aliter ad argumentum dicendo quod est dare gradum remississimum ad quem B non sufficit intendere A—contra. Pono tunc quod iste gradus sit C, et quod A modo sit intensum D gradu, et quod tota latitudo scientiae inter C et D sit E, et quod B intendat A in una hora per primam medietatem latitudinis E, et quod deductis novis impedimentis idem B intendat A ulterius et per aliam horam. Et arguo tunc sic: B in prima hora intendet A per medietatem E latitudinis faciendo A acquirere eandem medietatem, et B in secunda hora intendet A aequaliter vel velocius quam in prima hora, igitur B in secunda hora intendet A per

---

1 ex B Z] *om.* P **12** tunc Z] tamen P **12** aliquis *scr.*] A P **16** B] non *add. sed del.* P **19** sufficit] modo *add.* P

secundam medietatem E latitudinis; et, si sic, igitur in fine illarum duarum horarum A erit intensum C gradu ex B; et, si sic, igitur B sufficit intendere A ad C gradum ad hoc inclusive, quod est oppositum responsionis positae.

Item, cum A fuerit intensum ex B secundum primam medietatem E latitudinis, pono quod B postea—cum consimilibus circumstantiis et eisdem cum quibus A fuit intensum ex B per primam medietatem E latitudinis—intendat ulterius A. Et quaero tunc: an B desinet intendere A antequam fuerit A intensum ad C gradum, vel B intendet A ad C gradum? Si dicatur secundo modo habetur propositum, videlicet quod C non est gradus remississimus ad quem B non sufficit intendere A. Si vero dicatur primo modo—contra. Pono tunc, gratia exempli, quod B non desinat intendere A, et quod gradus, quo modo intensus est, distet per certam latitudinem A gradu C. Et arguo tunc sic: B modo est tantae potentiae vel maioris sicut prius ad intendendum A, et A postquam non est adhuc intensum C gradu, est intensibile ex B consimiliter sicut prius, igitur B ulterius intendet A versus C gradum. Et sic contingit probare quod B non desinet intendere A quousque A fuerit intensum C gradu.

Item, B sufficit intendere A per totam E latitudinem; et, si sic, cum B non possit intendere A per totam E latitudinem nisi B intendat A ad C gradum, sequitur quod B sufficit intendere | A ad C gradum. Quod autem 164rb
B sufficit intendere A per totam latitudinem E probo, quia B ad quemlibet gradum intrinsecum E latitudinis sufficit intendere A; et, si sic, cum intenso A ex B ad unum gradum intrinsecum E latitudinis magis sufficiat B intendere A quam prius, sequitur quod B sufficit intendere A per totam latitudinem E; et ex isto sequitur intentum, videlicet quod B sufficit intendere A ad C gradum.

[1c] Tertio arguo ad primam conclusionem et probo quod nulla scientia intenditur. Quia, si sic, pono tunc quod A sit scientia istius propositionis 'omnis homo est risibilis' quam sciat Socrates sub C gradu, et quod B sit scientia istius propositionis 'omnis homo est animal rationale mortale' quam sciat idem Socrates sub gradu C similiter; et pono ulterius quod ceteris existentibus paribus Socrates aequaliter consideret de A et de B, et quod A et B convertuntur, et quod A mediante consideratione Socratis intendat B. Quibus positis, arguo sic: A intendet B; et A non desinet intendere B; igitur A intendet B in infinitum. Sed consequens impossibile, igitur illud ex quo sequitur. Et minorem probo, quia si A aliquando desinet intendere B, ponatur igitur quod A in instanti E desinet intendere B. Et arguo tunc sic: A et B continue ante E instans et in E instanti erant

---

7 latitudinis] et *add.* P **28** Tertio] tertia ratio prin[cipalis] *a. m. adn. in mg.* P **33–34** et...convertuntur Z] *om.* P **36** in] *om.* P

aeque intensa, igitur, si stante aequalitate intensionis A et B possit A continue ante E instans intendere B, sequitur eadem ratione quod A poterit in E instanti intendere B. Et per idem argumentum contingit probare quod A numquam desinet intendere B. Si autem dicatur ad istud argumentum quod A et B non erunt continue aeque intensa, sed quod B continue erit intensius quam A—contra: A et B convertuntur et sunt modo aeque intensa—secundum quod apparet ex casu supposito—et etiam quamdiu A intendet B, B et A convertentur, et non sit aliqua ratio quare A intenderet B quin consimili ratione B deberet aequaliter intendere A, quod apparet ex casu supposito.

Aliter tamen potest dici in principio argumenti quod A non potest intendere B neque B A, eo quod A et B sunt aeque intensa—contra: si sic, igitur ad hoc quod A intenderet B, oporteret quod A foret intensius quam B. Et ita sequeretur eadem ratione quod omnis scientia quae intenderet aliquam foret intensior scientia intensa per eam. Et ita sequeretur quod semper scientia conclusionis scita per scientiam praemissarum foret remissior
164va quam scientia | praemissarum, quod est falsum, quia scientia conclusionis scitur per omnes evidentias per quas scitur scientia praemissarum, et nihilominus per scientiam praemissarum.

Item, per Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 2 scientia conclusionis in demonstratione est scientia proprissime dicta, quae non forent sic, si universaliter scientia praemissarum foret intensior scientia conclusionis.

Aliter potest dici ad argumentum quod A non potest intendere B, non ideo quia A et B sunt aeque intensa, sed quia nulla scientia potest intendere aliam, immo ad hoc quod aliqua scientia intendatur oportet eam intendi per discursum.

Sed contra istam responsionem arguo sic: aliqua scientia potest efficere aliam; sed facilius [est] intendere scientiam quam efficere illam; igitur aliqua scientia potest intendere aliam. Consequentia et minor satis apparent de se. Et maior patet per Lincolniensem II *Posteriorum* capitulo 2, ubi dicit Lincolniensis quod *scientia praemissarum est efficiens sicut origo scientiae conclusionis et quod scientia praemissarum in anima videtur gignere scientiam conclusionis*, quae non forent vera nisi scientia conclusionis efficeret scientiam praemissarum.

[1d] Quarto arguo ad primam conclusionem et probo quod nulla scientia intendetur. Quia, si sic, pono quod A sit una scientia in anima Socratis

---

6 A Z] *om.* P **21** proprissime Z] proprie P **23** B] *rep.* P **29** intendere Z] efficere P **30** patet Z] *om.* P **35** Quarto] ad principale quarto *a. m. adn. in mg.* P

---

20 Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 12, p. 188:1–8. **30** Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 2, p. 101:49–52.

quam intendat B evidentia. Et arguo tunc sic: B intendit A, igitur B intendit A cum aliqua resistentia; et sic, cum nulla possit poni resistentia cum qua B intenderet A nisi resistentia alicuius evidentiae motivae ad oppositum istius A, sequitur quod B intendet A cum resistentia tali. Et, si sic, pono tunc quod C sit talis evidentia sic resistens intensioni per quam B intendit A. Et quaero: an C evidentia moveat Socratem ad oppositum A vel non? Si non, igitur C non impedit Socratem aliquo modo ad sciendum A; et, si sic, igitur B praecise aequaliter intendit sicut ipsum intenderet A, si C non foret; et per consequens C non resistit intensioni per quam B intendit A. Et si dicatur quod B C movet Socratem ad oppositum—contra: si sic, igitur Socrates movetur ad oppositum A, et ita cum Socrates moveatur ad A, sequitur quod Socrates simul movetur ad opposita.

Item, si C moveat Socratem ad oppositum A, cum C non possit movere Socratem ad oppositum A nisi faciendo Socratem aequaliter adhaerere opposito ipsius A, sequitur quod A facit adhaerere Socratem aliqualiter opposito ipsius A, et ex isto sequitur quod Socrates non scit A. Et per idem argumentum contingit probare quod nulla scientia remittatur.

[Argumenta pro secunda conclusione]

[2a] Ad secundam conclusionem principalem arguo et probo quod nulla scientia remittitur, quia, si sic, cum remissa aliqua scientia B ad unum gradum sit facilius remittere eandem, ulterius sequitur quod aliqua scientia | potest sic remitti quod tandem deperderetur totaliter. Et, si sic, 164vb pono tunc quod A sit una scientia quae, gratia exempli, remittatur per oblivionem propter defectum considerationis de illa scientia quousque eadem fuerit totaliter deperdita; et pono cum isto quod nulla alia evidentia moveat ad oppositum ipsius A, neque faciat A aliquo modo remitti. Et arguo tunc sic: A remittitur; et A nulla velocitate finita remittitur; igitur A remittitur velocitate infinita. Minorem probo sic, et pono quod remissio qua remittitur A est sine resistentia, igitur remittitur infinita velocitate. Et antecedens probari potest per illa quae superius fuerant tacta in primo argumento ad primam conclusionem principalem, et hoc supponendo quod omnis scientia sit in anima intellectiva separata a materia, et per consequens est minor probanda. Quam probo aliter arguendo sic: nihil remittit A, igitur nihil remittit a secundum aliquam proportionem. Antecedens

3 B] *in mg.* P **10–11** contra...A] *in mg.* P **12** moveatur Z] *om.* P **19** Ad] ad principale quinto hic arguit quod nulla scientia remittitur prima ratio *a. m. adn. in mg.* P **23** A] una A sit B *add. sed del.* P **25** alia *scr.*] A **28** quod *scr.*] sic P

31 Cf. pp. 256.23–257.8.

patet, quia nulla evidentia movet ad oppositum A remittito A, secundum quod patet ex casu supposito, neque anima intellectiva, in qua est A, remittit A, cum eadem anima sit causa praecipua quare A scitur et etiam nata [est] considerare A; nec potest dici quod aliquod existens in materia remittit A, cum A sit separatum ab omni materia; et per consequens cum non possit poni aliquid aliud quo remittatur A, sequitur quod nihil remittit A; et per consequens cum A remittitur—secundum quod patet ex casu supposito—sequitur quod A remittitur sine proportione aliqua. Et ex isto sequitur ultra quod A non remittitur aliqua velocitate finita, cum omnis velocitas sit secundum proportionem potentiae motoris ad potentiam rei motae.

Item, dato quod A potest remitti aliqua velocitate finita, et hoc per solam oblivionem—secundum quod patet ex casu supposito— sequitur eadem ratione quod A potest intendi per solam considerationem. Et ita sequitur quod homo sine aliqua evidentia posset per considerationem suam ad placitum intendere quamlibet scientiam suam, et hoc ad quemcumque gradum voluerit, quod est falsum.

Item, ad probandum aliter in casu supposito: "A non remittitur aliqua velocitate finita" suppono cum casu supposito quod C sit una scientia in anima intellectiva Socratis, et quod C sit scientia aeque intensa cum A similiter existente in anima intellectiva Socratis, et quod E sit una evidentia motiva ad oppositum istius A quod remittat C; et pono omnia esse principia quantum ad remissionem C et A, hoc excepto quod C remittatur per evidentiam motivam ad oppositum C, et quod A | solum 165ra modo remittatur per oblivionem. Istis positis, sequitur necessario quod E velocius remittet C quam remittetur A; et, si sic, igitur eadem ratione E quantumcumque debilitetur, velocius remittet C quam remittetur A; et, si sic, cum E possit sic in infinitum debilitari ita quod in infinitum tardet intensionem scientiae mediante qua E intendet C, sequitur quod A remittetur tarditate infinita; et ex isto sequitur quod A non remittetur aliqua velocitate finita.

Item, si A remittetur aliqua velocitate finita, quantamcumque remissione facta in A, erit A facilius remissibile quam prius; et, si sic, sequitur quod A continue remitteretur velocius et velocius, quod tamen falsum est, cum A non remittetur ab aliquo nec aliquibus, et sic nec secundum proportionem aliquam nec aliquas.

Si dicatur aliter in principio argumenti quod nulla scientia potest remitti per oblivionem—contra: dato isto, sequitur quod nulla posset esse oblivio

---

14 eadem ratione Z] *om.* P **28** E] sic *add. P* **32** aliqua Z] *om.* P **32–33** quantamcumque remissione Z] cum quamcumquae P **33** et...sic Z] *om.* P **34** continue Z] scientiae P

alicuius sciti, quod est expresse contra Aristotelem et Commentatorem in *De memoria et reminiscentia*.

Item, dato isto sequitur quod quilibet habens aliquam scientiam continue sciret illam aequaliter, sive actualiter consideraret sive non de illa, cuius oppositum saepius experitur quilibet in se ipso.

[2b] Secundo arguo ad secundam conclusionem et probo quod nulla scientia remittatur. Quia dato quod aliqua scientia remitteretur, pono quod A sit una scientia scita a Socrate per evidentiam B quae intendebat A scientiam usque ad hoc instans; et quod in hoc instanti aut immediate post hoc instans adveniat una nova evidentia motiva ad oppositum A quae sit multo debilior quam est evidentia B, et quod illa evidentia sit C; et quod idem C incipiat remittere A scientiam. Quibus positis, probo quod A simul intendetur et remittetur. Et arguo sic: C per tempus immediatum huic instanti remittet A; et B per tempus immediatum huic instanti intendet A; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo, quia B per tempus immediatum huic instanti magis sufficiet intendere A quam C etiam per idem tempus sufficiet remittere A, cum C sit evidentia multo debilior quam B; et per consequens si C per tempus immediatum huic instanti remittet A, igitur a multo fortiori B per idem tempus intendet A.

Si autem respondeatur in principio argumenti aliter negando casum et dicendo quod non est probabile quod C remittet a B existente evidentia fortiori quam C—contra: adveniente C evidentia remittetur A; et non nisi per C; igitur etc. Maiorem probo, quia adveniente C evidentia A scietur remissius quam prius, tunc enim totum impedimentum respectu A scientiae erit magis quam prius iuvamentum respectu A scientiae, vel aequale sicut prius, aut minus quam prius.

Item, adveniente C evidentia minus sufficit B evidentia facere Socratem adhaerere scientiae A, eo quod | tunc B evidentia habebit novam resistentiam ex C evidentia prius non habitam; et, si sic, igitur cum casu supposito, tunc Socrates minus adhaerebit scientiae A; ex quo sequitur quod tunc A scientia erit minus firma, et etiam remissior quam prius. 165rb

[2c] Tertio arguo ad secundam conclusionem et probo quod nulla scientia remittitur. Quia, si sic, pono tunc quod Socrates sciat istam propositionem 'Deus est' quae sit C, et istam propositionem 'Socrates scit est C' quae sit D significans praecise Socratem scire C, et quod scientia C propositionis sit A, et scientia D propositionis sit B, et quod B sit scientia intensior quam sit A. Quibus positis, pono ulterius quod A et B remittantur

---

6 Secundo] secunda ratio nota bene *a. m. adn. in mg.* P **9** aut] *sup. lin.* P **25** vel Z] *om.* P **32** Tertio] tertia ratio *adn. in mg.* P **36** propositionis] et *add.* P

1–2 Cf. Averr., *De mem.*, (*V. V.*), pp. 59–60.

ad hoc aequaliter praecise, ita quod A scientia remittatur quousque A non fuerit scientia, et etiam B remittatur quousque non fuerit scientia. Et arguo tunc sic: antequam scientia B erit totaliter deperdita, A erit scientia totaliter deperdita, igitur B erit scientia quando A non erit scientia; et, si sic, igitur D propositio erit scita quando C propositio non erit scita; et, si sic, igitur D propositio erit scita quando D propositio erit falsa. Consequentia patet ex casu, quia quam cito Socrates non sciet C, erit falsum 'Socrates sciret C,' ex quo etiam sequitur, tunc D foret falsum. Si autem dicatur pro isto argumento quod aeque cito deperdetur scientia A et scientia B—contra: latitudo scientiae B maior est quam latitudo scientiae A, eo quod B est scientia intensior quam A, secundum quod [patet] ex casu; et, si sic, cum A scientia et B scientia ab eodem instanti remitterentur aequaliter quousque totaliter deperdantur, sequitur quod citius deperdetur tota latitudo scientiae A quam tota latitu[do] scientiae B, ex quod sequitur quod B scientia erit scientia quando A scientia non erit scientia.

Aliter potest responderi in principio negando casum suppositum et dicendo quod non est possibile quod B scientia sit intensior quam A scientia. Contra: possibile est quod B scientia sit remissior quam A scientia, possibile enim est D sciri remissius quam C, secundum quod probabo; et, si sic, tum possibile sit B scientiam, postquam fuerit remissior A scientiae, intendi per aliquam evidentiam quousque fuerit aeque intensa cum A, licet tamen A non intendatur, secundum quod probo. Similiter sequitur eadem ratione quod B scientia posset per consimilem evidentiam aut per plures consimiles evidentias intendi quousque fuerit intensior A, licet A non intendatur. Quo posito in esse, habetur propositum. Quod autem possibile sit D sciri remissius quam C probo, quia possibile est C sciri aliquo gradu scientiae multo intenso non scito D, possibile enim est C sciri, D non existente; et, si sic, cum possibile sit D incipere per gradum scientiae remittere aut intendere sciri postquam non fuit scitum, manente tamen C continue scito sub aliquo gradu scientiae multum intenso, sequitur quod
165va est possibile D aliquando sciri minus quam C, quod fuit | probandum.

Quo probato, probo ultra quod possibile est B scientiam, postquam fuerit remissior A scientia, intendi quousque fuerit aeque intensa cum A, licet A non intendatur. Aliter enim sequeretur quod intensa B scientia intenderetur A scientia, et ita sequeretur quod numquam A et B possunt esse aeque intensae scientiae, nisi forte dicatur quod B scientia intenderetur velocius quam A, et sic quod B scientia—licet ipsa et A simul

---

1 hoc] quod *add.* P **5** scita] et *add. sed del.* P **6** erit] o(?) *in mg.* P **14** A...scientiae] *in mg.* P **16** casum] *in mg. corr. ex* secundum P **20** scientiae *scr.*] scient P **26** C *scr.*] A P **29** aut] *a. m. in mg.* P **32** est] *sup. lin.* P

intendantur—potest fieri aeque intensa cum A. Sed hoc dato sequitur illud quod est principaliter intentum, videlicet quod B scientia potest esse intensior A scientia, quia si B scientia potest intendi velocius quam A, et sic in aliquo tempore attingere ad gradum in A, et [A] per idem tempus intenso tardius quam B, sequeretur quod B posset per maius tempus intendi et attingere ad gradum intensiorem gradu in A, et sic fieri intensius A.

[2d] Quarto ad secundam conclusionem [arguo], et dato opposito illius consequentis, pono quod Socrates sciat istam copulativam 'Deus est et aliquid est' cuius secundam partem quae [est] 'aliquid [est]' sciat Socrates intensius quam partem quae est 'Deus [est],' et quod A sit scientia quam Socrates habet de tota ista copulativa, et C scientia quam Socrates habet de secunda parte illius copulativae, et B scientia quam Socrates habet de prima parte illius copulativae quae sit multo remissior scientia quam C. Quibus positis, pono ulterius quod A scientia et B scientia aequaliter remittantur per D horam incipientem ab hoc instanti, ita quod in fine D horae B scientia totaliter deperdatur. Et probo istam conclusionem, videlicet quod 'aliqua copulativa scitur cuius altera pars non scitur.' Ad cuius probationem arguo sic: in fine D horae manebit scientia A, corrupta scientia B, igitur in fine D horae scietur copulativa cuius A est scientia, non scita parte eiusdem copulativae. Consequentia patet ex casu. Et ex consequente sequitur conclusio probanda. Quod etiam in fine D horae manebit A scientia probo, quia a scientia [est] intensior B scientia, et per consequens latitudo A scientiae maior est quam latitudo B scientiae; et, si sic, cum tanta latitudo praecise deperdetur de A scientia per D tempus, eo quod per idem tempus A et B remitterentur aqualiter, sequitur quod aliqua latitudo A scientiae manebit in fine D temporis; sed tunc non manebit aliqua latitudo B scientiae; igitur A scientia erit scientia quando B scientia non erit scientia, et ex isto sequitur intentum. Si dicatur pro isto argumento quod A scientia non est intensior quam B scientia, sed aeque intensa cum B scientia—contra: A scientia habetur per plures evidentias quam B habetur, igitur etc. Assumptum probo, quia A scientia habetur per omnes evidentias per quas habetur B scientia, et per aliquas evidentias fortiores per quas habetur C scientia, cum scientia A componitur ex scientia B et C, et eodem modo sicut copulativa, cuius A est scientia, componitur ex prima parte sua, cuius B est scientia, et ex secunda parte sua, cuius C | est scientia; et, si sic, igitur A scientia est intensior B scientia. 165vb

---

8 Quarto] quarta ratio *a. m. adn. in mg.* P **16** incipientem *scr.*] incipiente P **26** remitterentur] est quae *add. sed del.* P **28** scientia *scr.*] scientiae P **33** per...evidentias] *a. m. in mg.* P **34** C scientia] *in mg.* P

Item, licet C scientia foret remissa ad gradum B scientiae, adhuc A forma foret aeque intensa sicut B scientia; sed A scientia modo est intensior quam ipsa tunc foret postquam A scientia modo habetur per plures et evidentias fortiores quam tunc haberetur; igitur A scientia modo est intensior quam B scientia.

[2e] Quinto arguo ad secundam conclusionem, et dato opposito istius conclusionis pono quod A sit una scientia intensa ulterius intensibilis quae etiam poterit remitti per aliquam latitudinem quousque ipsa non fuerit scientia. Et quaero: An sit dare maximam latitudinem per quam A potest remitti, vel minimam per quam non? Si dicatur primo modo, sit tunc illa latitudo B. Et arguo tunc sic: per tantam latitudinem potest A remitti per quantam potest A intendi; sed per maiorem latitudinem potest A intendi quam per B; igitur etc. Maior patet, quia intenso A per aliquam latitudinem potest A remitti econtra quousque eadem latitudo totaliter deperdatur. Et minorem probo, quia cum fuerit intensum per B latitudinem, contingit accipere aliquas novas evidentias quae cum prioribus sufficient intendere A magis quam prius, et sic per maiorem latitudinem quam est latitudo B. Si autem dicatur quod est dare minimam latitudinem per quam A non potest remitti, ita quod per illam non potest A remitti et per quamlibet minorem potest aut per cuilibet minori aliquam aequalem, pono tunc quod illa latitudo sit C, et quod B sit latitudo composita ex tribus C terminatis ad citra gradum intensissimum C latitudinis exclusivum. Et arguo tunc sic: A potest intendi per latitudinem maiorem C, igitur A potest remitti per latitudinem maiorem C. Assumptum probo sic: A potest intendi per aliquas evidentias finitas per totam D latitudinem, igitur A potest per evidentias in duplo plures aeque fortes intendi per duplam latitudinem ad D. Et sic sequitur intentum nisi forte negatur consequentia, dicendo quod licet aliquae evidentiae possunt intendere A per D latitudinem, non tamen possunt in duplo plures evidentiae et aeque fortes intendere A per duplam latitudinem, eo quod non possunt esse evidentiae in duplo plures et aeque fortes cum talibus evidentiis ad intendendum A.

Contra probo quod hoc sit falsum, quia pono, gratia exempli, quod tres evidentiae sibi invicem aequales sufficiant intendere A per D latitudinem, et quod [sint] aliae tres evidentiae convertibiles et aeque sufficientes intendere A per D latitudinem. Istis enim positis, sequitur quod sex evidentiae congregatae ex primis tribus et secundis tribus evidentiis possunt
166ra intendere A per duplam | latitudinem ad illam per quam possunt primae tres de numero illarum intendere A, cum potentia intensiva illarum sex

---

6 Quinto] quinta ratio *a. m. adn. in mg.* P **7** conclusionis] quia *add. sed del.* P **19** A] *in mg.* P **25** aliquas *scr.*] aliquod P **28** possunt *scr.*] post sicut P

evidentiarum sit dupla ad potentiam intensivam illarum trium, et sic sequitur intentum.

Item, posito quod E sit gradus intensissimus C latitudinis exclusivus arguo sic: A potest intendi ad quemlibet gradum latitudinis citra gradum E, igitur A potest intendi per totam C latitudinem.

Item, A potest sciri sub E gradu, igitur A potest intendi ad E gradum. Assumptum probo, quia A potest credi sub E gradu. Et hoc probo sic: aliquod falsum potest credi sub E gradu, et sub gradu intensiori quam E; sed A postquam est scientia alicuius verbi potest credi ita necesse sicut aliquod potest credi; igitur A potest credi sub E gradu. Et sic, cum A non possit credi intensius quam idem A potest sciri, sequitur quod A potest sciri E gradu; et ex isto sequitur quod A potest intendi ad E gradum et per C latitudinem; et sic sequitur quod A potest remitti per C latitudinem, quod fuit probandum.

(2f) Sexto arguo ad secundam conclusionem, et dato opposito istius conclusionis probo quod eadem scientia simul intenditur et non intendetur. Ad quod probandum suppono istam suppositionem quam probo postea, videlicet quod 'omnis scientia sit propositio scita.' Qua supposita, pono quod A sit una scientia in anima intellectiva Socratis, et quod A sit ista propositio 'albedo est color' cuius subiectum et praedicatum continue remittantur, quod est possibile cum subiectum et praedicatum, scilicet A propositionis, sunt intentiones intensibiles et remissibiles; et pono ulterius quod Socrates continue magis et magis sciat A. Istis autem positis, sequeretur quod Socrates continue sciet A intensius et intensius. Et ex isto sequeretur quod continue intendetur A scientia, quam nihilominus probo non intendi. Et hoc sic: ista propositio 'A non intendetur'; et ista propositio 'A est ista scientia A'; igitur ista scientia A non intendetur. Maior patet, quia ista propositio 'A est' subiectum et praedicatum et copula [sunt] quae non intenduntur, eo quod duo istorum scilicet subiectum et praedicatum non intenduntur; ex quo sequitur quod A scientia non intendetur, et sic sequitur intentum. Aliter respondetur negando suppositionem suppositam et dicendo quod scientia non est propositio scita et habitus in anima. Et ista responsio fundatur super Aristotelem in *Praedicamentis*, ubi Aristoteles in capitulo de qualitate ponit scientiam esse habitum, et Aristoteles in

---

3 exclusivus] et *add.* P **9–10** ita...credi] *in mg.* P **15** Sexto] sexta ratio *a. m. adn. in mg.* P **15** istius] ad *add. sed del.* P **19** et Z] *om.* P **24** A Z] *om.* P **27** Maior patet Z] manifeste P **29–30** eo...intenduntur] *om.* (*hom.*) P **34** Aristoteles in Z] *om.* P

17–18 Cf. Ockh., *Exp. sup. VIII lib. Phys.*, prol. § 4, p. 11. **33** Cf. Arist., *Cat.*, cap. 8, (8b28–35), A. L., pp. 23:25–24:6. **270.34–271.1** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 20, p. 49:5–9.

VII *Physicorum* in textu commenti 20, ubi ponit scientiam esse habitum in anima intellectiva.

Sed contra: data ista responsione, cum talis habitus potest esse nulla propositione existente, sequitur quod aliqua scientia potest esse nullo vero existente, et ita non omnis scientia fuerit verorum, cuius oppositum patet per Aristotelem et Lincolniensem II *Posteriorum* capitulo ultimo, ubi volunt Aristoteles et Lincolniensis quod omnis intellectus et | scientia est 166rb verorum et solum modo verorum. Et eodem modo contingit arguere quod scientia non est ipsa anima intellectiva.

Item, dato quod scientia foret habitus in anima intellectiva, sequerentur ista inconvenientia quae tacta fuerunt superius in primo argumento facto ad primam conclusionem et primo argumento facto ad secundam conclusionem. Et ideo forte dicitur quod licet scientia sit habitus, non tamen est habitus in anima intellectiva, sed in virtute morali sive materiali.

Sed contra: si sic, igitur scientia foret extensa ad extensionem materiae. Ex quo sequitur ultra quod habens unam scientiam haberet infinitas non consimiles, cum partes scientiae coextensae non possint poni aliae quam scientiae et omnes consimiles cum scientia cuius sunt partes; et, si sic, tunc aliqua infinita possent sciri, quod est contra Aristotelem I *Physicorum* in textu commenti 35 et Commentatorem in illo commento.

Item, dato quod aliqua scientia foret extensa in virtute materiali, sequitur quod ista foret otiosa, cum habens istam scientiam potest esse aeque sciens per medietatem istius scientiae sicut per totam istam scientiam.

[2g] Septimo arguo ad secundam conclusionem, et dato opposito illius pono quod A sit una scientia quae remittatur quousque non fuerit scientia. Et quaero: An sit dare primum instans in quo A non erit scientia, aut ultimum in quo erit scientia? Si dicatur primo modo, tunc sequitur quod non est dare gradum debilissimum latitudinis A scientiae; et ita sequitur quod non sit dare primum instans in quo A fuit scientia nisi ponatur gradum scientiae fortiorem acquiri ante gradum debiliorem eiusdem scientiae, quod non est possibile. Et tunc arguo sic ulterius: non est dare gradum debilissimum A scientiae, igitur non est dare primum instans in quo A fuit scientia. Ex quo sequitur ista conclusio quod 'aliqua propositio est credita sine haesitatione quae non scitur,' quae conclusio non est

---

1 habitum Z] *om.* P **9** anima Z] *om.* P **14** morali sive Z] *om.* P **24** Septimo] septima ratio *a. m. adn. in mg.* P **32** gradum Z] *om.* P

---

6 Cf. Arist., *Anal. post.*, lib. II, cap. 19, (100b8–17), A. L., pp. 281:30–282:38; Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 18, p. 272:265–268. **11–13** Cf. pp. 256.23–257.8; 264.19–265.17. **19–20** Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 35, f. 23rb(F): "... omne quod est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantum non scibile, et omne, quod est infinitum in forma est quale non scibile."

vera. Et quod haec conclusio sequatur, aut saltem quod haec conclusio sit possibilis satis patet, posito quod A sit scientia mediante qua scitur B propositio, quae quidem propositio in C instanti incipit sciri, ita quod—iuxta responsionem datam—in C instanti non sciebatur B propositio. Isto enim posito, sequitur quod B propositio non fuit scita in C instanti, et quod A scientia non fuerit habita de B propositione in C instanti; et, si sic, cum in C instanti fuit B propositio credita sine haesitatione, sequitur tunc quod aliqua propositio fuit credita sine haesitatione quae tunc non fuit scita. Quod autem in C instanti fuit B propositio credita sine haesitatione probo. Quia, si non, tunc in C instanti fuisset B propositio credita cum haesitatione; et, si sic, tunc aliqua pars illius haesitationis fuisset deperdenda post C instans, et sic immediate post C instans fuisset A scientia B propositionis, quod est | oppositum positi. 166va

Si autem dicatur aliter quod est dare ultimum instans in quo A erit scientia—contra: si sic, ponatur tunc quod idem instans erit C, et detur quod A erit scientia in C instanti et non immediate post C instans. Quod tamen probo esse falsum et ad hoc probandum quaero: an tota latitudo A erit corrupta in C instanti, vel aliqua pars illius manebit in C instanti? Si dicatur secundo modo, cum illa pars non possit subito deperdi, sequitur quod A erit scitum per tempus post C instans, quod est oppositum positi. Si autem dicatur primo modo—contra: si sic, igitur in C instanti A non erit scientia, vel sequitur quod aliqua erit scientia quando quaelibet pars suae latitudinis erit corrupta. Et ita eadem ratione potest esse aliqua caliditas quando tota sua latitudo foret corrupta, quod non est verum.

[2h] Octavo arguo ad secundam conclusionem, quia dato opposito illius, quod cum omnis remissio scientiae sit successiva, sequitur quod aliqua scientia posset remitti successive. Ex quo sequitur ulterius quod in scientia potest esse motus et etiam in anima intellectiva, quod est expresse contra Commentatorem et Aristotelem VII *Physicorum* commento 20.

Et per hoc idem probari potest prima conclusio, videlicet quod nulla scientia intendetur, secundum quod modo probatur secunda conclusio, videlicet quod nulla scientia remittitur. Et ideo forte responderetur aliter in principio istius principalis concedendo tam primam conclusionem quam secundam.

Sed contra istam responsionem arguo: quia cum scientia sit habitus—secundum quod fuit superius allegatum—sequitur quod aliquis habitus est qui non possit intendi et remitti. Et ita, cum idem sit iudicium de uno

---

4 sciebatur Z] sciebat P **12** C Z] *om.* P **15** detur] sequeretur P **25** Octavo] octava ratio *a. m. adn. in mg.* P **32** ideo Z] *om.* P **35** cum Z] *om.* P

---

29 Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 20, p. 47:5–6.

habitu et de quolibet habitu, sequitur quod nullus habitus potest intendi nec remitti. Et hoc forte conceditur eo quod Aristoteles intendit declarare VII *Physicorum* in textu commenti 17, 18, et 20.

Sed contra: si sic, cum omnis virtus moralis sit habitus—secundum quod apparet ex Aristotele II *Ethicorum* in 1 capitulo "*post hic aut quid est virtus*"—, sequitur quod nulla virtus moralis intenditur vel remittitur.

Sed contra istud multa possent argui, quae propter brevitatem omitto. Et adduco unam auctoritatem quam ponit Aristoteles VI *Ethicorum* capitulo 1, ubi Aristoteles per 'habitus' intelligens virtutes morales, dicit quod *in dictis habitibus est quoddam signum ad quod respicientes rationem habentes, intendunt habitus suos et remittunt*. Hoc autem non foret verum nisi habitus et virtus moralis potest intendi et remitti.

Item, dato quod nulla scientia intendatur vel remittatur, sequitur quod nulla scientia suscipit magis aut minus, et ita sequitur quod nulla scientia foret magis scientia quam alia, quod est contra Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 2, ubi Lincolniensis, distinguendo de scientia, dicit *aliquam scientiam esse proprie dictam et aliquam magis proprie et aliquam propriissime dictam*; quod non foret verum nisi scientia susciperet magis et | minus. 166vb

Item, si nulla scientia intendatur vel remittatur, igitur nulla scientia praemissarum est intensior quam scientia conclusionum; et ita sequitur quod nullae praemissae magis sciuntur quam conclusiones scitae per illas praemissas, quod est contra Aristotelem et Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 2 allegato.

Item, si nulla scientia intendatur vel remittatur, sequitur quod aeque fortis foret scientia in primo instanti in quo foret acquisita sicut umquam postea; et, si sic, tunc sequitur quod aeque difficile foret amovere scientiam in primo instanti in quo foret acquisita sicut umquam postea. Quod non est verum, quia in primo instanti acquisitionis scientiae, postquam tunc primo corrumpetur tota latitudo haesitationis oppositae illi scientiae, contingit accipere aliquam evidentiam quae in eodem instanti sufficiet inducere aliquam haesitationem, et sic amovere scientiam acquisitam quam

---

7 contra Z] *om.* P **14** aut] *sup. lin. corr. ex* et P **14** sequitur quod Z] *om.* P **15** magis scientia Z] scientia una P **25** sequitur quod Z] aut P **31** instanti Z] *om.* P

2–3 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 17, p. 41:18–24; comm. 18, p. 42:5–11; comm. 20, p. 50:7–9. **5–6** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. II, cap. 1 [1], (1103b23–25), A. L., p. 397:16–18. **8–9** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. VI, cap. 1 [1], (1138b20–22), A. L., p. 478:5–7. **15–16** Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 99:9–10: "Sed non lateat nos quod scire dicitur communiter et proprie et magis et maxime proprie." **23–24** Cf. pp. 263.30–34, 239.3–11.

tamen non sufficiet sic facere postea, quamdiu fuerit consideratum de illa scientia acquisita.

Item, dato quod nulla scientia intendatur vel remittatur, sequitur ista conclusio quod 'aliqua scientia modo est scita solum modo per unam evidentiam quae postea scietur per eandem et nihilominus per aliquam aeque fortem et alterius speciei, et tamen ceteris paribus ista scientia non erit intensior tunc quam est modo.' Ad cuius probationem pono quod A sit una scita scientia solum modo per B evidentiam quae postea ceteris paribus scietur per B evidentiam et per C evidentiam aeque fortem et alterius speciei. Hoc autem posito et data responsione praedicta, sequitur manifeste conclusio probanda. Et ex ista sequitur ulterius una alia conclusio impossibilis, ista videlicet quod 'aeque facile foret corrumpere scientiam scitam per plures evidentias sicut scientiam scitam per evidentias pauciores,' et hoc ceteris existentibus paribus.

Item, aliter arguo sic: dispositio ad scientiam intenditur, aliter enim non foret unus magis dispositus ad scientiam quam alius, et uno tempore quam alio, nec post doctrinam quam ante, igitur eadem ratione scientia intenditur. Probo consequentiam, quia dispositio non intenditur vel remittitur nisi propter hoc quod aliquis magis vel minus disponitur per illam. Et per consequens, cum per aliquam scientiam potest aliquis esse magis sciens et minus sciens in diversis temporibus, et propter diversas evidentias, sequitur quod scientia intenditur vel remittitur.

Si autem dicatur pro isto argumento et pro aliis argumentis prius factis ad probandum scientiam intendi vel remitti, quod nec hoc argumentum nec aliquod praefactorum probat scientiam intendi vel remitti, sed quod hoc argumentum et alia praefata satis probant scientiam aliquam magis sciri vel minus sciri—contra: si sic, tunc aliqua scientia potest magis sciri et minus sciri; ex quo sequitur | quod aliqua scientia potest esse magis 167ra firma et minus firma. Quod tamen satis improbatur in argumentis factis probantibus primam conclusionem et secundam, quia in probatione istarum conclusionum non aliter fuit intentum per 'scientiam intendi et remitti' nisi scientiam fieri magis firma et minus firma, secundum quod apparet ex suppositione in principio primi argumenti probantis primam conclusionem.

Item, sic intelligendo per 'scientiam intendi et remitti' videlicet scientia firma, igitur firmam magis et minus firmam, dato quod nulla scientia intendatur et remittatur—secundum quod ponit opinio superius recitata—, sequitur quod nulla scientia possit corrumpi per aliquas evidentias moventes

6 tamen Z] *om.* P **7** tunc Z] *om.* P

33–34 Cf. pp. 256.23–258.6.

ad oppositum istius scientiae, quod tamen manifeste falsum est. Et quod hoc sequitur probo, quia si non, pono quod A sit una scientia scita a Socrate, quamcumque perfecte quis voluerit, et quod B sit una evidentia sufficiens movere Socratem ad oppositum a et corrumpere scientiam A, et quod Socrates in hoc instanti incipiat considerare de B, et considerando de B continue quousque per B evidentiam Socrates moveatur ad oppositum A scientiae tunc non scitae. Quibus positis, quaero: An immediate post praesens instans corrumpitur scientia A, vel non? Si primo modo, igitur A scientia corrumpetur subito et sine transmutatione praecedente. Et sic sequitur eadem ratione quod omnis scientia corrumpetur subito et sine transmutatione praecedente, quod non videtur verum. Si dicatur secundo modo—contra: si sic, tunc immediate post praesens instans manebit A scientia, et per consequens —cum secundum responsionem praedictam nulla scientia possit intendi et remitti intelligendo per 'intendi et remitti' fieri magis firma vel minus firma—, sequitur quod A scientia immediate post praesens instans erit aequalis scientia sicut A est modo, et per consequens de ita [aequae] difficili corruptibilis. Ex quo sequitur ulterius quod nullo modo immediate post praesens instans agit B evidentia nec disponet ad corruptionem A scientiae, et sic sequitur quod [A] scientia non potest corrumpi per B evidentiam nec per alias evidentias, et ex isto sequitur intentum.

[Responsiones ad argumenta principalia]

Ad primum principale respondeo et concedo quod nulla scientia intenditur nec remittitur. Cuius causa est, quia non pono scientiam esse aliam rem ab anima intellectiva, immo ipsam animam intellectivam, cum per discursum aut per remotionem impedimenti eadem anima fiat sciens sine nova re adveniente. Pro quo notandum quod impedimentum quo contingit animam intellectivam impediri ad sciendum est duplex. Uno enim modo impeditur anima intellectiva ad sciendum ex materia corporali cum qua coniungitur. Et de illo impedimento loquitur Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 14, cum dicat quod *pars suprema animae intellectivae* scilicet humanae *quae vocatur intellectus*, si non esset mole corporis corruptibilis *obnubilata et [a]gravata, tunc per irradiationem receptam a lumine superiori scilicet a prima causa haberet completam scientiam absque sensus adminiculo*,

---

2 scientia] *sup. lin.* P **5** incipiat] Socrates *add.* P **14** intelligendo...remitti Z] *om.* (*hom.*) P **17** quo Z] *om.* P **18** agit Z] A P **23** Ad] responsio ad questionem *a. m. in mg.* P **30** de] ex P

30–31 Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 14, p. 213:228–35.

| sic Lincolniensis ubi prius. Ex quibus satis apparet, postquam anima in- 167rb
tellectiva dum est coniuncta corpori non scit neque intelligit sine sensus adminiculo—secundum quod apparet ex Lincolniense in eodem capitulo et II *Posteriorum* capitulo ultimo—, quod ipsa anima intellectiva impeditur ad sciendum ex materia corruptibili cum qua coniungitur. Secundo modo impeditur anima intellectiva ad sciendum ex evidentia movente ad oppositum scibilis, et facilitatem animam intellectivam errare circa scibile adeo ut scibile ignoretur. Et haec ignorantia non causatur—Lincolniense I *Posteriorum* capitulo 23—a ignorantia dispositionis quae quidem ignorantia non removetur nisi per discursum. Et hoc est quod vult Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 2, cum dicat quod *omne quod cognoscitur, postquam fuit dubium vel opinionis contrariae, cognoscitur per syllogismum*.

Unde sciendum est quod ad hoc quod anima intellectiva sciat aliquid scibile, oportet impedimentum secundo modo dictum totaliter removeri, non tamen oportet impedimentum primo modo dictum totaliter removeri, sed oportet quod aliquid de illo impedimento removeatur per animam propter aptitudinem ad sciendum, ne ipsum totum impediat sicut prius.

Unde, quia impedimentum primo modo dictum non potest totaliter removeri, et hoc dum anima intellectiva est coniuncta cum corpore, contingit quod alia parte istius impedimenti remanente et per longum tempus non habita consideratione de prius scito, aliquando anima intellectiva obliviscitur prius sciti, et hoc quia non habita consideratione de prius scito continue per naturam corporis quae est aliquo modo contraria naturae animae intellectivae indisponitur anima intellectiva quousque ipsa oblita fuerit prius sciti.

Istis autem praehabitis, quantum ad modum per quem anima intellectiva fit sciens et etiam obliviscens fundando positionem meam in hoc quod pono scientiam esse animam intellectivam, videlicet super Lincolniensem II *Posteriorum* capitulo ultimo, ubi Lincolniensis, in dando differentiam inter scientiam et intellectum, dicit quod *intellectus est virtus animae apprehensivae deintus absque medio, et quod scientia est virtus animae apprehensivae rerum deintus per medium*, ex quo satis apparet quod scientia est anima

---

17 aptitudinem Z] actionem P **17** sicut] *in mg.* P **30** II] secundo *in mg.* P

---

4 Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 6, p. 407:84–90. **8–9** Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 14, p. 205:47–49: "Est autem ignorantia duplex, una quae dicitur ignorantia negationis, non quia sit pura negatio scientiae... Altera est ignorantia cum homo iam cogitat de scibili, sed errat circa illud, et haec est dispositio mala scientiae contraria." **10–11** Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 100:33–34. **29–30** Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 6, p. 406:74–79.

sciens, et non res aliqua facta de novo. Et huic concordat Commentator VII *Physicorum*, ubi Commentator per comprehensionem praecise intelligens comprehensionem animae intellectivae quatenus ipsa est cognoscens et sciens, dicit in commento 20 quod *comprehensio in nobis non est aliquid factum in se sed in comparatione ad nos*. Unde ad talem intellectum dicit Aristoteles VI *Ethicorum*—ubi prius fuerat allegatum—quod scientia est virtus intellectualis, per illud enim non intelligit Aristoteles ibidem, quod scientia sit aliquod existens in virtute intellectiva, sed quod ipsa sit virtus
167va intellectiva. | Et hoc est quod pono.

Et sic consequenter dico quod scientia est substantia. Nec obstat illud quod Aristoteles dicit in *Praedicamentis* capitulo de qualitate, scilicet quod scientia est habitus, quia quamvis scientia sit habitus, non est qualitas, neque in genere qualitatis, sed in genere substantiae. Postquam: *omnia contraria opponuntur secundum privationem et habitum*, secundum Commentatorem X *Metaphysicae* commento 15, ita ut vilius contrariorum sit privatio et nobilius habitus, et secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 52 *substantiae sunt contrariae*.

Unde, cum Aristoteles ubi prius in ponendo habitum esse in praedicamento qualitatis exemplificat de scientia, dico quod ipse non facit hoc ut per hoc innuat scientiam esse in genere qualitatis, sed ut per hoc innuat istos habitus qui sunt in genere qualitatis esse de difficili mobiles, sicut scientia de difficili fit non scientia, aut sicut sciens de difficili fit ignorans.

[Responsio ad argumenta pro secunda conclusione]

Istis intellectis, respondeo ad argumenta modum probantia scientiam intendi et remitti.

[Ad 2h] Et pro forma primi argumenti nego istam conclusionem: "aliquis habitus non intenditur, igitur nullus habitus intenditur." Tamen pro materia illius argumenti concedo quod virtus moralis non intenditur. Unde pono de virtute morali sicut de virtute intellectuali quod anima intellectiva est virtus moralis sicut anima intellectiva est virtus intellectualis. Et dico pro auctoritate Aristotelis—allegata ex VI *Ethicorum* in principio—quod Aristoteles per istam nihil aliud intelligit nisi quod

---

2–3 intelligens] per *add.* P **4** dicit] nota bene *a. m. adn. in mg.* P **18–19** praedicamento] *a. m. in mg. corr. ex* passione P **26** Et] responsio ad argumenta ad primum *a. m. adn. in mg.* P

1–4 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 20, p. 47:14–17. **6** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. VI, cap. 1 [1], (1139a3–16), A. L., pp. 478:21–479:9. **11** Cf. *sup.*, p. 270.33. **14–15** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 15, f. 263ra(A). **16–17** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 52, f. 23ra(E).

contingit aliquam magis vel minus disponi ad virtutem moralem, sive ad hoc quod ipse sit moraliter virtuosus, quod habeo pro eodem.

Ad aliud argumentum, quando arguitur et deducitur ad istud tamquam ad inconveniens quod "nulla scientia est magis scientia quam alia" dico quod aliquam scientiam esse magis scientiam quam aliam potest intelligi dupliciter, videlicet extensive vel intensive. Unde non intelligo per 'scientiam esse magis scientiam alia extensive' ipsam esse scientiam magis extensam alia, et hoc secundum extensionem materiae, eo quod quaelibet scientia est indivisibilis, secundum quod patet ex dictis. Sed intelligo per 'scientiam esse magis scientiam alia extensive' ipsam esse scientiam per quam plura scibilia et praecipue diversarum specierum sciuntur. Per 'scientiam vero esse magis scientiam alia intensive' intelligo ipsam scientiam intensiorem alia. Sed isto modo non est aliqua scientia magis scientia quam alia. Dico quod nulla scientia est intensior quam alia immo nec proprie intensa vel remissa. Primo modo tamen est aliqua scientia magis scientia quam alia, videlicet extensive, et etiam aliquis magis sciens quam alius, eo quod aliquis est plura sciens quam alius. Sed talis modus loquendi—licet fuerit usitatus—non est tamen proprie usurus: non dicitur proprie quod 'aliquis est magis sciens | alio,' sed quod 'aliquis est plus sciens alio.' Li 167vb 'plus' enim non denotat intensionem secundum quod facit li 'magis,' sed extensionem puta naturalem, de qua dictum est prius quod aliquis in sciendo plura quam alius est magis sciens extensive quam alius.

Nec contra istam responsionem procedunt argumenta facta ad probandum primam conclusionem et secundam concessas, quia illa argumenta solum procedunt contra eos qui ponunt scientiam esse magis firmam vel minus firmam intensive, cuius oppositum ego pono. Et dico quod nulla scientia est magis scientia quam alia intensive, neque quod aliquod scibile magis scitur quam aliud intensive. Neque huic repugnat illud quod dicit Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 2, videlicet quod *aliqua scientia est magis propria quam alia*, quia videlicet una sit magis propria quam alia; non tamen sequitur quod una scientia est magis scientia quam alia, sicut non sequitur 'unus homo est magis aptus quam alius, igitur unus homo est magis homo quam alius.'

Sed contra istam positionem potest sic argui: aliqua scientia est magis certa quam alia, igitur aliqua scientia est magis firma quam alia, et per consequens magis intensa quam alia. Cui respondeo et dico quod 'aliquam

3 Ad] ad secundum *a. m. adn. in mg.* P **19** est magis sciens] *rep.* P **34** Sed] contra positionem *a. m. adn. in mg.* P **36** respondeo] responsio *a. m. adn. in mg.* P

29 Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 99:14–15.

scientiam esse magis certam quam aliam' potest intelligi dupliciter: vel sic quod de scibili contingit plures evidentias reperiri per quas aliquis fit sciens tali scientia, vel sic quod aliqua scientia sit scientia magis certa quam alia, quia aliquod scibile magis certe scitur quam aliud. Primo modo dico quod aliqua scientia est magis certa quam alia, nec sic sequitur quod aliqua scientia sit magis firma quam alia. Sed secundo modo non est aliqua scientia magis certa quam alia, eo quod nulla scientia est magis certe scientiae quam alia, non enim unum scitum magis certe scitur quam aliud, cum omne scitum sciatur sine haesitatione omnino.

Ad tertium argumentum respondeo et concedo quod praemissae non magis sciuntur quam conclusiones. Unde ad Lincolniensem, cum I *Posteriorum* capitulo 2 videatur dicere oppositum, dico quod per illud intelligit quod praemissae magis sciuntur et facilius sciuntur quam conclusiones [scibiles] per istas praemissas.

Ad quartum argumentum respondeo et quando arguitur: "scientiam esse aeque fortis in primo instanti in quo est acquisita sicut erit postea, igitur in eodem instanti est aeque difficilis ad removendum sicut erit postea," dico pro forma illius argumenti quod consequentia non valet, secundum quod satis patere potest posito quod aliquis sciens mediante sua scientia plus considerat de scito post primum instans in quo sciverit illud scitum quam in illo instanti. Isto enim posito, non erunt cetera paria in isto instanti et postea, ex quo forma argumenti patet non valere. Dico tamen pro materia argumenti quod nulla scientia est acquisita, sed quod anima
168ra | intellectiva fit scientia postquam ipsa non fuit scientia, et quod anima intellectiva fit scientia de aliqua re postquam non fuit scientia de ipsa de illa re. Et secundum hoc antecedens argumenti facti foret negandum de virtute sermonis.

Ad quintum argumentum respondeo negando casum ibi suppositum et dico quod nulla scientia scitur, sed quaelibet scientia est sciens, eo quod quaelibet scientia est anima intellectiva sciens, et non scitur. Dico tamen quod aliquod scibile scitur, cuius est propositio scita quae tamen non est scientia. Et sic patet quod non sequitur una conclusio nec alia tacta in quinto argumento. Dico tamen quod non est inconveniens aliquam puta

---

2 de...quas] invicem(?) deceptio contingit in scibili per quem P **4** quam aliud Z] *om.* P **10** Ad] ad tertium *a. m. adn. in mg.* P **17** postea] et *add.* P **24–25** fit...fit] *in mg. corr. ex* scientia de alia re postquam ipsa non fuit scientia de ipsa de alia quod ipsa intellectiva fuit P **27** sermonis Z] *om.* P **28** Ad] ad quintum *adn. in mg.* P **31** est] *in mg.* P

11–12 Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 102:77: "... premissa in sillogismo demonstrativo magis scimus quam conclusiones."

animam intellectivam esse aequae scientem, et hoc intensive per plures evidentias et per pauciores, non tamen extensive.

Ad sextum argumentum respondeo negando istam consequentiam: "dispositio ad scientiam intenditur, igitur scientia intenditur." Cuius causa est, quia pono—sicut prius—scientiam esse animam intellectivam dispositam tamen ad scientiam sive ad sciendum; pono actionem sive actiones animae intellectivae, cuius sunt consideratio et discursus quae sunt accidentia extensa in materia, non extensa indivisibiliter per anima intellectiva, secundum quod postea apparebit in quarto principali.

Ad ultimum argumentum respondeo et ad explicationem minoris supositis responsionibus prius tactis, dico quod materia illius argumenti [est] quod contingit accipere aliquam evidentiam disponentem ad hoc quod aliqua scientia deveniat non scientia, et quod aliquod scitum deveniat non scitum, neque quod illud scitum devenia minus scitum quam prius, sicut non sequitur, posito quod ignis calefacit asinum successive quousque idem totaliter corrumpatur: 'iste ignis disponit ad corruptionem istius asini, igitur iste asinus est non asinus vel minus asinus quam prius.'

[Argumenta ad secundum argumentum principale]

Ad secundum principale arguo et probo quod aliquid esse contingens ad utrumlibet est scitum quod non [est] scitum per causam. Quod probo sic: aliquid esse contingens ad utrumlibet scitur; et hoc non scitur per causam; igitur etc. Maior probabitur postea. Et minorem probo modo. Et hoc sic: nihil potest contingere [esse] ad utrumlibet, igitur non scitur quod aliquid est contingens ad utrumlibet. Et ex illo sequitur minor probanda. Assumptum probo. Et ad probationem istius suppono quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, qui in B instanti incipiet fore, ita tamen quod idem Antichristus indifferenter poterit in B instanti, et ante B instans, et post B instans incipere fore; et quod A erit anima Antichristi. Quo supposito, suppono duas suppositiones, quarum prima est quod omnis anima hominis generandi et homo generandus aeque contingenter incipient fore; et secunda quod nulla anima hominis poterit non esse postquam ipsa fuerit.

Istis suppositis arguo sic.

---

3 Ad] ad sextum *adn. in mg.* P **10** explicationem minoris *scr.*] expeditionem minorem P **11** materia Z] vi P **15** successive *scr.*] excessive P **19** Ad] ad secundum argumentum principale *a. m. adn. in mg.* P

---

9 Cf. p. 327.20–26.

[Argumenta principalia]

[1] A erit contingenter ad utrumlibet; et non in B instanti nec ante B instans nec post B instans; igitur A numquam erit contingenter ad utrum-
168rb libet. Consequentia | est manifesta. Et assumptum probo quantum ad primam partem sui, videlicet quod A non erit contingenter ad utrumlibet in B instanti, quia in B instanti A erit determinatum ad esse, igitur A in B instanti non erit indifferens ad esse et non esse; ex quo sequitur ultra quod A in B instanti non erit contingenter ad utrumlibet. Et eodem modo contingit probare quod A non erit contingenter ad utrumlibet post B instans. Si autem dicatur quod A erit contingenter ad utrumlibet ante B instans—contra: A non erit ante B instans, igitur A non erit contingenter ad utrumlibet ante B.

[2] Secundo arguo sic: A erit contingenter ad utrumlibet, igitur potest esse quod A sit contingenter ad utrumlibet; sed ante B instans A non erit contingenter [ad utrumlibet,] et ex illo sequitur quod A non erit contingenter ad utrumlibet; et, si sic, ponatur in esse quod A sit contingenter ad utrumlibet, et sequitur impossibile, quia ista consequentia est bona: 'A est contingenter ad utrumlibet, igitur A est'; et si A est, igitur A est incorruptibile. Bonitas consequentiae secundae patet ex secunda suppositione. Et ex consequente sequitur quod A est necessario, et ex illo sequitur quod A non est contingenter ad utrumlibet, quod est oppositum positi.

[3] Tertio sic: quandocumque A erit, impossibile [erit] A esse contingenter ad utrumlibet, igitur A non erit contingenter ad utrumlibet. Consequentia patet, quia si A non valeat ante, tunc oppositum consequentis et antecedens stant simul, et ita possunt simul poni. Quod tamen est falsum, quia illis simul positis, sequitur ulterius quod ista conclusio foret possibilis et vera: 'A erit contingenter ad utrumlibet,' quando erit impossibile A [esse] contingenter ad utrumlibet. Et ex illa sequitur ultra quod A erit contingenter ad utrumlibet quando ita [est] quod necesse est A non esse contingenter ad utrumlibet. Si igitur negatur ista propositio accepta, videlicet: 'quandocumque A erit, impossibile [erit] A esse contingenter ad utrumlibet,' ego probo eam sic: quandocumque A erit, necessarium est A esse, igitur quandocumque A erit, impossibile est A non esse, quod infert propositionem negatam. Et assumptum probo, quia quandocumque

---

12 B Z] *om.* P **13** Secundo] secunda ratio *a. m. adn. in mg.* P **14–16** sed...contingenter] *a. m. in mg.* P **17–18** ad...utrumlibet Z] *om.* (*hom.*) P **22** Tertio] tertia *a. m. adn. in mg.* P **25** et Z] *om.* P **27–28** quando...utrumlibet] *in mg.* P **28–29** Et...utrumlibet] *rep. et del.* P **32** est] *in mg.* P **33** est] *in mg.* P

A est, erit ita quod A est posita perpetua et incorruptibilis, secundum quod apparet ex secunda suppositione.

[4] Quarto sic: A erit necessario, igitur A non erit contingenter ad utrumlibet. Consequentia est manifesta. Et assumptum probo sic: A post B erit necessario, igitur A aliquando erit necessario; ex quo sequitur quod A erit necessario. Quod autem A post B erit necessario probo, quia A post B erit incorruptibile, et per consequens A erit non potens non esse. Aliter enim sequeretur quod aliquod incorruptibile potest non esse, quod non est verum.

[5] Item, ad illud argumentum: erit ita quod A est necessario, et nunc non est ita quod A est necessario aut quod A incipit esse necessario, igitur aliquando incipiet esse ita quod A est necessario; et, si sic, igitur A incipiet esse necessario. Et ex illo sequitur quod A erit necessario secundum quod faciliter apparere poterit ex hac expositione istius verbi maioris, scilicet: A erit contingenter ad utrumlibet; et A non desinet esse contingenter ad utrumlibet; igitur A quamdiu erit, erit contingenter ad utrumlibet. Minorem probo, quia si datur oppositum minoris, sequitur quod A desinet aliquando esse contingenter ad utrumlibet; et, si sic, cum A non possit desinere esse contingenter ad utrumlibet nisi A incipiat necessario esse, sequitur | quod A aliquando incipiet esse necessario, et non contingenter 168va
ad utrumlibet, quod est oppositum positi. Et ideo forte conceditur minor probanda, videlicet quod "A non desinet esse contingenter ad utrumlibet," et conclusio similiter ad quam deducitur, ista videlicet quod "A quamdiu erit, erit contingenter ad utrumlibet."

Sed contra: data conclusione, pono quod C sit totum tempus perpetuum post B instans per quod A erit. Et arguo tunc sic: A quamdiu erit, erit contingenter ad utrumlibet, et A erit per totum C tempus, igitur erit contingenter ad utrumlibet per totum C tempus; et, si sic, cum A in praesenti instanti nec sit nec incipiat esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus, igitur A incipiet esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus; et, si sic, igitur potest esse quod A incipiat esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus. Quod tamen non est possibile, quia, si sic, pono tunc, gratia exempli, quod A in praesenti instanti incipiat esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus. Et arguo tunc sic: A in praesenti instanti non est contingenter ad utrumlibet per totum C tempus, et A incipiet esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus, igitur A immediate post praesens instans erit contingenter ad utrumlibet per totum C tempus; et, si sic, igitur A immediate post praesens instans

---

1 est] *in mg.* P **3** Quarto] quarta *adn. in mg.* P **16** erit] *in mg.* P **25** Sed] nota *a. m. adn. in mg.* P **27** et] autem *add. sed del.* P

erit contingenter ad utrumlibet per quamlibet partem C temporis, quod est manifeste falsum, cum non quaelibet pars C temporis erit immediate post praesens instans.

Et eodem modo contingit arguere et probare quod A in praesenti instanti non est contingenter ad utrumlibet per totum C tempus. Si autem negetur ista consequentia: 'A immediate post praesens instans erit contingenter ad utrumlibet per quamlibet partem C temporis'—contra: ista consequentia est bona: 'A immediate post praesens instans erit [per] totum C temporis, ergo A immediate post praesens instans erit per quamlibet eius partem scilicet C,' igitur eadem ratione alia consequentia fuit bona. Quod autem ista consequentia sit bona patet, quia aliter sequeretur quod quandocumque A erit per aliquam partem C, A erit per totum C; et ita eadem ratione quodlibet quod erit per aliquam partem C, erit ita diu sicut erit A, quod est manifeste falsum.

[6] Sexto sic: si A erit contingenter ad utrumlibet, igitur—sicut probatum fuit in proximo argumento—A erit contingenter ad utrumlibet quamdiu A erit; et per consequens quamdiu A erit, A poterit indifferenter esse et non esse; et, si sic, pono tunc—sicut positum fuit in proximo argumento—quod C sit totum tempus per quod A erit. Et hoc posito, probo istam conclusionem, videlicet quod 'in quolibet instanti intrinseco C erit ita quod A incipit esse necessario et desinit [esse] contingenter ad utrumlibet.' Ad cuius probationem pono quod D erit unum instans intrinsecum C temporis. Et arguo tunc sic: in D instanti erit ita quod A indifferenter potuit fuisse et non fuisse ante D instans et post D instans, aliter enim non esset modo ita quod A, quamdiu ipsum erit, poterit indifferenter esse et non esse; et, si sic, igitur in D instanti erit ita quod A incipit esse necessario et desinit esse contingenter ad utrumlibet. Et eodem modo con-
168vb tingit arguere de quolibet instanti | intrinseco C temporis, et sic probare conclusionem intentam. Quae, si concedatur—contra probo eam esse falsam. Et arguo, gratia exempli, pro D instanti sic: in D instanti erit ita quod A incipit esse necessario, igitur in D instanti erit ita quod A semper erit necessario. Consequentia patet, quia aliter sequeretur quod A potest esse non necessario postquam idem fuerit necessario, quod est manifeste falsum. Et ex consequente arguo: in D instanti erit ita quod semper erit necessario, igitur numquam post D instans [erit ita] quod A incipit esse necessario; et, si sic, igitur in aliquo instanti intrinseco C temporis non

---

8–9 totum...erit] *a. m. in mg.* P **12** C] et ita eadem ratione alia consequentia fuit bona quod autem ista consequentia sit bona patet quia aliter sequeretur pro quandocumque A erit per aliquam partem C et A erit per totum C *add. sed del.* (*partim homoeocephalon*) P **13** erit] *Propter incisum marginis textus non est completus.* **15** Sexto] sexta ratio *adn. in mg.* P **21** C] *sup. lin.* P **28** instanti] an *add. sed del.* P **28** intrinseco *scr.*] interno P

erit ita quod A incipit esse necessario, quod infert oppositum conclusionis probatae 'A sit aut erit contingenter ad utrumlibet.'

[7] Item, Antichristus erit contingenter ad utrumlibet et Antichristus non erit nisi generetur—prout pono—, igitur Antichristus generabitur contingenter ad utrumlibet, et per consequens semper fuit ita quod Antichristus generabitur ad utrumlibet contingenter; et, si sic, igitur semper fuit ita quod Antichristus corrumperetur contingenter ad utrumlibet. Consequentia patet, quia ista consequentia est necessaria: 'Antichristus generabitur, igitur Antichristus corrumpetur.' Et per consequens, si antecedens sit contingens ad utrumlibet, consequens similiter erit contingens ad utrumlibet. Et hoc satis probat primam consequentiam esse bonam. Et ex cuius consequente arguo sic: semper fuit ita quod Antichristus corrumpetur contingenter ad utrumlibet, igitur per infinitum tempus fuit possibile Antichristus corrumpi; et, si sic, igitur possibile est invenire aliquam potentiam infinitam ad corruptionem, quod est expresse contra Commentatorem I *Coeli et mundi* in fine commenti centesimi vicesimi primi, ubi dicit Commentator quod *impossibile est invenire potentiam infinitam ad corruptionem neque essentialiter neque accidentaliter, potentiam autem ad generationem possibile est invenire infinitam accidentaliter sed non essentialiter*. Hoc Commentator ubi prius. Quae non forent vera dato quod per infinitum tempus fuit possibile Antichristum corrumpi.

[8] Octavo sic: A erit contingenter ad utrumlibet, igitur cum casu A erit contingenter ad utrumlibet in B instanti; et, si sic, igitur A erit in B instanti. Et si A erit in B instanti, igitur per tempus ante B instans erit ita quod A erit necessario. Consequentiam probo, quia si A erit in B instanti, tunc aliquando ante B instans erit materia Antichristi, in quam inducetur A, ita disposita quod inductio A in illam materiam non poterit impediri. Aliter enim sequeretur quod quantumcumque B materia Antichristi fuit disposita ad inductionem sive ad susceptionem formae A, quod inductio A in illam materiam potest impediri in tempore quantumcumque parvo quis voluerit; et, si sic, sequitur quod quantumcumque bene materia Antichristi fuerit disposita ad inductionem A, quod foret infinite faciliter impedire inductionem A in illam materiam, quod non est verum.

Item, aliquae erunt causae praecedentes inductionem formae A in materiam Antichristi, ex quibus causis positis in esse, ante B instans sequetur A | induci in materiam Antichristi in B instanti. Aliter enim sequeretur 169ra
quod non magis induceretur A in materiam Antichristi in B instanti quam

3 Item *scr.*] igitur P **18** neque] *rep.* P **26** quam *scr.*] qua P **31** bene *scr.*] unde P **32–33** quod...A] *rep. et del.* P

15–16 Averr., *In De celo*, lib. I, cap. 120 [121], p. 230:93–96.

postea, cuius oppositum est positum; et, [si] sic, igitur ante B instans erit ita quod A determinate inducetur in materiam Antichristi, et quod A necessario erit, quia quandocumque erit determinatum quod A erit, ita quod A determinate erit unum incorruptibile, et unum tale quod non potest non esse A.

Ideo forte conceditur quod aliquando ante B instans erit ita quod A erit necessario.

Contra, si sic, pono tunc quod C erit unum instans ante B instans in quo erit ita quod A erit necessario. Et arguo tunc sic: in C instanti erit ita quod A erit necessario, et A modo non est necessario, igitur aliqua erit causa in C instanti ex qua tunc sequeretur A fore necessario, quae causa modo non est; et, si sic, pono quod illa causa erit D. Et hoc posito contingit arguere quod ante C instans erit ita quod D causa erit necessario—eodem modo quo prius fuit argutum quod ante B instans erit ita quod A erit necessario—; et, si sic, igitur [ante] C instans erit ita quod A erit necessario, quia ista consequentia est bona: 'D erit necessario, [igitur] A erit necessario.' Aliter enim non sequeretur 'D est, igitur A erit,' cuius oppositum apparet ex prius probatis.

Et sic contingit probare quod non est dare primum instans in quo incipiet esse ita quod A erit necessario, quia si datur primum instans in quo incipiet etc., tunc ponendo—sicut prius—quod C erit illud instans, contingit arguere eodem modo quo prius et probare quod aliquando ante C erit ita quod A erit necessario. Et ex illo sequitur: postquam aliquando erit ita quod A necessario erit, quod modo est ita quod A necessario erit, et sic quod A non erit contingenter ad utrumlibet, quod est oppositum positi.

Item ad idem arguo sic: in C instanti erit ita quod A erit necessario, et in C instanti erit ita quod non potuit fore necessario, igitur in C instanti erit ita quod A erit necessario, et quod A non potuit fore necessario, quod non est verum. Quod autem in C instanti erit ita quod A non potuit fore necessario probo, quia in C instanti erit ista consequentia bona: 'nihil quod est A, et nihil quod fuit A, potuit fore necessario A, igitur A non potuit [fore] necessario.' Et tunc antecedens illius consequentiae [erit] verum, igitur tunc erit consequens verum.

Si autem negetur ista consequentia: "nihil quod est A et nihil quod fuit A, etc."—contra: probo eam. Ista consequentia est bona: 'nihil quod potest esse A, et nihil quod potuit esse A, potuit fore necessario, igitur A non potuit fore necessario.' Et antecedens istius consequentiae

---

1 igitur] *in mg.* P **2** determinate...A] *in mg.* P **11** A *scr.*] B P **28** necessario] *in mg.* P

convertitur cum antecedente alterius consequentiae, igitur altera consequentia fuit bona. Quod autem antecedens istius consequentiae convertatur cum antecedente alterius consequentiae probo, quia opposita illorum antecedentium convertuntur. Ista enim, quorum primum oppositum antecedentis primae consequentiae et secundum oppositum antecedentis secundae consequentiae convertuntur, videlicet 'aliquid quod est A, vel aliquid quod fuit A potuit fore necessario' et 'aliquid quod potest esse A et aliquid quod potuit esse A potuit fore necessario.' Quod probo, quia sequitur: 'aliquid quod est A, vel aliquid quod fuit A, potuit fore necessario, igitur aliquid quod potest etc.,' secundum quod satis manifestum est. | Et econtra sequitur: 'aliquid quod potest esse A, vel aliquid quod 169rb
potuit esse A, potuit fore necessario, igitur aliquid quod est, etc.' Quod probo et arguo sic: 'aliquid quod potest esse A etc., igitur aliquid quod est potens esse A, vel aliquid quod fuit potens esse A, potuit fore necessario.' Consequentia patet, quia arguitur A convertibili ad convertibilem, et ex consequente sequitur quod aliquid quod est A, vel aliquid quod fuit A, potuit fore necessario.

[9] Item, si aliquid quod potest esse A etc., igitur ens quod potest esse A, vel ens quod potuit esse A, potuerit fore necessario. Consequentia patet, quia iste terminus 'ens' et 'aliquid' convertuntur, et ceteri termini sunt idem et eodem modo compositi in antecedente et consequente; et ex consequente sequitur, ut prius, quod aliquid est A, etc.

Et eodem modo contingit probare quod A non erit contingenter ad utrumlibet, sed quod A modo est, sic arguendo: A potest esse, igitur A est potens esse; et si A est potens esse A, [A] est aliquod potens, et per consequens hoc vel illud, et sic de singulis: ex quo sequitur quod A est. Et aliter: A potest esse, igitur unum A potest esse, igitur ens A potest esse; et per consequens aliquid ens A quod potest esse, ex quo sequitur quod A est.

Unde propter istas rationes solent quidam concedere quod si aliquid potest esse, ipsum est, et quod nihil potest esse nisi illud quod est.

Sed ista responsio faciliter improbatur, quia data ista responsione sequeretur [falsum], videlicet quod nihil generabitur, et quod nullum instans erit, et numquam contingens eclipsis Lunae, posito quod modo non sit eclipsis Lunae. Et multa similia quae sunt notiore falsa.

Et ideo ulteriori improbatione istius omissa, respondeo ad principale propositum. Et probo quod in C instanti non erit ita quod A erit necessario, quia, si sic, igitur tunc—ut prius—sequeretur ista conclusio,

3–4 illorum] antecedente *add. sed del.* P **37** igitur *scr.*] quia P

29 Cf. Epic., *Disc.*, 2, 19, 1.1–2.1. Boeth., *Com. in De int.*, p. 234:22–26.

videlicet quod 'in C instanti erit ita quod a erit necessario, et quod A non potuit fore necessario.' Et quia ad probationem istius conclusionis sufficit probare quod in C instanti erit ita quod A non potuit fore necessario, probo illud sic: necesse est quod A non fuit necessario, igitur non est possibile quod A fuit necessario; et si non est possibile quod A fuit necessario, igitur nec in C instanti nec post C instans poterit esse quod A fuerit necessario; et, si sic, igitur in C instanti erit ita quod A non potuit fore necessario, quod est probandum. Quod autem necesse est A non fuisse necessario probo, quia sicut probatum in sexto argumento, "quamdiu A [erit], erit ita quod A desinit esse contingenter ad utrumlibet." Quod non foret verum, si foret possibile quod A fuit necessario, et per consequens necesse est quod A non fuit necessario, [et] cum sic A erit contingenter ad utrumlibet, igitur A quamdiu erit, erit contingenter ad utrumlibet. Consequentia patet ex quinto argumento. Quam nihilominus probo aliter sic: quamdiu A erit, poterit A esse, et quamdiu A erit, poterit A non esse, quia semper poterit A non esse, et non diutius erit A, igitur quamdiu A erit, erit A contingenter ad utrumlibet.

169va Ex | quo arguo ultra sic: quamdiu A erit, etc., et quandocumque A erit contingenter ad utrumlibet, poterit A incipere esse, igitur quamdiu A erit, poterit A incipere esse; et, si sic, cum A aeternaliter erit, sequitur quod A aeternaliter poterit incipere esse. Quod tamen est falsum, quia si A aeternaliter inciperet esse, sequitur quod A aeternaliter foret; ex quo sequitur quod A non aeternaliter inciperet esse. Quod autem quandocumque A erit contingenter ad utrumlibet, poterit A incipere esse probo: quia si non, pono tunc quod E erit unum instans in quo A erit contingenter ad utrumlibet, et quod A non poterit in E instanti incipere esse. Et arguo sic: A usque ad E instans poterit non esse, et A in E instanti poterit esse, ergo A in E instanti poterit incipere esse. Et eodem modo contingit probare quod in quolibet instanti in quo A erit [contingenter ad utrumlibet,] poterit A incipere esse.

Item, ad idem arguo et probo quod A non erit contingenter ad utrumlibet, quia, si sic, postquam [A] non est, non incipit esse contingenter ad utrumlibet, igitur A incipiet esse contingenter ad utrumlibet; et, si sic, igitur aliquando erit ita quod A incipiet esse contingenter ad utrumlibet. Quod tamen arguo esse falsum, quia ante B instans non erit ita quod A incipit esse contingenter ad utrumlibet—secundum quod patet ex casu principali—, nec in B instanti erit ita quod A incipit esse contingenter ad utrumlibet, quia in B instanti erit ita quod A incipit esse necessario; et

---

13 erit] *in mg.* P **15** non] *in mg.* P **16** erit Z] *om.* P **27–28** poterit...instanti] *om.* (*hom.*) P

per consequens cum, A multo fortiori, post B instans non erit ita quod A etc., sequitur quod numquam erit ita quod A incipit esse contingenter ad utrumlibet.

[10a] Decimo arguo sic et probo quod nihil est contingens ad utrumlibet, quia, si sic, pono tunc quod Socrates sit unus homo nunc primo existens, qui contingenter ad utrumlibet potuit fuisse nunc primo et in E instanti primo, et sic quod Socrates modo non possit nec umquam potuit durare per tantum tempus quantum est inter hoc instans et E instans futurum, et quod Socrates modo potuit durare per tantum tempus per quem ipse potuisset durare in quocumque instanti ipse fuisset primo generatus. Et arguo tunc sic: Socrates potuit durare usque ad E instans, et Socrates modo potest durare ita diu sicut umquam potuit—secundum quod patet ex casu—, igitur Socrates modo potest durare usque ad E instans, quod tamen est contra casum. Quod autem Socrates potuit durare usque ad E instans probo, quia Socrates potuit fuisse generatus per horam ante E instans, et post generationem suam durare per illam horam usque ad E instans.

[10b] Item, Socrates potest durare per maius tempus quam est tempus inter hoc instans et E et licet tempus inter hoc instans et E sit 1000 annorum, sicut pono gratia exempli. Quod arguo sic: Socrates durabit per totum tempus aeternum A parte ante terminandum ad primum instans crastinae diei, posito quod Socrates durabit post crastinum diem; sed tempus aeternum A parte ante terminandum ad primum instans crastinae diei est | maius quam aliquod tempus inter hoc instans et E; igitur etc. Quod 169vb autem Socrates durabit per totum tempus aeternum probo, quia Socrates durabit quamdiu durabit illud tempus aeternum, et etiam per quodlibet instans illius temporis aeterni quod erit in illo tempore aeterno; et per consequens Socrates durabit per totum illud tempus aeternum, videlicet terminandum ad primum instans crastinae diei. Si igitur concedatur quod Socrates durabit per totum tempus aeternum terminandum ad primum instans diei crastinae—contra: si sic, igitur non foret dare maximum tempus finitum per quod Socrates durabit, et ita sequitur quod non cuiuslibet rei corruptibilis duratio foret mensurata per tempus finitum, quod est contra Aristotelem II *De generatione* paenultimo capitulo.

[11] Undecimo sic: dato quod aliquid erit contingenter vel contingens ad utrumlibet, pono quod Socrates corrumpitur ab igne contingenter ad utrumlibet, corrupto Socrate, ita videlicet quod Socrates indifferenter nihilominus possit corrumpi ab igne vel ab aqua vel ab alio elemento.

---

6 primo] existens qui contingenter *add. sed del.* P **31** diei *scr.*] dicit P **34** capitulo Z] *om.* P **35** contingenter vel Z] *om.* P **36** ad utrumlibet Z] *om.* P

---

34 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 10, (336b:10–15), A. L., p. 75:9–14.

Et arguo tunc sic: Socrates contingenter ad utrumlibet corrumpitur ab igne, et a nullo alio corrumpetur quam ab igne—prout pono—, igitur Socrates contingenter ad utrumlibet corrumpitur. Consequentia est manifesta. Et consequens est falsum, quia ex consequente sequitur quod aliquod corruptibile contingenter ad utrumlibet corrumpitur; ex illo sequitur ultra quod non omne corruptibile de necessitate corrumpetur, quod est contra Aristotelem et Commentatorem I *Coeli et mundi* versus finem, ubi probant quod omne corruptibile de necessitate corrumpetur. Quod autem Socrates contingenter ad utrumlibet corrumpitur ab igne probo, quia—sicut apparet ex casu supposito—ignis contingenter ad utrumlibet corrumpet Socratem.

[12] Duodecimo sic: dato quod aliquid [erit] contingenter ad utrumlibet, pono quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, igitur potest esse quod Antichristus non fuit nec erit. Quod tamen arguo esse falsum et hoc sic: Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, igitur prima causa scivit Antichristum fore contingenter ad utrumlibet, et per consequens prima causa scivit Antichristum fore; et, si sic, igitur prima causa credidit Antichristum fore. Consequentia est satis manifesta supponendo quod credere sit superius ad scire. Et ex consequente arguo ultra sic: prima causa credidit, etc., igitur Antichristus erit vel fuit. Ultima consequentia patet de se. Et antecedens est necessarium. Quod probo: aliter starent simul ista quod 'prima causa credidit aliquid' et 'possibile est quod ipsa numquam credidit illud;' et etiam eadem ratione starent ista simul quod 'Socrates credidit aliquid' et 'possibile est quod ipse Socrates non credidit illud,' quod non est verum.

Item, si ista starent simul, videlicet quod 'prima causa credidit' et 'possibile est quod ipsa numquam credidit illud,' sequitur quod possibile est aliquod praeteritum fieri non praeteritum, quod tamen est contra Aristotelem VI *Ethicorum* in illo capitulo "*sumendum igitur utriusque*," ubi vult Aristoteles quod praeteritum impossibile est fieri non praeteritum
170ra a Deo, | ut Deus non possit facere de praeterito non praeteritum, prout patet ibidem manifeste.

[13] Tertio decimo arguo sic: dato quod aliquid erit contingenter ad utrumlibet pono—ut prius—quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, et sequitur ulterius quod potest esse quod Antichristus non fuit nec erit. Ex quo arguo sic: potest esse quod Antichristus nec fuit nec

27 ipsa *scr.*] ipse P

7 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 125, p. 241; comm. 126, p. 243; comm. 140, p. 268. **28–29** Arist., *Eth. Nic.*, lib. VI, cap. 1 [1], (1139b8–9), A. L., p. 480:4–5: "Neque enim consiliatur de facto, set de futuro et contingenti; factum autem non contingit non fieri."

erit, igitur prima causa potest scire quod Antichristus nec fuit nec erit; et, si sic, igitur potest esse quod prima causa non scivit Antichristum fore. Et ex illo sequitur ista conclusio: quod 'aliqua propositio est vera quae, nulla mutatione facta ex parte significationis neque rei, poterit esse falsa.' Quod autem haec conclusio sequatur probo, quia nunc est haec vera: 'prima causa scivit Antichristum fore,' aliter enim non foret Antichristus futurus, cuius oppositum est suppositum. Et ita eadem propositio significando praecise quod prima causa scivit, etc. postquam ipsa est contingens ad utrumlibet poterit esse falsa; et, si sic, cum nulla possit esse mutatio ex parte rei, sive illa propositio fuerit vera sive falsa, sequitur quod aliqua propositio nunc est vera quae nulla mutatione facta ex parte significationis neque rei poterit esse falsa. Et haec [est] conclusio probanda. Quod autem nulla erit mutatio facta ex parte rei, sive ista propositio 'prima causa scivit Antichristum fore' fuerit vera sive falsa, probo, quia si ista modo sit vera, tunc supposita identitate significationis, semper fuit ita quod prima causa scivit Antichristum fore; et etiam si eadem propositio fuerit falsa, et hoc semper supposita identitate significationis, tunc semper fuit ita quod prima causa non scivit Antichristum fore. Et per consequens sive ista propositio 'prima causa scivit Antichristum fore' fuerit vera sive falsa, semper sequitur quod nulla erit mutatio ex parte rei, saltem propter quam deberet dicta propositio esse vera vel falsa. Et ita supposita identitate significationis, sequitur conclusio intenta. Quae, si concedatur, arguo illam esse falsam, quia ex illa sequitur quod aliqua vera propositio possit esse falsa nulla mutatione facta ex parte rei, quod tamen est contra Aristotelem in *Praedicamentis* in illo capitulo "*prius etiam autem*," ubi dicit quod *in eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa*; et I *Perihermenias* in fine, ubi dicit quod *similiter orationes verae sunt quemadmodum et res*; non enim forent ista vera dato quod propositio vera potest esse falsa nulla mutatione in re facta convenienter.

Item, si Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, igitur Antichristus potest non fuisse nec fore; et per consequens prima causa potest scire Antichristum non fuisse nec fore. Ex quo arguo ultra sic: prima causa potest scire Antichristum non fuisse nec fore, et prima causa modo non scit Antichristum non fuisse nec fore, igitur prima causa potest incipere scire Antichristum non fuisse nec fore. Quod tamen arguo esse falsum,

---

16 causa] *in mg.* P **19–20** Et...fore] *rep. sed del.* P **26** est] *in mg.* P **28** quemadmodum *scr.*] quam ad modum P **31** Item Z] *om.* P **33–34** Ex...fore] *in mg.* P **34** et] per consequens *add. sed del.* P

25–26 Arist., *Cat.*, cap. 5, (4b:9–10), A. L., p. 13:9–10. **27** Arist., *De int.*, cap. 9, (19a33), A. L., p. 17:14.

quia posito quod prima causa incipiat scire Antichristum non fuisse nec fore, sequitur quod prima causa incipiat scire Antichristum non fuisse nec fore; et ex illo sequitur ultra quod prima causa semper scivit Antichristum non fuisse nec fore, et quod prima causa non incipit nec incipiet scire Antichristum non fuisse nec fore.

170rb [14] Quarto decimo arguo sic: dato quod aliquid sit | vel erit contingenterad utrumlibet, et posito—ut prius—quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet, sequitur quod utraque istarum sit vera 'Antichristus est' 'Antichristus non est contingenterad utrumlibet.' Et sic sequitur ista conclusio quod aliqua consequentia est bona, cuius antecedens est possibile et consequens impossibile. Quam conclusionem probo sic, quia ista consequentia est bona: 'Antichristus est Antichristus [non est], igitur Antichristus est et Antichristus non est' Et consequens est impossibile, quia consequens est copulativa impossibilis, sicut manifestum est. Et antecedens est possibile, quod probo, et arguo sic: antecedens est duae categoricae possibiles, antecedens enim est duae propositiones categoricae contingentes ad utrumlibet, igitur antecedens est antecedens possibile; et ex illo sequitur quod antecedens est possibile.

Item, aliter probo quod antecedens, istud videlicet: 'Antichristus est Antichristus non est' est possibile, quia istud antecedens vel est antecedens possibile vel est antecedens impossibile; sed istud antecedens non est antecedens impossibile; igitur est antecedens possibile. Quod autem istud antecedens non sit antecedens impossibile probo, quia, si sic, tunc istud antecedens foret impossibile, et per consequens cum omne impossibile sit propositio, sequitur quod istud antecedens foret propositio. Quod tamen est falsum, cum istud antecedens non sit propositio categorica nec hypothetica, sed duae propositiones categoricae. Si igitur dicatur quod istud antecedens, videlicet 'Antichristus est Antichristus [non est]' non est possibile nec impossibile—contra: si sic, cum ista consequentia sit bona: 'Antichristus est Antichristus non est, igitur Antichristus est et Antichristus non est,' sequitur quod aliqua consequentia est bona cuius consequens est impossibile, et tamen antecedens istius consequentiae non est impossibile. Et ita eadem ratione sequitur quod aliqua consequentia est bona, cuius consequens est falsum et non antecedens, quod est contra Aristotelem VIII *Topicorum* circa medium, ubi dicit quod semper *falsum ex falsis syllogizare necesse est*, et modico inferius ubi dicit quod *falsum semper per falsum*

4–5 et...fore] *inf. pag.* P **8** sit vera Z] *om.* P **13** non] *sup. lin.* P **19** Antichristus est Z] *om.* P **35** ubi dicit Z] *om.* P **36** ubi dicit Z] *om.* P

34–35 Arist., *Top.*, lib. VIII, cap. 11, (162a9-11), A. L., p. 173:17–20.

concluditur; et contra Aristotelem II *Posteriorum* in principio, ubi Aristoteles declarat illud idem.

Item, dato quod utraque istarum 'Antichristus est' 'Antichristus non est' sit contingens ad utrumlibet, et posito quod A sit una propositio categorica ex institutione alicuius significans praecise sicut istae duae 'Antichristus est' 'Antichristus non est' significant, videlicet sine copulatione et disiunctione, et posito ulterius quod aliquando erit ita quod Antichristus non est, et quod alias erit ita quod Antichristus est, sequitur quod aliquando erit ita sicut istae duae 'Antichristus est' 'Antichristus non est' significant. Quod etiam probo aliter sic: istae duae scilicet 'Antichristus est' 'Antichristus non est' aliquando erunt verae, igitur aliquando erit ita sicut significatur per ipsas; sed istae duae quamdiu fuerint, significabunt eodem modo sicut nunc significant, prout pono; igitur aliquando erit ita sicut istae duae nunc significant. Et, si sic, cum A—secundum quod erat suppositum—significet praecise sicut significant istae duae scilicet 'Antichristus est' 'Antichristus non est,' sequitur quod aliquando erit ita sicut A significat, et cum non poterit esse verum etc., licet A sic significando maneret per tempus aeternum, non enim poterit A sic significando—videlicet | sicut modo [significat]—esse verum nisi simul et semel poterit 170va esse quod Antichristus est et quod Antichristus non est.

Si autem dicatur aliter pro isto argumento quod ista consequentia non valet: 'Antichristus est Antichristus non est, igitur Antichristus est et Antichristus non est;' sed quod ad hoc quod consequentia non valeret oporteret interponere copulam in antecedente sicut in consequente—contra: si sic, igitur eadem ratione non valet ista consequentia: 'omnis homo currit Socrates est homo, igitur Socrates currit.' Et ita sequitur ulterius quod nullus similis valet ubi ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, quod est contra doctrinam Aristotelis I *Posteriorum*. Quod autem hoc sequatur probo, quia secundum istam responsionem ista consequentia non valet: 'Socrates non est risibilis Socrates non est homo, igitur Socrates non est risibilis et Socrates non est homo.' Et tamen ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis, quia ex opposito consequentis sequuntur ista duo: 'Socrates est risibilis' 'Socrates est homo,' et ista duo sunt opposita antecedentis, quia ista duo sunt opposita istarum

8 Antichristus] non *add.* P **11** est Z] *om.* P **34** antecedentis...opposita Z] *om.* (*hom.*) P

1 *Recte* Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 32, (88a24–27), A. L., p. 153:13–15: "... falsa erit propter hoc quod omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa et vera." **28** Cf. Arist., *Anal. post.*, lib. I, cap. 16–17, A. L., pp. 133–136. **31–32** Cf. Ockh., *Sum. Log.*, Pars III-3, cap. 38, p. 728:21–22: "Alia regula est: si aliqua consequentia sit bona, ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis."

duarum 'Socrates non est risibilis' 'Socrates non est homo,' quae sunt antecedens, igitur etc. Quod autem ex opposito consequentis, istius videlicet 'Socrates non est risibilis et Socrates non est homo,' sequuntur ista duo, videlicet 'Socrates est risibilis' 'Socrates est homo' probo, quia oppositum dati consequentis est ista disiunctiva 'Socrates est risibilis vel Socrates est homo' ex qua, tamquam ex convertibili ad convertibile arguendo, sequitur quod Socrates est risibilis, et etiam quod Socrates est homo.

[15] Quinto decimo arguo sic: aliquando erit ita quod nihil erit contingenter ad utrumlibet, igitur eadem ratione modo est ita quod nihil erit contingenter ad utrumlibet. Consequentia apparet, cum non sit aliqua ratio quare magis foret modo ponendum quam alias quod aliquid foret contingenter ad utrumlibet. Si autem negatur ista propositio prima accepta, videlicet quod 'aliquando erit ita quod nihil erit contingenter ad utrumlibet'—contra: ista propositio non foret neganda saltem in proposito nisi ipsa sciretur esse falsa; sed ipsa non scitur esse falsa; igitur, etc. Minor apparet, quia si ista propositio 'aliquando erit ita quod nihil erit contingenter ad utrumlibet' sciretur esse falsa, cum ipsa non possit sciri esse falsa nisi foret necessarium aliquid erit contingenter ad utrumlibet, sequitur quod haec foret necessaria 'aliquid erit contingenter ad utrumlibet,' et per consequens haec foret impossibilis: 'nihil erit contingenter ad utrumlibet.' Quod tamen arguo esse falsum, quia dato illo, pono quod ista universalis: 'nihil erit contingenter' sit B, et sequetur ista conclusio quod aliquae duae propositiones convertuntur, quarum una est possibilis et alia impossibilis. Et ad probationem suppono quod A sit una propositio convertibilis, et eodem modo praecise significans idem praecise sicut significaret copulativa facta ex omnibus singularibus vel possibilibus, si talis copulativa possit esse et convertibilis cum ea. Et arguo tunc sic: A et B convertuntur, et A est possibile, et B est impossibile, igitur sequitur conclusio probanda. Quod autem A sit possibile probo, quia copulativa
170vb facta ex omnibus singularibus B | possibilibus—si aliqua talis foret—est possibilis, quia quacumque istius copulativae data, illa foret possibilis, et per consequens quaelibet pars illius copulativae foret possibilis, ex isto sequitur quod tota illa copulativa foret possibilis; et, si sic, cum A significaret eodem modo sicut significaret illa copulativa—si foret—sequitur quod A modo est possibile. Et quod A et B convertantur probo, quia copulativa facta ex omnibus singularibus B possibilibus—si talis foret—converteret cum B, et ex illa cum casu sequitur quod A convertitur cum B.

---

15 nisi] nec P **25** idem praecise Z] *om.* P **27** et...ea Z] *om.* P **28** sequitur Z] *om.* P **30** est Z] *om.* P

Item, aliter probo possibile esse quod nihil erit contingenter ad utrumlibet et hoc sic: omnia quae erunt contingenter ad utrumlibet possent indifferenter esse et non esse, igitur aeque possibile est omnia contingentia ad utrumlibet non esse sicut esse; et per consequens, posito quod nulla contingentia ad utrumlibet erunt, nullum accidit impossibile.

[16] Sexto decimo arguo sic: dato quod aliquid erit contingenter ad utrumlibet pono quod aliquis effectus erit contingenter ad utrumlibet qui sit B, et quod aliquod agens producet contingenter ad utrumlibet illum effectum quod agens sit A. Et arguo sic: A producet B effectum contingenter ad utrumlibet, igitur—cum omne contingens ad utrumlibet sit contingens aequaliter—, sequitur A contingente aequaliter proveniet actio, quod est expresse contra Commentatorem II *Physicorum* commento 48.

Item, si A producet B contingenter ad utrumlibet, igitur A sic producet B, quod idem A erit aeque indifferens et aeque potens ad producendum B vel ad non producendum B, igitur A producet B A potentia aequali ad duo contraria, quae sunt producere B et non producere B. Et ex isto sequitur quod A potentia aequali ad duo contraria proveniet actio, quod est contra Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 93, et VIII *Physicorum* commento 8.

Item, aliter probo quod non sit ponendum aliquid fore contingens ad utrumlibet et hoc sic: omne quod erit, [erit] ab aliqua causa determinata. Aliter enim potest aliquid fore et a nulla causa determinata, et ita ipsum non magis ab una causa foret quam ab alia, quod non est verum, quia ex isto sequitur quod aliquid aliquando foret productum de novo et tamen a nulla causa, quod est contra Aristotelem et Commentatorem in principio VIII *Physicorum* per magnum processum. Et tunc arguo sic: omne quod erit, erit a causa determinata; et nihilominus omne quod erit, erit eodem modo sicut ipsum foret, si foret de necessitate et non contingenter; igitur non est ponendum aliter quod foret contingenter ad utrumlibet.

Et forte ideo respondetur aliter in principio istius principalis dicendo quod nihil est contingenter ad utrumlibet.

Sed contra: si sic, tunc sequeretur quod omnia quae evenirent de necessitate evenirent, quod est contra Aristotelem I *Perihermenias* expresse, ubi vult Aristoteles quod aliqua eveniunt contingenter, | et quod non omnia 171ra

25 et Commentatorem Z] *om.* P **32** Sed] in contrarium arguitur et probatur quod sit contingens ad utrumlibet *a. m. adn. in mg.* P

12 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 48, f. 66va–vb(I). **18** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 93, p. 446–47. **18–19** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 8, p. 23:14–19. **25–26** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 1–2, (250b11–253a21), A. L., pp. 277–286; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 1, pp. 2–6. **33** Cf. Arist., *De int.*, cap. 9, (18a29–19b5), A. L., pp. 47–50.

quae evenient de necessitate evenient. Et idem vult Aristoteles VI *Metaphysicae* commento 7, et Commentator in illo commento, et Aristoteles XI *Metaphysicae* in illo capitulo "*quoniam autem simpliciter ens*."

Item, dato quod nihil erit contingenter ad utrumlibet, sequitur quod nihil erit tale quod erit a causis non determinatis. Ex quo sequitur, cum casus et fortuna sint causae non terminatae (secundum quod patet per Aristotelem et Commentatorem II *Physicorum* capitulo de casu et fortuna), quod nihil erit a casu et fortuna, quod est contra eosdem Aristotelem et Commentatorem ibidem.

Item, si omnia quae evenient de necessitate evenirent, igitur nulla quae non eveniunt poterunt evenire; et, si sic, igitur non est consulendum de aliquibus quae evenient neque de eorum oppositis, quod est contra Aristotelem III *Ethicorum* in illo capitulo "*consiliantur autem etc.*" Et consequentia patet, quia sicut vult Aristoteles in eodem capitulo, et VI *Ethicorum* in illo capitulo "*de prudentia autem*" non est aliquo modo consiliandum de necessaris neque de impossibilibus.

Item, data ista responsione, sequeretur quod si aliquis homo fiat virtuosus aut vitiosus, quod de necessitate fiet virtuosus vel vitiosus. Et ex isto sequitur quod virtutes et vitia non sunt in potestate hominum, quod est contra Aristotelem III *Ethicorum* in illo capitulo "*existente utique voluntabili*."

Item, data ista responsione, sequeretur quod quilibet facturus aliquem actum virtuosum faciet de necessitate illum actum; et, si sic, igitur nullus in faciendo actum virtuosum merebitur. Consequentia patet, cum nullus mereatur nec demereatur propter aliquid quod non est in potestate sua et ad quod ipse necessitatur.

Item, data ista responsione, sequeretur quod quilibet homo qui vellet aliquid, necessitaretur ad volendum illud; et homo in tantum necessabitur ad volendum sicut brutum ad appetendum; et quod homo non poterit liberius producere actus suos quam brutum, quae notorie falsa sunt.

Aliter posset dici ad principale quod propositio de contingenti ad utrumlibet nec est vera nec falsa. Sed ista responsio in nullo vitat argumenta facta, quia sive fuerit aliqua propositio sive non, necesse est quod aliquid erit contingenter ad utrumlibet, vel quod nihil erit contingenter ad utrumlibet.

1–2 Averr., *In Metaph.*, lib. VI, comm. 7, f. 151ra(B). **2–3** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. XI, cap. 8, (1064b15–1065a6), A. L., pp. 233:419–234:446. **6–7** Cf. Arist., *Phys.*, lib. II, cap. 4, (195a32–196b9), A. L., pp. 63–67. **12–13** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. III, cap. 4 [5], (1112a18–33), A. L., p. 415:9–22. **14–15** Arist., *Eth. Nic.*, lib. VI, cap. 4 [5], (1140a31–32), A. L., p. 482: "Consiliatur autem nullus de inpossibilibus aliter habere, neque non contingentibus ipsi agere." **20–21** Cf. Arist., *Eth. Nic.*, lib. III, cap. 3 [3], (1111a35–b2), A. L., p. 413:21–23.

Item, licet ponatur quod propositio de contingenti ad utrumlibet, cuius est ista 'Antichristus erit' nec sit vera nec sit falsa, nihilominus necesse est quod Antichristus erit vel Antichristus non erit, et quod Antichristus erit contingenter ad utrumlibet vel quod Antichristus non erit contingenter ad utrumlibet. Et sic procedunt argumenta facta eodem modo quo prius.

[Opinio auctoris]

Ad principale respondeo et intelligendo per 'foret contingens ad utrumlibet' non aeque indifferenter esse et non esse, sed fore aliquando et posse tunc non esse, concedo quod aliquid est | contingens ad utrumlibet sive 171rb contingenter ad utrumlibet, quae habeo pro eodem.

[Responsio ad argumenta ad secundum argumentum principale]

[Ad 1] Et admissis casu et suppositionibus in primo argumento suppositis, dico quod A erit contingenter ad utrumlibet in B instanti et similiter post B instans in aeternum, cuius ratio est et patet in quinto argumento et concedo. Unde nego istam consequentiam: "A in B instanti erit determinatum ad esse, igitur A in B instanti non erit contingenter ad utrumlibet," quia licet A in B instanti erit determinatum ad esse, tamen A in B instanti erit determinatum ad esse contingenter ad utrumlibet, eo quod in B instanti et post B poterit A non esse et esse.

[Ad 2] Pro secundo argumento nego istam consequentiam: "A erit contingenter ad utrumlibet, igitur poterit ita esse quod A sit contingenter ad utrumlibet."

[Ad 3] Unde per hanc respondeo ad tertium argumentum et concedo istam conclusionem esse possibilem et veram: "A erit contingenter ad utrumlibet, quando erit impossibile A esse contingenter ad utrumlibet." Et concedo aliam conclusionem: "sequitur ista videlicet A erit contingenter ad utrumlibet, quando erit ita quod necesse est A non esse contingenter ad utrumlibet."

[Ad 4] Ad quartum argumentum respondeo negando istam: "A erit necessario," et istam: "A post B instans erit necessario," nec sequitur: "A post B instans erit incorruptibile, igitur A post B instans erit necessario." Concedo tamen quod aliquando erit ita quod A est necessario, et quod

---

4 contingenter] *rep. et del.* P **8** esse Z] *om.* P **14** similiter Z] sequitur P **21** erit Z] *om.* P

aliquando incipiet esse ita quod A est necessario quia in B instanti. Et dico quod non sequitur ex isto quod A incipiet esse necessario.

[Ad 5] Ad quintum argumentum respondeo et concedo quod "A quamdiu erit, [erit] contingenter ad utrumlibet," et quod "A per totum tempus C erit contingenter ad utrumlibet," et quod "A incipiet esse contingenter ad utrumlibet per totum tempus C." Et dico quod non sequitur ex illo quod potest esse ita quod A incipit esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus. Unde concedo breviter istam consequentiam: 'A incipiet esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus et non est possibile A esse contingenter ad utrumlibet per totum C tempus.'

[Ad 6] Ad sextum argumentum concedo istam conclusionem, videlicet quod "in quolibet instanti intrinseco C temporis erit ita quod A incipiet esse necessario et desinit esse contingenter ad utrumlibet," et etiam quod "in D instanti erit ita quod A semper erit necessario." Et dico quod ex isto non sequitur quod numquam post B instans erit ita quod A incipiet esse necessario.

Sed tamen contra istam responsionem potest sic obici: in D instanti erit ita quod A est necessario, igitur post D erit ita quod A fuit necessario.

Et aliter sic: in D instanti erit ita quod haec copulativa fuit necessaria: 'A est et A fuit' significando praecise quod est [A] et quod A fuit, igitur in D instanti erit ita quod A fuit necessario.

Unde huic obiectioni respondeo negando utramque contrarietatem hinc factam.

[Ad 7] Pro septimo argumento dico quod [opinio] Aristotelis I *Coeli et mundi* [et] Commentatoris commento 21 est intelligenda sic: aliquid existens aeternaliter potuit generari, sed nullum existens aeternaliter | potest 171va corrumpi.

Sed contra istam responsionem potest sic obici: aliquid existens aeternaliter potuit generari, igitur aliquid existens potuit generari aeternaliter.

Cui etiam respondeo negando consequentiam et dico quod ita est, quod aliquid existens aeternaliter quod per tempus aeternum ante praesens instans aut aliquid praeteritum potuit fore generatum vel non fore generatum.

[Ad 8] Ad octavum respondeo et dico negando istam consequentiam: 'A erit in B instanti, igitur per tempus erit ita ante B instans quod A erit necessario.' Cuius causa, quia—sicut fuit argutum per quartam formam factam contra oppositum istius responsionis—si ante B instans foret ita,

---

18 sic] elici *add. sed del.* P **21** A] est *add. sed del.* P **26** commento] 1000 *add. sed del.* P **37** quartam *scr.*] quam P

erit necessario hoc posito propter aliquam causam futuram ante B instans, qua posita necessario sequitur B poni postea. Et ita conveniret arguere de aliis istius esse, et sic in infinitum, quod quaecumque talis causa posita necessario sequeretur: "B fore," quod non est verum, quia hoc dato numquam fuisset ita quod A erit contingenter ad utrumlibet, cuius oppositum ego pono.

Et dico pro prima forma facta contra istam responsionem quod in quolibet instanti ante B instans poterit inductio A in materiam Antichristi impediri; nec sequitur ex illo quod infinite faciliter est impedire inductionem formae in materiam Antichristi.

Pro secunda forma dico quod nullae erunt causae praecedentes inductionem A in materiam Antichristi ex quibus causis positis in esse ante B instans, sequetur A induci in materiam Antichristi; nec sequitur ex isto quod A non magis inducetur in materiam Antichristi in B instanti quam postea, quoniam in B instanti primo erit materia Antichristi sufficienter disposita ad susceptionem A.

Et contra istam responsionem non procedunt ceterae formae factae in hoc octavo argumento, quia tamen secunda forma et tertia factae contra oppositum istius responsionis possunt indifferenter reduci contra istam responsionem sicut contra oppositum istius responsionis, respondeo ad illas formas.

Et primo ad secundam negando istam propositionem: 'in C instanti erit quod A non potuit fore necessario.' Et dico quod ab aeterno potuit fore necessario, et quod A potest fore necessario. Unde dico ulterius quod haec consequentia non valet: 'nihil quod est A potuit fore necessario, et nihil quod fuit A potuit fore necessario, igitur A non potuit [fore] necessario.'

Et dico ulterius pro argumento in oppositum quod ista consequentia non valet: 'aliquid quod potest esse A, et aliquid quod potuit [fuisse] A, potuit fore necessario, ergo aliquid quod est potens esse A, vel aliquid quod fuit potens esse A, potuit fore necessario.' Nec arguitur hoc A convertibili ad convertibile. Nec valet ista consequentia: 'aliquid quod potest esse A, etc.' et hoc accipiendo 'ens' prout est participium; accipiendo tamen 'ens' prout est nomen et convertibile cum hoc nomine 'unum' satis valet consequentia. Nec tunc sequitur ex consequente istius consequentiae quod aliquid quod est A potuit fore necessario.

Pro secunda forma respondeo et concedo quod necesse est quod A non fuit necessario; et quod non est possibile quod A fuit necessario; et etiam quod non poterit esse ita quod A fuit necessario. Nec sequitur ex istis quod in C instanti | erit quod A non potuit fore necessario. 171vb

Unde dico quod quamdiu A fuerit, et haec conclusio [fuerit] vera quod non poterit esse ita quod A fuit necessario, et tamen A potuit esse et fore necessario, quia per istam propositionem: 'A potuit esse et fore necessario' non plus significatur nisi quod potuit esse ita quod A est et erit necessario, et hoc est verum post B instans. Sed tamen per istam propositionem: 'poterit esse ita quod A fuerit necessario' significatur quod hoc est quod est possibile, quod aliquando A fuit necessario; sed hoc numquam erit verum, quia hoc existente vero, poterit poni in esse quod A fuit necessario, cuius oppositum patet ex octavo argumento.

[Ad 9] Ad nonum argumentum respondeo et concedo quod A aeternaliter poterit incipere esse; et sequitur ex isto quod sit possibile quod A aeternaliter incipiat esse. Et sic patet responsio ad primam formam noni argumenti.

Et ad secundam formam dico quod A incipiet esse contingenter ad utrumlibet; nec sequitur ex isto quod aliquando erit ita quod A incipiet esse contingenter ad utrumlibet.

[Ad 10a] Ad decimum argumentum respondeo ad decimo, et quantum ad praesens supposita una positione de tempore quam videtur Aristoteles tenere IV *Physicorum* capitulo de tempore, dico quod Socrates non potest durare usque ad E instans; et quod non sequitur: "Socrates potuerit durare usque ad E instans et Socrates modo potest durare ita diu sicut Socrates potuit umquam durare, igitur Socrates modo potest durare usque ad E instans."

[Ad 10b] Pro secunda forma dico quod Socrates non durabit per totum tempus aeternum a parte ante terminandum ad primum instans crastinae diei. Cuius causa est, quia illud tempus aeternum non erit mensura adaequata respectu durationis Socratis aut alicuius partis suae durationis. Unde non sequitur: "Socrates durabit quamdiu illud tempus aeternum durabit et etiam per quodlibet instans quod erit instans istius temporis aeterni, igitur Socrates durabit per totum illud tempus aeternum."

[Ad 11] Ad undecimum argumentum respondeo, et admisso casu ibi supposito concedo quod Socrates contingenter ad utrumlibet corrumpetur. Et quod Commentator I *Coeli et mundi*, cum dicat in fine: "omne corruptibile de necessitate corrumpitur," per illud intelligit quod nullum corruptibile habens in se principium suae corruptionis activum potest durare aeternaliter non corruptum.

---

3 propositionem *scr.*] positionem P **27** suae *scr.*] sive P **31** casu Z] *om.* P **33** cum Z] *om.* P

18–19 Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 13, (222a10–30), A. L., pp. 184:10–185:13. **33** Cf. p. 288.35–11.

[Ad 12] Ad duodecimum argumentum respondeo, et admisso casu ibi supposito concedo quod potest esse quod Antichristus non fuit nec erit. Et concedo ulterius quod prima causa scit et aeternaliter scivit Antichristum fore, et tamen quod potest esse quod prima causa numquam scivit Antichristum fore. Nec ex isto sequitur, posito quod Socrates sit unus homo, quod ista possunt stare simul: 'Socrates scivit Antichristum fore' et quod 'potest ita esse quod Socrates numquam scivit Antichristum fore.' Neque sequitur quod ista stent simul: 'aliquis nostrum scivit Antichristum fore' et 'possibile est quod nullus nostrum scivit Antichristum fore.' Cuius causa est, quia secundum Commentatorem XII *Metaphysicae* commento 14, *hoc nomen scientia aequivoce dicitur de scientia primae causae et de scientia nostra*. | Et dico quod secundum Commentatorem ibidem: *scientia primae* 172ra
causae est causa entis et non econtra, sed non sic nostra scientia; immo *ens est causa nostrae scientiae*. Et ideo est quod prima causa non scit aut intelligit aliqua per transmutationem aliquam factam ab alio in prima causa, sed sine omni transmutatione in ipsa solum modo per se ipsam sicut res intellectae et scitae ab eadem prima causa fuerunt, sunt, aut erunt. Et hoc est quod intendit Commentator, cum XII *Metaphysicae* commento allegato dicat quod *intellectus et intellectum in prima causa est idem omnibus modis*; et III *De anima* commento 27 cum dicit quod intellectus intelligens in prima causa est idem omnibus modis; et etiam ibidem cum dicat quod *scientia* in abstractis *est ipsum scitum* omnibus modis. Nos tamen, postquam ens est causa, modo non scimus neque intelligimus aliquod ens nisi per transmutationem factam in nobis. Et hoc est quod intendit Commentator cum in III *De anima* commento 39 dicat quod *homo nihil intelligit nisi coniunctum cum sua imaginatione*.

Ex istis igitur satis patet diversitas inter scientiam primae causae et scientiam nostram; et quod non sequitur: 'possibile est quod prima causa scivit Antichristum fore et potest esse quod prima causa non scivit Antichristum fore, igitur istud est possibile, videlicet quod aliquis nostrum scivit etc.' Quoniam prima causa scivit Antichristum fore eodem modo quo erit, videlicet contingenter ad utrumlibet; nos vero, si sciremus Antichristum

---

3 causa Z] *om.* P **6** simul Z] *om.* P **6** fore Z] *om.* P **10** est quia Z] *om.* P **11** scientia Z] est *add.* P **20–21** dicit...cum Z] *om.* (*hom.*) P

---

10 *Recte* Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 51, f. 337ra(B). **18** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. XII, cap. 9, (1075a3–6), A. L., p. 266:452–455; Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 51, f. 336vb(M); *Auc. Arist.*, p. 138(276): "In separatis a materia idem est intelligens et intellectum." **20** Averr., *In De an.*, lib. III, cap. 27, p. 465:6: "Et scientia que est in actu est ipsum scitum." **24–25** Averr., *In De an.*, lib. III, cap. 39, p. 506:33–36: "Idest, et ista eadem est causa quare intellectus qui est in nobis, cum viderit aliquid et intellexerit, ipse non intelliget ipsum nisi coniunctum cum sua ymagine."

fore, sciremus illud per transmutationem factam et in nobis et faciente nos scire Antichristum fore, postquam illud non scivimus nec fuerit scitum a nobis. Sed talis transmutatio non potest fieri in nobis absque hoc quod Antichristus foret determinate, et non contingenter ad utrumlibet. Ex quibus apparet consequentiam prius negatam non valere. Per hoc etiam patet quod intendo hoc verbo 'credere' tamquam aliquo superiori ad 'scire,' et aliquid adhaerere alicui apparenti esse vero quod non sequitur: ista stant simul 'prima causa credidit Antichristum fore' et 'possibile est quod prima causa non credidit Antichristum fore,' igitur ista stant simul 'Socrates credidit Antichristum fore' et 'Socrates non credidit Antichristum fore.'

Sed contra istam responsionem posset sic obici: si ista stant simul 'prima causa credidit Antichristum fore, etc.,' igitur eadem ratione ista stant simul, videlicet quod 'prima causa voluit aliquid esse' et quod 'possibile est quod prima causa non voluit illud esse,' hoc supposito, videlicet quod omne illud quod erit et solum illud quod erit vult prima causa fore. Et, si sic—cum quilibet homo possit libere velle quidquid voluerit sine transmutatione, secundum quod prima causa vult sine transmutatione, aliter enim non foret voluntas haec libera—sequetur quod ista stant simul: 'aliquis homo, puta Socrates vel Plato, voluit aliquid' et 'possibile est quod ipse non voluit illud.' Cui respondeo et concedo quod ista stant simul: 'prima causa voluit aliquid esse, etc.,' nec ideo sequitur quod hoc sit possibile de aliquo homine, cuius est Socrates vel Plato.

Unde dico quod licet voluntas hominis sit libera, non tamen potest velle aliquid nisi in volendo sit aliqua transmutatio de novo facta in eo, quod
172rb non est verum de prima causa. Ex quo patet praedictam consequentiam | non valere.

Ad aliam formam respondeo et dico pro auctoritate Aristotelis VI *Ethicorum* quod illa intelligitur sic, scilicet si aliqua res fuerit praeterita, non est possibile quod illa res non fuit praeterita. Et hoc in nullo repugnat praedictis. Non enim sequitur: 'ex hoc quod prima causa scivit Antichristum fore et possibile est quod prima causa non scivit Antichristum fore, [sequitur] quod aliqua res fuit praeterita et possibile est quod illa non fuit praeterita.'

[Ad 13] Ad tertium decimum respondeo et concedo istam conclusionem: "aliqua propositio est vera quae nulla mutatione facta ex parte significationis neque rei poterit esse falsa." Nec huic repugnat ista auctoritas

---

8–9 et...fore] *om.* P **9** ista Z] *om.* P **10–11** et...fore] *om.* P **12** obici] *add.* P **14–15** possibile...quod] *om.* P **22** hoc sit Z] ista et P **25** in Z] *om.* P **25** novo *scr.*] nova P

quae est: *in eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa*, quia per illam non plus intelligitur nisi quod si aliqua propositio sit vera, ita est sicut praecise illa significat; si autem aliqua propositio sit falsa, non est ita sicut ipsa praecise significat, quod non repugnat praedictis pro responsione.

Ad aliam formam nego istam consequentiam: 'causa potest scire Antichristum nec fuisse nec fore, et prima causa modo non scit Antichristum nec fuisse nec fore, igitur prima causa potest incipere scire Antichristum, etc.' Unde posito quod A sit ista propositio: 'Antichristus non fuit nec erit' concedo istam conclusionem: 'prima causa non scit A et potest scire A, et tamen prima causa non potest incipere scire A.'

[Ad 14] Ad quartum decimum argumentum respondeo et dico quod haec consequentia non valet: "Antichristus est Antichristus non est, igitur Antichristus est et Antichristus non est." Et etiam quod talis consequentia non valet: "omnis homo currit Socrates est homo, igitur Socrates currit." Sed quod oportet interponere copulam, quando sic se haberet ad propositiones copulatas pro ipsam sicut se habet hoc verbum 'est' ad terminos copulandos per ipsam. Unde dico quod debet sic argui: 'omnis homo currit; et Socrates est homo; igitur Socrates currit.' Nec repugnat huic quod Aristoteles in formando syllogismos in I *Posteriorum*, et in II non exprimit hanc copulativam et in praemissis, quia hoc facit causa breviloquia subintelligens eam implicite.

Ad aliam formam respondeo et concedo istam conclusionem, quae est quod "aliqua consequentia est quod non valet, ubi ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis." Nec est hoc inconveniens dum tamen totum antecedens in ista consequentia sit duae aut plures propositiones et non una propositio. Et sic intendit Aristoteles I *Priorum*, ubi docet quod consequentia est bona ubi ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Unde dico quod nulla consequentia est bona nisi illa in qua antecedens est aliqua propositio. Et dico quod in omni syllogismo oportet antecedens esse unam propositionem copulativam sicut in exemplo priori.

[Ad 15] Ad quintum decimum argumentum respondeo et supposita aeternitate mundi, nego istam propositionem: "aliquando erit ita quod nihil erit contingenter ad utrumlibet." Et dico quod haec est impossibilis, et quod haec est impossibilis | sequi: "nihil erit contingenter ad utrumlibet." 172va

---

1 est Z] *om.* P **2** si *scr.*] sit P **10** scire] *in mg.* P **11** Ad] *rep.* P **14** non] est *add. sed del.* P **15** sic Z] *om.* P **15** haberet *scr.*] habere P **22** quae est Z] *om.* P

---

1 Cf. p. 290.22–30. **11–18** Cf. Ockh., *Sum. Log.*, pars III–3, cap. 38, pp. 728:25–729:40. **26** Cf. pp. 292.21–293.7.

Unde respondeo ad argumentum in contrarium, et admisso casu ibi supposito concedo quod A et B convertuntur. Et dico quod A non est possibile, neque copulativa facta ex omnibus singularibus B possibilibus foret possibilis, si ipsa potest esse. Unde licet aliqua talis copulativa foret, nego istam consequentiam: 'quaelibet pars istius copulativae est omnis possibilis alteri compossibili, igitur tota ista copulativa est possibilis.' Cuius causa est, quia talis copulativa, si foret infinita et ex infinitis singularibus eo quod infinitae poterunt esse singulares B possibiles et compossibiles, [non foret possibilis.] Si tamen talis copulativa foret composita ex singularibus finitis solum modo, satis sequitur ipsam esse possibilem ex hoc, quia quaelibet pars sua foret possibilis et foret alteri compossibilis.

Pro responsione ad aliam formam nego istam consequentiam: "omnia quae erunt contingenter ad utrumlibet possunt indifferenter esse et non esse, igitur posito quod nulla erunt contingenter ad utrumlibet nullum accidit impossibile," et similiter nego antecedens istius consequentiae. Cuius causa est, quia nihil erit contingenter ad utrumlibet vel indeterminans ad esse quando ipsum erit, eo quod tunc ipsum determinatum erit ad esse; neque quando ipsum non erit, eo quod tunc non erit ipsum aliquod indifferens.

[Ad 16] Ad sextum decimum argumentum dico, et admisso casu ibi supposito dico quod non sequitur: "A producet B contingenter ad utrumlibet, igitur A contingente aequaliter proveniet actio," neque quod "a potentia aequali proveniet actio," et hoc loquendo de contingentia ad utrumlibet sicut in principio.

Ad istud idem principale dico tamen quod non est inconveniens quod A contingente aequaliter sive A potentia aequali proveniat actio et hoc in futurum, cum non maneat aequalitas; manente tamen aequalitate non est illud possibile pro tunc saltem, et hoc est quod intendit Commentator, cum dicat etc.

Pro auctoritates allegatas in II *Physicorum* commento 41, et IV *Coeli et mundi* commento 93, et VIII *Physicorum* commento 8 ad ultimam formam istius 16 respondeo et nego consequentiam "istud quod erit, [erit] a causa determinata, igitur nihil erit contingenter ad utrumlibet." Et dico quod non est inconveniens quod omne quod erit, [erit] aliquo eodem modo quo ipsum foret, si omne quod erit foret necessario. Dico tamen quod non est verum neque possibile quod omne quod erit omni eodem modo quo ipsum foret, si omne quod erit, foret necessario, eo quod non omne quod erit, erit necessario. Ex quo patet responsio ad ultimam formam 16 argumenti.

---

11 foret Z] *om.* P **13** esse Z] *om.* P **20** dico Z] *om.* P **21** B Z] *om.* P **28** possibile *scr.*] impossibile P

---

28 Cf. *sup.*, p. 294.6–19.

[Argumenta ad tertium argumentum principale]

[1] Ad tertium principale et arguo et probo quod "aliquam scientiam acquiri de novo est scitum quod non scitur per causam." Et hoc sic: aliquam scientiam acquiri de novo est scitum; et hoc non scitur per causam; igitur etc. Maiorem suppono veram. Et minorem probo modo et hoc indifferenter quaecumque res scientia ponatur esse. Et arguo sic: nulla propositio potest sciri, igitur nulla scientia potest acquiri de novo. Consequentia satis manifesta. Et ex consequente sequitur minor probanda. Et assumptum probo sic: nulla propositio existens scripta, vel prolata, vel concepta potest sciri, igitur etc.

Unde primo | probo quod nulla propositio scripta potest sciri, quia dato 172vb
quod aliqua propositio scripta potest sciri probo sequi duas conclusiones impossibiles, quarum: [1] prima est quod Socrates scit aequaliter duas propositiones convertibiles, quarum una est in infinitum facilius facere ignorari a Socrate quam alia; [2] secunda quod Socrates aequaliter ignorat duas propositiones convertibiles, quarum una est in infinitum difficilius facere sciri a Socrate quam alia.

Ad probationem istarum conclusionum suppono duas suppositiones, quarum: [a] prima est quod omnis propositio scripta vel prolata est tantum significativa ad placitum; [b] secunda quod omnis propositio concepta, quae nec est scripta nec prolata, est tantum significativa naturaliter.

[Ad a] Prima suppositio patet per hoc quod Aristoteles I *Perihermenias* capitulo 4 intelligens per 'significare' non sicut instrumentum significare naturaliter, dicit quod *omnis oratio est significativa non sicut instrumentum sed sicut placitum*. Non enim foret illud verum nisi omnis oratio foret tantum significativa ad placitum. Ex quo sequitur quod oratio sit superior ad propositionem scriptam et prolatam, et quod omnis propositio scripta vel prolata est tantum significativa ad placitum, quae est prima suppositio.

[Ad b] Qua probata quod omnis propositio concepta significat naturaliter, probo secundam per hoc quod omnis propositio concepta, quae nec est scripta nec prolata, est existens aut in virtute intellectiva aut in aliqua virtute extensa; sed sive sic sive sic necessario sequitur quod om-

---

3 Ad] ad tertiam conclusionem in contrarium tertio argumento principali posito in principio questionis *adn. in mg.* P **13** sequi Z] *scr.* **17** una *scr.*] unam P **22** significativa] ad placitum secunda quod omnis propositio concepta *add. sed del.* P **27** quod *scr.*] cum P **30–31** quod...naturaliter] *in mg.* P

23–24 *Recte* Arist., *De int.*, cap. 4, (17a1–3), A. L., p. 43:18–20: "Est autem oratio omnis quidem significativa, non ut organum autem, sed (sicut dictum est) secundum confictionem."

nis propositio concepta etc. est tantum significativa naturaliter. Si enim ponatur propositionem conceptam esse in virtute intellectiva et significare ad placitum, sequitur—per rationem consimilem—quod intentiones, quae sunt partes istius propositionis existentis in virtute intellectiva, significant ad placitum. Quod est falsum, quia isto dato sequeretur, cum tales intentiones non possunt poni nisi similitudines rerum, quod similitudines rerum possent apud diversos secundum diverusm placitum diversificari, sicut apud diversos diversificantur voces et litterae, quod est inconveniens et expresse contra Aristotelem I *Perihermenias* capitulo 1. Et etiam sequitur aliud inconveniens, quod homo ad placitum potest facere quod similitudo alumni foret similitudo magistri. Et eodem modo contingit probare quod propositio concepta, si ponatur esse in virtute extensa, non est significativa ad placitum, sed tantum naturaliter. Ex quibus patet probatio secundae suppositionis.

[Ad 1] Qua et prima probatis, pono quod Socrates sciat duas propositiones convertibiles significantes praecise quod Deus est, quarum una sit propositio scripta quae sit A, et alia concepta quae sit B. Et loquor de propositione concepta secundum quod ipsa distinguitur a propositione scripta vel prolata.

Et probo primam conclusionem sic: Socrates aequaliter scit A et B propositiones convertibiles; et in infinitum facilius est facere Socratem ignorare A quam B; igitur etc., et, si sic, sequitur prima conclusio probanda.
173ra Maior | patet ex casu. Et minorem probo, quia Socrates potest ad placitum suum et sine aliquo impedimento facere quod A sit falsum, et per consequens non scitum ab aliquo, imponendo A ad significandum quod homo sit asinus, aliter enim non foret A propositio significativa ad placitum, cuius oppositum patet ex prima suppositione; et, si sic, igitur nullius difficultatis est facere quod A non sit scitum.

Ex quo arguo ultra sic: nullius difficultatis est facere quod A non sit scitum; sed alicuius difficultatis est facere quod B non sit scitum; igitur in infinitum facilius est facere quod A non sit scitum quam facere quod B non sit scitum. Minor patet, quia cum B sit propositio tantum significativa naturaliter—secundum quod patet ex secunda suppositione—non potest fieri propositio non scita nisi vel per evidentiam moventem ad oppositum ipsius B aut per oblivionem eiusdem, et utroque modo difficile est facere B non sciri, secundum quod satis manifestum est. Et sic patet probatio primae conclusionis.

28 sit Z] scit P **29** sit Z] scit P **30** sit Z] scit P **31** infinitum] est *add.* P

9 Cf. Arist., *De int.*, cap. 1, (16a5–11), A. L., p. 41:5–11.

[Ad 2] Et consimiliter patere potest probatio secundae conclusionis, posito quod Socrates aequaliter ignoret unam propositionem falsam possibilem, puta istam 'Antichristus est' quae sit scripta, et aliam conceptam illi convertibilem, sciendo utramque illarum praecise significare quod Antichristus est. Isto enim posito et deductis singulis impedimentis quae poterunt impedire Socratem a volendo imponere aut ab imponendo istam propositionem 'Antichristus est' scriptam ad significandum praecise quod Deus est, sequitur quod nullius difficultatis est Socratem scire istam propositionem 'Antichristus est' scriptam; et, si sic, cum alicuius difficultatis sit Socratem scire istam propositionem 'Antichristus est' conceptam, sequitur secunda conclusio, arguendo ulterius ad probationem illius sicut prius fuit argutum ad probationem primae conclusionis.

Item, consimiliter contingit probare quod Socrates aequaliter ignorat duas propositiones, quarum una est scibilis a Socrate, alia non est scibilis a Socrate, posito quod Socrates aequaliter ignoret duas propositiones impossibiles convertibiles, quarum una sit scripta et alia concepta, quia scriptam potest Socrates imponere ad significandum quod Deus est, sciendo illam praecise sic significare. Ex quo sequitur quod Socrates potest scire illam scriptam, aliam tamen conceptam non potest Socrates scire, eo quod ipsa non poterit esse vera.

Item, posito quod aliqua propositio scripta poterit sciri, pono quod A sit ista propositio 'Deus est' quae sit scripta et scita a Socrate. Et arguo tunc sic: Socrates scit A propositionem scriptam, igitur eadem ratione Plato potest scire A propositionem scriptam. Quo posito in esse, probo istam conclusionem, scilicet: 'Socrates scit A; et Socrates non scit qualiter A praecise significat etc.; igitur etc.' Minorem probo, quia Socrates non scit qualiter Plato comprehendet per A, cum non potest sic conscire Socrates qualiter Plato comprehendet per A; et | per consequens Socrates 173rb non scit qualiter A significat Platoni.

Item, qualitercumque A significet Socrati, adhuc poterit A ad placitum Platonis significare aliter quam significet Socrati, Socrate tamen de hoc totaliter ignorante significationem; et, si sic, igitur cum casu Socrates non scit qualiter A praecise significet postquam Socrates non scit qualiter A significat Platoni.

Si igitur concedatur ista conclusio, scilicet: 'Socrates scit A et Socrates non scit qualiter A praecise significat'—contra: si Socrates sciat A, igitur Socrates scit quod A est verum; et si Socrates scit quod A sit verum, igitur

---

4 illarum Z] *om.* P **10–11** sequitur *scr.*] Socrates P **11** ad] *in mg.* P **21** posito Z] data P **25** scit] A *add.* P **31** significet Z] *om.* P **33** praecise...A Z] *om.* (*hom.*) P **35** A Z] *om.* P **37** et...verum Z] *om.* (*hom.*) P

Socrates scit quod ita est sicut A praecise significat; et, si sic, igitur Socrates scit qualiter A praecise significat.

Item, si Socrates sciat A postquam nulla obligatio Socrati facta est— ut suppono— igitur Socrates in respondendo ad A haberet concedere A, quod non foret verum nisi Socrates sciret qualiter A praecise significaret.

Item, dato quod aliqua propositio scripta posset sciri, pono quod Socrates sciat istam propositionem scriptam 'Deus est' quae sit A et composita ex litteris continuatis ad invicem, ita quod eadem propositio sit una res continua; et quod per B horam successive corrumpatur aliqua pars A per ablationem alicuius partis insensibilis istius litterae D, ita tamen quod in quolibet instanti B horae in qua aliqua pars A fuerit ablata, sic nihilominus residuum ipsius A remaneat propositio scita a Socrate.

Istis autem positis, probo sequi duas conclusiones, quarum: [a] prima est quod in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates scit aliquam propositionem, quam tamen idem Socrates nec scivit nec sciet; [b] secunda quod in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates infinitas propositiones incipit scire, et infinitas propositiones desinit scire.

[Ad a] Primam conclusionem probo sic: in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates scit unam propositionem quae prius non fuit propositio; et etiam in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates scit unam propositionem quae postea non erit existens; ergo in quolibet instanti intrinseco B erit ita quod Socrates scit aliquam propositionem quam idem Socrates non scivit nec sciet, quae est prima conclusio probanda. Maiorem probo. Et ad probationem istius pono quod D erit unum instans intrinsecum B horae, et quod totum residuum ipsius A, quod erit propositio scita a Socrate in D instanti, sit C. Et arguo tunc sic: C non erit propositio ante D instans, igitur Socrates non sciet C ante D instans. Consequentia satis patet. Et antecedens probo, quia si C foret propositio ante D instans, igitur per eandem rationem postquam C continue usque ad D instans erit pars propositionis categoricae sicut et ipsum C est modo, sequitur quod ipsum C est modo propositio. Et, si sic, cum modo sint infinitae partes A maiores quam C quae erunt propositiones ante D instans—secundum quod faciliter apparere potest ex casu prius supposito—sequitur quod modo sunt infinitae partes A quae sunt propositiones, quod est falsum; et per consequens illud est falsum ex quo sequitur, videlicet quod C erit propositio ante D instans. Et, si sic, igitur—cum casu iam supposito— C primo erit propositio in D instanti; ex quo cum casu
173va prius supposito, sequitur quod in aliquo instanti | intrinseco B erit ita quod

---

13 sequi Z] *om.* P **16** ita quod...Socrates Z] *Propter incisum marginis textus non est completus* P **23** scivit *scr.*] sciet P

Socrates scit unam propositionem quae prius non fuit propositio; et per consequens eadem ratione sequitur quod in quolibet instanti intrinseco B erit ita quod Socrates scit unam propositionem quae prius non fuit, quae fuit maior probanda. Qua probata, probo et minorem, istam videlicet: quod "in quolibet instanti intrinseco B erit ita quod Socrates scit unam propositionem quae postea non erit," quia in quolibet instanti intrinseco B erit ita quod Socrates in praesenti instanti scit unam propositionem quae est una res inanimata, et etiam quod immediate post praesens instans aliqua pars istius propositionis corrumpetur. Ex quo sequitur, cum ad omnem corruptionem partis rei inanimatae sequetur corruptio eiusdem rei inanimatae, quod in quolibet instanti intrinseco B erit ita quod Socrates in praesenti instanti scit unam propositionem quae immediate post praesens instans non erit; et ex isto sequitur minor probanda. Et sic una cum maiori prius probata sequitur prima conclusio quae est quod 'in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates scit unam propositionem quam idem Socrates nec scivit nec sciet.' Et ex illa, postquam in quolibet instanti B horae erit ita quod infinita instantia B horae incipiunt esse, et etiam quod infinita instantia B horae desinunt esse (faciliter apparere potest per expositionem istorum verborum 'incipit' et 'desinit' convenienter usitata), sequitur secunda conclusio, ista videlicet: 'in quolibet instanti intrinseco B horae erit ita quod Socrates infinitas propositiones incipit scire, et infinitas desinit scire,' quae est conclusio impossibilis, et per consequens illud est impossibile ex quo sequitur, videlicet quod 'aliqua propositio scripta sciatur.'

Et eodem modo contingit probare quod nulla propositio prolata scitur. Et ideo forte conceditur quod nec propositio scripta scitur nec prolata scitur, immo tantum propositio concepta.

Sed contra istam responsionem arguo et probo primo quod aliqua propositio scripta vel prolata scitur. Aliter enim sequitur quod nullus absque obligatione sibi facta haberet concedere aliquam propositionem scriptam vel prolatam, quod non est verum.

Item, possibile est quod aliquis homo sciat quod Deus est et quod idem homo sciat quod est aliqua propositio scripta praecise significat quod Deus est, igitur possibile est quod aliquis homo sciat aliquam propositionem scriptam. Consequentia patet, quia si consequentia non valeret, sequeretur quod ista conclusio foret possibilis: 'aliquis homo sciens quod Deus est scit de aliqua propositione scripta ipsam significare quod Deus est praecise, et tamen idem homo non scit istam propositionem scriptam,' quod est im-

---

1 scit *scr.*] sit P **4** probo Z] *om.* P **5** B] *sup. lin.* P **18** esse] possunt *add.* P **33** est Z] *om.* P **37** scripta Z] *om.* P

possibile. Unde supposito primam partem antecedentis tamquam satis notam, probo secundam istam videlicet: 'possibile est quod aliquis homo sciat
173vb quod aliqua propositio scripta | praecise significat quod Deus est,' quia possibile [est] quod aliquis homo, puta Socrates vel Plato, solum sciebat talem orationem bene etiam sciendo quod ista est non significativa, et quod idem homo sciendo quod nullus alius a se ipso consideranti de illa oratione imponat, et sciat se imponere eandem orationem ad significandum praecise quod Deus est; et ex isto sequitur veritas secundae partis probandae.

Item, aliter arguo contra istam responsionem et probo quod nulla propositio concepta scitur, quia si aliqua propositio concepta sciretur, tunc illa vel foret indivisibilis in anima intellectiva vel extensa in virtute divisibili. Non potest dici primo modo, secundum quod satis plane probabitur in quarto principali. Nec secundo modo, quod pro nunc probo, quia, si sic, tunc aliqua propositio scita potest extendi in virtute divisibili. Quo existente possibili, pono quod A sit una propositio significans praecise quod Deus est quae foret scita a Socrate et extensa in virtute divisibili, puta cogitativa vel memorativa; et subiectum A sit una intentio difformis extensa ad extensionem A, ita quod una pars istius intentionis sit facilius corruptibilis quam alia. Istis autem positis, et posito quod aliqua pars B per aliquod tempus successive corrumpatur, et quod per idem tempus nihilominus maneat residuum ipsius A propositio scita a Socrate, sequuntur duae conclusiones ultimo additae contra istam opinionem quae ponit propositionem scriptam vel prolatam sciri.

Item, dato quod propositio extensa in virtute divisibili poterit sciri, pono quod aliqua talis propositio 'Deus est' quae sit A sit extensa in virtute divisibili memorativa Socratis, et quod Socrates sciat A praecise signaficare quod Deus est. Quo posito, sequitur eadem ratione quod una alia propositio omnino consimilis ipsi A potest esse extensa in virtute cogitativa Socratis, et quod Socrates potest scire illam praecise significare quod Deus est. Unde isto existente possibili, pono cum casu supposito quod C sit una propositio consimilis ipsi A et extensa in virtute cogitativa Socratis quam sciat Socrates praecise significare quod Deus est. Et cum istis adhuc pono quod Socrates non sciat adhuc A nec C, sed quod Socrates per aliquod tempus moveatur ad sciendum A et C, quousque A et C fuerunt scita a Socrate, ita tamen quod omnia cetera sint paria in huiusmodi motione qua Socrates movebitur ad sciendum A, praeter hoc quod materia in qua extenditur C, propter aliquam indispositionem in A, sit magis impeditiva

10 concepta Z] *om.* P **15** Quo existente Z] *om.* P **31** Socratis *scr.*] scilicet P **32** praecise Z] *om.* P

13 Cf. pp. 326.17–327.5, 340.4–7.

ad hoc quod C sciatur a Socrate quam est materia in qua extenditur a impeditiva ad hoc quod A sciatur a Socrate. Istis positis, sequitur satis manifeste quod Socrates prius sciat A | quam C, eo quod aliis existentibus 174ra
paribus Socrates habet maius impedimentum ad sciendum C quam ad sciendum A; et, si sic, cum Socrates quandocumque ipse sciet A, sciet quod Deus est, sequitur quod Socrates sciet quod Deus est antequam Socrates sciet C. Ex quo arguo ultra sic: Socrates sciet quod Deus est antequam Socrates sciet C, et quandocumque Socrates sciet quod Deus est, idem Socrates sciet quod C praecise significat quod Deus est—prout pono—, igitur Socrates aliquando sciet quod Deus est et quod C praecise significat quod Deus est, quando Socrates non sciet, quod non est verum.

Item, dato quod propositio extensa in virtute divisibili potest sciri, et posito quod A sit propositio sic extensa et scita a Socrate, sequitur quod Socrates scit infinitas propositiones, quia Socrates in sciendo A habet infinitas copulas, quod non foret verum nisi Socrates sciret infinitas propositiones compositas per tales copulas. Quod autem Socrates in sciendo A habet infinitas copulas probo, quia Socrates in sciendo A habet unam copulam quae est extensa ad extensionem A, et per consequens cum illa copula sic extensa sit divisibilis [in] infinitas partes consimiles, quarum quaelibet est copula, sequitur quod Socrates in sciendo A habet infinitas copulas.

Item, aliter arguo sic: nulla propositio concepta scitur, igitur nulla propositio concepta extensa vel non extensa scitur. Assumptum probo, quia si detur oppositum, tunc ponendo, gratia exempli, quod ista copulativa 'Deus est et Deus est' sit concepta et scita a Socrate, sequetur—cum secunda pars istius copulativae sit omnino consimilis primae parti eiusdem, et utraque illarum partium sit recepta in eadem virtute saltem aut divisibili aut indivisibili—quod *recipiens non denudatur a natura rei receptae*, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 71, I et III *De anima* commento 8.

[2] Secundo arguo ad tertium principale et probo quod nulla propositio poterit sciri, quia, si sic, pono quod A sit una propositio de qua Socrates usque ad hoc instans haesitavit et in eodem instanti sit primo sciens A per evidentiam B, ita videlicet quod tota haesitatio quam Socrates habuit de A in hoc instanti sit deperdita per evidentiam B facientem A esse

---

2 sequitur] secundum *add.* P **4–5** ad sciendum Z] *om.* P **29–30** II...8] *in. mg.* P **31** tertium *scr.*] secundum P **33** instans Z] *om.* P **33** et Z] *om.* P **33** sit Z] *om.* P **35** A *scr.*] B P

29–30 Arist., *De an.*, lib. II, cap. 5, (417b2–3). *Recte* Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 386:92–94: "... recipiens debet esse denudatum a natura recepti."

scitum a Socrate. Isto posito, arguo sic: Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A. Consequentia probabitur postea. Et ex consequente sequitur quod Socrates percipit se scire A; et, si sic, igitur Socrates sub aliquo gradu percipit se scire A. Consequentia patet, quia nisi ponatur quod Socrates in percipiendo se scire A sub aliquo gradu percipiat se scire A, sequitur quod Socrates non potest magis vel minus percipere se scire A, quod non est verum; et per consequens sit falsum, istud videlicet "sub aliquo gradu percipit se scire A." Probo, quia quocumque gradu dato quo Socrates percipiet se scire A, adhuc contingit accipere gradum debiliorem sub | quo 174rb Socrates potest percipere se scire A. Et per consequens cum facilius sit Socratem sub gradu debiliori quam sub gradu fortiori percipere se scire A, sequitur quod nullum contingit assignare gradum quo Socrates modo percipiat se scire A quin Socrates debiliori gradu percipit se scire A aut saltem percipit se scire A, quorum primum est falsum esse quod Socrates non potest simul duobus gradibus percipere se scire A; et secundum similiter, eo quod Socrates non scivit A prius.

Item, si Socrates percipiat se scire A, igitur—cum casu prius supposito—Socrates in hoc instanti primo percipit se scire A; ex quo per eandem rationem sequitur quod Socrates potest in hoc instanti percipere hoc instans esse. Quod etiam probo aliter sequi sic: si Socrates in hoc instanti primo percipiat se scire A, igitur idem Socrates potest se memorari se scivisse A in hoc instanti, etc., licet idem Socrates numquam post hoc instans sciret A; et, si sic, igitur Socrates potest memorari hoc instans fuisse. Ex quo sequitur—cum Socrates non possit memorari nisi in eodem instanti hoc instans fuisse percipiat aut perciperit hoc instans esse—quod Socrates potest in eodem instanti percipere hoc instans esse. Quod tamen falsum est, quia ex illo sequitur quod Socrates potest percipere hoc instans; et per consequens, cum quodlibet tempus sit magis perceptibile quam aliquod instans, sequitur quod Socrates potest percipere quodlibet tempus. Et, si sic, igitur Socrates potest percipere motum, et ita, cum motus sit sensibile commune respectu cuiuslibet sensus—secundum quod patet per Commentatorem II *De anima* commento 64—, sequitur quod non quilibet sensus terminaretur per minimum a quo potest pati, quod est contra Commentatorem I *Coeli et mundi* commento 18.

4 A Z] *om.* P **12** gradum Z] *om.* P **13** percipit *scr.*] possit P **20** etiam *scr.*] et P **33** sequitur Z] *om.* P

32–33 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 64, p. 226:10–11 "... tria eorum, scilicet motus et quies et numerus, sunt communia omnibus." **34–35** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 117[118], p. 223:34–36; *inf.*, q. 8, pp. 574.2–575.5.

Si autem respondeatur aliter ad hoc argumentum negando casum suppositum et dicendo quod non est dare primum instans in quo Socrates scit A, sed ultimum in quo Socrates non scit A—contra: si sic, tunc mutato casu priori, pono iuxta istam responsionem quod Socrates in hoc instanti non sciat A, sed quod ipse immediate post hoc sciet A. Et hoc posito contingit deducere ad idem inconveniens ad quod prius, videlicet quod quodlibet tempus sit perceptibile a Socrate arguendo sic: Socrates immediate post hoc instans sciat A, igitur Socrates immediate post hoc instans percipiet se scire A; ex quo sequitur quod nullum erit tempus quando per tempus minus, et minus, [et sic] in infinitum Socrates percipiet se scire A. Et ex isto contingit deducere, iuxta modum arguendi praehabitum de instanti, quod nullum erit tempus quin minus, et minus tempus, et sic in infinitum sit perceptibile a Socrate.

Item, data ista responsione aliter arguo sic: Socrates in hoc instanti ita firme credit A sicut Socrates | immediate post hoc credit, igitur si Socrates 174va immediate post hoc instanti sciet A, Socrates in hoc instanti scit A. Consequentia satis apparet. Assumptum probo, quia Socrates immediate post hoc instans vel non magis movebitur vel insensibiliter magis movebitur ad credendum quam Socrates in hoc instanti movetur ad credendum A, cum omnis motio qua Socrates movetur ad credendum A sit successive, prout pono. Et eodem modo contingit arguere, si detur prout positum fuit prius, videlicet quod idem Socrates ante hoc instans scivit A.

Item, aliter arguo contra istam responsionem sic: anima intellectiva Socratis est in hoc instanti sufficienter praeparata ad sciendum A, igitur in hoc instanti Socrates scit A. Consequentia patet per Commentatorem VII *Physicorum* commento 20, ubi vult Commentator quod anima intellectiva, cum fuit sufficienter praeparata ad sciendum aliquid, statim scit illud. Et antecedens probo, quia anima intellectiva Socratis non sit in hoc instanti sufficienter praeparata ad sciendum A, igitur hoc est propter aliquod impedimentum in hoc instanti impediens sciri A Socrati; et, si sic, cum nullum tale impedimentum possit subito amoveri, sequitur quod Socrates non immediate post hoc instans sciat A, quod est oppositum prius dati.

Et ideo forte respondetur aliter in principio argumenti negando istam consequentiam: 'Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A.' Sed ista responsio non vitat argumenta prius facta quando sequantur eaedem inconvenientia quam prius, posito cum casu prius supposito, quod Socrates

---

1 hoc Z] *om.* P **19** A] sic subito *add. sed del.* P **22** A] Socrates sit A in huius instanti videlicet quod *in mg.* P **27** illud Z] *om.* P **29–30** hoc...sciri] *in mg.* P **36** quam *scr.*] quae et P

25–26 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 20, p. 47:8–17.

sciat se scire A quam cito ipse scivit A. Cuius possibilitas et compossibilitas cum dicto casu prius supposito satis patent, eo quod Socrates potest simul et aequaliter considerare de A propositione, et de ista propositione Socrates scit A habendo aequales evidentias, et aequaliter moventes ad hoc quod utraque illarum sciatur a Socrate.

Item, si non sequatur: 'Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A,' tunc posito opposito consequentis cum antecedente, et posito quod Socrates postea se sciat scire A, sequitur quod postea Socrates sciet A infirmius quam Socrates modo scit A; ex quo sequitur quod A potest sciri remissius et intensius, quod tamen improbatum est saltem in suo simili in primo principali.

Item, si Socrates sciat A, igitur Socrates non haesitat de A; et, si sic, igitur [cum] Socrates non haesitat de A, numquam A sit scitum. Et ex isto cum casu prius posito, sequitur quod Socrates scit de A ipsum esse scitum a Socrate; et ex isto sequitur ulterius, quod Socrates scit se scire A.

Item, aliter sic: data ista responsione sequitur quod ista starent simul: 'Socrates scit A' et 'Socrates non scit se scire A.' Quibus simul positis esse vera, arguo ultra sic: Socrates non scit se scire A, igitur Socrates non scit A esse scitum. Consequentia patet, cum Socrates non possit scire A esse scitum ab alio quam [ipse] quin maiore ratione Socrates sciret A esse scitum
174vb a se ipso. Et tunc | arguo ultra sic: Socrates non scit A esse scitum, igitur Socrates non scit A esse scitum a prima causa; et, si sic, cum prima causa sciat omne verum, et nihil possit sciri nisi verum, sequitur quod Socrates non scit [A] esse verum. Et ita sequitur ista conclusio quam aliter probo in proximo argumento, videlicet quod scit A et quod Socrates nescit A esse verum.

[3] Tertio arguo ad istud tertium principale, et dato quod aliqua propositio sciatur, probo duas conclusiones, quarum: [a] prima est quod Socrates scit A, et quod Socrates nescit A esse verum; [b] et secunda quod Socrates determinate scit A in C instanti, et tamen potest esse quod Socrates nec scit nec scivit A in C instanti.

[Ad a] Ad probationem primae conclusionis pono quod Socrates sciat istam propositionem:

Deus est

quae significat praecise quod Deus est, quae sit A, et quod Socrates non sciat aliquam propositionem quae non est A. Et arguo tunc sic: Socrates scit A; et Socrates non scit A esse verum; igitur etc. et sic sequitur prima conclusio probanda. Et minorem probo et arguo sic: Socrates non scit

---

1 quam cito Z] qua scito P **15** se scire Z] *om.* P **35** quae significat Z] significate P

aliquam propositionem significantem quod A est verum, igitur Socrates non scit A esse verum. Antecedens patet ex casu supposito. Et consequentia patet, quia aliter sequeretur quod Socrates potest scire quod Deus est non sciendo aliquam talem propositionem 'Deus est' significantem quod Deus est, quod non est verum, ergo sequitur conclusio probanda.

Item, ad probationem primae conclusionis mutata secunda parte casus suppositi, pono quod Socrates credat quod nulla propositio sit existens. Et probo esse compossibile primae parti eiusdem casus quod possibile est quod Socrates sciat se ipsum esse, credendo quod nulla propositio sit existens; eadem ratione possibile est Socratem scire Deum esse credendo quod nulla propositio sit existens. Quo existente possibili et posito in esse, sequitur prima conclusio probanda, et ideo forte conceditur eadem conclusio.

Sed contra istam responsionem contingit arguere per modum obligationis, proponendo Socrati istam propositionem:

Deus est.

Qua propositione proposita, oportebit Socratem eam concedere, postquam deducta obligatione eadem propositio est scita a Socrate. Et deinde concessa ista propositione: 'Deus est,' et demonstrando idem subiectum proponatur haec propositio:

Haec propositio 'Deus est' est tibi dubia.

Et erit haec neganda a Socrate, secundum quod satis patet. Qua negata, proponatur ista Socrati:

Ista propositio 'Deus est' est scita a te esse falsa.

Et patet quod haec est neganda. Et sic cum casu supposito, erit haec propositio concedenda tamquam sequens, videlicet quod

haec propositio 'Deus est' est scita a te esse vera,

demonstrando Socratem. Ex quo sequitur quod Socrates scit A esse verum postquam ista propositio 'Deus est' est A; et sic sequitur oppositum conclusionis concessae.

Item, si Socrates potest scire A, nesciendo A esse verum, igitur A continue manente scito a Socrate, potest Socrates moveri per aliquam evidentiam quousque ipse credidit A non esse verum; ex quo sequitur | quod 175ra Socrates posset scire A credendo quod A non est verum, quod tamen est impossibile, igitur illud ex quo sequitur, videlicet quod Socrates posset scire A nesciendo A esse verum. Et eodem modo contingit probare quod Socrates non potest scire A nesciendo se scire A.

4–5 significantem...est Z] *om.* P **5** ergo...probanda Z] *om.* P **8** parti Z] *om.* P **11** possibili Z] possibile P **17** proposita *scr.*] posita PZ **17** eam] *om.* P **19–20** idem subiectum Z] eundem Socratem P **21** est^2 Z] *om.* P **24** est^2 Z] *om.* P **25** sic] una *add.* PZ

[Ad b] Ad secundam conclusionem arguo, et ad probationem istius—mutato casu prius supposito—suppono quod Socrates velit B in hoc instanti quod instans sit C, et quod Socrates in eodem instanti C determinate sciat ipsam propositionem de se ipso, videlicet 'Socrates vult B' quae propositio sit A et significans praecise quod Socrates vult B. Quo supposito, probo secundam conclusionem, istam videlicet "Socrates determinate scit A in C instanti, et possibile est quod Socrates non scit nec scivit A in C instanti." Prima pars istius conclusionis patet ex casu. Et secundam probo, quia ista consequentia est bona: 'Socrates non vult B nec voluit B in C instanti, igitur Socrates non scit nec scivit A in C instanti.' Et antecedens est possibile, igitur consequens. Et ex isto sequitur secunda pars secundae conclusionis probanda. Quod autem antecedens sit possibile, istud videlicet "Socrates non vult B nec voluit B in C instanti" probo, quia Socrates in C instanti potest indifferenter velle B et non velle B. Aliter enim sequeretur quod Socrates accidentaliter illud mereretur, et ita sequeretur quod nullus volens aliquid in C instanti propter huiusmodi volitionem suam aliquid mereretur. Et eodem modo contingit arguere quod nullus volens in aliquo instanti mereretur et sic volendo, quod non est verum.

Si igitur concedatur quod Socrates potest pro C instant indifferenter velle B et non velle B, tunc sequeretur ulterius quod non obstante quod Socrates in C instanti velit B potest idem Socrates in eodem instanti et pro eodem instanti omnino non velle B. Et ex isto manifeste sequitur quod possibile est quod pro C instanti etiam Socrates nec vult nec voluit B pro C instanti. Ex quo sequitur ulterius, cum ista consequentia sit bona 'Socrates non vult B nec voluit B in C instanti, igitur Socrates non scit nec scivit A in C instanti,' quod possibile est pro C instanti quod Socrates nec scit nec scivit A pro C instanti; et, si sic, cum Socrates determinate sciat A in C instanti—secundum quod patet ex casu prius supposito—sequitur secunda conclusio probanda. Quae, si concedatur, probo illam esse falsam, quia ex secunda parte istius conclusionis sequitur oppositum primae partis eiusdem sequi: possibile est quod Socrates non scit nec scivit A in C instanti, igitur vel Socrates non scit A in C instanti, vel Socrates solum modo contingenter ad utrumlibet scit A in C instanti, quorum utrumque repugnat primae parti secundae conclusionis praedictae.

[4] Quarto arguo ad tertium principale et dato quod aliqua propositio sciatur postquam—secundum Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 8—*nihil magis scitur prius principiis*, pono quod Socrates scit hoc

5 significans] Socrates *add.* P **14** et Z] vel P **23** etiam *scr.*] per P **32** in Z] intra P

36–37 *Recte* Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 103:103: "IV conclusio est haec: ipsis principiis primis nihil magis scitur."

| primum principium "de quolibet esse vel non esse," sive "de quolibet dicitur alterum contradictorum," quod sit A. Et hoc posito, probo istam conclusionem esse possibilem: 'Socrates scit aliquid cuius oppositum idem Socrates credit.' Et arguo sic: necesse est Socratem, quamdiu ipse fuit considerans de A, scire A; et idem Socrates, quando aliquando ipse erit considerans de A, credet oppositum ipsius A; igitur etc. Maior est manifesta, quia aliter sequeretur—cum A sit primum principium—quod Socrates in considerando de A potest ignorare primum principium, quod est contra Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo ultimo, ubi vult Lincolniensis quod prima principia saltem consideratione habita de eisdem non potuerunt ignorari. 175rb

Item, si Socrate considerante de primo principio, quod est A, potest idem principium ignorari a Socrate; sed cum licet Socrates ignoraverit A, potest idem Socrates nihilominus scire aliquam propositionem quae non est primum principium, quia aliquid posterius primo principio foret magis scitum primo principio, quod est contra Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 8 praeallegato.

Si autem respondeatur negando minorem prius acceptam, istam videlicet "aliquando quando ipse erit considerans de A crederet oppositum A" contra istam et ad probationem istius minoris arguo sic: possibile est quod aliqua est una evidentia aut saltem aliquae evidentiae moventes Socratem ad oppositum A faciendo ipsum credere idem oppositum, igitur possibile est quod Socrates credat oppositum A. Quo posito in esse, sequitur veritas minoris probandae. Et assumptum probo, quia possibile est quod Socrates credat de opposito A ipsum non esse oppositum A, et quod stante tali credulitate eveniat evidentia faciens Socratem credere oppositum A.

Item, dato opposito assumpti, sequitur quod primum principium non potuerit ignorari postquam ipsum fuit scitum. Ex quo sequitur ulterius—cum quodlibet scitum, cuius cognitio dependet ex cognitione primi principii, potuerit ignorari postquam ipsum fuerit scitum—quod primum principium in infinitum magis scitur quam aliquod scitum cuius cognitio dependet ex cognitione primi principii, quod non est verum.

Item, aliter arguo ad conclusionem probandam, istam scilicet "Socrates scit aliquid cuius oppositum ipse credit." Et ad probationem istius

---

24 probo Z] *om.* P **29** ulterius] quod *add.* P **32** scitur Z] *om.* P

---

1 Cf. Arist., *Metaph.*, lib. IV, cap. 3, (1005b19–24), A. L., p. 73:175–179. *Auc. Arist.*, p. 123(97): "Prima dignitas est de quolibet affirmatio vel negatio, alias de quolibet esse vel non esse et de nullo simul." **1–2** Cf. Rob. Fland. *Cons.*, p. 62: "Alia regula est ista: De quolibet dicitur alterum contradictorium et de nullo eorum ambo." **9** Cf. Gross., *In Post. anal.*, I, cap. 6, p. 403.

suppono quod Socrates sciat quod alter istorum est Plato, determinando Platonem et Aristotelem; et quod Socrates determinando Platonem credat de Platone 'hoc non est Plato' significantem praecise quod hoc non est Plato. Isto posito, sequitur conclusio probanda, eo quod Socrates credit istam: 'hoc non est Plato' et istam 'alter istorum est Plato,' quam probo esse oppositum istius 'hoc non est Plato.' Et hoc sic: ista consequentia est bona 'alter istorum est Plato, igitur iste est Plato,' demonstrando Platonem; igitur quidquid repugnat consequenti repugnat antecedenti; et, si sic, igitur ista | 'hoc non est Plato' repugnat consequenti, isti videlicet 175va 'hoc est Plato,' igitur eadem repugnat antecedenti, isti videlicet 'alter istorum est Plato.' Et sic una cum casu sequitur quod Socrates credit repugnantia et opposita, et quod Socrates scit unum oppositorum, et credit reliquum. Quae similiter, si concederetur, probo illa esse falsa. Quia dato quod Socrates sciat unum oppositorum etc., tunc, cum scientia unius oppositorum foret aliquis gradus credulitatis alterius oppositorum, et ita, cum non sit maior ratio de uno gradu quam de alio, sequitur quod quilibet gradus credulitatis unius oppositorum staret cum scientia alterius oppositorum. Et ita sequitur ulterius quod numquam deperderetur scientia unius oppositorum per credulitatem alterius oppositorum, quod non est verum.

[5] Quinto arguo ad tertium principale sic: nulla scientia est, igitur nulla scientia de novo acquiretur. Assumptum probo, quia si aliqua scientia sit, tunc ipsa vel est propositio scita, vel habitus acquisitus ex propositione scita, vel est ipsa anima sciens.

Non potest dici primo modo, quia, si sic, tunc eadem res foret scientia et ignorantia, posito quod eadem propositio sciatur ab uno et ignoratur ab alio.

Item, si hoc foret verum quod propositio scita esset scientia, sequeretur quod aliquis foret sciens nullam habens scientiam, posito quod aliquis sciens non habeat aliquam propositionem neque veram neque falsam. Quod satis possibile est, eo quod omnis veritas et falsitas circa compositionem et divisionem est, secundum quod patet per Aristotelem I *Perihermenias* 1 capitulo, et per Commentatorem III *De anima* commento 22. Et etiam possibile est quod aliquis non componens etiam sit sciens.

Si autem dicatur quod scientia est habitus acquisitus ex propositione scita, tunc scientia vel foret habitus extensus in virtute divisibili vel habitus

---

15 foret Z] staret P **24** est Z] *om.* P **28** hoc Z] ulterius P **317.36–318.1** vel...indivisibili] *a. m. in mg.* P

32–33 Arist., *De int.*, cap. 1, (16a12–13), A. L., p. 41:12–13: "... circa compositionem enim et divisionem veritas et falsitas." **33** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 22, p. 456:15–16: "... veritas et falsitas inveniuntur in compositione."

in virtute indivisibili cuius virtus est anima intellectiva. Non potest dici secundo modo, secundum quod probatur in quarto principali; nec primo modo, secundum quod probatum fuit in sexto argumento facto ad secundam conclusionem in primo principali. Si autem dicatur quod scientia est anima sciens, tunc, cum nullo vero existente possit anima esse sciens, sequitur quod argutum fuit in sexto argumento facto in primo principali iam dicto, quod non omnis scientia foret verorum.

Item, ista responsio est contra Commentatorem II *De anima* commento 24 dicentem ibi quod scientia est actio animae, et quod *scientia est quasi forma in anima et anima quasi materia*, quae non forent vera dato quod scientia et anima sciens forent idem.

Item aliter arguo sic: nullum primum principium potest sciri de novo, igitur nulla scientia potest acquiri de novo. Consequentia est manifesta. Et antecedens probo, quia dato opposito antecedentis, pono quod Socrates sit unus homo nunc primo existens qui aliquando sciat hoc primum principium "quodlibet est vel non est" quod sit A, ponendo tamen quod idem Socrates nunc non sciat | aliquod primum principium neque qualiter 175vb primum principium significat. Et arguo tunc sic: aliquid faciet A sciri a Socrate et non ipsum A, quia tunc aliquid educeret se de potentia ad actum, quod est contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 38, et tractatu suo *De somno et vigilia*; igitur aliquid aliud ab A faciet A sciri a Socrate; et per consequens cum nihil faciet A sciri a Socrate nisi ipsum sit notius A, sequitur quod aliquid foret notius A. Cuius tamen oppositum satis apparuit in quarto argumento istius principalis. Si tamen dicatur quod non oportet quod idem quod facit A sciri a Socrate sit notius quam A—contra: dato isto sequeretur quod non magis sciretur A per aliquod tale faciens A sciri quam econverso.

Item, A modo est aequaliter ignotum a Socrate sicut aliquod scibile quod non est A; sed aliquod est scibile quod non est A, quia Socrates non potest scire nisi ipse perscrutavit aliquod scibile aliud ab illo; igitur Socrates non potest scire A nisi ipse perscrutavit aliquod scibile aliud ab A. Minor satis patet. Et maiorem probo, quia Socrates postquam ipse non scit A nec scit qualiter A significat, non magis intelligeret neque sciret A, et licet ipse consideraret de A, quam unum aliud scibile quantumcumque ignotum a Socrate. Hoc autem non foret verum nisi A modo foret aequaliter ignotum a Socrate, sicut aliquod scibile quod non est A.

---

13 novo] igitur nulla scientia *add. sed del.* P **22** Socrate] *Propter incisum marginis textus non est completus* P **25** a Socrate Z] *om.* P

---

2 Cf. p. 326.17–34. **4–7** Cf. pp. 271.10–271.23. **8–9** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 24, p. 164:42–48. **20** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 38, p. 141:24–27. **21** Cf. Averr., *De som.* (*V. V.*), p. 86. **24** Cf. p. 316.12–33.

Item, prima principia non sciuntur, sed intelliguntur, secundum quod per Lincolniensem patet I *Posteriorum* capitulo 2 in hoc quod dicit quod *cognitio primorum principiorum, quae est intellectus, est melior dispositio quam scientia*. Quod non foret verum, si prima principia scirentur; et, si sic, igitur nulla est scientia primorum principiorum, et per consequens nec aliquorum scibilium.

[Responsiones ad argumenta ad tertium argumentum principale]

[Ad 1] Ad istud tertium principale respondeo et pro primo argumento istius principalis, dico quod nec propositio scripta nec prolata scitur saltem ab homine corruptibili, sed solum modo propositio concepta.

Unde pro prima forma facta contra istam responsionem dico quod ex illo non sequitur, quod nullus haberet absque aliqua obligatione sibi facta concedere propositionem non prolatam. Convenienter enim potest homo concedere propositionem prolatam vel scriptam quamvis nescitam ab eo, dum tamen intellectus quem ipse habet de ista propositione, sit contingenter verus et approbatus ex usu rationabili.

Pro secunda forma dico quod non est possibile, quod aliquis homo sciat istam propositionem scriptam 'B non est' esse non significativam. Potest tamen aliquis homo scire istam 'B non est, est non significativa' sibi. Sed ex isto non sequitur ulterius quod aliquis possit scire consimiliter quare ista oratio 'B non est' praecise significat.

Pro tertia forma dico quod quaelibet propositio scita est propositio extensa et non divisibilis. Unde admittendo casum ibi suppositum con-
176ra cedo istas duas conclusiones, | videlicet: contingit accipere aliquod tempus in cuius quolibet instanti Socrates sciet unam propositionem quam idem Socrates nec sciet ante illud instans nec post idem instans, et quod: Socrates in quolibet instanti eiusdem temporis infinitas propositiones incipiet scire, et infinitas propositiones desinet scire.

Pro quarta forma dico quod eadem est virtus in homine scilicet virtus memorativa, intellectiva, cogitativa, imaginativa, eo quod anima intellectiva in homine est virtus intellectiva et sensitiva, etc. secun-

2 patet] *in mg.* P **16** intellectus Z] intelligit P **16–17** contingenter Z] *om.* P **19** propositionem Z] orationem P **19** B non Z] bene P **20** B...est^2 Z] oratio bene est eo P **21–22** quare ista Z] istam P **22** B non Z] bene P

2 Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 2, p. 103:92–94.

dum quod proposui in respondendo ad tertium principale secundae quaestionis.

Unde accipiendo 'virtutem' pro virtute intellectiva, vel memorativa, vel sic de aliis, dico quod nulla propositio concepta est in virtute divisibili vel indivisibili. Dico tamen quod omnis propositio concepta, et hoc distinguendo propositionem conceptam contra propositionem scriptam et prolatam, est extensa in aliquo certo membro. Et ideo quia membrum maxime conveniens ad susceptionem propositionis et actionum proveni-entium ab anima intellectiva est cor, eo quod ipsum est membrum principalissimum tam alicuius habentis animam intellectivam quam habentis tantum sensitivam et non intellectivam, propositio concepta extenditur in corde aut saltem in aliqua parte cordis. Et dico ulterius quod in nullo alio membro alicuius alterius habentis animam intellectivam extenditur propositio, eo quod nullum aliud membrum est dispositum ad susceptionem actionis animae intellectivae requisitae ad extensionem propositionis, cuius actio est compositio vel divisio. Et per hoc satis patet solutio quartae formae.

Qua soluta, respondeo ad quintam formam et concedo quod aliqua propositio scita est extensa; non tamen dico in virtute divisibili saltem intelligendo 'virtutem' ut prius scilicet in divisibili. Si tamen intelligitur 'virtus' pro organo—secundum quod Commentator aequivoce utitur 'virtute' in II *De anima* commento 10, cum dicat quod *oculus dicitur de membro et virtute visibili*, ex quo apparet quod 'oculus' potest sumi sive pro virtute et 'virtus visibilis' econtra pro oculo—et sic potest dici quod aliqua propositio scita est extensa in virtute divisibili. Nec sequitur ex illo, licet A fuerit propositio scita a Socrate, quod Socrates scit infinitas propositiones, neque quod Socrates in sciendo A habet infinitas copulas. Unde dico quod non quaelibet pars copulae ipsius A est copula, ideo nulla pars copulae ipsius A est copula. Dico tamen quod quaelibet pars copulae ipsius A est actio animae intellectivae, secundum quod copula ipsius est actio ipsius animae intellectivae. Nec sequitur ex illo quod quaelibet pars copulae ipsius A est copula, eo quod per nullam partem copulae ipsius A, immo per totam copulam ipsius A copulatur praedicatum ipsius A cum subiecto eiusdem A.

Pro sexta forma dico quod non est inconveniens duas propositiones conceptas omnino consimiles coextendi. Unde pro auctoritate Commen-

---

1 quod] *in mg.* P **2** quaestionis] conclusionis P **12** parte Z] *om.* P **16** patet] *in mg.* P **19** est Z] *om.* P **28** ideo *scr.*] immo PZ **31** quod Z] pro P **33** per Z] *om.* P

1–2 Cf. *sup.*, q. 2, pp. 188.10–189.3. **22** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 10, p. 147:48–49.

176rb tatoris adducta | in oppositum, ista videlicet *recipiens denudatur a natura recepti* dico quod Commentator per illud intelligit, quod nullum recipiens naturaliter recipit omnino tale quale ipsum est ab omnino tale quale in ipso est, et hoc ab agente materiali extrinseco. Dico tamen quod non est impossibile, immo possibile, quod aliquod recipiens recipiat omnino tale quale in ipso est ab agente immateriali intrinseco, cuius est anima intellectiva quae voluntarie producit suas actiones.

Sed tamen contra istam responsionem potest argui in hoc quod ista responsio ponit duas propositiones conceptas coextendi; quia, si sic, cum nulla sit propositio concepta nisi quae componitur et dividitur per animam intellectivam, sequitur quod anima intellectiva simul potest componere et dividere duas propositiones conceptas. Cui respondeo, concedendo quod anima intellectiva simul potest componere et dividere.

Et si arguatur ulterius quod eadem ratione anima intellectiva potest simul componere et dividere tres propositiones, et quattuor, et sic in infinitum, planum est quod non sequitur eo quod quaelibet anima intellectiva est virtus finita et sic quoad omnem actionem sui sine aliquo [excepto] terminata.

[Ad 2] Ad secundum argumentum principale istius tertius principalis cum arguitur sic "Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A" dico quod consequentia non valet, neque valet similis consequentia sic arguendo: 'Socrates scit istam propositionem 'Deus est,' igitur Socrates scit se scire istam propositionem 'Deus est.'' Cuius causa est, quia Socrates potest scire A sive istam propositionem 'Deus est' nesciendo aliam propositionem esse. Dico tamen quod sequitur: 'Socrates scit quod Deus est, igitur Socrates scit se scire quod Deus est.' Unde dico quod idem est 'Socratem scire quod Deus est' et 'Socratem se scire quod Deus est' et dato quod Socrates potest scire quod Deus est non sciendo aliquam propositionem; sufficit enim ad hoc quod Socrates sciat quod Deus est, quod Socrates sit habituatus ad actualiter sciendum talem propositionem 'Deus est' quandocumque voluerit talem componere. Et ideo dico quod, posito quod Socrates in hoc instanti primo sciat quod Deus est, quod Socrates in eodem instanti, per hoc quod ipse scit quod Deus est, habituatur ad actualiter sciendum talem propositionem 'Socrates scit se scire quod Deus est' quandocumque voluerit talem componere actualiter propositionem. Nec propter hoc sequitur—licet ponatur in esse, quod Socrates sciat istam propositionem 'Socrates scit se scire quod Deus est'—quod Socrates scit se scire istam propositionem 'Deus est' aut quod Socrates scit se scire aliam aliquam propositionem,

---

11 sequitur...intellectiva Z] *om.* (*hom.*) P **37** se] *sup. lin.* P

quia cum illo posito in esse, stat quod non sciat aliquam propositionem esse.

Unde quia contra istam responsionem videntur generaliter [quomodo] omnes formae factae in secundo argumento oportet procedere, dico ut prius.

Pro prima forma dico quod ista consequentia non valet: 'Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A.' Posito tamen quod | Socrates sciat A et 176va
quod A praecise significet quod Deus est, dico quod sequitur saltem cum casu: 'Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire quod Deus est,' et quod Socrates percipit se scire quod Deus est. Et dico ulterius—licet ponatur aliquis certus gradus sub quo Socrates percipit se scire quod Deus est—quod non est verum quod contingit accipere gradum debiliorem, sub quo Socrates potest percipere se scire quod Deus est, eo quod non potest aliquis magis vel minus scire, et hoc intensive praecise se scire aliquid esse, sicut nec potest aliquis magis nec minus scire aliquid esse, secundum quod dictum fuit in respondendo ad primum principale.

Sed contra istam responsionem potest sic obici: aliquis potest magis et minus credere aliquid esse, igitur aliquis potest magis et minus scire aliquid esse. Cui respondeo negando consequentiam et dico quod aliquod simile potest multo magis credi quam ipsum potest sciri, eo quod credulitas suscipit magis et minus in infinitum; scientia vero non suscipit magis neque minus, secundum quod fuit supradictum.

Pro responsione ad secundam formam dico quod nec sequitur: 'Socrates in hoc instanti percipit se scire A, igitur Socrates in hoc instanti potest percipere hoc instans esse.' Nec sequitur: 'Socrates in hoc instanti primo percipit se scire A, igitur Socrates potest memorari se scivisse A in hoc instanti,' licet enim Socrates numquam post hoc instans sciret A. Cuius causa est, quia Socrates non potest memorari hoc instans fuisse, eo quod Socrates non potest percipere de praesenti quod hoc instans est. Dico tamen quod licet Socrates numquam post hoc instans sciret A, et Socrates nunc primo sciret A, et similiter perciperet se scire A, quod Socrates potest memorari se scivisse A. Nec ex hoc sequitur quod Socrates potest memorari se scivisse A per hoc instans vel per tempus.

Et per hoc patet solutio ad primam formam et secundam quae videntur esse contra responsionem et positionem in hoc quod ponit istam consequentiam esse bonam: 'Socrates scit quod Deus est, igitur Socrtes scit se scire quod Deus est.'

---

8 cum Z] aut P **14** scire Z] *om.* P **15** quod Z] *om.* P **18–19** igitur...esse Z] *om.* (*hom.*) P **20** credi Z] *om.* P **21–22** in...minus] *in mg.* P

---

16 Cf. pp. 312.33–313.15.

Istis vero formis solutis respondeo ad alias formas quae videntur esse contra solutionem vel responsionem, et ponam in hoc quod ponit istam consequentiam non valere: "Socrates scit A, igitur Socrates scit se scire A."

Et pro prima istarum formarum dico quod etsi ista consequentia non valeat, non tamen sequitur quod A possit sciri intensius et remissius. Cuius causa faciliter apparere poterit ex praedictis.

Pro secunda forma concedo quod Socrates non haesitat de A numquid A sit scitum a Socrate. Cuius causa est, quia Socrates non haesitat de A. Et dico ulterius quod ex illo non sequitur quod Socrates scit de A ipsum esse scitum A Socrate.

Pro tertia forma et ultima concedo quod satis stant simul quod 'Socrates scit A' et quod 'Socrates non scit A esse scitum a prima causa nec ab aliquo alio' et quod 'Socrates scit A et tamen non scit A esse verum.'

[Ad 3] Ad tertium argumentum tertii principali respondeo, et admisso
176vb casu ibi supposito | concedo istam conclusionem "Socrates scit A et tamen Socrates non scit A esse verum." Cuius causa patet ex formis probantibus istam conclusionem. Quod etiam aliter posset probari et hoc sic: ista consequentia non valet 'Deus est, igitur Deus est verum' postquam Deus poterit esse nullo vero existente; sed sequitur: 'Deus est verum, igitur Deus est,' praecise tamen necessarium sequatur ad quodlibet; igitur Socrates poterit scire quod Deus est non sciendo quod 'Deus est' est verum; quo posito in esse sequitur intentum.

Unde pro argumento in oppositum dico quod ista propositio:

Deus est

concedenda a Socrate. Qua tamen concessa, dico quod ista propositio videlicet:

Haec propositio 'Deus est' est tibi dubia

potest satis convenienter dubitari a Socrate. Potest enim Socrates scire quod Deus est, nesciendo aliquam talem vel an aliqua propositio talis sit, scilicet:

Deus est sit sibi dubia vel scita ab ipso

Et sic non procedit argumentum ulterius.

Pro alia forma facta in oppositum conclusionis concessae dico quod est satis possibile, quod Socrates sciat A, credendo quod A non est verum.

Ad secundam conclusionem respondeo negando eam et negando istam particulam casus suppositam ad probationem istius esse possibile, videlicet

---

3 A Z] *om.* P **9** A] *sup. lin.* P **18** ista Z] *om.* P **22** Deus est Z] *om.* P **30** propositio Z] *om.* P **32** sibi Z] tibi P **29–32** aliquam...ipso] an aliqua propositio talis sit sibi dubia vel scita ut puta pro ista Deus est Z **33** ulterius Z] ultra P

quod "Socrates sciat determinate de se ipso istam propositionem 'Socrates vult B' significantem praecise quod Socrates vult B." Cuius causa est, quia Socrates non potest in hoc instanti neque in aliquo instanti determinate velle B, eo quo quocumque instanti accepto pro quo Socrates vult B, potest Socrates pro eodem instanti indifferenter velle B et non velle B.

[Ad 4] Ad quartum argumentum tertii principalis respondeo et concedo istam conclusionem esse saltem possibilem, videlicet "Socrates scit aliquid cuius oppositum ipse credit." Et hoc probat secunda forma facta ad probationem istius conclusionis. Dico tamen quod non est possibile, quod Socrates sciat aliquid cuius oppositum ipse credat, sciendo illud oppositum creditum esse oppositum alterius sciti ab eo. Et hoc probat argumentum factum contra concessionem istius conclusionis.

Unde quia prima forma facta ad probationem istius conclusionis non probat eam, eo quod oppositum ipsius A non potest credi dico: primum principium istius quod est A non poterit ignorari a Socrate, et hoc loquendo de ignorantia dispositionis, quia secundum Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 13 *cum homo cogitat circa scibile et errat circa illud*. Et hoc est quod vult Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo ultimo cum dicit: *prima principia non laterent humanam notitiam* subiungens inferius in eodem capitulo quod *habitus primorum principiorum non generantur ab aliis habitibus notioribus, sed fiunt in nobis ex sensu per eductionem de potentia ad actum* ac si manifeste sic diceret, videlicet quod prima principia non docentur, sed statim cum aliquis homo consideraverit de eis naturaliter cognoscuntur. Pro quo sciendum est in animalibus, quia statim quadam inclinatione naturali cognoscunt eis tristibile, cum sensatum fuerit ab eisdem, ita est in hominibus | quod statim quadam inclinatione naturali cognoscunt 177ra prima principia, cum considerationem habuerunt super eis.

Unde cum arguitur in oppositum istius responsionis, quod "data ista responsione sequeretur quod aliquod primum principium in infinitum magis sciretur quam aliquod scitum quod potuerit ignorari per credulitatem sui oppositi" dico quod non sequitur. Et huius causa est, quia omnia scita aequaliter sciuntur saltem intellective, secundum quod dictum fuit in primo principali. Nec ex isto sequitur quod omnia scita sunt aeque faciliter scibilia, sicut non sequitur: 'prima causa scit omnia scita a prima causa, igitur omnia scita a prima causa sunt aeque faciliter aequaliter scibilia.'

---

15 istius Z] *om.* P **22** quod *scr.*] pro P

16–17 *Recte* Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 14, p. 205:50–51: "Altera est ignorantia cum homo iam cogitat de scibili, sed errat circa illud." **18** *Recte* Gross., *In Post. anal.*, lib. II, cap. 6, p. 403:10–13; p. 405:44–48. **33** Cf. pp. 276.27–277.22.

[Ad 5] Ad quintum argumentum respondeo et dico—sicut dixi in respondendo ad primum principale—quod scientia est anima intellectiva sciens, et quod aliqua scientia potest esse nullo vero determinante, et hoc intelligendo per 'verum' propositionem veram solum modo. Dico tamen quod nulla propositio scitur nisi propositio vera. Et hoc est quod vult Aristoteles II *Posteriorum* capitulo ultimo cum dicit: *scientiam solum modo esse verorum*. Deinde respondeo ad auctoritatem Commentatoris II *De anima* commento 24 quae est quod *scientia est actio ipsius intellectus sive animae intellectivae et quod forma in anima*, et dico quod Commentator per illam auctoritatem intendit quod anima fit sciens per actionem animae cuius est compositio, et divisio, et discursus; et quod anima, cum ipsa fuerit de novo sciens, perficitur acsi acquireret novam formam.

Deinde respondeo ad aliam formam quae videtur probare primum principium non sciri, et loquendo de sciri in actu non de sciri in potentia, admitto ibi suppositum casum, et dico quod aliquid aliud ab A facit A sciri a Socrate saltem sine iuvamento sensus in percipiendo aliquid esse vel non esse, et sic habendo considerationem de A statim faciet A sciri ab eodem Socrate. Nec ex isto sequitur quod sit notior vel ignotior quam A. Nec ex isto sequitur ulterius quod non magis sciretur A per Socratem quam econtra.

Pro alia forma facta ad idem dico quod 'aliqua duo esse aequaliter ignota' potest intelligi dupliciter: vel secundum ignorantiam negotionis qualis est in principio nihil actualiter scitae, vel secundum ignorantiam dispositionis de qua dictum est prius. Secundo modo loquendo de ignorantia nego istam tamquam implicantam falsum, videlicet quod "A est aequaliter ignotum sicut aliquod scibile quod non est A." Primo modo tamen loquendo de ignorantia, concedo quod A est aequaliter ignotum. Et sic loquendo de ignorantia non est inconveniens quod Socrates aequaliter ignoret aliqua duo, quorum unum potest sciri statim quandocumque volueri considerare de isto et non de alio.

Pro ultima forma concedo quod principia sciuntur, sed tamen non illo modo sciendi qui acquiritur per doctrinam. Et hoc est quod intendit Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 2.

Et sic patet responsio ad tertium principale.

---

30 de alio *scr.*] aliud P

---

2 Cf. p. 279.28–2. **5–6** Cf. Arist., *Anal. post.*, lib. II, cap. 19, (100b4–8), A. L., p. 281:20–23: "Et virtutes quidem animales quibus verificantur dividuntur... alie earum sunt que sunt vere semper (sicut scientia et intellectus)." **7–8** Cf. p. 318.4–9. **32–33** Cf. p. 319.1–6.

[Argumenta ad quartum argumentum principale]

Ad quartum principale arguo et probo quod "aliquas intentiones esse in intellectu vel extra est scitum quod non scitur per causam." Et hoc sic: aliquas | intentiones esse in intellectu vel extra est scitum quod non scitur 177rb
per causam, igitur, etc. Maiorem suppono. Et minorem probo modo, et intendendo per 'intellectum' animam intellectivam arguo sic: nullae sunt intentiones in intellectu vel extra, igitur non scitur quod aliquae intentiones sunt in intellectu vel extra; et sic per consequens sequitur veritas minoris probandae. Pro probatione assumpti adduco duas conclusiones probandas, quarum: [1] prima est quod nullae sunt intentiones in intellectu; [2] et secunda quod nullae sunt intentiones extra intellectum.

[Argumenta pro prima conclusione]

[Ad 1] Primam conclusionem probo, quia dato opposito primae conclusionis suppono istam suppositionem, videlicet quod 'omnis intentio existens in intellectu est abstracta ab alia intentione sibi consimili existente in materia,' quae satis fundari potest ad Commentatorem III *De anima* commento 5, et commento 13. Ista suppositione supposita, suppono istum casum, videlicet quod A sit una intentio Socratis existens in intellectu materiali Platonis, et abstracta per intellectum agentem ab una alia intentione Socratis quae sit B, et extensa in organo virtutis memorativae Platonis. Et arguo tunc sic: A necessario est abstracta a B et reposita in intellectu materiali, igitur eadem ratione A medietate intentionis B est abstracta una alia intentio et reposita in intellectu materiali, et sic in infinitum, postquam intellectus agens non magis nititur abstrahere unam intentionem a B quam a medietate B, aut a medietate istius medietatis, et sic in infinitum. Et, si sic, cum tam B quam medietas B, et sic in infinitum, sint intentiones Socratis, sequitur quod ab illis abstrahantur infinitae intentiones Socratis quae reponuntur in intellectu materiali, et sic simul forent infinitae intentiones eiusdem rei consimiles, quod non est verum. Si autem dicatur pro isto argumento quod medietas B non est intentio Socratis—contra pono quod intentio B sit uniformis per totum, et sequitur tunc quod medietas B erit intentio omnino consimilis ipsi B. et per consequens medietas B est intentio sicut ipsum B.

Item, B est una res homogenea et non heterogenea, igitur si B est intentio Socratis quaelibet pars B est intentio Socratis.

---

21 et Z] *om.* P **28** Socratis *scr.*] secundum P *om.* Z **28** et sic *scr.*] *om.* PZ **30** medietas *scr.*] medietate P **31** B] quod *add. sed del.* P **32** omnino...B^2 Z] Socratis sicut P

16–17 Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, p. 390:97–104. **17** Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 13, p. 428:17–19.

Item, si medietas B non sit intentio Socratis, igitur per similem rationem nulla pars B est intentio Socratis. Et sic per consimilem rationem sequetur ulterius, quacumque intentione accepta quae sit intentio Socratis et extensa in aliquo medio, quod ista non potest multiplicari aut agere consimilem intentionem ulterius, quod non est verum. Quod autem hoc sequatur probo, quia accepta aliqua intentione Socratis quae sit extensa per certum medium aget intentionem Socratis per magis medium, sequetur quod illa intentio accepta erit pars intentionis Socratis quae quidem intentio componitur ex eadem intentione accepta et ex alia agenda per ipsam; ex quo sequitur quod pars intentionis Socratis foret intentio Socrati, quod est oppositum dati.

177va Item, aliter probo primam conclusionem, quia dato opposito | illius conclusionis, sequeretur, cum quaelibet intentio possit intendi et remitti, quod intentio in intellectu potest intendi et remitti. Quod tamen est falsum, quia hoc posito in esse, sequitur quod aliqua intentio in intellectu intenditur et remittitur subito, postquam contingit arguere quod intentio in intellectu nullam habet resistentiam ad hoc quod intendatur vel remittitur, sicut argutum fuit in primo principali de scientia, dato quod scientia foret intensibilis et remissibilis et existens in anima intellectiva.

Item, dato opposito primae conclusionis, sequitur quod intentiones sunt in intellectu. Ex quo sequitur ulterius per consimilem rationem quod propositio et discursus forent in intellectu; et, si sic, cum nullus discursus in intellectu posset esse successivus, et hoc propter defectum resistentiae requisitae ad intensionem et remissionem, sequitur quod quilibet discursus in intellectu foret subito, et sic quod aliquis homo, immo universaliter quod quilibet homo, potest discursare subito, quod non est verum.

Item, dato quod aliquae intentiones sunt in intellectu et supposito quod quilibet intellectus sit incorruptibilis, sequitur quod istae intentiones sint incorruptibiles. Quod probo, quia si aliquae intentiones in intellectu sint corruptibiles, pono quod illae intentiones sint A et B quae sint intentiones Socratis et Platonis et existentes in intellectu Ciceronis. Et arguo sic: A et B possunt corrumpi, igitur vel per intentiones suorum contrariorum vel per oblivionem. Non potest dici primo modo, cum intentiones contrariorum, cuius sunt intentiones albedinis et nigredinis, compatiuntur se in eodem subiecto sub quocumque gradu quis voluerit. Nec potest dici secundo modo, quia, si sic, pono tunc, gratia exempli, quod A corrumpetur per oblivionem. Et arguo sic: A corrumpetur per oblivionem, et A non

23 et...defectum] *rep.* P **27** aliquae...sunt Z] aliqua intentio fuit P **35** quocumque Z] quo P

18 Cf. pp. 275.23–277.9.

potest corrumpi per oblivionem nisi A saltem [habet] aliquod impedimentum respectu suae durationis, igitur A habebit aliquod impedimentum respectu suae durationis; et, si sic, cum nullum impedimentum possit poni respectu durationis ipsius A nisi vel materia vel aliquod existens in materia, sequeretur quod A haberet impedimentum ad durandum ex materia et ab aliquo existente in materia, quod tamen est falsum, cum A sit intentio existens in intellectu, et sit separata ab omni materia et ab omni existente in materia.

Item, si A corrumpetur per oblivionem, vel igitur A corrumpetur per oblivionem quam cito Cicero non consideraverit de A, vel admirabiliter per aliquod tempus postquam Cicero non consideraverit de A. Si dicatur primo modo, tunc sequitur quod A non poterit durare nisi quando Cicero consideraverit de A. Et ita eadem ratione sequitur ulterius quod nulla intentio potest durare in virtute intellectiva absque consideratione habita super illa intentione. Quod tamen falsum est, quia isto dato sequitur ulterius—et hoc a multo fortiori—quod nulla intentio poterit durare in virtute memorativa | aut cogitativa absque consideratione habita super illa, 177vb quod est falsum. Si autem dicatur secundo modo, scilicet quod A durabit per aliquod tempus postquam Cicero non consideraverit de A—contra: si sic, cum non possit poni aliquid quod per illud tempus debilitabit A, igitur lapso illo tempore poterit A durare ulterius per totum tempus, et sic in infinitum.

Item, aliter probo quod omnes intentiones in intellectu sunt incorruptibiles. Et hoc sic: omnes intentiones adeo separantur a materia sicut intellectus, igitur si intellectus propter separationem eius a materia est incorruptibilis, igitur eadem ratione omnes intentiones in intellectu deberent [esse] incorruptibiles; et, si sic, tunc sequeretur quod intellectus, postquam fuerit omnino separatus a corpore adeo ut nihil corporum proficiant, intelligeret per intentiones sicut modo. Quod est contra Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 14, ubi dicit Lincolniensis quod *intellectus, si non esset mole corporis obnubilata cuius haberet completam scientiam absque sensus adminiculo*; non enim foret hoc verum si intellectus, cum fuerit omnino separatus a corpore, intelligeret per intentiones sicut ipse intelligit corpori inexistens.

Item, si intentiones sint in intellectu, igitur consimiliter, immo a multo fortiori, intellectio et univesaliter omnes actiones intellectus forent in intellectu, et per consequens separatae a materia. Ex quo sequitur ultra quod intellectus potest intelligere absque omni iuvamento alicuius existentis in

4 nisi Z] *om.* P **37** quod] post *add. sed del.* P

29–30 Cf. pp. 275.30–276.4.

materia, quod est contra Commentatorem III *De anima* commento 5, et commento 10, ubi dicit Commentator quod *intellectus nihil intelligit sine imaginatione*. Hoc enim non foret verum si omnis imaginatio est in materia quod intellectus potest intelligere absque iuvamento alicuius existentis in materia. Ex quibus apparet quod neque intentiones neque actiones intellectu sunt in intellectu. Et ex eisdem apparere potest sequi quod nec scientia aliqua sit in intellectu.

Item, aliter poterit hoc probari per aliquas rationes quas tetigi in tertio principali secundae quaestionis. Et ideo forte conceditur quod nec scientia, nec intentiones, nec actiones intellectus sunt in intellectu, sed quod scientia est ipsemet intellectus sciens, et quod omnes intentiones per quas intelligit intellectus et etiam omnes actiones intellectus sunt extensae in materia.

Sed contra secundum istorum et tertium arguo omittendo arguere contra primum, eo quod sufficienter de primo in prioribus est tractatum.

Unde arguo contra secundum et probo quod aliquae sunt intentiones in intellectu. Et hoc sic: intentiones universales sunt in intellectu, igitur etc. Antecedens patet per Commentatorem III *De anima* commento 19, ubi Commentator, per 'animam' intelligens animam intellectivam et per 'universalia' intentiones universales, dicit quod *universalia nullum esse habent extra animam*.

Item, dato quod omne intentiones per quas intelligit intellectus forent
178ra in materia, sequeretur | quod non foret necesse ponere intellectum materialem ad recipiendum intentiones materiales, quod est expresse contra Commentatorem III *De anima* commento 4, et 5.

Contra tertium arguo, quia dato quod actiones intellectus forent in materia, sequeretur quod intellectus ageret mediante instrumento corporali, quod tamen est contra Commentatorem III *De anima* commento 6.

---

2 nihil] *in mg.* P **3** verum si Z] postquam P **4** quod Z] si P **4** iuvamento Z] *om.* P **19** animam] per A *add.* P **21** extra] *om.* P **27** ageret] in *add. sed del.* P

---

1 Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, p. 391:130: "... anima nichil intelligit sine ymaginatione." **2** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 20, p. 452:253 **8–9** Cf. *sup.*, q. 2, p. 190.4–11. **18** *Recte* Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 18, p. 440:96–97. **25** Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 385–86. **25** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, p. 387:7–11 "... intellectus materialis non habet aliquam formam materialium... quoniam non habet naturam secundum hoc nisi naturam possibilitatis ad recipiendum formas intellectas materiales." **28** Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 6, pp. 413:10–414:23.

[Argumenta pro secunda conclusione]

Istis praemissis quantum ad probationem et improbationem primae conclusionis, arguo ad secundam conclusionem et probo quod nullae sunt intentiones extra intellectum.

[1] Unde probo primo quod nullae sunt intentiones existentes extra intellectum in aliquo organo virtutis inferioris ad virtutem intellectivam. Quia, si sic, pono tunc quod in A organo virtutis memorativae in Socrate sit B intentio C caliditatis per quam quidem intentionem Socrates memoraret de B caliditate, et quod eadem C caliditas inveniat [et] diu inveniat A causando in A D intentionem C caliditatis per quam quidem D intentionem Socrates sentiat magnam caliditatem. Istis positis, sequetur ista conclusio, videlicet quod 'duae intentiones eiusdem rei, quarum una est magis spiritualis et alia minus spiritualis sunt coextensae.' Quam probo sequi sic: B est intentio magis spiritualis quam D; et B et D sunt intentiones eiusdem rei coextensae in A; igitur etc. Minor satis patet ex casu. Et maiorem probo, quia B intentio, postquam Socrates memoratur per eam, est magis spiritualis quam aliqua intentio existens in organo virtutis imaginativae in Socrate, aliter enim non foret intentio in virtute memorativa magis spiritualis quam intentio in virtute cogitativa vel imaginativa, quod est contra Commentatorem in III *De anima* commento 6, et in tractatu suo *De memoria et reminiscentia*, et similiter in *De sensu et sensato*, ubi vult Commentator quod memorativa recipit intentiones magis spiritualiter quam cogitativa, et cogitativa magis spiritualiter quam imaginativa, et imaginativa quam sensus communis. Et, si sic, cum contingat accipere aliquam intentionem in organo virtutis imaginativae in Socrate quae sit magis spiritualis quam est D intentio, postquam D intentio est intentio per quam sentitur C caliditatis et hoc a sensu tactus, sequitur quod B intentio est magis spiritualis quam D intentio.

Si autem respondeatur ad istud argumentum negando casum supposition, et dicendo quod non est possibile quod C immittet A causando in A intentionem C caliditatis per quam Socrates sentiat caliditatem C— contra: per totum A viget sensus tactus, sicut manifestum est; aliter enim sequeretur quod Socrates non potest sentire aliquam infirmitatem nec gravitatem in A, quod non est verum. Et, si sic, igitur Socrates potest sen-

---

8 intentio *scr.*] intentione P

---

20 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 63, pp. 225:54–226:60. **20–21** Cf. Averr., *De mem.*, (*V. P.*), p. 60. **21** Cf. Averr., *De sens.*, (*V. P.*), pp. 38, 40. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 6, pp. 415:70–416:74: "... in primo posuit sensum communem, deinde ymaginativam, deinde cogitativam, et postea rememorativam. Et posuit rememorativam magis spirituale, deinde ymaginativam, et post sensibilem."

178rb tire mediante A sensibilia sensus tactus cuius sunt frigiditas, caliditas | etc.; et, si sic, igitur huiusmodi sensibilia possunt immemorare cum A causando suas intentiones in A, quibus causatis in A et per tempus ibi durantibus potest Socrates nihilominus memorare de ipsis sensibilibus causantibus illas intentiones in A, et ex isto sequitur positum totius casus suppositi. Et ideo forte conceditur conclusio ad quam deducitur, videlicet quod duae intentiones eiusdem rei, quarum una est magis spiritualis et altera minus spiritualis sunt coextensae.

Contra: si sic, tunc pono—ut prius—quod B et D sunt duae intentiones quae coextendantur in A organo virtutis memorativae in Socrate. Et arguo sic: B et D sunt duae intentiones eiusdem rei coextensae in eodem organo, igitur non est alia ratio quare B est intentio magis spiritualis quam intentio D nec econtra. Et prima consequentia patet, cum non possit poni aliqua alia ratio diversitatis quare B foret intentio magis spiritualis quam D vel econtra nisi illa diversitas fuerit alia ex parte agentis intentiones B et D aut ex parte recipientis. Non potest dici primo modo, cum idem sit agens puta C quod agit intentionem B et D; nec potest secundo modo dici, cum idem sit recipiens puta organum A et quod recipit intentionem B et intentionem D.

Item, si intentiones B et D sint coextensae in A organo virtutis memorativae in Socrate, igitur, cum B et D sint intentiones C, sequitur quod qua ratione Socrates potuerit memorari de C per B, potest idem Socrates memorari de C per D; et, si sic, igitur D intentio est aeque spiritualis sicut B, quod est oppositum dati.

[2] Secundo probo quod nullae sunt intentiones extra intellectum existentes in aliquo organo virtutis inferiori ad virtutem intellectivam. Quia, si sic, pono tunc, gratia exempli, quod Socrates videat E albedinem agentem in visum Socratis intentionem suam quae sit A, et quod A agat ulterius in sensum communem Socratis unam aliam intentionem ipsius E quae sit B, ita quod Socrates per sensum communem et B intentionem iudicet E esse albedinem remissam aliquo certo gradu albedinis, et quod B agat ulterius in imaginativam aliam intentionem ipsius E quae sit C, et sic deinceps. Istis autem positis et ceteris existentibus paribus, sequitur quod Socrates per sensum communem [iudicat.] Quod probo: Socrates per virtutem imaginativam iudicat de E albedine mediante C intentione, et per sensum communem mediante B intentione; sed C intentio est debilior quam B; igitur Socrates per imaginativam iudicat de E mediante debita intentione quam est intentio mediante qua Socrates iudicat de E per

---

12 intentio] ratio diversitatis quare B foret intentio magis spiritualis quam *add. sed del.* P **16** cum] *in mg.* P **21** D *scr.*] A P

sensum communem. Consequentia satis manifesta est. Et ex consequente sequitur quod Socrates per imaginativam iudicat E esse albedinem remissiorem quam per sensum communem, postquam debilitas intensionis est causa quare album apparet aliter coloratum | quam ipsum coloratum in 178va
tantum, sicut dicit Aristoteles III *Meteorologicorum* capitulo de iride: *album aliquando propter remissionem a visu et debilitatem intensionis appareat nigrum*.

Et eodem modo contingit probare quod Socrates per cogitativam iudicat E esse albedinem remissiorem quam post imaginativam, et per memorativam quam per cogitativam postquam *memorativa est in posteriori parte capitis, et cogitativa in medio capitis, et imaginativa in parte anteriori capitis*, quod patet per Commentatorem III *De anima* commento 6. Isto enim ordine istarum virtutum supposito, sequitur una cum praemissis quod intentio E existens [in] imaginativa Socratis est fortior quam intentio E existens in cogitativa Socratis, postquam intentio E existens in imaginativa est propinquior principali agenti, quod est E, quam intentio eiusdem E existens in cogitativa Socratis; et sic sequitur quod Socrates iudicat E esse plura et non unum. Et eodem modo contingit universaliter probare istam consequentiam, quod 'nec Socrates nec alius a Socrate iudicat aliquod sensibile esse unum sed plura,' quod est manifeste falsum.

Si autem dicatur pro isto argumento quod C non est debilior intentio quam B—contra illud arguo et probo sic, quia oppositum istius responsionis apparet ex praetactis, quod etc. Probo aliter sic: C est actio acta a B et non econtra, et cetera sunt paria, igitur C est intentio debilior quam B. Consequentia patet, quia aliter sequeretur quod primum agens respectu B et C, quod quidem agens est E, posset ceteris paribus agere intentionem aeque fortem in remotum et propinquum, quod non est verum.

Aliter potest dici ad argumentum quod licet intentio C sit debilior quam B, tamen intentio C est insensibiliter debilior quam B, et sic non procedit argumentum.

Sed contra istam responsionem arguo sic: C est intentio debilior quam B—secundum quod probatum est—, igitur C intentio minus movet Socratem ad videndum E esse albedinem quam B movet Socratem, etc.; et,

---

18–19 istam consequentiam] *in mg.* P

---

5 Cf. Arist., *Meteo.*, lib. III, cap. 4, (374b29–31), A. L., p. 95:263–65: "Palam igitur quod uisus sicut et nigrum fractus propter debilitate nigrius facit apparere, et album minus album, et adducit nigrum."; ibid., (375a21–22), A. L., p. 96:286–88: "Sicut igitur ignis super ignem, nigrum ad nigrum facit debiliter album penitus apparere album; hoc autem est quod puniceum" **12** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 6, p. 415:47–51. Averr., *De mem.* (*V. V.*), p. 57:48–51: "... necesse est ut ymaginans sit in orizonte anteriori cerebri, deinde cogitans sit in medio, deinde memorans et conservans in posteriori cerebri."

si sic, igitur Socrates debilius iudicat E esse albedinem per C intentionem quam per B intentionem. Ex quo sequitur quod Socrates non iudicat per C intentionem E esse albedinem ita intensam sicut ipse iudicat per B intentionem; et ex illo una cum casu sequitur quod Socrates per C intentionem iudicat E esse remissiorem albedinem quam per B intentionem, et sic sequitur oppositum istius responsionis.

[3] Tertio arguo ad idem et quod prius—et retento casu supposito in proximo argumento, et cum isto supposito quod intentiones A, B, et C ab eodem scilicet E convenienter remittantur, et quod quaelibet istarum sic remittatur quousque ipsa sic corrumpatur totaliter—probo istam conlusionem saltem esse possibilem, videlicet quod Socrates iudicat de E per sensum communem percipiendo C videre E, et tamen Socrates non imaginatur de E. Quam quidem conclusionem probo sic: B intentio est fortior
178vb quam C intentio, secundum quod fuit argutum; et B | et C aeque velociter remitterentur usque ad corruptionem; igitur citius corrumpetur C quam B. Et, si sic, cum Socrates non possit imaginari de C nisi aliqua intentione ipsius E existente in imaginativa Socratis et sufficiente facere Socratem imaginari de eodem E, igitur Socrates citius desinet imaginari de E quam iudicare de E per sensum communem, et ex illo sequitur possibilitas et veritas conlusionis probandae. Et consequentia patet, quia C citius erit insufficiens ad faciendum Socratem imaginari de E quam B erit insufficiens ad faciendum Socratem iudicare de E per sensum communem.

Item, aliter potest praedicta conclusio probari mutando casum priorem supponendo quod E modo sufficiat agere intentionem suam in sensum communem Socratis et non imaginativam Socratis, quod est possibile, cum difficilius sit ipsi E agere intentionem suam sive intentiones suas per plura media quam per media pauciora, et hoc ceteris paribus, quorum paritatem ad praesens suppono.

Si autem respondeatur ad istud argumentum concedendo conclusionem intentam—contra probo quod illa conclusio non sit concedenda, quia illa concessa sequetur quod Socrates potest sentire aliquod sensibile non imaginando de illo sensibili; et ex isto sequitur nihilominus, quod non est necesse quod omne sentiens sit imaginans, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 20.

---

7 Tertio] *adn. in mg.* P **14** C *scr.*] B P

33–34 Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 20, p. 159:46–50; Averr., *De mem.* (*V. V.*), p. 57:46: "Et quia sentiens sentit primo, deinde ymaginatur ymaginans."

Item, si non omne sentiens sit imaginans, cum omne sentiens erit desiderans—sicut patet per Aristotelem primo capitulo primi libri *De plantis*—sequitur quod non omne desiderans est imaginans, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento ut prius.

[4] Aliter arguo ad secundam conclusionem et probo quod nullae sunt intentiones extra intellectum existentes in medio extrinseco. Unde ad hoc probandum arguo specialiter quod nullae intentiones alicuius sensibilis, quod est sensibile sensus visus, sunt existentes in medio extrinseco. Quod arguo sic: aliquid visibile videtur absque iuvamento intentionis in medio extrinseco, et idem est videndum de uno visibili sicut de quolibet visibili, igitur quolibet visibile videtur absque iuvamento intensionis in medio extrinseco. Consequentia satis apparet, quia consimiliter arguitur III *Coeli et mundi* commento 67, ubi Commentator per consimilem modum probat quod formae elementares sunt intensibiles. Et ex consequente sequitur quod non sit ponendum aliquam intentionem alicuius visibilis esse in medio extrinseco. Quod autem aliquod visibile videtur absque iuvamento intentionis in medio extrinseco probo, et ad probationem istius suppono istam suppositionem quod 'somnia appareant per intentiones rerum de quibus somniatur existentes in sensibilibus partibus somniatis.' Ista vero suppositio satis fundatur super Commentatorem | in *De somno et vigilia*, ubi Commentator in ostendendo modum per 179ra
quem appareant somnia dicit quod *in somno imaginativa recipit a rememorativa movendo sensum communem, qui motus per intentionem receptam ab imaginativa movet species particulares* causando in illis intentionem rerum de quibus somniatur acsi actualiter sentirentur per species particulares. Ex quibus manifestatur superius veritas suppositionis suppositae, qua sit manifesta supposito istum casum quod Socrates dormivit usque ad hoc instans somniando de A visibili habendo in visu suo intentionem A quae sit B, et quod B fuit ita fortis usque ad hoc instans ut ipsa manifestat in hoc instanti, et diu post hoc instans in visu Socratis et hoc sub gradu multo intenso. Istis positis, pono ulterius quod visus Socratis

---

1 Item] nota argumenta probantia quod posteriores intentiones sunt extra intellectum *adn. in mg.* P **7** specialiter] ad *add.* P **20** Ista] Commentator de sompno et vigilia *adn. in mg.* P **27** dormivit *scr.*] dormievit P

2–3 Cf. Ps.-Arist., *De plan.*, cap. 1, p. 396:10–11: "... at desiderium, et qui loco fit motus, absque sensu non sunt." **12–13** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:105–111. **20–21** Cf. Averr., *De som.* (*V. V.*), pp. 98–99: "In sompno autem, quando virtus ymaginativa ymaginata fuerit intentionem quam accipit ab extrinseco aut ex virtute rememorativa, revertetur et movebit sensum communem, et sensus communis movebit virtutem particularem; et sic accidit quod homo comprehendit sensibilia, licet non sint extrinsecus, quia intentiones eorum sunt in instrumentis sensuum, et indifferenter, sive intentiones veniant ab extrinseco, sive ab intrinseco."

sic applicetur ad A visibile, quod si B intentio non fuerit in visu Socratis ipsum A, ageret omnino talem intentionem in visu Socratis qualis est intentio B nunc existens in visu, ita quod tunc Socrates mediante tali intentione acta in visu suo ab A videret ipsum A.

Et istis positis, arguo sic: Socrates videt A sine iuvamento intentionis existentis in medio extrinseco, igitur aliquid videtur sine iuvamento intentionis existentis extrinseco. Assumptum probo sic: Socrates videt A; et nulla intentio iuvat Socratem ad videndum A; igitur etc. Maiorem probo, quia si B intentio ipsius A non foret in visu Socratis, sed aliqua intentio omnino consimilis ipsi B acta ab A, tunc Socrates videret A, secundum quod patet ex casu; sed intentio B omnino consimiliter movet visum Socratis sicut aliqua intentio omnino sibi consimilis moveret, et nihilominus cetera sunt paria; igitur Socrates modo videt A. Quod—si concedatur—aliter arguo ulterius tunc probando minorem prius acceptam, istam videlicet "nulla intentio acta in medio extrinseco iuvat Socratem ad videndum A." Quam probo sic: visus Socratis non iuvatur ab aliqua intentione acta in medio extrinseco, eo quod nulla intentio acta in medio extrinseco aliquo modo iuvat visus Socratis, igitur nulla intentio acta in medio extrinseco iuvat Socratem ad videndum A. Quod autem nulla intentio acta in medio extrinseco iuvat visus Socratis probo, quia, si sic—cum hoc non possit poni nisi ponendo quod aliqua intentio acta in medio extrinseco aut saltem A per talem intentionem ulterius ageret aliam intentionem ipsius in visu Socratis—, sequitur quod aliqua intentio acta in medio extrinseco aut saltem per talem intentionem ulterius agit aliam intentionem in visu Socratis; ex quo et casu prius supposito manifeste sequitur quod duae intentiones eiusdem rei omnino consimiles sunt in visu Socratis; et sic quod | *recipiens non denudatur a natura rei receptae*, cuius oppositum fuerat superius allegatum ex Commentatore III *De anima*, commento 4. Et ideo forte conceditur quod nulla intentio acta in medio extrinseco iuvat Socratem ad videndum A.

179rb

Contra: si sic, licet omnis intentio existens in medio extrinseco corrumpetur, potest Socrates nihilominus videre A sicut idem Socrates modum videt A; ex quo sequitur per eandem responsionem, quod Socrates potest videre totum medium intra et visus Socratis corrumperetur. Et ex illo sequitur ulterius quod aliquid possit videre per vacuum, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 74, ubi probat Commentator quod nulla visio sit per vacuum.

21 quod aliqua] *sup. lin corr. ex* per aliam P **25** et] *sup. lin. corr. ex* per aliam P

28 Cf. p. 329.22–28. **36** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 74, p. 243:41–43.

Ad probationem istius, assumens quod omnis habitus existens in corpore non agit nisi secundum tactum, secundo arguo ad idem et probo quod aliquod visibile videt absque iuvamento intentionis in medio extrinseco. Et ad probationem istius suppono quod A sit oculus Socratis visus a Socrate per reflexionem factam in medio aereo uniformiter A B superficie eiusdem medii intrinseca, cuius possibilitatem probo posterius.

Unde isto supposito, arguo sic: A videtur a Socrate; et A non videtur a Socrate per iuvamentum intentionis in medio extrinseco; igitur etc. Maior patet ex casu. Et minorem probo, quia si A videatur a Socrate per iuvamentum intentionis in medio extrinseco, cum A non possit videre a Socrate per iuvamentum intentionis etc. nisi A multiplicetur ad visum Socratis, igitur A videtur a Socrate per intentionem multiplicatam ad visum Socratis. Quod tamen arguo esse falsum sic: nulla intentio ipsius A multiplicaret ad visum Socratis secundum lineas reflexas nec secundum lineas incidentes, igitur etc. Secunda pars auctoritatis patet ex casu in quo ponitur A solum modo videri a Socrate per reflexionem. Et primam partem probo, istam videlicet quod nulla intentio A multiplicatur ad visum Socratis secundum lineas reflexas. Quia si aliqua intentio A multiplicaret etc., capio tunc unam istarum linearum reflexarum quae sit C reflexa versus visum Socratis a D puncto existente in B superficie, et sequetur quod C protenditur ad visum Socratis. Quod tamen probo esse falsum et arguo sic: quaelibet pars C remota a D puncto reflectitur a visu Socratis versus C superficiem, igitur C non protendet ad visum Socratis. Consequentia satis patet. Et antecedens probo, quia dato opposito antecedentis, capio aliquam partem C lineae secundum se et quamlibet partem sui remotam a D puncto quae non reflectitur versus B superficiem, sed recte protenditur versus visum Socratis, et pono istam partem C lineae esse E. Et arguo tunc sic: E linea secundum punctum suum propinquiorem visui Socratis est | debilior quam est linea secundum punctum suum immedia- 179va
tum D puncto, igitur si C linea propter debilitatem suam in D puncto reflectatur a D versus visum Socratis, sequitur quod E linea propter debilitatem in puncto suo propinquiori visui Socratis reflectetur econtra a visu Socratis versus D punctum aut saltem B superficiem postquam medium—prout erat suppositum—est utrobique uniforme. Et eodem modo contingit probare quod quaelibet pars C lineae remota a D reflectitur a visu Socratis, et quod nulla talis pars C protenditur ad visum Socratis, et ex illo satis sequitur intentum.

2 secundum] talem *add. sed del.* P

6 Cf. pp. 338.26–339.8.

Sed forte potest responderi ad istud argumentum dicendo quod istud argumentum non procedit, eo quod C linea non reflectitur a D puncto versus visum Socratis propter debilitatem ipsius C in D puncto, sed propter debilitatem unius alterius lineae, quae incidens ab a ad D punctum propter debilitatem suam in D puncto non sufficit ulterius procedere in continuum et directum.

Ista tamen responsio in nullo vitat argumentum quin ista responsione posita contingat arguere sicut prius, deducendo ad idem inconveniens quod et prius: postquam omnis reflexio accidit propter debilitatem intentionis insufficientis se diffundere ulterius secundum incessum rectum, secundum quod patet per Aristotelem III *Meteorologicorum* capitulo de iride, et Allacem IV *Perspectivae* suae 2 capitulo et 3.

Et secundum hoc potest probari quod non omne visum videtur per lineas rectas, immo nec secundum lineas cuius aliquae partes sunt rectae, quorum utrumque est contra Aristotelem in *De problematibus*, praedicta enim problemate 49, et 93, et contra Allacem I *Perspectivae* capitulo 5.

Aliter potest responderi ad argumentum negando casum suppositum, negando quod sive visio fiat punctus [per] susceptionem sive per extramissionem neque reflectitur, neque frangitur intentio, neque radius visualiter nisi in contingente duarum diaphanorum diversae naturae. Et ista responsio potest fundari super Lincolniensem in tractatu suo *De iride*, ubi eandem doctrinam tradens quoad proprietatem fractionis et reflexionis docet hoc esse verum de fractione.

---

18 negando] *in mg. corr. ex* remittendo(?) P **22** doctrinam] habens *add. sed del.* P

11–12 Cf. Arist., *Meteo.*, lib. III, cap. 4, (373b3–10), A. L., p. 92:180–186. Averr., *In Meteo.*, lib. III, cap. 1, f. 449ra(B): "Causa autem in cognoscendo visus talia accidentia, mediantibus corporis diaphanis grossis, est illa, quae apparet in scientia Perspectivae... causa istorum omnium est reflexio radii, aut refractio eius et quod inspectio vera est per radium rectum." **12** Cf. Alh., *De asp.*, tr. IV, cap. 2 [2.10], p. 6; cap. 3, [3.107], p. 36. **15–16** Cf Ps.-Arist., *Probl.*, probl. 49, par. X, f. 118vb. **16** Cf. Alh., *De asp.*, lib. I, cap. 7, [6.16], p. 27. **21** Cf. Gross., *De iride*, cap. 13: "Erunt igitur in universo quattuor diaphana, per quae penetrat radius solis scilicet aer purus continens nubem, secundo nubes ipsa, tertio supremum et rarius rorationis a nube venientis, quarto inferius et densius eiusdem rorationis. Necesse est igitur per ea, quae praedicta sunt de fractione radii et quantitate anguli fractionis in contiguitate duorum diaphanorum."

Sed contra istam responsionem arguo, quia data ista responsione sequeretur quod illud, quod Aristoteles III *Meteorologicorum* capitulo de iride et Antiphonte allegat pro experimento, non foret verum. Postquam ibidem dicit Aristoteles, quod visus sive radius usualiter protensus a visu Antiphontis propter sui debilitatem reflectabatur ab aere ad Antiphontem adeo, ut in quacumque parte aeris idem Antiphon ambularet, videt imaginem suam per reflexionem ab aere sibi extrinseco tamquam in speculo. Non enim foret hoc verum nisi ponendo visionem | fieri per extramissionem potest radius usualiter reflecti in medio 179vb uniformi; et ponendo visionem fieri per extramissionem potest intentio reflecti a medio uniformi et hoc a superficie intrinseca eiusdem medii. Et ex ista satis patet possibilitas casus suppositi. Cuius etiam possibilitas aliter probari potest sic: lux reflectitur in aere uniformiter, igitur eadem ratione intentio rei visae reflectitur in aere uniformiter. Consequentia satis apparet. Et ex consequente sequitur possibilitas casus suppositi. Et assumptum probo, quia accepto aliquo aere uniforme opposito Soli, et illuminato a Sole et circa aliqua arbore, in illo aere erit nihilominus totus aer immediatus parti arboris removeri a Sole illuminatus licet minus quam prius, secundum quod experimentum poterit apparere, et etiam secundum quod apparet ex sententia Commentatoris II *De anima* commento 82. Hoc autem non foret verum postquam Sol non potest secundum lineas rectas illuminare quamlibet partem aeris in medietate arboris praedictae nisi lux reflecteretur ab aere uniformiter incidenti illuminato a Sole versus illam arborem, ex quo sequitur possibilitas casus suppositi et notati.

Tertio arguo ad idem et probo quod aliquod visibile videtur absque iuvamento intentionis in medio extrinseco. Et ad probationem istius suppono quod A sit oculus Socratis visus a Socrate per reflexionem, ita videlicet quod per idem medium usque ad visum Socratis coextendatur intentio A incidens quae sit B, et intentio A reflexa quae sit C. Cuius possibilitas probatur sic: possibile est quod aliqua lux alicuius luminosi incidens

---

23 arboris *scr.*] arbori P **26** Tertio] tertio *in mg.* P

2–3 Cf. Arist., *Meteo.*, lib. III, cap. 2, (327a30–327b6), p. 396:10–11: "at desiderium, et qui loco fit motus, absque sensu non sunt." p. 89:115–124; Averr., *In Meteo.*, lib. III, cap. 2, f. 451(C–D); Anon. (Nicolaus Oresme?), *Q. sup. De celo*, f. 71va–b: "Sed tunc, magis proprie loquendo, nihil est luminosum nisi habeat lumen reflectere, quia omne densum reflectit lumen, et omnia corpora habent aliquam densitatem, ut dicit Alacen in Perspectiva sua, ideo omnia corpora reflectunt lumen. Ideo dicitur tertio Metheororum quod Antiphon videbat speciem suam in aere, ideo omne luminosum est lucidum et omne lumen est lux." Cf. Ores., *Q. in Meteo.*, lib. I, q. 9, p. 165: 20–23; id., *Q. In De an.*, lib. II, q. 17, p. 263:31–35. **20–21** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 82, p. 255.

et lux reflexa eiusdem coextendantur per illud medium, igitur possibile est quod aliqua intentio rei visibilis etc., et sic, posito quod A sit illa res visa, sequitur possibilitas casus probandi. Et antecedens patet per Allacem IV *Perspectivae* suae capitulo 3 sive tertia parte istius quarti, ubi ostendit quod lux perpendiculariter cadens in speculo reflectitur secundum eandem lineam secundum quam cadit in speculo, quod non foret verum nisi alicuius luminosi lux incidens et lux eiusdem luminosi reflexa proposuit coextendi per idem medium. Quo existente possibili, sequitur per consimilem responsionem possibilitatis casus suppositi. Qua sic probata, arguo sic: A non videtur a Socrate per B intentionem nec per C intentionem, igitur A non videtur a Socrate per iuvamentum intentionis in medio extrinseco; et ex illo cum casu sequitur intentum, videlicet quod aliquod visibile videtur absque iuvamento intentionis in medio extrinseco.

180ra Unde probo antecedens et pono quoad primam partem | secundi, videlicet quod "A non videtur a Socrate per B intentionem," quia, si sic, tunc posito quod C intentio ipsius A non reflecteretur ad visum ipsius Socratis, sic videretur A per B intentionem eo quod tunc foret B intentio aeque fortis consimiliter multiplicata ab ipso A sicut modo. Hoc tamen est falsum—sicut manifestum est—, quia hoc dato sequeretur quod Socrates potest videre oculum suum absque aliqua reflexione, quod est manifeste falsum. Si igitur dicatur quod A videtur a Socrate per C intentionem—contra: si sic, cum B intentio et C intentio coextendantur ad visum Socratis, et B intentio est fortior quam C intentio, igitur A videtur a Socrate per B intentionem. Consequens falsum, igitur et antecedens; et, si sic, igitur A videtur et nec per [B] intentionem nec per C intentionem; ex quo sequitur, cum A non videatur per iuvamentum alicuius intentionis in medio extrinseco quae non est B vel C, quod A videtur absque iuvamento intentionis existentis in medio extrinseco. Et sic sequitur per eandem rationem quod omne visibile possit videri absque iuvamento intentionis in medio extrinseco; et, si sic, non est ponendum aliquam intentionem alicuius visibilis esse in medio extrinseco. Et per consequens, cum eadem sit ratio de visibili et de quolibet sensibili alio, sequitur quod non est ponendum aliquam intentionem alicuius sensibilis esse in medio extrinseco; et, si sic, cum nulla intentio sit in virtute intellectiva neque in aliqua virtute inferiori ad virtutem intellectivam—secundum quod probatum fuit prius—igitur nulla intentio est; ex quo

24 et *scr.*] C P

3–4 Alh., *De asp.*, lib. IV, cap. 3, [3.3], p. 9: "Si autem linea per quam accidit ad speculum forma cadat perpendiculariter super illud, fiet reflexio forme per ipsam, non per aliam, et hoc est proprium in omni reflexione in omni polito corpore."

sequitur quod nulla propositio est; et ex isto sequitur ultra quod nulla propositio est scita, et hoc est quod principaliter est probandum.

[Opinio auctoris]

Ad quartum principale respondeo et intelligendo per 'intellectum' animam intellectivam, concedo quod nullae sunt intentiones in intellectu, sed quod omnes intentiones sunt extra intellectum extensae ad extensionem materiae et secundum modum qui patebit inferius.

[Responsio ad argumenta pro prima conclusione]

Unde pro auctoritate Commentatoris III *De anima* commento 19, ubi Commentator per ['animam' intelligens] animam intellectivam [et per 'universalia' intentiones] universales dicit, quod *universalia nullum esse habent extra intellectum vel animam* dico quod sic intendit: id est, intentiones universales non sunt, immo nec esse possunt absque anima intellectiva abstrahente eas a conditionibus materialibus. Nec propter hoc oportet quod intentiones universales sint in anima intellectiva, sed sufficit quod istae intentiones sunt in aliquo membro in quo vigatur animae intellectivae actio, cuius est abstractio intentionum a conditionibus indivisibilibus aut compositio et diviso, et sic de aliis. Pro quo notandum est quod licet sic separatus a materia, omnis tamen actio intellectus est in materia, eo quod *intellectus nihil intelligit sine imaginatione, quemadmodum sensus nihil sentit sine praesentia sensibilis*, secundum quod dicit Commentator | III *De anima* commento 5. 180rb

Unde non est inconveniens aliqua esse separata a materia, et nihilominus actiones suas esse in materia. Formae enim supracoelestes moventes corpora supracoelestia sunt separatae a materia, et eaedem formae nihilominus movebunt corporibus supracoelestibus motis ab eis [et] agunt in ista inferiora diversas actiones in materia existentes.

Pro alia auctoritate Commentatoris commento 5 III *De anima* dico quod Commentator ibidem, cum dicat quod *oportet ponere intellectum materialem separatum ab omni materia ad hoc quod ipsa recipiat omnes inten-*

---

4 Ad] ad quartum principale *adn. in mg.* P **23** separata *scr.*] separatum P

---

9 Cf. *sup.*, p. 328.23–27. **21–22** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, p. 391:130–132. **28** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 5, pp. 387:23–388:32: "Idest, diffinitio igitur intellectus materialis est illud quod est in potentia ad omnes intentiones formarum materialium universalium... Et cum ista est diffinitio intellectus materialis, manifestum est quod differt apud ipsum a prima materia in hoc quod iste est in potentia ad omnes formarum universalium materialium, prima materia autem est in potentia omnes iste formes sensibiles non cognoscens neque comprehendes."

tiones materiales, sic intelligit quod oportet ponere intellectum materialem ad hoc quod omnes intentiones materiales recipiantur in aliqua materia; non enim foret possibile quod in aliqua materia, ut in organo virtutis memorativae aut cogitativae, et sic de aliis, reciperetur intentio materialis sui ipsius nisi per iuvamentum intellectus materialis agentis talem intentionem talis organi in eodem organo.

Unde pono quod intellectus materialis non solum est materialis, sed materialis et agens, qui ideo dicitur agens, quia de se agit intentiones quamvis non possibiles agi ab aliquo agente materiali extrinseco. Debet etiam intellectus esse materialis vel eo quod ipse ad modum materiae indifferenter passivae inductionis cuiuslibet formae materiali est nata pati et moveri a qualibet intentione materiali. Et huic concordat Commentator III *De anima* commento 4, et commento 35, ubi loquens de intellectu materiali dicit ipsum esse activum et passivum. Similiter nec obstat huic illa differentia quam ponit Commentator in eodem III commento 19 inter intellectum materialem et intellectum agentem, cum dicat quod *in intellectu agente scientia idem est cum scito*. Commentator enim ibidem loquitur de intellectu agente non qui est intellectus materialis aut perfectio aliquod materiale, saltem generabile et corruptibile secundum quod facit intellectus materialis, sed loquitur ibidem de intellectu agente qui existens prima causa omnium et intelligens omnia—ut existunt—iuvat intellectum humanum existentem tam materialem quam agentem ad intelligendum adeo, ut sine ipsius iuvamento non possit intellectus humanus intelligere aliquod. Unde dico quod Commentator per praedictam auctoritatem allegatam ex Commentatore III *De anima* commento 19 tantum intelligit, videlicet quod intellectus agens est sciens et non per intentiones aliquas iuvantes ipsum ad sciendum—et hoc loquendo de intellectu agente ut prius, videlicet distinguendo eum ab intellectu materiali—et quod intellectus materialis est sciens et non nisi per iuvamentum intentionum materialium scitarum ab eo.

Pro ultima forma adducta contra responsionem hic positam, in hoc
180va quod illa responsio ponit actiones intellectus | esse in materia, et sic consequenter intellectum agere mediante instrumento corporali, concedo quod necessario agit mediante instrumento corporali. Et dico pro auctoritate Commentatoris III *De anima* commento 6 in oppositum allegata, quod Commentator per illam intendit quod intellectus non agit per instrumentum corporale sic habitum ab ipso intellectu ut idem intellectus extendatur in illo instrumento corporali; non enim extenditur intellectus in aliquo instrumento corporali eo quod ipse indivisibilis est, secundum quod patet per Commentatorem III *De anima* commento praedicto.

12–13 Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 386; comm. 36, p. 480. **15** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 19, p. 443:87–88. **35** Cf. p. 329.27–28.

Et sic patet etiam responsio ad argumenta improbantia primam conclusionem concessam.

[Responsio ad argumenta pro secunda conclusione]

Deinde respondeo ad secundam conclusionem negando eam.

[Ad 1] Unde respondendo ad primum argumentum factum ad probationem istius conclusionis dico quod aliquae sunt intentiones in aliquo organo virtutis inferioris ad virtutem intellectivam. Aliquae enim intentiones sunt in organo virtutis imaginativae in bruto, quae non sunt inferiores ad virtutem intellectivam, quia virtus imaginativa bruti continea-
10 tur sub intellectiva sicut minus commune sub magis communi; sed quia brutum propter hominem tamquam superiorem vel digniorem et virtus in bruto, sive fuit imaginativa sive alia, propter virtutem intellectivam in homine sic ordinantur. Quod satis fundari potest super Commentatorem II *Physicorum* commento 24 dicentem quod *homo est finis omnium rerum*
15 *factarum propter ipsum*, in tantum ut homo sit finis non solum rerum naturalium factarum propter ipsum, sed ulterius omnium rerum artificialium; et dicente in commento 26 quod forma ultima propter quam fuit materia, etc. et non solum materia sed et forma materialis est forma hominis quae est virtus intellectiva. Dico tamen quod intelligendo per 'virtutem'
20 [virtutem] vegetativam, sensitivam, et intellectivam non sunt aliquae intentiones in organo alicuius bruti hic existentis in homine quae sunt inferiores ad virtutem intellectivam, eo quod—sicut dixi superius et alias respondendo ad tertium principale secundae quaestionis—eadem virtus indivisibilis est virtus intellectiva, sensitiva, vegetativa, imaginativa, et sic
25 de aliis in homine, quae licet eadem fuerit, tamen propter diversas actiones suas, quarum unam exercet in uno organo ad illam disposito, et aliam in alio ad illam disposito sic diversimode nominatur.

Isto tamen non obstante admitto—prout erat suppositum in primo casu supposito ad probationem secundae conclusionis—, videlicet quod
30 in organo virtutis memorativae in Socrate sit B intentio C caliditatis, similiter admittendo totum residuum istius casus, ubi notandum est quod organum virtutis memorativae in Socrate non dicitur organum virtutis

---

8–9 quae...inferiores *scr.*] quam non de inferiorem P **16** ipsum] quod homo est finis(?) intellectus forma *a. m. adn. in mg.* P **21–22** inferiores *scr.*] inferior P **27** disposito] et aliam in alio organo ad istam disposito *add. sed del. partim homoeocephalon* P

13–14 Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 24, f. 57va(M): "... nos sumus finis omnium rerum factarum ab artibus quoddammodo, ideo utimur omnibus." **17** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 26, f. 58vb(L–M). **23** Cf. *sup.*, q. 2, p. 188.16–19.

memorativae in Socrate, quia virtus memorativa Socratis extendatur in illo organo, sed quia Socrates per virtutem suam memorativam quae—ut
180vb praedixi eadem est cum virtute intellectiva—magis | memoratur in illo organo quam in alio. Istis praesuppositis, concedo istam conclusionem, videlicet quod duae intentiones eiusdem rei, quarum una est magis spiritualis et alia minus spiritualis sunt coextensae.

Et pro prima forma arguta in contrarium dico, quod causa quare B intentio est intentio magis spiritualis quam D est diversitas agentis, sed non agentis quod est C, immo agentis quod est anima intellectiva in Socrate. Unde dico quod B intentio non solum a C, sed magis ab anima intellectiva quae mediante iuvamento ipsius C existentis remoti et extrinseci agentis respectu B intentionis est agens propinquum intentionem respectu B intentionis, in hoc quod eadem anima intellectiva saltem aliquo modo abstrahit B a conditionibus indivisibilibus, in hoc quod facit B intentionem existentem in memorativa magis spiritualem quam est aliqua intentio similis ipsi a existens in cogitativa. Et intelligo hoc iuxta usum loquendi per 'memorativam' organum virtutis memorativae, et per 'imaginativam' organum virtutis imaginativae.

Unde dico quod B intentio habet duo organa propinqua, quorum unum est anima intellectiva abstrahens—ut praedictum est—et aliud est intentio existens in cogitativa quae saltem cum iuvamento animae intellectivae causat B in memorativam. Nec propter hoc dico quod sic loquendo quod de cogitativa et memorativa, quod ulterius requiritur ad hoc quod aliqua intentio sit acta in memorativa quod ipsa sit causata ab aliqua intentione existente in cogitativa. Immo dico quod aliqua intentio, cuius est intentio indivisibilis aut alicuius alterius quod non est sensibile respectu alicuius quinque sensuum, potest absque actione intentionis in cogitativa per solam animam intellectivam agere in memorativam; et hoc idem pono esse possibile de intentione in cogitativa et imaginativa. Et per hoc patet responsio ad primam formam argutam contra responsionem superius positam.

Unde pro secunda forma dico quod haec consequentia non valet: 'D et B sunt intentiones C coextensae in A organo, igitur si Socrates potest memorari per B, Socrates potest memorari per D.' Cuius causa, quia D—postquam immediate aget a sensibili quod est C in organo A et non per modum per quem B aget in eodem organo—est minus spirituale quam B, et sic non sequitur argumentum ulterius.

[Ad 2] Ad secundum argumentum quando probatur ut prius quod "nullae sunt intentiones in aliquo etc." admisso casu ibi supposito, et

---

6 coextensae] nota conclusionem concessam *adn. in mg.* P **12–13** est...intentionis] *in mg.* P **22** quod] quod sic *add. sed del.* P **33** D] quia *add. sed del.* P

intelligendo per 'sensitivam' et 'imaginativam,' et sic de aliis non formam per quam fit sensatio, et imaginatio, et sic de aliis, sed organum sentiendi et imaginandi, et sic de aliis, dico quod non sequitur quod Socrates iudicat per imaginativam C esse albedinem remotiorem quam per sensum communem. Stat enim cum toto casu quod intentio C in imaginativa Socratis sit multo fortior | quam intentio C in sensu communi Socratis, eo quod— 181ra
sicut apparet ex praedictis et solutione proximi argumenti—intentio quae est acta sive in imaginativa, sive in cogitativa, sive in memorativa, non solum est acta a sensibili extrinseco, sed ab anima intellectiva cum iuvamento sensibilis extrinseci, et etiam quandoque a sola anima intellectiva sine iuvamento sensibilis extrinseci.

Unde per hoc patet responsio ad secundum argumentum.

[Ad 3] Et per idem patere potest responsio ad tertium argumentum et hoc quantum ad primum casum istius argumenti.

Tamen pro secundo casu istius argumenti dico quod imaginativa potest sumi dupliciter, vel pro forma per quam aliquis imaginatur, vel pro instrumento imaginandi. Unde secundo modo accipiendo imaginativam, et sic magis ad oppositum, potest ulterius imaginativa sumi dupliciter, videlicet uno modo pro instrumento perfecte imaginandi; et sic prout etiam vult Commentator III *De anima* commento 6 *imaginativa erit principaliter in parte anteriori capitis et non universaliter in qualibet parte per quam sensit animal*; et alio modo pro instrumento perfecte imaginandi, et loquendo de tali imaginativa dico quod non est possibile, quod aliquid egisset intentionem suam in sensitivam non causando eam in imaginativam. Et ad talem intellectum loquitur Commentator II *De anima* commento 20, ubi dicit quod in omni parte sensitiva aliquis est imaginatio et desiderium. Loquendo tamen de imaginativa pro instrumento perfecte imaginandi est possibile quod E agat intentionem suam in sensum communem Socratis non agendo saltem ex se absque iuvamento alterius intentionis in imaginativam Socratis. Nec contra istum intellectum procedit auctoritas modo allegato. Dico tamen quod isto non obstante potest Socrates habendo intentionem E in sensu communi, quamvis non actam ulterius ab ipso E, per animam intellectivam formare sibi aliam intentionem consimilem in imaginativa quae est instrumentum perfecte sentiendi, et facere quod ista intentio sit fortior intentione priori.

---

23 egisset *scr.*] esset P

---

25 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 20, p. 159:34–35: "... omne habens sensum et motum necesse est ut habeat desiderium et ymaginationem."

Et sic patet responsio ad argumenta quae videntur probare secundam conclusionem ex parte intentionum quae ponuntur esse in sensu particulari, vel communi, vel sic de aliis.

Unde respondeo ad argumenta quae videntur probare eandem conclusionem ex parte intentionum quae ponuntur esse in medio extrinseco.

[Ad 4] Et dico pro argumento quod nullum visibile videtur absque iuvamento intentionis in medio extrinseco. Et casu et suppositione in illo argumento suppositis, concedo quod Socrates videt A et hoc per iuvamentum intentionis in medio extrinseco. Et nego istam consequentiam: 'nulla intentio existens in medio extrinseco iuvat visum Socratis, igitur nulla intentio etiam iuvat Socratem ad videndum A.'

Pro responsione ad secundum argumentum nego casum ibi suppositum, et hoc quia in illo casu ponatur aliquid videri per reflexionem ab aliqua
181rb superficie intrinseca medii | visionis. Et dico quod nulla visibilis reflectitur nec frangitur nisi in cognoscente aut saltem consciente duarum diaphanorum diversae nunc, et hoc est quod vult Lincolniensis in tractatu suo *De iride*.

Unde pro experimento quod allegat Aristoteles in III *Meteorologicorum* de Antiphonte dico quod Aristoteles allegat illud experimentum ibidem, non ut per illud innuat quod reflexio intentionis fiat in medio et a medio uniformi per totum, aut quod visio fiat per intus susceptionem, sed ut innuat quod aliqua intentio alicuius virtutis cuius fuit intentio oculi Antiphontis potest esse ita debilis quod in medio difformi, cuius est aer nebulosus, possit consimilis intentio reflecti in contiguitate aut continuitate aliarum partium istius medii difformium, secundum quod contingit de Antiphonte videre se per reflexionem in aere sic difformi.

Pro secunda forma quando in oppositum istius responsionis arguebatur de luce, quod ipsa reflexio in aere uniformi [potest fieri] ab aliqua superficie intrinseca eiusdem aeris uniformis dico quod hoc non est verum. Haec tamen non obstante, dico quod est satis possibile accipere aerem qui—quamvis obstaculum ponatur inter aliquam partem eius et Solem—illuminatur secundum se et secundum quamlibet partem sui a Sole, ita hoc in toto illo aere sic illuminato aliqua pars eiusdem aeris illuminetur per reflexionem lucis solaris, sed non reflexione a superficie aeris uniformis, immo ab aliis obstaculis solidis cuius sunt arbores, et montes, et multa

5 parte] *add. sed del.* P **6** Et] responsio qua probat quod nulla est intentio extrinseca *adn. in mg.* P **30** accipere] aliquem *add. sed del.* P

345.30–346.3 Cf. Alh., *De asp.*, lib. IV, cap. 2 [2.6], p. 5: "Verum locum reflexionis proprium et linearum situm explanabimus. Iam patuit in libro primo quod lux reflexa sequitur rectitudinem linearum, quare ex corporis politis fit reflexio secundum processum rectitudinis in situ proprio."

huiusmodi. Sed huiusmodi reflexio lucis est multo debilior quam est reflexio lucis a corporibus solidis et politis, cuius specula sunt et alia huiusmodi. Et propter hoc est quod dicit Commentator II *De anima* commento 80, quod *lux habet duas reflexiones unam fortem et aliam debilem*. Ex quibus apparet quod in casu praedicto non oportet ponere reflexionem lucis fieri ab aliqua superficie intrinseca aeris uniformis.

Et hoc sufficit pro responsione ad secundam formam praedictam.

Ad ultimum argumentum respondeo, et admisso casu ibi supposito dico quod Socrates videt A per intentionem C et non per intentionem B. Unde nego istam consequentiam: 'C et B sunt duae intentiones A coextensae usque ad visum Socratis, quarum B est intensior quam C, igitur si Socrates videt A per C, Socrates videt A per B.' Cuius causa est quod nullus visus videt aliquod visibile per intentionem aliquam nisi per eam quae multiplicata fuerit ab extrinseco in visum, et non solum modo ab intrinseco. Unde quia C multiplicatur in visum Socratis per reflexionem, et sic contingenter ab extrinseco, | et B non multiplicatur in visum Socrati ab 181va
extrinseco sed a visu Socratis in extrinsecum, ideo Socrates videret A per C et non per B.

Sed contra istam responsionem potest sic argui: A subito in eodem instanti agit intentiones B et C per idem medium usque ad visum Socratis, igitur non est aliqua ratio quare C magis multiplicetur in visum Socratis quam B. Cui respondeo negando assumptum; dico enim quod omne visibile agit intentionem suam successive et non subito, aliter enim non foret aliqua ratio quare in proposito magis multiplicatur C in visum Socratis quam B, aut quare B non foret intentio reflexa ad visum Socratis sicut est C.

Item, hoc probo aliis rationibus, videlicet quod omne visibile etc. Et probo sic: omne visibile habet resistentiam ex medio ad agendum intentionem suam, igitur omne visibile agit intentionem suam successive. Consequentia patet, quia aliter sequeretur quod aliqua actio acta cum resistentia ageretur subito. Et ex illo sequitur ultra, postquam omnis actio acta cum resistentia est acta secundum proportionem aliquam inter potentiam agentem et resistentiam resistentem, quod aliqua actio acta secundum aliquam proportionem ageretur subito, quod non est verum. Quod autem omne visibile habeat resistentiam ex medio ad agendum intentionem suam probo, aliter enim sequeretur quod ceteris existentibus paribus foret aeque

---

2 lucis] reflexio *add.* P **7** Et] *sup. lin.* P **19** Sed] contra *adn. in mg.* P **26** C] *Propter incisum marginis textus non est completus* P

3–4 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 80, p. 252:59–60.

facile visibili agere intentionem suam per medium densius et per medium rarius, quod non est verum.

Item, accepto aliquo medio puta B rarefacere ultra quantitatem requisitam a forma sua, et posito quod A visibile iam agat intentionem suam per totum B medium, pono quod B medium a forma intrinseca condensetur quousque A non fuit sufficiens agere intentionem suam per medietatem B medii. Et arguo tunc sic: A iam sufficit agere intentionem suam per totum B medium, et A aliquando erit insufficiens agere intentionem suam per medietatem B medii, igitur vel potentia ipsius A debilitabitur, vel resistentia B medii maiorabitur; sed primum non est verum prout pono; igitur secundum.

Item, dato quod intentio visibilis subito ageretur, sequeretur eadem ratione quod intentio visibilis acta potest subito corrumpi. Quo existente possibili, pono quod A visibile nunc primo approximetur ad B medium, et quod idem A in hoc instanti sufficiat subito agere intentionem suam per totum B medium, et etiam isto posito quod in eodem instanti approximetur ad B medium ex opposito ipsius A unum agens C quod sufficit subito corrumpere omnem intentionem quam A sufficit agere; hoc autem est possibile, quia qua ratione A potest subito agere aliquam intentionem, 181rb potest aliquid agens subito contrarium | corrumpere intentionem actam ab A, nec magis inconveniens sit ex uno quam ex alio. Istis igitur positis, arguo sic: A sufficit subito agere intentionem suam in B medio; et A non habet aliquam resistentiam ad agendum intentionem suam in B medio; igitur A subito agit intentionem suam in medio B. Et ex consequentia arguo sic: A subito agit intentionem suam in B medio, igitur subito citius corrumpit eandem intentionem actam ab A. Consequentia patet ex casu supposito. Et ex consequente sequitur quod intentio acta ab A non est, et sic consequenter quod A non agit suam intentionem, cuius oppositum fuit dictum.

Item, dato quod intentio visibilis subito ageretur, sequeretur eadem ratione quod lux subito ageret, cum consimiliter sit ponendum quod lucidum aget lucem sicut visibile intentionem. Et, si sic, pono tunc quod A sit unum lucidum magnum, et B unum aliud eiusdem speciei multo minus et minus lucidum quam A, et sit B, gratia exempli, transparens, ita quod A lucem suam possit agere per medium ipsius B in C medium ultra B; et cum istis pono quod B approximetur in hoc instanti C medio sufficiens subito agere D lucem per C medium, et quod A magis distat a C medio quam a B, ita quod B sit medium inter A et C, et quod A cum tali approximatione sufficiat agere D lucem vel aliquam praecise consimilem

---

35 agere] lucem suam *add.* P **38** medio *scr.*] medium P

per C medium et non lucem intensiorem. Istis positis, arguo sic: B agit D lucem in C medio, et A agit D lucem in C medio, igitur D lux simul agetur ab A et B, et etiam [ab] utroque illorum. Quod tamen arguo esse falsum et hoc sic: si A foret totaliter corruptum, adhuc nihilominus D lux foret acta a B omnino consimiliter sicut D lux modo est acta a B; sed si A foret totaliter corruptum, D lux foret sic acta a B quam nullo modo ab A; igitur D lux modo non est acta ab A.

Item, si D lux sit acta tam ab A quam A B, igitur—cum casu supposito—vel A vel B superflue agit D. Si autem dicatur ad istud argumentum quod B agit D lucem, et A agit unam aliam lucem coexstensam cum D omnino consimilem ipsi D—contra: si sic, tunc *recipiens non denudatur A natura recepti*, cuius oppositum fuerat superius allegatum.

Item, si sic, tunc eadem ratione infinitae luces consimiles poterunt coextendi. Consequens falsum. Et consequentia patet, quia sic arguit Aristoteles I *De generatione* capitulo de augmentatione, ubi probat quod duae materiae primae non possunt coextendi per hoc quod | si duae materiae primae possunt coextendi eadem ratione infinitae materiae primae possunt coextendi. Et hoc reputat Aristoteles inconveniens manifestum ibidem. 182ra

Aliter potest dici ad istud argumentum quod nec A nec B agit D lucem. Si A et B coniunctim agunt D lucem—contra: etsi A foret totaliter corruptum, B in hoc instanti per C medium ageret D lucem—secundum quod apparet ex casu supposito—, igitur, arguendo sicut prius, B modo per se agit D lucem.

Item, B subito sufficit et nititur agere D lucem per C medium, et nec A nec aliud ab A impedit B ad agendum D lucem per C medium, igitur B agit D lucem per C medium. Et per istud argumentum excluditur illa responsio quae potest ponere quod nec A, nec B, nec A et B coniunctim agunt D lucem; sed quod A et B coniunctim agunt lucem intensiorem quam D. Quam quidem responsionem improbo aliter sic: si sic, scilicet A et B coniunctim agunt unam lucem per C medium non autem duas luces, igitur per consimilem rationem—licet A fieret magis lucidum quam est modo et maioris potentiae ad agendum lucem in C medium—A et B agerent eandem lucem per C medium et non duas luces. Et sic sequeretur ulterius, quod nulla dua luminosa poterunt agere per idem medium diversas luces, et per consequens nec diversae luces poterunt coextendi; ex quo sequitur quod nulla lux reflexa poterit coextendi cum luce incidente, quod est falsum, et nihilominus contra omnes qui ponunt tam lucem quam intentionem visibilis subito multiplicari.

---

6 quam *scr.*] quod P **9** B] vel *add.* P

14–15 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 5, (320b5–17), A. L., pp. 26:20–27:10.

Item, dato quod intentio visibilis subito agatur et hoc in medio extrinseco—secundum quod ponit responsio supra dicta—sequetur etiam a multo fortiori quod intentio visibilis subito agitur in memorativam, ex quo sequitur [quod] intentio aget immediate sine aliqua resistentia; et sic sequitur quod intentio in memorativa potest subito intendi. Similiter, dato isto, sequuntur illa inconvenientia qualia reducta fuerant in principio istius principalis contra illos qui ponunt intentiones esse in anima intellectiva.

Item, dato quod visibile ageret intentionem suam, supposito quod omnis actio intentionis sit ab aliquo immediato, prout etiam patet, satis elici potest ex intentione Aristotelis VII *Physicorum* commento 12 et Commentatoris in illo commento, sequitur quod intentio remota a visibili ageret ab aliqua intentione mediata sibi; et, si sic, cum utraque illarum intentionum subito et in eodem instanti sit acta, sequitur quod agens non praecedit actum neque mobile motum, quod est contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 4, ubi dicit Commentator quod *res mobiles et res motas, in quocumque genere fuerant, sint ante motum suum*.

Item, dato quod visibile subito ageret intentionem suam, sequetur
182rb quod visibile non ageret | intentionem suam successive, quod est contra experimentum, et etiam contra Commentatorem II *De anima* commento 54, ubi Commentator generaliter loquens de omni sensu dicit quod sensus antequam patitur ab intentione sensibilis est dissimilis ei et dum patitur, est quodammodo similis et quodammodo dissimilis, et in fine totaliter similis. Hoc enim non foret verum nisi universaliter omnis intentio tam visibilis quam totaliter sensibilis successive ageret et non subito, quod concedo sicut primo concessi.

Sed contra istam responsionem arguunt quidam intendentes probare actionem lucis esse subitam et sic ex consequenti, quia actio lucis et actio intentionis rei visibilis eodem modo aguntur, quia actio intensionis rei visibilis est subita. Unde tota evidentia sic argumentum consistit in istis, quorum primum est sic: 'lux agatur successive, igitur lux agetur aliqua velocitate finita.' Quo habito, ponatur quod A sit unum lucidum quod, si quiesceret per C horam, ageret lucem aliqua velocitate finita in toto B

---

20 etiam *scr.*] nihil P **27** Sed] sed contra *adn. in mg.* P **28** et *scr.*] est P

11–12 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 12, p. 30:29–30; p. 31:4–8. **15–16** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 4, p. 10:21–22. "... necesse est ut res mobiles sint ante motum in unoquoque generum motuum." **20–21** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 54, p. 213:31–34:"... passivum enim, antequam patiatur, est contrarium agenti, et cum passio completur, est simile, et dum patitur, est admixtum ex simili et contrario; non enim cessat, dum movetur, corrumpi in eo pars contrarii et fieri pars similis."

medio praecise per C horam, et quod idem A moveatur localiter, et agat lucem praecise aequalibus velocitatibus in B medio per C horam. Et hoc posito, arguitur sic: si A quiesceret a motu locali, tunc ageret lucem per medium praecise per C horam; sed A continue per C horam iuvabitur ad agendum lucem per B medium ex motu suo locali; igitur A per minus tempus quam per C horam aget lucem per B medium. Consequens falsum et contra casum.

Item, aliter arguitur concedendo primam particularem casus suppositi, et supponendo secundam, et ulterius cum illa quod A numquam aget lucem nisi in partem B medii quae fuerit ante A. Et istis suppositis, arguitur sic: A movetur localiter et aget lucem aequalibus velocitatibus in B medio per C horam, igitur in qualibet parte C horae erit tantum de luce actum ab A quantum de B medio in eadem parte C horae erit pertransitum ab A. Quod tamen arguitur esse falsum sic: in quolibet instanti C horae erit ita quod nulla pars B medii existens ante A est pertransita ab A, et per consequens nec illuminata ab A; aliter enim sequeretur quod A velocius illuminaret B medium, quod est contra casum suppositum. Et, si sic, postquam in quolibet instanti C horae erit ita quod nulla pars B medii existens ante A est pertransita ab A, et per consequens nec illuminata ab A; aliter enim sequeretur quod A velocius illuminaret B medium, quod est contra casum suppositum; et, si sic, postquam in quolibet instanti horae erit ita quod nulla pars B medii existens sub aut A latere aut recte A est illuminata ab A, secundum quod apparet ex casu, igitur in illo instanti C horae erit ita quod A agit lucem suam in aliqua parte B medii, et ex isto sequitur oppositum primo concessi.

Item, praeter dictas rationes possunt adduci auctoritates ex quibus apparet tam intentionem visibilis quam lucem subito agi. Sed illarum auctoritatum solutio satis patet in responsione quam alias posui in respondendo ad primum | principale secundae quaestionis. 182va

Et ideo solutione auctoritatis hic omissa, respondeo illis qui per rationes praetactas nituntur probare actiones lucis et intentiones rei visibilis esse subitas. Et probo, sicut Commentator IV *Physicorum* respondit antiquis commento 63 iuxta modum qui in eodem commento et commento 55 recitatum arguentibus ex augmentatione vacuum esse, ubi in commento ad ostendendum insufficientiam probationis quam praedicti antiqui usi fuerant in probando vacuum ex augmentatione tamquam pro solutione argu-

22 existens] *in mg.* P **26** Item] *Propter incisum marginis textus non est completus* P

32–33 Cf. Averr., *In Phys.* lib. IV, comm. 63, f. 153ra(B). **33** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 55, f. 149va(I).

menti sui sic dicit, videlicet quod quaestio de augmentatione non dissolvitur ex positione vacuum, sed remanet super illos scilicet antiquos sicut super nos.

Unde sic respondeo in proposito et dico quod quaestio sive difficultas de actione lucis et intentionis rei visibilis non dissolvitur per positionem subito multiplicari, sed remanet super illos, scilicet ponentes subitam mutationem esse tam actionem lucis quam actionem intentionis rei visibilis sicut super nos, quoniam etsi ponatur lux agere subito, nihilominus oportebit ponere quod sit possibile aliquod corpus non luminosum fieri luminosum pro parte ante partem successive, ita quod idem corpus ab eodem instanti in quo aliqua pars sui incipit fieri luminosa incipiat illuminare aliquod medium sibi immediatum successive per partem minorem ante partem maiorem in infinitum. Hoc autem existente possibili et posito in esse, et simul cum illo positis casibus praesuppositis ad improbationem successionis in actionibus lucis et intentionis rei visibili redeunt argumenta super dictis casibus fundata eodem modo totaliter sicut prius.

Item, eadem argumenta possent fieri de alteratione posito quod aliquod alterans successive aequaliter moveat motu locali sicut motu alterationis. Unde quia dicta argumenta non probant successionem in alteratione, patet quod nec improbant successionem in actionibus lucis et intentionis rei visibilis.

Aliter tamen pro eisdem argumentis respondeo negando casus ad illa supposito, et hoc quia nec actio lucis nec actio intentionis rei visibilis et motus localis sunt comparabiles, saltem sicut ex aequali velocitate ipsorum, si forsitan transsumptive dici possint aeque veloces, sequatur aequalitas spatiorum acquisitorum per ipsas. Et contra istam responsionem in nullo procedunt argumenta praedicta. Huic vero responsio satis fundatur ex processu Aristotelis VII *Physicorum* in textu commenti 12 usque ad textum commenti 38, in cuius maiori parte et praecise in textu commenti 29 docet Aristoteles qui motus sunt comparabiles et qui non, et quod ad [hoc] quod aliqui motus sunt comparabiles requiritur quod idem motus sint eiusdem speciei et convenientes in ratione univoca et in subiecto motus non tantum remoto sed propinquo.

---

2 positione] *corr. ex* dispositione P **20** in] alteratione patet *add. sed del.* P

1–3 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 63, f. 153va(G): "... per positionem vacui etiam non dissolvitur questio de cinere, nisi totum vas esset vacuum... et vacuum, quod est in cinere, est minus necessario que inane totius vasis, remanebit questio." **29–30** Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 29, p. 64:16–20.

[Argumenta ad quintum argumentum principale]

[1] Ad quintum principale arguo et probo quod "aliquam scientiam naturalem acquiri est scitum quod non scitur per causam." Et hoc sic: aliquam | scientiam naturalem acquiri est scitum quod non scitur per causam, [igitur] etc. Maiorem suppono propter famositatem sui. Et minorem probo sic: nulla scientia naturalis acquiritur, igitur non scitur aliqua scientia naturalis. Consequentia satis manifesta est. Et assumptum probo, quia si aliqua scientia naturalis acquiratur—cum secundum Commentatorem I *Physicorum* commento 2 et Aristotelem in textu istius commenti nulla scientia naturalis acquiratur nisi procedendo *a nobis magis notis ad nobis minus nota*—, igitur scientia naturalis acquiritur procedendo a nobis magis notis, etc. Ex quo sequitur quod postquam in scientia naturali procedimus ab effectibus ad causas per cognitionem effectuum deveniendo in cognitionem causarum—secundum quod apparet ex Aristotele et Commentatore I *Physicorum* in textu et commentis primo allegatis, et in textu commenti 3, et in eodem commento—quod in scientia naturali effectus sunt magis noti quam causae; et sic per consequens quod in scientia naturali scita per effectus, etc. quamvis solum modo per effectus sunt magis scita [quam] per causas. Et, si sic, tunc posito quod A sit unum scitum in scientia naturali scitum per effectus solum modo, et B aliud in eadem scientia scitum per causas, sequeretur quod A est magis scitum quam B. Quod tamen arguo esse falsum et hoc sic: A scitur solum modo per effectus, et B scitur per causas et per effectus, igitur B magis scitur quam A. Quod autem B scitur per effectus probo, quia aliter sequeretur quod potest esse aliquod scitum in scientia naturali scitum per causas et non per effectus; et, si sic, tunc non foret universaliter verum quod processus in acquirendo scientiam naturalem aut aliquam partem eius foret ab effectibus ad causas, quod est contra intentionem Aristotelis et Commentatoris ubi prius. 182vb

Item, si A sit magis scitum quam B, igitur A est perfectius scitum quam B; et, si sic, igitur scientia A est perfectior quam scientia B. Ex quo sequitur quod scientia sine causa est scientia perfectior quam scientia per causam, quod est expresse contra Commentatorem I *Physicorum* commento 1.

Si autem respondeatur hic negando istam consequentiam: 'A est magis scitum quam B, igitur A est perfectius scitum quam B'—contra: dato

---

2 Ad] quinta principalis *adn. in mg.* P **6** scitur] quod *add.* P **22** et] *sup. lin.* P **23–24** Quod autem] *in mg.* P

8–9 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 2, f. 7ra(A): "... via in hac scientia est incipere a rebus notioribus apud nos, et intendere ad res notas apud naturam, et ignotas apud nos." **14–16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 3, f. 7rb(D). **32** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 5vb(M).

quod ista consequentia non valeat, pono oppositum consequentis cum antecedente, et ulterius, gratia exempli, quod B sit perfectius scitum quam A. Et arguo sic: B est perfectius scitum quam [A] et non in infinitum perfectius, ne ex hoc sequatur aliquam perfectionem scientiae esse infinitam, igitur B solum modo per excessum finitum perfectionis est scitum perfectius quam A; et, si sic, cum totus ille excessus perfectionis possit per remissionem scientiae ipsius B sic continue deperdi quousque iste excessus totaliter deperdatur manente tamen perfectione scientiae ipsius A, 183ra aequaliter sequitur quod possibile sit A esse perfectius scitum | quam B. Quo posito in esse, sequetur idem inconveniens quod prius, videlicet quod scientia sine causa est perfectior quam scientia per causam. Et eodem modo contingit probare quod scientia scita sine causa est perfectior quam scientia scita per causam vel per omnes causas, videlicet ponendo perfectionem alicuius scientiae sine causa continue manere aequalem, et perfectionem alicuius scientiae per causam successive deperdi quousque eadem scientia totaliter deperdatur.

Item, si scientia naturalis acquiratur procedendo a nobis magis notis ad nobis minus nota, igitur in scientia naturali possent esse aliqua nobis minus nota, et sic minus scita a nobis. Et ex isto sequitur quod scientia suscipit magis et minus, intensionem et remissionem, aut saltem quod aliquod scitum potest et magis et minus sciri, quorum utrumque improbatum est in primo principali. Ideo forte concedendo quod nec scientia nec scitum suscipiat magis et minus, dicitur quod Aristoteles, cum dicat in textu commenti secundi prius allegato quod *in scientia naturali procedendum est* etc., non dicit hic quod aliqua scita in scientia naturali sunt magis et minus scita quam alia, sed quod aliqua scibilia in scientia naturali sunt facilius scibilia quam alia. Et hoc est quod Aristoteles intendit praecise saltem per propositionem praedictam, secundum sic ponentes.

Sed contra istam responsionem potest obici sic, videlicet quod data ista responsione, sequitur quod nullum scitum potest magis sciri per plures evidentias quam per unam; et, si sic, cum aliquod creditum possit credi per unam evidentiam, in duplo magis per duplas, et sic in infinitum, [sequitur] quod aliquod creditum in infinitum potest magis credi quam aliquod finitum scitum sciri. Sequetur ulterius quod possibile est de aliquo scito ipsum

---

4 esse] *sup. lin.* P **12–13** scientia] per causam sint *add. sed del.* P **26** quod *scr.*] quia P **32** sic] per *add.* P

23–24 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a16–19), A. L., p. 7:9–11; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 2, f. 6vb(L): "Et via ad illa, id est via, inducens ad cognitionem causarum rerum naturalium, est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus in esse, quae sunt notiores, et manifesttiores apud nos, ad conclusiones priores in esse, quae sunt notiores, et manisfestatiores apud naturam, et latentiores apud nos."

esse magis creditum quam scitum. Et, si sic, scientia naturalis acquiritur; sed nulla scientia naturalis acquiritur nisi procedendo a naturae minus notis ad naturae magis nota; igitur scientia naturalis acquiritur procedendo a naturae minus notis ad naturae magis nota. Minor patet ex Aristotele I *Physicorum* in textu commenti 2 et Commentatore in illo commento prius allegato.

Sed falsitatem consequentis probo sic: scientia naturalis acquiretur a naturae magis notis ad naturae minus nota (docente Commentatore I *Physicorum* commento 1 quod in scientia naturali procedendo est a causis ad causata quae quidem causata effectus sunt, et in commento 2 quod magis naturae nota sunt causae quam causata, et minus naturae nota sunt causata quam causae), igitur scientia naturalis non acquiritur procedendo a naturae minus notis etc., sed est contra.

Item, scientia naturalis acquiratur procedendo a naturae minus notis, etc., igitur aliqua sunt naturae minus nota, et aliqua sunt naturae magis nota, quorum utrumque est falsum. Si enim utrumque illorum foret verum, cum primum non sit verum nisi de effectibus et secundum nisi de causis, sequitur quod effectus sunt minus noti | naturae quam causae [quae] sunt magis notae. Et per consequens, cum compositum ex causis materialibus et formalibus sit effectus respectu illarum causarum, sequitur quod compositum est minus notum quam causae materiales et formales ex quibus componitur, quod non videtur verum postquam compositum est perfectius ens, et etiam principalius intentum antequam aliquod istorum ex quibus componetur. 183rb

[2] Item, si effectus sint minus noti apud naturam, et causae sint magis notae apud naturam—et hoc universaliter secundum quod videtur Commentator valere in commento 2 praeallegato—, igitur natura cognoscit causas et effectus; et, si sic, cum omnis cognitio sit sensitiva vel intellectiva, igitur natura cognoscit causas et effectus vel cognitione sensitiva, vel intellectiva; et, si sic, igitur natura cognoscat causas et effectus cognitione sensitiva. Consequentiam probo, quia ad probationem istius non restat probare nisi quod haec consequentia sit bona: 'natura cognoscit causas et effectus cognitione intellectiva, igitur natura cognoscit etiam cognitione sensitiva.' Probo eandem consequentiam esse bonam. Dato enim quod illa consequentia non valeret, sequeretur quod non oportet omnem cognitionem intellectivam esse ex praeexistente cognitione sensitiva, quod

---

1 si *scr.*] 2^{ae} P **9** causis] et *add. sed del.* P **25** noti] ad *add. sed del.* P

4–6 Cf. p. 352.8–12. **8–9** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6va(G–H). **10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 2, f. 6va(L)–7ra(A).

est contra Lincolniensem I *Posteriorum* capitulo 1 et capitulo 14, volente Lincolniense quod omnis cognitio intellectiva est [ex] praeexistente cognitione sensitiva, et quod intellectus nihil intelligit sine sensus adminiculo. Si igitur concedatur, tamquam sequens, quod natura cognoscit causas et effectus cognitione sensitiva—contra: si sic, cum omnis cognitio sensitiva sit ex sensu interiori vel *exteriori* etsi ex sensu interiori adhuc nihilominus ex sensu exteriori, secundum quod apparet ex Lincolniense I *Posteriorum* capitulo ultimo, et II *De anima* a Commentatore commento in fine, igitur natura cognoscit et effectus et causas cognitione sensitiva quae est ex sensu exteriori. Et, si sic, cum nos non cognoscamus causas et effectus nisi mediante tali cognitione, videlicet cognitione quae est ex cognitione quae est ex sensu exteriori, sequitur quod natura et nos eodem modo cognoscamur causas et effectus, et hoc universaliter in naturalibus sicut in aliis; et, si sic, igitur cum effectus in naturalibus sint nobis magis noti quam causae, sequitur quod effectus in naturalibus sint naturae magis noti quam causae, quod infert oppositum dati prius.

Item, si universaliter causae sint magis notae apud naturam etc., cum causae non sint magis notae apud naturam, quae est materia, quam effectus, igitur universaliter causae sint magis notae quam effectus apud naturam, quae est forma. Et, si sic, cum inter omnes formas forma intellectiva hominis maxime sit cognoscens, igitur apud formam intellectivam hominis forent causae universaliter magis notae effectibus; et ita apud formam intellectivam hominis forent causae rerum magis notae quam effectus rerum
183va naturalium. Et ex isto sequitur ulterius, | cum causae et effectus rerum naturalium eodem modo cognoscuntur apud hominem et apud formam intellectivam hominis, quod apud hominem forent causae rerum naturalium magis notae quam effectus, quod est expresse contra Commentatorem I *Physicorum* commento 2 et 3 praeallegatis.

Si autem dicatur in principio quod eadem sunt nobis nota et naturae nota, et hoc universali causa in naturalibus quam in aliis, contra istam responsionem potest sufficienter argui per dicta Commentatoris in commento 2 praeallegato quae directe repugnant eidem responsioni.

[3] Tertio, dato quod scientia naturalis acquiratur arguo sic: scientia naturalis acquiratur; sed scientia naturalis non acquiratur non procedendo ab universalissimis et communissimis ad aliqua minus universalia et minus communia; igitur scientia naturalis ad quam procedendo ab universalis-

---

7 exteriori *scr.*] extrinseco P

---

1 Cf. p. 326.34–2. **7–8** Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 19, p. 279. **8** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 33, p. 180:35–42. **27–28** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 2, f. 6va–7ra(L–A); comm. 3, f. 7rb(D).

simis, etc.; et sic, tunc non posset in scientia naturali aliquod minus universale cognosci nisi prius cognosceretur magis universale. Et ita nullus potest cognoscere aliquam esse caliditatem nisi prius cognoverit illud accidens, quod non est verum.

Si autem dicatur hoc argumento negando minorem prius acceptam, istam videlicet: "scientia naturalis non acquiritur nisi procedendo ab universalissimus, etc." contra illam responsionem satis potest argui per Commentatorem I *Physicorum* commento 5, ibidem dicentem directe oppositum istius conclusionis.

Item, nulla sunt universalia, igitur scientia naturalis non acquiritur procedendo, etc. Assumptum probo, quia si aliqua forent, universalia forent, et tunc omnia universalia forent conceptus animae secundum quod quidam opinantur; et alia universalia forent res extra animam; et aliae tam a conceptibus animae quam a rebus singularibus, secundum quod alii opinantur.

Unde breviter faciendo argumento quae maxime universaliter movere [potest] pro secunda opinione arguo contra primam opinionem. Et probo primo quod aliquid est extra animam quod non est singulare. Et hoc sic: illud quod natura primo intendit [producere] est res extra animam; sed illud quod natura primo intendit [producere] non est singulare; igitur aliquid est extra animam quod non est singulare. Maior patet, quia natura primo intendit [producere] illud et solum modo illud quod primo producitur a natura, tale autem est res extra animam. Et minor probatur, quia si natura primo intenderet producere singulare, tunc producto illo singulare natura, postquam ipsa semper intendit [producere] uniformiter, vel non intenderet producere aliquod singulare, vel sic destrueretur tota intentio naturae, vel intenderet producere productum, quorum utrumque est inconveniens.

Item, si natura primo intendat producere singulare saltem eiusdem speciei, igitur natura intendendo producere unum singulare simul intendat producere quodlibet singulare eiusdem speciei; et sic, cum natura in [producen]do unum singulare posset producere [aliu]d singulare eiusdem speciei, sequitur quod natura in omni productione sua alicuius singularis frustratur | ab intentione sua, quod non est verum. Secundo, posito quod 183vb

16 Unde] [argume]nta probantia quod universalia non sunt *adn. in mg.* P **17** Et] contra nota *a. m. adn. in mg.* P **26** vel *scr.*] et P **31–33** et...speciei] *a. m. in mg.* P

7–8 *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 4, f. 7va–vb(G–K). **14** Cf. *Auct. Arist.*, p. 129 (174): "Universalia non sunt separata a singularibus secundum esse, ut voluit Plato, sed sunt in eis secundum esse, quia praedicantur de eis praedicatione essentiali et directa, ut dicendo est homo."

Socrates essuriat appetendo cibum et non causando magis habere unum cibum quam alium, arguitur sic: Socrates appetet cibum; et Socrates non appetet aliquem cibum singularem; igitur Socrates appetet cibum universalem; et, si sic, igitur aliquod universale est cibus, et per consequens existens extra animam.

Item, eodem modo arguitur, posito quod aliquis promittat alteri bovem non promittendo eum aliquem bovem singularem, et sic aliquod est universale quod non est conceptus animae, igitur aliquod est universale extra animam. Consequentia patet. Et assumptum probatur, quia si omne universale sit conceptus animae, igitur omne genus est conceptus animae; ex quo sequitur quod omne genus substantiae est conceptus animae; et, si sic, cum omnis conceptus animae sit accidens, sequitur quod genus substantiae est accidens. Et eodem modo contingit probare quod species concepta sub genere substantiae est accidens. Ex quo sequitur, cum genus substantiae sit conceptus cuiuslibet speciei conceptae sub genere substantiae, quod genus substantiae est genus accidentis; et sic sequitur quod individuum substantiae est individuum in genere accidentis, quod est inconveniens.

Item, ex ista positione sequitur alia inconvenientia, quorum unum est quod genus substantiae est individuum generis accidentis; et aliud quod in generibus est processus in infinitum versus superius.

Primum inconveniens probo sequi. Et intendendo per 'conceptum' intentionem conceptam ab anima non animam concipientem, arguo sic: omnis conceptus est individuum generis accidentis; genus substantiae est conceptus; igitur genus substantiae est individuum accidentis. Maior satis apparet postquam intelligendo per 'conceptum' ut prius est, ita quod omnis conceptus est una intentio singularis.

Item, probo secundum inconveniens, quia data ista positione capio aliquod genus, quamcumque generale quis voluerit, et pono illud genus esse A. Et hoc posito, arguo sic: A est conceptus animae sive una intentio item ab anima—quae ad praesens habeo pro eodem—, igitur A est una res singularis; et, si sic, igitur A est individuum alicuius generis sive speciei; ex quo sequitur quod A habet aliquod genus supra se; et sic contingit arguere de illo genere, et sic in infinitum, et inferet secundum inconveniens.

Item, data ista positione sequitur aliud maius inconveniens, videlicet: superius continetur sub genere inferiori. Quod probo, et ad probationem istius pono quod A sit haec intentio 'accidens' quae sit genus ad omne
184ra accidens, et quod B sit haec intentio 'qualitas' quae sit genus | ad omnem

7 eum *scr.*] sibi P **36** istius] *rep.* P

29–33 Cf. Arist., *Metaph.*, lib. VII, cap. 6, (1030b28–1031b22), A. L., p. 141:242–267.

qualitatem. Et arguo tunc sic: A est accidens, et A non est accidens quod est quantitas, nec actio aut passio, nec aliorum aliquod passionum, qualitate excepta, igitur A est qualitas; et, si sic, igitur omne quod est A est qualitas; et per consequens, cum non omne quod est qualitas sit A, igitur A continetur sub genere qualitatis; et, si sic, igitur A continebatur sub B. Ex quo arguo ulterius sic: A continebatur sub B, et A est genus superius quam B, eo quod A est commune cum accidenti tam qualitati [quam] quantitati, et sic de aliis; et B solum modo est commune omni qualitati; igitur genus superius continetur sub genere inferiori, quod est probandum.

[4] Quarto probo quod aliquod universale est extra animam quia talis dictio 'substantia est unum universale;' sed omne quod est dictio est extra animam; igitur etc. Maior patet postquam talis substantia significat ita universaliter et eodem modo sicut talis intentio 'substantia' concepta ab anima.

Item, aliter arguo sic: haec intentio 'homo' est intentio hominis, et non alicuius hominis singularis istius hominis et non alterius. Quod non est verum, quia sic eadem intentio 'homo' determinate foret intentio 'homo' [quae] est intentio hominis universalis; et ex isto sequitur quod aliquis est homo universalis, et ex hoc autem sequitur intentum.

[5] Quinto probo quod aliquid est universale extra animam. Et probo per auctoritates Philosophi et Commentatoris I *Physicorum* commento 5, ubi Commentator ponens tres modos compositionis dicit quod una est *compositio generis ex suis speciebus*. Ista enim auctoritas non fuit vera postquam nulla intentio concepta est composita sed simplex nisi genus foret aliqua res composita existens extra animam; et per consequens, cum omne genus sequitur universale, sequitur intentum. Quod etiam probari potest per alias auctoritates, quarum una est Commentatoris II *Physicorum* commento 38, dicentis ibi quod *sicut particulare est causa particularis*, *ita universale est causa universalis*; et alia [est] Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 7 dicentis ibi quod universalia sunt perpetua et non solum causae cognitionis secundum esse, quae non forent vera nisi universalia forent extra animam. Et hoc est cuius probatio est intenta. Et ideo conceditur a quibusdam quod universalia aliqua sunt res extra animam. Et hii sunt, qui ponentes huiusmodi universalia non esse aliqua singularia, ponunt

---

3 excepta *scr.*] accepta P **10** Quarto] quarto *adn. in mg.* P **16–17** istius...verum] *a. m. in mg.* P **20** Quinto] quinta nota auctoritates ad probandum universale esse extra animam *adn. in mg.* P **28** particularis *scr.*] particulare P **31** secundum *scr.*] sequitur P

---

21 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 5, f. 8rb(E). **27–28** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 38, f. 63va(I): "... opinandum est quod particulare est causa particularis, et universale causa universalis." **29–30** Cf. Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 7, pp. 139–40.

quod est unus universal homo qui nec est iste, nec ille, nec sic de aliis singularibus hominibus; et quod est unum universale animal quod nec est illud, nec istud, nec sic de singularibus animalibus. Unde sic ponentes ponunt unum universalem hominem et communem esse speciem, etiam unum commune animal esse genus. Et ita consequenter ponunt de aliis
184rb speciebus, et aliis generibus ut de specie bovis | quod illa est communis substantia, et sic de aliis.

Sed contra istam responsionem arguo, quia data ista responsione [capio,] gratia exempli, illam communem quae ponatur esse species humana, et pono quod ille homo sit A. Et arguo sic: A est homo, igitur A est animal. Et ex consequente arguo ultra sic: A est animal; et A non est animal singulare; igitur est animal commune. Minor patet, quia si A sit aliquod animal singulare, igitur aliquod animal singulare est universale, quod est oppositum prius positi. Et ex consequente sequitur quod A sit hoc commune animal, et per consequens quod species specialissima est genus animalis, quod non est verum.

Sed huic argumento potest responderi negando istam consequentiam: 'A est homo, igitur A est animal.' Contra quam responsionem arguo sic: hoc arguitur ab inferiori ad superius affirmative, igitur consequentia est bona. Et ideo forte respondetur aliter dicendo quod A non est homo sed universalis homo, et quod non sequitur: 'A est universalis homo, igitur A est homo.'

Sed contra istam responsionem arguo sic: homo est species quae est A, igitur A est homo, ergo singulare. Et assumptum probo, quia homo est species; sed homo non est species alia ab A; igitur homo est species quae est A. Maior satis apparet saltem secundum ponentes istam positionem, quia ipsi admittunt talem modum loquendi qualis est in maiori. Et ex consequente, postquam A supponit pro specie et non pro individuo, sequitur quod homo est A.

Secundo data ista positione et posito quod A sit homo, id est, homo existens extra animam, arguo sic: A est unum ens, igitur A est ens. Consequentia patet. Et antecedens similiter patet tam de se quam secundum ponentes positionem praedictam. Ponentes enim illam positionem ponunt quod ista transcendentalia 'res,' 'ens,' 'unum,' et 'aliquid' vere praedicantur de omnibus universalibus. Et ex consequente arguo ultra sic: A est ens, igitur A est substantia vel accidens. Consequentia patet, aliter enim

---

4 universalem...communem Z] communem hominem P **7** aliis] quod universalia extra animam non sunt *adn. in mg.* P **10** pono Z] praecise P **12** aliquod...universale Z] *om.* P **14–15** commune animal Z] *om.* P **24** ergo singulare Z] *om.* P

sequeretur quod divisio entis in substantiam et accidens, quam ponit Aristoteles in principio VII *Metaphysicae*, non foret sufficiens, quod non est verum. Sed consequens est contra ponentes praedictam positionem. Ponentes enim istam positionem, ponunt quod nec hoc commune animal nec aliquod universale saltem existens extra animam est corpus, nec substantia, nec accidens; et ex isto sequitur quod A nec est substantia, nec accidens. Quod etiam data ista responsione, nihilominus potest probari sic: omne quod est substantia vel accidens est singulare; A est substantia vel accidens; igitur A est singulare, quod est contra positionem praedictam.

Item aliter arguo sic: A est ens, igitur A est ens commune vel singulare; sed A | non est ens singulare; igitur A est ens commune; et sic, igitur 184va
A est hoc commune quod est ens, quod est manifeste falsum. Sed forte respondetur hic negando istam consequentiam: 'A est ens commune, igitur A est hoc commune quod est ens,' et dicendo quod A potest esse ens commune essendo ens quod est hoc commune homo, licet A non fuerit hoc commune quod est ens.

Sed contra: data ista responsione foret eodem modo ponendum istam consequentiam non valere: 'A est animal commune, igitur A est hoc commune quod est animal,' dicendo quod A potest esse commune animal essendo animal quod est hoc commune homo, licet A non fuerit hoc commune quod est animal. Et ita sequeretur quod apud positos positionem praedictam numquam foret haec neganda: 'A est animal' sed concedenda; et alia similia similiter quae tamen negantur ab eis.

[3] Tertio data ista responsione, et posito quod A sit hoc commune ens et arguo sic: A est; sed non est entia; igitur A est ens; et, si sic, igitur A est unum. Consequentia patet ex convertibili istius termini 'ens' et istius termini 'unum' quam Aristoteles ponit I *Physicorum* contra Parmenidem et Melissum in textu commenti 13 et commenti 16. Et ex consequente arguo sic: A est unum, igitur A est unum continuum vel unum indivisibile, vel unum secundum definitionem. Consequentia patet ex sufficienti divisione unius quam ponit Aristoteles I *Physicorum* in textu commenti 16. Sed consequens sit falsum probo et pono quantum ad duas primas partes sui, quia si A foret unum continuum vel indivisibile unum, tunc A foret divisibile vel indivisibile, quod est contra positionem praedictam, eo quod ipsa ponit quod nihil praedicatur de universalibus saltem existentibus extra animam

4 animal Z] *om.* P **16** commune] dicendo *add. et del.* P

1–2 Cf. Arist., *Metaph.*, lib. VII, cap. 1, (1028a10–31), A. L., p. 132:3–23. **29** Cf. Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 2, (185b16–26), A. L., p. 12:5–14; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 13, f. 12ra(I). **29** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 15, f. 13ra–rb(A–D).

nisi transcendentalia, cuius est 'ens,' 'aliquid,' et similia. Et quod consequens sit falsum quantum in aliam partem probo, probando quod A non sit unum secundum definitionem; quia, si sic, A haberent definitionem; et, si sic, cum omnis definitio sit ex genere et differentia—quod patet per Commentatorem I *Physicorum* commento 28, et Aristotelem VI *Topicorum*—, igitur A haberet differentiam et genus; et, si sic, igitur aliquid foret superius ad A, et ita aliquid foret superius ad ens, quod non est verum.

Item, si A est unum, igitur A est singulare. Consequentia patet, quia aliter sequeretur, posito quod ista consequentia singulare sit modo videlicet: 'hoc est A est unum,' solum modo demonstrando A, quod aliqua propositio singularis affirmativa et vera foret, et nec subiectum nec praedicatum istius propositionis supponit pro aliquo singulari, quod tamen falsum est.

Item, posito quod iste terminus 'A' imponatur ad significandum aliquod universale secundum placitum alicuius instituentis, et, gratia exempli, uni- 184vb versale quod est animal ita singulariter et eodem modo sicut | iste terminus 'Socrates' significat Socratem, sequitur quod iste terminus 'A' significat mere singulariter; et per consequens quod iste terminus 'A' significat aliquod singulare. Et ex isto sequitur ultra, cum iste terminus 'A' non significet aliud nisi A, quod A est singulare.

[4] Quarto data ista positione, pono quod A sit una species imperfecta habens tamen duo individua B et C, quorum B corrumperetur ante corruptionem C, ita tamen quod post corruptionem B et C numquam generabitur individuum consimilis speciei. Et hoc posito, arguo sic: corrupto B non corrumpetur A, igitur eadem ratione corrupto C non corrumpetur A; ex quo sequitur quod A manebit corruptis B et C. Et, si sic, igitur possibile est aliquam speciem esse non habentem aliquod individuum, et per consequens eadem ratione foret possibile aliquod genus esse non habens individuum, quod est contra Aristotelem I *Physicorum* in textu commenti 14, ubi Aristoteles arguit contra Parmenidem et Melissum ponentes tantum unum esse ens, et probat—dato quod ipsi posuerunt illud ens esse genus—quod habent ponere plura esse, et hoc probat per istud medium, videlicet quodlibet genus habet aliquod individuum sub se.

---

3 A Z] tria P **5** Commentatorem *scr.*] Aristotelem P **8** est^{2} Z] *om.* P **22** tamen Z] omnium P

---

5 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 28, f. 19ra(A): "... et manifestum est etc., id est, et universaliter sive crediderint ipsum esse corpus, sive non, necesse est ut habeat definitionem, ex qua intelligatur eius substantia, scilicet ut habeat aliquid quasi genus, aliquid quasi differentiam." **5–6** Cf. Arist., *Top.*, lib. VI, cap. 1, (139a24–33), A. L., p. 114:3–12. **29–30** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 13, f. 12ra(I).

Item, aliter probo quod A non potest esse non habendo aliquod individuum sub se. Et hoc sic: A est, igitur A est una res communis quae non est aliquod singulare; et, si sic, igitur aliqua conveniant in illa re illi communi. Consequentia patet, quia aliter nulla ratio foret quare a magis foret universale quam singulare, aut quare a magis foret una res quam est hoc commune tunica. Et ex consequente sequitur, cum nulla conveniant in illa re communi quae A est nisi individua—prout apparet ex casu supposito—, quod aliqua individua conveniant in hoc communi quod est A; et ex isto sequitur quod A habet individua. Si autem dicatur pro isto argumento quod statim corrupto B corrumpitur A—contra: si sic, igitur eadem ratione corrupto forma corrumpetur hoc commune homo, quod non conceditur a ponentibus positionem praedictam.

Item, si corrupto B corrumpatur A, igitur A est corruptibile; et, si sic, cum omne corruptibile sit aliquid singulare, igitur A est aliquid singulare. Si vero dicatur aliter in principio istius argumenti negando casum suppositum, et pro causa istius negationis dicendo quod nullae possunt esse species nisi istae quae perpetuantur ex continua et necessaria successione individuorum, contra istam responsionem arguo sic: B et C conveniunt in aliquo, igitur propter convenientiam Socratis et Platonis in aliquo communi, ergo si propter convenientiam Socrati et Platonis in aliquo communi sit ponenda una species extra animam communis ad Socratem et Platonem, eadem ratione propter convenientiam B et C in aliquo communi | est ponenda una species extra animam communis B et C, et ex isto 185ra sequitur possibilitas casus suppositi.

Item, mutato casu priori et posito quod B et C sint individua duo omnino similia, et eiusdem speciei primo generata in hoc instanti, et quod numquam ante hoc fuit aliquod individuum eiusdem speciei cum B vel C—quod est satis possibile, eo quod possibile est aliqua individua, cuius sunt aliqua mixta imperfecta, nunc primo esse generata, licet numquam praefuerunt consimilia individua; et etiam posito ulterius quod A sit species individuorum B et C—, sequitur quod A—pono—est in hoc instanti, et sic per consequens quod A est generatum ad generationem B et C; et, si sic, cum nihil sit generatum nisi individuum (secundum quod satis patet ex se, et nihilominus ex Commentatore VII *Metaphysicae* commento 26, sed

---

3 re Z] *om.* P **4** ratio *scr.*] res P **6** sequitur] quod *add.* P **7** illa Z] nulla P **20–21** ergo...communi Z] *om.* (*hom.*) P **25** et] ponendo *add. sed del.* P

2–6 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 19, f. 14rb(F): "... entia diversorum nominum omnia sunt idem secundum definitionem: adeo quod significatio horum nominum homo, equus, et asinus, sit sicut significatio horum nominum, vestis, et tunica, continget eis dicere, quod dixit Heraclitus sophista, scilicet contraria esse idem." **34** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 26, f. 176rb(D–E).

magis ad propositum ex Commentatore XII *Metaphysicae* commento 28) sequitur quod A est individuum, et quod species est individuum.

[5] Quinto, data ista positione postquam—secundum illam—non est processus in infinitum in rebus universalibus quod nisi sit aliqua res maxime universalis, pono quod A sit res maxime universalis inter omnes mundi, et quod B sit una res universalis minus tamen universalis quam A. Et arguo tunc sic: A et B sunt duae res, et nec A est omnis res, nec B est omnis res, igitur A et B conveniunt in aliqua re communi et superiori tam ad A quam ad B; et, si sic, igitur aliquid est superius ad A; et eodem modo contingit probare de isto superiore, et sic de alio, et procedere processum in infinitum rerum universalium. Et consequentia satis patet postquam—propter rationem consimilem omnino—ponitur quod Socrates et Plato conveniunt in aliquo communi homine et superiori ad eos.

Item, retento casu supposito, sequetur quod A sit una res communis cuilibet praedicamento, et ita aliquid foret commune cuilibet praedicamento, quod est contra Commentatorem expresse X *Metaphysicae* commento 8.

Item, si A sit una res, igitur A est alicubi, et per consequens cum non sit aliqua ratio quare magis A est alicubi quin consimili ratione deberet B esse ubique, igitur A est ubique, quod non videtur verum.

[6] Sexto data ista positione et secundum illam posito quod A sit haec species homo quae existens extra animam non sit aliquod singulare, arguo sic: A est species, igitur A praedicaret de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Consequentia satis patet ex differentia quam ponit Porphyrius in capitulo de differentia inter genus et speciem. Sed falsitas consequentis patet, cum A non sit praedicabile de aliquibus, eo quod A nec est intentio concepta, nec vox prolata, nec aliquod scriptum.

Item, ista positio est contra Commentatorem I *De anima* commento 8, 185rb ubi dicit quod intellectus facit universalitatem in rebus; et III *De* | *anima* commento 18, ubi dicit quod *universalia nullum esse habent extra animam*; et XII *Metaphysicae* commento 28, ubi dicit quod universale non est extra

---

6 tamen] res *add. sed del.* P **10** et...processum] processus P **19** B *scr.*] A P **22** singulare] et *add.* P **25** differentia *scr.*] henera(!) P **28** positio] si *add.* P **31** non Z] *om.* P

---

1 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 28, f. 312va(I). **16–17** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 8, f. 257rb(F). **24–25** Cf. Porph., *Isag.*, p. 9:6–7 "Amplius autem sic quoque: 'species est quod de pluribus et differentibus numero in eo quod quid sit praedicatur'." **28** Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 8, p. 12:23–26: "... sed sunt diffinitiones rerum particularium extra intellectum, sed intellectus est qui agit in eis universalitatem." **31** *Recte* Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 27, f. 311va(H): "... universalia non existunt extra animam, sed individuale hoc."

animam sed singulare, quae non forent vera, dato quod praedicta positio foret vera.

[7] Item, dato quod praedicta positio foret vera, sequeretur eadem ratione quod foret unus communis punctus ad omnia puncta, et una communis linea ad omnes lineas, et per consequens cum iste punctus et illa linea non possint poni aliquo modo existentes in materia, sequitur quod ille punctus et illa linea sunt realiter separati a materia. Ex quo sequitur quod mathematicalia sunt separata a materia, non tamen secundum intellectus abstractionem, sed secundum esse, quod est contra Aristotelem II *Physicorum* in textu commenti 18, et Commentatorem in illo commento 7. Similiter nihil cogit ponere universalia esse extra animam et esse alia a singularibus, igitur non est ponendum, etc. Consequentia patet, quia sic arguunt Aristoteles et Commentator XII *Metaphysicae* in textu commenti 19, et in illo commento contra Platonem ponentem formas ideales, ubi arguunt sic: *nihil cogit ponere tales formas Platonis*, igitur formae Platonis non sunt ponendae. Sic arguo in proposito et probo quod nihil cogit ponere universalia etc.

Et primo probo quod argumentum primum factum pro illa opinione, quae ponit huiusmodi universalia in nullo probat eam. Et dato iuxta illam opinionem et iuxta hoc quod praedictum argumentum videtur concludere, videlicet quod "natura intendit producere universale et non individuum," arguo sic: natura intendit producere universale; sed natura non frustratur a sua intentione; igitur natura producit universale. Quo producto, sequitur—arguendo iuxta modum arguendi in argumento praedicto—quod natura vel intendit producere universale productum, vel universale aliud. Sed non potest dici primo modo, cum naturae intentio non sit otiosa. Nec secundo modo, cum natura semper intendat producere uniformiter, produxerit unum universale; ex quo sequitur quod, cum natura universale intendit iterum producere [producit] illud idem et non novum.

Item, si natura intendat producere unum universale, igitur eadem ratione intenderet producere omnia universalia vel quodlibet universale, quod est impossibile eodem modo sicut est impossibile quod natura producat quodlibet singulare. Consimiliter vero arguebatur in primo argumento

---

18 Et] quod argumenta probantes quod universalia sunt res communes non valent *adn. in mg.* P **26** cum Z] *om.* P **26** non Z] natura P **31** omnia...quodlibet Z] quod est P

9–10 Cf. Arist., *Phys.*, lib. II, cap. 2, (193b32–35), A. L., p. 50:7–11; Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 18, f. 54va(I). **10** *Locus erronee indicatus.* **13** *Recte* Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 18, f. 303rb(E): "Cum declaravit, quod causarum quaedam sunt agentes, et sunt praecedentes ad esse, et quaedam sunt partes rei, et sunt cum ea, dicit, quod manifestum est nihil cogit nos dicere formas Platonis."

facto pro opinione praedicta, igitur si hoc argumentum non probat intentum, sequitur quod nec primum argumentum probat intentum.

Item, consimiliter contingit probare quod secundum argumentum factum pro eadem opinione non probat intentum, quia dato—sicut arguitur in primo argumento—quod aliquis esuriens appeteret cibum universalem et non singularem, sequeretur ulterius quod appetitus suus foret frustra, eo quod cibus universalis in nullo posset sibi ad saturitatem proficere.

185va Item, nec tertium argumentum factum pro | opinione praedicta probat illam, quia quamvis ponatur illa opinio, nihilominus oportebit ponere quod aliqua universalia sunt conceptus animae. Et tunc redeunt omnes formae factae in praedicto tertio argumento eodem modo reducendae contra ponentes omnia universalia esse conceptus animae.

Item, nec cetera argumenta probant opinionem praedictam, secundum quod satis apparebit in respondendo ad omnia.

[Opinio auctoris]

Ad quintum principale respondeo et intelligendo per 'scientiam acquiri' sciri per doctrinam, dico quod de virtute sermonis loquendo, scientia naturalis non acquiritur, eo quod scientia naturalis et universaliter omnis scientia saltem humana est anima intellectiva quae scit, et non scitur, secundum quod fuit dictum in respondendo ad primum principale. Dico tamen quod de aliqua re naturali contingit aliquam propositionem sciri de novo.

[Responsiones ad argumenta ad quintum argumentum principale]

Et quod nihilominus contra istam responsionem procedunt argumenta facta, primo respondeo ad primum illorum.

[Ad 1] Et primo ad primam formam primi argumenti pro cuius solutione dico—ut dixi in respondendo ad primum principale—quod 'aliquod est magis scitum alio' potest intelligi dupliciter, videlicet vel intensive, vel extensive. Primo modo dico quod nullum scitum magis scitur alio. Secundo modo tamen potest aliquod scitum magis sciri alio. Et sic B magis scitur quam A, videlicet extensive, eo quod B scitur per plura quam scitur A. Nec haec repugnant dicta Aristotelis, et Commentatoris in oppositum

---

16 Ad] responsio ad quintum principale *adn. in mg.* P **16** scientiam Z] *om.* P **20** dictum Z] *om.* P **20** ad] ad primum *adn. in mg.* P **25** primo Z] *om.* P **29** alio Z] *om.* P

---

20 Cf. pp. 318.12–319.25.

allegata. Unde dico quod Aristoteles et Commentator, cum dicant "effectus in naturalibus esse nobis magis notos quam causas," per illud intelligunt quod effectus in naturalibus sint facilius cognoscibiles a nobis quam causae.

Pro secunda forma dico quod A non est perfectius scitum quam B, sed econtra, eo quod B scitur per causam et non A. Nec ex hoc sequitur quod B sit magis scitum quam A, intenlligendo per 'magis' intensive, quia perfectio et imperfectio scientiae non attenduntur penes intensionem et remissionem scientiae, etiam licet ponatur scientiam intendi et remitti—quod non pono—immo perfectio et imperfectio scientiae attenduntur penes illa per quae sive de quibus est scientia et penes modum sciendi. Unde quia modus sciendi quo scitur B, et modus sciendi quo scitur A, et illa per quae scitur A, et illa per quae scitur B sunt diversae species dico—iuxta responsionem quam posui in respondendo superius ad tertium dubium—quod B est perfectius scitum quam A, et tamen in nulla proportione perfectius. Et contra istam responsionem non procedunt argumenta facta ulterius.

Pro tertia forma dico quod intelligendo per 'nota cognita' cognitionem naturali intellectuali, quod nulla in naturalibus sunt intensive magis nota quam alia similia; et quod auctoritas Commentatoris I | *Physicorum* commento 2 glossanda est ut prius. 185vb

Pro prima ratione adducta in oppositum, quando arguitur quod "data ista responsione, sequitur quod nullum scitum magis scitur per plures evidentias quam per pauciores," suppono solutionem eiusdem rationis positam in responsione primi principali.

Tamen pro illa ratione, quando data ista responsione arguitur deducendo ad istas conclusiones, videlicet quod "aliquod creditum potest in infinitum magis credi quam aliquod scitum potest sciri," et quod "aliquod scitum magis creditur quam ipsum scitur," dico quod istae conclusiones non sequuntur ex ista responsione.

Unde non sequitur, posito quod A sit unum scitum: 'A scitur et A non potest magis sciri quam A modo scitur, et A potest in infinitum magis credi quam A modo creditur, igitur A potest magis credi quam A modo scitur.' Cuius causa duplex est: una quia A potest credi magis et minus et hoc intensive, sed tamen A non potest sciri magis et minus et hoc intensive. Et ideo est quod non valet haec consequentia: 'A potest credi etc. in infinitum, igitur A potest magis credi quam A modo scitur.' Non enim

---

7 A Z] *om.* P **7** quia Z] *om.* P **15** proportione Z] perfectione P **29** responsione Z] positione P **30** A scitur Z] *om.* P

---

20 Cf. p. 352.8–12. **24** Cf. pp. 353.29–354.24.

valet haec consequentia nisi A posset magis et minus sciri, secundum quod A potest magis et minus credi, quod non pono.

Item, alia causa quare ista consequentia non valet est, quia scire et credere non comparantur ad invicem saltem proprie, ita quod secundum aliquam proportionem certam aliquid magis sciatur quam ipsum credatur vel econtra. Admisso tamen quod scire et credere secundum magis et minus comparentur ad invicem, non foret inconveniens concedere illas duas conclusiones praedictas. Ponentes enim scientiam intendi habent concedere conclusiones praedictas, eo quod quocumque gradu dato sub quo sciatur aliqua propositio scita potest propositio impossibilis credi sub gradu intensiori, quod non foret verum nisi similiter conclusiones praedictae forent concedendae.

[Ad 2] Ad secundum argumentum respondeo et supposito responsione posita ad primum argumentum, concedo quod eadem in naturalibus sunt nota nobis et naturae aequaliter, quia animae intellectivae quae est natura mediante qua cognoscimus. Dico tamen pro intellectu Aristotelis et Commentatoris I *Physicorum* commento 2 et 3 allegatis in partem oppositam, quod Commentator cum dicat quod "in naturalibus non sunt eadem nobis nota et naturae nota," per illud intelligit quod non est universaliter verum in naturalibus quod illa ex quibus natura procedit et producit suos effectus vel aliquod causatum, et illa causata vel illud causatum sunt a nobis aeque faciliter cognoscibilia. Unde facilius cognoscimus causata in naturalibus quae sunt effectus respectu illorum a quibus causantur quam cognoscamus causas illorum causatorum. Et hoc est quod vult Commentator in com-
186ra mentis praedictis cum per "magis intelligens facilius" dicat quod | in naturalibus effectus sunt nobis magis noti quam causae. Nec vult Commentator ibidem innuere quod universaliter sit verum naturam cognoscere magis causas quam causata, sed quod natura eodem modo agit causata ex causis sicut ipsa ageret si magis agit, saltem facilius cognosceret causas quam causata.

Et per hoc patet responsio ad omnes formas secundi argumenti, excepta prima pro qua dico quod Commentator, cum in commento I *Physicorum* dicat quod "'procedendum est in scientia naturali a causis ad causata" non dicit quod causae in naturalibus sint facilius cognoscibiles a nobis quam causata, sed quia apud cognoscentem causas et causata in rebus naturalibus, et volentem pertractare de eis est conveniens et decens processus

---

1 et minus Z] *om.* P **3** est Z] *om.* P **7** illas Z] *om.* P **11** verum Z] sicut P **13** Ad] ad secundum *adn. in mg.* P **21** illa...vel Z] *om.* P **31** secundi *scr.*] tertii P **32** prima Z] *om.* P

16–17 Cf. p. 355.29–32. **32** Cf. p. 310.7–11.

incipiendo pertractare de causis. Et iste intellectus magis patet in expositione textus correspondentis primo commento praedicto superius exposito.

[Ad 3] Ad tertium argumentum respondeo. Et pro prima forma istius argumenti, [dico] quod haec auctoritas Commentatoris in commento 5, videlicet quod "in scientia naturali procedendum est incipiendo cognitionem ab universali specie et communissimi, etc.," sic est intelligenda quod est facilius cognoscere res naturales universaliter et indifferente quam particulariter et distincte. Et ideo est quod est conveniens disciplina in naturalibus incipiendo ab universalibus. Nec ex hoc sequitur quod non possit inter scibilia scienda de rebus naturalibus prius cognosci minus universale, et postea magis universale, quia licet sit difficilius cognoscere minus universale ante magis universale quam econtra, tamen minus universale potest cognosci non cognito magis universali.

Ad secundum respondeo et suppono universalia esse intentiones universales conceptas ab anima intellectiva non indivisibiliter existentes in anima intellectiva, quod patuit in responsione in quarto principali, sed extensae ad extensionem materiae in aliquo organo ad susceptionem huiusmodi intentionum disposito. Non tamen dico quod omnia universalia sunt huiusmodi intentiones, sed quod et dicta, scripta, et vox prolata convertibiliter significantes cum huiusmodi intentionibus sunt universalia. Et sic ex consequente dico quod aliqua universalia sunt res animae a considerationibus animae, non tamen tales res quatenus ponuntur a ponentibus esse res extra animam, et sic universales quod nullo modo singulares.

Dico enim quod omnes res mundi sive universales sive animae sunt res singulares, et quod nullae sunt res universales nisi quatenus significant universaliter, et non quia sint res aliae a rebus singularibus.

Istis suppositis, dico pro primo argumento in contrarium quod natura intendit producere singulare, et quod natura ignis intendit producere singularem ignem | et non universalem, qualem ponitur a ponentibus aliam 186rb opinionem praedictam.

Unde supposito quod A sit ignis a natura sua producens B ignem, dico quod B igne producto [non] intendit natura ipsius A producere B ignem sed alium. Et si arguitur contra istam responsionem: natura ipsius A est natura non cognoscens nec agens appropriate, igitur ipsa semper agit, et nitetur agere uniformiter; et, si sic, igitur si eadem natura semel nitatur

---

20 vox Z] lex P **25** Dico] nota quod omne res mundi sunt singulares *adn. in mg.* P **25–26** sive...universales] *rep. et del.* P **27** singularibus Z] *om.* P **28** Istis] nota *a. m. adn. in mg.* P

5–7 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 5, f. 8ra(B–C). **17** Cf. p. 340.4–7.

producere B ignem, semper nitetur producere B ignem, dico quod: 'naturam ipsius A agere uniformiter ipsum B' potest intelligi dupliciter vel sic quod in omni actione sua agat consimile, vel sic quod in omni actione sua agat idem. Secundo modo dico quod nec A nec natura ipsius A semper agit uniformiter. Nec sic sequitur: natura ipsius A est natura non cognoscens, igitur ipsa semper aget uniformiter. Primo modo tamen loquendo de agere uniformiter concedo quod natura ipsius A semper agit uniformiter nisi fuerit impedita. Nec sic sequitur: si natura ipsius A semper agit uniformiter, igitur si eadem natura semel nitatur producere semper nitetur producere B ignem. Causa vero quare natura ipsius A sive A mediante sua natura prius nititur producere unum ignem quam alium est quia—secundum Aristotelem VI *Physicorum* in textu commenti 15—*natura est causa ordinis in omni eo in quo est*, aliter enim non ageret omnis natura propter finem, cuius oppositum dicit Aristoteles II *Physicorum* versus finem. Et ideo est quod natura ipsius A [sive A] mediante natura nititur secundum ordinem producere unum individuum producendum ab ipsa ante aliud producendum ab eadem. Ex quo satis patet causa quare natura ipsius A non producit simul omnia individua producenda sub ipsa, sed successive unum ante aliud. Cuius etiam esse causa potest alia, quia omnis actio istorum inferiorum regulatur per supracoelestia (dicente Commentatore VIII *Physicorum* commento 47 quod ista inferiora sunt quod inferiora supracoelestium, et II *Physicorum* commento 5 quod *Deus habet sollicitudinem circa ea quae sunt hic*, et VIII *Physicorum* commento allegato quod *primus motor est causa omnium motuum aliorum moventium et motorum*, et in commento 46 et commento 58, et II *Coeli et mundi* commento 21, et multis aliis locis) quod non perficitur aliqua generatio nisi mediante iuvamento motuum supracoelestium. Ex quibus satis apparere potest quod ad productionem individuorum a natura ipsius A non sufficit sola natura ipsius A, sed requiritur iuvamentum corporum supracoelestium quae regularent productionem individui producendi a natura

2 B *scr.*] A P **4** dico Z] *om.* P **18** producenda] *a. m. in mg.* P

12 *Recte* Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 1, (252a12), A. L., p. 282:12–13: "... natura enim causa omnibus ordinationis est."; Averr. *In Phys. lib. oct.*, comm. 15, p. 42:13–16. **14–15** Cf. Arist., *Phys.*, lib. II, cap. 8, (199b:16–17), A. L., p. 89:7–8. **20–21** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 47, p. 175:8–13. **22** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 75, f. 75vb(M): "Deus habet solicitudinem circa ista quae sunt hic." **23–24** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 47, p. 174:16–18. **25** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 46, p. 171:17–21; comm. 58, p. 206:4–7. **25–26** Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 21, p. 305:10–14: "... possumus dicere qua de causa motus celestes sunt plures, et est quia necessarium est ut sit generatio, et contingit divinitus ut inveniatur secundum ordinem, quia non percipitur nisi ex multitudine motuum celi que prestant ordinationem et continuationem generationis."

ipsius A, ita ut omne individuum producendum a natura ipsius A secundum determinatum ordinem producatur. Istis autem intellectis satis patet causa quare natura ipsius A producit secundum ordinem unum individuum ante aliud.

Et sic patet | responsio ad primum argumentum contra positionem de universalibus, et hoc ponitur et etiam ad utramque formam istius argumenti. 186va

Ad secundum argumentum respondeo, et admisso casu supposito dico pro prima forma istius argumenti quod Socrates non appetit aliquem cibum, sed appetit habere aliquem cibum. Et ex isto non sequitur quod Socrates appetit habere hunc cibum, vel illum, vel cibum universalem.

Pro secunda forma secundi argumenti dico quod ista non sunt compossibilia: 'Socrates promittit tibi bovem' et 'idem Socrates non promittit tibi aliquem bovem singularem.' Unde dico quod etsi Socrates dicat asserendo sic: 'promitto tibi bovem,' aut sic: 'dabo tibi bovem,' non propter hoc promittit Socrates tibi bovem, sed promittit dare tibi bovem. Et hoc concedendum est. Quo concesso, respondendum ulterius est sicut prius.

Ad tertium argumentum respondeo concedendo quod genus scientiae est accidens, et quod non omnis species est in eodem genere cum suo individuo, et quod genus substantiae est individuum generis accidentis. Dico tamen quod in generibus non est processus in infinitum quin sit aliquod genus generalissimum. Unde posito quod A sit unum genus generalissimum, concedo quod A est una res singularis. Nec sequitur: A est una res singularis, igitur A habet genus supra se; sed sequitur: A est una res singularis, igitur A habet genus supra se vel ipsamet est genus. Unde concedo quod A est res singularis et in genere, non tamen supra ipsam, eo quod nullum genus est superius quam A, secundum quod erat suppositum. Et etiam quod A est res singularis et nihilominus genus.

Pro ultima forma tertii argumenti dico, quod 'aliquod genus contineri sub aliquo' potest intelligi dupliciter: vel sic quod illud aliud sit superius ad ipsum, vel quod ipsum sit individuum istius generis. Secundo modo concedo quod genus inferius continetur sub genere superiori, sed non primo modo. Unde concedo quod aliquod individuum est individuum alicuius generis, et illud individuum est superius quam ipsum genus. Ista enim intentio 'accidens' est individuum istius generis sive istius intentionis qualitatis, et tamen ista intentio 'accidens' est superior et communior pluribus quam ista intentio qualitatis. Pro quo sciendum quod ista inten-

---

5 responsio ad Z] *om.* P **5** contra Z] *om.* P **5–6** positionem...utramque] *a. m. in mg.* P **6** et Z] *om.* P **18** Ad] ad tertium nota quod genus scientiae est accidens *adn. in mg.* P **19** omnis *scr.*] omne P **32** inferius Z] superius P **32** superiori Z] inferiori P

tio 'accidens' est individuum generis qualitatis, quatenus eadem intentio est una qualitas singularis; et eadem intentio 'accidens' est genus accidentis, quatenus significat universaliter omnia accidentia.

Unde secundum hoc concedo quod idem secundum diversam rationem est genus et individuum sui ipsius. Nec ex hoc sequitur quod idem sit inferius et superius ad se ipsum.

[Ad 4] Ad quartum argumentum respondeo et dico pro prima forma istius argumenti, quod haec intentio 'homo' est intentio cuiuslibet singularis hominis. Nec sequitur: 'haec intentio est intentio alicuius singularis hominis, igitur eadem intentio est determinate intentio istius hominis et nullius alterius,' eo quod haec intentio 'homo' est intentio universalis cuiuslibet hominis, et non intentio appropriata alicuius hominis.

186vb Pro secunda forma quarti argumenti | concedo—sicut prius concessi—quod aliqua universalia sunt extra animam, cuius sunt iste terminus 'animal,' et iste terminus 'substantia,' et huiusmodi. Non tamen dico quod aliqua sunt universalia extra animam quae sint alia a singularibus.

[Ad 5] Pro quinto et ultimo argumento dico quod Commentator I *Physicorum* commento 5, cum dicat quod *una compositio est generis ex suis singularibus*, per illud intelligit non illud quod ipsa de virtute sermonis videtur procedere, sed quod genus est unum commune omnibus individuis comprehensis sub suis speciebus eadem individua [comprehensa] universaliter comprehendens, sicut singulare singulariter comprehendet omnes suas partes. Et secundum hoc est quod huiusmodi communitas generis apud individua comprehensa sub eo assimilatur compositioni individui ex suis partibus, quamvis talis non fuerit compositio generis ex suis speciebus in rei veritate.

Pro auctoritate Commentatoris II *Physicorum* commento 38 quae est quod *sicut particulare est causa particularis ita universale est causa universalis* dico quod illa sic intelligenda est: id est, sicut aliqua causa et causatum referuntur adinvicem modo particulari sive particulariter—quae pro eodem habeo—ut quando dicimus: 'iste artifex est causa istius statuae,' ita aliqua causa et causatum referuntur ad invicem universaliter sive modo universali, ut quando dicamus 'artifex est causa statuae.'

Ultimo respondendo ad istud quod allegatur pro auctoritate Lincolniensis I *Posteriorum* capitulo 7 dicente ibi quod *universalia sunt*

---

7 Ad] ad quartum *adn. in mg.* P **20** unum Z] *om.* P **25** ex...speciebus Z] *om.* P

17–18 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 5, f. 8ra(E). **34–35** Gross., *In Post. anal.*, lib. I, cap. 7, p. 139:88–93: "IX conclusio est ista: necesse est conclusionem demonstrationis simpliciter esse perpetuam...sed omne universale est perpetuum, necesse est igitur demonstrationem esse sillogismum ex perpetuis."

perpetua, et non solum esse cognitionis sed esse dico, quod Lincolniensis non dicit asserendo hoc tamquam opinionem propriam, sed potius recitando tamquam opinionem per quam ibidem exemplariter introducet ad maiorem manifestationem eorum quae idem Lincolniensis dicit de universalibus ibidem, quamvis forte magis dat ulterius moraliter quam naturaliter prout satis apparere poterit intuenti. Quod tamen dicit Lincolniensis ibidem in dicendo: *universalia esse perpetua*, sic est intelligendum: id est, in perpetuitatem erunt aliqua individua aliquorum universalium, in perpetuitatem enim erit aliquis homo, et aliquis bos, et similia; saltem secundum opinionem Aristotelis quam docet VIII *Physicorum*.

Istis autem intellectis satis patet quod auctoritates allegatae contra opinionem de universalibus—quam teneo—non procedunt in aliquo contra eam.

[Argumenta ad sextum argumentu principale]

[1] Ad sextum principale arguo et probo quod "aliquod falsum est scitum quod non scitur per causam." Et hoc sic: aliquod falsum est scitum et hoc non scitur per causam, igitur etc. Minor est manifesta eo quod nullum falsum scitur, ex quo sequitur quod nullum falsum est scitum per causam, et ex isto sequitur veritas minoris. Et maiorem probo sic: haec est falsa 'ex possibili sequitur impossibile' et haec est scita, igitur etc. Quod autem haec sit falsa, videlicet 'ex possibili sequitur impossibile' satis patet ex Aristotele I *Priorum* in illo capitulo de contingente, aut, et VIII *Topicorum*, et aequaliter VIII *Physicorum* commento 86, et I *Coeli et mundi* commento 100, et multis aliis | locis similiter dicentibus quod ex possibili numquam 187ra
sequitur impossibile.

Sed quod haec sit scita 'ex possibili sequitur impossibile' probo.

Unde quia ad probationem huius sufficit probare quod ex possibili sequitur impossibile, probo quod ex possibili sequitur impossibile. Et ad hoc probandum suppono secundam suppositionem positam in principio

---

16 Ad] utrum aliquod falsum scitur *adn. in mg.* P **18** Minor *scr.*] maior P **22** impossibile] et haec est scita *add. sed del.* P **25** 100] 10 *add.* P

20–21 Cf. Ockh., *Sum. Log.*, pars III–3, cap. 38, p. 730:74: "Alia regula est quod ex possibili non sequitur impossibile." **22–23** Arist., *Anal. prior.*, lib. I, cap. 15, (34a5–12), A. L., p. 31:12–18. Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 9, p. 41:34–35: "Et praeponit ad declarandum hoc, quod ex possibili non sequitur impossibile. Et hoc facit in Prioribus Analyticis et in Coelo et mundo." **23** Cf. Arist., *Top.*, lib. VIII, cap. 12, (162b4–15), A. L., pp. 174–175. **372.30–373.1** Cf. p. 304.30–1.

tertii principalis, istam videlicet: "omnis propositio concepta, quae nec est scripta nec prolata, est tantum significativa naturaliter." Hanc vero suppono quamvis fuerit sufficienter probata in tertio principali.

Potest nihilominus aliter sic probari: omnis propositio concepta, etc. est composita ex intentione concepta, vel intentionibus conceptis, et ex copula existente actu animae copulantis, quarum quaelibet est tantum significativa naturaliter, igitur etc.

Item, omnis intentio concepta quae non est scripta nec prolata, est tantum significativa naturaliter, igitur eadem ratione omnis propositio, etc. est tantum significativa naturaliter. Assumptum probo, quia dato oppositio assumpti et posito quod aliqua intentio huius[modi], videlicet concepta, etc. sit significativa ad placitum, sequeretur eadem ratione quod omnis intentio concepta sit significativa ad placitum; et, si sic, igitur qualitercumque significaret intentio concepta apud aliquem hominem, posset idem homo ad placitum facere quod illa intentio significaret quidquid vellet et solum modo illud. Et ita, posito quod homo habeat intentionem timorosi significantem sibi aliquod summe timorosum, sequitur quod homo posset ad placitum facere eandem intentionem significare sibi unum summe delectabile et solum modo illud. Quod non est verum, quia hoc dato numquam apparet hominem timere aliquid nisi vellet.

Item, si intentio concepta foret significativa ad placitum, igitur eadem ratione immo a multo fortiori, omnis intentio existens in sensu sive interiori sive exteriori vel in medio existente significat ad placitum, quod est falsum.

Item, si intentio concepta foret significativa ad placitum, tunc ipsa posset imponi quidquid homo vellet ad significandum; et, si sic, tunc posito quod 'A' sit intentio Socratis et 'B' intentio Platonis simul existentes et simul conceptae a Socrate, sequeretur quod Socrates posset ad placitum imponere ad significandum A praecise Platonem, ita quod A sit consimilis intentio Platonis sicut est B. Quo posito in esse, sequeretur ulterius quod duae intentiones eiusdem rei sunt simul, et quod *recipiens non denudatur a natura recepti*, cuius oppositum fuerat superius allegatum.

Ex istis igitur sequitur et satis patet quod quaelibet intentio concepta est tantum significativa naturaliter; et ex isto sequitur quod quaelibet propositio concepta est tantum significativa naturaliter, saltem intelligendo per propositionem conceptam propositionem istam quae non est scripta nec prolata, prout ad praesens intelligo. Et sic manifestatur veritas

1 propositio] *in mg.* P **25** Item Z] *om.* P **25** ipsa Z] *om.* P **28** ad placitum Z] *om.* P **29** A Z] *om.* P **36** conceptam Z] istam P

32 Cf. p. 304.21–22.

suppositionis praedictae. Qua manifestata, suppono quod A sit ista propositio affirmativa: 'quaelibet propositio concepta a Socrate | est affirmativa' 187rb significans praecise quod quaelibet propositio concepta a Socrate est affirmativa, et quod A sit propositio concepta a Socrate sicut utatur communi modo loquendi quod A sit propositio existens in conceptu Socratis, et quod B sit ista propositio negativa: 'nulla propositio concepta a Socrate est negativa' quae sit concepta a Socrate et significans quod praecise nulla propositio concepta a Socrate est negativa. Istis positis, pono ulterius quod Socrates discurrat ab A ad B sic arguendo: 'quaelibet propositio concepta a Socrate est affirmativa, igitur nulla propositio concepta a Socrate est negativa.' Et probo quod ex possibili sequitur impossibile et hoc sic: B sequitur ex A, ergo etc. Quod autem B sequitur ex A probo, quia sequitur: 'quaelibet propositio concepta a Socrate est affirmativa, ergo nulla propositio concepta a Socrate est negativa;' aliter enim sequeretur quod eadem propositio concepta a Socrate simul potest esse negativa et affirmativa. Ex quo sequitur quod eadem propositio concepta simul potest significare affirmative et negative; et per consequens, cum nulla propositio concepta potest sic significare naturaliter, sequitur quod aliqua propositio concepta potest significare ad placitum et non naturaliter, quod est contra suppositionem suppositam.

Item, dato quod eadem propositio concepta possit simul esse affirmativa et negativa, cum hoc dato, non sit aliqua ratio quare aliqua propositio concepta magis possit simul affirmativa esse et negativa unius quam alterius, sequeretur quod eadem propositio concepta possit simul esse affirmativa et negativa sui ipsius sive illius quod significatur per se ipsam. Ex quo sequitur quod eadem propositio concepta potest esse contradictoria sui ipsius, et sic simul esse vera et falsa, quod est manifeste falsum.

Si igitur concedatur quod B sequitur ex A, probo tunc ulterius quod A est possibile et B impossibile.

Unde probo quod A est possibile et hoc sic: A poterit esse verum significando praecise sicut modo idem A significat, igitur A est possibile. Consequentia satis patet. Assumptum probo, quia potest ita esse quod quilibet concipiens, sive Socrates sive alius, solum modo concipiat propositionem affirmativam et non concipiendo aliquam propositionem negativam; et ex isto sequitur possibilitas assumpti, et sic per consequens quod A est possibile. Quo probato, probo quod B est impossibile. Et hoc sic: non est possibile quod ita sit sicut B significat; et B est propositio; igitur B est impossibile. Maiorem probo, quia dato opposito maioris, sequitur

---

3 a Socrate] *in mg.* P **11–14** Et...negativa] *in mg.* P **24** esse Z] *om.* P **30** esse] falsum] *add. sed del.* P **37** sit Z] *om.* P

quod posito in esse quod ita sit sicut B significat, non accidit impossibile. Quod tamen probo esse falsum, quia posito in esse quod ita sit sicut B significat, arguo sic: ita est sicut B significat; et B non potest aliter significare quam quod nulla propositio concepta a Socrate est negativa; igitur ita est quod nulla propositio concepta a Socrate est negativa. Veritas minoris patet, quia B significat naturaliter et praecise quod nulla propositio concepta a Socrate est negativa, sicut patet ex casu et suppositione supposita. Quod non foret verum, si B potest variari a sua significatione significando aliter quam quod nulla propositio concepta a Socrate est negativa; et, si sic, igitur B non est propositio negativa; et, si sic, igitur B non est, cum B
187va non possit esse nisi cum fuerit | propositio negativa; et si B non est, igitur non est ita sicut B significat, quod est oppositum dati.

Item, si B non est propositio negativa, igitur B non est haec propositio: 'nulla propositio concepta a Socrate est negativa.' Consequens est contra casum et suppositum. Et consequentia patet, quia ista propositio 'nulla propositio concepta a Socrate est negativa' quae est B non potest esse alia quam negativa, cum ipsa sit modo negativa significans solum modo naturaliter.

Item, aliter probo quod B sit impossibile et hoc sic: B non poterit esse verum, etc. per quantumcumque tempus B duraverit, igitur B est impossibile. Consequentiam probo, quia haec consequentia est bona: 'B potest esse verum, igitur B est possibile;' et, si sic, igitur per hanc considerationem Aristotelis III *Topicorum* versus finem, si oppositum de opposito et propositum de proposito, et econtra est haec consequentia bona: 'B non potest esse verum, igitur B est impossibile,' saltem hoc addito quod B est propositio.

Item, haec consequentia est bona: 'B praecise significat quod nulla propositio concepta a Socrate est negativa et B non potest esse verum sic significando, igitur B non potest esse possibile, igitur est impossibile.' Et antecedens est verum, igitur consequens verum. Quod autem haec consequentia sit bona probo, quia similis consequentia est bona, ista videlicet: ista propositio 'homo est asinus' praecise significat quod homo est asinus et eadem non potest esse vera sic significando, igitur eadem propositio est impossibilis. Et sic in proposito arguo, igitur etc.

Item, retento casu priori aliter probo quod ex possibili sequitur impossibile, quia totus iste casus est possibilis et ex isto sequitur impossibile,

---

5–7 Veritas...negativa Z] *om.* (*hom.*) P **9** quod *scr.*] quam P **9–10** et...sic Z] *om.* P **11** cum Z] *om.* P **15** et suppositum Z] *om.* P **21** haec Z] *om.* P **29** est impossibile Z] possibile P

---

23 Cf. Arist., *Top.*, lib. III, cap. 6, (120a7–21), A. L., pp. 61–62.

ergo etc. Ex isto enim sequitur haec conclusio impossibilis: 'aliqua consequentia est bona cuius antecedens potest esse verum et tamen consequens illius consequentiae non potest esse verum' et licet idem consequens possit durare per tempus aeternum. Hanc vero consequentiam probo sequi sic: consequentia est bona arguendo ab A ad 'quaelibet propositio concepta a Socrate est affirmativa, ergo nulla propositio concepta a Socrate est negativa.' Et antecedens potest esse verum, secundum quod prius fuit probatum, et tamen consequens non potest esse verum, secundum quod similiter fuit probatum. Et ideo forte conceditur conclusio ad quam deducitur, dicendo quod ista non est impossibilis immo vera.

Sed contra probo eam esse falsam et impossibilem, quia si consequentia sit bona, igitur vel antecedens istius consequentiae significat omne illud quod significat consequens illius consequentiae et non minus, vel praecise significat illud idem quod significat consequens illius consequentiae; aliter enim in tali consequentia non sequeretur consequens ex antecedente, sed potius econtra. Sed sive sic sive sic, sequitur quod, si antecedens alicuius consequentiae bonae poterit esse verum, quod consequens istius consequentiae poterit esse verum, quod infert oppositum conclusionis concessae.

Item, retento casu priori probo unam aliam conclusionem impossibilem, istam videlicet: 'aliqua consequentia est bona cuius antecedens praecise significat quam consequens, et Socrates potest scire antecedens et non consequens.' Hanc vero conclusionem probo sic, quia haec consequentia est bona—secundum quod patet ex prioribus—videlicet: 'quaelibet propositio | concepta a Socrate est affirmativa, igitur nulla propositio 187vb concepta a Socrate est negativa.' Et antecedens istius consequentiae potest sciri a Socrate, quia possibile est Socratem scire quod ipse non considerat aliquam propositionem nisi istam propositionem affirmativam 'Deus est,' et aliam affirmativam significantem istam propositionem affirmativam ''Deus est' concipi a Socrate.' Ex quo sequitur quod Socrates potest scire antecedens consequentiae praedictae; et sic, cum Socrates non possit scire consequens istius consequentiae, sequitur conclusio probanda. Nec potest dici quod consequens istius consequentiae significat tantum sicut antecedens et non minus, quia consequens istius consequentiae sequitur ad antecedens eiusdem consequentiae et non econtra. Quod non potest esse nisi antecedens plus significaret quam consequens, et consequens minus quam antecedens. Et ideo forte conceditur conclusio praedicta.

---

1 ergo etc. Z] *om.* P **6–7** affirmativa...est] *in mg.* P **6** propositio Z] *om.* P **11** falsam et Z] *om.* P **13** non minus *scr.*] plus nihilominus P **14** significat Z] *om.* P **34** consequentiae Z] *om.* P

Sed contra probo istam conclusionem esse falsam, quia si ista conclusio sit vera, pono tunc quod A sit antecedens scibile a Socrate significans plus quam B consequens quod non est scibile a Socrate. Et arguo tunc sic: omnis evidentia quae movet Socratem ad sciendum A, movet Socratem ad sciendum B postquam A est antecedens ad B, et facilius est facere credere B sine haesitatione quam credere A sine haesitatione postquam B minus significat quam A, igitur si Socrates potest scire A, Socrates potest scire B.

Item, eodem modo quo probata fuit conclusio proxima, contingit probare unam aliam conclusionem, istam videlicet quod 'prima causa scit aliquam consequentiam esse bonam cuius antecedens potest sciri ab ea et non consequens,' quod non videtur esse verum.

[2] Secundo sic: ex vero sequitur impossibile, igitur ex possibili sequitur impossibile. Ad probationem assumpti suppono primam suppositionem suppositam in tertio principali, istam videlicet: "omnis propositio scripta vel prolata est significativa ad placitum vel naturaliter." Quam probo sic: omnis propositio scripta vel prolata est propositio significativa ad placitum vel naturaliter; sed nulla propositio scripta vel prolata est significativa naturaliter; igitur etc. Maior patet. Et minorem probo, quia si aliqua propositio scripta vel prolata sit significativa naturaliter, tamen quantum ad illud sit idem iudicium de una propositione scripta vel prolata et de qualibet, igitur quaelibet propositio scripta vel prolata est significativa naturaliter; et, si sic, ergo quaelibet scripta propositio vel prolata significat eodem modo appelando quemlibet hominem considerantem de illa. Ex quo sequitur quod quilibet homo, cum videret aut audiret aliquam propositionem scriptam vel prolatam—qualiscumque idiomatis fuerit illa propositio—eodem modo intelligeret eam sicut alius, quod non est verum prout satis notum est.

Item, quaelibet propositio scripta vel prolata est significativa ex impositione et etiam ita indifferenter ex impositione posteriorum sicut ex impositione priorum; sed quaelibet impositio est ad placitum; igitur quaelibet
188ra propositio scripta | vel prolata est significativa ad placitum, quae est suppositio supposita O(!) quam prolata. Pono quod D sit hoc argumentum 'quaelibet conclusio D argumenti est propositio falsa; C est conclusio D argumenti; igitur C est propositio falsa,' et quod A sit maior D argumenti significans praecise quod quaelibet conclusio D argumenti est propositio falsa, et quod B sit minor D argumenti significans praecise quod C est conclusio D argumenti, et quod C sit quaelibet conclusio D argumenti

3–4 omnis *scr.*] O(!) P **12** Secundo] secundo ad principale *in mg.* P **15–17** Quam...naturaliter Z] *om. (hom.)* P **36** B Z] *om.* P

13–14 Cf. p. 304.27–29.

et significans etiam, quamvis non praecise, quod C est propositio falsa, et quod idem C sit omnis propositio quae est C, quorum possibilitas satis apparet ex suppositione supposita.

Istis positis, propono argumentum D, et patet, cum idem argumentum non possit negari nec dubitari, quod oportet ipsum concedere.

Quod concesso, arguo sic: A et B sunt vera et C est impossibile, igitur cum suppositis ex vero sive veris sequitur impossibile.

Quod autem C sit impossibile probo, quia significat se ipsum esse falsum, secundum quod patet ex casu supposito; sed quaelibet propositio significans se ipsam esse falsam est impossibilis; igitur etc. Minor patet, quia si aliqua propositio significans se esse falsam sit possibilis, tunc posito quod ista sit vera, significando se ipsam esse falsam, nullam accideret impossibile. Quod tamen esse falsum prout satis patet ex consequenti deductione in insolubilibus usitata. Quod autem A et B sint vera satis patet, eo quod A est verum pro C falso et B est verum universaliter pro eodem C, secundum quod apparet ex casu supposito. Et sic sequitur idem quod principaliter est probandum, videlicet quod ex vero sequitur impossibile, et hoc indifferenter sive ponatur aliquam propositionem posse significare praecise se ipsam esse falsam aut non, dum tamen ista propositio significet se esse falsam.

Item, idem sequitur in alio casu arguendo sic: haec propositio est propositio 'haec propositio non est propositio vera,' igitur haec propositio est propositio falsa et demonstrando continue per hoc pronomen 'hoc' istud consequens: 'haec propositio est propositio falsa.'

Hic possunt poni multae opiniones solutionem huius et aliarum insolubilium continentes quas tamen ad praesens omitto, quia de eisdem opinionibus una cum insolubilibus intendo alias per modum tractatus specialius perscrutari.

[3] Tertio sic: ex vero sequitur falsum, igitur eadem ratione ex possibili sequitur impossibile.

Assumptum probo sic: propter solum verum positum est falsum concedi; sed hoc non potest esse nisi ex vero sequatur falsum; igitur etc.

Maiorem probo. Et ad probationem istius suppono istam suppositionem, videlicet quod "omnis positio propositionis possibilis est admittenda." Haec vero suppositio satis patet de se et nihilominus ex intentione I *Priorum* in illo capitulo de contingenti.

---

4 propono *scr.*] probato P **14** A Z] *om.* P **19** ipsam Z] *om.* P **22** propositio] vera igitur est propositio *add. sed del.* P **23** pronomen Z] nomen P **29** Tertio] tertio ad principale *adn. in mg.* P **31** propter Z] per P **35–36** Priorum *scr.*] Posteriorum P

27–28 *Ricardi Kilvingtoni tractatus De insolubilibus ignotum est.* **35–36** Cf. Arist., *Anal. prior.*, lib. I, cap. 13, (32a20–25), A. L., p. 26:15–19.

Unde iuxta istam positionem et suppositionem suppositam in proximo argumento pono tibi istam copulativam:

188rb Hoc esse falsum | est tibi positum et ista propositio 'hoc esse falsum est tibi positum' praecise significat quod hoc esse falsum est tibi positum.

Et ubique demonstrando per hoc pronomen 'hoc' totam istam propositionem 'hoc esse falsum est tibi positum' quae, gratia exempli, sit A.

Istis positis, proponatur haec:

Hoc esse falsum est tibi positum.

Et est ista concedenda. Qua posita, demonstrando A, proponatur

Hoc praecise significat quod hoc esse falsum est tibi positum.

Et erit ista concedenda similiter.

Qua posita, demonstrando A, proponatur:

Hoc est verum.

Et ista erit concedenda, quia sequens, demonstrando omne(?) tibi positum est a te concedendum, et erit concedendum, quia verum et impertinens.

Deinde demonstrando A, proponatur:

Hoc esse falsum est tibi positum.

Et erit ista concedenda sicut prius. Demonstrando A, proponatur:

Hoc esse falsum est a te concedendum.

Et est ista concedenda, quia sequens ex concessis.

Qua concessa, proponatur:

Hoc esse falsum,

demonstrando A.

Et si illud conceditur, sequitur ulterius, demonstrando idem A, quod hoc est oppositum praeconcessi.

Si autem negetur ista: 'Hoc esse falsum,' cedat tempus obligationis.

Et demonstrando A arguitur sic: propter solum verum positum concessisti 'hoc esse falsum,' quod non fuit concedendum 'hoc esse falsum,' igitur propter solum verum positum concessisti falsum. Assumptum probo, quia propter solum verum positum concessisti A istam ''hoc esse falsum' est a te concedendum,' quando 'A esse verum' fuit a te concedendum et tamquam sequens nihilominus praeconcessum et etiam quando "A esse falsum' fuit negandum tamquam repugnans.

Item, tu concessisti 'hoc esse falsum esse concedendum' quando non habuisti concedere sed negare 'hoc esse falsum,' prout apparuit ex responsione in qua negasti 'hoc esse falsum.'

Et ex istis satis apparet probatio assumpti probandi.

---

1 Unde Z] aut tamen(?) P **4** est Z] *om.* P **15** omne(?) *scr.*] o(!) P **29** quod...falsum Z] *om.* P

Si autem dicatur pro isto argumento quod positum non fuit verum eo quod copulativa posita non fuit vera, contra illud arguo sic: prima pars copulativae positae fuit vera et secunda similiter, igitur etc.

Unde ad probandum primam partem copulativae fuisse veram, istam videlicet 'hoc esse falsum est tibi positum' arguo sic: ista consequentia est bona 'ista propositio est tibi posita, videlicet 'hoc esse falsum est tibi positum' et eadem propositio praecise significat quod hoc esse falsum est tibi positum, igitur hoc esse falsum est tibi positum.' Et totum antecedens istius consequentiae fuit verum per totum tempus obligationis, ergo et consequens.

Quod autem praedicta consequentia sit bona patet, quia similis consequentia est bona, ista videlicet: 'haec propositio 'rex sedet' est tibi posita, et haec praecise significat quod rex sedet, igitur regem sedere est tibi positum.' Igitur prior consequentia fuit bona.

Et sic apparet probatio veritatis primae partis copulativae positae.

Qua probata, probo secundam partem, istam videlicet: 'ista propositio 'hoc esse falsum est tibi positum' praecise significat quod hoc esse falsum | est tibi positum,' quia ista propositio 'hoc esse falsum etc.' praecise significat sicut ipsa imponitur ad significandum; sed ipsa imponitur ad praecise significandum 'hoc esse falsum etc.'; igitur etc. 188va

Et sic apparet probatio secundae partis copulativae positae. Qua quidem copulativa existente vera et argumentando sicut prius, sequitur veritas illius quod principaliter est probandum, videlicet quod propter solum verum positum est falsum concedendum.

Quod etiam potest aliter probari mutando casum priorem et supponendo ad maiorem facilitatem vel manifestationem propositi quod A sit ista propositio: 'A esse falsum' est tibi positum' quae significet praecise quod A esse falsum est tibi positum, et ponendo tibi istam copulativam 'A esse falsum est tibi positum et A praecise significat quod A esse falsum est tibi positum' et arguendo ulterius sicut prius.

Sed forte posset pro isto casu et priori responderi, quod in hoc quod ponatur A esse istam propositionem 'hoc esse falsum est tibi positum' aut esse istam 'A esse falsum est tibi positum' ponitur unum falsum in hoc quod ponitur A esse propositionem, cum A non sit propositio vel propositiones sed littera.

Sed ista responsio in nullo vitat argumentum quin sequatur intentum, quia A non ponitur esse ista propositio 'hoc esse falsum est tibi positum,' ut argumentum magis concludat intentum, sed ut melius intelligatur

---

1 verum Z] *om.* P **9** ergo Z] *om.* P **11** sit bona Z] *om.* P **12** propositio Z] *om.* P **12** est Z] *om.* P **26** vel Z] *om.* P **29** est Z] *om.* P **34–35** vel propositiones Z] *om.* P

propositum. Unde licet non ponatur quod A sit ista propositio 'hoc esse falsum etc.,' nihilominus sequitur idem quod prius demonstrando per li 'hoc' totam istam ''hoc esse falsum' est tibi positum.'

Aliter potest responderi ad argumentum negando infra tempus obligationis istam propositionem: 'omne tibi positum est a te concedendum.'

Sed contra istam responsionem faciliter potest argui quod ista propositio fuit vera infra tempus obligationis. Et sic contingit deducere ulterius quod propter solum verum positum est falsum concedendum vel negandum. Quod est tantum inconveniens sicut aliquod inconveniens prius tactum.

[Opinio auctoris]

Ad sextum et ultimum principale respondeo et pro responsione ad argumenta facta et etiam generalem solutionem insolubilium praemitto quattuor definitiones et quattuor suppositiones et quattuor conclusiones.

[Definitiones]

[1] Per primam definitionem definitur 'orationem significare' sic: orationem significare est ipsam alicui concipienti repraesentare.
[2] Per secundam 'oratio concepta' sic: oratio concepta est oratio quae naturaliter significans apud intellectum concipitur.
[3] Per tertiam 'oratio multiplex' sic: oratio multiplex est oratio significans plures sensus absque copulatione vel disiunctione.
[4] Per quartam 'oratio univoca' sic: oratio univoca est oratio aut significans tantum unum sensum aut significans plures sensus cum copulatione vel disiunctione.

[Suppositiones]

Suppositiones sunt hae, quarum:
[1] Prima est quod omnis propositio est oratio univoca significans esse vel non esse.
[2] Secunda quod omnis oratio concepta significans esse vel non esse, significat sic esse vel non esse sicut per eam concipitur, et illud esse vel non esse pro quo eadem oratio principaliter componitur vel dividitur.
188vb [3] Tertia quod omnis oratio | concepta principaliter significans falsum esse, principaliter componitur pro falso alio a se ipsa.
[4] Quarta quod omnis oratio concepta principaliter significans verum non esse, principaliter dividitur pro alio vero a se ipsa.

8–9 est...negandum Z] esse verum negandum P

[Conclusiones]

Conclusiones sunt, quarum:

[1] Prima est quod quaelibet oratio concepta, principaliter significans falsum esse, principaliter significat tales duos sensus: 'falsum est' et 'falsum aliud ab hoc est' demonstrata se ipsa. Et haec conclusio patet per secundam suppositionem, tertiam, et quartam coniunctas cum prima definitione. Ex hac conclusione et ex eisdem ex quibus sequitur eadem conclusio sequitur secunda, ista videlicet:

[2] Quaelibet oratio concepta, principaliter significans verum non esse, principaliter significat tales duos sensus 'verum non est' [et] 'verum aliud ab hoc non est' demonstrata se ipsa. Ex prima conclusione et secunda cum tertia definitione—et hoc postea probando, videlicet quod nulla oratio concepta, principaliter significans falsum esse [vel] verum non esse, significat sensus praedictos aut aliquos illorum cum copulatione vel disiunctione—sequitur tertia conclusio, ista videlicet:

[3] Quaelibet oratio concepta, principaliter significans falsum esse vel verum non esse, significat duos sensus multipliciter. Et ex ista cum prima suppositione et quarta definitione sequitur quarta conclusio, ista videlicet:

[4] Nulla oratio concepta, principaliter significans falsum esse vel verum non esse, est vera vel falsa.

Istis autem praemissis, quia suppositiones suppositae a quibusdam negantur, probo eas.

[Ad primam suppositionem]

Et probo primam, quia dato opposito primae suppositionis, sequeretur quod foret possibile aliquam propositionem esse orationem multiplicem. Et hoc est quod negantes primam suppositionem concedunt. Unde hoc concesso, pono quod A sit aliqua oratio multiplex significans absque copulatione et disiunctione praecise istos duos sensus: Socrates currit, Plato currit; et quod Socrates sciat A sic significare praecise sciendo istum sensum 'Socrates currit' qui sit B, et non istum sensum 'Plato currit' qui sit C; et quod Plato [sciat] idem A sic significare praecise sciendo sensum C et non sensum B.

Et istis positis, probo istam conclusionem: 'Socrates et Plato sciunt A propositionem, quorum neuter scit A propositionem.' Et hoc sic: Socrates et Plato sciunt A propositionem; et neuter istorum scit A propositionem; igitur etc. Minor satis patet ex casu. Et maiorem probo, quia Socrates et Plato sciunt B et C, eo quod B et C sciuntur a Socrate et Pla-

---

9 principaliter] non *add.* P

tone, quod non foret verum nisi Socrates et Plato scirent B et C. Unde arguo ultra sic: Socrates et Plato sciunt B et C; et Socrates et Plato sciunt quod A convertitur cum B et C, secundum quod patet ex casu; igitur Socrates et Plato sciunt A. Et ex isto, postquam nec Socrates scit A nec Plato scit A, sequitur conclusio probanda, quae tamen est impossibilis.

Item, data ista positione, contingit probare unam conclusionem impossibilem, videlicet: 'Socrates et Plato sciunt unam consequentiam esse
189ra bonam scientes antecedens istius consequentiae | et non consequens.' Quia supposito cum praesuppositis, quod Socrates et Plato sciant istam propositionem 'isti currunt' demonstratis Socrate et Platone sequi ex A propositione, arguendo ab A propositione ad istam propositionem 'isti currunt,' sequitur quod Socrates et Plato sciant consequentiam esse bonam, arguendo ab A propositione ad istam 'isti currunt,' et quod Socrates et Plato sciunt antecedens istius consequentiae quod est A, et non consequens eiusdem consequentiae quod est ista propositio 'isti currunt.' Et sic sequitur conclusio probanda.

Item, dato quod propositio sit oratio multiplex, sequitur quod oratio multiplex est propositio. Et ex isto postquam, secundum Boethium I *Topicorum* suorum, et Aristotelem II *Perihermeneias*: *omnis propositio est vera vel falsa*, sequitur quod oratio multiplex est vera vel falsa. Ex quo sequitur, cum omni propositioni verae vel falsae sit aliqua propositio contradicens, secundum quod patet per Aristotelem I *Perihermeneias* et II, sequitur quod oratio multiplex habet propositionem sibi contradictoriam; et, si sic, cum in omnibus contradictoriis necesse sit alteram partem esse veram et alteram falsam secundum quod patet per Aristotelem I *Perihermeneias* et *Praedicamentis* in illo capitulo "*quotiens autem*," et IV *Metaphysicae* in textu commenti ultimi, sequitur quod in omnibus multiplicibus necesse est alteram contradictionis esse veram et alteram falsam. Quod tamen est contra Aristotelem I *Perihermeneias*, ubi dicit quod *in multiplicibus non est necesse alteram partem contradictionis esse veram et alteram esse falsam*, per

---

2 arguo *scr.*] arguunt P **20** sequitur] *in mg.* P

18–19 Boeth., *Com. in Cic. Top.*, lib. V, p. 353. **19** Arist., *De int.*, cap. 9, (18a34–38), A. L., pp. 13:18–14:4: "... nam si omnis adfirmatio vel negatio vera vel falsa est, et omne necesse est vel esse vel non esse... necesse est verum dicere alterum ipsorum si omnis adfirmatio vera vel falsa est." **22** Cf. Arist., *De int.*, cap. 9, A. L., p. 17. **25** Arist., *De int.*, cap. 9, (19a33–36), A. L., p. 17:13–17: "Quare, quoniam similiter orationes verae sunt quemadmodum et res, manifestum est quoniam quaecumque sic se habent ut utrumlibet sint et contraria ipsorum contingere, necesse est similiter se habere et contradictionem." **26–27** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. IV, comm. 29, f. 99rb(E–F). **29** Arist., *De int.*, cap. 9, (19b1–2), A. L., pp. 17:22–18:1: "... non est necesse omnes adfirmationes vel negationes oppositarum hanc quidem veram, illam autem falsam esse."

illud intelligens quod in multiplicibus non est nec contradictio nec veritas nec falsitas.

Item, aliter arguo sic: nulla oratio multiplex est vera, igitur etiam nulla oratio multiplex est falsa. Antecedens patet per Aristotelem VII *Metaphysicae* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 11, ubi dicit Aristoteles quod sermo verus non est modo aequivocativo, per illud intelligens quod oratio multiplex non est vera.

Ex istis vero satis patet primam suppositionem [suppositam] esse veram. Et ex eisdem patet similiter tertiam et quartam definitionem esse convenienter assignatas.

[Ad secundam suppositionem]

Unde sic probata prima suppositione probo secundam. Et probo quantum ad primam partem sui per hoc quod quilibet concipiens esse vel non esse per aliquam orationem sic concipit non ad placitum sed iuxta significationem naturalem eiusdem orationis. Hoc autem satis patet ex suppositione supposita et probata in primo argumento istius principalis, quod tamen non foret verum nisi prima pars secundae suppositionis foret vera. Qua probata, probari potest secunda pars eiusdem suppositionis, per hoc quod omnis oratio significans esse vel non esse significat illud esse vel non esse, pro quo principaliter in eadem oratione affirmatur praedicatum de subiecto vel negatur praedicatum de subiecto. Hoc enim non foret verum nisi secunda pars secundae suppositionis foret vera.

[Ad tertiam suppositionem]

Qua sic probata, probo tertiam suppositionem. Et hoc sic: omnis oratio concepta significans falsum esse significat illud falsum esse pro quo falso eadem oratio denotat | se ipsam esse veram; sed nulla oratio concepta significans falsum esse denotat se ipsam esse veram pro aliquo falso nisi pro alio falso a se ipsa; igitur omnis oratio concepta significans falsum esse significat falsum esse aliud a se ipsa. Maior patet ex opinione plurimorum opinantium quod omnis propositio sive oratio significans esse vel non esse denotat se ipsam esse veram. Et etiam ex Aristotele in *Praedicamentis* in isto capitulo "*prius autem*," ubi docet Aristoteles quod universaliter ex isto quod significatur per orationem significantem esse vel non esse infertur veritas eiusdem orationis. Et explicat Aristoteles ibidem dicens quod *si* 189rb

4–6 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. VIII, cap. 11, f. 161vb(M). **31–32** Cf. p. 220.14–15; Cf. Arist., *Cat.*, cap. 12, (14b14–16), A. L., p. 114:29–32.

homo est, illa oratio est vera 'homo est', quae non foret vera nisi maior praedicta foret vera. Et ex conclusione sequitur veritas tertiae suppositionis.

Item, si aliqua oratio concepta significans falsum esse potest sic significare in significando falsum aliud a se ipsa esse, per eandem orationem potest alia oratio concepta significare se ipsam esse falsam non significando se ipsam esse falsam aliam a se ipsa.

Unde, quia ponentes antecedens ponunt consequens, suppono quod A sit haec oratio concepta a Socrate 'hoc est falsum' quae significet se esse falsam non significando esse falsam aliam a se ipsa. Et hoc posito, arguo sic: A est propositio categorica, igitur A habet subiectum, [et praedicatum], et copulam. Consequentia patet ex I *Topicorum* Boethii, ubi Boethius per 'propositionem praedicativam' intelligens propositionem categoricam docet universaliter quod propositio praedicativa habet subiectum, praedicatum, et copulam. Et dato consequente, cum nihil sit subiectum A nisi demonstratum per hoc pronomen 'hoc'—ut probabo—, igitur demonstratum per hoc pronomen 'hoc' est subiectum A. Et, si sic, cum totum A demonstretur per hoc pronomen 'hoc,' sequitur quod totum A est subiectum A. Ex quo sequitur ulterius quod subiectum A est propositio, et per consequens quod subiectum istius propositionis est propositio, et sic in infinitum. Et per consequens habens propositionem conceptam habet infinitas propositiones.

Si autem dicatur pro isto argumento quod in casu praedicto demonstratum per hoc pronomen 'hoc' non est subiectum A, sed quod hoc pronomen 'hoc' est subiectum A contra istud arguo, quia hoc dato sequitur idem inconveniens quod prius. Quamvis enim hoc pronomen 'hoc' sit subiectum A, ad[huc] nihilominus oporteret ponere—postquam totum A tamquam acceptum materialiter demonstretur per hoc pronomen 'hoc'—quod dempto hoc pronomine 'hoc' potest idem A, aut saltem residuum ipsius A esse subiectum supponens copulae ipsius A. Sic enim est alibi, ubi demonstratur propositio sive oratio tamquam materialiter accepta, ut haec ''Deus est' est vera,' demonstrando per li 'haec' istam 'Deus est,' quod dempto signo demonstrativo potest omnino demonstrata
189va esse subiectum supponens eidem copulae cui prius supposuerit | signum demonstrativum, ut sic ''Deus est' [est] verum;' et per consequens sic est in proposito. Quo existente possibili et posito in esse, sequitur idem inconveniens quod prius, videlicet quod propositio sit subiectum propositionis et quod istius subiecti sit alia propositio subiectum, et sic in infinitum.

9 significando] se *add. sed del. P* **14** subiectum] sequeretur *add.* P

11 Cf. Boeth., *Com. in Cic. Top.*, lib. V, p. 353.

Item, si hoc pronomen 'hoc' sit subiectum A, tunc cum idem pronomen non possit esse A subiectum nisi demonstrando totum A, igitur hoc pronomen 'A' demonstrat totum A; et, si sic, igitur hoc pronomen 'hoc' supponit pro toto A. Ex quo sequitur, cum A sit ista tria: 'hoc,' et 'est,' et 'falsum,' quod hoc pronomen 'hoc' quod [demonstrat] A supponit pro eisdem tribus; et ex isto sequitur quod li 'hoc' supponit pro se ipso, et per consequens [supponit] materialiter.

Item, si hoc pronomen ['hoc'] in casu praedicto supponeret pro se ipso, cum idem pronomen non possit supponere pro se ipso naturaliter, sequitur quod supponit pro se ipso ad placitum. Et eadem ratione sequitur ulterius quod aliqua intentio in conceptu potest supponere pro se ipsa ad placitum. Ex quo sequitur quod intentio in conceptu foret significativa ad placitum, quod est contra suppositionem suppositam in primo argumento istius principalis.

Item, si hoc pronomen 'hoc' sit subiectum A et demonstraret totum A, igitur totum A intelligitur et praesupponitur ante copulam ipsius A, cum semper subiectum propositionis et significatum eiusdem subiecti debeant intelligi ante copulam.

Item, si per hoc pronomen 'hoc' demonstraretur A, igitur totum A accipitur materialiter; et, si sic, igitur vel non accipitur significative, et sic A non est propositio, vel si A accipiatur significative, A accipiatur tam significative quam materialiter, et sic A [est] oratio multiplex.

Item, arguitur ad probationem tertiae suppositionis sic: omnis oratio concepta, qualitercumque significans aliquid esse, naturaliter componitur pro aliquo alio a se ipsa et non pro se ipsa, igitur omnis oratio concepta, principaliter significans falsum esse, naturaliter componitur pro aliquo falso alio a se ipsa; et, si sic, cum nulla oratio concepta, principaliter significans falsum, componitur pro aliquo alio a se ipsa nisi pro falso, igitur omnis oratio concepta etiam componitur pro falso alio a se ipsa. Antecedens primae consequentiae probo sic: aliqua oratio concepta significans aliquid esse cuius est ista 'Deus est' et ista 'homo est,' ita naturaliter componitur pro aliquo alio a se ipsa ut nullo modo possit componi pro se ipsa; sed quaelibet oratio concepta significans aliquid esse naturaliter componitur et significat sicut alia oratio concepta significans aliquid esse naturaliter componitur pro aliquo alio a se ipsa. Et ex isto sequitur veritas antecedentis primae consequentiae, et ex consequente secundae consequentiae sequitur veritas tertiae suppositionis.

Qua probata, patet veritas quartae suppositionis eo quod ex eisdem sequitur veritas tertiae suppositionis et quartae, et sic sequitur et patet veritas omnium quattuor suppositionum praesuppositarum.

Quibus probatis, patet veritas conclusionis quae sequitur ex praedic-
189vb tis suppositionibus una cum hoc prius | addito quoad probationem tertiae conclusionis, videlicet quod nulla oratio concepta, principaliter significans falsum esse vel verum non esse, significat tales duos sensus cum copulatione vel disiunctione, videlicet 'falsum est' 'falsum aliud ab hoc est' aut 'verum non est' 'verum aliud ab hoc non est.'

Unde quia ad probationem istius sufficit probare quod nulla oratio concepta, principaliter significans falsum esse, significat cum copulatione vel disiunctione tales duos sensus 'falsum est' 'falsum aliud ab hoc est' demonstrata se ipsa, probo istud sic: quia si oppositum istius foret verum, tunc maxime foret illud verum de tali oratione concepta 'omne falsum est,' quam tamen probo significare tales duos sensus 'omne falsum est' 'omne falsum aliud ab hoc est' demonstrata se ipsa absque copulatione et disiunctione. Et hoc sic: ista oratio concepta 'omne falsum est' principaliter et primo significat istum sensum 'omne falsum aliud ab hoc est,' quia principaliter et primo componitur pro falso alio ab hoc et pro solum modo falso alio ab hoc, secundum quod patet ex prius argutis.

Item, eadem oratio principaliter et primo significat istum sensum 'omne falsum est,' quia sic principaliter et primo concipitur per ipsam prout satis patet, igitur ista oratio concepta principaliter et primo significat tales duos sensus 'omne falsum aliud ab hoc falso est' 'omne falsum est.' Quod non foret verum nisi eadem oratio significaret eosdem sensus aeque principaliter et aeque praecise; et, si sic, igitur ista oratio 'omne falsum est' significat utrumque sensuum praedictorum tamquam suum significatum praecisum. Quod non potest esse verum si eadem oratio significaret eosdem sensus copulative vel disiunctive. Si enim ista oratio significaret, scilicet 'omne falsum est,' praedictos sensus disiunctive, tunc neutrum istorum significaret principaliter sed sensum importatum per totam disiunctivam factam ex illis. Si vero eadem oratio significaret duos sensus praedictos copulative, tunc principalius significaret istum sensum 'omne falsum est' quam alium, eo quod iste sensus comprehendet alium et non econtra.

Item, aliter arguo sic: ista oratio concepta 'omne falsum est' est oratio multiplex et eadem praecise significat praedictos sensus, igitur eadem oratio praecise significat illos absque copulatione vel disiunctione. Consequentia patet ex tertia definitione. Et minor patet ex prius argutis. Et

---

3 quattuor Z] quartae P **7** duos Z] *om.* P **13** demonstrata se ipsa Z] *om.* P **18** primo *scr.*] probo P **32** praedictos Z] *om.* P **35** est] *in mg.* P **37** copulatione Z] coniunctione P

maiorem probo, quia istae orationes 'Socrates est periurus' 'Socrates est mendax,' posito quod Socrates iuret se esse periurum et dicat se esse mendacem, sunt multiplices, igitur eadem ratione ista oratio 'omne falsum est' et aliae huiusmodi sunt multiplices. Assumptum probo, quia aliter non forent paralogismi facti secundum istas orationes 'Socrates est periurus' etc. peccantes | penes fallaciam secundum quid et simpliciter. Quod 190ra
tamen est contra doctrinam Aristotelis II *Elenchorum*. Non enim peccat aliquis paralogismus secundum quid et simpliciter nisi propter multiplicitatem orationis multipliciter significantis diversos sensus, quorum unus accipitur secundum quid et alius simpliciter.

Istis intellectis, patet quod haec oratio concepta 'omne falsum est' est multiplex, et sic contingit quod quaelibet oratio concepta principaliter significans falsum esse vel verum non esse est multiplex.

Unde quia nulla oratio scripta vel prolata significat aliquid esse vel non esse nisi sicut significat alia oratio concepta sibi correspondens (secundum quod patet per Aristotelem II *Perihermeneias* in fine dicente ibi quod affirmationes et negationes in voce sunt notae earum quae sunt in anima passionum, et per Commentatorem III *De anima* commento 21, ubi per 'compositionem' indifferenter intelligens tam actum animae quae est affirmatio quam actum animae quae est negatio dicit quod *veritas et falsitas semper inveniuntur in compositione*) patet quod quaelibet oratio scripta vel prolata principaliter significans falsum esse vel verum non esse est multiplex, et ideo est, cum nulla oratio multiplex sit propositio vera vel falsa, quod nulla oratio sive concepta sive prolata sive scripta significans falsum esse vel verum non esse est propositio vera vel falsa.

Item, eadem ratione nec aliqua oratio principaliter significans falsum cogitari vel verum non cogitari, et falsum dici vel verum non dici, falsum scribi vel verum non scribi, est propositio vera vel falsa.

Unde posito quod Socrates dicat istam solam 'Socrates dicit falsum' significantem praecise quod Socrates dicit falsum, neganda est ista 'Socrates dicit falsum.' Et si arguatur sic: Socrates dicit hoc demonstrato dicto a Socrate; et hoc est falsum; igitur Socrates dicit falsum. Consequentia

---

5 forent Z] *om.* P **9–10** unus accipitur] *rep.* P **11** est Z] *om.* P **27** vel...dici Z] *om.* P **31** hoc Z] *om.* P

---

7 Arist., *De Soph. Elen.*, A. L., pp. 49–50, 52. **16** Arist., *De int.*, cap. 14, (23a32–33), A. L., p. 34:4–5: "Nam si ea quae sunt in voce sequuntur ea quae sunt in anima, illic autem contraria est opinio contrarii... etiam in his quae sunt in voce adfirmationibus necesse est similiter sese habere." **18** Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 21, p. 455:24–27: "Idest, intellecta autem in quibus invenitur veritas et falsitas, est in eis aliqua compositio ab intellectu materiali et intellectu qui primo intelligit singularia. Si igitur hec compositio fuerit conveniens enti, erit vera; sin autem, erit falsa."

concedenda est. Et minor neganda est, quia dictum a Socrate non est verum neque falsum, sed oratio multiplex, prout patet ex praedictis.

Et sic respondendum est generaliter ad omnia insolubilia sive concepta sive prolata sive scripta. Diversitas est inter insolubilia concepta, scripta, et prolata, eo quod insolubilia concepta, et universaliter omnes intentiones et orationes conceptae, sunt solum modo significativae naturaliter, sed alia insolubilia scripta vel prolata sunt significativa sicut significant alia insolubilia concepta sibi correspondentia et nihilominus ad placitum. Et ideo ad placitum, quia insolubilia scripta vel prolata, et universaliter omnes orationes scriptae et prolatae possunt significare quidquid homo voluerit, sed non quidquid voluerit solum modo.

190rb Unde quamvis ista oratio scripta 'hoc est falsum' possit | secundum placitum instituentis significare se ipsam esse falsam, non tamen potest ipsa significare idem solum modo, sed requiritur quod ipsa una cum tali significatione significet nobis se ipsam esse falsam et aliam a se ipsa, cuius causa patet ex praedictis.

[Responsio ad argumenta pro sexto argumento principale]

Per hoc patet responsio ad omnia argumenta istius sexti principalis, quantum ad quodlibet illorum est respondendum per intentionem primi casus suppositi.

Sed contra istam responsionem potest argui, quia data ista responsione sequitur quod nulla talis 'falsum est' foret vera vel falsa, sed multiplex; et per consequens nec concedenda nec neganda, dicente Aristotele II *Elenchorum* quod *ad orationem multiplicem non est respondendum unica responsione*. Cui respondetur concedendo quod nulla talis oratio 'falsum est' vel 'verum non est' [est] vera vel falsa, et dicendo quod non sequitur ex isto ulterius quod nulla talis oratio 'falsum est' sit concedenda. Cuius causa est, quia oratio multiplex aliquando est concedenda non quia vera vel falsa, sed quia ita est sicut ipsa significat. Et hoc est quod vult Aristoteles VIII *Topicorum*, ubi dicit quod si aliqua oratio multiplex proposita respondenti sit talis quod quilibet sensus suus sit falsus, ipsa est simpliciter neganda;

---

2 ex praedictis Z] *om.* P **20** est respondendum] *in mg.* P **28–29** Cuius...concedenda] *a. m. in mg.* P **31** aliqua Z] *om.* P

24–25 Cf. Arist., *De soph. Elen.*, (176a3–5), A. L., p. 37:21–25: "Si ergo non rectum ad duas interrogationes unam responsionem probare sumere simpliciter, manifestum quoniam nulli eorum quae aequivoca sunt convenit respondere simpliciter." **30–31** Cf. Arist., *Top.*, lib. VIII, cap. 7, (160a24–28), A. L., pp. 168–169.

si vero [ipsa est talis, quod] quilibet sensus suus [sit] verus, ipsa est simpliciter concedenda. Et hoc idem vult Commentator IV *Metaphysicae* commento 2, ubi vult quod *possibile est aliquod praedicabile vere praedicetur de nomine aequivoco, ut hoc 'omnis canis est pulcher,'* per illud intelligens quod aliqua oratio multiplex potest habere omnes sensus suos veros et sic convenienter concedi.

Unde pro auctoritate Aristotelis II *Elenchorum* in oppositum allegata dico quod ista intelligitur sic: id est, ad omnem orationem multiplicem non est sic respondendum unica responsione ut per illam responsionem concedatur oratio multiplex esse vera aut falsa.

Item, aliter potest argui contra istam responsionem, quia data ista responsione haec foret multiplex 'nullum verum est' significando tales duos sensus 'nullum verum est' 'nullum verum aliud ab hoc est,' et hoc absque copulatione vel disiunctione. Quod tamen potest argui esse falsum sic: iste sensus 'nullum verum aliud ab hoc est' sequitur ad istum sensum 'nullum verum est,' igitur, cum semper antecedens et consequens univoce significent ab illo quod significat antecedens, sequitur quod ista oratio 'nullum verum est' in significando hoc antecedens 'nullum verum est' univoce significat tam hoc antecedens 'nullum verum est' quam hoc consequens 'nullum aliud [verum] ab hoc est.'

Et huic respondeo concedendo quod haec est multiplex: 'nullum verum est' et quod significat istos sensus multiplices, videlicet 'nullum verum est' et 'nullum verum aliud ab hoc est.' Et unde dico quod quamvis secundus sensus sequatur ad primum, non tamen sequitur quod ista oratio 'nullum verum est' significat istos sensus univoce aut cum copulatione sive disiunctione. | Cuius causa est, quia ad hoc quod aliqua oratio significet aliquos 190va
sensus univoce sive cum copulatione vel disiunctione, quae pro eodem habeo, non sufficit quod unus sensus sequatur ad alium aut comprehendatur sub alio, sed requiritur quod eadem oratio significet eosdem sensus unica ratione et non rationibus diversis saltem aeque primo. Hoc autem non est verum in proposito, eo quod ista oratio 'nullum verum est' significat duos sensus praedictos aeque primo mediantibus rationibus diversis et non mediante unica ratione. Et sic patet quod argumentum factum in contrarium non procedit.

---

34 procedit] et sic finis est quaestionum Willingham cum expositione commentarii primi I Physicorum *expl.* P

2–3 Averr., *In Metaph.*, lib. IV, comm. 2, f. 66ra(B).

Quaestio 4
Utrum omnis natura sit principium motus et quietis

Tertia quaestio est ista: utrum omnis natura sit principium motus et quietis.

[Ordo quaestionis]

Circa istam quaestionem sic procedam: [I] Primo contra quaestionem arguam breviter generali tractatione praemissurus materiam specialius pertractandam inferius in principalibus argumentis. [II] Deinde ad oppositum arguam brevius pro veritate quaestionis probanda convenienter responsurus ad quaestionem et alia quae contra quaestionem adducta fuerunt modo dicto. [III] Quibus completis incipiam arguere contra quaestionem principialia argumenta simul cum suis solutionibus, sic ponenda quod cuilibet argumento principali sua ipsi solutio immediate succedat, ut sic
37rb quidquid praesentis negotii quaerendum excitarit efficacia | promptiore valeat inveniri.

[Ad I]
[Argumenta principalia]

[1] Unde primo arguo contra quaestionem et quod quaestio non sit vera probo sic: si quaestio foret vera, tunc foret vera de natura compositi. Consequens falsum, quod probo, quia, si sic, tunc natura compositi foret principium quietis et motus eiusdem compositi; et, si sic, igitur compositum moveretur a natura eiusdem compositi. Ex quo arguo ultra sic: compositum movetur a natura eiusdem compositi, igitur idem compositum non movetur ad motum elementi dominantis. Consequens est falsum et contra Aristotelem II *De anima* in textu correspondente commento 14, et commento 39, et I *Coeli et mundi* in textu correspondente commento 7, et

Fundamentum editionis: Ms. *(S) Sevilla, Biblioteca Capitular y Colombina, 7-7-13.*

4 omnis] *sup. lin.* S **25** contra] Commentatorem *add. sed del.* S

27 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 14, p. 153:21–24: "Corpus enim simplex aut compositum ad unam partem movetur; quoniam, si simplex fuerit, movebitur aut superius aut inferius; si compositum, movebitur secundum elementum dominans;" comm. 39, p. 192:21–28; Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, pp. 16:21–17:28.

contra Commentatorem in eisdem commentis. Et similiter contra Aristotelem in eodem I in textu correspondente commento 12, ubi dicunt Aristoteles et Commentator quod omne compositum movetur ad motum elementi dominantis. Et consequentiam probo, quia aliter sequitur quod ista starent simul, videlicet: 'compositum movetur a natura compositi' et tamen 'illud compositum movetur ad motum elementi dominantis.' Quae tamen probo non stare simul et arguo sic: compositum movetur ad motum elementi dominantis, igitur compositum movetur a natura elementi dominantis. Ex quo arguo ulterius sic: compositum movetur a natura elementi dominantis et natura compositi et natura elementi dominantis sint distinctae specifice, cum natura compositi sit composita et natura elementi dominantis sit simplex, igitur compositum movetur a duabus naturis specifice distinctis. Consequens est falsum, igitur quodlibet antecedens ex quo sequitur. Quod autem consequens sit falsum probo, quia si compositum movetur a duabus naturis distinctis specifice, igitur compositum habet duos motus naturales distinctos specifice. Consequens est falsum et contra Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 17, ubi dicit Commentator quod nihil habet duos motus naturales, per hoc idem probans quod coelum priusquam movetur circulariter non movetur ad medium.

Item, idem apparet ex Aristotele in III *Coeli et mundi* in textu suo secundum translationem Commentatoris correspondente commento 23, ubi dicit Aristoteles quod: si motor est unus tantum et motus est unus necessario, et si motores sunt infiniti et motus erunt infiniti; item, huic concedat Commentator I *Coeli et mundi* commento 5, ubi dicit Commentator quod *impossibile est unam et eandem naturam habere secundum speciem diversos motus*, quae non forent vera, si idem compositum haberet duos motus naturales distinctos specifice. Et, si sic, igitur consequens ultimae consequentiae improbandum est falsum, et similiter quodlibet antecedens ex quo sequitur. Et eandem consequentiam probo, istam videlicet: 'si compositum movetur a duabus naturis specifice distinctis, igitur compositum' etc., quia sicut dicit Commentator I *Coeli et mundi* commento 5 allegato: *causa diversitatis motuum secundum genus aut speciem est diversitas naturarum agentium*.

---

3 motum] *in mg. corr. ex* naturam S **25** naturam *scr.*] materiam S

1–2 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 12, p. 25:72–75; Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 2, (269a1–2), p. 143:29–30; *Auct. Arist.*, p. 160(7). **17** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 17, p. 301:123–132. **20–21** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 23, pp. 532:16–533:26; ibid., Arist., p. 532:2–6. **24** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 5, p. 14:68–70. **31** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 5, p. 14:67–68.

Item, supposito quod forma sit natura, prout etiam vult Commentator I *Coeli et mundi* ubi prius, apparet idem ex Commentatore III *Coeli et mundi* commento 23, ubi dicit Commentator quod *diversitas specierum motuum consequitur diversitatem specierum formarum*, iterum idem apparet ex Commentatore IV *Physicorum* commento 67, ubi dicit Commentator quod *causa in diversitate motuum est diversitas locorum et naturarum rerum motarum*, quae non forent vera nisi naturae distinctae secundum speciem universaliter requirerent motus distinctos secundum speciem. Et, si sic, igitur consequentia probanda erit bona, ista videlicet: "si compositum movetur a duabus naturis distinctis, specifice distinctis, igitur compositum habet duos motus naturales distinctos specifice," et hoc indifferenter sive intelligatur de composito inanimato sive de composito animato.

[2] Secundo arguo contra quaestionem sic: natura simplicis non est principium motus, igitur etc. Antecedens probo: quia si natura simplicis foret principium motus, cum natura sit natura quando illa sit principium motus eius in quo est primo et per se (secundum quod apparet ex definitione naturae posita II *Physicorum* in textu correspondente commento 3 et in eodem commento), igitur natura simplicis foret principium motus eius in quo est primo et per se. Consequentia est manifesta. Et consequens est falsum, quia ex consequente sequitur quod simplex movetur ex se, quod est contra Aristotelem VIII et in textibus suis correspondentibus commento 29, commento 30, et commento 31, et contra Commentatorem in eisdem commentis, ubi probant Aristoteles et Commentator quod elementa non moventur ex se sed ab extrinseco. Quod autem sequitur quod simplex movetur ex se, dato quod natura | simplicis sit principium motus et quietis eius in quo est primo et per se, probo: quia, si sic, tunc simplex movetur a principio intrinseco; ex quo sequitur ultra quod simplex movetur a motore intrinseco. Quo dato arguo sic: 'simplex movetur a motore intrinseco, igitur simplex movetur ex se.' Consequentia patet per Commentatorem II *Physicorum* commento 3, et VIII *Physicorum* commento 31, ubi manifeste vult Commentator quod omne quod movetur a motore intrinseco movetur ex se, et etc., et etc., et.

37va

[3] Tertio arguo contra quaestionem sic: omnis natura est principium motus et quietis, igitur omnis natura est, igitur omnis natura est natura. Consequens est falsum, igitur quodlibet antecedens ex quo sequitur. Quod

---

1–3 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 23, p. 534:55–56. **5** Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 67, f. 156va(H). **17–18** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 3, f. 49ra(E): "Natura sit principium, quo movet et quiescit illud in quo est per se, et primo, et non per accidens." **21–22** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 4, (254b25–27), A. L., p. 292:5–7; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 29, p. 103:15–17; comm. 30, p. 105:1–9; comm. 31, p. 108:11–15. **29–31** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 3, f. 49rb(D); *In Phys. lib. oct.*, comm. 31, p. 108:11–15.

autem consequens sit falsum probo, quia ex consequente sequitur falsum sic arguendo: omnis natura est natura, igitur omnis natura est principium motus et quietis eius in quo est. Consequentia patet ex definitione naturae allegata ubi prius. Et quod consequens sit falsum probo, quia ex consequente cum uno vero sequitur falsum. Quod probo sic: omnis natura est principium motus et quietis eius in quo est; omnis forma est natura; igitur omnis forma est principium motus et quietis eius in quo est. Consequentia est manifesta. Et minor satis apparet ex intentione Commentatoris II *Physicorum* commento 4, ubi Commentator dividit naturam in materiam et in formam. Et quod consequens sit falsum probo et arguo sic: omnis forma est principium etc.; primus motor coeli est forma; igitur primus motor coeli est principium etc. Minor satis manifesta est, cum primus motor sit substantia, et non possit poni materia nec compositum. Et quod consequens sit falsum probo, quia ex consequente sequitur—cum primus motor coeli est in coelo, sicut apparet ex Commentatore VIII *Physicorum* commento 84—, quod primus motor est principium motus et quietis coeli. Ex quo sequitur ulterius quod coelum potest quiescere, quod est contra Commentatorem VIII *Physicorum* a commento 6 usque ad commentum 13 inclusive, ubi Commentator et similiter Aristoteles in textu nituntur principaliter declarare, quod motus coeli est aeternus, videlicet tam a parte ante quam a parte post.

Item, aliter probo quod consequens improbandum sit falsum, illud videlicet: "primus motor est principium motus et quietis eius in quo est," quia, si sic, igitur primus motor est principium motus, ex quo, cum omne principium sit activum vel passivum—secundum quod patet per Commentatorem IX *Metaphysicae* commento 13 intelligentem per 'potentiam' potentiam activam et passivam et dicentem quod omne principium est potentia—, sequitur quod primus motor sit principium activum motus vel passivum. Quod tamen probo esse falsum, quia si foret principium activum motus, igitur primus motor movet ut agens et non tantum ut finis, quod est contra Commentatorem VII *Physicorum* commento 9, et XII *Metaphysicae* commento 36. Nec potest dici quod primus motor est principium passivum motus, quia, si sic, tunc primus motor posset moveri, quod est contra Commentatorem XII *Metaphysicae* commento allegato,

---

2 sic arguendo] *rep.* S **2** igitur...natura] *rep.* S

8–9 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 49vb(L). **15–16** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 84, p. 318–319. **25–26** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 13, p. 55:32–37. **31–32** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 8, p. 20:9–10; Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 36, f. 318va(I). **394.34–395.1** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 36, f. 318vb(K); comm. 44, f. 328rb(D).

et commento 44, et VIII *Physicorum* commento 53, et commento 83, ubi dicit Commentator quod primus motor non movetur nec per se nec per accidens; et, si sic, igitur primus motor non est principium motus. Ex quo et prius probatis sequitur oppositum quaestionis etc.

[Ad II]
[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum arguo et probo quod quaestio sit vera. Et hoc sic: omnis natura est principium quietis et motus etc., igitur omnis natura est principium quietis et motus. Consequentia patet de se. Et antecedens est prima conclusio II *Physicorum* probata ab Aristotele in textu correspondente commento 3 eiusdem II et a Commentatore in eodem commento.

Iterum, pro veritate quaestionis probanda arguo sic: omne naturale est illud quod habet in se principium quod est natura quo movetur et quiescit secundum quod est naturale, igitur omnis natura est principium quietis et motus. Consequentia et veritas antecedentis et consequentis satis patent ex Commentatore II *Physicorum* in principio commenti 3 allegati.

Item, pro veritate quaestionis probanda adduci potest illa auctoritas, quae est quod *definitio naturae est quod sit principium motus et quietis*, quam quidem auctoritatem ponit Commentator II *Physicorum* ubi prius, et III *Physicorum* commento 1, et I *Coeli et mundi* commento 18: quod cum aliquod corpus sit naturale, necesse est ut natura sit causa sui motus et suae quietis.

Ex quibus apparet veritas quaestionis etc.

[Determinatio quaestionis]

Ad quaestionem respondeo et primo distinguo de 'natura,' quoniam natura accipitur dupliciter scilicet pro materia et pro forma, secundum quod patet per Commentatorem II *Physicorum* commento 4, et I *Coeli*

16 Physicorum] a Commentatore *add.* S

1 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 53, p. 193:6–20; comm. 83, p. 317:19–28. **10–11** Cf. Arist., *Phys.*, lib. II, cap. 1, (192b:21–23), p. 43:5–7: "... est natura principium alicuius et causa movendi et quiescendi in quo est primum per se et non secundum accidens." Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 3, f. 49rb(B): "Natura est principium et causa, quo transmutat illud, in quo est, et quiescit primo, et per se." **19–20** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 1, f. 85va(K). cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 18, p. 33:19–22. **395.27–396.1** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 4, f. 49vb(L–M); Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 5, p. 12:21–23.

et mundi commento 5. Unde accipiendo naturam secundo modo pro forma de qua quidam forma principalius dicitur natura quam de materia, secundum quod vult Commentator in eodem commento 5; distinguendo ulterius de 'natura' quod quaedam est natura quae est in corporibus coelestibus, | et quaedam est natura quae est in corporibus generabilibus 37vb et corruptibilibus (ista distinctio apparet ex Commentatore II *Coeli et mundi* commento allegato, ubi dicit Commentator quod *natura dicta de illa natura quae est in corporibus coelestibus, et de illa quae est in generabilibus et corruptibilibus dicitur de eis aequivoce*); distinguendo etiam de 'principio' quod principium accipitur dupliciter scilicet pro principio activo et pro principio passivo (ista distinctio patet ex Commentatore II *Physicorum* commento 2, ubi dicit Commentator quod *hoc nomen principium usitatur aequivoce pro materia et pro forma*), praesupposito tamen quod materia sit principium passivum, et quod forma sit principium activum, prout etiam vult Commentator in eodem commento dicens quod *principium in compositis est secundum formam et in simplicibus secundum materiam*, quod sic oportet intelligi, id est, principium activum motus in compositis est forma, et in simplicibus principium passivum est materia; item supposito quod quies actualiter generatur privatione motus (secundum quod accipit Aristoteles V *Physicorum* commento 62 distinguendo de quiete), quia quies est duplex scilicet naturalis et violenta (ista distinctio patet ex Commentatore V *Physicorum* commento 60); iterum supposito quod motus accidentaliter generatur pro transmutatione coniuncta cum tempore per quam acquiritur res alicuius cum generaret, videlicet aut qualitas, aut quantitas, aut ubi (secundum quod accipit Commentator V *Physicorum* in fine commenti 9); distinguendo de motu, quia motus est duplex scilicet naturalis et violentus (illa distinctio apparet ex Commentatore V in commentis 57, et 58, et 59 in quibus commentis intendit Commentator declarare quod in omni specie motus videlicet tam communiter dicti quam proprie invenitur motus naturalis et motus violentus).

Istis distinctionibus praesuppositis, et accepta 'natura' disiunctive pro materia et pro forma, quae quidem forma est materia in corpore genera-

---

10 principium] activum *add.* S **14** materia *scr.*] natura S **18** in compositis] *in mg.* S **19** generatur *scr.*] generatum S **32** natura] pro *add.* S

6–7 Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 5, p. 13:52–54. **11–12** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 1, f. 48rb(F). **15–17** Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 1, f. 48rb(E). **20** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 62, f. 245ra(C). **22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 60, f. 244ra(A). **26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 8, f. 215ra(B). **28** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 57, f. 242rb(E–F); comm. 58, f. 242vb(L–M); comm. 59, f. 243va(I).

bili et corruptibili, et accepto 'principio' disiunctive pro principio activo et passivo, et accepta 'quiete' pro quiete naturali, et 'motu' pro motu naturali dico quod iste intellectus quaestionis generalis [est] verus, videlicet quod omnis natura corporis generabilis et corruptibilis est principium activum vel passivum quietis et motus illius corporis cuius est natura. Nec ex hoc sequitur quod idem corpus simul moveatur et quiescet, aut quod in eodem corpore simul sit motus et quies, secundum quod stat manifestum in suo convertibili praesupposito tamen quod illa convertantur 'activum vel passum motus et quietis' et 'natum agere vel pati motum et quietem.'

Istis intellectis, patet intellectus quaestionis generalis, praeter quem est alius intellectus quaestionis specialis, ubi accipitur 'natura' pro forma secundo modo, videlicet pro forma quae est [in] materia corporis generabilis et corruptibilis, et 'principium' pro principio activo, et 'quies' pro quiete naturali opposita naturali motui, et 'motus' pro motu locali naturali. Dico quod ille est intellectus quaestionis specialis et verus, videlicet quod omnis natura, quae est forma corporis generabilis et corruptibilis, est principium activum quo natum est corpus naturale generabile et corruptibile quiescere et movere localiter. Et secundum istum intellectum debet hoc totum intelligi, videlicet natura est principium motus et quietis eius in quo est primo et per se et non secundum accidens, accepto tamen ultimo 'et' expositive pro 'id est' et non copulative.

[Responsio ad argumenta generalia contra quaestionem]

[Ad 1] Ad primum argumentum contra quaestionem respondeo, et accepto composito ex elementis et moveri pro esse mobile concedo quod compositum movetur, scilicet est mobile a natura compositi. Et dico quod non sequitur ex isto quod compositum non movetur ad motum elementi dominantis.

Unde respondendo ad argumentum in oppositum concedo quod idem compositum movetur a duabus naturis distinctis, puta a natura compositi et a natura elementi, et hoc eodem motu et ad eundem locum. Verbi gratia, posito quod A sit compositum inanimatum ex quattuor elementis in quo sufficienter dominetur ignis super alia elementa, quod moveatur ad centrum terrae. Dico enim quod compositum inanimatum in quo dominatur unum elementum sufficienter super omnia alia elementa in eodem

---

10 generalis] quaestionis *add.* S **13** principium *scr.*] principio S **13** quies *scr.*] quiete S **14** motus *scr.*] motu S **29** concedo *scr.*] concedendo S

est mobile tam a natura compositi quam a natura elementi dominantis in eo ad eundem locum ad quem est mobile elementum suum eiusdem speciei cum elemento dominante in illo composito. Quo intellecto, nego istam consequentiam: "compositum movetur a duabus naturis specifice distinctis, igitur idem compositum habet duos motus naturales distinctos specifice."

Unde ad auctoritates allegatas ad probationem eiusdem | consequentiae [dico] quod omnes illae auctoritates intelliguntur de naturis simplicibus quae sunt formae corporum simplicium mobilium motu recto, et de naturis compositis quae sunt formae corporum compositorum ex simplicibus; et ideo quod diversitatem specificam formarum simplicium elementarum consequitur diversitas motus specifica, quod tamen non oportet poni in formis compositis ex formis elementaribus, secundum quod apparebit inferius in principalibus argumentis. 38ra

[Ad 2] Ad secundum argumentum contra quaestionem respondeo et concedo totum usque ibi "simplex movetur ex se," quod concedo similiter. Et dico quod Aristoteles et Commentator VIII *Physicorum*, quando dicunt quod simplicia non moventur ex se, intelligunt quod simplicia non sint sic mobilia ex se, ita cum fuerunt quiescentia in aliquo loco possint ex se et indifferenter incipere moveri ab illo loco nullo extrinseco adiuvante. Unde in hoc differunt animalia saltem perfecta a simplicibus et similiter a compositis inanimatis, eo quod animalia, licet fuerint quiescentia in aliquo loco, possunt ex se et indifferenter incipere moveri et recedere ab illo loco nullo extrinseco adiuvante. Et ideo ad istum intellectum dicit Aristoteles in I libro *De plantis* in illo capitulo "*perscrutemur id quod potes*" sic quod *planta non habent motum ex se*, et per illud intelligens quod planta non habet motum indifferentem ex se sicut habent animalia perfecta.

[Ad 3] Ad tertium argumentum patet responsio per responsionem ad quaestionem, quia, sicut apparuit ex responsione ad quaestionem, quaestio non habet intelligi de natura in corpore coelesti. Unde dico quod natura in corpore coelesti non est principium motus et quietis corporis coelestis in quo est, eo quod corpus coeleste non potest quiescere saltem naturaliter, loquendo secundum quod satis declaratur in principio VIII *Physicorum*. Dico tamen quod natura in corpore coelesti est principium motus corporis coelestis in quo est et hoc loquendo de principio activo motus. Non tamen est hoc verum de qualibet natura in corpore coelesti, sed solum de natura in corpore coelesti quae est motor non primus. Motor enim primus non

21 a simplicibus] *rep. et del.* S

24–25 Cf. Ps.-Arist., *De plan.*, p. 397:22–24. **33** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 1, (250b11–15), p. 276:3–7.

est principium activum motus nec passivum, sed solum est motor primus principium motus, accipiendo 'principium' secundum quod accipit Commentator I *Physicorum* in fine commenti 1, videlicet pro causa finali et ultima omnium rerum, ita quod primus motor solum movet tamquam finis, et sicut desideratum movet desiderantem, et amatum amantem, secundum quod satis patet ex Commentatore XII *Metaphysicae* commento 36.

Unde isto modo loquendo de principio, videlicet pro causa finali et ultima omnium rerum, non sequitur: primus motor est principium motus, igitur primus motor est principium activum vel passivum. Nec sic loquitur Commentator IX *Metaphysicae* commento 13 de principio, sed solum loquitur Commentator de principio secundum quod locutum fuerat in intellectu quaestionis prius dato. Et sic patet responsio ad tertium argumentum contra quaestionem.

[Ad III]
[Argumenta pricipalia ad quaestionem]
[Primum argumentum principale]

[1] Istis expeditis, arguo contra primum argumentum principale. Et probo quod quaestio non sit vera ad intellectum datum. Ad quod probandum arguo sic: A est unum compositum cuius natura non est principium motus et quietis, ergo aliqua natura non est principium motus et quietis. Ad probationem assumpti suppono istam suppositionem probandam inferius, videlicet quod omnis pars corporea elementi tam remissi quam summi appetat eundem locum quem appetit elementum summum eiusdem speciei. Deinde suppono istum casum similiter probandum inferius, videlicet quod A sit unum uniformiter difforme compositum aequaliter ex terra et igne. Istis suppositis, probo quod natura ipsius A non sit principium motus et quietis in A, quia, si sic, igitur A habet aliquem motum naturalem et aliquem locum naturalem. Sed consequens est falsum, quod probo, quia si consequens foret verum, tunc A naturaliter movetur ad suum locum naturalem et naturaliter quiesceret in suo loco naturali. Utraque consequentia
38rb satis apparet ex Commentatore III *Physicorum* | commento 48, ubi dicit Commentator quod *omne corpus naturale saltem motum motu recto habet motum naturalem et locum naturalem in quo naturaliter quiescit, et cum*

2–3 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 1, f. 6rb(E): "... et intendit... per prima principia primas causas, quae sunt extra rem, scilicet primum agens, et ultimum finem omnium rerum." **6** Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. XII, comm. 36, f. 319ra(B–C). **25** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–28; Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271rb(E). **31** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 48, f. 106ra(C).

fuerit ex[tra] ipsum naturaliter movetur ad ipsum. Et quod ultimum consequens sit falsum probo et arguo sic: A non quiescit naturaliter in suo loco naturali, igitur A non movetur ad suum locum naturalem. Consequentia patet per Commentatorem ubi prius, intellecto per istum terminum 'quiescere' 'esse natum quiescere,' et per istum terminum 'movere' 'esse natum movere.' Assumptum probo sic: A movetur naturaliter a suo loco naturali, igitur A non quiescit naturaliter in suo loco naturali. Consequentia patet, quia sicut vult Commentator ubi prius, nihil existens mobile tantum motu recto quiescit naturaliter in aliquo loco a quo naturaliter movetur, ex quo apparet bonitas consequentiae probandae.

Qua probata, probo antecedens eiusdem consequentiae istud videlicet "A movetur naturaliter a suo loco naturali." Ad quod probandum suppono quod totus locus terrae sit plenus aliquo medio in quo non sit aliqua resistentia quoad motum, quod licet fuerit impossibile secundum rei veritatem, est tamen satis imaginabile et contingenter possibile, ut ex illo et aliquo impossibili sibi non repugnante deducatur ad maius impossibile. Talem enim modum habet Commentator IV *Physicorum* commento 72, ubi Commentator ponit istud imaginabile, videlicet quod medium potest subtiliari in infinitum. Ex quo posito, et licet secundum rei veritatem impossibili, et ex isto ibidem improbando, videlicet quod simplex movetur in vacuo, deducit Commentator ibidem ad magis impossibile secundum quod faciliter patere potest in sensu inspicienti commentum.

Iterum, similiter habetur a Commentatore VI *Physicorum* commento 15, ubi Commentator ad probandum magnitudinem non componi ex indivisibilibus ponit quoddam imaginabile, et tamen impossibile secundum rei veritatem quod est *omnem motum posse velociori et tardari et hoc in infinitum*. Quod autem illud sit imaginabile quod sit aliquod medium in quo non sit resistentia quoad motum probo et arguo sic: illa consequentia est bona: 'aliquod est medium quod de sui natura non magis appetit unum locum quam alium, sed indifferenter est sine inclinatione contraria mobile ad motum cuiuslibet corporis moti in illud medium, igitur aliquod est medium in quo non est resistentia quoad motum.' Consequentia patet, cum nullum medium resistit alicui

12 Ad...probandum] *rep.* S **19** Ex] *in mg.* S

17 Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163va(I). **18–19** Cf. *inf.*, q. 5, pp. 446.25–452.33. **23–24** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 15, f. 255rb(H–I).

moventi in eo nisi propter inclinationem contrariam inclinationi moventis. Et antecedens est imaginabile, igitur consequens. Quod autem antecedens sit imaginabile probo, quia illud est imaginabile et etiam verum de aliquo medio puta de medio aereo, videlicet quod ipsum est ita indifferentis naturae quod ipsum sit natum recipere ab extrinseco virtutem movendi indifferenter ad unam differentiam positionis vel aliam, secundum quod patet per Commentatorem IV *Physicorum* commento 68, ubi dicit Commentator quod *in natura aeris est recipere motum ab alio, et retinere ipsum diu movendo eodem motu per suam formam naturalem postquam idem aer separatus fuerit* a pellente; cui etiam concordat Commentator III *Coeli et mundi* commento 28, ubi Commentator dicit quod *aer iuvat motorem motum in eo naturaliter, et similiter motorem motum in eo violenter*, superaddens inferius in commento quod aer accipit principium motus a motore extrinseco mediante quo principio movebit idem aer per principium naturale quod est in eo cum fuerit separatus a motore extrinseco. Ex quibus apparet non tantum imaginabile sed verum esse, videlicet quod sit aliquod medium ita indifferentis naturae quod ipsum quibusdam motoribus motis in eo non resistit; et, si sic, igitur eadem ratione imaginabile est quod sit aliquod medium ita indifferentis naturae quod in eo non sit resistentia quoad aliquem motum alicuius motoris.

Quo tamquam per se imaginabili posito sicut prius, probo antecedens probandum saltem esse possibile, istud videlicet "A movetur naturaliter a suo loco naturali." Quia suppono quod A ponatur citra centrum terrae inter centrum terrae et punctum B distantem a centro terrae, ita tamen quod pars A levior sit inferior et immediata centro terrae, et pars A gravior sit superior et immediata puncto B a quo puncto B usque ad centrum terrae ducatur linea recta quae sit praecisa longitudo A. Similiter suppono quod D sit unum punctum ultra centrum terminans unam lineam rectam ductam a B usque ad D per centrum terrae, cuius lineae rectae una medietas sit ultra centrum terrae et alia medietas citra centrum terrae. Suppono etiam quod aliquod pellet A quousque centesima pars A fuerit ultra centrum, ita tamen quod cum centesima pars A fuerit ultra centrum terrae removeatur pellens ne pellat A postea, et quod deducantur alia impedi-
38va menta | et iuvamenta extrinseca.

---

16 sed] *rep. et del.* S **23** A] movetur *add. sed del.* S **30–31** Suppono etiam] *rep.* S

---

7 Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 68, f. 156vb(M). **10–11** Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 28, p. 552:44–45; p. 554:96–101 **23–34** *Procedit hoc argumentum auctor anonymus in tractatu suo de sex inconvenientibus*. Cf. Anon., *DSI*, p. 190.

Istis praesuppositis ad probandum possibilitatem antecedentis praedicti, arguo sic: quam cito centesima pars fuerit ultra centrum terrae, erit A inclinans et sufficiens ex se ad movendum ulterius versus D punctum quousque fuerit immediatum D puncto, igitur cum casu quam cito centesima pars etc. A movebit ulterius versus D. Assumptum probo, quia deducta sicut prius resistentia medii, cum centesima pars A fuerit ultra centrum terrae, tunc erit tota terra in A citra centrum terrae dominans supra totum ignem in A citra centrum terrae. Et similiter tunc erit totus ignis in A ultra centrum terrae dominans supra totam terram in A ultra centrum terrae, secundum quod manifeste patet ex eo casu principali; et, si sic, igitur cum tunc totus ignis in A ultra centrum terrae nitetur movere ad concavum orbis Lunae, et tota terra in A citra centrum terrae nitetur moveri quousque habuerit aequaliter de gravitate ultra centrum terrae et citra—secundum quod patet ex suppositione supposita in principio illius principalis—, sequitur quod quam cito centesima pars A fuerit ultra centrum terrae, erit A inclinans et sufficiens ex se ad movendum ulterius versus D punctum. Et eodem modo contingit arguere quaecumque pars A sive parva sive magna fuerit ultra centrum terrae, videlicet quod totum A erit sufficiens cum iuvamento terrae in A citra centrum terrae, et ignis in A ultra centrum terrae ad movendum ulterius quousque totum A fuerit ultra centrum terrae et immediatum D. Non enim potest dici quod A stabit ad aliquem punctum citra D, quia quandocumque A distabit a D, erit tota terra in A, quae tunc erit citra centrum terrae, dominans supra ignem in A citra centrum terrae, et ignis in A ultra centrum terrae dominans supra terram in A ultra centrum terrae, cum quaelibet pars A composita terminata ad extremum A gravius et citra extremum A levius habeat plus de terra quam de igne. Quod probo sic: si enim aliqua pars composita etc. non habeat plus de terra quam de igne, sit igitur quod illa pars A habeat aequaliter de igne et de terra, et quod illa pars sit E, et quod totum residuum ipsius A sit F, ita quod E et F redeant totum A. Et quaero tunc: Utrum E sit medietas A, vel minus medietate A, vel maius medietate A? Non potest dici primo modo nec secundo, sicut satis manifestum est. Nec tertio modo quod probo sic: E habet aequaliter de igne et de terra; et F habet magis de igne quam de terra; igitur totum A non habet aequaliter de igne et de terra. Consequens est falsum et contra casum principalem. Et consequentia patet ex suppositis. Et minorem probo, quia—sicut probatum est—F est minus quam medietas A, et per consequens cum sit terminatum ad extremum A levius—secundum quod suppositum est—sequitur quod F habet magis de igne quam de terra, quod est probatum; et, si sic, igitur,

1–16 Cf. Anon., *DSI*, p. 191. **16–21** Cf. Anon., *DSI*, p. 191.

cum A habeat aequaliter de igne et de terra, sequitur quod E habet minus de igne quam de terra.

Et eodem modo contingit probare de qualibet parte A composita terminata ad extremum A levius et citra extremum A gravius, quia quaelibet talis pars saltem accepta secundum grossitatem A habet plus de igne quam de terra; et similiter quod quaelibet pars A composita terminata ad extremum A gravius et citra extremum A levius habet plus de terra quam de igne, ita tamen quod intelligatur de A composita accepta secundum grossitatem A.

Ex quibus sequitur manifeste quod quacumque parte A composita accepta existente ultra centrum terrae sive parva sive magna, A erit inclinans et sufficiens ex se ad movendum ulterius quousque tangat D punctum, quod est probandum. Quod autem illud sequitur probo sic, quia quacumque parte A existente ultra centrum terrae, A habebit maius iuvamentum ad movendum ultra centrum terrae usque ad D a terra in A citra centrum terrae et ab igne in A ultra centrum terrae quam A habebit impedimentum ab igne in A citra centrum terrae et a terra in A ultra centrum terrae—secundum quod manifeste apparet ex praemissis—; et, si sic, cum A postquam aliqua pars sua fuerit ultra centrum terrae, non habebit aliquam resistentiam nec impedimentum ad movendum ultra centrum usque ad D nisi de igne in A citra centrum terrae et de terra in A ultra centrum terrae, sequitur sicut prius quod quacumque parte A etc. erit A inclinans et sufficiens etc.

Si igitur conceditur istud ad quod deducitur et quod quam cito aliqua pars A fuerit ultra centrum terrae, quod A movebit ultra centrum terrae versus D quousque A tangat D—contra: si sic, igitur A movebitur usque ad D naturaliter vel violente. Consequentia patet per Commentatorem III
38vb *Coeli et mundi* commento 18, ubi dicit Commentator quod *omne motum* | *necessario movetur naturaliter vel violente*, et IV *Physicorum* commento 67, ubi dicit Commentator quod *omnis motus aut est naturalis aut violentus*.

Si autem dicatur quod A movebitur ad D violente—contra: si sic, igitur A movebitur ad D a motore extrinseco. Consequens est falsum et contra prius supposita. Et consequentia patet per Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 28, ubi Commentator ponit differentiam inter illa quae moventur naturaliter, et illa quae moventur violente, in hoc quod illa quae moventur naturaliter, moventur a motore intrinseco, et illa quae moventur violente, moventur a motore extrinseco.

---

32 ad D] *in marg.* S

27–28 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 18, p. 519:14–15. **29** Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 67, f. 156ra(A). **33–34** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 28, pp. 551:23–552:27. **34–37** Cf. Anon., *DSI*, p. 191.

Item, si A movebitur ad D violente, igitur A quiesceret citra D naturaliter. Consequentia patet per Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 21, ubi dicit Commentator quod *omne quod movetur violente in aliquo loco est quiescens in illo loco naturaliter*. Et consequens est falsum secundum quod patet ex prius probatis.

Item, aliter probo quod A non movebitur violente ad D et arguo sic: quam cito aliqua pars A fuerit ultra centrum terrae, A inclinabit ad D, igitur A postquam aliqua pars sua fuerit ultra centrum terrae, non movebitur violente versus D. Antecedens patet ex prius probatis. Nec potest negari consequentia propter hoc quod A pelletur ab aliquo extrinseco quousque centesima pars A fuerit ultra centrum terrae, quia secundum illud sequeretur per eandem rationem: si aliquod mixtum ex terra et igne in quo dominatur terra, pelleretur ab extrinseco versus suum locum naturalem velocius quam illud mixtum sufficeret movere de se et sine iuvamento pellentis, [sequeretur] quod illud mixtum violente movetur ad suum locum naturalem, quod est manifeste falsum.

Si autem dicatur aliter quod A movebitur ad D naturaliter sive ad aliquam superficiem in qua est D—contra: si sic, igitur A naturaliter locaretur inter aliquam superficiem in qua est D et inter aliquam superficiem in qua est centrum terrae, cum A non possit movere ultra D nisi a proportione aequalitatis proveniret motus localis, quod non est possibile. Et tunc arguo sic: A naturaliter locatur inter centrum terrae et D sive inter superficiem in qua est centrum terrae et inter superficiem in qua est D, igitur eadem ratione A naturaliter locatur vel A est naturaliter locabile inter centrum terrae et B citra centrum terrae. Tamen eodem modo quo probatum est prius quod A naturaliter movebitur ultra centrum terrae ad D, contingit probare quod A naturaliter movebitur citra centrum terrae ad B, posito, cum A fuerit ultra centrum terrae, vertatur A econtra, ita tamen quod pars A levior fuerit inferior, et pars A gravior fuerit superior, et stante tali dispositione pelleretur aliqua pars A citra centrum terrae; et, si sic, tunc sequitur quod A in eodem loco naturaliter quiesceret et ab eodem loco naturaliter moveretur, quod est principaliter probandum. Quod autem illud sequatur probo sic, quia si A verteretur, ita quod pars A gravior foret ultra centrum terrae et pars A levior foret citra centrum terrae, tunc A moveretur naturaliter versus B quousque A fuerit totaliter citra centrum terrae et immediatum B; et, si sic, cum A naturaliter ultra centrum terrae locetur—secundum quod probatum est—, sequitur quod

25 quo *scr.*] quam S

2–3 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 21, p. 529:30–31. **6–16** Cf. Anon., *DSI*, p. 192. **17–22** Cf. Anon., *DSI*, p. 192. **404.26–405.4** Cf. Anon., *DSI*, p. 192.

A naturaliter moveretur a suo loco naturali; ex quo sequitur ultra quod A violente quiesceret in suo naturali loco, et quod A naturaliter moveretur ab aliquo loco in quo A naturaliter appeteret quiescere, quae sint manifeste falsa.

Iterum, si A naturaliter moveretur a suo loco naturali, igitur A non movetur naturaliter ad suum locum naturalem cum fuerit extra ipsum. Consequens est falsum et contra Commentatorem III *Coeli et mundi* commento 19, ubi dicit Commentator quod *omne corpus naturale habet locum naturalem in quo naturaliter quiescit et ad quem naturaliter movetur cum fuerit extra ipsum*. Et consequentiam probo, quia si A naturaliter moveretur a suo loco naturali, vel igitur hoc foret quando A foret in suo loco naturali vel quando A foret extra suum locum naturalem. Non potest dici primo modo, quia non est aliqua ratio quare A movetur a suo loco naturali quando A foret in suo loco naturali quin maiori ratione deberet A movere ad suum locum naturalem quando A foret extra suum locum naturalem. Nec potest dici secundo modo, quia non est aliqua ratio quare A movetur a suo loco naturali in uno tempore, in quo A fuerit extra suum locum naturalem quin eadem ratione debet A in quolibet tempore, in quo A fuerit extra suum locum naturalem, movere a suo loco naturali; ex quo sequitur quod A numquam movetur ad suum locum naturalem.

Item, si A naturaliter movetur a suo loco naturali, sequitur quod A haberet aliquem locum naturalem. Consequentia est manifesta. Et consequens est falsum, quod probo et arguo sic: A est compositum aequaliter ex contrariis, igitur A non habet aliquem locum naturalem. Antecedens patet ex casu principali. Et consequentia patet ex Commentatore I *Coeli et mundi* commento 7, ubi Commentator ad probandum quod nullum corpus sit aequaliter compositum ex contrariis arguit sic: 'si aliquod corpus esset aequaliter compositum, ergo aliquod corpus non moveretur omnino, sed staret ubicumque poneretur,' quae consequentia non valeret si aliquod
39ra corpus compositum aequaliter ex contrariis | haberet aliquem locum naturalem. Nec potest dici quod ista consequentia bene tenet de uniformi composito aequaliter ex contrariis et non de difformi, quia idem est argumentum de utroque; sive enim ponatur aliquod compositum esse compositum aequaliter ex contrariis et esse uniforme sive difforme, semper sequitur quod illud compositum non movetur ad motum elementi dominantis, cuius oppositum tamen intendit probare Commentator I *Coeli et mundi* ubi prius, per hoc quod non est aliquod corpus compositum aequaliter ex contrariis.

7–8 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 19, p. 521:15–19. **25–26** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–32. **36–37** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 13, p. 55:51–53.

Item, dato quod A movetur a suo loco naturali, et hoc secundum modum secundum quem probatum est prius A moveri a suo loco naturali, sequitur—cum nihil moveatur naturaliter nisi ad suum locum naturalem—quod A movetur naturaliter a suo loco naturali ad suum locum naturalem. Et, si sic, cum A non possit movere naturaliter a suo loco naturali ad suum locum naturalem nisi A haberet duos motus naturales contrarios, sequitur quod A haberet duos motus naturales contrarios, quod est contra Commentatorem II *Coeli et mundi* commento 17, ubi dicit Commentator quod *nihil habet duos motus naturales*.

Item, si A haberet duos motus naturales, sequitur quod a potentia irrationali provenirent duo motus contrarii, quod est contra Commentatorem IX *Metaphysicae* commento 10, ubi dicit Commentator quod potentia irrationalis agit alterum contrariorum tantum.

Item, aliter probo quod A non movebit ad D naturaliter, quia si A foret uniforme et compositum aequaliter ex igne et terra, A non moveret naturaliter ad D, sed A iam est consimiliter mobile in toto sicut tunc foret, igitur etc. Assumptum probo, quia si A foret uniforme etc., tunc A non moveret ad D, cum tunc non dominaretur potentia motiva A versus D super suam resistentiam, sicut satis manifestum est. Et quod A sit iam consimiliter mobile in toto sicut A foret, si A foret uniforme, probo, quia iam totus ignis in A est aequalis virtutis et tantum resistens toti terrae in A sicut tunc foret, et tota terra in A et totus ignis in A consimiliter inclinant sicut tunc facerent; et per consequens quocumque A est mobile nunc, foret A mobile tunc et econtra, ex quo sequitur propositum.

Item, dato quod A movebitur ad D naturaliter, cum A non possit movere ad D, et hoc si cetera extrinseca deducantur, nisi A [movebitur] ad D ex proportione minoris inaequalitatis, igitur A movebit ad D ex proportione minoris inaequalitatis. Quod autem A non posset movere ad D probo sic: quia si deductis extrinsecis movebit A ad D, tunc A habebit resistentiam ex tota terra in A cum quaelibet terra declinet a D puncto versus centrum terrae, et similiter ex toto igne in B qui fuerit citra centrum terrae cum idem ignis inclinet versus sursum citra centrum terrae; ex quo sequitur quod A habebit maiorem resistentiam ad movendum versus B quam est sua potentia motiva versus B, quod infert suam conclusionem intentam.

Aliter dicitur ad principale quod A non movebit ad D neque ad B, neque quod A habet aliquem locum naturalem, sed ubicumque A fuerit positum ipsum stabit.

---

31 igne] *rep.* S

8–9 Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 301:131–132. **11–12** Cf. Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 4, p. 32:16–18

Sed contra istam responsionem satis procedunt argumenta prius facta probantia A esse mobile de se tam ad D quam ad B.

Item, A est corpus naturale, igitur A habet motum naturalem. Consequentia et veritas consequentis patent per Commentatorem III *Physicorum* commento 48, et I *Coeli et mundi* commento 57, et III *Coeli et mundi* commento 19.

Aliter dicitur ad principale negando suppositionem prius suppositam, istam videlicet quod omnis pars corporea elementi tam remissi quam summi appetat eundem locum quem appetit elementum summum eiusdem speciei, fundans se super Commentatorem VIII *Physicorum* commento 4, et commento 32, et IV *Coeli et mundi* commento 25, ubi dicit Commentator quod *generans quantum tribuit de forma tantum tribuit de loco*.

Sed contra istam responsionem arguo et probo quod "omnis pars corporea elementi tam remissi quam summi" etc., quia omnis pars corporea elementi summi appetit eundem locum quem appetit elementum summum eiusdem speciei, sicut manifestum est ex Commentatore III *Physicorum* commento 48, ubi Commentator ad probandum quod nullum simplex sit infinitum, capit quod idem est locus totius et partis. Et ex Commentatore II *Coeli et mundi* commento 104, et commento 105, ubi Commentator ad declarandum sphaericitatem terrae supponit quod quaelibet pars terrae appetit eundem locum quem appetit tota terra, et eadem est ratio in aliis elementis; ex quibus sequitur quod omnis pars corporea elementi summi appetit etc. Quod autem omnis pars corporea elementi remissi appetat eundem locum quem appetit elementum summum eiusdem speciei probo, quia, si non, tunc universaliter sequitur quod elementum remissum appeteret alium locum quam locum elementi summi; et, si sic, igitur quanto elementum fuerit remissius, tanto appetit locum remotiorem a loco elementi summi eiusdem speciei. Consequentia et veritas consequentis patent ex positione posita. Sed quod consequens sit falsum probo, quia ex consequente sequitur quod aliquod est corpus naturale non habens aliquem locum naturalem, quod est contra prius allegata. Quod autem hoc sequatur probo, quia suppono quod A sit una terra uniformiter difformis remissa per admixtionem ignis secum coextensi. Quo supposito,
39rb | probo quod A non habet aliquem locum naturalem et arguo sic: A habet aliquem locum naturalem, igitur possibile est quod A sit in suo loco naturali. Quo posito in esse, pono quod ille locus sit B, et quod A sic

10 Commentatorem *scr.*] Commentatore S

4–6 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 48, f. 106ra(C); Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 57, p. 112:42–44; lib. III, comm. 19, p. 521:15–16. **10–11** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 115:14–16; Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 25, p. 707:37–51. **17–18** Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 48, f. 106ra(B–C). **19–20** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 104, p. 468:125–136; comm. 105, p. 469:26–27.

sit in loco B quod pars A gravior sit versus deorsum, et pars A minus gravis sit versus sursum. Isto posito, arguo sic: A est in suo loco naturali, igitur—cum casu et responsione posita—quaelibet pars A est in suo loco naturali. Consequentia patet, quia—sicut apparet ex praemissis—A est uniformiter difforme, et etiam quaelibet pars A quanto fuerit remissior, tanto appetit locum remotiorem a loco terrae summae, quae non possent esse vera—cum casu ultimo posito et responsione prius posita—nisi A existente in suo loco naturali et hoc secundum modum praesuppositum. Similiter quaelibet pars A foret in suo loco naturali. Et tunc arguo ultra sic: quaelibet pars A est in suo loco naturali, et nulla pars A habet duos locos naturales, igitur nulla pars habet aliquem locum naturalem nisi illum in quo iam est. Ex quo sequitur ultra: si A verteretur, ita quod medietas A inferior foret ubi iam est medietas A superior, et medietas A superior foret ubi iam est medietas A inferior, tunc nulla pars A foret in suo loco naturali, cum tunc quaelibet pars A foret in aliquo loco in quo ipsa non est modo; et, si sic, tunc sequitur quod B est locus naturalis et locus non naturalis A. Quod probo sic, quia si A verteretur secundum modum suppositum, tunc B non foret locus naturalis A, igitur eadem ratione iam B non est locus naturalis A. Assumptum probo, quia si A verteretur secundum modum suppositum, tunc nulla pars A foret in suo loco naturali, secundum quod probatum est; et, si sic, igitur tunc A non foret in suo loco naturali. Ex quo sequitur ultra quod cum tunc A solum foret in loco B, quod tunc B non foret locus naturalis A; ex quo sequitur secunda pars conclusionis probandae, videlicet quod B non est locus naturalis A, cuius quidem conclusionis prima pars supposita fuit prius. Et sic patet probatio totius istius conclusionis data responsione prius posita.

Item, si A sit naturaliter mobilis ad suum locum naturalem, igitur deductis impedimentis extrinsecis ubicumque poneretur A, sequitur quod A naturaliter moveretur ad suum locum naturalem, et hoc quousque ipsum A fuerit totaliter in suo loco naturali. Quod tamen probo esse falsum, quia ponatur ultra suum locum B versus superius, ita tamen quod medietas A magis gravis sit superior, et medietas A minus gravis sit inferior. Isto supposito, probo quod A non movebitur naturaliter ad suum locum naturalem, quia, si sic, cum quilibet locus naturalis A sit B, sequitur quod A naturaliter movebitur ad B, et hoc quousque A fuerit totaliter in loco B. Quod tamen probo esse falsum, quia cum medietas A minus gravis fuerit infima B, et medietas A magis gravis fuerit supra B, tunc medietas A infima B resistet medietati A supra B ne illa possit movere ulterius. Quod

---

21 igitur] *sup. lin.* S

probo sic: quia, cum medietas A minus gravis fuerit infima B, tunc eadem mediatas erit in suo loco naturali in quo naturaliter nitetur quiescere.

Item, tunc quaelibet pars eiusdem medietatis nitetur esse super medietatem superiorem B; et, si sic, igitur tunc eadem medietas secundum se totam resisteret medietati A supra B; ex quo sequitur tunc, quod A non movebitur ulterius, cum tantum sufficiet tunc medietas A infra B resistere sicut sufficiet medietas supra B movere.

Si autem conceditur quod A non movebit ulterius, et hoc secundum applicationem suppositam, postquam medietas A minus gravis fuerit infra B—contra probo quod sic, quia deducta resistentia tunc solum A habebit resistentiam ex medietate sua infra B, et per consequens cum tunc erit tota potentia motiva cum iuvamento medietatis A supra B maior quam resistentia medietatis A infra B et similiter tam A quam medietas A supra B, tunc nitentur movere quousque fuerunt infra B, sequitur quod A movebitur quousque [erit] infra B, quod est oppositum responsionis positae. Nec potest dici quod A, cum medietas A sua minus gravis fuerit infra B, non nitetur movere quousque ipsum A fuerit infra B, cum B sit locus naturalis A, et A nitatur esse infra locum suum naturalem.

Aliter arguo et probo quod ista positio, quae negat suppositionem suppositam in principio illius principalis, non solvit argumentum principale quin sequatur idem inconveniens quod prius, videlicet quod aliquod naturaliter movetur a suo loco naturali. Quia pono quod A sit unum corpus
39va cuius una medietas, quae sit B, sit terra summa, et alia medietas, quae sit | C, sit terra ita remissa secundum quamlibet suam partem quod quaelibet sua pars appetat distare a centro terrae per tantam distantiam quanta est longitudo B. Quod est satis possibile secundum istam responsionem, posito quod A prius fuerit una terra remissa per ignem et hoc secundum se totam, et quod ad unum extremum A fuisset posita una terra summa sufficiens assimilare sibi medietatem B, et ad aliud extremum A fuisset positus unus ignis aequalis virtutis cum illa terra summa sufficiens assimilare sibi C medietatem, et quod cum totum B fuerit assimilatum terrae summae, adhuc C remanserit terra remissa magis tamen remissa quam prius. Istis positis, et posito quod C medietas A sit inferior, ita quod aliqua pars modica C sit ultra centrum terrae, et totum residuum C sit citra centrum terrae, et quod B medietas A sit citra centrum terrae superior quam C, sequitur quod A movebit ulterius quousque totum A fuerit ultra centrum terrae, quia semper quamdiu aliqua pars C fuerit citra centrum terrae et aliqua pars ultra, erunt aliqua pars C ultra centrum terrae et totum B citra centrum terrae iuvantia A ad movendum ultra centrum terrae; et similiter quam cito totum C fuerit ultra centrum terrae erunt totum C, et aliqua pars B iuvantia A ad movendum ultra centrum terrae, sicut

3 pars] *rep.* S **4** tunc] *in mg.* S **41** A] *sup. lin.* S

satis manifestum est ex casu supposito; et, si sic, tunc sequitur intentum. Eodem modo contingit probare quod A movebit econtra quousque A fuerit totaliter citra centrum terrae, ponendo quod cum A fuerit motum totaliter ultra centrum, tunc nitatur A econtra, ita quod C sit applicatum centro terrae similiter sicut prius, et quod B sit superius distans a centro terrae. Ex istis enim, licet ponatur positio iam posita, nihilominus sequitur sicut prius: cum A naturaliter nitatur esse totaliter citra centrum terrae et etiam esse totaliter ultra centrum terrae, quod aliquid movetur naturaliter a suo loco naturali. Et hoc est quod fuit probandum ex casu principali istius argumenti principalis.

Iterum, arguo contra istam positionem. Ista enim positio ponit universaliter quod deductis impedimentis extrinsecis generans tantum tribuit de loco quantum ipsum tribuit de forma. Quod probo esse falsum, quia datis istis et deductis impedimentis extrinsecis, sequitur quod aliquid posset movere per tempus infinita velocitate, quod tamen est per se impossibile. Quod autem hoc sequatur probo, quia ponatur quod A sit unus ignis uniformiter difformis remissus per admixtionem terrae secum coextensae, et quod A sit in suo loco naturali, ita videlicet quod pars A minus levis sit inferior et pars magis levis sit superior, et etiam quod quaelibet pars A sit in suo loco naturali. Similiter suppono quod B sit una terra summa posita sub A et colligata cum A, quae terra summa continue per totum unum tempus, quod sit C, alteret A per totam alterationem uniformiter difformem, ita videlicet quod per totum tempus C maneat A uniformiter difforme, et etiam quod per totum idem tempus quaelibet pars A [tribuit] aequaliter de loco versus centrum terrae et de forma terrae. Quod est satis possibile, posito quod per totum C tempus B rarefaciat A rarefactione uniformiter difformi eodem modo sicut B per totum C tempus alterabit A alteratione uniformiter difformi.

Istis positis, deduco omnia impedimenta extrinseca et probo quod A movebit infinita velocitate per C tempus, quia A movebit per C tempus sine aliqua resistentia. Quod probo sic, quia A et quaelibet pars A per totum C tempus erunt in suis locis naturalibus, secundum quod manifeste patet ex casu supposito; et, si sic, igitur per nullam partem C temporis habebit A aliquam resistentiam ex aliqua sui parte; ex quo, cum hoc quod omnia impedimenta extrinseca deducantur, sequitur quod A per totum C tempus movebit sine resistentia; et, si sic, igitur A per totum C tempus movebit infinita velocitate. Consequens est manifeste falsum et

18 loco] *rep.* S **23** difformem *scr.*] difforme P **24** idem] *in mg.* S **31** sine] *rep. et del.* S

12–13 Cf. pp. 415.32–416.4; *inf.*, q. 8, pp. 560.1–562.29.

impossibile. Et consequentia patet per Commentatorem IV *Physicorum* commento 72, ubi Commentator probat quod motus simplicis in vacuo non est proportionalis motui simplicis in pleno, per hoc quod simplex non haberet aliquam resistentiam in vacuo sicut in pleno. Ubi tamen Commentator non probaret intentum nisi ista consequentia foret necessaria: 'si aliquid movetur sine resistentia, igitur ipsum movetur infinita velocitate.'

Iterum, si A movebit per totum C tempus sine aliqua resistentia, igitur non ad omnem motum requiritur resistentia, quod est manifeste contra Commentatorem IV *Physicorum* commento 71 in fine, et VII *Physicorum*
39vb | commento 35.

Item, si A movebit per totum C tempus sine resistentia, igitur eadem ratione posito vacuo posset simplex movere in vacuo sine resistentia, quod est contra Commentatorem IV *Physicorum* commento 72 allegato.

Si autem dicatur ad idem argumentum quod, posito casu priori, A propter carentiam resistentiae non movebit [per] aliquam partem C temporis—contra: B per quamlibet partem C temporis movebit, igitur et A etc. Consequentia patet ex casu praesupposito, quia B et A continue per C tempus erunt colligata ad invicem. Et assumptum probo, quia B continue per C tempus habebit resistentiam de ipso A super quam B per idem tempus sufficienter dominabitur, sicut pono, igitur etc. Quod autem B continue per C tempus habebit resistentiam de ipso A probo, quia A in quolibet instanti C temporis erit in suo loco naturali in quo tunc naturaliter quiescere [potest], et B in quolibet instanti C temporis erit extra suum locum naturalem, igitur, cum casu prius supposito, B continue per C tempus habebit resistentiam de A.

Iterum, arguo aliter contra istam responsionem quae ponit quod "generans tantum tribuit de loco quantum de forma," et retento toto casu priore praeter hoc quod posito medium in quo movebunt A et B, ita resistere A et B quod neutrum illorum posset per se sine iuvamento alterius movere in illo medio, sed quod A et B simul colligata possint et sufficiant movere in illo medio per totum C tempus. Quo posito, et posito quod A et B simul movebunt in illo medio per totum C tempus in medio antecedente, sequitur quod B per totum C tempus movebit infinita tarditate. Quod probo sic, quia B per totum C tempus habebit resistentiam de medio in quo B et A simul movebunt super quam resistentiam B non dominabitur per se, secundum quod apparet ex casu ultimo posito; et in nullo instanti

---

8 manifeste] falsum *add. sed del.* S **26** arguo] contra *add. sed del. ms*.

1–2 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 162ra(C). **9–10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163ra(A–B); Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 35, p. 127:8–17. **13** Cf. *inf.*, q. 5, p. 438.27–33.

C temporis habebit B aliquod iuvamentum de A ad movendum in illo medio; igitur etc. Minorem probo, quia in quolibet instanti C temporis erit A et quaelibet pars A in suis locis naturalibus, secundum quod patuit ex casu supposito in proximo argumento, et per consequens in quolibet instanti C temporis A resistet B et non iuvabit B ad movendum. Quod, si concedatur, probo illud esse falsum, quia ex illo sequitur quod in nullo instanti C temporis movebit B; et, si sic, igitur in nullo instanti C temporis movebit A, cum A et B continue per C tempus erunt colligata. Sed quod ultimum consequens sit falsum probo et arguo sic: B continue per C tempus alterabit A tribuendo sibi de forma terrae; ex quo sequitur—cum B non possit tribuere ipsi A aliquid de forma terrae nisi B tantum tribuat de loco terrae ipsi A, secundum quod ponit illa responsio—quod A continue per C tempus movebit localiter acquirendo aliquid de loco terrae.

Item, sicut ponit ista responsio generans tantum tribuit de loco, quantum tribuit de forma, igitur eadem ratione generans tantum aufert de loco contrario loco tributo, quantum ipsum aufert de forma contraria formae tributae. Et quod consequens sit falsum probo, quia si consequens foret verum, tunc sequitur—si aliquod generans ignem ex terra tantum tribueret igni generato de loco ignis sicut de forma ignis—quod idem generans tantum aufert a terra de loco terrae sicut de forma terrae; et, si sic, cum quodlibet generans ignem ex terra praecise aequaliter tribuit de forma ignis sicut ipsum aufert de forma terrae, [sequitur] quod quodlibet tale generans continue tribueret eundem locum terrae corrumpendae et igni generato coextensis. Ex quo sequitur ultra quod in qualibet generatione ignis ex terra, continue ignis generatus ex terra et terra corrumpenda coextentes in eodem composito appeterent eundem locum praecise.

Et eodem modo contingit probare, quod in omni composito ex elementis elementa contraria coextensa appetunt eundem locum. Quod tamen probo esse falsum, quia si illud foret verum, tunc sequitur quod non plus ponderaret lignum in aere quam in aqua. Quod est contra Commentatorem IV *Coeli et mundi* commento 30, ubi Commentator ponit causam quare lignum ponderis centrum librarum est minus grave in aqua quam plumbum ponderis duarum librarum et magis grave in aere quam idem plumbum, dicens quod hoc universaliter *est causa quia lignum constat in aere ex tribus gravibus scilicet aere, aqua, et terra, sed in aqua constat ex duobus gravibus scilicet aqua et terra, et ex uno levi scilicet aere*, quae non forent nisi aer in illo ligno | appeteret alium locum quam appetat aqua vel terra in eodem ligno, ex quo sequitur oppositum responsionis positae. 40ra

12 terrae] *in mg.* S

30–31 Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 30, p. 719:21–25.

Iterum, si, sicut ponit responsio posita generans tantum tribuat de loco sicut de forma, sequitur quod quaelibet terra quamcumque modica posset esse tantae quantitatis sicut est totus ignis in sua sphaera, quod est contra Commentatorem II *De anima* commento 99, ubi dicit Commentator quod *maxima dimensio quam recipit materia est dimensio ignis, et minima dimensio quam recipit materia est dimensio terrae*. Quod autem hoc sequitur probo sic, quia pono quod A sit unum sphaericum compositum ex terra et igne coextensis per totum A quod quidem compositum sit valde modicae quantitatis, et pono quod A habeat unumquemque in partibus suis circumferentialibus quemlibet gradum caliditatis igneae citra summum, et in partibus suis terminatis ad centrum suum quemlibet gradum frigiditatis terrae citra summum. Istis positis, sequitur quod centrum A sit centrum terrae vel immediatum centro terrae, et circumferentia A sit immediata concavo orbis lunae; si enim poneretur quod circumferentia A distaret a concavo orbis lunae, manifeste sequitur quod generans non tantum tribueret ipsi A de loco ignis sicut de forma ignis. Et eodem modo contingit probare, quod ignis remissus extensus per totum A est maioris quantitatis quam foret idem ignis, si foret ignis summus; et etiam quod quaelibet terra quamcumque modica posset esse maior quam totus ignis in sua sphaera, quae sunt omnia manifeste impossibilia.

Item, si generans tantum tribuat de loco sicut de forma, sequitur quod elementa diversae speciei naturaliter locarentur in eodem loco, posito quod in materia alicuius terrae inducatur de forma ignis continue quousque eadem terra et etiam ignis coextensus cum eadem terra naturaliter locarentur in loco aquae. Isto enim posito, sequitur quod terra, et ignis, et aqua, quae sunt diversae speciei, naturaliter locabuntur in eodem loco.

Iterum, data ista positione, sequitur quod elementa omnino similia et eiusdem speciei appetunt loca diversa, posito quod sit unum compositum ex terra et ex aqua, quod sit A in cuius qualibet parte dominetur aqua, et quod sit unum compositum ex terra omnino consimili qualis est terra in A et ex igne, quod compositum sit B in cuius B qualibet parte dominetur ignis. Istis enim positis, sequitur quod terra in A et terra in B appetunt loca diversa, et quod nihilominus terra in A et terra in B sunt eiusdem speciei, sicut satis manifestum est.

Iterum, ex ista positione sequitur quod aliquid movetur aeque velociter cum resistentia maiore et cum resistentia minore, et hoc ceteris existentibus paribus. Quod probo sic, quia pono quod A sit unum compositum

1 tantum] tribuit *add. sed del. P* **30** consimili] sicut *add. sed del.* S **30** qualis] *in mg.* S

4 *Recte* Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 87, p. 278:57–58.

ex terra et igne in quo dominetur ignis, et quod A transmutabitur uniformiter ab igne summo quousque ex eodem A fuerit generatus ignis summus. Isto posito, et deductis impedimentis extrinsecis, A continue acquiret uniformiter de forma ignis, igitur A continue acquiret de loco ignis uniformiter. Antecedens patet ex casu supposito, et consequentia patet ex positione posita. Et ex consequente arguo ultra sic: A continue acquiret uniformiter de loco ignis, igitur A continue movebit aeque velociter versus locum ignis. Ex quo, cum hoc addito quod A continue habebit minorem resistentiam ad movendum quam prius, sequitur intentum. Quod autem A continue habebit minorem resistentiam probo, quia continue minorabitur resistentia ipsius A per remissionem terrae in A quousque ex A fuerit generatus ignis summus nullam habens resistentiam intrinsecam omnino.

Iterum, ex ista positione manifeste sequitur quod non omne quod movetur, movetur ad motum elementi praedominantis, quod est contra prius allegata in principio istius quaestionis. Quod autem hoc sequatur probo sic, quia secundum istam positionem elementa in mixto coextensa appetunt eundem locum praecise; et, si sic, igitur non est aliqua ratio quare tale mixtum magis moveretur ad motum elementi dominantis quam ad motum elementi non dominantis.

Item, ex ista positione sequitur quod aliquid posset movere aeque velociter motu locali et motu alterationis; et ita sequitur quod motus localis et motus alterationis forent comparabiles, quod est manifeste contra Commentatorem VII *Physicorum* commento 30, ubi Commentator declarat quod motus alterationis non est comparabilis motui locali propter hoc quod motus localis et motus alterationis non sunt eiusdem speciei.

Iterum, ex ista positione | sequitur quod ceteris paribus aliqua duo per 40rb
idem tempus movebuntur aeque velociter, et tamen [unum] in eodem tempore pertransit plus de spatio quam reliquum, posito quod sit aliqua terra summa A, cuius [centrum] est centrum terrae, alteranda per horam ab aliquo igne summo, ita videlicet quod in fine illius horae incipiat ignis summus generari ex A; et sit aliqua aqua summa B in loco aquae alteranda per eandem horam ab igne summo praecise aeque velociter cum A, ita videlicet quod in fine illius horae incipiat ignis summus generari ex B. Istis enim positis, et deductis impedimentis extrinsecis, sequitur—secundum positionem prius positam—quod A et B in fine horae praedictae non distabunt per aliquam distantiam a loco ignis; ex quo, cum A et B continue per eandem horam movebuntur aeque velociter versus locum ignis secundum quod patet ex suppositis, manifeste sequitur intentum.

---

29 est] *sup. lin.* S **35** positam] sequitur *add.* S

22–23 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 30, p. 65:18–25.

Aliter posset responderi ad principale et dici quod casus principalis non est possibilis, iste videlicet quod sit aliquod difforme aequaliter compositum ex igne et terra.

Sed illa positio argumento commisso facillime improbatur. Possibile enim est esse aliquod difforme compositum ex igne et terra in quo sit plus de terra quam de igne, et quod in eodem composito intendatur ignis, et remittatur terra quousque in eodem composito fuerit plus de igne quam de terra; et, si sic, igitur possibile est esse aliquod difforme compositum aequaliter ex terra et igne, quod est probandum. Si vero negetur assumptum, sicut negant quidam dicentes: "nec posse componi ex aequalibus elementis"—contra probo adhuc quod illa responsio non solvit quin sequantur omnia inconvenientia quae sequuntur admisso casu principali praedicto. Posito enim quod A sit unum corpus cuius una medietas sit terra, et alia medietas sit ignis aequalis virtutis continuatus cum eadem, et supposito similiter quod quaelibet pars medietatis A terreae appetat centrum terrae, et quaelibet pars medietatis A igneae appetat locum ignis, contingit eodem modo probare quod totum A movebitur naturaliter ultra centrum terrae et etiam econtra citra centrum terrae, sicut prius fuit probatum de A secundum casum principalem. Nec potest dici quod impossibile est ignem contrariari cum terra, quia si foret impossibile ignem contrariari cum terra, sequitur quod, si ex terra debeat successive generari ignis, quaelibet pars materiae in terra divideretur in infinitum actualiter, quod est impossibile. Quod autem hoc sequatur probo, quia pono quod ex terra A debeat generari ignis per partem ante partem successive. Tunc dato quod foret impossibile ignem contrariari cum terra, sequitur quod, quam cito fuerit aliquis ignis generatus ex aliqua parte A, quod ille ignis non foret continuus cum aliqua parte A; et, si sic, igitur quam cito etc., sequitur quod materia quae praefuit in A erit divisa; et ita sequitur ulterius quod in quolibet instanti generationis ignis ab aliqua parte A dividetur materia ipsius A, ex quo sequitur intentum manifeste etc.

[Responsio ad argumenta pro primo argumento principali]

Ad primum principale respondeo et concedo suppositionem ibi suppositam, istam videlicet quod "omnis pars corporea elementi tam remissi quam summi appetit eundem locum quam appetit elementum summum eiusdem speciei." Sed tamen quia contra istam responsionem videtur esse illa famosa auctoritas videlicet quod *generans tantum tribuit de loco sicut de*

---

6 et...composito] *rep.* S **10–11** aequalibus *scr.*] aliqualibus S **11** responsio] *in mg.* S **20** cum] *add. sed del.* S **22** ignis] quod *add.* S

forma dico quod illa auctoritas sic debet intelligi, id est, quanto forma elementi generati magis intenditur, tanto elementum generatum est magis sufficiens ad movendum versus suum locum naturalem, et hoc si intensa forma elementi generati omnis remissa extrinseca deducatur.

Isto intellecto, et supposito intellectu quaestionis prius positi, nego istam videlicet "A est unum compositum cuius natura non est principium motus et quietis." Unde admisso casu principali in primo principali supposito, dico quod A habet motum naturale. Quod licet satis fuerit probatum in primo principali, potest adhuc aliter probari: A habet motum violentum, igitur A habet motum naturalem. Assumptum est manifestum. Et consequentia patet per Commentatorem IV *Physicorum* commento 67, et etiam III *Coeli et mundi* commento 18, et I *De anima* commento 40, ubi Commentator supponit istam propositionem tamquam suppositionem de se notam, videlicet quod omne corpus habens motum violentum habet motum naturalem.

Unde dico ulterius quod A habet motum naturalem, et locum naturalem, et quietem naturalem, et quod locus naturalis A est citra centrum terrae et ultra centrum terrae, ita quod A est naturaliter mobile ad duo loca diversa; sed non solum ab una forma sed a pluribus, scilicet a forma terrae in A et a forma ignis in A, et a forma composita ex hiis a quidem forma composita consimiliter et ad consimilem differentiam positionis movetur A sicut idem A movetur a forma terrae et forma ignis in A.

Istis praesuppositis, respondeo ad | argumenta facta in contrarium et 40va
concedo quod A naturaliter movetur vel saltem naturaliter est mobile ad suum locum naturalem, quae ad praesens habeo pro eodem.

Unde concedo ulterius quod A naturaliter movetur vel saltem naturaliter est mobile a suo loco naturali, quia si aliqua pars A gravior fuerit citra centrum terrae, et aliqua pars A levior fuerit ultra centrum terrae, tunc A, secundum illam applicationem, movebitur naturaliter ad suum locum naturalem ultra centrum terrae, et a suo loco naturali citra centrum terrae per iuvamentum gravitatis in A citra centrum terrae et levitatis in A ultra centrum terrae, quae simul acceptae tunc dominarentur supra levitatem in A citra centrum terrae et gravitatem in A ultra centrum terrae, secundum quod satis probatum fuit in primo principali. Et eodem modo si verteretur A, ita quod pars A gravior fuerit ultra centrum terrae, et aliqua pars A levior fuerit citra centrum terrae, tunc secundum illam applicationem consimiliter movetur naturaliter ad locum suum naturalem econtra citra centrum terrae [et] a suo loco naturali ultra centrum terrae.

1–4 Cf. 407.11–13; *inf.*, q. 8, p. 563.9–19. **12** Cf. Averr., *In De an.*, lib. I, comm. 40, p. 54:13: "Et dixit: et si movetur violente, movetur etiam naturaliter."

Nec valet illa consequentia intelligendo per 'moveri' 'natum moveri' et per 'quiescere' 'natum quiescere,' videlicet: 'A movetur naturaliter a suo loco naturali, igitur A non quiescit naturaliter in suo loco naturali,' cum A sit unum corpus naturaliter mobile ad diversa loca naturalia secundum diversas applicationes et etiam a diversis formis et non tantum ab una forma, secundum quod praedictum est. Nec huic repugnat sententia Commentatoris III *Physicorum* commento 48, ubi Commentator—secundum quod allegatum est—videtur ponere quod nihil existens mobile tantum motu recto quiescit naturaliter in aliquo loco a quo ipsum naturaliter movetur, quia Commentor in eodem commento, videlicet 48, solum loquitur de corpore simplici tantum moto per unam formam et non plures formas.

Istis intellectis, faciliter patere potest quomodo A secundum diversam applicationem potest indifferenter quiescere et locari naturaliter inter aliquam superficiem in qua est D et inter centrum terrae; et etiam inter aliquam superficiem in qua est B et inter centrum terrae; et quod A potest movere ad diversa loca naturalia naturaliter et naturaliter quiescere in eisdem. Nec ex isto sequitur ulterius quod A quiesceret violente in suo loco naturali, aut quod A naturaliter moveretur ab aliquo loco quando A appeteret quiescere in eodem. Tamen licet ita fuerit quod aliquis sit locus naturalis A, non oportet propter hoc quod A nitatur quiescere in eodem loco aut moveri ad eundem locum, si fuerit extra ipsum, sed sufficit ad hoc quod aliquis sit locus naturalis A, quod A sit natum quiescere naturaliter in eodem loco, et etiam moveri naturaliter ad eundem locum, saltem secundum applicationem aliquam licet non secundum quamlibet. Et sic est in proposito, A enim sic poterit applicari ad movendum quod ipsum nitetur moveri et quiescere ultra centrum terrae, et aliter posset A applicari ad movendum quod idem A nitetur moveri et quiescere citra centrum terrae.

Istis vero intellectis, est etiam intelligendum quod non quilibet locus, in quo A est natum [quiescere] ex se et sine iuvamento extrinseco, est locus naturalis; locus enim aquae aut aeris est locus in quo A quiesceret ex se, si ibi foret A propter aequalitatem ignis et terrae in A, quorum neutrum iuvaret reliquum ibidem ad movendum; et tamen ille locus non est locus naturalis A, sed solus ille locus est locus naturalis A ad quem A est natum movere ex se, saltem secundum aliquam applicationem cum A fuerit extra ipsum, in eodem etiam quiescere cum fuerit in eodem.

Per hoc patet responsio ad proximum argumentum, quia postquam A habet duo loca naturalia ad quorum utrumque A est naturaliter mobile,

23 locum] si fuerit extra ipsum *add. sed del.* S

6–7 Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 48, f. 106ra(C).

videlicet secundum diversam applicationem, non sequitur: 'A movetur naturaliter a suo loco naturali, igitur A non movetur naturaliter ad suum locum naturalem.'

Unde respondeo ulterius ad argumentum quod videtur probare consequentiam negatam. Et dico quod non sequitur: 'licet A movetur naturaliter a suo loco naturali, quod A movetur naturaliter a suo loco quando A est in suo loco naturali aut quando A est extra suum locum naturalem,' quia cum aliqua pars A fuerit ultra centrum terrae, et aliqua pars A fuerit citra centrum terrae, tunc A non erit in suo loco naturali postquam quilibet locus naturalis A vel est citra centrum terrae vel ultra centrum terrae, secundum quod apparuit ex quibusdam adductis in isto primo principali. Et ideo est, quod est ulterius concedendum quod utraque medietas A est in loco naturali A, et tamen A non est in loco naturali, posito quod una medietas A sit ultra centrum terrae, et alia medietas A sit citra centrum terrae.

Ad aliud argumentum sequens respondeo et concedo, sicut prius concessi, quod A habet aliquem locum naturalem in quo A est natum quiescere naturaliter. Unde dico quod ista consequentia non valet: | 'etiam 40vb
licet A fuerit aliquod uniforme compositum aequaliter ex contrariis, dum tamen A solum componeretur ex duobus contrariis, videlicet A est compositum aequaliter ex contrariis, igitur A non habet aliquem locum naturalem.'

Et ideo respondeo ad Commentatorem I *Coeli et mundi* commento 7, ubi Commentator eodem modo arguit ad probandum quod nullum corpus componitur aequaliter ex contrariis. Et dico quod Commentator intelligit ibidem de corpore composito aequaliter ex quattuor contrariis, non de corpore composito aequaliter ex duobus contrariis. Et secundum istum intellectum valet consequentia Commentatoris ubi prius. Ista enim consequentia est bona arguendo tamquam ex impossibili: 'aliquod corpus est compositum aequaliter ex contrariis quattuor, igitur aliquod est corpus compositum aequaliter ex contrariis quod est ingenerabile.' Consequentia patet, cum non possit poni aliquis modus ex quo posset aliquod corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis generari. Et tunc potest argui ultra ex consequente sic: 'aliquod est corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis quod est ingenerabile, igitur aliquod est corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis quod non habet aliquem locum naturalem sub concava superficie orbis lunae neque supra.' Con-

17 A] est natum quiescere *add. sed del.* S **19** licet] *sup. lin.* S

23 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–28. **25–27** Cf. p. 405.25–27; *sup.*, q. 2, pp. 165.30–166.4, 200.15–16.

sequentia patet, cum nullum compositum ex quattuor contrariis possit locari naturaliter supra concavam superficiem orbis lunae, neque aliquod ingenerabile possit locari naturaliter sub concava superficie orbis lunae. Et tunc potest argui ulterius ex ultimo consequente sic: 'aliquod est corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis quod non habet locum naturalem sub concava superficie orbis lunae nec supra, igitur aliquod est corpus etc. quod non habet aliquem locum naturalem.' Et sic a primo ad ultimum sequatur licet non immediate: 'aliquod est corpus aequaliter etc., igitur aliquod est corpus etc. non habens locum aliquem naturalem,' intelligendo tamen continue per 'corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis' 'corpus uniforme compositum uniformiter et aequaliter ex quattuor contrariis.' Sic enim intelligendo per 'corpus compositum aequaliter ex quattuor contrariis,' videlicet 'corpus uniforme per totum' est impossibile aliquod esse corpus per se aequaliter compositum ex quattuor contrariis. Et sic patet intellectus Commentatoris ubi prius. Non enim debet argumentum Commentatoris ubi prius intelligi de corpore composito aequaliter ex duobus contrariis, sive ipsum fuerit difforme sive uniforme, quia satis est possibile aliquod corpus esse uniforme et aequaliter compositum ex duobus contrariis, secundum quod satis patuit in octavo principali quaestionis secundae. Non tamen est possibile aliquod esse corpus uniforme et compositum aequaliter ex quattuor contrariis, eo quod nullus poterit esse modus per quem corpus huiusmodi poterit generari.

Ad aliud argumentum concedo quod A habet sive est natum habere duos motus naturales contrarios, scilicet motum a B ad D, et motum a D ad B econtra. Nec est hoc inconveniens dum tamen illi motus proveniant a diversis formis in corpore composito, et hoc secundum diversas applicationes, secundum quod est in proposito prout superius est ostensum. Unde ista auctoritas II *Coeli et mundi* commento 17, videlicet quod "nihil habet duos motus naturales" sic est intelligenda: id est nihil, quod est corpus simplex, habet per se et essentialiter duos motus naturales distinctos in specie specialissima et convenientes in genere propinquo.

Per hoc etiam patet solutio ad argumentum sequens et ad auctoritatem Commentatoris IX *Metaphysicae* commento 10, quae est quod "potentia motiva agit alterum contrariorum." Ista enim auctoritas sic est intelligenda: id est quod potentia non cognoscens, quae est simplex et non composita, est activa primo et per se tantum unius contrariorum. Sed sic non est in proposito, potentia enim motiva ipsius A quae est forma ipsius A est composita ex duabus formis contrariis, ex quibus et ex forma composita ab eisdem est A mobile in diversis vicibus et secundum diversas applicationes

19–20 Cf. *sup.*, q. 2, p. 200.13–28.

contrariis motibus. Pro solutione proximi argumenti sequentis dico quod A iam est aliter mobile quam A foret mobile, si A foret unum uniforme compositum aequaliter ex terra et igne. Cuius ratio est, quia si A foret uniforme etc., tunc qualicumque applicatione poneretur una pars A citra centrum terrae [...]

3 foret] uniforme unum uniforme etc. compositum aequaliter ex terra et igne *add. sed del.* S **5** terrae] *Ms. interruptus* S expleto eo quod potui reperire de quaestione ista quae debet esse tertia secundum rectum ordinem, licet sit secunda secundum istum. Incipit quaestio quae esse debet prima secundum rectum ordinem, licet sit tertia secundum istum, et est valde pulchra *expl.* S | non plus habeo de hac quaestione. Amen, amen *adn. in mg.* S

Quaestio 5
Utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno

Quaeritur utrum aliquod corpus simplex possit moveri aeque velociter in vacuo et in pleno.

[Argumenta principalia]

[I] Et probo quod sic, quia in vacuo est possibile quod aliquod corpus sit in loco ignis et sine medio, cum resistentia intrinseca, erit in loco terrae et ita velociter potest moveri in aliquo medio sicut in vacuo cum resistentia intrinseca; ergo in aliquo medio est possibile quod aliquod corpus sit nunc in loco ignis et sine medio in loco terrae, et non velocius potest moveri in vacuo; ergo ita velociter potest moveri in vacuo sicut in pleno. Primum antecedens probo, quia imaginetur vacuum inter locum ignis et centrum terrae, et occupet ignis suam sphaeram sicut nunc. Pono tunc quod A sit una terra pura, et ponitur in inferiori parte sphaerae ignis, ita quod nullus ignis sit sub A. Tunc sic: A terra ex se non habet resistentiam et non potest moveri sine resistentia—ut apparet per Commentatorem IV *Physicorum* commento 71—, ergo A non inciperet moveri quousque non inciperet habere resistentiam, et cum habuerit resistentiam intrinsecam, movebitur; et cum hoc instans A terra incipit habere resistentiam ab igne agente in ipsam, cum ignis sit contrarius illi terrae; ergo A terra incipit moveri cum resistentia intrinseca et tum A sine medio erit in loco terrae. Probo, quia si non, ergo aliquod tempus erit antequam A erit in loco terrae. Sit ergo, gratia exempli, quod hora, tunc capiantur partes proportionales illius horae secundum unam progressionem incipiendo a parte remotiori illius horae progrediendo versus hoc instans, in quod prima medietas horae dicatur prima pars proportionalis horae, et secunda medietas primae medietatis horae dicatur secunda pars proportionalis horae, et sic deinceps. Tunc arguo sic: in prima parte proportionali horae A pertransibit aliquod spatium per suam resistentiam intrinsecam, et in secunda parte

Fundamentum editionis: Ms. (V) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, lat. VI. 72 [2810].

5 Quaeritur] tertia questio *adn. in mg.* V **8** Et] primum argumentum *adn. in mg.* V

18–19 Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159va(I).

proportionali A habebit resistentiam in duplo minorem vel plus quam in duplo minorem, ergo in secunda parte proportionali in duplo velocius movebitur quam in prima, et per consequens aequale spatium pertransiet; et eadem ratione tantum spatium pertransiet in tertia sicut in secunda, et sic deinceps, et hoc circumscripta quacumque resistentia extrinseca; ergo A in tota hora, si moveretur cum resistentia intrinseca quam habebit, pertransibit spatium infinitum; et per consequens hora non erit antequam pertransibit spatium finitum, quod est inter locum ignis et locum terrae, quod est probandum.

Huic arguo: dicitur primo quod non procedit nisi circumscripta resistentia extrinseca. Et hoc est impossibile circumscribere, quia si A descen|dat, insequitur necessario agens; sed agens, scilicet ignis, resistit ipsi 101rb
A in suo motu. Tunc ponitur, quod tantum unum minimum sensibile istius A alteretur et maneat totum residuum simplex, terra non alterata.

Contra hoc arguitur sic: A, cum minima resistentia sua intrinseca quam habebit, habebit inclinationem infinitam ut descendat; ergo per se possibile est, vel saltem imaginabile, quod sit aliquod violentans ignem agentem in A terram ut continue descendat ita velociter sicut nititur A descendere cum resistentia intrinseca. Et si hoc, fiat argumentum modo quo prius.

Item, arguitur sic: ignis agens habet inclinationem ad quietem in loco suo in quo est, et terra habet inclinationem ut sit in loco terrae, ergo terra separabitur ab igne; et per consequens ignis non insequitur terram. Nec videtur ratio quare non debet terra separari ab igne nisi foret propter illud antiquum scriptum de duobus planis tangentibus se, per quod probatur quod unum planum non potest elevari ab alio nisi ibi generetur vacuum. Et sic forte dicitur hic, quod terra et ignis applicantur secundum partem divisibilem, et ideo non possunt separari nisi generetur vacuum. Sed istud non obstat, ut patebit postea in ista conclusione ubi magis diffuse tractabitur ista materia.

Item, argumentum primum non solvitur, quod probo, quia imaginetur quod loca terrae et aquae sint vacua, et sit A terra sphaerica sicut prius,

---

10 Huic] responsio *adn. in mg.* V **13** quod] in *add. sed del.* V **15** Contra] contra responsionem *adn. in mg.* V **17** agentem *scr.*] agentis V

23–24 Cf. Lucr., *De rer. nat.*, lib. I, p. 13:384–387: "Postremo duo de concursu corpora lata si cita dissiliant, nempe aer omne necessest, inter corpora quod fiat, possidat inane: is porro quamvis circum celerantibus auris confluat, haud poterit tamen uno tempore totum compleri spatium; nam primum quemque necessest occupet ille locum, deinde omnia possideantur. Quod si forte aliquis, cum corpore dissiluere, tum putat id fieri quia se condenseat aer, errat; nam vacuum tum fit quod non fuit ante, et repletur item vacuum quod constitit ante, nec tali ratione potest denserier aer, nec, si iam posset, sine inani posset, opinor, ipse in se trahere et partis conducere in unum." **28–29** Cf. p. 451.12–27.

et sit circumferentia A terrae immediata illi situi ubi nunc est centrum terrae. Tunc ponitur digitus Iohannis immediate supra terram et nitatur deprimere A terram, sic tamen quod digitus movetur continue aeque velociter vel continue tardius et tardius. Tunc A quae est terra mota, ut suppono, sine medio habebit aliquam partem eius moventem a centro terrae seu ascendetur motu asensus, ergo ista pars ascendens resistit toti terrae descendenti. Tunc sic: nullum tempus erit antequam centrum A terrae erit centrum mundi, ergo sine medio centrum A terrae erit centrum mundi. Antecedens patet, quia si aliquod tempus erit ante etc., sit ergo, gratia exempli, quod hora erit antequam centrum terrae A erit centrum mundi. Tunc capiantur partes proportionales istius horae, sicut in prima forma ponitur, et arguitur in primo argumento de [verbis ad] verba; sed quod hic accipitur ex partibus quantitativis illius A sicut in principio accipiebatur a resistentia ab intrinseco.

Item, primum argumentum potest fieri de aqua et igne, quae sunt elementa contraria in utrisque qualitatibus. Et imaginetur vacuum inter centrum et concavum orbis lunae, et generetur ex eis ignis per actionem istorum duorum adinvicem sine iuvamento tertii, quod est possibile secundum quosdam et etiam secundum Aristotelem II *De generatione*, et arguitur sicut in primo argumento.

101va Item, sit A terra, gratia exempli, applicanda | alicui igni per indivisibilem et per punctum, et sit ignis tantae virtutis quod non possit trahi ab A terra versus deorsum. Tunc ignis agit in A terram, cum sit sibi contrarius et applicatus, et cetera sunt paria, et applicatio per punctum non impedit A descendere; ergo A descendet et ignis non sequitur, per quod excluditur haec responsio.

Sed forte dicitur quod ignis non agit in A terram, quia requiritur applicatio divisibilis unius ad alterum.

Contra hoc arguitur per perspectivos, qui dicunt ignem generari in cono piramidis per refractionem vel reflectionem, et conus est punctus, ergo etc.

Item, A in prima parte proportionali horae—comparando partes proportionales ut prius—habebit aliquam inclinationem ut separetur ab igne,

---

6 ascendetur *scr.*] ascendentur V **6** asensus *scr.*] asensu V **24** applicatus] applicata V

---

19 Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 1, (329a33–329b3), A. L., p. 54:1–5: "... secundo autem contrarietates, dico autem verbi gratia caliditas et frigiditas, tertio autem iam ignis et aqua et talia. Hec quidem enim transmutant ad invicem, et non ut Empedocleus et alii dicunt (semper enim esset alteratio), contrarietates autem non transmutant." **29** Cf. e.g., Rog. Bac., *De mul. spec.*, pars II, cap. 7, p. 152:106–110: "Nam speculo concavo ad solem posito ignis accenditur, ut dicit ultima propositio *De speculis*, scilicet in puncto axis ad quem reflectuntur omnes radii circumferentie unius circuli. Unde si stupa vel aliud combustibile apponatur sole fortiter radiante potest comburi in puncto illo."

et in infinitum maiorem inclinationem habebit ad descendendum ante primam partem proportionalem horae quam habebit in prima parte proportionali horae, ergo ante primam partem proportionalem in infinitum habebit maiorem potentiam ut separetur ab igne quam habebit in prima parte proportionali; ergo ante primam partem proportionalem separabitur A terra ab igne. Et per idem argumentum [arguitur] quod ante quamlibet partem proportionalem A separabitur ab igne, et per consequens non sequitur: "A terra," etc.

[II] Secundo ad principale: posito vacuo corpus simplex potest moveri in eo successive; et quacumque velocitate successive [moveri] ponatur, tanta velocitate potest idem corpus simplex moveri in pleno per subtiliationem medii, quae in infinitum procedit, ut apparet a Commentatore commento 72 super IV *Physicorum*; ergo aeque velociter potest corpus simplex moveri in vacuo et in pleno. Minor patet, quia talis est proportio motus ad motum eiusdem corporis, qualis est proportio subtilitatis ad subtilitatem, ut apparet commento 71 IV *Physicorum*. Et maiorem probo, quia posito vacuo simplex non quiescit in eo nec movebitur subito, ergo in vacuo simplex moveretur successive. Maiorem probo, quia si corpus simplex quiesceret in vacuo, ergo in aliquo motu potentia motiva foret in infinitum maior quam sua potentia resistitiva. Et consequentiam probo, quia sit A una modica terra et ponitur in vacuo. Tunc per positionem istam A terra non movebitur ex se ipsa in vacuo, sed—si movetur—movebitur ab alio. Posito tunc quod homo per digitum nitatur deprimere A terram in vacuo, et descendat A terra in vacuo; tunc sicut homo per digitum movet A terram, ergo A terra resistit motori. Tunc arguitur sic: potentia motiva in infinitum plus excedit A terram quam excedet unum modicum ignem quem posset movere versus deorsum, ergo potentia movens A terram in infinitum excedit resistentiam A terrae. Antecedens probo, quia sit B unus modicus ignis quem | homo per manum posset deprimere. Tunc 101vb arguo sic: potentia movens A in duplo plus excedit resistentiam medietatis B ignis quam excedit resistentiam totius B ignis, et medietas B ignis plus resistit potentiae moventi A quam resistit A eidem potentiae; ergo totum B ignis plus quam in duplo resistit potentiae moventi A quam A resistit eidem potentiae, quia medietas B ignis habet inclinationem ad motum versus superius, et A terra nullam inclinationem habet versus sursum; ergo medietas B ignis plus resistit potentiae moventi ipsum A quam ipsum A

9 Secundo] secundum argumentum principale *adn. in mg.* V **28** infinitum *scr.*] infinitam V **34** medietas *scr.*] medietatem V

12–13 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163ra(A–B). **16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159rb(F)–159va(G).

resistat eidem. Et per idem argumentum arguitur cum potentia movens A in triplo est maioris virtutis in movendo A quam eadem potentia foret ad movendum B, et sic in infinitum, ex quo sequitur conclusio.

Item, sicut prius argutum est: si A moveretur ab aliquo pellente ipsum versus deorsum, ergo A resistit seipsum pellenti, et quantumcumque foret terra maior, tanto melius vel saltem ita faciliter posset digitus deprimere istam; ergo quanto maioratur resistentia, tanto maior velocitatur motus, saltem si non intendatur motus propter maiorem resistentiam, non remittitur propter augmentationem resistentiae. Et antecedens probo, videlicet quod si maioretur terra non tardius pelleret ipsam digitus, quia terra maior maiorem inclinationem habet versus deorsum quam A terra minor, sicut apparet in motu eiusdem in medio; ergo non plus impeditur digitus a terra maiori in descendendo quam a terra minori.

Item, si terra simplex quiesceret in vacuo, sit ergo A terra pura et ponitur in vacuo, et descendat ab aliquo mixto supraposito sibi ut digito. Tunc sic: A terra vel habet resistentiam vel non. Si non habet resistentiam et movetur successive in vacuo, ergo eadem ratione sine mixto supraposito posset moveri localiter. Consequentia patet, quia nulla alia causa est quare simplex non movetur in vacuo ex se nisi quia non haberet resistentiam per quam causaretur successio in motu. Sed istud non obstat—ut dictum est—, ergo simplex potest moveri successive in vacuo sine aliquo extrinseco iuvante. Si dicatur quod A terra habet resistentiam a mixto supraposito, quia mixtum suprapositum impellit ipsam —contra: si mixtum suprapositum pellet ipsam, et in omni motu pulsus motus pellentis sit velocior motu pulsi, ut patet IV *Physicorum*, igitur inclinatio pellentis est maior versus deorsum quam sit inclinatio A terrae quae pellitur; et si hoc, ergo mixtum suprapositum ipsi A non resistit, quia tardius inclinat descendere quam A;
102ra nec etiam resistit sibi propter inclinationem ad quietem in isto | loco in quo est mixtum, nec propter inclinationem ad aliquem locum super terram quam sit ille locus quem habet, et non pluribus modis est possibile aliquid alteri resistere; ergo mixtum suprapositum non resistit A terrae.

Item, si mixtum suprapositum resistit A terrae, hoc non esset nisi quia pelleret ipsam; ergo eadem ratione si simplex moveretur in medio et pelleretur ab aliquo alio supraposito, sequitur quod pellens illum resisteret pulso, et cum pulsu velocius moveretur per pellens in medio quam

---

4 Item] secundum argumentum *adn. in mg.* V **14** Item] tertium argumentum *adn. in mg.* V **23** ipsam *scr.*] ipsum V **25** *Physicorum*] *adn. in mg.* V **33** ipsam *scr.*] ipsum V

---

25 Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215a16–17), A. L., p. 160:12–14: "... aut ex eo quod pellit pulsus aer velociorem motum illius quod pellitur motu."; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 68, f. 156vb(M).

si non pelleretur, et pellens resistit pulso; ergo aliquod velocius moveretur cum resistentia maiori quam minori, quod videtur esse contra regulas Aristotelis VII *Physicorum* in fine, et IV *Physicorum*, et I, et II, et IV *De coelo*.

Item, si illud mixtum resisteret pulso ab eo, ergo maius mixtum magis resisteret; ergo cum mixto maiori tardius moveretur quam cum minori, quod est falsum. Nec potest rationabiliter dici, quod simplici quiescenti in vacuo nullus posset facere quod simplex non quiesceret vel moveretur.

Item, homo non posset portare in manu sua unam modicam terram tantae quantitatis in vacuo quantum est pisa.

Item, si corpus simplex haberet resistentiam a mixto supraposito in vacuo propter pellens, cum tantum posset unum simplex deprimere aliquod simplex sub eo sicut mixtum potest deprimere simplex, sequitur quod duo simplicia in vacuo, quorum unum supraponitur reliquo, moverentur successive; et eadem ratione unum per se posset moveri in vacuo per se.

Aliter arguitur sic: si simplex non moveretur in vacuo sed quiesceret, vel ergo quiesceret naturaliter vel violenter. Non naturaliter, quia iam est extra suum locum naturalem, vel saltem non est in isto situ ubi naturaliter foret suus locus, et per consequens non naturaliter quiescit. Nec quiesceret violenter, quia nec a seipso nec ab alio. Non ab alio, quia nihil est ibi praeter vacuum et vacuum nihil est, ergo nihil aliud ab ipsomet ipsum violentat; nec ipsum violentat se; ergo etc.

Item, persuadetur sic: A est corpus simplex extra suum locum naturalem, et A minimo impeditur, et terminus ad quem est in actu—ut suppono—, ergo movetur.

Item, posito simplici in pleno et medio subtiliato in duplo aufertur medietas resistentiae illius simplicis et nihil de impedimento motus, ergo eadem ratione ablato toto residuo medio, quae praecise est aequalis resistentia cum resistentia corrupta, sequitur quod adhuc nihil aufertur de impedimento motus. Et cum in principio fuerit motus posito medio, sequitur quod erit motus ablato medio et posito vacuo.

Item, si simplex quiesceret in vacuo, sequitur conclusio principalis quae arguitur in primo argumento.

Item, Aristoteles | et Commentator IV *Physicorum* commento 71 probant quod posito vacuo, simplex movetur in eo in non tempore, quod non esset verum si quiesceret in vacuo. 102rb

---

4 coelo] VII Physicorum et IV Physicorum et I et II et IV De caelo *adn. in mg.* V **17** Aliter] quartum argumentum *adn. in mg.* V **35** 71] IV Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V

---

35 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161va(G).

Item, commento 72 probant quod posito vacuo corpus simplex moveretur aeque velociter in vacuo et in pleno, quod non foret verum si simplex quiesceret in vacuo.

Item, sit A ignis et B terra, et imaginetur vacuum inter concavum orbis lunae et centrum terrae, et ponatur A et B in loco ubi nunc est aer, et ponatur A supra B immediate. Tunc arguo sic: A et B sunt duo contraria immediata et quiescunt per positionem istam, et cetera sunt paria, et A non prius eget in B vel econtra cum nunc primo sint immediata—ut suppono—, ergo A incipit agere in B vel B in A. Sit ergo, gratia exempli, quod A incipiat agere in B. Tunc sic: A incipit agere in B, ergo B incipit habere resistentiam ab A; et ultra: ergo B incipit descendere et tamen A non sequitur—ut probatum est in primo argumento—, ergo semper post hoc B distabat ab A per vacuum; ergo numquam post agit A in B, et nunc non agit A in B, ergo nunc non incipit agere A in B, quod est oppositum antecedentis. Nec videtur quod istud argumentum potest solvi, et hoc si simplex quiesceret in vacuo, nisi ponendo quod A sequitur B—et hoc est prius improbatum et post modum improbabitur—, vel ponendo primum transmutatum et primum instans in quo transmutatur primum transmutatum, quod improbabitur in alia quaestione.

[Argumenta pro opinione quod corpus simplex non movebitur subito in vacuo]

Restat ergo probare quod corpus simplex non movebitur subito in vacuo. Et hoc probo sic, quia si simplex moveretur in vacuo: [1] vel ergo [sic] quod in eodem instanti foret in termino a quo et termino ad quem, et hoc est impossibile, sicut notum est; [2] vel sic movebitur quod nunc est in loco ignis et sine medio erit in loco terrae; [3] vel sic quod nunc est in loco terrae et sine medio ante hoc fuit in loco ignis.

[Ad 2]

[Argumenta contra]

Sed secundum est falsum, probo: quia sit A una terra pura—ut prius positum est—et sit vacuum inter concavum orbis lunae et centrum terrae.

14 A] *sup. lin.* V **30** secundum] primum V **30** A] *sup. lin.* V

1 Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215b21–22), p. 162:6–8: "Similiter autem vacuum ad plenum nichil possibile est habere rationem, ergo neque motum, sed si per subtilissimum in tanto talique fertur, per vacuum omnem exsuperat rationem."; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163va(H). **12** Cf. p. 427.10–19. **19** Cf. *inf.*, q. 7, pp. 537.34–538.5.

Tunc per secundum est possibile, quod sit nunc in loco ignis et quod sine tempore medio erit in loco terrae. Sed hoc est falsum, quia A nunc non movetur, quia est in eodem situ in quo praefuit, ut pono; nec A post hoc movebitur, quia continue post hoc quiescit in loco suo naturali, cum continue post hoc centrum eius erit centrum mundi; ergo nunc non movetur nec post hoc movebitur, et per consequens non movebitur subito.

Item, imaginetur iterum quod loca ignis et aeris sunt | vacua et non 102va
loca terrae et aquae, et ponatur A terra in loco ignis ut prius. Tunc per positionem istam A nunc est in loco ignis et sine medio erit in loco aquae, ergo A incipit moveri successive in aquam. Et tunc arguo sic: A incipit moveri subito, quia incipit pertransire vacuum ubi debetur esse locus aeris, et A incipit moveri successive, ergo simul movebitur subito et successive, quod est impossibile.

Item, si sit possibile quod A terra sit nunc in loco ignis et sine medio in loco terrae, ponitur ergo quod ita sit, et sit vacuum inter centrum et concavum. Tunc sic: A nunc est in loco ignis et sine medio erit in loco terrae, ergo numquam erit in situ ubi deberet esse locus aquae. Consequentiam probo, quia si erit in situ ubi deberet esse locus aquae, vel ergo in eodem instanti erit in isto situ terrae, et hoc est impossibile; vel in alio instanti, et tunc cum prius non erit in loco terrae quam in loco ubi deberet esse aqua, ergo prius erit in loco ubi deberet esse aqua quam in loco terrae; et cum immediate post hoc A erit in loco terrae, sequitur quod A erit in loco terrae, sequitur quod A erit prius quam immediate post hoc in loco aquae, quod est impossibile. Ex quo sequitur: sequitur: si A sit nunc in loco ignis et sine medio erit in loco terrae, quod numquam erit in loco aquae. Et tunc arguo sic: A numquam erit in loco aquae, ergo, si locus aquae foret impletus, aqua et loca residua forent vacua, sequitur quod aqua nihil impediret motum A terrae; et tunc sequitur quod loco aquae existenti pleno et locis residuis vacuis esset possibile quod A terra sit nunc in loco ignis et sine medio post hoc in loco terrae. Sed hoc est falsum nisi esset possibile terram penetrare aquam sine aliqua destructione aquae, quod est impossibile.

Iterum sic: et pono quod locus aquae sit impletus aqua, sed quod in aqua sit unum foramen vacuum tantae quantitatis vel maioris quantae est A terra, ita quod linea imaginata et deducta a puncto medio A terrae usque ad centrum terrae transeat per medium foraminis vacuum in aquam. Tunc per istam positionem esset possibile, quod A sit nunc in loco ignis et sine medio in centro terrae. Sed hoc non posset, si foramen aquae esset impletus aqua, ergo nunc transit A per foramen illud. Et arguitur sicut prius quod simul erit A in foramine aquae et in loco terrae, quod est impossibile,

---

1 secundum *scr.*] primum V **4** cum] *sup. lin. corr. ex* non V **23** aquae *scr.*] A V **24** sequitur] quod *add.* V **27** loca] et *add.* V **28** motum *scr.*] medium V

[quia] sic non sit tantae quantitatis, quanta possit implere totum foramen, quod suppono.

Item, impossibile est quod per motum successivum pedalis quantitas
102vb spatii | sit pertransita subito. Sed loco aquae impleto et residuis locis vacuis, et A posito in loco ignis, sequitur quod A continue post hoc movebitur successive quousque locus aquae sit pertransitus, ergo antequam locus aquae erit pertransitus, non pertransiet A pedalem quantitatem vacui vel plus quam pedalem quantitatem quae imaginatur inter locum ignis et locum aquae.

Item, si corpus simplex movetur subito in vacuo, Commentator non probaret IV *Physicorum* commento 72 quod corpus simplex per subtiliationem medii posset moveri aeque velociter in vacuo et in pleno, quia per subtiliationem medii numquam contingeret devenire ad motum subitum in medio, quod tamen oportet per positionem istam.

[Ad 3]

[Argumenta contra]

Et si dicatur, quod "corpus simplex sic movetur in vacuo, quod possibile est A terram nunc esse in loco terrae et sine medio ante hoc fuit in loco ignis" contra istud potest argui per formas praedictas.

Item, ista positio—ut videtur—supponit quod possibile est accipere primum instans in quo A erit in loco terrae. Pono tunc, quod A nunc sit in loco ignis et sit hoc instans B, et sit primum instans in quo erit in loco terrae C. Tunc B et C vel sunt immediata vel mediata. Non immediata—ut notum est—ut probabitur in alia quaestione. Si mediata sint B et C, et per quodlibet instans inter B et C fuit A extra situm in quo nunc est, ergo per totum tempus medium inter B et C movebatur A; et per consequens non subito movebatur A. Et probo quod in quolibet instanti post B erit A extra locum in quo nunc est, quia in B fuit haec consequentia bona: 'A est corpus simplex et potest moveri subito in vacuo et non impeditur, et A non movetur, ergo A incipit moveri.' Et antecedens istius consequentiae fuit verum per B instans, ergo consequens.

Ex quibus patet, quod corpus simplex non potest quiescere in vacuo nec etiam moveri subito in vacuo; et per consequens posito vacuo, sequitur quod corpus simplex movebitur successive, quod fuit probandum.

---

11 72] IV Physicorum commento 72 *adn. in mg.* V

---

11 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163va(G): "... motus eius mediante vacuo et corpore subtiliori est aequalis, quia est in eodem tempore, quod est inconveniens. Motus enim in vacuo debet esse velocior." **24** Cf. *inf.*, q. 6, p. 538.6–16.

Item, forte conceditur conclusio contra quam arguitur. Et respondendo aliter dicitur quod posito vacuo sequitur utrumque: et quod simplex movebitur subito et successive. Contra hoc arguitur: antecedens est imaginabile, et consequens non est imaginabile, ergo consequentia non valet.

[III] Tertio ad principale: corpus mixtum ex aqua et terra potest aeque velociter moveri in vacuo et in pleno. Quod probo, quia imaginatur vacuum inter concavum lunae et centrum terrae, et ponitur illud mixtum ubi nunc est locus aquae, et sit terra per praedictum in isto mixto. Tunc aqua in isto mixto resistit terrae, cum sit in suo loco naturali. Capio tunc aliquod medium aereum vel aliud, non est cura, cuius resistentia est tanta vel minor quam resistentia aquae. Tunc ponitur illud mixtum in isto medio, et sit medium in quo nunc est locus aeris. Tunc arguo sic: istud mixtum in praedicto medio non habet aliquam resistentiam intrinsecam qua sibi resistit in isto medio, quia aqua in loco aeris | non resistet terrae, cum utrumque 103ra inclinet ad inferius, et medium illud est tantae resistentiae vel minoris quantae foret aqua in loco aquae; ergo illud mixtum movetur aeque velociter in medio sicut moveretur in vacuo et inquantum poneretur in loco ubi nunc est locus eius aquae, ex quo sequitur conclusio probanda.

[IV] Quarto ad principale: aliquod corpus simplex movebitur in medio infinita velocitate per alicuius temporis quamlibet partem, et non velocius potest moveri in vacuo, ergo quaestio est vera. Antecedens probo, quia sit A corpus simplex et moveatur in medio aereo descendendo naturaliter. Tunc quaelibet terra simplex est in infinitum maioris virtutis ad intendendum motum ipsius A in medio quam A et medium erit ad resistendum illi terrae simplici; ergo si illud simplex supraponitur ipsi A, sequitur quod intendet motum suum usque ad velocitatem infinitam. Consequentia patet, quia si illud simplex foret solum infinita proportione et non infinita maiore, illud simplex intenderet motum A usque ad aliquem gradum velocitatis, et nunc est in infinitum maioris virtutis, ergo tunc foret ad intendendum motum ipsius A; ergo illud simplex potest intendere motum ipsius A in medio usque ad gradum velocitatis infinitae. Et probo primum antecedens, quia sit B aliqua terra simplex et supposita ipsi A. Tunc sic: B est in duplo maioris virtutis ad intendendum motum A in aliquo medio quam est medietas ipsius B ad intendendum motum A in isto medio; et medietas B est maioris virtutis ad intendendum motum A in medio quam A et medium sint ad resistendum medietati B, ergo totum B est plus quam in duplo maioris virtutis ad intendendum motum A in medio quam A et

---

3 Contra] nota *adn. in mg.* V **5** Tertio] tertium argumentum principale *adn. in mg.* V **19** Quarto] quartum argumentum principale *adn. in mg.* V **24** A...erit *scr.*] et A erit medium V **25** supraponitur *scr.*] supponitur V **32** supposita *scr.*] suppono V **35** medietas *scr.*] medietatem V

medium sint ad resistendum medietati B; ergo totum B est plusquam in duplo maioris virtutis ad intendendum motum A in medio quam A et medium sint potentiae resistitivae respectu B. Maior nota est. Et minor probatur, quia addita medietate B ad A, ista medietas B intendet motum ipsius A, cum aggregato ex A et B sint gradus [maioris virtutis] quam A per se, ergo medietas B est maioris virtutis ad intendendum motum A in isto medio quam A et medium sint ad resistendum ipsi B, quia A est in triplo maioris virtutis quam sua tertia pars, et in quadruplo maioris virtutis quam sua quarta, et sic in infinitum. Et cum quaelibet pars B sit maioris virtutis ad intendendum motum A in isto medio quam A et medium sint potentiae ad resistendum illi parti, ergo totum B est in infinitum maioris virtutis ad intendendum motum A in isto medio quam A et medium sint potentiae ad resistendum ipsi B, quod fuit probandum.

[V] Quinto ad principale: corpus mixtum potest moveri in pleno aliqua velocitate; et nulla velocitate maiori in vacuo, ut probabo; ergo quaestio
103rb est vera. Minorem probo, quia capio aliquod | mixtum grave quod sit A, et pono quod eius levitas vel resistentia intrinseca deperdatur in una hora uniformiter, et ponitur in medio aereo et moveatur in isto. Tunc in prima parte proportionali illius horae plus erit pertransitum ab A in medio quam si nulla fuisset levitas deperdita in ista hora, sit ergo quod pedalis quantitas plus pertranseatur ab A quam pertransiretur si nulla fuisset levitas corrupta. Tunc arguo sic: in qualibet parte proportionali illius horae pedalis quantitas acquiretur ab A ultra illud quod acquiretur, si nulla fuisset levitas corrupta; et pertransirentur infinitae pedales quantitates non communicantes, et per consequens in tota hora pertransiretur spatium infinitum et non plus vel non tantum pertransiretur in vacuo; ergo etc. Et quod in qualibet parte proportionali pertransiretur tantum sicut in prima parte proportionali quantum foret pertransitum, si nulla fuisset levitas corrupta, probo, quia in prima parte proportionali horae acquiretur pedalis quantitas propter augmentationem suae gravitatis in A supra suam levitatem [quae] erit in duplo maior quam in prima; ergo tota causa quare A pertransit suam pedalem quantitatem in prima parte proportionali ultra illud quod acquireretur, si levitas non fuisset remissa, est in secunda parte proportionali duplicata, et per consequens tantum acquiretur de excessu in secunda parte proportionali sicut in prima; et eadem ratione tantum in tertia sicut in secunda, et sic in infinitum; et per consequens in tota hora acquiruntur infinitae pedales quantitates per A.

---

8 quadruplo *scr.*] triplo V **14** Quinto] quintum argumentum principale *adn. in mg.* V **24** corrupta] in illa hora acquiretur *add.* V

Sed dicitur ad istud argumentum, quod in secunda parte proportionali non acquiretur tantus excessus sicut in prima, quia licet proportio gravitatis ad levitatem ipsius A sit dupla in secunda parte proportionali ad proportionem gravitatis ad levitatem in prima, tamen proportio gravitatis ad levitatem et medium in secunda parte non est dupla ad proportionem gravitatis ad levitatem et medium in prima parte proportionali, et hoc requiretur ad hoc quod tantum de excessu esset pertransitum in secunda parte proportionali sicut in prima.

Contra hoc arguitur sic: resistentia medii non est infinita, ergo potest deperdi eius resistentia sicut deperditur resistentia intrinseca ipsius A in eodem tempore praecise. Ponitur ergo: itaque deperdatur resistentia medii sicut resistentia intrinseca ipsius, et sequitur quod proportio gravitatis ad levitatem et medium erit in secunda parte proportionali dupla ad proportionem gravitatis ad levitatem et medium in prima parte proportionali, et fiet argumentum primum et sequitur conclusio prima.

Item, arguitur sic: si resistentia intrinseca ipsius A, quae deperdetur, in prima parte proportionali foret deperdita et non ulterius deperderetur resistentia ipsius A, tunc in secunda medietate horae tantus excessus acquireretur per A sicut in | prima acquireretur, et nunc citius acquire- 103va
tur tantus excessus quam tunc acquireretur; ergo ante finem horae acquireretur tantus excessus etc., sic ergo quod in quarta vel decima partibus propinquissimis primae parti proportionali horae acquireretur tantus excessus sicut in prima. Et cum ille quattuor partes proportionales se habeant in eadem proportione ad alias proportionales partes finitas citra finem sicut prima pars proportionalis se habet ad alias quattuor, sequitur quod in aliquibus partibus proportionabilibus infinitis citra finem, aliis ab illis quattuor, pertransiretur tantum de excessu sicut in illis decem; et per consequens excessus triplus ad primum acquireretur citra finem, et eadem ratione quadruplus excessus, et sic in infinitum.

[VI] Sexto ad principale: aliquod corpus mixtum potest moveri aeque velociter et velocius in vacuo quam in pleno, ergo quaestio vera. Antecedens probo, quia suppono quod aer moveretur deorsum aliqua velocitate. Tunc aliquod corpus mixtum posset moveri in vacuo, si esset, tanta velocitate quanta descendet aer. Quod patet, quia aliquod corpus mixtum per minorationem suae resistentiae potest moveri aliqua velocitate, et dupla ad illam, et sic in infinitum, et hoc si velocitas motus eiusdem corporis sequitur maioritatem et minoritatem resistentiae vel proportionem resistentiae ad resistentiam; et per consequens aliquod mixtum potest moveri in

---

24–25 sicut *scr.*] sic V **30** Sexto] sextum argumentum principale *adn. in mg.* V **37** maioritatem...minoritatem *scr.*] maioritas et minoritas V

vacuo ita velociter sicut aer descendit. Pono ergo, quod A sit aliquod grave quod ita velociter descenderet in vacuo sicut aer descendit, et ponitur in medio aereo. Tunc A mixtum movebitur aeque velociter in vacuo et in pleno. Quod probo sic, quia A mixtum aequalem resistentiam habebit in pleno et in vacuo, cum in pleno aer non sibi resistat, sed aeque velociter descendit cum ipso, ergo A aeque velociter movetur in vacuo et in pleno, quod est probandum.

Et consimiliter quod aliquod mixtum velocius nunc moveretur in pleno quam in vacuo, ut posito quod A sit tale mixtum quod tardius descenderet in vacuo quam aer descendit.

[VII] Septimo ad principale, si quaestio non sit vera, tunc hoc esset, quia corpus motum in vacuo minus haberet de resistentia quam idem motum in pleno; et per consequens corpora mota cum aequa resistentia praecise ceteris paribus moventur aeque velociter, et etiam corpus motum cum minori resistentia ceteris paribus moveretur velocius, sed hoc est falsum. Quod probo, quia capio aliquod magnum corpus mixtum sicut molare, et ponitur in vacuo, tunc iste molaris movebitur aliqua velocitate subita propter eius resistentiam intrinsecam. Tunc per positionem istam esset possibile modicam terram puram tantae quantitatis sicut pisa alterari quousque habuerit resistentiam intrinsecam minorem quam sit resistentia intrinseca illius molaris. Pono tunc | quod A sit illa modica terra sic 103vb alterata et B molaris. Tunc per positionem istam A movetur velocius in vacuo quam B, ergo inclinatio ipsius A versus deorsum est maior quam inclinatio B versus deorsum; ergo magis violenter foret movere A versus sursum quam movere B versus sursum, quod est falsum, quia possibile est quod gravitas per quam excedit B suam levitatem foret maior quam tota gravitas ipsius A, et per consequens difficilius foret elevare B quam A.

Item, arguitur sic: si A velocius moveretur in vacuo quam B, tunc A foret gravius B, et per consequens in aequilibra exstantibus aequalibus, in quorum uno suspendatur A et in reliquo B, A levaret B, quod est manifeste falsum. Et consequentia patet per suppositionem *De ponderibus* quae est ista quod illud quod gravius est, descendet.

Alia etiam possunt argui ad istam quaestionem, quae arguentur in illo articulo de subtiliatione medii, utrum possit procedere in infinitum.

---

6 in] B *add.* V **6** pleno] A *add.* V **11** Septimo] septimum argumentum principale *adn. in mg.* V **17** iste molaris] ista molatio V **28** in] A *add.* V

---

31 Cf. Jor. Nem., *Lib. de rat. pond.*, supp. R1.02, p. 176. **34** Cf. pp. 446.26–452.36.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum arguitur per Aristotelem IV *Physicorum* et per expositionem Commentatoris textu commenti 72, et per Commentatorem eodem commento.

[Determinatio quaestionis]

Ad quaestionem dicitur quod est vera eodem modo quo probant tertium et sextum principalia istius quaestionis de corporibus mixtis. Et quaestio est etiam vera de corporibus simplicibus motis in medio, quod medium movetur aeque velociter sicut illud corpus simplex moveretur per se in vacuo in motu successivo, quod est verum ut probant primum et secundum principalia istius quaestionis. Intellectus tamen Aristotelis est iste, quod nullum corpus mixtum vel simplex et in eodem loco ubi medium resistit motori ceteris paribus potest moveri aeque velociter in vacuo et in pleno.

[De motu successivo corporis simplicis in vacuo]

[1] Et quia haec suppositio supponit quod corpus simplex potest moveri in vacuo motu successivo, ideo contra hoc arguitur primo: si corpus simplex moveretur motu successivo in vacuo, ergo aliquod mixtum posset moveri velocius naturaliter in vacuo quam corpus simplex tantae quantitatis sicut illud mixtum, quod est impossibile, ut notum est. Et consequentiam probo sic: quia imaginetur vacuum, et sit A corpus simplex, et ponitur in loco ignis; tunc per minorationem A movetur successive et deveniet ad centrum terrae in aliquo tempore, posito quod A sit terra pura et descendat quousque cum centrum eius sit centrum mundi, et sit tempus in quo movebitur dies. Tunc sit B una terra pura aequalis A terrae, et sit in centro terrae, tunc aliquod generans posset in die generare ex B ignem in summo. Ponitur ergo quod ex B generetur ignis in summo et in una die. Tunc arguo sic: generans [tantum tribuit de forma] sicut tribuit de loco (ut [patet] per Commentatorem VIII *Physicorum* commento 4, | et IV *De* 104ra

2 Ad] ad oppositum quaestionis *adn. in mg.* V **4** commento] IV Physicorum commento 72 *adn. in mg.* V **6** Ad] responsio *adn. in mg.* V **16** Et] primum argumentum *adn. in mg.* V

2–4 Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215a25–216a21), A. L., pp. 161–66; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, 162va–163va. **11** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215a25–216a12), A. L., pp. 161–63. **29** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, p. 11:19–21. **434.29–435.1** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 22, pp. 692–97; comm. 23, pp. 697–700.

coelo per magnum processum ab eodem Commentatore), ergo cum B in fine diei habebit formam ignis in summo, sequitur quod habebit locum ignis in summo in fine diei; et per consequens in die B movebitur a centro terrae usque ad locum ignis; et non in minori tempore movebitur A a loco ignis ad centrum terrae; ergo aeque velociter movebitur B quod erit mixtum per totum diem in vacuo sicut in vacuo movebitur A quod est simplex, et hoc fuit probandum.

Item, consimiliter arguitur quod corpus mixtum velocius movebitur in vacuo quam corpus simplex eiusdem quantitatis, ut posito quod ex B generetur ignis in summo in minori tempore quam in die.

Ad istud argumentum respondeo sic: quia si ex B generatur ignis in summo in die, non tamen in fine diei erit in loco ignis. Et quando Commentator dicit quod *generans sicut tribuit* etc. dico quod intelligit sic, quod generans sicut tribuit de forma, ita tribuit de potentia per quam potest moveri velocius ad suum locum; et cum habuerit formam in summo, tunc habebit potentiam per quam velocissime potest moveri ad suum locum et hoc a forma intrinseca. Et de ista materia alibi est diffusa melius.

[2] Item, contra istam positionem arguitur sic, quod si corpus simplex movetur successive in vacuo, ergo corpus simplex natum est habere aliquem motum sibi naturalem, quoniam motum esse esset impossibile nisi vacuum esset. Consequentia et falsitas consequentis apparent per Commentatorem super IV *Physicorum* commento 71, ubi contra eandem positionem—ut apparet—arguit Commentator contra Avempace, qui illud idem dicit.

Ad quod respondetur sic, quod Avempace voluit dicere quod quilibet motus simplicis praeter motum in vacuo est motus violentus.

Et contra eum tunc valet argumentum sic arguendo: si solum motus corporis simplicis in vacuo foret naturalis, igitur nullus motus naturalis foret nisi vacuum esset. Et sic valet consequentia, et falsitas consequentis est satis manifesta. Unde si Avempace dixisset quod tam motus simplicis in vacuo quam motus eius in pleno foret naturalis, non valuisset argumentum Commentatoris contra ipsum, cum consimile argumentum posset fieri de simplici moto in medio in duplo rariori quam ignis, sic arguendo: in medio duplo subtiliori quam ignis, si esset, posset simplex moveri aliqua veloci-

---

1 coelo] VIII Physicorum commento 4 et IV De caelo *adn. in mg.* V **8** corpus] simplex *add.* V **11** Ad] responsio *adn. in mg.* V **17** melius] nota in prima quaestione *adn. in mg.* V **18** Item] secundum argumentum *adn. in mg.* V **25** Ad] responsio *adn. in mg.* V **27** eum tunc] *inv.* V

---

17 Cf. *inf.*, q. 8, pp. 560.1–560.28, 563.9–563.19. **22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160ra–rb. **25–26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161vb.

tate, et illam velocitatem non potest iam habere, igitur est aliquis motus naturalis simplicis, quod impossibile esset corpus simplex habere [illam velocitatem] nisi foret aliquod medium in duplo subtilius quam ignis, et hoc non est impossibile; et per consequens impossibile non foret corpus simplex habere aliquem motum in vacuo, si esset, quod impossibile est nunc habere.

[3] Item, arguitur contra eandem positionem sic: si simplex moveretur in vacuo, vel igitur essentialiter vel accidentaliter. Non accidentaliter, cum nullus foret motus magis essentialis quam in vacuo.

Item, forma | gravis tunc movet grave et nihil prius quam grave, igitur 104rb
essentialiter moveret grave, et per consequens grave non moveretur accidentaliter in vacuo ut essentialiter. Probo, quia grave non movet se nisi per accidens, sicut apparet per Commentatorem III *De coelo* commento 26, et IV *De coelo* commento 22, ubi Commentator dicit quod *grave primo movet medium et essentialiter et accidentaliter movet se, sicut nauta in nave primo movet navem et ex consequenti se*; ex quo apparet, quod simplex movet se accidentaliter et non essentialiter.

Ad quod respondetur, quod forma simplicis movet simplex essentialiter. Et probatur quod apparet per Aristotelem et Commentatorem II *Physicorum* commento 3 ubi definitur 'natura quae est forma' sic, ut natura est principium motus et quietis eius in quo est per se primo et non secundum accidens.

Et ad dictum Commentatoris III et IV *De coelo* dico sic, quod in motu gravis in medio medium prius resistit, sic quod in corpore simplici non est aliquid praeter formam, et forma non est pars quae resistit formae in corpore simplici, quia in corpore simplici non est aliquid praeter formam nisi materia et partes quantitativae; et materia non resistit, ut apparet locis praeallegatis, cum sit mera potentia; nec etiam partes quantitativae simplici resistunt in medio aereo sicut in vacuo, et nulla pars simplicis ita veloci-

---

7 Item] Item **13** sicut *scr.*] sed V **14** 22] III De coelo commento 26 et IV De coelo commento 22 *adn. in mg.* V **18** Ad] *adn. in mg.* V **20** 3] I Physicorum commento 3 *adn. in mg.* V **25** quae] quod V

13–14 Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 26, p. 546, 34–36; lib. IV, comm. 22, p. 695:122–25: "... et est dicere quod aliquid movet se accidentaliter, idest quod non movet se nisi propter motionem suam in medium quod defert ipsum, ut gubernator navis movetur cum ipse moveat navem." **19–20** Cf. Arist., *Phys.*, lib. II, cap. 1, (192b21-23), A. L., p. 43:5–7: "... est natura principium alicuius et causa movendi et quiescendi in quo est primum per se et non secundum accidens." Averr., *In Phys.*, lib. II, comm. 3, f. 49rb(D): "Et sic Natura erit principium etc. Et quia dicit si naturalia sunt illa, quae habent principium quo moventur et quiescunt ex se, et per se, non per accidens, et natura est illa, qua moventur et quiescunt, necesse est Natura sit principium, quo movet, et quiescit illud in quo est, per se, et primo non per accidens." Cf. *sup.*, q. 4, p. 397.18–21.

moveatur in aere sicut ipsum moveretur in vacuo, et hoc ubi medium sibi resistit. Tamen corpus simplex in vacuo resistit suae formae moventi ipsum et etiam eius partes quantitativas, ut post modum patebit.

Et per istud idem solveretur dictum Commentatoris IV *Physicorum* commento 71, et VIII *Physicorum* per magnum processum ubi dicit quod elementa non modo per se et nullum eorum possunt dividi in per se movens et per se motum. Et hic intelligitur, quod materia prima non resistit formae (quantum tamen totum compositum potest resistere formae non vult dicere), et ideo elementum non dividitur in per se movens et in per se motum totaliter et distincte a motore sicut animalia, quorum una pars est per se movens et reliqua per se mota, et hoc loquendo de parte qualitativa.

[4] Item, arguitur contra primam positionem sic: Aristoteles secundum expositionem Commentatoris textu commenti 71 et 72, et Commentator in eisdem commentis videtur probare quod vacuum non est, quia tunc corpus simplex moveretur in instanti et non in tempore. Hoc tamen non foret verum, sed simplex haberet moveri successivum in vacuo. In commento 72 probat Commentator, quod simplex haberet aliquem motum successivum in vacuo, quod aliquid moveretur aeque velociter in vacuo et in pleno. Quod tamen non requiritur secundum positionem istam, quia non sequitur: 'medium est in duplo subtilius quam prius, ergo motus foret in duplo velocior.'

104va | Ad quod respondeo quod Aristoteles et Commentator commentis allegatis non probant illud vel intendunt probare, nisi quod non oportet ponere vacuum propter velocitatem et tarditatem in motu, quod tamen voluerunt antiqui dicere. Nec ad alium effectum probarentur conclusiones ibidem.

[5] Item, contra istam positionem arguitur sic: si simplex moveretur successive in vacuo, vel igitur corpus simplex maius et corpus simplex minus moverentur aeque velociter in vacuo vel unum moveretur velocius alio. Non aeque velociter probo, quia corpus maius velocius moveretur in vacuo quam minus. Quod probo, quia sit A terra maior et B terra minor et moveantur in medio. Tunc arguo sic: A velocius movetur quam B, et utraque est simplex, ergo dempto eodem communi, scilicet resistentia

---

2 resistit] nota bene *adn. in mg.* V **2** moventi] item *scr. sed del.* V **5** Physicorum] IV Physicorum commento 71 et VIII Physicorum *adn. in mg.* V **13** Item] quartum argumentum *adn. in mg.* V **23** Ad] responsio *adn. in mg.* V **28** Item] quintum argumentum *adn. in mg.* V **31** velociter *scr.*] velocior V

---

3 Cf. p. 443.25–33. **4–5** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161va(K). **13–14** Cf. p. 435.18–24. **17–18** Cf. p. 429.10–14.

medii, sequitur quod motus qui praefuit velocior erit; et per consequens in vacuo corpus simplex maius velocius movebitur.

Item, arguitur sic: corpus simplex maius non movetur velocius in medio quam simplex minus, nisi quia potentia motiva maioris est aequalis intensive et maior extensive, et ita foret in vacuo; igitur simplex maius movetur velocius in vacuo quam minus.

Ad partem oppositam arguitur sic: corpus simplex maius habet maiorem resistentiam quam corpus minus et hoc in vacuo, igitur corpus maius tardius movetur in vacuo quam corpus minus et hoc in vacuo. Antecedens probatur per Aristotelem II *De coelo* textu commenti 103, et 105, et per partem 102, et per Commentatorem eisdem commentis, ubi dicunt quod in omni motu terrae pars maior pellit minorem, quia pars pulsa resistit pellenti; igitur in simplici moto una pars resistit alteri. Et cum in corpore simplici maiori sit pars maior et etiam sint partes plures quam in minori simplici, sequitur quod corpus simplex maius tardius movetur quam minus.

Ad quod respondeo et concedo quod maius velocius movetur quam minus.

Et ad argumentum ad contraria concedo antecedens quod "in simplici moto in vacuo pars minor resistit maiori et etiam toti," sicut dicit Aristoteles et Commentator locis praeallegatis. Et negatur consequentia: "igitur corpus simplex tardius movebitur quam sua pars vel corpus simplex minus ea." Et causa est, quia resistentia partis non est impeditiva motui sed magis promotiva. Et quod pars resistat toti probo, quia pars minor inclinationem habet minorem quam maior versus deorsum, ut apparet in motu eius in medio, igitur propter inclinationem eius minoris resistit toti.

[6] Item, si terra movetur in vacuo, ita quod punctus | medius eius de- 104vb
scendat per lineam rectam versus centrum, tunc ibi sunt infinitae partes terrae purae quae nituntur sic descendere ut cuiuslibet earum punctus medius descendat per lineam brevissimam, et nulla illarum iam descendet per motum dictum, igitur quaelibet illarum quodammodo descendit violente; et per consequens quaelibet earum aliquo modo resistit toti, quod est probandum.

---

2 simplex *scr.*] simpliciter V **4** est] essentialis *add. sed del.* V **11** 102] I De coelo commento 103 et 105 *adn. in mg.* V **13** una *scr.*] nam V **17** Ad] responsio *adn. in mg.* V **23** motui *scr.*] motus V **27** Item] sextum argumentum *adn. in mg.* V

10–11 Cf. Arist., *De coelo*, lib. II, cap. 14, (297a), A. L., p. 157:22–31; Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 103, p. 463:50–51; comm. 105, pp. 469–470:44–48; comm. 102, pp. 460–61:59–64; comm. 107, p. 472:44–50. **27–30** Cf. Jor. de Nem., *Elem. sup. Dem. pond.*, supp. E.03, p. 128: "Gravius esse in descendendo, quando eiusdem motus ad medium rectior est." Gross., *De cal. sol.*, p. 79; Rog. Bac., *Op. maius*, pars IV, dis. IV, cap. XIV, pp. 165–167.

Item, si tota terra foret extra suum locum naturalem, tunc moveretur ad locum suum nisi impediretur quousque centrum eius fuerit centrum mundi. Et aliquando aliqua pars terrae descenderet et aliqua non descenderet, sequitur quod pars non descendens resistet descendenti; et per consequens una pars quantitativa resistit alteri.

Item, terra pura longa columnaris figurae, si poneretur in vacuo, et aeque distaret orienti, et detineretur per manum citra punctum medium sicut in brachiis aequilibris, ubi una pars foret gravior alia, tunc pars magis gravis elevabit partem minus gravem; igitur pars minus gravis propter eius inclinationem minorem versus deorsum resistit maiori parti. Et eadem ratione eadem terra non detenta haberet resistentias a suis partibus quantitativis, quod est probandum.

Sed forte dicitur quod argumentum probat verum, si pars foret separata a suo toto. Sed ipsa inexistens toti nullam inclinationem habet praeter inclinationem totius, quia ipsa est in potentia et non in actu.

Sed contra hoc arguitur sic: si terra foret alterata secundum unam partem modicam tantum, sequitur quod terra non moveretur tardius propter eius partem alteratam, quia eius pars alterata est in potentia et non in actu; ideo dicitur quod pars quantitativa resistit toti.

Sed contra hoc arguitur sic: si pars quantitativa resistit toti, vel igitur pars maior plus resistit toti quam pars minor vel econtra. Quod pars maior minus resistit quam pars minor probo, quia magis inclinat versus deorsum quam pars minor; et solum propter hoc dicitur quod pars resistet toti, quia inclinat minus versus deorsum quam totum, igitur quanto aliqua pars minus inclinat versus deorsum tanto plus resistit; et per consequens pars maior minus resistit quam minor.

Et ad partem oppositam arguitur sic: si pars minor plus resistit quam maior, et in corpore simplici sint infinitae partes proportionales non com-
105ra municantes, quarum quaelibet | est maioris resistentiae quam prima pars proportionalis, sequitur quod resistentia aggregata ex illis foret infinita; et per consequens potentia motiva finita moveret resistentiam infinitam, quod est impossibile.

Et per idem arguitur quod potentia motiva simplex est infinita, quia est maior sua potentia resistitiva, et resistentia est infinita, igitur sua potentia motiva est infinita.

Ad quod respondetur quod resistentia non est infinita. Negatur ista consequentia: ‘in corpore simplici sunt infinitae partes proportionales, quarum quaelibet pars est maioris resistentiae quam prima, igitur

---

8 ubi *scr.*] nisi V **10** minorem] *sup. lin. corr. ex* mirabiliter V **13** Sed] responsio *adn. in mg.* V **16** Sed] contra responsionem *adn. in mg.* V **36** Ad] responsio *adn. in mg.* V

resistentia aggregata ex illis est infinita.' Et causa est, quia vult intelligere consequentiam sic quod potentia resistitiva sit infinita extensive; et tunc, sic intelligendo antecedens, est altera pars consequentis falsa, haec scilicet quod "quaelibet pars proportionalis citra primam erit maioris resistentiae extensive quam prima," quia resistentia secundae partis proportionalis non est maior extensive quam prima resistentia primae partis. Si sic intelligatur conclusio, quod potentia resistitiva sit infinita intensive, et in forma accipiendo antecedens, non valet consequentia, nam non sequitur: 'in corpore simplici sunt infinitae partes, quarum quaelibet intensius resistit quam prima, igitur resistentia totius est infinita intensive.' Quia in simili non valet, ut accepto corpore calido difformi et eius partibus proportionalibus secundum unam progressionem, ita quod prima medietas minus calida vocatur prima pars proportionalis et progrediendo versus extremum calidius, tamen non sequitur: 'in isto calido difformiter calido sunt infinitae partes proportionales, quarum quaelibet est calidior intensive quam prima, igitur caliditas totius corporis est infinita intensive,' quia antecedens est verum et consequens falsum.

Item, si consequentia finita valeret, sequitur quod haec consequentia foret bona: 'prima pars proportionalis est alicuius resistentiae et secunda maioris, ergo aggregatum ex prima et secunda est maioris resistentiae quam secunda.' Et hoc non sequitur, quia per illud argumentum posset probari, quod non album in summo esset albius quam album in summo, quod est impossibile. Et consequentiam probo, quia capio aliquod corpus cuius prima medietas sit alba albedine remissa, et sit secunda eius medietas alba in summo. Tunc arguitur sic: prima medietas istius corporis est alba et secunda medietas est albior, igitur aggregatum ex hiis est albius quam secunda medietas; et secunda medietas est album in summo et totum non; igitur etc.

Item, sit A aliquod corpus simplex sicut terra et moveatur in medio, et sit B terra subdupla ad A, et ponitur immediate sub A in eodem medio, et sit C subduplum ad B, et ponitur immediate sub B in eodem medio. Tunc arguo sic: B resistit A, et C resistit B plus quam B resistit A, igitur si infinita forent posita sub A, quorum quaelibet plus resisteret quam B; igitur si aliquid foret aggregatum ex omnibus illis, illud haberet resistentiam infinitam, et per consequens non moveretur. Quod est falsum, quia illud aggregatum foret simplex corpus maioris potentiae quam A, ergo velocius moveretur | quam A. Et quod B resistit A probo, quia si A non 105rb supraponeretur ipsi B, tunc tardius moveretur quam nunc, igitur propter

---

1 quia *scr.*] vel *add.* V **2** consequentiam] *corr. ex* Commentator V **24** secunda *scr.*] quarta V

suppositionem A ad B, sequitur quod A movet B, et per consequens B sibi resistit; et consimiliter arguitur, quod C resistit B, et sic deinceps. Ex quo argumento apparet quod non sequitur: 'corpus simplex movetur cum infinitis partibus, quarum quaelibet resistit plus quam prima pars proportionalis, igitur movetur cum resistentia infinita.' Vel etiam si moveretur cum tali resistentia infinita, quae plus iuvaret ad motum quam impediret, non sequitur quod non moveretur, sed potius quod moveret velocius, sicut apparet in additione corporis simplicis ad corpus simplex in medio. Et consimiliter est in motu simplicis in vacuo, ubi quaelibet pars descendit. Nam pars minor non magis resistit quam pars maior, nisi quia pars minor—si foret per se—minorem inclinationem haberet versus deorsum quam pars maior, sicut expresse dicit Commentator II *De coelo* commento 103 in fine. Et per hoc idem apparet, quod in motu simplicis in vacuo quanto plus additur de resistentia praedicta tanto motus in medio est velocior, sicut apparet in additione corporis simplicis ad corpus simplex in medio.

Sed forte arguitur aliter contra istam positionem: si pars minor plus resisteret quam maior; et pars minor est pars maior; igitur pars est maior suo toto.

Dico quod 'partes esse maiores suo toto' potest intelligi dupliciter, secundum quosdam, vel intensive vel extensive. Si extensive, tunc non valet consequentia, quia non sequitur: 'pars est intensior suo toto, igitur cuius est pars quantitativa est maior eo extensive.' Si intensive, non est inconveniens quod pars sit intensior suo toto, sicut apparet in tota parte cuius una medietas est alba remisse et alia est alba in summo.

Sed forte arguitur contra hoc sic: si pars minor terrae simplicis foret maioris resistentiae intensive, ita quod resistentia partis foret intensior resistentia totius, et utraque resistentia sit terra simplex, sequeretur quod una terra simplex foret intensior alia, quod est falsum, quia utraque est in summo.

---

11 minorem] *rep. et del.* V **12** maior *scr.*] minor V **13** fine] II De caelo commento 103 *adn. in mg.* V **15** simplicis] in medio sed forte arguitur aliter *add. sed del.* V **16** Sed] septimum argumentum *adn. in mg.* V

12–13 Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 103, p. 463:49–50. **19–20** Cf. Ockh. (attrib.), *Cent. theo.*, p. 419: "Ad istud dicitur quod nullum est inconveniens partem esse aequalem suo toti, vel saltem non esse minorem, quia hoc invenitur non tantum intensive sed etiam extensive. Intensive sicut in proposito vel ubicumque altera pars est infinitae virtutis intensive. Unde aggregatum ex Deo et mundo non est maioris virtutis intensive quam Deus solus, cum ipse sit absolute infinitae virtutis intensive. Extensive vero manifeste patet quod aliqua pars sit aequalis suo toti, sicut materia ignis est aeque longa, aeque lata, aeque profunda sicut totus ignis cuius est materia, et similiter sua forma. Hoc etiam idem invenitur in quantitate discreta vel saltem in aliqua multitudine in cuius aliqua parte non sunt pauciores unitates quam in tota multitudine. Quia in toto universo non sunt plures partes quam in una faba ex quo in una faba sunt infinitae partes."

Ad quod dicitur, quod ista consequentia non valet: 'resistentia partis est intensior quam resistentia totius, et resistentia partis est pars resistens, et resistentia totius est totum, igitur pars est intensior toto.' Sed solum sequitur, quod pars sit intensior resistentia quam totum. Et ex hoc non sequitur quod 'pars sit intensior quam totum,' quia haec convertitur cum ista: 'pars est intensior pars quam totum,' quia adiectivum positum a parte praedicati quod refertur ad subiectum semper refert subiectum in conceptu. Et consimiliter dicitur quod hoc non valet: 'potentia motiva maioris partis est intensior quam potentia motiva minoris partis, et utraque potentia motiva | est gravitas, igitur gravitas maioris partis est intensior quam 105va gravitas minoris partis.' Sed solum sequitur quod gravitas maioris partis est intensior potentia motiva quam gravitas minoris partis.

Item, forte arguitur sic: similiter in corpore simplici sint infinitae partes proportionales secundum unam progressionem, et quaelibet praeter primam est maioris resistentiae quam prima, et quaelibet minoris potentiae motivae quam prima, et quaelibet remotior a prima est minoris potentiae quam propinquior primae, igitur est devenire ad aliquam partem proportionalem quae sit maioris resistentiae quam sit potentiae motivae; et per consequens si illa pars poneretur per se in vacuo, non moveretur.

Ad quod dico quod prima consequentia non valet, quia numquam est devenire ad aliquam partem proportionalem quae in duplo plus resistit toti quam prima pars proportionalis, et ad aliam quae quadruplo plus resistit toti quam prima, et sic in infinitum. Et si hoc, igitur consequentia non valet, sicut patet in exemplo de corpore calido difformi—de quo prius argutum est—quod non sequitur: 'in tali corpore difformiter calido sunt infinitae partes et cuiuslibet partis caliditas minus dominatur supra frigiditatem in eadem parte quam caliditas in eadem parte proportionali supra suam frigiditatem, et continue in partibus proportionalibus augetur frigiditas, igitur est devenire ad aliquam partem proportionalem magis frigidam quam calidam,' et computentur partes proportionales incipiendo ab extremo magis calido, igitur dividendo versus extremum minus calidum. Et eadem instantia potest fieri de corporibus simplicibus motis in pleno, quorum maius supraponitur minori.

[7] Item, arguitur contra primam positionem et ponitur quod A et B sint duae terrae simplices aequales. Tunc arguitur sic: potentia motiva ipsius A se habet ad suam resistentiam sicut potentia motiva B ad suam resistentiam, igitur potentia aggregata ex potentia motiva A et potentia motiva B se habet ad resistentiam aggregati sicut una potentia ad suam resisten-

---

28 in] suis *add. sed del.* V **34** Item] octavum argumentum *adn. in mg.* V **34** primam] rationem *add. sed del.* V

tiam; et per consequens potentia motiva aggregata movebit resistentiam aggregatam ita velociter sicut potentia partialis partialem resistentiam, et per consequens simplex maius non velocius movebitur quam simplex minus, quod est contra eandem positionem. Et paenultima consequentia patet per Commentatorem VII *Physicorum* commento 37, ubi ponit talem regulam quod si fuerunt plures potentiae motivae, et potentia motiva unius se habet ad suam resistentiam sicut potentia motiva alterius ad suam resistentiam, tunc ipsa aggregata movebit resistentiam aggregatam sicut una potentia movebit suam resistentiam.

Ad quod dicitur quod regula ista habet intelligi de resistentia quae est 105vb impe|ditiva motus et de velocitate addita motui naturali quam habet simplex in vacuo, et non de tali resistentia simplicis in vacuo. Et instantia apparet in exemplis praedictis.

Item, forte arguitur sic: potentia motiva simplicis se habet in aliqua proportione ad suam resistentiam, et eandem proportionem contingit reperire in potentia corporis simplicis ad suam resistentiam in pleno; igitur aeque velociter movebitur aliquod corpus simplex in vacuo et in pleno, quod est contra quaestionem.

Ad quod dicitur concedendo quod aliqua est proportio potentiae motivae corporis simplicis ad suam resistentiam in vacuo, et nulla resistentia medii est comparabilis illi resistentiae, quia quaelibet resistentia medii est plus impeditiva quam promotiva, cuius contrarium est verum de resistentiis partium quantitativarum in vacuo; et ideo resistentia unius non est comparabilis resistentiae alterius.

Sed contra hoc arguitur, quia imaginetur corpus aequaliter grave et leve in vacuo quod sit A, et intendatur eius levitas quousque totum resistit suae potentiae motivae sicut partes corporis simplicis resistunt potentiae corporis simplicis, tunc A non movebitur ad locum elementi dominantis. Quod arguitur, quia elementum dominans resistit tantum elemento non dominanti sicut partes quantitativae simplicis resistunt potentiae motivae simplicis; sed simplex potest movere cum resistentiis partium quantitativarum; igitur gravitas A movebitur cum levitate eiusdem, et per consequens descendet ad locum contrarium loco elementi dominantis.

Ad quod dicitur quod levitas non potest intendi in A quousque tantum resistat praecise sicut partes quantitativae in corpore simplici, quia

---

2 ita velociter *scr.*] et velocior V **5** 37] VII Physicorum commento 37 *adn. in mg.* V **10** Ad] nota bene *adn. in mg.* V **14** Item] contra argumentum *adn. in mg.* V **17** aliquod *scr.*] ad V **19** Ad] responsio *adn. in mg.* V **25** Sed] argumentum contra *adn. in mg.* V **34** Ad] responsio *adn. in mg.* V

---

5 Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 38, pp. 80:21-81:2.

quaelibet levitas in A est magis impeditiva motus quam promotiva, quod non est verum de parte quantitativa simplicis.

[Responsio ad argumenta principalia]

[Ad I] Ad primum argumentum respondetur per praedicta, quia non sequeretur: 'A in secunda parte proportionali temporis habebit in duplo minorem resistentiam intrinsecam per actionem ignis quam habebit in prima, igitur in duplo velocius movebitur in secunda parte proportionali quam in prima.' Et causa est, quia simplex de se haberet motum successivum in vacuo, si esset. Et ideo non sequitur: 'in secunda parte proportionali A habebit velocitatem in duplo propinquiorem illi velocitati quam haberet in vacuo, si esset, quam erit velocitas qua A movebitur in prima parte proportionali.' Hoc posito, non sequitur argumentum.

[Ad II] Ad secundum principale conceditur quod corpus simplex movetur successive in vacuo. Et dico, quod quantumcumque subtilietur medium, numquam movebitur idem simplex ita velociter in medio sicut in vacuo. Et quando Commentator dicit, quod *proportio motus ad motum est sicut proportio subtilitatis medii ad subtilitatem medii* dico quod illa proportio solum accipitur | ex positione antiquorum, qui posuerunt quod 106ra necessario oportet ponere vacuum propter velocitatem et tarditatem; et ideo posita ista positione, sequitur argumentum contra eos, sicut arguit Commentator ibidem. Et quod ista propositio est falsa quod 'proportio motus ad motum' etc. probo: quia, si sic, foret quod quodlibet posset moveri in quolibet medio, quod est falsum. Et consequentia patet, quia si aliquod posset moveri in aliquo medio aliqua velocitate, igitur idem posset moveri in medio in duplo densiori in duplo tarde, et in medio quadruplo densiori in quadruplo tardius; et per consequens hoc mobile posset moveri in quolibet medio. Et consequentia patet per primam propositionem sic: sit vera videlicet quod proportio motus ad motum etc. Et per idem arguitur quod quodlibet posset movere quodlibet per eandem rationem.

[Ad III] Ad tertium principale contra conclusionem: "quod aliquod mixtum potest moveri aeque velociter in vacuo, ubi nunc est locus aquae, sicut idem mixtum moveretur in loco aeris pleno, quia aer tantum resisteret in

---

4 Ad] ad primum *adn. in mg.* V **13** Ad] ad secundum *adn. in mg.* V **31** Ad] ad tertium *adn. in mg.* V

---

16 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159(H). **29–30** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 98:253–264.

loco aeris sicut aqua in mixto resisteret in vacuo, si esset, ubi nunc est locus aquae" in tali casu est quaestio vera, sicut patet in positione.

Sed ex hoc sequitur haec conclusio, quod 'aliquod mixtum grave quantum foret propinquius suo loco naturali, quod tardius moveretur,' quod est contra Aristotelem II *De coelo*, et IV *Physicorum* qui dicit quod *motus naturalis intenditur in fine et motus violentus tardatur*. Et consequentiam probo, quia capio aliquod mixtum compositum ex quattuor elementis in quo mixto dominatur terra, et sit A illud mixtum, et ponatur in loco ignis. Tunc in loco ignis illud mixtum non habet resistentiam nisi ab igne intrinseco, quia alia tria elementa inclinant versus inferius vel saltem quodlibet eorum minus resistit quam resisteret, si foret in suo loco naturali; et idem mixtum si foret in loco aeris et aquae, in illis locis minoratur potentia motiva; igitur continue tardabitur motus, quod est probandum.

Ad quod respondetur concedendo conclusionem in casu isto. Aristoteles tamen intelligit quod motus naturalis intenditur in fine ubi manet eadem potentia motiva et minuitur resistentia. Utrum tamen simplex intendat motum suum in fine quando movetur naturaliter a se ipso vel ab alio, alias tangetur.

[Ad IV] Ad quartum principale concedo totum usque ibi, quod corpus simplex suprapositum A est [in] infinitum maioris virtutis ad movendum A in medio quam A et medium sint ad impediendum ut illud simplex intendat motum A in aliquo medio. Et hoc concedendo et negando consequentiam: "igitur simplex suprapositum A intenderet motum A usque ad velocitatem infinitam," quia nullus est gradus velocitatis intensior quam sit gradus quo movetur A in illo medio, si non supraponeretur simplex
106rb sibi quem | gradum potest causare quaelibet pars corporis simplicis suprapositi, si foret separata a suo toto, quod oporteret addere ad hoc quod consequentia valeret. Nam bene sequitur: 'corpus simplex suprapositum potest intendere motum A in infinito medio usque ad velocitatem infinitam,' posito quod B esset minus certus gradus velocitatis. Et sic arguendo antecedens est falsum.

[Ad V] Ad quintum principale respondetur per praedicta, quod ubi motiva potentia in duplo plus excedit suam resistentiam, non sequitur

---

2 aquae] et *add.* V **5** Physicorum] II De caelo et IV Physicorum *adn. in mg.* V **14** Ad] nota bene *adn. in mg.* V **19** Ad] ad quartum *adn. in mg.* V **26** gradum *scr.*] gradui V **26–27** suprapositi *scr.*] suppositi V **32** Ad] ad quintum *adn. in mg.* V

---

5 Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 89, p. 162:35–38: "... omnia elementa quanto magis appropinquaverint suo fini, tanto magis velociter movebuntur, et mobilia violente non velocificantur cum appropinquaverint suo fini." Cf. Thom. Aqu. *In lib. De caelo*, lib. I, lect. 17, n. 11; *Auct. Arist.*, p. 56(58). **18** Cf. *inf.* q. 8, pp. 590.24–592.20, 607.32–608.9.

quod motus erit in duplo velocior, sicut dictum est prius; et super illud fundatur argumentum.

[Ad VI] Ad sextum principale conceditur conclusio in tali casu, ubi medium movetur ita velociter descendendo sicut mixtum grave positum in eo descendetur in vacuo. Et istud dictum est in positione.

[Ad VII] Ad septimum principale conceditur totum usque ibi quod "A et B nunc aeque velociter moventur in vacuo." Et hoc concedo. Et concedo ulterius quod A velocius movetur in vacuo quam B, et quod inclinatio eiusdem est velocior in vacuo quam inclinatio B versus deorsum. Et nego consequentiam: "igitur facilius foret movere B versus sursum quam A versus sursum," quia forte esset ita difficile movere gravitatem vel aliud habens tantam gravitatem quantus est excessus gravitatis B super suam levitatem et hoc versus sursum, sicut movetur A versus sursum, ut posito quod potentia motiva B excedat suam levitatem sicut 18 excedunt 12, et potentia motiva A excedat suam levitatem sicut 4 [excedunt 1], et tunc facilius esset elevare grave assignatum per 4 quam grave assignatum per [3/2], et tantus est excessus gravitatis B super suam levitatem. Et consimiliter dicitur, quod in brachiis aequilibrae non sequitur quod: "A descendet, B ascendet," sed potius econverso. Et conclusiones *De ponderibus* intelligantur, si cetera sunt paria, quod non est verum in proposito.

Visum est igitur qualiter nullum corpus movetur in medio resistenti aeque velociter sicut in vacuo ceteris paribus quantumcumque subtilietur medium cuius subtiliatio in infinitum procedit, ut dicit Commentator commento 72.

[Articulus de subtiliatione medii in infinitum]

Ideo restat videre qualiter subtiliatio medii in infinitum procedit, quia veritas istius propositionis annexa est veritati huius conclusionis.

[1] Ad quod arguitur sic: si subtiliatio medii in infinitum procedat, tunc casu possibili posito cum propositione ista, sequitur quod aliquod corpus posset moveri aeque velociter in vacuo et in pleno, quod est oppositum quaestionis. Consequentiam probo, quia sit A aliquod medium multum subtile in quo ponatur B grave simplex, et pono quod B de|scendat per totum A medium in die. Tunc ante finem diei, in A medio B movebitur aliqua velocitate, et ante finem diei movebitur velocitate in duplo propin- 106va

3 Ad] ad sextum *adn. in mg.* V **6** Ad] ad septimum *adn. in mg.* V **12** quantus *scr.*] quantum V **16** per *scr.*] pars V **26** Ideo] nunc restat videri qualiter subtiliatio medii in infinitum procedit *adn. in mg.* V **28** Ad] primum argumentum *adn. in mg.* V

23–24 Cf. p. 427.15–19.

quiori velocitati quam haberet B in vacuo, si esset, [et] in quadruplo propinquioris velocitatis velocitati B in vacuo [quam] habebit B ante finem die, et sic deinceps; igitur in tota die habebit B omnes gradus velocitatis citra gradum velocitatis quam haberet B in vacuo.

Vel saltem sequitur quod nulla potest esse velocitas intensior quam erit aliqua velocitas quam habebit B citra finem diei et remissior velocitate quam haberet B in vacuo. Consequentia patet, quia ante finem diei B habebit in duplo minorem resistentiam quam in principio, et in quadruplo minorem, et sic in infinitum; et sic [ut] minoratur resistentia medii, sit velocitas proportionaliter propinquior velocitate B in vacuo. Ex quo sequitur quod nulla potest esse velocitas intensior quam erit aliqua velocitate B citra finem diei, et remissior quam illa velocitas quam haberet B in vacuo. Et antecedens ultimae consequentiae patet, quia ante finem diei in duplo minus in medio resistet B quam in principio, et in quadruplo minus, et sic in infinitum; igitur circumscripta quaecumque resistentia a terra B, sequitur quod ante finem diei B habebit aliquam resistentiam, et in duplo minorem habebit citra finem diei, et sic deinceps, in sensu diviso intelligendo istam propositionem; et per consequens B antequam deveniret ad finem in die movebitur aliqua velocitate, et velocitate in quadruplo intensiori, et sic deinceps. Et cum medium, non ponitur subtiliari nec subtilietur, ut posito, in quo movetur B; igitur si istud medium subtilietur continue per totum tempus in quo B movebitur in eo, sequitur quod antequam B deveniret ad finem, haberet omnes gradus velocitatis citra velocitatem quam haberet in vacuo, intendendo sicut prius quod minus potest esse velocitas intensior quam aliqua etc. Consequentia patet, quia sine subtiliatione medii B habebit omnes illos gradus velocitatis citra finem medii, et cum subtiliatio medium multum iuvat ad hoc quod intendetur motus B in medio, sequitur quod B ante finem medii per tempus habebit omnes gradus velocitatis citra velocitatem quam haberet B in vacuo. Pono igitur quod B habebit omnes gradus illos vel saltem consimiles antequam deveniret ad infimam quartam totius A medii, tunc sequitur quod in tota ultima quarta A medii movebitur B ita velociter vel velocius sicut moveretur in vacuo, quod est probandum.

Et per illud argumentum potest probari, quod aliquod mobile per
106vb aliquod spatium potest moveri infinita velocitate: et hoc si | grave simplex moveatur in duplo velocius in medio in duplo subtiliori quam in medio densiori.

---

35 velocitate *scr.*] caliditate V

Et etiam contra eos qui dicunt, quod grave simplex motum in medio uniformi, antequam deveniat ad finem illius medii, infinita velocitate movebitur.

Ad quod argumentum respondetur, quod non sequitur: 'sine subtiliatione A medii B habebit omnes gradus velocitatis citra velocitatem quam haberet in vacuo citra finem spatii, igitur per subtiliationem medii habebit omnes illos gradus per aliquod tempus antequam deveniat ad finem spatii.' Sed solum sequitur quod prius prioritate temporis B habebit omnes illos gradus etc., et hoc in casu isto. Et in alio casu deficit eadem forma respectu temporis de quarta aequinoctiali et quarta zodiaci, sicut apparet per magistrum in *Tractatu de sphaera*. In proposito tamen non valet consequentia de prioritate spatii, sed de prioritate temporis.

[2] Secundo arguitur sic: si subtiliatio medii in infinitum procedat, oportet quod in aliquo casu possibili posito cum ista propositione aliquod corpus movetur continue aeque velociter in medio. Et tamen non contingit ibidem accipere maximum movens respectu illius uniformiter moti, nec etiam maximum quod movetur illa velocitate uniformi. Consequentia patet, quia suppono quod aliqua terra quae sit A ponatur in medio, et corrumpatur eius quarta in die per partem ante partem, et manet quarta medietate non corrupta quae sit B. Tunc B continue descenderet tardius et tardius, quia continue minuitur vel corrumpitur aliqua pars A terrae per quam iuvatur ad motum. Pono tunc quod medium continue subtilietur, ita quod B continue propter subtiliationem medii movetur uniformiter. Tunc arguo sic: B movetur aliquo gradu velocitatis uniformi qui sit C, et tamen nihil est maximum movens B nec aliquod maximum motum C gradu velocitatis, quod probo pro utraque parte. Et primo quod nihil sit maximum movens B, quia tota terra cuius B est pars non movet B, quia post hoc non movebit cum post hoc non erit, nec est aliqua maxima pars totius terrae quae post hoc erit; et per consequens cum B non movetur nisi ab aliqua terra vel ab aliquibus terris cuius vel quarum B est pars, sequitur quod nihil est maximum movens B, quod est primo probandum.

---

3 movebitur] sive caliditate sive caliditate *add.* V **4** Ad] responsio *adn. in mg.* V **13** Secundo] secundum argumentum *adn. in mg.* V **24** gradu velocitatis *scr.*] gravi velocitate V **25** nihil *scr.*] vel V

---

1 Cf. Rog. Swin., *Descr. mot.*, VII. A. 2. e., p. 560: "Ergo motu eiusdem mobilis in infinitum velocitabili posito, corpus simplex solum naturaliter motum in medio uniformi ceteris paribus infinita velocitate movebitur." **10–11** Cf. Sacr., *Tract. de spera*, p. 98: "Et sciendum est quod in spera recta quatuor quarte zodiaci inchoate a quatuor punctis, duobus solstitialibus scilicet et duobus equinoctialibus, adequantur suis ascensionibus. Id est, quantum tempus consumit quarta zodiaci in suo ortu, in tanto tempore quarta equinoctialis illi conterminalis perioritur. Sed partes illarum quartarum variantur nec habent equales ascensiones."

Et per idem arguitur quod nihil sit maximum motum C gradu velocitatis, quia tota vel maxima terra cuius B est pars non movetur C gradu, quia numquam post hoc movebitur cum post hoc non erit; et nulla est maxima pars illius terrae quae movetur, et quaelibet pars mota movebitur
107ra C gradu velocitatis; igitur | nihil est maximum scilicet [motum] gradu velocitatis, quod est secundo probandum.

Ad quod respondetur concedendo conclusionem sicut probat argumentum et sicut apparet in omni alteratione, quia pars alterata minima in passo cum principali agente non agit in residuam partem passi, quia residua pars passi non est inalterata. Et ita est in motu simplicis in vacuo, quod ibi non contingit accipere minimam partem quae resistit, et tamen est ibi unus certus gradus velocitatis quo simplex movetur in vacuo.

Sed contra hoc arguitur sic: si ista quaestio sit vera, sequitur quod possibile est accipere aliqua duo aequaliter mota aequalis resistentiae, et tamen non proveniunt illi motus ab agentibus vel motoribus aequalibus. Consequentia patet, quia B movetur et nullum est maximum movens B, sicut ponit haec responsio, et possibile est aliquod aequale B moveri ab aliquo secundo agente tanta velocitate sicut B movetur, et tunc sequitur conclusio sicut patet satis. Et minor patet, quia aliquod agens potest movere illud quod est aequale B tardius quam B movetur et velocius quam movetur, igitur aliquod unum agens potest movere illud maximum movens B ita velociter sicut B movetur, et ideo conceditur conclusio. Nec est inconveniens dum tamen unum maximum movens B sit aequale minimo, quod non movet illud quod est aequale B.

[3] Tertio arguitur sic: si subtiliatio medii in infinitum procedat, tunc vel esset possibile de facto medium subtiliari in infinitum vel solum imaginabile. Quod de facto probo, quia medium rarissimum potest subtiliari sicut ignis in summo. Quod probo, quia ponitur una modica terra tantae quantitatis sicut pisa in medio sphaerae ignis, tunc ignis in sua sphaera potest illam terram corrumpere et in illam agere. Sed illa terra transmutata ab igne maiorabitur materia illius ignis, et per consequens superficies concava illius ignis, quae est immediata illi terrae modicae est maiorata, vel saltem partes ignis secundum illam superficiem magis distabunt quam prius, et per consequens ignis rarefiet, quod est probandum.

Item, posito medio igneo aliqua terra pura piramidalis figurae posset per medium illud igneum descendere, et per consequens quanto plus intraret

---

1 gradu *scr.*] gravis V **6** velocitatis *scr.*] veloci V **6** secundo *scr.*] quarto V **7** Ad] responsio *adn. in mg.* V **8** minima *scr.*] maxima V **13** Sed] contra quaestionem *adn. in mg.* V **18** secundo *scr.*] duo V **25** Tertio] tertium argumentum *adn. in mg.* V **28** quia] sicut *add. sed del.* V **31** ignis *scr.*] terrae V

ignem de piramide, tanto partes ignis plus distarent; et per consequens ignis purus posset rarefieri.

Ad quod respondetur quod ista consequentia non valet: 'partes ignis plus distant quam prius distabant, igitur est aliqua diminutio in igne, igitur ignis rarefit,' quia sicut partes ignis per unam dimensionem plus distant, ita aliae partes ignis secundum aliam dimensionem minus distant sicut apparet in chi|rotheca quando trahitur ad unam directionem positionis ubi partes 107rb secundum unam dimensionem plus distant et secundum aliam minus, et tamen non sequitur quod chirotheca sit rarefacta.

Ex quo apparet, quod subtiliatio medii non procedit in infinitum de facto, cum medium rarissimum non possit rarefieri sive subtiliari. Et hoc apparet sic iterum: si ignis purus posset rarefieri, tunc hoc esset per aliquod elementum sibi contrarium agendum in ipsum. Sed hoc est falsum, quia quodlibet aliud elementum agens in ignem nititur ipsum sibi assimilare, et per consequens quodlibet elementum condensaret materiam igneam agendo in ipsum.

Ideo dicitur quod subtiliatio medii procedit in infinitum secundum imaginationem, ita quod si imaginetur medium in duplo subtilius igne, non sequitur contradictoria per se ex illa imaginatione. Et ideo quaelibet propositio erit per se possibilis ad intellectum Commentatoris et maiorum auctorum, et non includit contradictionem. Ideo eadem est per se propositio possibilis et impossibilis per accidens.

Sed contra primum arguitur sic: si ignis purus in sua sphaera ageret in istam modicam terram et eam faciliter rarefaceret, tunc maioraretur quantitas illius terrae, et per consequens vel tantum de igne primo condensaretur, vel aliquid aliud ab igne tantum condensaretur sicut illa modica terra rarefieret. Et si ponitur primum, sequitur quod ita modica terra tantum reageret in ignem in summo sicut ignis in summo agit in istam terram, quod est falsum. Si ponitur secundum, sequitur quod illud sic condensaretur per ignem vel per aliud ab igne. Non secundo modo manifestum est. Nec primo, quia si ignis aliquis condensaretur, et condensationem

---

1 piramide] *corr. ex* piramande V **1** distarent *scr.*] distaret V **3** Ad] responsio *adn. in mg.* V **4** diminutio *scr.*] diminatio V **23** Sed] argumentum *adn. in mg.* V **31** primo *scr.*] pono V

3–9 Cf. Burl., *Com. sup. lib. De phys.*, lib. IV, col. 500: "... ut si una corrigia vel chirotheca trahitur in longum, manifestum est quod rarefit secundum longitudinem, et condensatur et restringitur secundum latitudinem." **20–21** Cf. Burl., *Sup. octo lib. Phys.*, lib. III, f. 81ra: "Intelligendum quod omnis propositio que non includit contradictionem formaliter ex terminis, est opinabilis. Et huiusmodi sunt propositiones quas geometer imaginatur, scilicet quod omni magnitudine data potest dari magnitudo maior, et quod punctus per suum motum facit lineam. Tales enim propositiones non includunt formaliter contradictionem ex terminis et ideo sunt imaginabiles et opinabiles."

sequitur frigefactio, vel sequitur quod non erit calefactio in materia illa quae condensabitur, et ita sequitur quod ignis ageret in aliquod quod non calefaceret, quod similiter apparet falsum.

Ad quod respondetur concedendo conclusionem primam: "si oportet quod necessario tantum condensabitur in aliqua materia sicut rarefieret materia terrae in qua aget ignis." Et dico quod illa alia materia condensabitur ab igne per accidens, quia rarefiet materiam illius modicae terrae per se. Et consimiliter dico quod non est possibile, quod aliquid rarefaceret aliquid nisi tantum condenset de alia materia, sed hoc erit per accidens. Et ideo concedo quod ignis potest agere in aliquid per accidens, quod non calefaciet.

[4] Quarto arguitur sic: si subtiliatio medii in infinitum procedat, vel hoc erit de facto vel secundum imaginationem. Quod de facto probo, quia capio duos lapides planos in aere, quorum unus lapis sit superior et alius inferior, et detineatur lapis superior et descendat inferior, et sit aer medius
107va inter duos lapides, et sit A | superior, B vero inferior, et C aer medius. Tunc B est grave et extra suum locum naturalem et non impeditur, igitur B descendet vel incipit descendere. Tunc arguo sic: B incipit descendere, vel igitur incipit C rarefacere vel non. Si non, igitur generabitur vacuum. Consequentiam probo, quia capiantur partes centrales ipsius B, et sic inter B et A intrabit aliquis aer, et prius erit introitus in partes circumferentiales quam in partes centrales; igitur cum sine medio B separabitur ab A, igitur [prius] erit aer in partibus circumferentialibus B et A quam erit inter partes centrales eorundem; et per consequens sine medio et partes centrales B et A erunt distantes, sequitur quod inter illa erit vacuum, quod est probandum. Et istud est comune propter quod dicitur, quod duo plana non possunt separari abinvicem nisi per partem ante partem.

Et si dicatur quod C incipit rarefaceri, vel igitur continue rarefiet quousque centrum B fuerit centrum mundi, vel ante tempus desinet rarefactio ipsius C. Si primo, sequitur quod quantumcumque foret motus aer inter A et B, sequeretur quod iste aer potest rarefieri ad quantumcumque quantitatem volueris, quod est falsum. Si dicatur quod aliquando desinit C rarefieri, sequitur per argumentum primum quod sine medio post idem generabitur vacuum inter B et C.

Ad quod argumentum dicitur quod, posito primo casu, B incipit descendere et quod non oportet quod C aer rarefiat. Et nego consequentiam: "igitur inter B et C sine medio generabitur vacuum."

---

4 Ad] responsio *adn. in mg.* V **10** ignis] *sup. lin. corr. ex* aliquid V **20** et] aer *add.* V **21** A *scr.*] C V **23** circumferentialibus *scr.*] centralibus V **23** A *scr.*] C V **25** A *scr.*] C V **34** inter *scr.*] ipsius V

Ad argumentum in contrarium dico quod non prius erit aer in partibus circumferentialibus B A quam in partibus centralibus, quia sine medio erit aer inter partes centrales et circumferentiales. Nullus tamen aer erit sine medio inter partes circumferentiales B [et] A, nec aliquis aer sine medio [erit] inter partes centrales B et A.

Sed contra hoc arguitur sic et capiatur totus aer ex parte orientali respectu B et A, et totus aer ex parte occidentali respectu B et A, et sit D primus aer et E secundus. Tunc arguo sic: D et E distant per totam distantiam quanta est diameter vel costa B et A, et sine medio non distabunt, cum utrumque eorum erit immediatum centris B et A; igitur D et E sine medio movebuntur ad se invicem per tantam distantiam quanta est semidiameter vel medietas costae B vel A, et per consequens sequitur quod D et E subito movebuntur, quod est impossibile.

Ad quod dicitur quod non sequitur: 'D et E distant per tantam distantiam, igitur sine medio non erunt immediata;' et etiam non sequitur: 'D et E erunt mediata et sine medio erunt immediata, ergo [subito] movebuntur,' | quia per rarefactionem, condensationem, et divisionem est possibile 107vb alia distare per pedalem quantitatem quae prius non distabunt. Et eadem ratione est possibile alia esse immediata quae prius distabant et sine medio per pedalem quantitatem. Et istud non est possibile sine rarefactione, condensatione, et divisione. Et tamen in illis casibus non sequitur: 'corpora esse mota localiter antequam sint immediata postquam distaverunt per pedalem quantitatem vel econtra.' Et quod illud sit verum in motu locali per divisionem apparet, quia lapis marmoreus distans alteri lapidi per medium uniforme incipit descendere vel descendet, si non aliunde impediatur, et resistentia eius inter ipsum et lapidem inferiorem continue minorabitur, ergo continue velocitabitur motus et non desinet descendere quousque lapis superior superponatur lapidi inferiori. Et eadem ratione potest elevari a lapide inferiori, si sibi supraponatur. Et fiat argumentum primum et sequitur conclusio concessa. Nec videtur rationabile dicere, quod quicumque potens elevare unum lapidem marmoreum ab alio facilius posset incurvare illum lapidem per partem ante partem quam elevare unum lapidum ab alio, quod tamen sequitur ex contraria ratione.

Alia possunt argui ad quaestionem istam quae alias arguebantur, sed quia magis sunt de intellectu alterius quaestionis sufficiant ista usque ad aliam quaestionem.

---

2 A *scr.*] C V **4** A *scr.*] C V **5** A *scr.*] C V **6** orientali *scr.*] orientalis V **7** A *scr.*] C V **7** A *scr.*] C V **9** B *scr.*] D V **9** A *scr.*] C V **10** A *scr.*] C V **12** A *scr.*] C V **14** quod] respondetur *add. sed del.* V **16** mediata *scr.*] immediata V **24** marmoreus] est *add.* V

---

34 Cf. *inf.*, q. 8, pp. 561.17–562.29.

Quaestio 6
Utrum qualitas suscipiat magis et minus

Quaestio est ista utrum qualitas suscipiat magis et minus.

[Argumenta principalia]

[I] Et probo quod non, quia tunc latitudo caliditatis foret infinita, et per consequens caliditas in summo foret infinita. Consequens falsum. Et consequentiam probabo.

[II] Secundo sic, si quaestio sit vera, tunc qualitas posset remitti per admixtionem sui contrarii.

[III] Tertio, si sic, tunc aliqua qualitas posset intendi et remitti simul.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum est Aristoteles in *Praedicamentis* capitulo de qualitate.

[Ordo quaestionis]

Circa hanc quaestionem hoc ordine procedam: primo dicam ad quaestionem illud quod pro nunc credo fore dicendum. Et demum arguam ad argumenta, sic tamen quod in cuiuslibet argumenti fine respondebo ad ipsum ut facilius et brevius expediam scribentes pariter et legentes.

*Fundamentum editionis: Ms. (**P**) Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 6559; apparatus criticus: **K, R, W**; emendationes **V**.*

---

3 Quaestio...ista] quaeritur utrum K **5** probo] videtur R **6** Consequens] est *add.* R **6–7** et...probabo] igitur etc. R **7** probabo] probo K **8** sic...tunc] sequeretur quod R **8** sic] *om.* KW **8** sit] *sup. lin. corr. ex* foret P fuit K dicitur scire W **10** si] *sup. lin.* K *om.* PRW **10** qualitas] caliditas KRW **10** intendi...remitti] remitti et intendi (*inv.*) R **12** in...qualitate] capitulo de qualitate in Praedicamentis (*inv.*) KRW **12** Praedicamentis] primo capitulo KW **14** hoc...procedam] *om.* KPW **14–15** ad quaestionem] *om.* K **15** Et demum] secundum R **16** cuiuslibet] tamen *add.* R

---

12 Arist., *Cat.*, cap. 8, (11a2–3), A. L., p. 29:5–6: "... qualia quae dicuntur indubitate suscipiunt magis et minus."

[Determinatio quaestionis]

Dico igitur ad quaestionem supponendo quod iste terminus 'magis et minus suscipere' idem significet cum isto termino 'posse intendi et remitti.' Tunc tota quaestio est distinguenda secundum compositionem et divisionem. In sensu composito est falsa secundum quod sonant verba, quia nulla qualitas simul suscipit magis et minus. Intelligendo tamen terminum dictum modo dicto tunc est quaestio vera, et maxime in sensu diviso.

[Ad I]

Ad primum argumentum dicitur quod non sequitur quod latitudo caliditatis sit infinita.

[Argumenta pro opinione quod latitudo caliditatis in summo foret infinita]

Contra pono quod ignis in summo agat in aquam in summo per unum diem, ita quod in fine diei generetur ignis in summo in tota materia eiusdem aquae; et pono quod A sit instans medium totius diei, et B medium instans secundae medietatis diei, et C instans terminans tertiam partem proportionalem eiusdem diei, et sic in infinitum. Tunc arguo sic: ignis datus generabit ignem in summo ex aqua data in una die, igitur in eadem die inducetur tota latitudo caliditatis in materiam aquae, et ignis continue erit tantae virtutis vel maioris ad agendum in aquam sicut in principio, vel igitur in secunda medietate istius diei inducetur medietas latitudinis caliditatis vel plus quam medietas eiusdem. Ponatur, gratia exempli, quod illa latitudo caliditatis inducatur uniformiter. Tunc arguo sic: caliditas in B instanti erit in duplo intensior quam erit caliditas in A instanti, et caliditas in C instanti erit in duplo intensior quam caliditas in B

---

4 tota] haec *add.* R **5** composito] et diviso *add. sed del.* K **5** quod] autem *add.* P **6–7** terminum dictum] *om.* KP **6** terminum] titulum R **7** modo dicto] *inv.* RW **7** est quaestio] *inv.* R **7** diviso] divisionis KR **9–10** caliditatis] *om.* R **13** Contra pono] suppono R **14** diei] *in mg.* P **14** in summo] *om.* R **14–15** eiusdem] *om.* KRW **15** pono] posito K **15** instans] *om.* R **15** et] *om.* P **15–16** medium instans] *inv.* RW **18** datus] actus KW dictus R **19** die] *in mg.* W **19** inducetur] introducetur R **19–20** continue...virtutis] erit tantae virtutis continue (*inv.*) KR **20** vel] et R **20** sicut] *in mg.* W **20–21** principio] erat *add.* R **21** istius] ipsius K **21** inducetur] introducetur R **22** eiusdem] et *add.* K **22** Ponatur] ergo *add.* R **23** inducatur] introducatur R **23** arguo] arguitur R

instanti, et sic deinceps, igitur caliditas in summo erit in infinitum intensior quam erit caliditas in A instanti. Consequentia nota est, quia si non,
K 140rb aliqua caliditas remissa | foret in eadem proportione intensior quam erit caliditas in A instanti in qua summa caliditas foret intensior quam erat caliditas in A instanti, et sic sequitur quod caliditas summa et caliditas remissa forent aeque intensae, quod est impossibile.

R 150r | Et probo primum antecedens, videlicet quod "caliditas in B instanti erit in duplo intensior quam erit caliditas in A instanti." Et arguo sic: immediate post A instans erit haec copulativa vera: 'aliqua pars latitudinis caliditatis est inducta post A et dupla pars eiusdem latitudinis est inducta
P 121rb post A.' Quod patet, quia in quolibet instanti istius diei post A erit | haec copulativa vera, igitur immediate post A erit haec copulativa vera. Antecedens patet, quia, si non, ponatur igitur quod in aliquo instanti post A non erit haec copulativa vera, et sit nunc illud instans, gratia exempli. Tunc arguo sic: ignis datus egit continue ab A instanti usque ad hoc praesens instans inducendo aliquem partem caliditatis latitudinis quae pars est divisibilis in infinitum, igitur non est verum dicere quod medietas istius latitudinis est inducta et tota illa pars latitudinis est inducta. Et cum ista latitudo inducta sit pars totius latitudinis caliditatis inducta, sequitur quod erit haec copulativa vera 'si sic, aliqua pars latitudinis caliditatis est inducta post A et dupla ad illam est inducta post A.' Ex quo sequitur quod in hoc instanti non est haec copulativa falsa, quod fuit probandum. Et tunc arguo ex primo consequente sic: immediate post A instans erit haec copulativa vera, igitur immediate post A inducetur aliqua pars latitudinis caliditatis [et pars] dupla ad illam, et hoc non erit secundum extensionem in subiecto, igitur secundum intensionem in forma; igitur immediate post A inducetur aliqua caliditas et caliditas in duplo intensior illa. Sed quaelibet caliditas, quae erit post A, erit intensior quam caliditas in A, igitur immediate post A inducetur caliditas in duplo intensior quam caliditas in A.

---

2 erit] *sup. lin. corr. ex* et K **2** in] *om.* R **2** non] tunc R **3** caliditas] qualitas W **3** erit] erat K **5** caliditas] exemitas(!) K **7** Et] nota bene *adn. in mg.* K **7** primum] *om.* R **7** videlicet] *om.* R **8** sic] *om.* K **10** caliditatis] *om.* R **10** eiusdem latitudinis] *inv.* KW **11** instanti] tempore K **11** diei] *om.* R **12** igitur...vera] *in mg.* K **12** vera] *om.* R **14** et] *om.* RW **14** nunc] tunc K **14** instans] D *add.* K **15** egit] efficit R **15** hoc] D K *om.* W **15–16** praesens instans] *om.* KPW **16** aliquem] quamcumquem W **16** partem...latitudinis] latitudinem caliditatis R **16** caliditatis latitudinis] *inv.* KW **16** pars est] *inv.* KW **16** pars] *om.* R **17** non] nec K **17** dicere] *om.* R **18** latitudinis] *om.* KRW **18** ista] tota R **20** erit] est K **20** haec] *om.* R **21** A] ea R **21** post A] post R *om.* KW **22** est] erit R **22** Et] *om. K* **23** A] *sup. lin.* P **23** instans] *om.* KRW **24** post A] *om.* R post W **24–25** latitudinis...pars] *om.* (*hom.*) P **25** et pars *em.*] *om.* KPRW **26** igitur] et R **26** inducetur] *om.* K **28** erit] et K **28** A] instanti *add.* W **28–29** igitur...A] *om.* (*hom.*) K **28** post] *om.* P

Et per idem argumentum probatur quod immediate post B inducetur caliditas in duplo intensior quam erit caliditas in B, et sic arguitur de aliis instantibus. Tunc arguo sic: immediate post A inducetur caliditas in duplo intensior quam erit caliditas in instanti A, et caliditas in B erit intensior quam erit aliqua caliditas ante B, igitur caliditas in B instanti erit in duplo intensior quam caliditas in A instanti. Et per idem argumentum probatur quod quaelibet pars latitudinis caliditatis sit infinita, sumendo tempus in quo inducetur aliqua pars latitudinis, et sumendo instantia terminantia partes proportionales eiusdem. Et contingit facere idem argumentum sicut prius.

Item, arguitur sic: secunda medietas latitudinis caliditatis est divisibilis intensive in duas medietates, et in partes octavas, et sic in infinitum, igitur secunda medietas latitudinis | caliditatis habet infinitas partes proportionales non communicantes, quarum quaelibet est intensior quam medietas latitudinis caliditatis, igitur secunda medietas latitudinis caliditatis est infinita intensive. Et minor patet, videlicet quod quaelibet pars secundae medietatis istius latitudinis sit intensior quam prima pars totius latitudinis, quia quaelibet pars secundae medietatis est terminus ad quem respectu primae medietatis, igitur est in|tensior quam prima. Nec potest dici quod secunda medietas latitudinis est aequalis primae solum propter hoc quod agens egit istam in aequali tempore, quia latitudo uniformiter inducitur, igitur inductio non solum consequitur actionem agentis, sed econtra actio agentis erit secundum actionem latitudinis.

K 140va

W 64rb

---

1 inducetur] inducatur K **2** erit] *om.* R **3** arguo] arguitur R **4** A...in] *om.* P **5** erit aliqua] *om.* R erit *om.* K **5** caliditas] pars K **5** B] A P **6** caliditas] erit K **7** latitudinis] ignis KPW **7–8** caliditatis...latitudinis] *om.* (*hom.*) R **9** Et] *om.* R **11** secunda] illa R **11** caliditatis] *om.* R **11** divisibilis] est *add. sed del.* K indivisibilis P **12** in] *om.* KRW **12** octavas] et octavas *add.* K **13** secunda] illa R **13** medietas] illius *add.* R **13** caliditatis] *om.* R **16** patet videlicet] valet K **17** pars] medietas P **18** medietatis] illius latitudinis *add.* R **19** prima] ipsa P **20** secunda] duplex R **20** quod] quia RW **21** egit] agit KR **22** consequitur] sequitur KR

7–9 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 1a), f. 2ra: "Et iterum, illud quod constituitur ex infinitis partibus formalibus intendentibus ipsum, quarum semper posterior est perfectior priore, est infinitum intensive." **11–16** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 1b), f. 2rb: "Et arguo sic: ubicumque ex additione duarum partium aequalium resultat magis intensum in duplo quam est una illarum partium, et ex additione talium quattuor partium aequalium resultat intensius in quadruplo quam est una illarum partium, et sic semper secundum proportionem ibi ex additione infinitarum partium aequalium resultat forma intensior in infinitum quam est aliqua illarum partium... illud quod excedit in infinitum in intensione aliquid finitae intensionis est infinitum intensive; ergo totum compositum ex infinitis partibus aequalibus in intensione est infinitum intensive."

Ad istud argumentum potest responderi septem modis, quorum quilibet est unius specialis difficultatis.

[1] Prima responsio est concedere conclusionem, videlicet quod caliditas summa et etiam latitudo caliditatis sit infinita.

P 121va | [2] Secunda responsio est quod argumentum fundatur super falsa imag-
R 150v inatione, | videlicet quod caliditas habet aliquam talem latitudinem, ita quod eadem caliditas continue intendetur et nulla nova generatur. Et causa istius responsionis est, quia continue erit alia caliditas et alia, sic quod in quolibet instanti generetur una nova caliditas et quaelibet praecedens corrumpitur.

[3] Tertia responsio est quae ponit quod in quolibet instanti fiet nova caliditas, et omnes caliditates praecedentes manebunt cum caliditate ultima inducta.

[4] Quarta responsio est ista quod nulla caliditas generatur in instanti, sed in quolibet tempore praecise generabitur una caliditas quae manebit cum caliditatibus praecedentibus.

---

1 potest responderi] *inv.* R **2** unius] una KW **2** difficultatis] per se *add.* R **3** concedere] quae concedit R **3** videlicet] scilicet R **4** etiam] *om.* KRW **5** falsa] prima K **6** aliquam] *om.* R **6** latitudinem ita] latitudinem caliditatem ita vel ubique KW vel ubique *in mg.* W **8** alia] aliqua K **8** sic] secundum R **9** quaelibet] alia *add.* R **11** fiet] fiat KR **12** manebunt] maneant K manent R mane(!) W **12** cum] *sup. lin. corr. ex* in K **14** nulla] prima KRW **14** caliditas] non *add.* K **15** sed] non *add.* R **15** una] aliqua P **15** caliditas] qualitas vel caliditas R **16** cum] in KRW

5–10 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV), f. 10va: "Positis et reprobatis opinionibus famosis huius temporis restat nunc, cum Dei adiutorio, dicere quod occurrit et pono tres conclusiones. Prima est, quod in omni motu ad formam acquiritur aliquid novum quod est forma vel pars formae. Secunda est, quod per omnem motum corrumpitur tota forma praecedens a qua est per se motus et acquiritur una forma totaliter nova cuius nihil praefuit." **11–13** Cf. Wylt., *Q. Q.*, q. 3, (Adnotatio): "Ex praedictis patet solutio ad quandam quaestionem quae solebat quaeri, [scilicet] utrum inducto gradu intenso gradus imperfectior corrumpatur vel maneat, quoniam in qualitatibus habentibus contrarium in gradu remisso, ut in minus calido, sunt tria, scilicet natura caloris, pars vel portio frigidi commixti, et privatio gradus perfectioris consequens illam commixtionem. Quando igitur proceditur a minus calido ad magis calidum, gradus frigiditatis commixtus minus calido corrumpitur, [et] similiter privatio gradus perfectioris consequens illam commixtionem frigidi secundum illum gradum cum calido, sed quidquid est de perfectione caloris remanet sub maiori perfectione quam prius." **14–16** Cf. e.g. Duns Scot., *In Sent.* (*Ord.*), lib. I, dist. 17, pars 2, q. 1, p. 248: "Teneo conclusionem oppositam, videlicet quod realitas illa positiva, quae erat in caritate minore, manet eadem realiter in caritate maiore."; q. 2, pp. 260–261; Ockh., *In lib. prim. Sent.* (*Ord.*), dist. 17, q. 8, p. 554: "Alia est augmentatio intensiva, quae est per additionem partis ad partem facientis per se unum cum ea et indistincte ab ea in loco, et situ, sicut quando album secundum se totum fit albius quam prius."

[5] Quinta responsio quod caliditas continue manebit eadem nulla adducta et ipsa in substantia extensa nullo modo intendetur nec remittetur, sed solum intendetur quantum ad virtutem agendi et patiendi, quia subiectum magis et minus disponitur per illam.

[6] Sexta responsio quod eadem caliditas continue intendetur, et tamen nulla est nec esse potest talis latitudo caliditatis habens medietates distinctas.

[7] Septima et ultima responsio est quod in intensione caliditatis semper manet eadem caliditas praecise qua formaliter intendetur, sed latitudo caliditatis illius erit eadem realiter sicut tempus et coelum, sed quod alia est ratio illius ut est latitudo et ut est caliditas.

[Ad 1]
[Argumenta pro prima responsione]

Prima responsio probatur per quinque evidentias, quarum:

[a] Prima est ista: caliditas in summo est quatenus nulla potest imaginari intensior ea, igitur ipsa est infinita. Consequentia nota est, quia quolibet finito possibile est imaginari maius in illa specie. Et antecedens probo. Quia si posset | imaginari alia caliditas intensior K 140vb

---

1 responsio] est ista *add.* K est *add.* R **1** continue] *sup. lin.* K **1–2** adducta] addita KRW **2** substantia extensa] natura K suo esse R in essentia W **2** nec] neque etiam R **3** intendetur] augmentetur R **3** et] vel KR **3–4** subiectum] omnium P **4** et] vel K **5** responsio] est *add.* KW **5** intendetur] intenditur K **8** ultima] conclusio seu *add.* R **8** est] ista *add.* K **9** formaliter] aequaliter P conformaliter R **9–10** latitudo caliditatis] eius R latitudo W **14** Prima] prima responsio probatur *adn. in mg.* K prima responsio *adn. in mg.* PR probatio primam responsionem *adn. in mg.* W **15** ista] *om.* R **15** quatenus] qua KW quarum R **16** ea] *om.* P **16** est] *om.* KR **17** quolibet] quocumque R **17** possibile est] potest R **18** si] *sup. lin.* W **18** alia] aliqua KW *om.* R

1–4 Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 6, (322b:16–17), A. L., p. 33:15–16: "... non enim caliditas transmutat et frigiditas in invicem, sed manifestum quoniam subiectum." Cf. Godf. de Font., *Q.* II, 10, p. 142: "Sed videtur quod isto modo magis et minus in forma non sit ponere secundum se, sed in eius participatione a subiecto secundum maiorem et minorem dispositione subiecti;" p. 146: "... quod essentia habet aliquo modo magis et minus, hoc non contingit ei ex ratione essentiae, sed ex inesse in subiecto ex maiore dispositione subiecti."; Wylt., *Q. Q.*, q. 1, (Opinio Godefridi): "Una opinio dicit quod qualitas secundum se non recipit magis et minus sed ratione dispositionis in subiecto. Et videtur esse opinio Simplicii super *Praedicamenta*, qui dicit quod non sit aliquid magis album vel minus nisi secundum idoneitatem participantis. Et dicit quod istius opinionis videtur fuisse Aristoteles"; Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV), f. 10va: "Hic declaratur per communis opinio quae creditur esse Philosophi vera... . Tertia est, quod nulla forma intenditur nec remittitur sed subiectum formae intenditur et remittitur secundum formam, ita quod forma est illud secundum quod subiectum intenditur vel remittitur."

illa quae nunc summa est, igitur possibile est imaginari illam quae est nunc in summo posse intendi, et cum intensio unius qualitatis non imaginatur nisi per remissionem sui contrarii, igitur suum contrarium posset imaginari ulterius remitti; et per consequens aliqua potest imaginari frigiditas remissior quam aliqua quae esse potest; et per consequens posset imaginari frigiditas una indivisibilis, et etiam alia frigiditas remissior ea, quod non est verum.

[b] Secundo arguo sic: latitudo caliditatis non est terminata; et est; igitur est infinita. Maior patet, quia si terminetur secundum eius medietatem remissiorem vel igitur terminaretur ad eius caliditatem vel ad eius frigiditatem. Si ad caliditatem, igitur aliqua potest esse caliditas remississima et indivisibilis, et sic summa excederet remississimam in infinitum, et sic summa caliditatis foret infinitae perfectionis.

Item, si aliqua foret caliditas ad quam terminaretur latitudo caliditatis secundum medietatem eius remissiorem, tunc illa caliditas vel compateretur secum summum gradum frigiditatis, quod est impossibile; vel compateretur secum frigiditatem remississimam, et tunc ille gradus frigiditatis foret immediatus summo gradui frigiditatis, quod est impossibile. Et consequentia patet, quia si aliquis foret gradus frigiditatis medius, tunc ille compateretur secum gradum caliditatis debiliorem quam sit caliditas superans latitudinem caliditatis, et sic ille gradus verius terminaret latitudinem
P 121vb quam primus. Si dicatur | quod latitudo caliditatis secundum partem eius remissiorem terminatur ad frigiditatem summam, et eodem termino terminatur latitudo frigiditatis, et terminus est de natura intrinseca terminati, igitur summa frigiditas foret aliquid frigiditatis et caliditatis; et sic caliditas et frigiditas forent eiusdem speciei.

Et confirmo hoc argumentum sic et pono quod aliquod calidum in summo remittatur ad summum frigus. Tunc remissio illius caliditatis est unus motus, et motus non differt a termino ad quem nisi secundum magis

---

1 est nunc] *inv.* R **2** imaginatur] intenditur R **3** posset] adhuc potest R **4** ulterius] vel citius K **4** aliqua] *om.* R **5** aliqua quae] *in mg.* K aliqua R aliqua *rep.* W **5** posset] potest R **6** frigiditas una] *inv.* KRW **6** et etiam] qua K **6** remissior] intensior KRW **8** est] *om.* K **9** est] *om.* W **9** terminetur] viateretur(!) P **10** remissiorem] *om.* P *in mg.* W **10** eius] *sup. lin.* R **11** aliqua...esse] potest esse aliqua (*inv.*) K **12** et] vel K **12** remississimam] ipsam KRW **12** infinitum] frigore W **12** sic] *om.* K **14** aliqua foret] *inv.* R **15** eius remissiorem] *in mg.* K **15** eius] illius PW **16–17** summum...secum] *om.* (*hom.*) PRW **18** frigiditatis] caliditatis KRW **20** caliditatis] *in mg. corr. ex* frigiditatis P **21** sic] *om.* R **21** verius] medius RW **21** latitudinem] caliditatis *add.* RW **23** et...termino] eodem modo R **25** frigiditas] caliditas K **25** frigiditatis et] *om.* KRW **28** ad] in K **28** frigus] gradum frigiditatis R **29** unus] quidam R

et minus (sicut apparet III *Physicorum* per Commentatorem commento 4, et V *Physicorum*, commento 9), igitur remissio caliditatis non differet a summa frigiditate nisi secundum magis et minus, et illae non variant | speciem, igitur etc. R 151r

[c] Tertio arguo sic: si latitudo caliditatis sit finita, vel igitur quando ista latitudo est latitudo vel quando non est latitudo. Non secundo modo, quia non ens non habet terminos. Nec primo modo, quia quando illa latitudo est latitudo, tunc non terminatur ad caliditatem summam, quia tunc non est aliqua summa caliditas in illa materia in qua est latitudo caliditatis; nec ad frigiditatem summam, quia tunc in illa materia non est | summa frigiditas; et per consequens nullo termino potest terminari. K 141ra

Et consimile est argumentum de die probando quod dies sit infinita, quia quando dies est dies, tunc instans a quo incepit corrumpitur, et instans ad quod terminabitur nondum est.

[d] Quarto arguo sic: latitudo caliditatis vel est infinita, vel nihil potest esse in duplo calidius alio; sed aliquid potest esse in duplo calidius alio; igitur latitudo caliditatis est infinita. Maiorem probo, quia si aliquid potest esse in duplo calidius alio latitudine caliditatis existente finita, | pono tunc quod A sit in duplo calidius B. Tunc arguo sic: nihil est in duplo calidius alio nisi propter alteram istarum causarum, aut quia unum habet in duplo plus de caliditate quam aliud, aut quia caliditas magis calidi in duplo magis dominatur super frigiditatem eiusdem, et caliditas remissius calidi remittatur super frigiditatem eiusdem. Si primo modo, tunc A non est in duplo calidius quam B. Quod probo, quia si B sit calidum, igitur in B erit gradus medius latitudinis caliditatis et plus quam gradus medius latitudinis caliditatis. Consequentia patet, quia, si non, tunc tantum foret in B W 64va

---

1 apparet] patet R **2** non differet] a caliditate *add. sed del.* P **3** summa frigiditate] *inv.* KRW **5** Tertio] tertia *in mg.* KW **5** arguo] arguitur **6** latitudo] *om.* KRW **6** latitudo] *om.* KRW **7** non] *sup. lin.* K **7** terminos.] terminum RW **7** illa] *in mg.* W **9** summa caliditas] *inv.* R **9** materia] nunc *sup. lin.* W **10** nec] neque R etiam *add.* K **10** in illa] nulla KW **10** non] *om.* RW **10–11** summa frigiditas] *inv.* R **12** consimile] simile R **12** est argumentum] *inv.* W **14** est] instans etc. *add.* K **15** Quarto] 4 *in mg.* K **15** arguo] arguitur R **15** infinita] finita P summa RW **15** nihil] aliquid R **16** esse...calidius] potest dici calidius in duplo R **16** aliquid] nihil RW **17** potest] possit KW **18** in...alio] calidius in duplo alio (*inv.*) RW **18** pono] posito KRW **19** in duplo] *om.* P **20** propter] per R **20** alteram] aliquam K **21** plus de caliditate] magis caliditatis K magis de caliditate R in duplo caliditatis W **21** calidi] calefaciendi R **21–22** in...eiusdem] *om.* (*hom.*) PRW **23** Si] nota *in mg.* W **25** gradus medius] *inv.* KR **25** medius] *sup. lin. corr. ex* calidius R **25–26** caliditatis...caliditatis] *om.* K **25–26** gradus...caliditatis] gradus latitudinis R **26** caliditatis] *om.* W **26** tunc] *om.* PRW

1–2 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 4, f. 87ra(C); lib. V, comm. 9, f. 214va(K–L).

de caliditate sicut de frigiditate, et plus de frigiditate quam de caliditate, et sic B non foret calidum. Igitur ad hoc quod B sit calidum requiritur quod habeat plus de caliditate quam medietatem latitudinis caliditatis. Et A non potest habere duplam caliditatem ad B, igitur secundum primum modum ponendi, A non est in duplo calidius quam B. Si dicatur quod A est in duplo calidius quam B secundo modo, sequitur quod latitudo caliditatis sit infinita. Quod probo, quia ponatur quod A transmutetur quousque fiat summe calidum. Tunc arguo sic: antequam A fiat summe calidum erit proportio caliditatis A ad suam frigiditatem in quadruplo maior quam proportio caliditatis B ad suam frigiditatem, et ante finem erit in octuplo
P 122ra maior proportio etc., et sic | in infinitum; ergo antequam A sit summe calidum, sequitur per secundum modum ponendi quod A erit in duplo calidius B, et quod ante finem erit in quadruplo calidius quam B, et sic in infinitum; et per consequens A, cum fuerit summe calidum, erit in infinitum calidius quam B, et non per caliditatem finitam, igitur per caliditatem infinitam. Et sic sequitur propositum.

[e] Quinto arguo et probo quod summa caliditas sit infinita, quia pono quod aliquis ignis in summo, qui sit A, agat in aliquam materiam quae sit B generando ex ea ignem in summo per aliquod tempus. Capio igitur primum instans in quo A incipit alterare quamcumque partem B, et sit
K 141rb nunc illud instans, gratia exempli. Tunc arguo sic: A in | infinitum velocius agit nunc quam egit in prima parte proportionali temporis quae sit C; ergo caliditas generanda per istam actionem erit in infinitum intensior quam fuit in C; igitur caliditas summa erit infinita. Et probo primum antecedens, quia aliqua pars in B immediata ipsi A habet in duplo minorem frigiditatem quam habuit totum B in C, ergo in illam partem agit A in duplo velocius quam egit in C; igitur aliqua pars ipsius B habet minorem frigiditatem quam B in C. Similiter aliqua pars ipsius B habet in centuplo

---

2 B] *om.* R **3** medietatem] medietas R **4** duplam caliditatem] *inv.* KRW **4–5** igitur...B] *om.* (*hom.*) K **5** ponendi] dicendi R **5** est] erit KRW **5** A] B R **6** B] *om.* R **8** fiat] fiant K **8** fiat] fiet R **9** A] *om.* R **9** suam] summam K **9** quadruplo] *a. m. in mg. corr. ex* in qua duplo K duplo R **9–10** quam...frigiditatem] *om.* K **9–10** quam proportio] proportione R **10** octuplo] duplo R etc. *add.* W **11** proportio etc.] *in mg.* P **11** A] *om.* K sic RW **12** secundum] unum PRW **13** calidius] quam *add.* RW **13** quod...erit] *om.* K **13** in...B] *om.* (*hom.*) RW calidius...B] *om.* K **16** Et sic] ex quo KRW **17** Quinto] *in mg.* KP item RW **17** summa caliditas] *inv.* KRW **17** Quia] et K **18** quod] sit *add.* R **18** A] et *add.* R **19** ex ea] in eo R **19** igitur] tunc KRW **20** primum instans] *om.* R **20** alterare...B] sibi assimilare aliquam partem RW **21** instans] A *add.* K **21** exempli] argumenti R **21** sic] *om.* K **22** quam] prius *add.* K **24** fuit in] *in mg. corr. ex* sit P **24** C] B R **24** erit] est KRW **25** quia] quod R **25** in] *om.* P **26** A] *om.* R **27** egit] fecit K **27–28** habet...B] *om.* (*hom.*) PW **27–28** igitur...C] *om.* (*hom.*) KR

minorem frigiditatem quam B in C, igitur in illam partem agit | A in R 151v
centuplo velocius quam egit in C; et similiter arguitur quod A agit in B in ducentuplo velocius quam egit in C, et sic in infinitum; igitur nunc agit A in infinitum velocius quam fecit in C. Et antecedens patet, quia in B est caliditas ita intensa quod nulla potest esse intensior quam aliqua quae est in B, et remissior quam est caliditas summa; et si hoc, igitur nulla potest esse frigiditas remissior quam sit in B. Ex quo patet quod aliqua pars B habet in duplo remissiorem frigiditatem quam fuit frigiditas in B in C tempore, et quod aliqua habeat remissiorem in quadruplo, et sic in infinitum, ex quo probatur antecedens.

Istae sunt evidentiae pro parte ista.

[Argumenta contra primam responsionem]

Sed contra istam responsionem arguo primo ad partem oppositam, et deinde solvam rationes prius adductas.

[Argumenta pro opinione quod latitudo caliditatis non sit infinita]

[a] Arguo igitur et probo quod latitudo caliditatis non sit infinita, quia latitudo caliditatis est aequalis latitudini formae substantialis ignis si forma ignis intendatur (sicut vult Commentator III *De coelo* commento 67), igitur si latitudo caliditatis sit infinita, sequitur quod

---

1 quam] totum *in mg. add.* K **1** B] *om.* R **1** illam partem] ista parte K **1** partem] *om.* R **1** A] *om.* R **2** egit] fecit KW agit R **2** C] et sic in infinitum igitur etc. *add.* R **2–3** et...C] *a. m. in mg.* K **2** et] *om.* RW **3** ducentuplo] centuplo R **3** egit] agit R fecit KW **5** ita] *om.* P **5** nulla] non R **5** aliqua] qua P **6** est] *om.* R **7–8** frigiditas...B] *om.* K **8** remissiorem] minorem KRW **8** fuit] habuit K **8** in] *om.* R **9** remissiorem...quadruplo] in triplo remissiorem frigiditatem quam habuit in C tempore K **9** remissiorem] frigiditatem *add.* RW **9–10** ex quo] *sup. lin. corr. ex* et K **10** aliqua...antecedens] antecedens probatum R **11** Istae] ergo *add.* R **11** sunt] ergo *add.* K igitur *add.* W **11** parte ista] *inv.* R **13** Sed] contra istam responsionem *adn. in mg.* P contra opinionem *adn. in mg.* K probatio primae opinionis et sequitur argumentum primum *adn. in mg.* W **13** arguo] arguitur R **14** deinde] demum W **14** solvam] solventur R **14** prius adductas.] *om.* R adductas] deductas W **17** Arguo igitur] arguo primo KW arguitur primo R **17** caliditatis] qualitatis R **18** caliditatis] qualitatis R **18** latitudini] *om.* KW **18** substantialis] *om.* R **19** III...67] II De anima commento 82 R **19** III...67] II De anima commento 82 R **20** 67] 62 KW

---

19 Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 67, p. 634:105–111: "Si igitur aliquis dixerit quod sequitur ex hoc ut forme eorum substantiales recipiant magis et minus... dicemus quod forme istorum elementorum substantiales sunt diminute a formis substantialibus perfectis."

latitudo formae substantialis ignis sit infinita; et sic levitas consequens formam substantialem foret infinita, quod est contra Aristotelem et Commentatorem I *De coelo* commento 45, et per magnum processum ibidem, ubi Aristoteles supponit tres suppositiones, quarum haec est una quod *impossibile est aliquod corpus habere gravitatem et levitatem infinitam*.

[b] Item, si latitudo caliditatis foret infinita, igitur latitudo frigiditatis foret infinita eadem ratione. Et cum unum infinitum non sit magis, nec minus, nec aequale (sicut apparet III *Physicorum* a Commentatore commento 4), igitur latitudo caliditatis non est aequalis latitudini frigiditatis, quod est falsum, quia per communem opinionem una praecise expellitur per inductionem praecisam alterius.

[c] Tertio arguo sic: si latitudo caliditatis sit infinita, ergo utraque eius medietas est infinita, et sic calidum remissum foret infinitae caliditatis, quod est falsum.

K 141va P 122rb [d] Item, si latitudo caliditatis sit infinita, igitur habet aliquam | partem finitam. | Consequentia patet per Commentatorem I *De coelo* commento 46, ubi dicit quod a quolibet infinito contingit resecare aliquam partem aequalem cuilibet finito.

[e] Item, si latitudo caliditatis etc., tunc caliditas summa posset combussere quodlibet in instanti, quod est impossibile. Et consequentia patet, quia caliditas finita, si aliqua talis foret, posset facere actionem finitam, scilicet combustionem in tempore finito; ergo consimilem actionem posset caliditas infinita facere in instanti.

[f] Item, si latitudo caliditatis etc., tunc generans caliditatem in summo faceret actionem infinitam, quod est impossibile, quia nec agens finitum

---

2 substantialem] substantiae KPRW **2** foret] esse *a. m. sup. lin. corr. ex* essent K **2–3** et Commentatorem] *om.* R **3** coelo] et in *add.* K coeli et mundi W **3** 45] 92 R **4** Aristoteles supponit] vult Aristoteles et ponit R **4** suppositiones] intellectiones W **4** haec...una] prima R **6** Item] secundum *in mg.* W **7** magis nec] maius vel R maius nec W **7** magis] maius W **8** nec] vel R **8** sicut apparet] alio quod patet R **10** communem] consimilem R **11** praecisam] remissam R praemissam W **12** Tertio] *in mg.* K tertium *in mg.* W **12** sit] esset R **13** est] esset R **15** 4,] *in mg.* KW **15** si] quia K **15** sit] foret R **15** habet] *sup. lin.* K **16** per] *om.* R **16** *coelo*] coeli et mundi K coeli W **17** 46] 48 K **17–18** partem aliquam] *inv.* KW aliquam R **18** cuilibet] cuique K **19** 6] *in mg.* K quintum *in mg.* W **19** etc.] sit infinita K **19** caliditas summa] *inv.* K **19–20** combussere] comburere KRW **20** quodlibet] *in mg.* W **20** Et] *om.* KW **20** consequentia patet] *inv.* R **21** finita] infinita KR **21** posset] potest R **22** in] *om.* R **23** facere] *om.* KRW **24** 7] *in mg.* K sextum *in mg.* W **24** caliditatis] *om.* KW esset infinita R **25** nec] neque R

2–3 Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 6, (273a21–26), p. 146:24; Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 46, p. 95:9–10. **8–9** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 71, f. 119rb(D). **16–17** *Recte* Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 47, p. 97:23–39.

nec agens infinitum posset agere actionem | infinitam vel finitam tempore W 64vb
finito vel tempore infinito, sicut patet I *De coelo* capitulo de infinito.

[Responsio ad argumenta pro opinione quod latitudo caliditatis non sit infinita]

Respondeo ergo quod quaelibet caliditas est finita intensive, ideo respondeo ad rationes oppositas.

[Ad a] Et dico ad primam rationem quod antecedens est falsum, videlicet quod "non potest imaginari caliditas intensior quam caliditas summa." Et ad probationem dico quod non valet imaginari frigiditatem ulterius remitti propter ulteriorem intensionem caliditatis, quia quaelibet qualitas intensibilis essentialiter intenditur etsi nullum contrarium secum sit admixtum, sicut apparet de raritate et densitate. Nam ad hoc quod aliqua raritas sit maior quam praefuit vel maior quam | est nunc non requiritur R 152r
quod secum coextendatur una densitas quae sit res alia densitatis.

Et ad Commentatorem V *Physicorum* commento 9, quando dicit quod *omne quod fit minus, fit minus per admixtionem sui contrarii* dico quod intelligit per 'admixtionem contrarii' contrarium iuxtapositum quod est agens in passum. Et illud verius patebit in secundo principali huius quaestionis.

[Ad b] Ad secundam rationem quando arguitur quod caliditas summa sit infinita dico quod iste terminus 'infinitum' potest accipi dupliciter. Uno modo pro eo quod habet infinitas partes non communicantes, quarum una certa parte data quaelibet est maior; et sic dico quod nihil est infinitum. Alio modo accipitur infinitum pro aliqua re non habente terminos in actu;

---

1 nec] neque agens finitum neque R **1** infinitam] finitam KR **1** finitam] infinitam KR **5–6** ideo respondeo] *inv.* KR **5** ideo] *adn. in mg.* P nota bene responsiones ad primum *adn. in mg.* K **6** ad...oppositas] quod quaelibet caliditas est finita intensive R **7** Et] ad primam rationem *in mg.* P ideo respondeo ad rationes in oppositum et R **7** rationem] *om.* R **7** est] verum *add. sed del.* K **8** caliditas] *om.* K **10** qualitas] caliditas R **11** essentialiter] aequaliter R **12** raritate] densitate KW **12** densitate] raritate KW **13** sit] *om.* P **13** quam] illa quae R **13** est nunc] *inv.* R **14** coextendatur] extendatur R **14** densitatis] quam illa raritas K densitas P a densitate R **15** V] primo K **15** 9] 91 KPW 92 R **15** quando] qui RW **16–17** dico...contrarii] in R **18** Et...verius] et illud inferius K sicut infirmiter R et illud in fine W **18** illud] hoc R **18** huius] istius KR in fine W **19** secundam rationem] *inv.* KW secundam R **19** Ad secundam] *adn. in mg.* P nota hoc de infinito ad rationem secundam] *a. m. adn. in mg.* K **19** summa] *om.* KRW **20** accipi] capi R **21** eo] illo R **21** quarum una] *om.* R **22** data] tota R **23** accipitur infinitum] *om.* KW **23** accipitur] capitur R **23** aliqua] *om.* R **23** actu] et *add.* R

---

2 Cf. Averr., *In De celo*, lib. I comm. 53, p. 106:18–25. **15** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I): "... cum igitur transmutatio fuerit de magis in minus dicetur transmutari ad contrarium: quoniam non fit minus nisi ex mixtione contrarii."

sic loquendo dico quod quaelibet res successiva ut talis est infinita, et non terminata sicut arguebatur de die. Et sic loquendo concedo quod si aliqua caliditas sit in transmutari quod eius latitudo, ut est latitudo, non habet terminos iam in actu, quia hoc repugnat rei successivae quod eius termini sunt quando ipsa est. Unde dico quod nulla erit maxima latitudo caliditatis secundum quam potest caliditas intendi, quia non est possibile quod
K 141vb intensio unius | qualitatis sit per remissionem alterius qualitatis admixtae in eadem materia, sicut patebit.

Ponentes tamen quod una qualitas intendatur per remissionem sui contrarii secum coniuncti possent aliter dici ad argumentum, quod latitudo caliditatis secundum remissiorem eius medietatem terminatur vel terminabatur ad frigiditatem summam tamquam ad suum terminum extrinsecum et non intrinsecum. Unde non oportet quod motus differat solum a termino ad quem extrinseco secundum magis et minus. Sed hoc quod dicit Commentator commentis praeallegatis intelligitur de termino intrinseco, videlicet quod motus non differt a termino ad quem nisi secundum magis et minus.

[Ad c] Dico quod tamen loquendo de virtute sermonis foret dicendum quod numquam terminatur latitudo caliditatis ad aliquem terminum, nec etiam quod illa latitudo habeat aliquem terminum, sicut probavit tertia ratio adducta. Immo dicitur pro tanto quod instans est terminus temporis, et frigiditas summa est terminus latitudinis caliditatis, quia in illo instanti
P 122va quod dicitur | esse terminus alicuius temporis est verum dicere quod illud tempus non est et immediate post hoc erit; et consimiliter quando aliquod frigidum incipit transmutari est verum dicere quod latitudo caliditatis non est in hac materia et immediate post hoc erit.

---

1 quaelibet] quaecumque KW **1** infinita] terminata P **2** loquendo] *om.* R **3** in transmutari] infinita PRW **4** iam] *om.* KRW **4** hoc] modo *add.* R **5** erit] est KR **5** maxima latitudo] latitudo maximae R **7** admixtae] admixta R **8** patebit] secundo principali *add.* K **9** intendatur] intenditur R **10** aliter] nota *a. m. adn. in mg.* K **10** dici] dicere R **11** remissiorem...medietatem] remissionem taliter medietas KR **12** summam] ductam PRW **13** differat] *a. m. in mg.* K **14** solum] termino *sup. lin. corr. ex* a termini actuali K **14** extrinseco] extrinsece PR **16** non] *om.* R **18** quod tamen] *inv.* KRW **19** terminum] communem *add.* K **19** nec] neque R **20** tertia] *om.* W **21** adducta] deducta R **21** est] tempus *add. sed del.* K **23** verum] hoc R **24** tempus] instans R **24** et...erit] *om.* P **24** consimiliter] similiter R **24** aliquod] aliquid K

---

8 Cf. pp. 514.10–530.2.

[Ad d] Ad quartam rationem dico quod prima propositio est falsa, videlicet quod "latitudo caliditatis est infinita, vel nihil est in duplo calidius alio." Et ad probationem dicitur quod aliquid dicitur in duplo calidius alio propter hoc quod in duplo plus habet de caliditate quam aliud. Et quando arguitur de B sic: "si B sit calidum, igitur habet plus quam medietatem latitudinis caliditatis" dico quod non sequitur, quia medietas latitudinis caliditatis non compatitur secum medietatem latitudinis frigiditatis nec aliquem gradum frigiditatis. Et illud verius patebit in secundo principali huius quaestionis.

[Ad e] Ad quintam rationem et ultimam dico, quod nullum erit instans in quo A incipiet sibi assimilare aliquam partem B, quia accepto instans in quo aliqua pars B incipit assimilari A dico quod A desinit agere, sicut probavit argumentum. Et non sequitur: 'in isto instanti aliqua pars incipiet assimilare A per A, igitur in illo instanti A incipiet sibi assimilare aliquam partem B.' Et quod non valet, patet per alia dicta in quaestionibus aliis. Et quod A non incipiet in illo instanti assimilare sibi aliquam partem B patet, quia tunc in illo instanti ageret in B, et per consequens post illud instans ageret in B, quod est falsum, quia semper post hoc erunt A et B | applicata secundum extrema totaliter similia. Et si quaeratur: per quod R 152v
agens assimilatur B ipsi A? Dico quod quaelibet pars ipsius | B immediata K 142ra
ipsi A cum iuvamento ipsius A agit in residuam partem B, et ideo nullum est agens unum quod potest assimilare totum B ipsi A.

Sic igitur patent solutiones rationum quae videntur probare primam partem.

---

1 Ad] ad quartam *a. m. adn. in mg.* K **1** propositio] pars R **2** quod] *om.* P **2** est] sit R **2** nihil] *om.* KR **2** est] erit W **3–4** Et...alio] ad probationem dico aliquid dicitur calidius alio in duplo *a. m. in mg.* K *om.* (*hom.*) RW **5** sic] quod R **7** secum] *om.* KRW **7–8** latitudinis frigiditatis] *inv.* K **8** nec] neque R **8** aliquem...frigiditatis] *a. m. in mg. corr. ex* rem gradum caliditatis rem caliditatis.K **8** verius patebit] *inv.* RW **8** in] *om.* R **10** Ad 5] *a. m. adn. in mg.* K **10** et ultimam] *om.* KRW **10** erit instans] *inv.* R **11** A] *om.* KRW **11** instans] aliquo instanti K instanti R **12** B] *om.* KW **12** incipit] incipitur W sibi *add.* R **13** pars] B *add.* K **14** assimilare A] assimilari K **14** sibi assimilare] *inv.* W **15** patet] *om.* R **15** quaestionibus aliis] *inv.* RW **16** quod] non *add. sed del.* K **16** B] *om.* R **17** quia] aliter K **17–18** et...B[1]] *om.* (*hom.*) R **17** post] prius K **18** hoc] *om.* R **19** applicata] appropinquata KW approximata R **21** A] *om.* R **21** partem] ipsius *add.* KRW **22** unum] *om.* KRW **22** assimilare...B] totum B assimilare KRW **24** partem] responsionem KW rationem R nunc sequitur de secunda responsione *add.* R

8–9 Cf. p. 495.18–22. **15** Cf. *sup.*, q. 1, p. 25.4–31.

[Ad 2]
[Argumenta ad secundam responsionem]

Restat igitur inquirere secundam responsionem quae dicit quod eadem caliditas non continue intendetur et nulla nova generatur, sed quod continue erit alia caliditas et alia, ita quod in quolibet instanti generabitur una nova
W 65ra caliditas qualibet | priori caliditate corrupta. Et quia haec responsio includit duas propositiones, quarum prima est negativa et alia est affirmativa, ideo arguo primo pro parte negativa.

[Argumenta pro parte negativa]

[a] Et probo quod in alteratione non continue intenditur eadem caliditas nulla nova generata, quia tunc sequitur quod agens continue ageret et tamen nihil ageret, quod apparet falsum. Et consequentia patet, quia si ignis intendendo aliquem gradum aliquid ageret vel igitur caliditatem prius generatam, vel novum gradum in caliditatem praecedentem, vel agens agit novam caliditatem. Non primo modo, quia tunc agens ageret prius actum, quod est falsum. Quia si ageret prius actum, tunc hoc non foret, quia produceret illam in esse, igitur facit illam quia facit illam intensiorem quam praefuit; et, si hoc, sequitur quod aliquis homo posset facere se ipsum centies in die, quod est falsum.

---

3 Restat] nota haec responsionem secundam K *adn. in mg.* secunda responsio *adn. in mg.* PR **3** igitur] nunc *add.* KW **3** quae dicit] scilicet P **4** continue] non *add.* P **5** una nova] *om.* R **7** quarum] *sup. lin.* W **10** Et] haec argumenta probant primam partem opinionis *adn. in vertice pag.* W **10** non] *om.* R **10** intenditur] intendatur KWR **10–11** caliditas] et tamen *add.* R **12** et...nihil] et nichil aliquando KR aliquando *in mg.* W **13** patet] apparet R **13** intendendo...gradum] in transmutando aliquam P intendendo aliquam caliditatem R intendendo aliquem W **13** igitur] id est *add.* P B *add.* KRW **14** caliditatem...generatam] B caliditas prius generata R **14** novum gradum] gradum novum caliditatis K **16** si ageret] sequitur agit R sequitur ageret PW **17** hoc] huiusmodi actus prius actus R **17** produceret] producit K producet R **17** illam] illum R idem W **17** facit] faceret KR **18** quam] quae R **19** posset facere] posset agere K potest agere R **19** centies] septies P

10–12 *Hoc argumentum antea Kilvington expressit in commentario suo super libros De generatione et corupitone*. Cf. Kilv., *Q. sup. De gen.*, q. 9, f. 115ra: "Ad illud dicitur quod aliquid agere vel facere aliquid potest intelligi dupliciter... vel sic quod agens faciat alterum perfectius quam prius fuit... Sed contra hoc arguo sic: data ista responsione sequitur quod aliquis homo posset facere se ipsum infinities in die, quod non est verisimile. Consequentiam probo quia ponatur quod aliquis calefaciat se ipsum, tunc ille homo perficiet se ipsum per totum diem, et perficere hominem est facere hominem, igitur cum ille homo perficiat se ipsum per quamlibet partem proportionalem illius diei, sequitur quod ille homo in qualibet parte diei faciet se ipsum. Et sic ille homo faciet se infinities, quod est probandum."

Et consequentia patet, quia posito quod aliquis continue per unam diem faciat operationes virtuosas ratione quarum sit continue virtuosior quam praefuit, tum iste homo faciat se continue virtuosiorem et perfectiorem quam praefuit. Consequentia patet per simile in praecedentibus.

Aliter tunc dicitur a quibusdam quod ignis agens facit caliditatem esse intensiorem quam praefuit, non tamen facit illam caliditatem.

Contra hoc arguitur sic: iste ignis facit caliditatem istam esse intensiorem quam praefuit, et 'istam caliditatem esse intensiorem' est ista caliditas, igitur iste ignis facit istam caliditatem. Et consimile argumentum potest fieri in prima figura in eisdem terminis.

Sed hic dicitur a quibusdam quod 'istam caliditatem esse inten|siorem' P 122vb non est aliquid sed aliqua.

Contra arguitur dupliciter. Primo sic: si 'istam caliditatem esse intensiorem' nihil sit, et iste ignis facit solum istam caliditatem esse intensiorem, igitur solum factum est quod nihil factum est; ex quo sequitur primum quod agens agit et tamen nihil agit.

Item, arguo sic: si 'istam caliditatem esse intensiorem' sit aliqua, igitur ista caliditas est unum de numero eorum, quorum est haec caliditas. Et tunc arguatur sicut prius: iste ignis facit istam caliditatem esse intensiorem, et 'istam caliditatem esse intensiorem' est aliqua de | numero, K 142rb quorum est caliditas, igitur iste ignis facit istam caliditatem, et sequitur idem quod prius.

Aliter dicitur quod 'istam caliditatem esse intensiorem' non est aliquid nec aliqua.

---

1 quia] *om.* R **2** sit] ipse *add.* K fit W **2** virtuosior] virtuosiorem K **3** virtuosiorem...perfectiorem] perfectiorem et virtuosiorem (*inv.*) R **4** praefuit] igitur facit se *add.* K **4** per] *om.* R **5** tunc dicitur] tunc P dicitur KW ergo *add.* R **5** facit] istam *add.* K **5** esse] *sup. lin.* K *om.* P **6** intensiorem] intensiorem] esse *add.* R **7** caliditatem istam esse] esse caliditatem R **8** caliditatem esse] *in mg.* K **8** ista] ipsa R **9** istam] *om.* R **9** consimile] simile R **13** dupliciter Primo] *inv.* R **14** istam] *om.* R **15** factum...est] factum quod nichil est K quod facit est quod nihil facit est facit vel quod non est R quod facit est quod nihil facit est facit illud quod non est W **16** agit] facit KW etc. *add.* R **17** secundo] *a. m. adn. in mg.* K **18** eorum] illarum R **19** Et...arguatur] tunc arguitur R **21** est] aliqua *add.* R **21** iste] *om.* R **22** idem] illud KRW **22** prius] primo K

5–6 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV, 1b), f. 10vb: "Secundo principaliter probo eandem conclusionem principalem sic: accipiamus duo calida sub gradibus consimilibus omnino et sint A et B, et intendatur calor ipsius A quiescente B sub eodem gradu caloris. Tunc postquam A factum est calidius quam prius erat et B non est calidius quam prius erat, certum est quod A est calidius quam B. Quaero tunc: Aut calor ipsius A habet aliquid intrinsece de natura caloris quod prius non habuit, aut non? Si detur quod sic, cum nihil sit intrinsecum calori nisi calor vel pars caloris, sequitur quod cum calor intenditur acquiritur novus calor vel nova pars caloris, quod est propositum."

Et contra hoc fuit forma prior de numero istarum ultimo factarum.

Item, si 'istam caliditatem esse intensiorem' sit, igitur simplex vel compositum. Si simplex, tunc est aliquid, quod est negatum. Si compositum, vel continuum vel discretum. Si continuum, tunc est aliquid. Si discretum, tunc est suae partes, et per consequens tunc est aliqua.

Aliter dicitur quod agens agit novum gradum caliditatis in caliditate praecedente.

Contra hoc arguitur sic: gradus ille caliditatis non est nisi ista caliditas vel nova caliditas. Si sit illa, et agens agit illum gradum per positum, igitur
R 153r agit caliditatem prius actam. Si ille | gradus sit alia caliditas a prima, sequitur quod duae caliditates erunt simul in eodem, quod est contra istam positionem.

Aliter dicitur quod agens agit et tamen nihil agit.

Contra hoc arguitur sic: istae duae propositiones in conceptu convertuntur: 'istud agens nihil agit' et 'istud agens non agit,' quia iste terminus 'nihil' nullum alium conceptum repraesentat quam iste terminus 'non,' igitur in conceptu istae convertuntur 'iste ignis nihil agit' et 'iste ignis non agit.' Et sic idem ageret et non ageret.

Item, arguo sic: istud agens agit, igitur agit, igitur agit aliquam actionem, et quaelibet actio est aliquid; igitur istud agens agit aliquid.

Item, iste ignis agit, et nihil acquirit per suam actionem, igitur otiose agit.

Aliter dicitur quod iste ignis non agit, sed alterat et movet, quia omne agens est movens et non econtra; et ideo si iste ignis sit movens non sequitur quod agit. Et antecedens patet I *De generatione* capitulo de tactu, et III *Physicorum* commento 3 in fine.

---

1 Et] *om.* K sed R **1** hoc fuit] illud fiat K illud fuit RW **5** est] *om.* KRW **8** ista] *om.* P **8** caliditas] *om.* R **9** nova] non ista K **9** caliditas] *om.* R **9** illum] novum P **10** ille] enim KW igitur R **10** alia] aliqua K **11** erunt] essent R primae *add. sed del.* K **13** Aliter] nota bene argumentum *adn. in mg.* P **14** sic] si K **17** istae] isto K *om.* R **19** Item] ultra ego K **19** igitur agit] *om.* KR **21** iste...nihil] cum iste ignis nihil agit nihil K ille ignis cum nihil agit *add.* R iste ignis nihil W **24** econtra] econverso K **24** si] licet R **25** capitulo...tactu] de actu R **26** 3] primo W

6–7 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV, prima conclusio, arg. 1b), f. 10vb: "Sed sine dubio ista cavillatio nihil valet, quia secundum hoc gradus vel modus caloris intenditur et remittitur, quia unus gradus vel modus caloris est perfectior alio et in quolibet instanti temporis mensurantis alterationem est alius et alius gradus vel motus, quia aliter manet forma sub eodem gradu in duobus instantibus, et ita subiectum formae quiesceret, quod tamen ponitur moveri. Ergo gradus vel modus qui intenditur est continue alius et alius et talis gradus vel modus est quaedam forma ad quam est motus per se, ergo forma ad quam est per se motus est continue alia et alia... " **25** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 6, (323a17–20), A. L. pp. 34:24–35:3; Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 45, p. 62. **26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 3, f. 86vb(L).

Contra istam responsionem arguo per Aristotelem I *De generatione*, ubi allegatum est, et per Commentatorem ibidem, qui dicunt quod omnia commutantia in materia sunt ad invicem activa et passiva. Ex quo patet quod ignis alterans aquam sit agens in ipsam.

Item, actio maxime reperitur in qualitate, igitur verissime transmutantia in genere qualitatis sunt verissime agentia.

Item, Aristoteles I *De generatione* ponit differentiam inter caliditatem et frigiditatem, et levitatem et gravitatem in hoc quod primae duae qualitates sunt activae et passivae et secundae non.

Item, Aristoteles in I *De generatione* ubi dicit quod non omne movens est agens, dicit quod hoc est verum ubi motus est passio, igitur innuit ibi quod omne movens, ubi motus est passio, agit. Ex quo sequitur propositum.

[b] Item, arguo et probo quod non continue manet eadem caliditas, nulla nova generata, quia, si sic, motum movetur ad illud quod habet, et K 142va
| sic eius | motus esset otiosus. Consequentia patet per Aristotelem et W 65rb
Commentatorem | V *Physicorum* commento 1, ubi dicunt quod *locus non* P 123ra
est materia nec forma, quia, si sic, cum mobile moveretur ad locum, igitur moveretur ad illud quod habet, et sic motus eius foret otiosus. Et consimile argumentum facit Commentator commento 43, et de motu ad balneum.

---

2 per] *om.* R **3** ad invicem] *om.* R **8** levitatem...gravitatem] gravitatem et levitatem (*inv.*) KRW **8** primae duae] *inv.* KRW **9** et] *om.* W **10** in] *om.* KRW **10** ubi] *om.* R **11** verum] nisi *add.* W **11** ibi] ibidem KRW **12** passio] agens *add.* R **14** probo] *om.* KRW **15** nova] genita vel *add.* R **15** motum] motu P **16** esset] foret KRW **16** Consequentia patet] quia si ignis intendatur *add. sed del.* K **17** V] IV KRW **17** 1] 19 KRW **17** dicunt] dicit et probat K probat RW **18** est] sit KRW **18** nec] vel K **18** cum] *om.* KRW **18** igitur] et sic R **20** et...balneum] *om.* P **20** facit...43] ponit eodem 4° commento 41 et 8° Physicorum R ponit eodem commento 41 et 6° physicorum W **20** balneum] vacuum KW

---

7 *Recte* Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 2, (329b18–20), A. L., p. 54:20–22: "Sunt autem contrarietates secundum hee: calidum frigidum, humidum siccum... Horum autem grave quidem et leve neque activa neque passiva." **10** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 6, (323a17–19), A. L. pp. 34:25–35:3. **14–15** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV, prima conclusio, arg. 1a), f. 10vb: "Secundo, quia frustra movetur aliquid ad illud quod habet. Si ergo durante motu haberetur totus terminus motus, sequeretur quod omnis motus ad formam esset otiosus, quod est inconveniens. Si dicatur quod motus est ad formam habitam non tamen secundum quod est habita nec eo modo quo est habita, istud non valet, quia secundum hoc nihil novum acquireretur nisi novus motus et ita non esset motus ad formam sed ad modum formae, quod est inconveniens." **16–17** *Recte* Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 2, (210a5–10), A. L. p. 142:7–11; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 18, f. 128ra(F). **20** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 18, f. 143ra(F).

[c] Item, ex ista positione sequitur quod per motum alterationis nihil adquiritur, quod est contra Commentatorem III *Physicorum* commento 4, ubi dicit quod *motus est generatio partis post partem illius perfectionis ad quam vadit res mota*.

[d] Item, arguo sic: in omni motu praeterquam locali aufertur aliquod de substantia transmutati (sicut dicunt Aristoteles et Commentator III *Physicorum* capitulo de tempore commento 44), igitur cum alterata sit forma transmutata, sequitur quod ibi continue aufertur aliquid de substantia illius qualitatis, et cum illa qualitas sit res inanimata, sequitur quod continue erit alia et alia. Et consimiliter arguitur de intensione caliditatis sic: caliditas non potest intendi nisi aliquo adveniente, sed aliquo adveniente fiat alia caliditas, igitur etc.

[e] Item, arguo sic: si continue foret caliditas eadem, ponatur igitur quod aliquid transmutetur hodie per aliquod tempus, et deinde quiescit, et iterum cras transmutetur. Tunc arguo sic: ista alteratio quae est hodie est ista forma hodie transmutata, vel ista materia hodie transmutata, vel aggregatum ex ista materia et ex ista forma. Et eadem res erit hodie quae erit cras, si eadem forma maneat eadem hodie et cras; igitur ista alteratio quae est hodie et illa alteratio quae erit cras erunt eadem aliquo tertio, ig-

1 ista] eadem K **1** alterationis] alicuius RW **2** III] 4to R **6–7** III Physicorum] *om.* KRW **7** 44] 42 illius capituli KRW **7** alterata] alteratio KRW **8** continue...aliquid] aliquid aufertur continue (*inv.*) RW **8** continue] erit et alia et alia *add. sed del.*P **8–9** illius] enim P **9** qualitas] caliditas KP **10** consimiliter] similiter K **10** sic] sicut R **11** fiat] fiat] fit KRW **12** alia] nova KRW **13** foret] alia *add. sed del.*P **13** caliditas eadem] *inv.* KRW **14** deinde quiescit] iterum quiescat R demum quiescat KW **16** hodie] *om.* KRW **16** vel] sed K **17** materia] forma KRW hodie transmutata *add.* W **17** forma] materia KRW transmutata *add.* W **17** hodie] altera quae P *om.* W **17** quae] et R **18** maneat eadem] manebit KRW **18** igitur] vel K **471.19–472.1** erunt...igitur] erit eadem alteratio et sic R **19** aliquo] alteratio KW

2 Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 4, f. 87ra(C)–rb(D): "Ad hoc autem dicamus, quoniam motus secundum quod non differt a perfectione, ad quam vadit, nisi secundum magis et minus, necesse est ut sit de genere illius perfectionis. Motus enim nihil aliud est quam generatio partis post aliam illius perfectionis, ad quam intendit motus, donec perficiatur, et fit in actu." Cf. Wylt., *Q. Q.*, q. 1, (Contra): "Ad qualitatem est motus per se, V *Physicorum*. Cum ergo "motus est acquisitio partis post partem illius perfectionis ad quem vadit" per Commentatorem III *Physicorum* commento 4, oportet quod qualitas infra sui naturam habeat diversitatem graduum perfectionis." **5–8** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV, secunda conclusio arg. 2b), f. 11ra: "Secundo probo eandem consequentiam sic: non maiorem unitatem formae secundum quam est motus requiritur motus alterationis quam motus localis unitatem ubi secundum quod est motus localis; sed in motu locali mobile in quolibet instanti temporis mensurantis motum habet aliud ubi et aliud totaliter novum, loquendo de ubi proprio quod causatur a circumscriptione loci proprii; ergo in motu alterationis alterabile in quolibet instanti temporis mensurantis alterationem habet aliam et aliam qualitatem numero totaliter novam." **6–7** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 13, (222b16–18), A. L., p. 186:12–14. *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 128, f. 199rb.

itur erunt eadem inter se; et per consequens idem motus numero qui est hodie erit cras, quod est contra Aristotelem et Commentatorem V *Physicorum*, ubi dicunt quod *ad unitatem numeralem motus* | *requiritur unitas* R 153v *numeralis temporis*. Quod non est verum in proposito.

Et consimiliter arguitur quod quaedam pars alterationis est ipsa tota alteratio, et sic pars formalis substantiae foret suum totum, quod est impossibile.

Et consimilis evidentia potest fieri contra ponentes tempus esse coelum, probando quod dies hodierna erit dies crastina, et quod annus erit mensis et dies, et breviter quod unum tempus sit quodlibet tempus, quae omnia videntur absurda.

Item, arguitur sic: si eadem caliditas vel qualitas continue intenderetur nulla nova generata, tunc aliquod fere frigidum in summo posset fieri fere calidum in | summo; et tamen nihil novum generaretur propter quod K 142vb diceretur calidius quam prius fuit, quod apparet falsum.

Igitur istae sunt evidentiae quibus probatur prima pars istius opinionis.

[Argumenta pro parte positiva]

Restat nunc videre evidentias quae videntur probare secundam partem eiusdem opinionis, videlicet quod in quolibet instanti transmutationis generabitur nova caliditas, et quod secunda caliditas non simul maneat cum prima.

---

1 erunt] numero *sup. lin.* K **1** eadem] eaedem W **2** hodie] et qui *add.* R **3** motus] ad minus PW motus ad minus KR **4** non] *om.* R **5** quaedam] quaelibet KRW **6** formalis substantiae] *om.* K formaliter RW **6** foret...totum] *om.* P **6** foret] est RW **10** et] *om.* KRW **10–11** omnia...absurda] quae non videntur R **12** arguitur] arguo KW **12** caliditas...qualitas] qualitas vel caliditas (*inv.*) W **13** generata] superaddita P **13** fere] summo *in mg. corr. ex* ferrum K **13** frigidum] calidum R **13** in summo] *om.* K **14** calidum] frigidum R **14** summo] vel econtra *add.* R **14** novum] novi R omnino novum W **16** Igitur...evidentiae] istae ergo evidentiae apparent KRW **16** probatur] probari potest KRW **16** istius] huius R **18** Restat nunc] ideo restat KRW **19** eiusdem] huius R **20–21** et...prima] ita quod duae caliditates non simul maneant KRW

2–3 Cf. Arist., *Phys.*, lib. V, cap. 4, (228b2–4), A. L., p. 206:11–13. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 41, f. 232vb(K). **471.13–472.4** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. V, arg. 8), f. 11vb: "... motus alterationis non est immediate in forma secundum quam fit alteratio tamquam in subiecto vel in fundamento. Sed discontinuato subiecto immediato discontinuatur motus. Ergo si in quolibet instanti temporis mensurantis motum sit alia et alia qualitas, sequitur quod motus alterationis non erit continuus. Istud confirmatur per Commentatorem V Physicorum commento 35... Si igitur in quolibet instanti temporis mensurantis motum alterationis esset alia et alia forma in qua est motus, sequitur quod nulla alteratio esset unus motus numero, quod est falsum et contra Philosophum."

[a] Et arguitur sic: nulla caliditas potest manere a principio transmutationis usque ad finem nisi sibi aliqua alia caliditas addatur, sicut videtur pars prima huius opinionis probare; sed secunda caliditas et prima non recipiuntur in eadem materia successive, igitur per nullum tempus manet aliqua caliditas; igitur in quolibet instanti generabitur nova et corrumpetur quaelibet prior ea. Minor patet, quia *recipiens debet denudari a natura recepti*, sicut patet per Aristotelem I *Physicorum*, et II *De anima* et III.

[b] Item, arguo sic: motus est generatio partis post partem, sicut patet
P 123rb III *Physicorum* commento 4, | igitur continue in motu calefactionis generabitur nova caliditas, quia praecedens caliditas non potest iterum generari— ut probatum est—, igitur quaelibet caliditas generata erit instantanea.

[c] Item, arguitur sic: si ignis agat calefaciendo aliquam materiam, tunc in quolibet instanti istius transmutationis, illa materia erit calidior quam praefuit ante illud instans, et hoc non potest esse nisi nova caliditate adveniente, igitur continue erit caliditas nova; et cum prior non maneat cum sequente, sequitur propositum.

[d] Item, arguitur sic: quaelibet qualitas est per se indivisibilis in sua essentia, igitur nulla potest intendi vel remitti, et per consequens continue erit alia et alia, si duae qualitates non simul maneant. Antecedens patet per auctorem *Sex principiorum*, qui dicit quod *forma est compositioni contingens, simplici et invariabili essentia*, etc.

[e] Item, forma substantialis est simplex indivisibilis, sicut patet VI *Physicorum* commento 45, ergo qualitas consequens istam formam

---

1 arguitur] ad illam partem *add.* KRW **3** pars prima] *inv.* R **3** secunda...prima] duae caliditates KRW **4** manet] maneret W **5** igitur] immo R **5** nova] caliditas *add.* R **5** corrumpetur] accipitur P **6** prior] priorum W **6** ea] *om.* KR **6** quia] et *add.* K etiam *add.* RW **7** Aristotelem] Philosophum R **8** arguo] arguitur KRW **11** generata] generanda K **15** caliditas nova] *inv.* KRW **15** cum] tamen K **17** arguitur] arguo R **17** sic] si agens agat calefaciendo aliquam materiam *add. sed del.* R **17** qualitas] caliditas RW **18** vel] nec K **19** qualitates] caliditates K **21** essentia etc.] essentia continens K forma consistens R consistens *add.* W

---

7 Arist., *De an.*, lib. II, cap. 5, (417b2–3). Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 4, p. 386:92–94. **17–19** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, arg. 7), f. 14rb: "Ad septimam rationem naturalem quando dicitur quod "si eadem forma secundum numerum non posset intendi et remitti, tunc quaelibet forma esset indivisibilis secundum formam," concedo. Et quando dicitur quod tunc ad nullam formam esset motus secundum formam etc. dico quod non sequitur, quia ad hoc quod ad aliquam formam sit motus secundum formam sufficit quod illa forma habeat contrarium resistens et quod species in qua talis forma est habeat latitudinem graduum secundum quam latitudinem possit esse motus continuus. Unde ubi est indivisibile secundum formam et tamen ad ubi est motus per se." **20** Anon., *Lib. sex. prin.*, p. 35:3–4. **22–23** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, f. 274vb(L): "Generatio et corruptio sunt in forma, forma enim est indivisibilis. Manifestum est igitur de eis que iste transmutationes sunt in rebus indivisibilibus."

substantialem erit simplex indivisibilis. Consequentia patet, quia ex opposito sequitur oppositum, sicut patet per Commentatorem III *De coelo* commento 67, ubi dicitur quod si qualitas intendatur vel remittatur, tunc forma substantialis consimiliter intendetur.

Item, arguitur sic: aliqua positio de numero praedictarum est vera et nulla alia ab illa, sicut patebit inductive, igitur etc.

Istae igitur sunt evidentiae pro hac parte.

[Argumenta contra secundam responsionem]

Arguitur tamen adhuc ad partem oppositam.

Et probo quod haec responsio non | valet, quia non solvit primum argu- W 65va
mentum quod videtur probare quod ignis summus sit in infinitum calidior quam aliquod calidum remissius eo. Et | quod hoc sit stante responsione K 143ra
arguo sic et pono primo casum, quod aliquis ignis in summo agat uniformiter, gratia exempli, in aliquam aquam generando ignem summum per unam diem, et sit A instans medium illius diei sicut prius. Tunc arguo sic: immediate post A erit illud calidum in duplo calidius quam erit in A instanti. Quod probatur, quia in quolibet instanti post A erit in duplo calidius quam in A, igitur immediate post A, etc. Antecedens probo, quia, si non, igitur in aliquo instanti post A non erit illud calidum in duplo calidius etc. Sit igitur nunc illud instans post A, gratia exempli, C. Tunc arguo sic: ignis | agens agit uniformiter ab A instanti usque ad hoc in- R 154r
stans C, igitur si idem agens tantum calefecisset istam materiam in prima medietate temporis inter A et hoc instans C sicut calefecit illam in toto tempore inter A et hoc instans, sequitur quod illud agens in duplo velocius egisset in illa prima medietate temporis quam egit in eadem, et cum non egisset, tunc in duplo fortius secundum quantitatem subiecti, igitur egisset in duplo velocius agendo qualitatem in duplo intensiorem. Et tamen

---

1 simplex indivisibilis] simpliciter P **2** III] *om.* P **2–3** De coelo] Coeli R **3** 67] 62 KRW **3** dicitur] dicit KRW **3** vel] et KRW **4** consimiliter] similiter W **5** sic] si R **5** praedictarum] positarum P **5** est] esset R **7** igitur sunt] sunt septimae K sunt stricte R **9** Arguitur] arguo RW oppositum secundae partis secundae positionis] *a. m. adn. in mg.* K contra hanc opinionem] *adn. in mg.* P **9** adhuc] *om.* KRW **12** remissius eo] remississimus vel remississimus eo K **12** Et] *om.* R **12** sit] sequitur KRW **13** in summo] summus R **15** A] *om.* P **18** etc.] *om.* R **20** etc.] *om.* R **20** A] C *add.* W **20** C] instans P *om.* R **21** agens] *sup. lin.* K **21–22** instans] A *add.* K **22** C] *om.* P **22** idem] illud KRW **23** C] *om.* P **23** sicut] secundam *add.* R **23** toto] illo *add.* KRW **24** hoc] *om.* KRW **24** instans,] C *add.* R **25** egit] egisset R **25** cum] tamen KR **26** subiecti] substantiae K **27** intensiorem] *sup. lin. corr. ex* velociorem K

2–3 Cf. *sup.*, q. 1, p. 17.12–15.

idem agens in toto tempore medio inter A et hoc instans egit qualitatem, et ita intensam sicut egisset tunc in medietate illius temporis, et cum tunc fuisset illud calidum in duplo calidius quam fuit in A instanti, igitur nunc est ipsum in duplo calidius quam fuit in A instanti, quod fuit probandum.

Item, probo quod haec positio in se sit falsa, quia si continue foret alia caliditas et alia secundum istam positionem, tunc sequitur quod unus motus numero non maneret nisi per instans. Consequentia patet, quia ad unitatem numeralem motus requiritur unitas formae mobilis et temporis, sicut patet V *Physicorum* commento 35, igitur cum continue sit alia forma, continue erit alius motus.

P 123va | Item, ex ista positione sequeretur quod agens ageret et tamen nihil ageret. Consequentia patet, quia sit instans intrinsecum alicuius calefactionis, tunc ignis agit in istam materiam et tamen nihil agit. Quod probo, quia nec caliditatem existentem, nec caliditatem generandam, nec aliquid aliud ab istis, igitur etc. Quod non agit caliditatem existentem patet, quia illa caliditas est acta, igitur si ageret illam, ageret actam, quod est prius improbatum.

Item, si istud agens non ageret in hoc instanti, sed egisset in quolibet instanti ante hoc sicut egit, tunc istud passum haberet nunc caliditatem ita intensam sicut nunc habet; ergo propter hoc quod iste ignis non agit non est haec caliditas acta, igitur iste ignis non agit istam caliditatem. Primum antecedens patet, quia si in quolibet instanti ante hoc egisset, et in hoc

K 143rb | instanti non ageret, tunc passum fuisset calidum, et per nihil fuisset tunc

---

1 egit] *om.* KP *in mg.* W **2** et] *om.* KRW **2** tunc] *om.* R **2** cum...tunc] *inv.* KW tunc non R **3** fuit] *sup. lin.* K **3–4** igitur...instanti] *om.* (*hom.*) R **5** positio] positio **5** alia] aliqua K **6** tunc] *om.* KRW **6** sequitur] sequeretur R **8** formae] numeralis *add.* K **8** mobilis] *a. m. sup. lin.* K **8** temporis] tempus PR **9** alia] aliqua K **11** ista] quaestione et *add.* R **11** sequeretur] sequitur W **11** quod...tamen] *om.* RW **12** sit] *a. m. sup. lin.* K **14** nec] neque R **14** nec] neque R **14** caliditatem] *om.* KRW **14** nec[3]] neque R **15** aliud] om. KW **15** etc.] *om.* R **15** patet] *om.* P **16** caliditas] *om.* RW **16** acta] altera K **16** actam] actum KPW **18–19** Item...haberet] nisi posset habere R **20** nunc] iam R **20** non] nunc KW **22** ante...egisset] egisset hoc ante (*inv.*) W **22** hoc] instans *add.* KRW **23** passum] in se *add.* K **475.23–476.1** per...minus] et etiam minus fuit calidum K et nihil fuisset minus RW

5–10 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, arg. 8), f. 11vb: "Et cum infertur quod secundum hoc "motus alterationis esset continuus" dico quod motus alterationis est duplex, quidam de genere passionis et quidam de genere termini ad quem vadit... Sed motus alterationis qui est de genere termini ad quem non est continuus nec successivus, sed est instantaneous, etsi dicatur quod omnis motus est in tempore, secundum Philosophum III Physicorum capitulo de tempore, et per consequens nullus motus est instantaneus... Sed motus qui est de genere termini ad quem non est in tempore sed in instanti. Et haec est intentio Commentatoris... ubi dicit quod motus augmentationis non est continuus nec etiam motus alterationis sed est indivisibilis et sic in instanti." **9** Cf. Arist., *Phys.*, lib. V, cap. 4, (227b24–25), A. L., p. 204:6–7; Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 34, f. 228ra(B).

calidum minus quam nunc est, igitur nunc non est calidius quam tunc fuisset; et per consequens tunc habuisset caliditatem ita intensam sicut nunc habet.

Item, si iste ignis agat nunc istam caliditatem, ergo pari ratione idem ignis aget caliditatem summam in passum in primo instanti in quo passum est calidum in summo. Et cum tunc sit ultimum instans alterationis, igitur sequitur quod in ultimo instanti alterationis agens ageret et alteraret, quod est impossibile.

Item, arguo sic: haec caliditas quae est in hoc instanti est finis totius actionis praecedentis, igitur necessario sequitur ipsam induci completa actione praecedente. Et non est necessarium: 'agens ageret in extremo vel ultimo suae actionis, igitur propter actionem agentis in hoc instanti non fuit haec caliditas.'

Si dicatur quod agit istam caliditatem quae erit—contra: illa nihil est, igitur si solum agat illam, sequitur quod solum agat istud quod nihil est; et per consequens sequitur quod agat aliquid.

Item, hoc agens potest agere ita fortiter sicut agit, licet de nulla posteriori caliditate sit verum dicere quod generabitur. Quod probo, quia sit A aliqua caliditas futura quam dicitur hoc agens nunc agere. Tunc arguo sic: aliquod tempus erit antequam A generabitur, igitur si agens agat per primam medietatem illius temporis et non ultra, et ita fortiter [ageret] sicut nunc agit per illam medietatem, tunc hoc agens in hoc instanti ageret ita fortiter sicut nunc agit, et tunc non ageret A caliditatem, igitur nunc non agit illam.

Item, secundum hanc positionem sequitur quod agens corrumpit, et tamen nihil corrumpit. Consequentia patet, quia si agens in corrumpendo aliquid corrumperet, vel igitur illam qualitatem quae est, vel illam quae erit. Non illam quae est, quia illa incipit | corrumpi, exponendo li 'incipit' R 154v

---

1 nunc] *om.* K **3** habet] *om.* P **4** iste] *om.* K **4** pari] *a. m. sup. lin.* K **5** ignis aget] agens ageret KRW **6** est calidum] erat R **6** est] erit KW **6** cum...sit] tamen est sic P **6** instans] *om.* K **6–7** igitur...alterationis] *om.* (*hom.*) R **6** igitur] tunc *add.* KW **8** impossibile] etc. *add.* R **9** totius] alterationis sive *add.* KRW **10** induci] in duplici K *lac.* R **11–12** vel ultimo] ultimae K **12** suae actionis] *inv.* R **12** propter] per R **14** agit] *om.* R **15** igitur] sequitur *add.* R **15** sequitur] *om.* R **15** istud quod] istam quae KR **16** et...consequens] sic et non R **16** sequitur] sequeretur W **16** agat aliquid] ageret aliquid K ageret aliud R **17** Item] si *add.* RW **17** nulla] una RW **17–18** posteriori caliditate] *inv.* K **18** dicere] *om.* P **19** dicitur] dicis P **20** agens] A K **21–22** illius...medietatem] *om.* (*hom.*) R **21** fortiter] formaliter P **22** ageret] agit K **23** fortiter] formaliter P **23** non] *om.* K **25** Item...positionem] *om.* P **25** sequitur] sequeretur R **25** agens] continue *add.* K **25** corrumpit] corrumperet R **26** corrumpit] corrumperet R **26** Consequentia patet] *inv.* R **27** aliquid] *om.* P **27** qualitatem] caliditatem R **28** li] illam *add. sed del.* P

per remotionem de praesenti et positionem de futuro. Igitur si agens corrumperet illam, sequitur quod nunc primo incipit corrumpere illam, exponendo li 'incipit' sicut prius, et per consequens agens nunc non corrumperet illam.

W 65va | Item, si agens aliquid ageret in hoc instanti, tunc ageret illam caliditatem, sicut probatum est. Igitur si nunc corrumpat illam, sequitur quod idem agens simul agit aliquid, et illud idem corrumpit. Nec agens corrumpit illam qualitatem quae erit, quia tempus erit antequam illa qualitas, quam tu ponis hoc agens corrumpere, incipiet esse vel incipiet corrumpi.

Item, ex prima positione sequitur quod ignis agens foret infinitae virP 123vb tutis intensive. | Quod probo sic: alicuius virtutis est generare unam | caK 143va liditatem, igitur duplae virtutis est generare duas, igitur infinitae | virtutis est generare infinitas; igitur cum ignis in agendo generabit infinitas caliditates, sequitur quod ignis erit infinitae virtutis et nullo alio modo nisi intensive, igitur etc.

Sed forte dicitur quod haec consequentia non valet: 'alicuius virtutis est generare unam caliditatem, igitur duplae virtutis est generare duas,' quia caliditas posterius generata facilius potest generari quam caliditas prior ea.

Contra hoc arguitur sic: si facilius est generare caliditatem posteriorem quam priorem, capio tunc aliquam posteriorem quae sit A. Tunc arguo sic: iste ignis potest generare infinitas caliditates totaliter distinctas, quarum quaelibet est difficilioris generationis quam sit A, igitur iste ignis potest

---

1 praesenti] praeterito PW **1** si] nunc add. K **2** sequitur] sic PRW **3** nunc] *om.* K **5** aliquid ageret] *inv.* KR primo *add.* W **5** illam] aliquam KRW **7** simul] *om.* R **7–8** corrumpit] aget R **8** qualitatem] *om.* K caliditatem R **9** hoc] *a. m. sup. lin.* K *om.* W **9** incipiet...incipiet] incipit vel incipiat K. **11** generare] agere R **12** generare] agere R **12** duas] caliditates *add.* K **12** virtutis] virtutes K **13** est] *om.* P **13** generare] agere R **13** igitur cum] *inv.* R **15** igitur etc.] *sup. lin. corr. ex* generis K etc.] *om.* R **16** valet] videlicet *add.* R **17** unam caliditatem] actionem vel caliditatem unam R *inv.* W **18** potest] est R **19** facilius est] sit facilius KRW **19** caliditatem] *om.* R **22** igitur iste] *om.* R

476.25–477.4 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, ad 3), f. 13vb: "Ad formam rationis quando dicitur quod "forma non potest corrumpi per motum sequentem" dico quod exponendo 'corrumpi' per positionem praesentis et negationem futuri, sic forma corrumpitur per motum sequentem non effective sed formaliter, sicut calor corrumpitur formaliter per frigiditatem inductam in suo subiecto et effective per frigiditatem existentem in alio subiecto. Et quando dicitur quod "forma non corrumpitur nisi quando est" dico, quod talis forma quae subito corrumpitur non corrumpitur nisi quando est, quia talis forma non corrumpitur nisi exponendo 'corrumpi' per positionem praesentis et negationem futuri, quia ex quo est dare ultimum esse talis formae non est dare primum non esse talis formae. Et ideo non corrumpitur exponendo li 'corrumpi' per negationem praesentis et positionem praeteriti... Dico tamen, quod nihil corrumpitur formaliter nisi per illud quod solum habet esse post ipsum, sicut calor non corrumpitur formaliter nisi per frigus inductum in suo subiecto et illud frigus solum habet esse post calorem expulsum."

facere actiones infinitas, quarum una data quaelibet est maior, igitur iste ignis est infinitae virtutis.

Et consimiliter arguitur, si dicatur quod facilius sit generare caliditatem priorem quam caliditatem posteriorem, sumendo unam prius generatam et arguendo sicut prius.

Item, si continue sit alia caliditas et alia, sicut ponit haec responsio, tunc motus unus numero solum manebit per instans, sicut prius argutum est. Et sic sequitur quod simul forent motus et terminus ad quem est ille motu, et, si hoc, igitur motus foret otiosus. Antecedens patet, quia motus instantaneus non ordinatur ad alium terminum quam ad illum quem habet. Quod probo, quia tunc iste terminus ad quem ordinatur ille motus vel erit caliditas immediata huic caliditati quae est in hoc instanti, vel mediata. Non immediata, quia nulla est talis. Nec mediata, quia tunc completo motu non induceretur terminus ad quem est motus, quod est falsum, quia terminus ad quem est primum mutatum esse motus.

Item, secundum istam opinionem sequitur quod motus simul foret cum ultimo mutato esse eiusdem motus.

Item, ex eadem opinione sequitur quod instans foret numerus translationis sicut est numerus translati, quod negant Aristoteles et Commentator IV *Physicorum* capitulo de tempore commento 19. Et consequentia patet, quia motus solum manet per instans secundum hanc responsionem sicut mutatum esse.

---

3 consimiliter] similiter K **4** quam...posteriorem] *om.* RW **6** continue] tunc continua K **6** alia[1]] aliqua K **6** caliditas...alia[2]] et alia caliditas W **6** responsio] opinio KRW **7** per] A *add.* K **8** sic] *om.* R **8** forent] foret KR **9** igitur] ille *add.* R **9** patet] probatur KRW **10** quam] nisi R **10–11** habet] habuit K **11** Quod probo] *om.* R **11** ordinatur] ordinaretur KW **12–13** mediata] immediata vel *add. sed del.* K **13** Nec] neque R **16** opinionem] positionem P *om.* R **17** eiusdem motus] quod est numerus transmutationis R quod est numerus transmutati motus W **18** sequitur] *om.* R **19** sicut] quod P **19** translati] translatus W **20** 19] 14 eiusdem capituli KRW **21** responsionem] rationem KW positionem P **22** esse] *om.* RW

6–9 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, ad 8), f. 14va: "Ad confirmationem istius rationis quando dicitur quod "Commentator dicit quod si motus est unus numero necesse est ut natura in qua est motus sit una numero, scilicet individuum determinatum illius naturae" dico, quod Commentator per naturam in qua est motus intelligit terminum ad quem est motus. Nam ad unitatem numeralem motus requiritur unitas termini ad quem est motus, ut Philosophus ibidem declarat." **15** Cf. *inf.*, q. 8, p. 553.13–22. **19–20** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 11, (219b7–15), A. L., p. 176:1–7. *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 105, f. 184va(H): "... instans et tempus sunt insimul, quoniam instans est numerus translati, et tempus est numerus translationis, et numerus translati, et numerus translationis sunt insimul, quia translatio et translatum sunt insimul... et instans quod est numerus translati, ita se habet de tempore sicut unitas de numero."

Item, ex hac positione sequitur quod quaestio sit falsa, videlicet quod qualitas suscipit magis et minus. Consequentia patet, quia nulla potest intendi vel remitti.

Item, si ista positio sit vera, sequitur quod aqua resistens igni solum resistat indivisibili resistentia. Consequentiam probo, quia passum solum resistit agenti per suas qualitates quae indivisibiliter resistunt, quia subito corrumperentur, et, si hoc, igitur quaelibet resistentia est indivisibilis, quod est probandum esse falsum. Quod probo, quia si una resistentia sit indivisK 143vb ibilis, igitur duae tales | non faciunt resistentiam divisibilem, nec eadem ratione tres, et per consequens infinitae non faciunt resistentiam divisibilem. Igitur cum passum solum resistit per illas qualitates, sequitur quod passum solum resisteret indivisibiliter, et sic subito assimilaretur agenti.

Et confirmo hoc argumentum sic: indivisibile secundum situm additum indivisibili non facit maius, sicut patet VI *Physicorum*, igitur pari ratione resistentia indivisibilis addita alteri non facit resistentiam maiorem.

Item, ex hac opinione sequitur quod generatio unius qualitatis non R 155r foret corruptio alterius. | Consequentia patet, quia, si sic, tunc generatio qualitatis existentis in hoc instanti vel foret corruptio qualitatis secum coniunctae, vel alicuius qualitatis praeteritae, vel alicuius qualitatis futurae. Non primo modo, quia istae duae simul generantur, quia sunt P 124ra | in eodem instanti et coexistente. Nec secundo modo, quia, si sic, tunc generatio qualitatis iam existentis vel foret corruptio alicuius qualitatis

---

1 positione] opinione R **1** sit falsa] nihil sit K sit RW **2** suscipit...minus] magis et minus suscipit (*inv.*) K **2** suscipit] secundum R *om.* W **2** patet] tenet R **2** nulla] *om.* R **4** positio] *om.* R **4** quod] aliqua *add.* RW **4** aqua] *in mg.* W **4–5** resistat] resisteret KR resistet W **5** solum] *om.* K **6** quia] *a. m. sup. lin. corr. ex* et K **7** est indivisibilis] *inv.* R **7–9** quod...indivisibilis] *om.* (*hom.*) RW **8** esse] et PRW **8** Quod] et K **8** sit] *om.* K **9** tales] caliditates R **9** resistentiam] finitam *add. sed del.* K **9–11** nec...divisibilem] *om.* (*hom.*) R **10** tres] duae K **10** infinitae] indefinita K **12** resisteret] resistit KR **13** situm] *om.* K **14** maius] magis R **16** Item...opinione] accipiente hanc opinionem W **17** sic,] quia *add.* W **18** existentis...instanti] in hoc instanti existens KRW **18** corruptio] corruptiva R **19** qualitatis] *om.* R **20** duae] *om.* K qualitates *add.* R **20–21** sunt...] sub eadem instanti etiam R **20** sunt] simul W **21** coexistentae] et coextensae W **21** Nec] neque R **21** tunc] *om.* R **22** qualitatis] *a. m. in mg.* K

4–6 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, arg. 7), f. 11vb: "Et cum dicitur quod Aristoteles dicit VII *Physicorum*, quod ad virtutem non est motus, quia virtus consistit in indivisibili, dico quod secundum intentionem Aristotelis in eodem VII virtus sic est indivisibilis quod nulla species virtutis habet latitudinem graduum, et ideo ad unitatem non est motus alterationis, et per consequens nullus motus est ad virtutem. Unde Commentator VII *Physicorum* commento 18, dicit quod quia alteratio est in re divisibili secundum magis et minus et virtus non est divisibilis secundum magis et minus, ideo ad virtutem non est motus." **11–12** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 10, (241a7–14), A. L., p. 253:12–20. **14** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 2, (232a23–25), A. L., p. 220:4–6.

praeteritae immediatae illi, quod est falsum, quia nulla est talis. Nec mediate probo, quia tunc de qualibet qualitate praecedente fuisset possibile ipsam corrumpi qualitate iam existente non generata. Igitur nullius qualitatis praecedentis corruptio est qualitatis praesentis generatio.

Item, ex isto sequitur quod agens irrationale simul aget duo contraria, quod est contra Aristotelem I *Perihermeneias*, et contra Aristotelem et Commentatorem IX *Metaphysicae* commento 10, ubi ponit differentiam inter potentiam rationalem et irrationalem in hoc quod potentia rationalis potest agere simul contraria, et irrationalis non. Et consequentia patet, quia ignis agens generat nunc unam caliditatem quae non praefuit, et eadem ratione frigiditas secum coniuncta numquam praefuit, et nihil est hoc agens nisi ignis, ut pono, igitur iste ignis simul agit istam caliditatem et istam frigiditatem.

| Item, ex ista opinione sequitur quod continue erit forma substantialis W 66ra alia et alia, si transmutetur; et sic sequitur quod lapis non posset manere in aere nisi per instans. Ultima consequentia patet, quia lapis existens in aere transmutatur in suis qualitatibus per qualitates aeris, et cum transmutationem in qualitatibus lapidis sequatur transmutatio in forma elementari vel substantia lapidis, igitur ibidem erit forma substantialis alia, et sic lapis alius. Et prima consequentia patet, quia forma substantialis intenditur et remittitur per intensionem et remissionem suarum qualitatum, sicut dicit Commentator III *De coelo* commento 67. Igitur si eadem qualitas non potest intendi sed continue erit alia, sequitur quod consimiliter erit de forma substantiali.

Sed forte dicitur quod | forma substantialis non intenditur, sicut dicit K 144ra Linconiensis I *Posteriorum* capitulo 11.

---

2 qualitate] caliditate R **3** non] *om.* R **4** est] et R **4** praesentis] praecedentis R **5** aget] agit W **6** Aristotelem...et] *om.* KRW **7** 10] 11 K **7** ponit] *om.* P esse W **8** rationalem...irrationalem] irrationalem et rationalem (*inv.*) W **8** hoc] *om.* R **9** potest...simul] simul potest agere duo R **9** et] potentia *add.* R **9** patet] nota R **10** quia] *om.* K **10** nunc] ibi K non W **10** caliditatem] qualitatem K *om.* RW **12** agens] *om.* R **12** iste] *om.* R **13** frigiditatem] *a. m. in mg. corr. ex* caliditatem K quod est probandum *add.* K **14** opinione] positione R **15** manere] movere R **16** patet] tenet R **17** qualitates] qualitatem PW **17–18** transmutationem...lapidis] transmutari lapidem in qualitatibus RW **18** in qualitatibus] *om.* P **18** elementari] elementalem W **19** substantia] forma R **19** forma...alia] erit alia forma substantialis KW alia *om.* R **20** Et] *om.* R **20** et] vel R **21** et] vel RW **22** 3o] *sup. lin.* K **26** 11] 5 KR

---

6 Arist., *De Int.*, cap. 13, (22b38–22b4), A. L., p. 58:23–28. **6–7** Cf. Arist., *Metaph.*, lib. IX, cap. 5, (1048a8–21), A. L. pp. 184:159–185:173; Averr., *In Metaph. lib. IX* (Θ), comm. 10, p. 44:61–62: "... que autem sunt cum ratione, agunt duo contraria. Scientia enim est scientia contrariorum." **22** Cf. *sup.*, p. 462.19–20. **26** Cf. Gross., *In Post. Anal.*, lib. I, cap. 11, p. 181:176–185.

Contra hoc est Commentator ubi prius.

Item, si forma substantialis non intenderetur, tunc unum corpus terrestre non velocius descenderet quam aliud ad consimilem quantitatem. Consequentia patet, quia formae terrestres in talibus duobus sunt aeque intensae vel saltem una non est intensior alia, igitur cum grave non descendat per suas qualitates, sed solum per suam formam, sicut patet I *De coelo*, ergo cum formae a quibus proveniunt motus in talibus duobus gravibus sint aequales, sequitur quod motus erunt aeque veloces, quod est probandum.

Item, si haec opinio sit vera, tunc nullum calidum dum est in transiri posset aliud calefacere. Consequentiam probo, quia calidum dum est in transiri habet unam qualitatem quae numquam praefuit nec post erit, igitur mediante illa caliditate non agit, nec mediante aliqua alia, igitur etc. Prima consequentia patet, quia si illa qualitas nunc primo foret et continue post hoc maneret, tunc hoc calidum non nunc ageret mediante illa caliditate, sed solum inciperet agere; sed agens non nunc potest plus agere mediante illa caliditate quam tunc posset; igitur nunc non agit mediante illa caliditate.

Item, si haec opinio sit vera, tunc passum continue resisteret aequaliter agenti, quod est falsum, quia passum quantum magis assimilatur in tantum minus resistit. Et consequentiam probo, quia approximetur ignis summus aquae summae, tunc aqua solum resistet per suas qualitates quae sunt resistentiae indivisibiles vel indivisibiliter resistentes, et continue resistet passum per duas qualitates indivisibiliter resistentes, igitur continue tan-
P 124rb tum resistet | passum sicut in principio. Vel potest argui sic: post initium

---

2 non] *om.* R **2** intenderetur] intenditur K **2** tunc] una forma tunc *add.* R **2–3** terrestre] coeleste R **3** quam...consimilem] quam aliud aequalem K ad aequalem RW **4** quia] *om.* P **4** formae] forte R **5** non] *om.* KRW **5** non] *in mg.* P **5–6** descendat] descenderet W **6** qualitates] quantitates P **6** sed] quia KRW **6** coelo] commento assignato K commento *lac.* RW **7** motus] *om.* R **8** aequales] formae *add.* K **8** erunt...veloces] erit velox K **8** est] erat R **10** transiri] transitum *post corr.* transmutatione K transmutatione R **11–12** posset...transiri] *om.* (*hom.*) W transiri] transmutari KR **11** Consequentiam] patet *add.* K **11** dum] cum R **12** nec] neque R **13** nec] neque R **13** alia] altera R **14** qualitas] caliditas K **14** nunc] *sup. lin.* K **15** nunc] idem *add.* K *om.* R **16** sed] *sup. lin. corr. ex* et K **16** nunc] *om.* R **16** potest plus] *inv.* K **17** tunc posset] potest R **19** aequaliter] naturaliter K **20–21** quantum...resistit] cum minus resistit agenti quantum magis assimilatur K tantum minus resistit agenti quanto magis assimilatur R tantum minus resistit agenti quanto minus assimilatur W **21** quia] vel magis *add.* R **22** aqua] *om.* K **22** resistet] resisteret KR **23–24** et...resistentes] *om.* (*hom.*) R **24** igitur] nunc *add.* K **25** resistet...passum] resisteret passum in fine R

---

1 Cf. Gross., *In Post. Anal.*, lib. I, cap. 11, p. 181:176–185. **6** Cf. Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 1, (268b26–269a2), p. 143; Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 16:15–18.

transmutationis agens continue corrumpet duas qualitates passi et generabit alias duas; sed in principio generationis incipit agens corrumpere duas qualitates passi et nullas qualitates incipit generare; | igitur post initium R 155v
transmutationis passum resistit per plures qualitates quam in principio, igitur etc.

Item, omnia vera salvanda melius possunt salvari ponendo unam qualitatem continue manentem quam per infinitas tales qualitates indivisibiles vel instantaneas, igitur melius et verius est ponere unam quam infinitas tales qualitates indivisibiles.

[Opinio auctoris]

Dico ergo quod haec opinio est falsa quantum ad utramque eius partem. Nam quantum | ad primam partem dico quod eadem qualitas mediante K 144rb
qua passum resistit, continue intendetur vel remittetur dummodo agens agit in passum. Et illa est intentio Aristotelis et Commentatoris V *Physicorum* commento 35, ubi dicunt quod ad *unitatem numeralem motus requiritur unitas temporis*. Et tunc quilibet motus unus erit continuus et temporalis, sicut probatur in eodem commento, igitur eadem forma manebit continue secundum numerum, et tamen nulla sit vel esse possit qualitas addita primae, sicut patebit post modum, quia veritas huius partis.

Item, Aristoteles et Commentator IV *Physicorum* commento 84 declarant qualiter debemus imaginari caliditatem intendi, et dicunt quod sic est de intensione caliditatis sicut est de incurvatione circuli: nam sicut circulus potest incurvari nullo addito, sic potest caliditas augeri non adveniente extrinseco.

---

1 qualitates] qualitates **1–3** et...passi] *om.* (*hom.*) W **2** alias duas] duas caliditates K **2** sed...generationis] *om.* P **3** generare] sed in principio generationis incipit agens corrumpi duas qualitates passivi et nullas qualitates incipit generare *add.* (*partim homoeocephalon*) RW **6–7** qualitatem] caliditatem K **7** manentem] maiorem K **8** verius] rectius KRW **8** ponere] facere R **9** tales...indivisibiles] *om.* KRW **11** Dico] improbatio opinionis *a. m. adn. in mg.* K **13** dummodo] tamen *add.* R **14** agit] egit K **14** illa] *om.* R **14** intentio] intensio(!) R **17** in] *om.* PRW **17** commento] quinto KPW **17** igitur] similiter K consimiliter R **18** secundum numerum] *a. m. in mg.* K **18** tamen] cum PW **19** primae] qualitati *add.* K **19** quia...veritas] *om.* R scilicet veritas hoc probat KW **20** IV] V P **20** 84] 14 KRW **21** declarant] dicens K **21** caliditatem] qualitatem KRW **21** intendi] vel caliditatem *add.* KW vel remitti *add.* R **22** sic] *om.* K **23** non] nullo W **24** adveniente] sibi *add.* KW **24** extrinseco] intrinseco R

6–9 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 6, (259a7–9), A. L., p. 307:17–19. **20** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 9, (217a32–217b8), A. L., pp. 168:16–169:8; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 84, f. 170vb(M)–71ra(A).

Item, qualitas suscipit magis et minus per questionem, igitur eadem qualitas potest intendi et remitti.

Item, una qualitas alia est intensior, sed hoc non foret nisi eadem qualitas secundum numerum posset intendi et remitti.

Item, si non intendatur eadem qualitas, sequerentur inconvenientia iam adducta, et postea adducenda contra alias opiniones.

[Responsio ad argumenta pro parte negativa]

[Ad a] Respondeo igitur ad rationes ad partem oppositam et dico quod 'agere' est dupliciter: communiter et proprie. Nam 'agere' communiter acceptum est ita commune sicut hoc nomen 'motus,' quia loquendo de agere communiter dicimus quod currens agit et sedens agit, et incurvans circulum agit. Et sic concedo quod agens agit, et nihil agit, sicut currens currit, et tamen nihil agit per suum cursum, quia improprie foret dicere: 'currens currit aliquid.'

Unde si proprie diceretur falsa tamen foret haec oratio: 'currens currit aliquid.'

Unde sicut tunc simul starent 'currens currit' et 'nihil currit,' sic simul stant 'agens agit' et 'nihil agit.' Et si arguatur sic: 'agens nihil agit, igitur
W 66rb agens non agit' dico quod consequentia non est vera | nec convertuntur antecedens et consequens, quia iste terminus 'nihil' et iste terminus 'non' nullum repraesentant conceptum. Et huiusmodi sunt omnia signa copulative coniunctiones: verba, praepositiones, interiectiones, et adverbia. Sed omnia ista sunt determinantia significativa aliarum dictionum, et faciunt quod termini significant aliter suos conceptus, sicut est de ciphra in algo-
K 144va rismo. Unde tales termini dicuntur mere | non significativi sicut chimaera

---

1 per questionem] *om.* P **3** alia est] *inv.* K **3** una...alia] eadem qualitas est ea intensior R **3** hoc...foret] non staret R **4** secundum numerum] numero R **4** posset] *om.* P **4** et] vel K **5** non...qualitas] nulla eadem qualitas intenditur R **5** iam] tam R **6** et] quam R **6** postea] post PW **8** Respondeo] solutio rationum *a. m. adn. in mg.* K **8** igitur] ideo R **8** ad[2]] primam *add.* R **8** oppositam] oppositas K **8** et] *om.* R **9** est dupliciter] dupliciter accipitur R agere dupliciter *in mg.* W **10** commune] vel communis *add.* KRW **10** motus] *sup. lin.* R **11** communiter] loquendo *add.* KW **11** agit] *om.* KR **12** et] tamen *add.* R **13** currit] agit K **13** tamen...agit] *rep. et del.* K **13** improprie] improprium R **15** Unde] *a. m. in mg.* K **15** tamen] non K **15** currit] agit W **17** tunc] illae W **18** stant] stat K **18** et] tamen *add.* R **18** sic] *om.* R **19** agens non] nihil R **19** dico] dicendo K **19** est vera] valet KR **19** nec] neque etiam R **21** repraesentant conceptum] *inv.* RW conceptum reputant K **21–22** copulative] copula R **22** coniunctiones] omnia *add.* R **22** interiectiones...adverbia] et huiusmodi P **22** interiectiones] interlocutiones R **23** sunt] *om. R* **23** aliarum] eorum R **24** termini...suos] aliter consignificarent aliquos R **25** Unde...significativi] non tales termini non dicuntur viae significativi R **25** termini] non *add.* K **25** mere] media P

et hircocervus. Vel huiusmodi voces non significativae non faciunt terminos significativos aliter significare vel habere | alium modum significandi, P 124va
sicut dicunt grammatici.

Sed forte dicitur quod currens et incurvans circulum faciunt aliquid, quia utrumque facit motum localem mediante quo aliquid movetur.

Sed contra hoc arguo sic et pono quod currens currat aeque velociter per aliquod tempus. Tunc quaero: an cursus vel ille motus quo currit sit mobile vel accidens de novo causatum in motu? Si mobile, tunc notum est quod currens non facit motum, quia non facit mobile. Si sit accidens causatum in mobili, tunc in medio instanti cursus currens nihil facit. Quod probo, quia in illo instanti verum erit quod motus localis quo mobile moveretur prius fiebat, igitur in illo instanti agens non facit illum motum. Antecedens probo, quia si in illo instanti causaretur unus motus, qui non erat ante illud instans, tunc eadem ratione in quolibet instanti medio fieret novus motus. Et tunc, cum omnes motus sunt eiusdem speciei et aequalis gradus, sequitur quod res aliqua corrumperetur et generaretur alia eiusdem | speciei et consimilis gradus, et sic aliquid corrumperetur in sibi simile R 156r
totaliter, quod est omnino irrationale.

Et si arguatur sic: 'talis incurvans circulum facit circulum esse curviorem quam prius; et 'circulum esse curviorem' est idem circulus; igitur facit illum circulum' dico quod maior est falsa, quia circulum esse curviorem quam prius non est aliquid nec aliqua, nec simplex nec compositum, et sic de aliis. Vel posset dici concedendo minorem et negando maiorem, quia incurvans non facit circulum esse curviorem, sed facit quod circulus erit curvior, quia circulus nec est aliquid nec aliqua, quia nec simplex nec compositum.

Et si quaeratur ulterius: quid est illud quod circulus erit curvior? Dico quod nihil est. Vel posset dici quod illud non est intelligibile.

---

1 et] vel R **1** Vel huiusmodi] *om.* P sed sunt *add.* R **1** faciunt] darent K **3** sicut] *om.* P **3** grammatici] sicut *add.* K **4** faciunt aliquid] aliter significant P faciunt aliud seu aliquid R **6** arguo] arguitur KPW **6** pono] volo R **7** cursus...motus] motus vel cursus R **7** quo currit] *om.* P **8** causatum in motu] creatum R **8** notum] *a. m. sup. lin. corr. ex* motum K **9** quia...mobile] *om.* R **10** instanti] *om.* PR **10** cursus] circulus K **10** currens] *om.* R **11** erit] est K **12** moveretur] movetur KPR **12** illo] *om.* R **13** unus motus] *inv.* KRW **15–16** aequalis gradus] aequalium graduum KRW **16** res aliqua] *inv.* R **18** omnino] *om.* R **19** talis] illud igitur K illud R istud W **19–20** esse curviorem] *inv.* W **19** esse] *om.* R **20** prius] fuit *add.* K erat *add.* RW **20** idem] ille KRW **21** maior] minor PR **22** prius] erat *add.* R **22** nec] neque R **23–25** Vel...curvior] *rep.* P **23** Vel] aliter KRW **24** incurvans] incurvando circulum K incurvando RW **24** esse] *om.* KRW **25–26** quia...compositum] *om.* KR **25** quia] *in mg.* P **27** quaeratur ulterius] dicatur R **28** nihil...quod[2]] *om.* (*hom.*) P **28** nihil est] illud nec erit RW

Aliter posset dici quod haec consequentia non valet: 'istud agens facit istum circulum esse curviorem, et 'istum circulum esse curviorem' est iste circulus, igitur facit istum circulum.' Nec consimile argumentum in prima figura valet, quia variatur medium. Unde sicut non sequitur: 'artifex facit domum, et quaelibet domus est aliqua istarum' demonstrando omnes domos, 'igitur artifex facit aliquam istarum,' quia antecedens est verum et consequens falsum, sic nec valet prima consequentia. Nam si consequentia valeret, probari posset quod agens non posset facere aliquid, quia, si sic, vel faceret illud quod est ens, et hoc est falsum, quia quodlibet ens est factum. Si faciat illud quod non est ens, arguatur tunc sic: nihil quod est
K 144vb ens facit | Socrates, sed quodlibet est aliquid quod est ens, igitur nihil facit Socrates.

Si autem loquamur de 'agere' proprie dicto, tunc agere est producere aliquid de non esse ad esse. Et sic concedo quod quodlibet agens proprie aliquid facit. Unde alterans solum et non generans non est agens proprie dictum, sed solum communiter dictum; sed quodlibet alterans est activum, quia ipsum est generativum alterius. Et sic dico quod Aristoteles in I *De generatione* intelligit quando dicit quod "omne agens est movens et non econtra," nam ibidem loquitur de agente proprie dicto. Et consimiliter loquitur per totum librum, ubi dicit quod *qualitates primae sunt activae et passivae*, quia sunt generativae aliarum vel corruptivae ab aliis. Et sic non
P 124vb est de gravita|te et levitate.

Sed potest argui sic: omnia commutantia in materia sunt ad invicem activa et passiva. Capio igitur aliqua duo calida quae sint eiusdem speciei, quorum unum sit A et aliud B. Tunc A et B sunt activa et passiva ad invicem proprie loquendo de activis et passivis, igitur in tali actione erit aliqua nova generatio, quod est falsum, quia nihil corrumpit rem eiusdem speciei cum ipso.

Ad hoc dico quod A et B non sunt proprie activa et passiva ad invicem, licet communicent in materia.

---

1 posset] potest R **1** haec] ista R **2** esse] *om.* R **3** consimile argumentum] consimiles argumentationes R **6** quia antecedens] antecedens enim R **7** sic] etiam *add.* R **7** Nam] quia K **8** posset] potest R **8** quia si] quaeritur R **10** faciat] faceret KRW **10** nihil] vel *in mg. corr. ex* illud R **11** sed] quod PW quod *add.* R **11** est...ens] quodlibet (*a. m. sup. lin. corr. ex* quod) est (*a. m. sup. lin. corr. ex* ens) quod est ens K **11** nihil] non R **13** dicto] *om.* R **14** quodlibet agens] licet ens R **15** aliquid] nichil P **17** generativum] vel *add.* R **17** sic] *om.* R **18** quod] *om.* R **18** agens...movens] movens est agens W **18** non] *om.* R **20** primae] *om.* K **23** ad invicem] *om.* K **24** quae sint] *om.* KR **25–26** activa...invicem] ad invicem passiva et activa (*inv.*) KRW **26** proprie...passivis] *om.* K **26** actione] generatione R **26–27** erit aliqua] *rep.* R **29** hoc] istud R

17–18 Cf. p. 471.13–15.

Unde ista propositio ibidem allegata scilicet I *De generatione* multas habet instantias, sicut alias patuit.

Unde pro solutione istius formae dico quod ista propositio de contrariis diversis secundum speciem communicantibus in materia intelligitur.

[Ad b] Ad aliam formam dico quod haec consequentia non valet: "continue manebit eadem qualitas a principio usque ad finem, igitur motum movetur ad illud quod habet." Et causa est, quia motum non movetur ad aliquid in casu isto, sed motum movetur ut habeat rem quam aliter habet quam habet ipsam. Et hoc sufficit ad motum alterationis.

[Ad c] Ad aliam formam quae fundatur super dicto Commentatoris III *Physicorum* commento 4 quae est ista, quod *motus est generatio partis post partem* etc. dico quod illa propositio sic intelligitur quod motus alterationis etc., | id est, motus est partibiliter intensio vel successiva intensio W 66va
mobilis quousque | passum fuerit assimilatum agenti. Sed in aliis speciebus R 156v
motuum oportet habere alias expositiones. Nam in motu locali est satis manifestum quod motus non est generatio etc. Unde in motu locali debet sic intelligi quod motus est mobile successive vel partibiliter pertransiens spatium supra quod erit motus.

Unde si haec propositio Commentatoris intelligatur de virtute sermonis, tunc est falsa secunda pars secundae opinionis. Quod patet, quia qualitates prius generatae non sunt partes termini ad quem, quia omnes praecedentes corrumperentur ante terminum ad quem, sicut ponit haec opinio; et ideo nulla erit pars perfectionis | ad quam vadit res mota. K 145ra

[Ad d] Ad aliam formam quae fundatur super dicto Commentatoris IV *Physicorum* capitulo de tempore, quae est quod "in omni motu praeter quam in motu locali" dico quod sic intelligit, quod in omni motu in quo forma agentis contrariatur specifice formae patientis aufertur aliquid etc., id est, agens remittit simpliciter, id est, essentialiter formam patientis.

---

1 scilicet] *om.* R **3** propositio] intelligitur *add.* KR **4** intelligitur] *om.* KR **6** usque] *om.* K **8** aliquid] aliud K illud R **8** aliter habet] *inv.* K **9** quam habet] *om.* W **10** quae...dicto] quae movetur super dicta R **12** etc.] etiam K **13** id...partibiliter] moti partialis intensio R **13** est] *om.* KP **14** Sed] et sic R **15** motuum oportet] motus debet R **15** expositiones] exponentes R **18** supra] sine cum(?) *in mg. corr. ex* super aliquo K sine quod est R **19** haec] *om.* KR **19–20** de...sermonis] ubi sensum(!) R **21** prius] *om.* R **21** generatae] generandae K **25** *Physicorum*] 1 *add.* P **25–26** praeter...motu[1]] *om.* P **26** in motu] *om.* K **26** locali] etc. *add.* RW **27** specifice] *in mg.* W **27** aufertur] infertur R **28** id est] igitur K ita R quare W **28** simpliciter...est] spacialiter vel K

---

1 Cf. p. 470.1–3. **16–18** Cf. Ockh., *Exp. in lib. Phys.*, lib. III, cap. 2, § 6, p. 432: 67–69: "Sed tamen praeter corpus et locum non requiritur alia res, sed requiritur quod corpus primo non sit in hoc loco sed in alio loco et postea in hoc loco et sic continue."

[Ad e] Ad ultimam formam dico quod casu ibidem posito conclusio est vera ad quam deducitur, videlicet "quod idem motus alterationis secundum numerum qui est hodie erit cras," quia motus alterationis non est aliud quam mobile, sicut alias patebit. Et ideo si illud idem secundum numerum alteretur hodie quod alterabitur cras, tunc idem motus numero qui est hodie erit cras. Sed tamen illa propositio non est per se vera nisi idem continue alteretur hodie et cras. Unde si mobile prius moveatur, et deinde quiescat, et iterum moveatur, tunc vult Aristoteles dicere quod haec non est per se vera quod motus qui est antequam mobile quieverit est motus qui erit postquam mobile quieverit. Et consimiliter intelligit Aristoteles in talibus propositionibus: 'tempus est motus,' 'tempus est coelum,' 'annus est mensis et dies,' et sic de aliis: non sunt verae reduplicative, quia annus ut est annus non est mensis sed ut est mensis. Vel posset dici quod
P 125ra talis terminus 'annus' si|gnificat istam rem, id est, coelum ut est annus, et iste terminus 'mensis' significat eandem rem ut est mensis.

Unde sic arguendo non valet consequentia: 'coelum est annus ut annus et coelum est mensis ut mensis, igitur annus ut annus est mensis ut mensis,' Et ideo si arguitur in talibus similibus sic: 'coelum est annus coelum est mensis, igitur annus ut annus est mensis ut mensis,' vel sic: 'coelum est annus et coelum est mensis, igitur annus est mensis' non valet consequentia sicut nec prima, quia secunda convertitur cum prima intelligendo terminos modo dicto. Intelligendo tamen terminos communiter dico quod omnes tales propositiones sunt verae: 'dies hodierna est dies crastina,' et quod 'annus est mensis,' et sic de aliis.

Et si arguitur sic: 'annus est mensis, et dies, et sic de aliis, igitur omnes homines per idem tempus vixerunt, igitur nullus est senior alio' dico quod ultima consequentia non valet, quia unus homo est senior alio quia diutius vixit dummodo coelum volvebatur.

Et consimiliter potest ad omnia talia responderi.

---

1 formam] *om.* K **1** quod] in *add.* R **2** deducitur] reducitur RW **2–3** secundum...alterationis] *a. m. in mg.* K **4** quam] nisi K **4** si] sicut R **5** quod] et K **6** tamen] *om.* K **7** moveatur] moveretur W **7** deinde] demum RW **8** moveatur,] moveretur W **9** per se] proprie W **9** quieverit] quiesceret R **10** consimiliter] similiter K **10** intelligit] intendit R **12** mensis] annus est *add.* R **13** mensis] et dies et sic de aliis *add.* R **13** sed...mensis] *om.* K **14** talis] iste R **16** Unde] *a. m. sup. lin. corr. ex* ut K **16** annus] et annus *add.* K **16** ut annus] *sup. lin.* K **17** coelum] *in mg.* P **17** ut] est *a. m. sup. lin. add.* K **17** mensis] etiam *add. sed del.* K **17** ut] et K **18** talibus similibus] talibus simplicibus P terminis simplicibus W **18–19** coelum...sic:] *om.* (*hom.*) KPW **22** Intelligendo] item eligendo P **24** aliis] et annus praeteritus erit annus futurus et sic haec indiffinita est concedenda praeteritum erit praeteritum et sic de aliis *add.* R **25** arguitur] arguatur KR **26** homines] *om.* P **28** volvebatur] volveratur R **29** talia] alia R

---

10 Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 11, (219b3–16), A. L., pp. 175:18–176:7.

[Responsio ad argumenta pro parte positiva]

[Ad a] Per hoc respondeo ad rationes quae videntur quibusdam probare secundam partem eiusdem opinionis et dico quod antecedens ibidem sumptum est falsum, videlicet quod "non continue manet eadem qualitas," et huius oppositum fuit assumptum in argumento.

[Ad b] Ad secundam formam quae fundatur super dicto Commentatoris | III *Physicorum* commento 4 respondetur sicut in praecedentibus. K 145rb

[Ad c] Ad tertiam dico similiter quod antecedens est falsum, videlicet quod non potest imaginari | caliditas intensior nisi aliquo adveniente. Nam R 157^{r} in relatione patet quod aliqua albedo potest dici similitudo in respectu alterius albedinis posterius generatae, licet nihil causetur vel sibi adveniat illi albedini prius generatae. Et consimiliter est de intensione caliditatis quod illa potest dici intensior nullo extrinseco adveniente.

[Ad d] Ad aliam formam dico quod auctoritas *Libri sex principiorum* sic intelligitur, quod forma est indivisibilis essentialiter, id est, non habet in se duas partes qualitativas, quarum una alia est intensior, quia cum caliditate intensa non coniungitur alia caliditas remissior ea in eadem materia praecise. Et istud verius patebit in sequentibus.

[Ad e] Ad aliam formam quae videtur probare idem dico, quod forma substantialis est per se indivisibilis, sed est divisibilis per accidens, quia intenditur propter per se intensionem qualitatum primarum quas consequitur. Unde Aristoteles intelligit quod forma substantialis sit per se indivisibilis, et Commentator intelligit quod sit divisibilis accidentaliter. Propter hoc dicitur ad formam argumenti quod ista consequentia non valet: 'forma substantialis est per se indivisibilis, igitur qualitas consequens illam est per se indivisibilis.' Nec vult Commentator concludere consequentiam ex opposito, sicut iam dictum est.

---

2 respondeo] *om.* R **3** eiusdem opinionis] eiusdem opinionis **3** et] *om.* R **6** secundam...quae] secundum quod R **8** tertiam] tertium R **9** aliquo] aliqua R **11–12** sibi...illi] adveniat alteri KRW **15** id est] *om.* W **16** qualitativas] quantitativas KRW **16** alia...intensior] intensior est alia (*inv.*) RW **18** istud] *om.* K **18** verius] prius P **20** est divisibilis] *inv.* K est indivisibilis W **20** per accidens] *om.* R **21** intenditur] intensior P **21** propter] *sup. lin.* K **21** per se] *om.* R **21–22** quas consequitur] qua sequuntur R **22** intelligit] intendit KRW **23** intelligit] intendit KRW **23** divisibilis] in *a. m. sup. lin.* K indivisibilis W **23** accidentaliter] sit indivisibilis accidentaliter R **26** illam] formam *add.* KRW **26** per se] *om.* R **26–27** nec...consequentiam] neque Commentator concluderet conclusionem R

[Ad 3]

Tertia opinio principalis est quod continue in alteratione generabitur nova qualitas, et omnes generandae in eadem transmutatione in fine simul manebunt.

Et sic dicentes probant primam partem per evidentias aliquas adductas pro secunda opinione.

[Argumenta pro secunda parte tertiae opinionis]

Et nituntur cum hoc probare secundam partem, videlicet quod "omnes qualitates generandae per eandem transmutationem simul manebunt." Et arguunt sic: 'motus est generatio partis post partem illius perfectionis ad quam vadit res mota, igitur quaelibet qualitas generanda est pars ultimae perfectionis, et per consequens quaelibet manebit cum ultima perfectione.'

W 66vb Et per consequens omnes qualitates generandae | simul manebunt.

P 125rb Item, ad unitatem numeralem motus requiritur unitas | formae—ut prius allegatum est—, igitur una forma numero manebit per totum motum; et tamen quaelibet forma citra ultimam erit infinitae intensionis posteriores illa, ita sequitur quod quaelibet posterior manebit sicut prior ea. Et per consequens infinitae qualitates simul manent, et eadem ratione omnes manebunt.

Item, omne quod excedit aliquid est divisibile in excedens et excessum, igitur cum una qualitas sit alia intensior, sequitur quod est divisibilis in

K 145va duas qualitates, quarum | una est ita remissa sicut qualitas illa quam excedit tota qualitas divisibilis. Et eadem ratione qua est divisibilis in duas qualitates est divisibilis in infinitum, igitur infinitae simul coniunguntur. Et prima propositio istius rationis patet per Aristotelem et Commentatorem IV *Physicorum* commento 71.

---

2 Tertia] tertia opinio principalis *adn. in mg.* KR tertia responsio *adn. in mg.* P tertia opinio *adn. in mg.* W **2** est] *om.* K **2** alteratione] altera R **3** simul] sic K **4** manebunt] permanebunt R **8** nituntur] intendit K intenditur RW **8** cum] per W **9** per...transmutationem] in eadem transmutatione R **9** manebunt] permanebunt R **10** arguunt] arguit R **11** quaelibet] res *add. sed del.* K **11** pars] res R **12** per consequens] pars K **12** cum] in R **14** motus] *om.* K **16** tamen] *om.* R cum W **16** citra ultimam] erit ultima R **16** intensionis] intensiores K **17** ita] *om.* KP **21** est] erit RW **22** duas] partes scilicet *add.* KRW **22** qualitas] caliditas KRW **23** qualitas] illa est *add.* K illa *add.* RW **23** est divisibilis] *inv.* R **23** duas] partes scilicet *add.* R **24** qualitates] eadem ratione *add.* K **24** infinitum] infinitas KPW **26** 71] 5 K

25–26 Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215b13–18), A. L., p. 162:1–5; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160ra(A).

Item, quaelibet caliditas generata per agens est eiusdem speciei cum sua caliditate agentis, si agens agat univoce et non aequivoce; sed nihil corrumpit vel natum est corrumpere rem eiusdem speciei cum ipso; igitur nulla qualitas prius generanda corrumperetur. Et per consequens omnes simul manebunt.

Item, si agens irrationale primo corrumperet aliquam qualitatem quam prius generavit, tunc, cum corruptio alicuius rei sit contraria suae generationi, sequitur quod agens irrationale faceret duo contraria agendo univoce.

Istae igitur sunt evidentiae quae concurrunt pro ista parte.

[Argumenta contra tertiam opinionem]

Arguo igitur ad partem oppositam et probo quod haec opinio sit falsa, quia si sit vera, sequitur quod quodlibet calidum sit infinitae activitatis. Consequentiam probo, quia pono quod aliquid calefiat per aliquod tempus, tunc in finito tempore erunt infinitae caliditates coextensae. Tunc vel quaelibet caliditas prius generata est intensior illa caliditate posterius generata, vel econtra et omnes sunt aeque intensae et | aequalis activitatis. Si primo R 157v
modo, tunc capio aliquam caliditatem posterius generatam et arguo sic: hoc calidum est alicuius activitatis mediante illa caliditate posterius generata, et infinitae sunt quae praecesserunt istam, et per qualibet illarum erit maiorem activitatis quam per primam, igitur mediantibus omnibus illis est hoc calidum infinitae activitatis, quod est probandum.

Et consimiliter arguatur si dicatur secundo modo, sumendo unam caliditatem prius generatam et arguendo sicut prius, si ponatur quod omnes sint aequalis activitatis, sequitur idem.

Item, haec positio non solvit primum argumentum sicut contingit probare ut in opinione praecedente, ergo etc.

---

1 caliditas] qualitas R **1** est] *om.* R **1–2** sua...agentis] caliditate agente KRW **3** natum...corrumpere] corrumpere natum est K **4** generanda] generata R prius *add.* K **6** primo...aliquam] corrumperet primo unam KRW **7** prius] *rep.* K **10** parte] istius opinionis *add.* R **12** igitur] tamen R **13** quodlibet] *sup. lin.* K **14** pono] *a. m. in mg. corr. ex* probo K **14** calefiat] eveniat P **15** finito] infinito PR **15** coextensae] coexistentes KW existentes R **16** est...generata] *om.* (*hom.*) K **17** et] vel RW **18** capio...caliditatem] aliqua qualitas capit P **19** posterius] prius K **20** qualibet] consequens KPW **21** activitatis *scr.*] accipere KPRW **21** primam,] istam KPW **21** mediantibus...illis] mediantibus istis K melius omnibus istis R **23** arguatur] arguitur R **24** arguendo] arguo sic R **25** aequalis] aequales KRW **25** sequitur idem] habetur propositum R **26–27** contingit...ut] potest probari sicut R contingit probare sicut KW

Item, si haec opinio sit vera, tunc recipiens non denudaretur a natura specifica recepti. Consequentia patet, quia quaelibet caliditas prius generanda est eiusdem speciei cum posteriori, igitur recepta prima in aliqua materia non recipietur secunda, prima manente.

Item, ponatur quod aliquis ignis summus primo approximetur aquae summae, et agat in ipsam generando summum calorem. Tunc ignis transmutabit aquam unico motu alterationis, igitur eadem forma numero
K 145vb manebit a principio usque ad finem, | sit igitur illa forma A. Tunc arguo sic: A continue manebit per totam transmutationem et nunc incipit ignis transmutare aquam, igitur nunc non est aliqua caliditas, igitur immediate post hoc erit aliqua caliditas, et nulla caliditas erit priusquam immediate
P 125va post hoc, | igitur A est prima caliditas generanda, igitur aliqua potest esse caliditas remississima, quod est falsum ut probatum est in prima opinione.

Et consimiliter arguitur, si dicatur quod nulla caliditas manebit per totum motum, sed quod aliqua frigiditas aquea manebit per totum motum, tunc sequitur quod aliqua erit frigiditas remississima.

Item, ex ista opinione sequitur quod caliditas remississima maneret cum caliditate summa, quod est impossibile.

Item, si omnes caliditates instantaneae simul manerent, vel igitur motus alterationis est in qualitate praecedente generata, quod est falsum, quia qualitas prius generata non potest intendi secundum hanc rationem; vel in qualitate generanda, et hoc est falsum, quia nulla qualitas generanda adhuc est; vel in qualitate nunc primo generata, et hoc est falsum, quia haec qualitas post hoc instans non transmutabitur nec ante hoc transmutabatur. Igitur si motus alterationis erit propter transmutationem qualitatis nunc primo generatae, igitur ille motus foret instantaneus.

Item, si omnes caliditates instantaneae simul manerent, vel igitur ex omnibus illis resultat una caliditas, vel non. Si sic, sequuntur duae

---

3 generanda] generata KRW **4** aliqua] alia R **6** ignis *scr.*] A KPRW **7** aquam *scr.*] B KPRW **7** unico] in tali K **7** alterationis] transmutationis R **7** forma] *om.* K **7** numero] *a. m. sup. lin. corr. ex* materia K **10** aquam] *om.* K **10** aliqua] a P *om.* KRW **10–11** igitur...caliditas] *om.* (*hom.*) KRW **11** aliqua] a P **11** priusquam] erit *add.* R **12** prima] ergo R **14** nulla] una KRW **15** sed...motum] *om.* (*hom.*) KRW **15** frigiditas] caliditas P **16** aliqua] a KR **17** quod] ista *add. sed del.* R **17** maneret] manebit K remanet W **18** quod...impossibile] *om.* RW **21** rationem] positionem P **22** et hoc] quod K quod etiam RW **22** qualitas] caliditas K **23** primo] *sup. lin. corr. ex* prius K **23–24** haec qualitas] *inv.* K **23** haec] *om.* W **24** post] secundum R **24** transmutabitur] transmutatur R **24** nec...hoc] nec ante K neque ante R **24** nec] *in mg.* K **25** erit] sit KPR **25** propter] per R **25** qualitatis nunc] caliditatis non KR qualitas non P **26** primo] prius K **27** caliditates] qualitates KRW **27** manerent] manent K **28** omnibus] *om.* K

1–2 Cf. p. 473.6–7. **13** Cf. p. 459.11–13. **25–26** Cf. p. 478.6–15.

conclusiones. Prima est quod illa caliditas composita sit infinita, quia componitur ex infinitis, quarum una quaelibet est maior.

Item, sequitur quod latitudo caliditatis componatur ex indivisibilibus. Consequentia patet, quia tota latitudo caliditatis caliditatis componitur ex caliditatibus instantaneis, sed ex omnibus illis non resultat una caliditas, quia tunc quaelibet foret indivisibilis simpliciter, ita quod nec intensibilis nec remissibilis; igitur nulla caliditas foret intensior alia, quod est falsum.

Item, si haec opinio sit vera, sequitur pari ratione quod ita foret de intensione formae substantialis, et | ita infinitae formae substantiales co- W 67ra extenderentur in eadem materia.

Et contra eandem opinionem possunt reduci argumenta multa prius facta contra proximam opinionem.

Respondeo igitur quod haec opinio est falsa. Et quia illa fundatur super proximam, ideo respondendum est ad illam sicut ad aliam.

Una tamen est ratio prius arguta quae fuit ista "omne excedens aliquod est divisibile in excedens et excessum etc."

Ad quam dico quod illa propositio non arguit, quod in quolibet instanti erit una nova caliditas, sicut nec sequitur de spatio sic arguendo: 'spatium nunc pertransitum | est maius quam spatium prius pertransitum, ergo R 158r aliquod est spatium in hoc instanti subito pertransitum.' Et consimiliter non sequitur alibi. Et sic | propositio prius allegata non videtur probare K 146ra istam opinionem, sed magis proximam opinionem sequentem.

[Ad 4]

Quarta opinio quae fuit ista, quod nulla caliditas generatur in instanti sed quaelibet in tempore, et in quolibet tempore generabitur una caliditas, et omnes simul manebunt. Et sic generabitur caliditas summa successive sicut pertransietur spatium successive.

---

3 caliditatis] compavitur *add. sed del.* R **4** caliditatis] compavitur *add. sed del.* R **5** caliditatibus] talibus K **5** sed] si K **6** quia tunc] etc. W **6** quia] *om.* KP **6** nec] neque R **7** nec] neque R **7** igitur] immo R **8** sequitur] eadem et *add.* R **11** eandem opinionem] hanc positionem R **12** proximam] positionem seu *add.* R **13** igitur] dico ergo PR **14** ideo] *om.* KPR **14** aliam] illam P **15** est...prius] restat responsio R **15** aliquod] aliud KR **18** spatium] pro *add.* R **19** spatium] *om.* KRW **20** aliquod] aliud R **21** propositio] probatio K **24** Quarta] quarta opinio *in mg.* KR quarta ratio sive opinio *in mg.* P **24** fuit] est R

15–16 Cf. p. 489.20–22. **24–27** Cf. Ockh., *Exp. in lib. Phys.*, lib. III, cap. 2, § 6, p. 433:90–93: "Idem etiam patet de motu alterationis quod non oportet ponere aliam rem a rebus permanentibus. Nam ex hoc solo quod partes formae sunt adquisitae subiecto una ante aliam ita quod non simul habetur motus alterationis."

[Argumenta pro quarta responsione]

[a] Et haec opinio quarta sic probatur: "omne excedens aliquod est divisibile in excedens etc.," cum igitur caliditas summa aliqua alia caliditate sit in duplo intensior, igitur caliditas summa est divisibilis in duas medietates aequales; et cum caliditas summa alia caliditate sit in triplo intensior, igitur caliditas summa est divisibilis in tres caliditates aequales, et eadem ratione in quattuor, et sic in infinitum. Et cum nulla generetur in instanti, sicut prius argutum est, igitur quaelibet generatur in tempore. Et sequitur veritas huius opinionis.

P 125vb [b] Item, haec opinio videtur principaliter | solvere argumentum principale, et nulla alia ab ista, igitur argumentum probat hanc opinionem esse veram arguendo ex opposito consequentis et antecedente inferendo istam opinionem.

[c] Item, arguitur sic: nulla intensio vel remissio nec aliquis motus praeter motum localem potest imaginari nisi per motum localem—sicut elici potest ex dictis Commentatoris a Philosopho IV *Physicorum*—, igitur qualitas generanda partibiliter adquiritur sicut spatium pertransitum.

[d] Item, duo lumina coextenduntur in eodem medio, igitur duae qualitates eadem ratione in eadem materia. Antecedens probabitur in proximo principali.

Item, una opinio istarum principaliter est vera, et nulla alia ab ista est vera, igitur haec est vera.

Istae sunt evidentiae pro parte ista.

---

2 Et] *om.* R quarta opinio *in mg.* W **2** opinio quarta] *inv.* K **2** aliquod] aliud KR **3** in excedens] *om.* KRW **3–6** igitur...aequales] et caliditas summa est divisibilis in duas partes R **3** igitur] aliqua *add.* R **5** cum] *om.* K **5** alia...intensior] alia caliditate in triplo est intensior K **5** alia...sit] sit alia caliditate R **6** tres...aequales *scr.*] duas medietates KPW **7** ratione] *in mg.* W **7** nulla] *om.* K **8** quaelibet] *om.* R **9** opinionis] *corr. ex* operationis K **12** et] cum KRW **14** nec] est met(!) R **15** potest...localem] *om.* (*hom.*) K **16** potest] *om.* R **16** Commentatoris...Physicorum] Aristotelis et Commentatoris R **16** IV Physicorum] *om.* PW **17** pertransitum] pertranseundum KPRW **19** Antecedens] consequens KW consequentia R **21** una] nulla P vera W **21–22** et...vera] *om.* (*hom.*) W **21** nulla...ista] aliqua istarum KP **22** haec] quae K **23** pro...ista] pro hac parte etc. R

7–8 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (cap. I, arg. 2), f. 2rb: "Si aliquid intendatur per additionem partis ad partem, tunc ex hoc quod est maius et plures partes habens est intensius quam prius; sed totum est maius et plures partes habens quam pars; ergo si aliquid intendatur per additionem partis ad partem illud erit intensius sua parte formali."

[Argumenta contra responsionem]

Arguo tamen ad partem oppositam. Et probo quod haec opinio sit falsa, quia si foret vera, tunc eadem ratione foret de illuminatione, quod in intensione luminis generaretur unum lumen post aliud; et cum lumen generaretur subito et non successive, sequitur quod in eodem medio forent infinitae luces. Et tunc vel lux posterius generata est intensior luce prius generata vel non; sive sic, sive sic, arguitur tunc, sicut prius arguebatur de caliditatibus instantaneis.

Item, si haec opinio sit vera, sequeretur quod tota caliditas summa subito corrumperetur. Consequentiam probo, quia, si non, ponatur quod successive corrumpatur. Tunc corrupta una quarta huius caliditatis probo quod omnes corrumpentur. Et arguo sic: agens in principio applicabatur uni quartae sicut alteri, et quaelibet fuit aequalis resistentiae, quia fuerunt omnes aequales intensive et extensive, igitur qua ratione incipiebat corrumpere unam quartam, sequitur quod incipiebat corrumpere aliam et aeque velociter; igitur | una quarta corrupta corrumpentur omnes illae K 146rb quartae, et eadem ratione una octava illius caliditatis corrupta corrumpentur omnes octavae, et sic in infinitum; et per consequens nulla pars latitudinis caliditatis corrumpetur ante aliam.

---

2 sit] est KW **3** foret...quod] contra R **3** foret] *om.* KW **4** cum] tamen R **7** sive sic] vel non K sive non RW **7** arguitur] arguatur KW **7** arguebatur *scr.*] arguitur PW argutum est K *om.* R **9** sit] esset R **10** Consequentiam probo] *inv.* W **11** huius] illius quarti P **13** sicut alteri] *om.* K sicut alii PW **13** fuit] *om.* K **13** quia] et R **14** qua ratione] eadem ratione qua KRW **16–17** illae quartae] *inv.* K **17** illius caliditatis] *om.* W **18–19** latitudinis caliditatis] *inv.* K **18–19** latitudinis] *om.* R

2–6 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 2), f. 2ra: "In primo igitur capitulo ostenditur quod forma non intenditur per additionem partis ad partem vel gradus ad gradum utraque parte remanente. Et primo, quia intensio luminis non est per additionem luminis ad lumen utroque lumine remanente... Et iterum, illud quod constituitur ex infinitis partibus formalibus intendentibus ipsum quarum semper posterior est perfectior priore est infinitum intensive, ergo totum lumen aggregatum ex infinitis luminibus talibus erit infinitum intensive." **12–19** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 3a), f. 2va: "Accipio ergo duas medietates qualitativas formae corrumpenae, et sint A et B. Illae partes extenduntur simul secundum totam profunditatem sui subiecti, et ita aequaliter distant ab agente habente potestatem diminuendi et corrumpendi illam formam. Et illae medietates sunt aequales in virtute ad resistendum actioni agentis et medium est aeque dispositum, quia medium est omnino idem, nec est aliquod impedimentum quare magis agit in unam illarum partium quam in reliquam ex quo omnia sunt paria, ergo in eadem mensura in qua destruit unam medietatem destruit reliquam. Et eodem modo arguo de medietatibus medietatis primae corruptae. Et eodem modo potest argui de omnibus medietatibus et de omnibus partibus, scilicet quod nulla medietas nec etiam aliqua pars corrumpitur ante aliam partem."

Item, arguo sic: si una quarta corrumperetur ante aliam, corrumpatur igitur A quarta ante B quartam, et ante aliquid B quartae. Capio tunc partes proportionales B quartae secundum intensionem in forma et non secundum extensionem in subiecto. Tunc arguo sic: B habet infinitas partes proportionales, quarum quaelibet est maioris resistentiae quam A, igitur tota resistentia B est infinita. Maior patet, quia cuilibet parti proportionali B fuit agens in principio ita bene applicatum sicut fuit ipsi A, et agens corrumpebat A antequam corrumpebat aliquam partem proportionalem ipsius B, igitur quaelibet pars proportionalis B est maioris resistentiae quam A, quod est probandum.

Item, si haec opinio sit vera, tunc recipiens non denudaretur a natura
R 158v recepti, | sed recipiens reciperet qualitatem aequalem in gradu cum illa quam habet.

Item, tunc gradus remississimus compateretur secum gradum summum, quod videtur falsum, quia nullum remissum in aliqua specie est nisi propter admixtionem sui contrarii, sicut apparet V *Physicorum* commento 19.

Item, si haec opinio etc., tunc idem gradus caliditatis compateretur secum caliditatem summam, et post modum frigiditatem fere summam. Consequentia patet, quia in gradu summo caliditatis coextenditur quicumque gradus caliditatis remississimus, et aliquis gradus caliditatis
P 126ra remissius compatitur secum frigiditatem | fere summam, igitur etc.

Item, probo quod per hanc opinionem non solvatur argumentum principale, quia pono quod A ignis corrumpat B aquam uniformiter et per
W 67rb unam horam praecise. | Tunc arguitur sic: A corrumpet B uniformiter in una hora, igitur A corrumpet medietatem B resistentiae in prima parte

---

2 quartam] *om.* R **2** ante] *om.* K **4** B] A R **4** partes] *om.* K **6** quia] quaelibet *add. sed del.* K **7** ita] tam R **7** ipsi] *om.* R **8** corrumpebat...aliquam] *om.* K **8** antequam] *a. m. in mg. corr. ex* maiorem K **8** antequam...corrumpebat] *om.* (*hom.*) RW **9** resistentiae] *om.* K **11** sit] esset R **11** recipiens] rarefiens(!) R **12** qualitatem] caliditatem KRW **14** remississimus] *a. m. sup. lin. corr. ex* remissimus K remissus RW **14** gradum] *om.* K **15** videtur] apparet R esse *add.* W **15** specie] fine W **18** etc.] esset vera R **18** idem] *sup. lin.* K vel R **19** et] vel R **20** caliditatis] *om.* RW **20–21** coextenditur quicumque] extenditur quilibet KR coextenditur quilibet W **22** fere] vere K non R **23–24** Item...principale] *in mg.* P **24** uniformiter] formaliter KPW **24–25** et...praecise] *om.* R **25** arguitur] arguo KR **25–26** in...hora] per id est horam K per unam horam R per illam horam W **26** medietatem] immediate R **26** resistentiae] resistente R

16–17 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I); Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 2), f. 2va: "Secundo, quia secundum istam opinionem forma habens contrarium non remittitur nisi per admixtionem contrarii. Si ergo calor remissus sit simul cum calore intensissimo, cum calor non sit remissus nisi per admixtionem frigoris sequitur quod calor intensissimus sit simul cum calore remisso [et] quod calor intensissimus erit simul cum frigore, quod est impossibile."

proportionali illius horae, igitur in secunda parte proportionali illius horae B in duplo minus resistit quam in prima, et agens erit ita forte sicut in principio, igitur in secunda parte [proportionali] illius horae tantum inducetur de caliditate sicut in prima parte proportionali illius horae; et eadem ratione tantum inducetur in tertia parte proportionali sicut in secunda, et in tertia resistentia B erit in duplo minor quam in secunda; et consimiliter arguitur de quarta parte proportionali illius horae, et sic in infinitum. Et per consequens in fine horae inducentur infinitae caliditates aequales totaliter distinctae, et per consequens caliditas resultans ex illis erit infinita.

Et per consimilem formam argui potest contra secundam opinionem, quae ponit | quod in quolibet instanti est alia caliditas et alia. Et quod K 146va
hoc sequitur ibidem probo, quia agat A ignis in B aquam per unam horam generando ignem, sicut est suppositum. Tunc in instanti terminante primam partem proportionalem inducetur aliqua caliditas, et in aliquo instanti ante finem horae B aqua minus resistet in duplo quam in instanti terminante primam partem proportionalem quae sit C, et in eodem instanti erit A ita forte sicut in C, igitur in isto instanti inducetur caliditas in duplo intensior quam in C; et per idem argumentum in aliquo instanti ante finem horae generabitur caliditas in quadruplo intensior quam in C, et sic in infinitum; igitur in fine horae inducetur caliditas in infinitum intensior quam est caliditas in C.

Et istae formae maxime sunt contra ponentes calorem et frigus coextendi, et corruptionem frigoris per intensionem caloris vel generationem caloris.

Item, si haec opinio sit vera, tunc eadem ratione foret sic de generatione ignis summi, et sic cum igne summo coniungerentur infiniti ignes, quod est impossibile.

Item, omnia possunt salvari posita una caliditate continue intendi, igitur frustra est ponere plures caliditates coextendi.

Dico ergo quod haec opinio est falsa, et ideo respondeo ad rationes oppositas.

1–2 igitur...horae] *a. m. in mg.* K **2** B] *om.* R **2** prima] hora *add.* KPRW **3–7** horae...illius] *om.* (*hom.*) R **4–5** sicut...proportionali] *om.* (*hom.*) W **4** sicut...illius] *om.* K **8** fine] huius *add.* R **11** argui potest] *inv.* R **12** alia] illa R **13** ibidem probo] *inv.* K **13** agat] ageret W **13** A] et K *om.* R **14** suppositum] sumptum K positum R **15** et] *om.* KPR **16** minus...duplo] in duplo minus resitet R **17** primam partem] *inv.* K **17** C] B R **19–20** et...C] *a. m. in mg.* K **19** argumentum] arguitur *add.* R **24** frigoris] frigiditatis KR **24** vel] per *add.* R **26** Item] *om.* R **27** sic] *om.* R **27** cum] in *add.* R **28** impossibile] sicut etiam hoc *add.* R **30** est ponere] ponerentur R **30** plures] omnes KR

[Responsio ad argumenta pro quarta responsione]

[Ad a] Ad primam, quae fundatur super hoc quod "qualitas excedens aliam est divisibilis in excedens et excessum," dico quod qualitas excedens potest remitti quousque sit ita remissa sicut est illa qualitas quam excedit. Non tamen eadem qualitas includit in se duas qualitates, quarum una est aequalis qualitati quam excedit, et alia sit qualitas per quam excedit eandem.

[Ad b] Ad aliam rationem dico quod haec ratio non videtur solvere argumentum principale, cuius oppositum fuit assumptum in argumento.

[Ad c] Ad tertiam dico quod non sequitur 'intensio vel motus in qual-
R 159r itate imaginatur per motum localem, ergo sic adest nova | qualitas sicut acquiratur nova pars spatii.' Vel potest dici quod motus in qualitate potest imaginari sine motu locali, quia multi imaginantes alterationem non comparant ipsam motui locali.

[Ad d] Ad ultimam formam concedo quod duae luces coextenduntur in eodem medio, sed ex illis duabus non resultat una lux nisi per accidens.
P 126rb Unde etsi | lux per accidens aggregata includit in se duas luces, non tamen utraque illarum includit in se duas alias luces. Cuius oppositum imaginantur ponentes hanc opinionem de caliditate, et istud post patebit in secundo principali.

[Ad 5]

K 146vb | Sequitur quinta opinio quae est quod "nulla qualitas intenditur substantialiter vel essentialiter, sed subiectum qualitatis potest magis vel minus disponi per illam qualitatem quantum ad virtutem agendi et patiendi."

[Argumenta pro quinta responsione]

[a] Et sic ponentes imaginant de caliditate remississima extensa cum frigiditate remississima, sicut calido in summo iuxtaposito frigido in summo.

---

3 et] in *add.* RW **3–4** excedens] *om.* K **4** quousque] sic quod R **5** in se] *om.* RW **6** alia] sic *add.* R **8** ratio] responsio R **9** argumentum principale] primum argumentum R **9** assumptum] argutum R **10** tertiam] *om.* W **10–11** in...imaginatur] imaginatur in qualitate W **10–11** in qualitate] *om.* R **11** adest] eadem KRW **11** sicut] adquiritur sic R **12** qualitate] quieti(!) R **14** ipsam] illam KRW **15** coextenduntur] intenduntur K extenduntur R **17** etsi] si KR **17** non] *om.* R nec W **17** tamen] *a. m. sup. lin. corr. ex* nec K **18** alias luces] *inv.* KRW **22** sequitur...quae] opinio quinta R **22** Sequitur] consequente *add.* W quinta opinio *in mg.* KRW quinta ratio sive responsio *in mg.* P **22** quinta opinio] *inv.* K **23** vel] et KRW **24** et] vel R **26** imaginant] imaginantur PW **27** calido] calida R **27** frigido...summo] frigidum summo R

Verbi gratia sit A summe calidum, et iuxtaponatur B summe frigido, et applicentur A et B alicui tertio scilicet C. Tunc A non potest ita fortiter agere in C sicut posset si auferretur vel corrumperetur B. Ponatur tunc quod B corrumpatur partibiliter et amoveatur partibiliter ab A. Tunc propter amotionem B non fuit A magis calidum essentialiter quam prius fuit, sed A magis disponitur ad agendum propter amotionem et corruptionem B. Et sic est de caliditate remississima coniuncta cum frigiditate, quia illa caliditas numquam erit essentialiter intensior quam est, sed subiectum magis disponetur per illam propter debilitatem frigiditatis coextensae cum ea. Et haec opinio probatur sic: nihil est diminutum in aliqua specie nisi propter admixtionem sui contrarii, ergo maior et minor admixtio sui contrarii est praecisa causa quare haec qualitas intenditur vel remittitur, igitur nulla est intensio istius qualitatis in sua essentia.

Et confirmatur hoc argumentum sic: quaecumque qualitas remissa, si suum contrarium secum coextensum foret corruptum ipsa qualitate nullo modo transmutata in sua essentia, foret summa. Quod patet, quia secum tunc non coniungeretur suum contrarium; sed si qualitas remissa nunc est ita intensa essentialiter sicut tunc foret; igitur nunc est illa qualitas summa essentialiter, et per consequens essentialiter non potest intendi.

[b] Item, forma est indivisibilis in sua essentia sicut dicit auctor *Sex principiorum*, igitur nulla forma potest essentialiter intendi.

| [c] Item, si qualitas posset essentialiter intendi, igitur frustra ponatur suum contrarium quod necessario requiritur ad intensionem illius. W 67va

[d] Item, Aristoteles—ubi quaestio habet locum in capitulo de qualitate—dicit quod quilibet potest ambiguere utrum qualitas suscipiat magis et minus, non tamen quod subiectum magis vel minus disponitur per ista. Ex quo apparet quod Aristoteles vult dicere quod subiectum magis vel

---

2 A non] quomodo R **3** auferretur...corrumperetur] a ante K **3** vel corrumperetur] *om.* RW **4** propter] per R **5** essentialiter] aequaliter KRW **7** sic] sicut KR **7** remississima] *om.* RW **8** essentialiter intensior] essentialiter calidior KW aequaliter calidior R **8** sed] secundum *add.* P **8–9** magis disponetur] bene disponitur magis KW disponitur magis R **9** frigiditatis coextensae] frigoris extensi R **10** opinio] demonstratur et *add.* R **10** diminutum] denudatum R **10** propter] per K **11** sui contrarii] in contrariis KRW **12** praecisa causa] *inv.* KW causa simpliciter R **13** sua] specie vel *add.* R **15** coextensum] coextendit K **15** foret] fuerit R **15** qualitate] qualitas KW **16** modo] corrupta nec *add.* R **16** transmutata] transmutatur K **16** essentia] tunc non *add.* KRW **16** Quod] *om.* R **16** quia] compatitur *add. sed del.* P **16–17** secum...coniungeretur] tunc non coniungeretur secum KRW **18** ita] extensa vel *add.* R **18** nunc] tunc K **18** illa] *om.* K **21** forma] *om.* R **23** illius] eius R **25** dicit] et sic patet R **26** non...minus] *om.* (*hom.*) K **26** vel] et RW **27** apparet] patet KR **27** vel] et KRW

24–25 Arist., *Cat.*, cap. 8, (10b25–35), A. L., p. 106:10–20.

minus disponitur per qualitatem, et quod non intendit dicere et asserere quod qualitas suscipiat magis vel minus.

[Argumenta contra quintam responsionem]

Restat igitur arguere ad partem oppositam.

K 147ra Et probo primo quod haec responsio non solvit argumentum | principale, quia secundum hanc positionem qualitas non potest intendi quantum ad virtutem agendi et patiendi, igitur—sicut arguitur in argumento principali—sequitur quod caliditas summa sit infinitae activitatis. Et consequentia patet sicut in principali arguitur.

Item, si qualitas fortificetur in agendo, vel igitur fortificatur essentialiter, et sic sequitur propositum. Vel non fortificatur essentialiter sed solum propter debilitationem sui contrarii, et tunc quaeritur de suo contrario: utrum debilitetur essentialiter vel non? | Si sic, igitur eadem ratione potest essentialiter intendi, quod | est propositum. Si non debilitetur essentialiter, igitur essentialiter est ita intensa sicut praefuit, et est tanta extensive sicut praefuit, igitur nullo modo debilitatur.

R 159v

P 126va

Item, duo contraria non simul extenduntur in eadem materia—sicut probatur in secundo principali—, igitur nullum contrariorum fortificatur propter debilitationem alterius.

Dico igitur quod haec positio est falsa.

[Responsio ad argumenta contra quintam responsionem]

[Ad a] Et ad rationem in oppositum dico quod quaelibet qualitas essentialiter est intensibilis et remissibilis, et non per admixtionem sui contrarii ita quod contrarium non coextendatur cum illa qualitate in eadem materia.

---

1 qualitatem] qualitates R **2** vel] et KRW **4** Restat] contra opinionem quintam arguitur *a. m. adn. in mg.* K **5** primo] *om.* R **5** haec] opinio seu *add.* R **5–6** principale] *om.* R **7** et] vel R **7** igitur] quia R **8** sequitur] *om.* R **9** principali arguitur] argumento principali KR principali argumento W **11** et...sequitur] habetur R **11** Vel] *a. m. sup. lin. corr. ex* quod K **11** fortificatur] *om.* KRW **12** debilitationem] debilitatem KRW **13** eadem ratione] *om.* R **14–15** debilitetur essentialiter] *inv.* R **15–16** et...igitur] immo R **18** probatur] prolatum est R **18** nullum] unum KPRW **19** debilitationem] debilitatem R **20** positio] opinio KR **22** Et] *om.* R **22** dico] respondes(!) K **22–23** essentialiter est] *inv.* K **23** et remissibilis] *om.* KRW **23** sui contrarii] *om.* KR

---

18 Cf. pp. 479.16–480.4. **499.22–500.3** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 2), f. 2vb: "Et per idem argumentum potest probari quod possibile est quod partes rari iacent in centuplo propinquius quam partes densi, quia fiat centies ablatio medietatis sicut prius. Huic rationi forte dicetur quod impossibile est auferre aliquam partem raritatis nisi addatur densitas, quia non potest fieri minus rarum nisi per admixtionem densitatis. Contra probo quod in raro remisso non sit densitas admixta, quia si sic esset sequeretur quod raritas et densitas non sint formae specifice differentes."

Et hoc satis patet in aliis similibus. Nam ponatur quod aliquod corpus rarum condensetur, tunc raritas illius corporis continue minorabitur, et non per admixtionem densitatis secum coextensae.

Item, gravitas aeris est remissa et non per admixtionem levitatis coextensae, quia in aere non sunt duae qualitates, quarum una est gravitas et alia est levitas.

Item, caliditas aeris est remissa et tamen secum non admiscetur suum contrarium, quia tunc in aere forent duae qualitates contrariae, et sic aer posset alterari ex se. Et quod caliditas aeris non sit summa probo, quia tunc in aere non dominaretur humiditas supra caliditatem. Et consequentia patet, quia humiditas summa non est intensior quam caliditas summa.

Item, si caliditas aeris foret summa, tunc, cum extendatur in materia densiori quam caliditas ignis, sequitur quod caliditas aeris fortius calefaceret quam caliditas ignis.

Et si dicatur quod caliditas aeris est alterius speciei quam caliditas ignis, contra hoc sufficienter alibi arguebam et ideo nunc transeo.

[Ad b] Respondeo tamen ad auctoritatem Aristotelis et Commentatoris V *Physicorum* et dico quod intelligunt per 'admixtionem contrarii' iuxtapositionem contrarii scilicet agentis. Et tunc est iste sensus: omne diminutum in aliqua specie non est nisi propter admixtionem contrarii, hoc est propter iuxtapositionem agentis.

[Ad c] Ad aliam formam quae fundatur supra auctorem *Sex principiorum* est prius | responsum. K 147rb

Ad rationem aliam concedo conclusionem quod frustra est ponere contrarium remittendum propter intensionem alterius contrarii.

1–2 corpus rarum] tantum KRW **2** tunc] quod R **4–5** coextensae] extensae K **5** non] *om.* R **6** est] *om.* KW **7** secum...admiscetur] *inv.* R **7** tamen secum] *om.* K **10** non] *sup. lin.* K **10** dominaretur] *in mg. corr. ex* denuntiaretur K dominaretur rei W ea *add.* R **10** supra] super R **11** quam] *sup. lin.* R **12** tunc] nunc K **13** ignis] ita R **15** Et] item R **16** transeo] pertranseo RW **17** Aristotelis] philosophi KRW **18** dico] *sup. lin.* corr. ex dicunt K **18** intelligunt] intellexerunt R **19** contrarii] *om.* KRW **19** tunc] nunc K **20** propter] per R **20** contrarii] *om.* KPW **21** propter] nisi per R **22** supra auctorem] super auctoritatem K **23** est...responsum] responsum est R **24** rationem aliam] *inv.* KRW quae concludatur] *add. sed del.* K **24** ponere] *om.* K

4–6 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. III, arg. 2e), f. 10ra: "Gravitas simpliciter inest terrae et levitas simpliciter inest igni, sed gravitas et levitas in respectu insunt aeri et aquae. Dico igitur quod gravitas et levitas in respectu non sunt contraria sed sunt eadem qualitas simplex, per eandem enim qualitatem numero est aer gravis respectu loci ignis et levis respectu loci terrae." **10–11** Cf. *sup.*, q. 1, p. 16.9–22. **16** Cf. *sup.*, q. 1, p. 198.4–16.

[Ad d] Ad rationem ultimam dico quod Aristoteles intelligit sic quod nemo ambigit utrum subiectum magis vel minus disponatur per qualitatem, sed quilibet, id est, multi ambigere possunt utrum eadem qualitas continue intendatur vel continue generatur alia et alia.

[Ad 6]

Sequitur sexta responsio quae est quod "continue eadem qualitas intendatur, sed quod nulla est latitudo caliditatis habens medietates distinctas." Et haec responsio quantum ad eius partem primam prius est probata.

Et secunda pars probatur sic, quia si latitudo caliditatis haberet medietates distinctas, aut igitur quando illa latitudo est aut quando non est. Non secundo modo manifestum est. Nec primo modo, quia quaelibet pars latitudinis eius est caliditas extensa per totum subiectum, igitur si latitudo caliditatis haberet medietates, sequitur quod duae caliditates coextenderentur, quod est prius improbatum.

Contra istam responsionem arguitur sic: si latitudo caliditatis non haberet medietates, tunc hoc foret maxime propter causam dictam. Tunc eadem ratione tempus non haberet partes, quarum una est dies, et alia est hora; nec motus haberet partes, quarum utraque pars extendetur per totum subiectum.

[Opinio auctoris]

Dico igitur quod haec positio quantum ad eius secundam partem potest habere duas causas veritatis: aut quia nulla est [caliditas, et illud est falsum; aut, quia nulla est] latitudo caliditatis, et illa non habet medietates distinctas realiter, et hoc est verum de tempore, et de motu, et de latitudine caliditatis, et sic de aliis, nam hora et annus non realiter distinguuntur, sicut nec
P 126vb Socrates in foro, | et Socrates in theatro. Si autem intelligamus latitudinem

---

1 intelligit] intendit KRW **1** sic] quod alterius contrarii *add. sed del.* K **2** ambigit] ambigeret W sic *add.* R **2** utrum subiectum] utrum est subiectum quod K quod *add.* RW **2** vel] et R **2–3** qualitatem] qualitates KW **3** eadem] *a. m. sup. lin.* K **6** Sequitur] sexta opinio nota haec bene *adn. in mg.* K sexta responsio sive opinio *adn. in mg.* P sexta opinio *adn. in mg.* RW **6** responsio] opinio KR **8** responsio] opinio KRW **8** partem primam] *inv.* W **9** quia] *om.* R **11** Nec] neque R **11** modo,] *om.* R **13** caliditates] medietates K quo *add. sed del.* K **13–14** coextenderentur] extenderentur R coextendentur W **16** causam] iam *add.* R **16** Tunc] etiam R **17–18** quarum...partes] *om.* (*hom.*) R **18** est hora] *inv.* K **21** positio] opinio pono K **22–23** caliditas...est *em.*] *om.* KPRW **24** et...de] motu et R **25** nec] neque R **26** et] neque R

habere medietates distinctas secundum quantitatem in subiecto, concedo quod latitudo habet medietates, et tempus, et sic de aliis, quia illa latitudo non est aliud quam illa caliditas, | et illa caliditas habet duas medietates, R 160r
quarum una est in una parte subiecti et alia pars est in alia parte subiecti.

Item, si intelligamus sic quod tempus habet medietates, et partes tales quarum una est annus, et alia dies vel hora ad istum intellectum: hora est pars diei, id est, haec res ut est hora durat minus quam ut est dies vel annus; vel sic quod diutius erit haec propositio vera 'in ista regione coelum est dies' quam haec propositio 'in ista regione coelum est hora nona.' Et sic concedo quod tempus habet medietates. Et tunc non est alius sensus illius propositionis 'coelum ut est hora non | ita diu durat sicut coelum ut est K 147va
annus, vel sicut coelum ut est [tempus] duplum ad horam.'

[Ad 7]

Et consimiliter est de latitudine caliditatis, nam eadem res realiter est latitudo caliditatis; et illa caliditas et latitudo caliditatis habet partes sicut tempus. Et eadem caliditas | ut est in transmutari, dicitur latitudo, et quando W 67vb
non transmutatur, dicitur caliditas et non latitudo. Et haec fuit septima positio et ultima.

---

1 medietates] *a. m. sup. lin. corr. ex* partes K **1** distinctas] *om.* R **1** quantitatem] quantitates R **2** sic...aliis] caliditates R **3** non...aliud] *rep.* R **4** una] *om.* K **4** subiecti] *om.* KW **5** tales] *om.* KRW **6** istum] *om.* R **7** durat] dicat KRW **8** quod diutius] *inv.* R **8** erit...propositio] quod haec propositio est R **9** est] annus *add. sed del.* P **11** ut est] videtur esse KRW **11** ita...durat] erit ita diu vera K non erit illa dividitur R non ita dividitur aut W **12** sicut] sic W **12** ut] *om.* K **14** Et] nota hic bene *a. m. adn. in mg.* K **14** consimiliter] similiter K **14** est] *om.* R **14** nam] non K **14–15** realiter...caliditatis] realiter est caliditatis latitudo *inv.* R **14–15** latitudo] calida *add. sed del.* R *in mg.* W **15** caliditatis] *om.* R **16** transmutari] transmutatione KWR **17** non] *om.* R **17–18** Et...ultima] et haec aliqua et ultima positio fuit KW

501.21–502.4 Cf. Wylt., *Q. Q.*, q. 2, (Ad rationes): "Ad aliud dicendum quod per magis calidum et minus calidum possunt tria intelligi... tertio modo ut includit naturam et gradum. Si autem intelligas tertio modo, tunc ratione graduum est diversitas numeralis; ratione naturae albedinis secundum quod est per se individuum albedinis et qualitatis, non."; Burl., *Tract. sec.*, (Cap. IV, tertia conclusio), f. 11va: "Unde concesso quod forma existens in subiecto suscipit magis et minus adhuc restat quaerere quae est causa huiusmodi quod talis forma existens in subiecto suscipit magis et minus... Ideo mihi videtur quod causa intrinseca intensionis et remissionis est latitudo formae specificae, ut quia eadem species formae potest salvari in forma magis perfecta et in forma minus perfecta, ideo una forma potest esse intensior alia eiusdem speciei et alia remissior. Non tamen potest eadem forma secundum numerum aliquando esse intensior alia eiusdem speciei et alia remissior, ut visum est supra." **10–12** Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 14, (223b22–23), A. L., p. 190:8–9: "Unde et videtur tempus esse spere motus, quia hoc mensurantur alii motus et tempus hoc motu."

[Responsio ad primum argumentum principale]

Respondeo igitur ad argumentum principale et dico quod fundatur super illa imaginatione et casu illo, quia in corruptione aquae non continue inducetur latitudo caliditatis ignis, sed ibidem erit successiva corruptio aquae, et non inducetur aliqua caliditas ignis nec forma ignis ante ultimum instans corruptionis aquae, et tunc subito inducetur summus ignis et summus calor ignis. Et de ista materia tractabitur in secundo principali.

Sed quia argumentum principale fieri potest in casu possibili, ideo ponatur quod aliquis ignis summus remittatur quousque fere corrumpatur, et deinde iterum intendatur per aequale tempus illi tempori de quo positum est in principali, et sit A instans medium, et B [instans] terminans secundam partem proportionalem illius temporis. Et fiat argumentum principale.

Ad hoc dico concedendo totum usque ibi quod "immediate post A erit haec copulativa vera 'aliqua pars latitudinis caliditatis est inducta post A et dupla ad illam est inducta post A'." Et illam concedo intelligendo communiter 'partem latitudinis' sicut hora est pars temporis.

Et similiter concedo quod "immediate post A inducetur aliqua pars latitudinis in duplo intensior ea." Sed nego quod caliditas, quae erit in A instanti, erit remissior quam aliqua pars latitudinis inducenda post A instans. Nec sequitur: 'caliditas in A instanti erit terminus a quo respectu cuiuscumque partis latitudinis inducendae post A instans, igitur caliditas quae erit in A instanti, erit remissior quam aliqua pars latitudinis quae erit in A instanti.' Sed concedo quod caliditas quae erit in A instanti erit aliqua pars latitudinis composita remissior quam ex latitudine praecedente A instans et subsequente A instans, non quia tota caliditas post A includit totam latitudinem praecedentem illam caliditatem. Ideo quaelibet caliditas quae erit post A, erit intensior quam illa quae erit in A, sed non erit intensior quam A propter latitudinem acquirendam post A.

Et sic patet responsio ad argumentum principale.

---

3 illa] ista K falsa R **3–4** continue inducetur] *inv.* KW introducetur continue R **4** sed] *a. m. sup. lin. corr. ex* et K **5** aliqua caliditas] *inv.* K **5** nec] neque R **6** aquae] *sup. lin.* K **6** inducetur] introducetur R **7** et] tunc *add.* R **7** secundo] tertio R **10** deinde] demum RW **14** concedendo] et concedo K **14** ibi] ad huius R **14** A] hoc R **18** similiter] consimiliter KR **18** quod] *om.* K **19** quod] aliqua *add.* K **20** remissior] intensior K **20–21** instans] *om.* RW **21** Nec] neque R **23** instanti] *om.* RW **23** pars] componenda *add. sed del.* K **25** aliqua pars] *inv.* R **25** aut...composita] quae erit in a et remissior quam aliqua pars composita latitudinis *a. m. in mg.* K **26** subsequente] sub *a. m. sup. lin.* K sequente R **26–27** A^3...post] *om.* (*hom.*) R **26** includit] inclinabit KPW **27** caliditatem] qualitatem KW **28** A] ea R **29** propter] per R **30** Et sic] D RW

---

7 Cf. p. 486.5–28.

[Argumenta contra primam partem septimae responsionis]

[a] Sed contra primam partem ultimae opinionis potest argui sic: si continue eadem qualitas intendetur nulla addita, et hoc foret universaliter verum de qualitate intendenda, sequitur quod intentio specialissima hominis et intentio specialissima asini forent eiusdem speciei specialissimae. Quod probo, quia ponatur quod Socrates sit | a remotis, et quod tu iudices ipsum esse animal non iudicando ipsum esse hominem vel asinum, et sic de aliis. Et ponatur similiter quod aliquis asinus sit a remotis, et quod tu iudices ipsum esse animal, ita quod aequaliter credas de Socrate quod sit animal et de asino consimiliter. | Sit igitur A intentio per quam tu iudicas de Socrate quod ille sit animal, et sit B intentio talis cognita per quam tu iudicas de asino quod sit animal. Tunc A et B sunt eiusdem speciei specialissimae; et A et B erunt intentiones hominis et asini; igitur, cum fuerunt intentiones specialissimae hominis et asini, sequitur quod erunt eiusdem speciei specialissimae inter se. Maior patet, quia| iuditia provenientia ex A et B sunt eiusdem speciei specialissimae, quia de asino iudicas ipsum esse animal per [B, et consimile iudicium habes de Socrate praecise per] A, igitur consimiliter omnino iudicas de Socrate et asino, quia intentiones illae per quas tu iudicas sunt eiusdem speciei specialissimae. Et minorem probo, quia pono quod Socrates moveatur versus oculum quousque appareat homo. Tunc per primam responsionem A continue intenditur, et fit verior cognitio quam prius fuit, igitur in fine per A iudicas Socratem esse hominem; et tunc erit A eiusdem speciei sicut nunc est. Quod patet, quia res non corrupta non fiet alterius speciei quam est, quia, si sic, tunc committeret nomen et definitionem illius speciei in qua fuit, et per consequens corrumperetur. Et consimiliter arguitur quod

K 147vb P 127ra R 160^{v}

---

2 contra] opinionem primam et saltem contra *add.* R opinionem *add.* W **2** potest argui] arguitur R **2–3** continue] *om.* R **3** nulla] alia *add.* R **4** sequitur] sequeretur R **4** intentio] intensio PRW **5** intentio] intensio PRW **6** ponatur] pono R **6–7** iudices] iudicas R **7** animal] vel K **8** aliquis] *om.* R *del.* W **10** consimiliter] similiter K **10** igitur] *om.* R **10** quam] consequens K **11** tu] *om.* R **11** intentio] intensio R **11** talis cognita] vel cognitio KRW **12** tu] *om.* R **12** quod] ipse *add.* KR ille W **13** intentiones] intensiones R **13–14** asini...et] *om.* (*hom.*) R **15** Maior] alio modo K **15–16** iuditia] *in mg.* P **16** specialissimae] inter se *add. sed del.* K **17–18** B...per *em.*] *om.* KPRW **18** igitur] sequitur *add.* K **19** quia] igitur P **19** intentiones] intensiones R **20** quia pono] et ponatur K quia ponatur R **21** oculum *scr.*] obiectum KPW subiectum *corr. ex* obiectum R **21** primam] istam KRW **21** responsionem] rationem W **22** intenditur,] intenderetur RW **23** A] A KW *om.* R **23** iudicas] iudicamus W **23** speciei] specialissimae *add.* R **24** quia] per K **24** corrupta] corrumpens K **25** quia] et R **25** committeret] ammitteret KRW **25** illius] eiusdem KRW

2–5 Cf. *sup.*, q. 3, p. 356.21–27.

B intentio erit specialissima asini, posito quod moveretur continue versus oculum quousque appareat asinus.

Ad argumentum istud dicitur primo, quod in principio est tantum una intentio, et per illam iudicas Socratem esse animal, et asinum esse animal. Et ibidem non erunt duae intentiones, quia tunc duae intentiones speciei specialissimae forent simul in anima, quod est falsum, quia tunc recipiens non denudaretur, etc.

Item, qua ratione possunt esse duae in anima, eadem ratione possunt esse tres et quattuor, et sic in infinitum; et sic anima posset esse perfectionis infinitae. Et consequentia patet, quia per infinitas intentiones plus perficeretur in infinitum quam per unam, igitur etc.

Item, omnia quae possunt salvari per plures intentiones, possunt salvari per unam, igitur frustra est ponere plures, igitur melius est ponere unam quam plures.

Item, contra istam positionem arguo sic: si tantum sit una intentio per quam tu iudicas de Socrate quod sit animal, et de asino quod sit animal, igitur haec propositio in conceptu est vera: 'hoc est hoc.' Consequentia
K 148ra patet, quia in conceptu eadem | est intentio subiecti et praedicati.

Item, ex hac responsione sequitur quod intentio universalis asini erit intentio particularis hominis, et intentio universalis asini est eiusdem speciei cum intentione particulari asini, igitur intentio particularis asini et intentio particularis hominis sunt eiusdem speciei specialissimae; et per conse-
W 68ra quens intentio | specifica hominis et asini sunt eiusdem speciei specialissimae. Et hoc est primum probandum.

[b] Aliter dicitur ad principale quod A et B non sunt eiusdem speciei specialissimae, quia intentio situs in quo est Socrates est alterius speciei ab intentione situs in quo est asinus. Et ideo tota intentio per quam iudico de Socrate est alterius speciei quam tota intentio per quam iudico de asino,

---

1 intentio erit] *inv.* KRW **1** moveretur] movetur K moveatur R **2** oculum] obiectum PW **3** istud] *om.* R **4** intentio] intensio R **4** et] *om.* K **4** per] propter W **4** iudicas] iudicamus KW **4** animal] similiter *add.* K **4** et...animal] *om.* (*hom.*) R **5** tunc...intentiones] *om.* KR **5** tunc] *om.* W **6** specialissimae] *om.* K **6** forent] essent R **6** simul...anima] in anima simul KRW **7** denudaretur] a natura recepti *add.* K **10** intentiones] intensiones R **12–13** per...unam] infinitas possunt salvari per plures KRW **13** igitur...plures] *om.* KR **13** igitur] et per consequens R **13** est] *om.* K **15** Item] *om.* P **15** positionem] opinionem R **15** tantum] enim K **15** sit...intentio] una sit R **17** haec] *add. sed del.* K **17** est] *om.* R **18** patet] tenet R **19** responsione] opinione R **19–20** erit...asini] *om.* (*hom.*) R **21** particulari] particularis W **23–24** specialissimae] *om.* P **24** Et...primum] quod fuit R **24** Et hoc] quod K **25** Aliter] ergo *add.* R **26** specialissimae...speciei] *om.* (*hom.*) R **26** specialissimae] *om.* R **26** quia intentio] ab intensione R **27** Et ideo] ita quod R **28** de...iudico] *in mg.* K

et ideo circumscriptis intentionibus situum Socratis et asini tantum foret una intentio, et per illam iudicaretur Socratem esse animal, et asinum esse animal.

Contra istam responsionem arguo et probo quod intentiones situum sunt eiusdem speciei, quia situs sunt superficies continentes mobilia, igitur etc.

Item, ex hac responsione sequeretur quod duo individua eiusdem speciei omnino similia sicut Socrates et Plato simul visa in eodem medio perciperentur esse diversa, et non nisi propter intentiones suorum situum. Consequentia patet, quia magis conveniunt intentiones talium situum quam intentiones A et B. Falsitatem consequentis probo, quia tunc sequeretur quod iudicare Socratem esse in uno situ tantum differret | a se ipso in P 127rb
situ Platonis, si videas ipsum moveri ad situm [Platonis] sicut iudicas Platonem differre a Socrate. Consequentiam probo, quia si Socrates foret in situ B per eandem intentionem foret, tunc intentio aggregata ex intentione Socratis et intentione situs Platonis foret eadem secundum numerum cum intentione Platonis et cum intentione situs Platonis; igitur si iudicas Platonem differre a Socrate per intentionem Platonis et sui situs, sequitur quod per eandem intentionem potes iudicare Socratem cum fuerit in situ Platonis tantum differre a se ipso in situ alio sicut nunc iudicas Platonem differre a Socrate.

Item, probo quod alia erit intentio Socratis circumscripta intentione sui situs, et alia intentio Platonis circumscripta intentione situs Platonis, quia ponatur quod tu cogitas de Socrate et Platone non cogitando de suis | sitibus. Tunc vel cogitas de Socrate et Platone per unam intentionem vel R 161r
per plures. Non per unam tantum, quia intentio una semper repraesentat rem ut est una, et non ut est plures. Igitur cum cogitas de Socrate et Platone iudicando illos esse similes et plures, ergo sequitur quod ibi erunt plures intentiones per quas fit iudicium. Et tunc arguo sic: Socrates et Plato sunt

---

1 situum] *om.* RW **1** tantum] tamquam R **2** iudicaretur] iudicatur R **2** esse] est R **2** et] *om.* R **2** esse] est R **7** sequeretur] sequitur R **9** propter] per R **9** suorum] duorum K **10** situum] similium RW **11–15** a...intentionem] *om.* W **11** Falsitatem consequentis] *a. m. in mg.* falsitatem *corr. ex* sicut K consequentis] *om.* RW **11** sequeretur] sequitur R **12** tantum] *om.* KRW **13** videas] iudicas KW **13–15** A...B] *om.* K **14–15** Platonem...B] per diem R **15** B] *om.* P **15** eandem intentionem] *inv.* R **15** intentionem] *om.* P **15** foret] forent K **15** tunc] cum R **15** intentio] intentione K **15–16** intentione Socratis] *om.* K **16** et] ex *add.* R **16** situs] *sup. lin. corr. ex* sicut K **17** Platonis...intentione] *om.* K **17** igitur] quia W **19** potes] potest K poteris R **20** alio] *om.* KRW **22** alia] nulla R **23** situs Platonis] situs sui KRW **24** cogitas] cogites KRW **25–26** vel...per] cum R **26** per] *om.* KW *in mg.* P **26** intentio una] *inv.* KRW **26** repraesentat] replicat R **27** cum] iudicas et *add.* R **27** et Platone] *om.* R **28** illos] eos R **28** similes] consimiles R

omnino similes, ut positum est, igitur eorum intentiones erunt omnino similes, et eaedem intentiones praefuerunt quando vidistis Socratem et Platonem in diversis sitibus, igitur etc.

K 148rb [c] Aliter dicitur | in principio concedendo conclusionem, quod A et B sunt duae intentiones eiusdem speciei specialissimae; nec est inconveniens plures tales esse simul in anima. Quod probatur sic: homo potest simul cogitare de duobus similibus, et non per unam intentionem—ut prius argutum est—, igitur per duas simul receptas in virtute cogitativa.

Item, si duae intentiones non simul sint in eadem, tunc homo posset memorare de numquam prius sensato. Consequentiam probo, quia pono quod tu primo videas A, et inde memoreris per intentionem prius causatam ab A. Tunc sic: intentio prius causata ab A est ita vera similitudo cuiuslibet similis ipsi A sicut ipsius A, igitur qua ratione illa intentio repraesentat A, repraesentabit quodlibet simile ipsi A, et aliquod simile ipsi A prius non fuit sensatum, igitur homo per intentionem causatam ab A potest memorari de numquam prius sensato. Et primum antecedens patet, quia si ille homo debeat memorari de aliquo simili ipsi A, vel hoc erit per intentionem causatam ab A vel per aliam intentionem. Si per aliam, tunc duae intentiones simul erunt in anima. Si per eandem, igitur intentio causata ab A potest esse ita vera similitudo similis ipsi A sicut ipsius A; et nunc est illa similitudo ita vera similitudo illius similis A sicut umquam potest esse; igitur intentio causata ab A est ita vera similitudo cuiuslibet similis A sicut ipsius A, quod fuit primum antecedens.

Item, intentio in sensu est singularis et non universalis, sicut apparet II *De anima* commento 60, igitur intentio in sensu non potest repraesentare plures res similes. Consequentia patet, quia si plures repraesentaret, tunc illa intentio foret communis et universalis illis pluribus et non singularis. Et tunc arguo ex consequente sic: intentio singularis in sensu non potest

---

1–2 ut...similes] *a. m. inf. pag.* K **2** vidistis] vidisti PW **4** Aliter] ergo *add.* R **5–6** nec...anima] cum non est possibile plures intensiones esse in ipsa anima simul R **6** tales] *om.* KW **6** esse...anima] in anima simul W **9** si] *om.* RW **9** eadem,] quia *add.* R **11** primo] prius KRW **11** inde] tamen KRW **12** ab] B *add. sed del.* K **12** ita] ista KRW **12** vera] una R **13** ipsius] ipsamet R **14** repraesentabit] repraesentat KRW **14** aliquod] illud R **15** A] *om.* P **15** prius...fuit] est prius non K **17** debeat] debet KRW **17** ipsi A] *om.* R **18** ab] ipso *add.* KW **18** aliam] intentionem *add.* KW **19** simul...anima] in anima erunt simul KR **19** simul erunt] *inv.* W similes erunt P **19** anima] eodem P **19** igitur] tunc KRW **20** potest esse] est KRW **20** ita] ista KRW **20** vera] una R **21–22** similis...similitudo] *om.* (*hom.*) KRW **24** singularis] simplex R **25** 60] 6to K **25** in sensu] sensus R **26** similes] ergo si duo similia simul sentiantur tunc non sentiuntur per unam intensionem sed per duas et cum illa duo similia *add. sed del.* R **26** patet] tenet R **26** plures] plura R **27** illa] *om.* RW **27** illis] vel R **28** Et] *om.* RW

24–25 Cf. Averr., *In De an.*, lib. III, comm. 60, p. 220:10–13.

repraesentare res similes, igitur si duo similia simul sentiantur, tunc non sentiantur per unam intentionem sed per duas; et cum illa duo similia sunt eiusdem speciei, igitur eorum intentiones erunt eiusdem speciei.

Item, si duae | intentiones non sint simul etc., sequitur quod eadem P 127va propositio in conceptu est scita a te, et non scita a te. Consequentiam probo, quia pono quod videas Socratem et Platonem, et sint omnino similes, et scias quis sit Socrates et quis sit Plato. Et componas sic: Socrates est Socrates; deinde divertas te modicum, ita quod dubites quis illorum sit Socrates, et iterum sic componas si hoc est Socrates, demonstrato Socratem, nesciens tamen quod Socratem demonstres. Tunc istae propositiones in conceptu sunt eaedem 'Socrates est Socrates' et 'hoc est Socrates.' Et hoc probo, quia ultima intentio subiecti huius propositionis 'hoc est Socrates' est eadem cum intentione subiecti huius propositionis 'Socrates est Socrates,' [quia vel est una et eadem intentio subiecti utriusque] vel alia est intentio unius [subiecti] et [alia] alterius. | Si primo modo, cum intenW 68rb tiones praedicamentorum sint eaedem praecise vel tantum una utriusque et tantum una | copulativa utriusque, igitur totae propositiones sunt eaeK 148va dem in conceptu. Et haec est scita a te 'Socrates est Socrates' et haec est nescita a te 'hoc est Socrates,' quia illam dubitas per casum, igitur eadem propositio in conceptu est scita a te, et nescita a te. Si alia sit intentio subiecti unius et subiecti alterius, tunc ibi sunt duae intentiones causatae ab eadem re, et in eodem medio, et sic de aliis; igitur sunt eiusdem speciei, et aequalis gradus, et sic de aliis, et sic sequitur propositum.

Item, arguo ad idem sic: oculo elevato eiusdem rei sunt duae intentiones in [anima] sensitiva vel in imaginativa, et tales possunt esse aequales in gradu. Quod probo, quia si unus oculus tantum elevetur quantum alius deprimatur, causabuntur duae intentiones aeque fortes.

---

1 simul...sentiantur] *inv.* R **1** simul] *om.* K **1** non] sensus *add.* R **4** sint] sunt R **4** etc.] etiam K **6** quod] tu *add.* KRW **7** componas] ponas KRW **8–9** deinde...Socrates] *om.* (*hom.*) W **8** deinde] demum KR **8** quod] tu *add.* R **9** sic componas] sic ponas RW ponas K **12** hoc] *om.* P **12** subiecti] sic KW scilicet R **12–13** hoc...propositionis] *om.* P **14** quia...utriusque *em.*] *om.* KPRW **14–15** vel...alterius] vel ista est intentio unius et alterius KW vel igitur est intensio unius vel alterius R **15** cum] tunc R **16** praedicamentorum] praedictae R **18**] *om.* W **18** haec...est] hoc est scitum a te esse K **19** hoc...Socrates] *om.* KPW **20** in conceptu] *in mg.* K **23** sic sequitur] habetur R **24** oculo...rei] obiecto eiusdem rei elongato KW obiecto eiusdem speciei ibidem obligato et elongato R **24** oculo elevato] *in mg.* oculo elongato *corr. ex* obiecto P **24** duae] *om.* KW **25** sensitiva] sensu KPW **25** in] *om.* R **25–26** aequales...gradu] in gradu aequales (*inv.*) R **26** Quod probo] et probo KW et R **26** oculus] in *add.* R **26** quantum] quantae R

R 162r Item, oculus potest videre duos oculos omnino | similes, et unus oculus alium oculum sibi similem, igitur in medio intercepto duobus oculis percipiuntur duae intentiones eiusdem speciei.

Item, carbone ignito velociter moto circulariter apparent duae intentiones eiusdem rei in diversis partibus circuli.

Item, lux reflexa est alia a luce incidente; et illae simul recipiuntur ab eodem medio, et earum intentiones similiter; igitur etc. Maiorem probo, quia homo potest respicere solem per lineas reflexas a speculo quando non potest respicere per lineas incidentes, sicut patet ad sensum. Ponatur igitur quod ita sit tunc lux reflexa: vel est eadem cum luce incidente vel non. Si sic, tunc arguo sic: tota lux incidens est fortior nunc quam fuit ante reflexionem eiusdem a speculo, et ista
lux nunc est immediata oculo, igitur fortius nunc repraesentat illa lux suum obiectum quam prius, et per consequens illa lux fortius nunc ageret quam prius, quod est falsum. Si sit alia intentio lucis reflexae et alia incidentis, sequitur propositum.

Item, Aristoteles III *Meteororum* capitulo de iride dicit quod lux reflexa est debilior luce incidente. Et ideo aliquando possunt homines videre iridem per reflexionem a speculo vel aqua, quando non possunt videre per lineas incidentes. [Et causa huius est ista, quia lux aliquando in nube, quando causatur iris, est ita fortis quod repraesentat intentionem lucis per lineas incidentes], et si reflectatur, intentio causata debilitabitur, et apparebit intentio coloris, et sic iris aliquando apparet per lineas reflexas et non
P 127vb in|cidentes.

---

2 oculum] *om.* R **2** intercepto] intercapto KW **3** percipiuntur] intercipiuntur KRW **4** carbone...circulariter] carbones ignis velociter movente et circulariter K **5** rei] speciei R **6** et...simul] istae tamen R **8** solem] similem R **9** respicere] inspicere K **9–10** per...luce] *om.* R **10** incidente] incidentes R **11** sic] tunc *add.* KRW **11** est] esset K sit R **13** ista...nunc] eadem lux non KRW **14** nunc ageret] *inv.* RW **15–16** Si...propositum] *om.* KRW **17** dicit] sic *add.* KW **18** aliquando] *om.* R **20–22** Et...incidentes *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **22** reflectatur intentio] *inv.* R **22** causata] tanta R **23** aliquando] quandoque R **23** apparet] apparebit K

4–5 Cf. Wit., *Opti.*, lib. IV comm. 28, ff. 131–132: "Ex intemperantia etiam temporis fit error in visione quantitatis: cum enim ardens titio saepius per aliquod spatium velociter movetur, apparet totum spatium ignitum: quia non perpenditur quantitas temporis, propter velocitatem motus titionis: et sic ignis parvus aestimatur maior propter sui motus temporis brevitatem."; Wal. Chatt., *Rep. et lec. sup. Sent.*, prolog. q. 2 art. 2, p. 89: "Tertio, quia aliter non appareret circulus in igne cum virga ignita velociter movetur."; Petr. Aur., *Sent.*, lib. I d. 3, sect. 14, art. 1, n. 31, p. 696; Adam Wod., *Lect. sec.*, prolog. q. 3, n. 6, p. 74: "Idem videtur probare experientia secunda de circulo ignito et huiusmodi." **17** Cf. Arist., *Meteo.*, lib. III, cap. 3, (373b:1–30), A. L., pp. 92–93.

Item, homo melius potest videre faciem hominis alterius per lineas incidentes, et illius maiorem cognitionem habere | quam faciem propriam per K 148vb
lineas reflexas. Et hoc non foret nisi intentio reflexa foret debilior quam intentio incidens.

Item, duo lumina secant se in eodem medio, et sunt duae luces in eodem sicut nituntur multi perspectivi probare, igitur non est inconveniens duas intentiones similes simul percipi in eodem.

Dico igitur quod haec positio est vera, et ideo respondeo ad rationes prius argutas.

[Responsio ad argumenta contra primam partem septimae responsionis]

[Ad a] Et conceditur quod recipiens non denudatur a natura recepti. Intellectus tamen istius propositionis famosae est iste, quod recipiens etc., id est, recipiens non habet aliquid naturaliter de sua natura intrinseca cuius consimile secundum speciem recipit, sicut ignis naturaliter habet calorem, et ideo alium non recipit. Et sic debes intelligere illam propositionem Commentatoris III *De anima* commento 4, quae est ista quod *recipiens debet denudari a natura recepti specifica et non a natura generis*, et recipiens non recipit aliquid illius speciei, nec simile in gradu nec dissimile, cum illo quod habet naturaliter. Et sic intelligitur propositio 'oculus est non color quia recipit intentiones colorum,' id est, oculus de sua natura intrinseca non est coloratus aliqua una specie coloris specialissima, quia, si sic, non reciperet intentiones omnium colorum secundum speciem. Oculus tamen est coloratus, et non denudatur a natura generis colorum, quia quilibet oculus est coloratus cum sit corpus complexionatum.

[Ad c] Ad aliam formam concedo quod in anima sensitiva possunt simul esse duae intentiones eiusdem speciei. Et non repugnant sensui secundum quod sensus quod in eo sunt infinitae intentiones simul.

---

1 melius potest] *inv.* R **1** hominis] *om.* KPW **2** illius] de ea R **3** intentio] linea *add. sed del.* K **3** foret] fuerit R **4** intentio] reflexio R **5** eodem medio] *inv.* W **6** nituntur] intentur R **7** simul percipi] simul recipi K recipi R similes simul recipi W **7** eodem] subiecto *add.* R **8** positio est] opinio sit R **14** aliquid] aliud R **14** naturaliter] materialiter PRW **14** cuius] huius K **15** recipit] recepti *a. m. in mg.* K **16** debes...illam] debet intelligi ista propositio KW **18** recepti] *om.* K **19** aliquid] aliud R **19** nec] neque R **19** nec] neque R **20** sic] si R **21** colorum] coloris W **21** sua...natura] *inv.* R **21** sua] *om.* K **22** sic] tunc *add.* R **22** reciperet] recipit K **23–25** coloratum...est] *om.* (*hom.*) R **24** non] ideo K **26** aliam] *om.* R **26** in] una *add.* R **26** simul] *sup. lin.* K *om.* R

Et consimiliter dicerem de intellectu vel conceptu, si in illis dicerem aliquas fore intentiones. Et nego consequentiam, quia ex hoc non sequitur quod anima potest esse infinitae perfectionis intensive, sicut non sequitur de corpore: 'corpus habet infinitas superficies, quarum quaelibet est aequalis perfectionis cum alia, ergo corpus est infinitae perfectionis intensive.' Et huius causa est, quia duae superficies non sunt perfectiores intensive quam una illarum, extensive tamen sunt perfectiores. Et sic de intentionibus in sensu omnino consimilibus, quia duae intentiones non sunt perfectiores quam una, nec infinitae quam una, extensive tamen sunt perfectiores. Intelligo quod intentiones in anima, si aliquae forent, sunt perfectiores extensive quam una, loquendo de perfectione quae est in quantitate discreta et non continua, quia duae intentiones non magis extenduntur in maiori quantitate quam una; et consimiliter est de intentionibus extensivis in sensu, quod duae illarum non sunt perfectiores extensive quam una, quia in eodem extenduntur duae et una. Sed duae superficies in corpore dicuntur perfectiores extensive quam una loquendo de extensione in quantitate continua. Et sic concedo, quod corpus est infinitae perfectionis
K 149ra extensive, et ex hoc non sequitur quod sit perfectius quam medietas | sua.

Et per hoc solvitur illud commune argumentum per quod probatur quod corpus sit in infinitum perfectius quam superficies, propter hoc quod corpus habet infinitas partes proportionales non communicantes, quarum
R 162r quaelibet est perfectior ista | superficie, igitur corpus | est in infinitum
W 68va perfectius quam ista superficies. Consequentia non valet, quia corpus non habet infinitas partes infinitae perfectionis intensive sed extensive.

Aliter tamen posset dici ad argumentum concedendo conclusionem quod "corpus est in infinitum perfectius quam superficies," et negando consequentiam ulterius "igitur corpus est infinitae perfectionis." Et causa

---

2 aliquas fore] *inv.* KRW **2** nego] negarem R **2–3** non sequitur] *in mg.* P **6** non] *om.* P **9** nec...tamen] cum K **9** extensive...tamen] cum W **9** extensive] existente P *om.* R **10** intentiones] perfectiores R **10** forent] fient K **11** quam] quia P **11** una loquendo] una latitudo KW latitudo R **11–17** quam...continua] latitudo de extensione in quantitate continua W **11** est] *om.* PR **15–16** perfectione...de] *om.* (*hom.*) K **16** quia...una] *om.* (*hom.*) PRW **16** loquendo] illarum latitudo R latitudo W **19** illud commune] *om.* KRW **19** quod probatur] *om.* K **20** sit...infinitum] infinitum sit R **23** Consequentia] *om.* W **24** sed] et K **25** tamen] *om.* K **25** posset] potest R **25** conclusionem] maiorem K *om.* R **27** ulterius] *om.* KRW **27** infinitae perfectionis] in infinitum perfectius K

2–7 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. I, arg. 5), f. 3va: "Unde sicut non sequitur: 'magnitudo componitur ex infinitis partibus quantitativis, ergo est quantum infinitum' ita non sequitur: 'forma componitur ex infinitis partibus quantitativis, ergo est quale infinitum,' et hoc quia illae partes non sunt eiusdem quantitatis perfectionalis."

est, quia comparatio per|fectionis non est inter rebus eiusdem speciei sed P 128ra
inter diversas.

Et consimiliter respondetur ad illam formam quae probat quod caliditas summa est in infinitum perfectior quam frigiditas summa.

[Ad a] Aliter dicitur in principio quod duae intentiones causatae ab homine, videlicet et ab asino non sunt eiusdem speciei specialissimae, quia licet intentiones universales sint eiusdem speciei specialissimae, tamen cum illis non coniunguntur intentiones individuales hominis et asini quae sunt diversarum specierum.

Et haec responsio probatur per Commentatorem II *De anima* commento 63, ubi dicit quod sensus cum hoc quod comprehendit [intentiones universales, comprehendit] intentiones individuales diversos generibus et speciebus.

Hoc idem probatur per rationem, quia si tu sic iudices 'homo est animal,' [igitur subiectum huius propositionis vel repraesentat tibi eandem intentionem quam repraesentat praedicatum, vel aliam. Si eandem, tunc istae propositiones convertuntur 'homo est animal'] et 'animal est animal.' Consequens est falsum. Consequentia patet, quia utriusque subiecti est eadem intentio praecise. Si sit alia intentio subiecti et praedicati huius propositionis 'homo est animal,' igitur subiectum vel intentio subiecti repraesentat rem singularem et non per intentionem generis.

Contra istam responsionem arguitur: si cum quacumque intentione universali coniungeretur intentio singularis, sequeretur quod nullus posset comprehendere rem per intentionem universalem nisi comprehendat rem illam per intentionem particularem. Et tunc magis confusa, forent nobis magis nota quam minus confusa scilicet singularia.

---

1 rebus] res P **1** speciei] *a. m. sup. lin.* K **3** Et] *om.* K **3** respondetur] dicitur R **5** in principio] *om.* R **6** ab] *om.* K **6–7** specialissimae...speciei] *om.* (*hom.*) KRW **7–8** tamen...illis] illis tamen W **9** diversarum specierum] diversae speciei PW **10** responsio] hoc modo KRW **11** 63] 62 KR **11** hoc quod] *om.* KW cum...quod] *om.* R **11** comprehendit] apprehendit R **11–12** intentiones...comprehendit *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **12** individuales diversos] indivisibiles in diversis R **14** homo] hoc PW **15–17** igitur...animal *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **18** Consequens...falsum] *om.* K **19** et praedicati] et precise KW precise R **20** homo] hoc PRW **22** istam responsionem] istum modum KRW **22** cum] *om.* KRW **22** quacumque] quantumcumque K cuilibet R **24** rem] istam K *om.* R **24–25** intentionem...universalem] *a. m. in mg.* K **24** comprehendat] apprehenderet RW **24–25** rem illam] *inv.* R **25** particularem] singularem K **25** confusa] non *add.* P **25–26** forent...nota] conforent vel magis non R **25** nobis] *om.* K **26** magis] prius P

10–11 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 63, p. 225:44–50: "... sensus, cum hoc quod comprehendunt sua sensibilia propria, comprehendunt intentiones individuales diversas in generibus et in speciebus; comprehendunt igitur intentionem huius hominis individualis, et intentionem huius equi individualis, et universaliter intentionem uniuscuiusque decem predicamentorum individualium."

Item, arguitur sic: quaelibet intentio est accidens, et quodlibet accidens est verius similitudo accidentis quam substantiae, igitur quaelibet intentio repraesentat naturaliter accidens et non substantiam. Igitur sensus, cum hoc quod comprehendit intentiones universales, non comprehendit intentiones individuarum substantiarum.

Item, Commentator II *De anima* commento 68 dicit quod sensus non comprehendit intentiones substantiarum secundum quod sensus, sed secundum quod est sensus hominis. Igitur sensus non comprehendit essentialiter intentiones substantiarum sed accidentis tantum. Et per consequens tota cognitio essentialis hominis in casu posito est eiusdem speciei specialissimae cum tota cognitione essentiali asini. Et sic sequitur idem quod in principio.

Item, nullus sensus comprehendit intentiones individuorum nisi sensus hominis, sicut patet ex Commentatore ubi prius. Ponatur quod brutum iudicet de homine et de asino. Et sequitur idem quod prius.

Dico igitur concedendo conclusionem primam quod homo in compre-
K 149rb hendo aliquam rem universaliter | comprehendit intentiones individuales substantiarum, sed hoc est per accidens, quia substantiae non percipiuntur, sicut apparet in isto commento 65. Unde concedo quod numquam percipitur res universalis per aliquam intentionem nisi ipsa comprehendatur singulariter. Non tamen dico quod aliqua est intentio universalis in sensu quae sit communis pluribus sensibus, sed pro tanto dicitur universalis quia repraesentat rem universaliter.

Et consimiliter dicendum est quod non prius percipitur intentio universalis generis quam intentio singularis individui, sed res singularis prius percipitur cum intentione generis quam cum intentione speciei. Et sic magis confusa sit magis nota quam minus confusa, quia intentio singularis cum intentione magis confusa citius repraesentat rem naturaliter quam intentio singularis cum intentione minus confusa.

---

1 arguitur] arguo KRW **1** est] oculo *add. sed del.* R **2** similitudo] similitudini K **3** naturaliter accidens] *inv.* K **4** universales] istas K illas R **7** sed] vel R **9** substantiarum] substantiae W **13** comprehendit] intendit R **14** patet] apparet PW **14** Ponatur] ergo *add.* R **16** conclusionem primam] *inv.* R **17** individuales] indivisibiles R **18** sed...accidens] *om.* K **18–19** percipiuntur] comprehenduntur R **19** apparet] patet R **19** 65] 62 R **20** percipitur...universalis] particularis res K aliqua particulare res R perciperis res W **20–21** comprehendatur singulariter] apprehendatur R **23** universaliter] universalem KRW **24** Et] vel K **24** prius] *om.* KW **24** percipitur] dicitur quod ideo concipitur R percipitur] participatur P **25** quam] sed K quod W **25** sed] *om.* R **26** speciei] *om.* R **27** confusa] quam *add.* K **27** sit] sunt R **28** magis confusa] *om.* K

---

6 *Recte* Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 65, p. 228:39–50. **19** Averroes, *In De an.*, lib. II, comm. 65, p. 228:37–40. **21–23** Cf. *sup.*, q. 3, pp. 276.5–26. 365.26–32. **26–29** Cf. *sup.*, q. 3, p. 367.22–26.

Et per hoc dicitur ad primum argumentum quod intentiones universales hominis et asini in casu posito sunt eiusdem speciei specialissimae. Sed illae intentiones universales non sunt illae intentiones particulares per quas iudicas praecise de Socrate | quod sit homo, et de asino quod sit asinus. P 128rb
Sed illae intentiones universales erunt partes intentionum particularium, sicut intentio generis est pars definitionis speciei. Unde sicut Socrates continue appropinquat oculo, sic continue intenditur intentio illa per quam apparebit homo.

[Ad II]

Secundo ad principale: si qualitas magis et minus suscipiat, tunc hoc foret per intensionem et remissionem qualitatis contrariae. Consequentia patet per Philosophum et Commentatorem V *Physicorum* commento 45, ubi dicit quod *diminutio in omni genere est propter admixtionem contrarii*. Et eadem sententia habetur | commento 19, et multis aliis commentis R 162v in eodem V.

[Argumenta contra secundum argumentum principale]

Sed primum consequens est falsum, quia contraria compatiuntur se in eodem. Quod probo per Aristotelem in II *De generatione*, ubi ponit numerum elementorum secundum combinationes possibiles qualitatum et ibidem dicit, quod caliditas et frigiditas non combinantur ad invicem nec siccitas et humiditas, et ideo quattuor combinationes sunt possibiles tantum ex quibus resultant quattuor elementa. Ex quo patet, quod caliditas et frigiditas non compatiuntur se in eodem, quia sunt contraria. Et consimiliter est de aliis contrariis.

---

1 primum argumentum] *inv.* K **5** universales] non K illis R **6** Unde] una P **6** Socrates] *om.* KRW **7** appropinquat] approximatur et appropinquatur R **8** apparebit] apprehendit R **10** Secundo] responsio ad secundum principale *a. m. adn. in mg.* K secundo ad principale *a. m. adn. in mg.* W **10** magis...suscipiat] minus et magis suscipiat (*inv.*) W **11** qualitatis] fore K formae RW **12** Philosophum] Aristotelem R **13** dicit] dicunt R **14** et] in *add.* R **14** commentis] locis communiter R **17** contraria] non *add.* KR **19** et] nota *a. m. adn. in mg.* K **20** combinantur] contrariantur R **20** nec] neque R **22** quo] conclusio R **22** quod] quia R **23** quia] sed K

10–15 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. II), f. 5rb: "... sequitur declarare quod causa intensionis et remissionis formae non est per admixtionem maiorem vel minorem cum contrario. Secundo ostendendo isto supposito quod contraria possunt esse simul in eodem subiecto, adhuc forma non intenditur nec remittitur per admixtionem maiorem vel minorem cum contrario." **12** Arist., *Phys.*, lib. V, cap. 2, (226b6–8), A. L., p. 199:16–18; Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 45, f. 235ra(B). **14** Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 19, f. 221va(I). **18** Cf. Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 2, (330a16–330b2), A. L., p. 56:16–21.

Item, Commentator VII *Metaphysicae* commento 3 dicit, quod contraria non aggregantur in anima sicut nec in re extra non aggregantur contraria. Quod est probandum. Istud idem patet per Aristotelem in *Topicis* quasi in singulis locis.

Item, si contraria compaterentur se in eodem, sequitur quod aliqua qualitas posset subito generari et nihil loco illius corrumpetur, et qualitas foret verius creata quam generata, quia generatio unius est corruptio alterius. Et consequentiam probo, quia ponatur quod ignis agat in aquam summam, tunc immediate post initium actionis remittetur frigiditas aquae. Igitur per
K 149va hanc positionem | summum contrarium inducetur scilicet caliditas ignis
W 68vb in materiam aquae, | et cum ibi non praefuit caliditas ante actionem ignis, sequitur quod caliditas illa generatur, et loco illius nihil corrumpetur. Quod patet, quia frigiditas aquae non corrumpitur sed solum remittitur, nec aliquid aliud ibi corrumpitur, igitur ibidem generatur caliditas nullo alio corrupto.

Item, inductio formae substantialis ignis vel generatio ignis est subita et finis alterationis praecedentis subitam inductionem formae substantialis, sicut apparet VI *Physicorum* commento 45, et commento 59, et multis aliis commentis eiusdem sexti. Sed caliditas ignis non inducitur ante formam substantialem ignis. Quod patet, quia, si sic, tunc caliditas ignis posset intendi absque intensione formae substantialis.

Item, ignis primum est subiectum caloris ignis, igitur caliditas ignis non erit sine igne. Et tunc arguo sic: forma substantialis subito inducetur, et non prius inducetur calor ignis, igitur caliditas summa ignis tam subito inducetur sicut forma ignis; igitur in actione ignis in aquam remittetur frigiditas, et non inducetur caliditas ignis ante finem alterationis.

Item, si ignis ageret in aquam inducendo caliditatem, igitur induceret simul cum ea formam substantialem ignis. Consequentia patet sicut prius. Et tunc latitudo formae substantialis ignis erit aequalis latitudini caliditatis

---

1–2 contraria...aggregantur] *om.* (*hom.*) K **4** quasi...singulis] in multis R **5** sequitur] sequeretur R **5–6** qualitas] caliditas KRW **6–7** foret verius] verius fuit R **8** quia] et R **9** tunc] et R **9** initium] ultimum K *in mg.* W **9** aquae] *om.* R **10** inducetur] introduceretur K **10** ignis] *om.* KW summa R **14** ibidem] ibi R **16** inductio] introductio K **16** vel...ignis] *om.* R **18** apparet] patet R **18** 59] *om.* KRW **19** sexti] *om.* KPW **19** Sed] videlicet R **19** inducitur] introducitur R **22** ignis...ignis] primum subiectum caloris est ignis R **22** primum est] *inv.* KW **23** substantialis] vel *add.* R **24** tam] *om.* PR **25** igitur] etc. R **29** Et] *om.* RW **29** formae] *om.* K **29** erit] *om.* KRW

---

1 Averr., *In Metaph.*, lib. VII, comm. 23, 173va(H): "... multotiens scimus formas per suas formas contrarias et hoc erit secundum illud... non quia congregantur in anima duae formae contrariae insimul sicut non congregantur extra animam: quoniam esse alterius est corruptio reliqui." **3–4** Cf. Arist., *Top.*, lib. I, cap. 15, (106a37–b12), A. L., p. 203:17–31. **18** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 45, ff. 274vb(M)–275ra(A); comm. 59, f. 284vb(K).

ignis, ex quo sequitur quod inducta medietate caliditatis ignis inducetur medietas latitudinis formae substantialis, et inducta plus quam medietate latitudinis caliditatis inducetur plus quam medietas latitudinis formae substantialis. Et | tunc aqua magis calida quam frigida magis haberet quam P 128va
medietatem formae substantialis ignis; et per consequens in illa materia foret minus quam medietas formae aquae, et per consequens illa aqua calida verius diceretur ignis quam aqua, quod est falsum.

Item, igne sic agente in aquam sic ibidem fuerit plus de forma ignis quam medietas, tunc quaelibet aqua calida naturaliter ascenderet, quod est falsum.

Item, capiatur aliqua aqua calida in qua est tanta caliditas sicut est in ferro ignito, et sit A aqua, et B ferrum. Tunc secundum istam positionem aliqua caliditas in A est caliditas ignis, igitur A non potest remittere caliditatem [in B. Consequentiam probo, quia si A remitteret caliditatem] in B, tunc vel hoc foret per caliditatem ipsius A. Quod est falsum, quia caliditas A et caliditas B sunt eiusdem speciei, et aequalis gradus secundum hanc positionem, et A agit in B mediante humiditate, et hoc est falsum, quia tunc, secundum hanc positionem, sequitur quod tantum induceretur de humiditate quantum remitteretur caliditas B. Et tunc cum B fuerit sensibiliter minus calidum quam in principio, sequitur quod erit sensibiliter magis humidum quam fuit in principio ante actionem A in ipsum B, quod est falsum et contra experimentum. Vel A agit | in B remittendo suam K 149vb
caliditatem per frigiditatem in A, et hoc est falsum, quia plus dominatur [caliditas] in B super frigiditatem A quam frigiditas A super caliditatem B. Igitur si frigiditas in A remittat caliditatem in B, B aget in frigiditatem A et non intendendo, quia caliditas non intendit frigiditatem sibi contrariam, igitur caliditas in B agit remittendo frigiditatem in A, et per consequens intenderet caliditatem in A; et sic aqua foret magis calida quam prius.

---

1 ex quo] *om.* KPR **1** sequitur...ignis] *a. m. in mg.* K **1** medietate] modice K **1** inducetur] plus quam *add.* K **2** latitudinis] *om.* RW **2–3** substantialis...formae] *om.* (*hom.*) K **3–4** substantialis] *om.* PRW **6** foret] fieret R **7** verius] minus KRW **8** igne...agente] ignem sic agentem K **8** sic] sicut KW si R **8** fuerit plus] *inv.* R **9** calida] *om.* R **9** ascenderet] descenderet KRW **11** aliqua aqua] *inv.* W aliqua R **12** ferro] subiecto KRW **12** sit] *om.* P **12** ferrum] frigidum KRW **13** aliqua] *in mg.* P *om.* KRW **13** caliditas...A] *om.* P aqua *add.* KRW **13** A] *om.* KRW **13** potest] aquae *add.* KRW **14** in...caliditatem *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **15** B] igitur *add.* KRW **17** humiditate] caliditate KRW **17–19** et...humiditate] *om.* KRW **19** remitteretur] remitteret K **19–20** fuerit...minus] frigidum sensibiliter sit magis KRW **21** fuit] praefuit KW erat R **22** A] *om.* KR **24** A...B] B ignis super caliditatem R **24** frigiditas A] frigiditatem B W **24** A] B KR **25** A] *om.* R **26–27** frigiditatem...remittendo] *om.* (*hom.*) R **27** agit] aget K **28** intenderet] intendens KW intendit R

Et per idem argumentum probatur quod caliditas A remittet frigiditatem in B, et per consequens calefaceret B; et sic ferrum foret magis calidum quam prius propter aquam, quod est contra experimentum et
R 163r contra rationem, quia A remittit caliditatem | in B.

Et nullum istorum inconvenientium sequitur, si non ponatur duas qualitates contrarias coextendi, sicut patebit in ponendo hanc rationem quam tenebo.

Item, si intensio unius qualitatis fieret per remissionem alterius et econtra, tunc quaelibet qualitas non foret illud secundum quod subiectum dicitur quale, quod est contra Aristotelem in *Praedicamentis*, ubi ponit illam proprietatem quae in omnibus qualitatibus convenit, videlicet quod *qualitas est illud secundum quam quales* [*esse*] *dicimur*. Et consequentiam probo, quia capio aliquod calidum remissum. Tunc frigiditas in illo calido non potest denominare suum subiectum vel non denominat suum subiectum, quia tunc suum subiectum foret simul calidum et frigidum, quod est falsum.

Item, raritas et densitas sunt qualitates sibi invicem minus repugnantes quam caliditas et frigiditas, igitur si caliditas et frigiditas possent consimiliter coextendi, et tunc in uno subiecto forent duae qualitates totaliter diversae, quarum una foret raritas et alia densitas, quod est falsum. Licet tamen posset probari per rationem principalem super quam fundatur haec ratio sic arguendo: in omni genere diminutum est propter admixtionem sui contrarii, si igitur raritas posset diminui, potest [propter] suum contrarium secum coextendi.

Item, si contraria non coextenduntur, sequitur quod aliqua est caliditas in centuplo maioris virtutis quam B frigiditas, et tamen illa caliditas nec aliquid habens illam caliditatem potest per illam caliditatem agere in B subito nisi intendat illam. Et probo sic, quia pono quod A sit unum
P 128vb calidum remissum in quo tu po|nis caliditatem et frigiditatem coextendi.
W 69ra Tunc sic: caliditas in A compatitur secum tantum gradum | frigiditatis quantum est in A, et non quantumcumque gradum remissiorem frigiditate

---

1 A *scr.*] in A K ita RPW **2** ferrum] frigidum KRW **4** contra] *om.* W **4** remittit] remitteret R **5** non] et K *om.* R **6** rationem] positionem KWR **8** remissionem] remotionem K **9** qualitas] quantitas K **9** aecundum] quantum KW **9–10** dicitur] cale(sic!) vel *add.* R **10** Aristotelem] allegata R **11** proprietatem] proportionem K **11** convenit] pettit(!) R competit W **12** quales] esse *add.* KR **12** consequentiam] quam PW **13** quia] et K **13** in...calido] *om.* R **13** calido] *om.* KW **14** potest] illa *add.* R **15** tunc] si denominaret K **15–16** quod...falsum] *om.* KRW **18–19** consimiliter] *om.* KRW **19** coextendi] extendi R **19** et tunc] et KW tunc R **19–20** duae...foret] *om.* (*hom.*) K **19–20** totaliter diversae] *inv.* R **20** alia] aliqua K **25** contraria] ex natura sua KRW **25** coextenduntur] extenderetur R **26** maioris virtutis] maior KR maioris W **27** nec] neque R **28** subito] diminutum KRW **28** Et] hoc *add.* R **28** pono] ponendo K posito W **31** remissiorem] intensiorem K

---

10 Arist., *Cat.*, cap. 8, (8b25), A. L., p. 101:35; *Auct. Arist.*, p. 304(31).

in A. Capiatur igitur aliqua frigiditas in centuplo remissior quam sit frigiditas in A, et sit B illa frigiditas. Tunc sic: B est frigiditas remissior quam frigiditas in A, igitur secundum hanc positionem coextenduntur cum caliditate | intensiori quam sit caliditas in A, sit igitur C corpus habens B K 150ra
frigiditatem. Tunc arguo sic: A est minus calidum quam C, igitur caliditas in A non remittit frigiditatem in C; et, si sic, igitur si agat in illam solum intendet B frigiditatem, quod est propositum. Et priorem consequentiam probo sic, quia si A sit minus calidum quam C, et A agendo in C assimilatur sibi [ipsum C], igitur remittit calorem in C, et per consequens intendit frigus et non remittet.

Item, si duo contraria non coextenduntur, tunc nullum corpus calidum alio corpore potest esse in duplo calidius. Consequentiam probo per argumentum factum in primo principali contra primam responsionem. Et istud non oportet ponere si duo contraria non coextendantur, sicut prius patebat, igitur falsum est ponere contraria coextendi.

Item, in intensione vel remissione colorum non coextenduntur duo colores contrarii, igitur eadem ratione nec in aliis qualitatibus. Antecedens probo, quia pono quod albedo summa remittatur per summam nigredinem, tunc in remissione illius albedinis non coextendetur nigredo cum albedine remissa. Quod probo dupliciter. Primo quia, si sic, tunc albedo et nigredo magis conveniunt quam albedo et color medius. Consequentiam probo, quia in remissione summae albedinis prius generabitur nigredo quae coextendetur cum albedine remittenda quam generabitur color medius qui simul est cum albedine remittenda, igitur plus conveniunt albedo et nigredo illa quae primo generabitur quam color medius qui posterius generabitur.

---

1 Capiatur] caliditate KRW **1** centuplo] est *add.* R **2–3** et...A] *om.* (*hom.*) K **2–3** quam...A] quam sit frigiditas in B R **4** intensiori] remissiori R **4** sit] sicut K **5** sic] *om.* KW **7–8** priorem...probo] probo priorem consequentiam R **8** sic] *om.* KRW **9** remittit] *om.* R **11** non] *om.* R **15** ponere] duo *add.* R **15** coextendi] coextendere R **16** vel] et K **19–20** nigredo...remissa] nigredo remissa omni albedine K **20** cum albedine] *in mg.* W **20** tunc] *om.* R **21** conveniunt] convenirent R **23–24** remittenda...albedine] *om.* (*hom.*) KR **24** simul] *om.* W **24** igitur] ideo K **25** illa...primo] ita quod prius K primo] prius W nunc *add.* R **25** illa] *om.* R **25** generabitur] nigredo *add.* K

5–10 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. II, arg. 2a), f. 6va: "... accipiamus aliquod mixtum quod sit calidius aere et minus calidum igne. In illo corpore est caliditas remissa et per consequens in illo corpore est frigiditas secundum istam opinionem. Et ponamus quod illud corpus transmutetur ad formam aeris donec corrumpatur in aerem. Tunc in ista alteratione terminata ad formam aeris caliditas illius mixti continue remittitur, quia illud corpus continue fit minus calidum quam prius, quia per illam alterationem ex magis calido fit minus calidum. Et tamen frigiditas illius mixti non intenditur sed continue remittitur. Quod autem frigiditas non intendatur patet, quia tunc caliditas illius mixti intendatur secundum istam opinionem, quod falsum est."

Item, color non est aliud quam admixtio luminosi cum opaco, sicut apparet in *De sensu et sensato*. Et in eodem colore non sunt nisi duae commixtiones lucidi cum opaco, igitur non coextenduntur duo colores extremi. Consequentia patet, quia illi colores extremi vel resultant ex una proportione et commixtione lucidi etc. vel ex duabus. Si ex una commixtione resultant colores contrarii, tunc causarentur praecise ab eodem, et sic forent eiusdem speciei; et non solum sequitur quod albedo sit nigredo. Si ex duabus proportionibus resultent tales colores extremi, igitur in eodem corpore sunt duae tales proportiones. Sed hoc est falsum, quia quando corpus fuit album in summo, tunc in eo fuit tantum una proportio et nulla alia postmodum generatur, igitur etc.

R 163v | Item, ponatur quod aliquid transmutatur a summe albo ad summum
K 150rb nigrum, et capiatur primum instans in quo | hoc corpus desinit esse album. Tunc in illo instanti vel est album vel non. Si album, tunc sequitur quod albedo summa fuit in infinitum intensior quam ista albedo. Consequentia patet, quia una albedo est indivisibilis cum subito corrumpetur, et alia est divisibilis, igitur una excedit aliam in infinitum, et illae sunt eiusdem speciei, igitur illa quae est intensior est infinita. Si in illo instanti non sit corpus album, igitur tunc erit alio colore coloratum, sit igitur quod fusce-
P 129ra dine. | Tunc arguo sic: haec fuit fuscedo, vel igitur intensissima fuscedo vel remississima. Si intensissima, igitur prius non generatur fuscedo remississima quam fuscedo summa. Consequentia patet, quia si prius generabatur fuscedo remississima, igitur ante illud instans inducebatur ista fuscedo,

---

1 est] *om.* P **1** luminosi] luminis K **1–2** apparet in] patet R **2** sicut apparet] *a. m. in mg.* K **2** apparet] patet R **2** nisi] *om.* R **3** commixtiones] admixtiones R **3** coextenduntur] extenduntur R **3** duo] *om.* KRW **4** patet] nota R **4** colores...vel] *om.* K **4** illi...extremi] ibi colores medii R **4** vel] *om.* RW **5** commixtione] mixtione KRW **5–6** commixtione] mixtione KW admixtione R **6** resultant] resultent KW **7** speciei] *om.* K **9** corpore] tempore K **9** Sed] et K **12** aliquid] idem R **12** a...albo] *om.* KRW **14** Tunc] et in R et *add.* W **14** tunc] *om.* R **14** sequitur] sequeretur W **16** subito] producatur vel *add.* R **18–19** non...corpus] *inv.* R **19** tunc] *om.* R **20** fuscedo] *a. m. in mg.* K **21** remississima] intensissima K remissa R **21** Si intensissima] *a. m. in mg.* K *om.* PRW **21–22** remississima] remissa R **22** Consequentia patet] consequentiam probo R **23** remississima] remissa R **23** ista] aliqua R

---

2 Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 67, p. 231:25–27: "... color enim nichil est nisi admixtio corporis lucidi cum corpore diaffono"; Averr., *De sens.* (*V. V.*), p. 15:37–38: "Necesse est igitur ut color fiat ex admixtione corporis lucidi cum diaphano." **2–4** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 62, p. 223; Burl., *Tract. sec.*, (Cap. II, arg. 2b), f. 8ra: "Quarto probatur principaliter quod in forma media specie distincta ab extremis contrariis manent extrema realiter. Primo sic: componentia manent in composito realiter; sed forma media specie distincta ab extremis contrariis est composita ex eis; ergo extrema contraria manent realiter in forma media. Maior est de se nota. Et minor patet per Philosophum in *De sensu et sensato* qui dicit quod colores medii componuntur ex coloribus extremis."

et per consequens cum nunc sit plus de fuscedine quam de albedine, et ante illud instans fuit plus de albedine quam de fuscedine, igitur ante illud instans in illo corpore fuit aequaliter de albedine et de fuscedine, igitur non in quolibet instanti ante illud instans fuit album, et per consequens in illo instanti non desinit esse album, quod est contra positum.

Item, aliqui colores medii plus conveniunt cum albedine quam cum nigredine in genere, sit igitur unus illorum colorum fuscedo, gratia exempli. Tunc arguo sic: fuscedo plus convenit cum albedine quam cum nigredine, igitur intensissimus gradus illius speciei plus convenit cum intensissimo gradu albedinis quam aliquis gradus remissius fuscedinis. Et per consequens cum gradus primo inductus plus conveniat cum forma vel termino a quo quam gradus posterius inductus, igitur prius inducetur fuscedo summa quam fuscedo remissa; et eadem ratione: si fuscum ageret in album summum, sequitur quod non prius inducetur fuscedo quam illud corpus sit fuscum. Et eadem ratione in actione ignis et aquae est possibile, quod non prius inducatur calor scilicet ignis antequam corpus sit calidum, et prius remittetur frigiditas aquae quam corpus fiat calidum, igitur remissio frigiditatis potest esse sine intensione caliditatis.

Item, fuscedo remittens albedinem | nec inducit fuscedinem—sicut pro- W 69rb
batum est prius—antequam corpus sit fuscum, nec inducit nigredinem. Quod probo, quia fuscedo est via intermedia per quam inducetur nigredo, igitur prius inducetur fuscedo quam nigredo.

Item, cuiuslibet rei permanentis est accipere primum instans intrinsecum sui esse et non extrinsecum. Pono tunc quod ignis nunc incipiat agere in aquam, tunc secundum hanc positionem generabitur caliditas, tunc in primo instanti in quo habebit esse vel erit summus calor vel remissus. Si summus, igitur prius corrumpetur | tota frigiditas aquae quam K 150va

---

1 nunc] non KRW **2** plus] aequaliter *add.* K **2** quam de] et R **2** quam] et K **2–3** igitur...fuscedine] *om.* (*hom.*) KR **3** in...corpore] *om.* W **5** positum] propositum R **6** aliqui] alii R **7–8** gratia...fuscedo] *a. m. in mg.* K **10** gradu] illius *add.* R **10** remissius] remississimus K **11** primo inductus] prius introductus KRW **12** inductus] introductus KR **12–13** fuscedo summa] albedo KRW **16–17** et...calidum] *a. m. in mg.* K **17** igitur] in *add. sed del.* K **17** remissio] caliditatis *add. sed del.* K **20** nec] neque R **21** Quod] *om.* R **21** intermedia] intermedium PW et intermedium R **21** quam] quod PRW **23** rei] *om.* R **24** et] vel K **24** nunc] non P **26** tunc] *om.* R **26–27** vel...summus] *om.* (*hom.*) K **27** tota] posita R pono W

23–24 Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. VI, arg. 3), f. 13v: "Et quando tertio dicitur quod "si forma permanens corrumperetur subito et sine motu praecedente tunc esset dare ultimum instans rei permanentis in esse" dico quod in substantiis non est dare ultimum instans rei permanentis in esse neque secundum speciem neque secundum individuum. Sed in qualitatibus ad quas est per se motus est dare ultimum instans rei permanentis in esse secundum individuum non secundum speciem. Unde bene est accipere ultimum instans in quo haec albedo est in subiecto, sed non est dare ultimum instans in quo subiectum est album. Et ita non est dare ultimum formae specificae in subiecto, licet sit dare ultimum instans formae individualis in subiecto."

inducetur calor ignis, igitur numquam coextenduntur caliditas generanda et frigiditas corrumpenda. Si in primo instanti, in quo illa caliditas erit, sit calor remissus, sequitur quod ille calor erit remississimus, quod est impossibile, quia tunc caliditas erit infinita. Vel arguitur sic: in illo instanti non generatur aliqua caliditas, et aliquod instans erit primum esse illius caloris, sit igitur primum instans A. Tunc [sic: A instans distat ab hoc instanti, igitur per totum] medium inter hoc instans et A in quo remittetur frigiditas non intendetur caliditas, nec extendetur caliditas cum illa frigiditate; et eadem ratione tota frigiditas potest remitti nulla caliditate secum coextensa, quod est probandum.

Item, si caliditas et frigiditas coextenderentur, tunc capto toto tempore per quod ibi est plus de caliditate quam de frigiditate, et toto tempore per quod non, sequitur quod in instanti medio aequaliter foret in corpore transmutando de caliditate et frigiditate; et sic aliquid componeretur ex contrariis aequaliter, quod est contra Commentatorem X *Metaphysice* commento 23, et I *De coelo* commento 7.

R 164r | Et etiam sequitur quod motus non denominaretur a posteriori passione, quod est contra Commentatorem et Aristotelem VIII *Physicorum* commento 69.

Dico igitur quod in eodem non coextenduntur contraria.

[De generatione ignis ex aqua]

P 129rb Restat | igitur videre utrum in generatione ignis ex aqua: [1] subito corrumpatur aqua, et demum generatur ignis et intendatur successive; [2] vel per medietatem temporis in quo transmutatur materia aquae corrumpetur tota forma aquae successive, et in alia medietate temporis intendatur

---

1 coextenduntur] extenduntur KRW **2** erit] esset K **3** ille...erit] calor sit R erit] esset K **3** remississimus] remotissimus K **4** sic] aliter R **5** et aliquod] vel a universaliter K vel aliud R **5–6** illius caloris] *inv.* K **6** igitur] *om.* PRW **6–7** sic...totum *V*] *om.* KPRW **7** inter] aut R **8** non] nec KW neque R **8** nec] neque R **8** extendetur] extinguetur K ista *add.* KRW **8** illa] *sup. lin.* W **9** et] *om.* K **10** est] fuit R **11** tunc] sicut *add.* P **12** est plus] *inv.* KRW **13** non,] se quod *add.* W **14** transmutando] calido KRW **14** componeretur] *sup. lin. corr. ex* componetur K **15** aequaliter] essentialiter KRW **16** 23] 13 KW **17** Et] *om.* R **17** sequitur] sequeretur R **17** motus] primo *add.* K **17** posteriori] primo terminabili KW maiori terminabili R **22–23** corrumpatur] in generatione ignis ex aqua subito *add.* KRW **24** in quo] per quam R **25** corrumperetur...aquae] *a. m. in mg.* K **25** alia] illa R

15–16 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271rb(E); Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–28. **18–19** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 69, p. 250:19–21: "... passio dignius est attribui passioni posteriori quae fit quam attribui transmutationi praecedenti, scilicet instans quod est principium essentiae passionis quae fit."

forma ignis successive; [3] vel in transmutatione tali eadem res quae est frigiditas aquae postmodum fiat caliditas ignis; [4] vel successive corrumpetur aqua et subito generabitur forma ignis et eius caliditas.

[Ad 1]

[Argumenta contra]

Sed prima illarum positionum non est vera propter quasdam rationes adductas in ultima conclusione probata istius secundi principalis.

Item, secundum hanc sequitur quod immediate post actionem ignis in aquam generatur ignis in materia aquae, et tunc illud quod convenienter vocatur aqua calefacta foret ignis.

Item, Commentator I *Physicorum* commento 62 dicit quod *in generatione continue recedit forma corrumpenda et successive [accedit forma generanda]*, igitur forma corrumpenda non subito corrumpitur.

Item, Aristoteles et Commentator IV *Physicorum* capitulo de tempore, commento 31 dicit quod *ex motu invenitur corruptio per se et generatio per accidens*. Sed per se corruptio est successiva, et per accidens generatio subita. Et idem apparet commento 42 illius capituli.

Item, in instanti medio transmutationis non plus denominaretur motus | a posteriori passione, quod est contra Aristotelem et Commentatorem K 150vb ubi prius.

Item, si sic, tunc generatio non foret finis alterationis, quod est contra Aristotelem et Commentatorem ubi prius. Et consequentia patet, quia nulla alteratio secundum hanc positionem praecedit generationem formae generandae.

Patet igitur quod haec positio est falsa.

[Ad 2]

[Argumenta contra]

Probo igitur quod secunda positio est falsa, quia ponatur quod ignis agat in aquam per unum diem generando uniformiter ignem summum. Tunc secundum hanc positionem aqua corrumpetur successive in prima medi-

8 Item] *om.* R **8** hanc] hoc K **8** immediate] in medietate K medietate R **8** post] *a. m. sup. lin corr. ex* secundum K **9** generatur ignis] *inv.* R **9–10** convenienter...aqua] convenienter aqua vocatur R **12–13** et...non] nuc KR **13** non] nunc W **13** subito] cito KRW **15** 31 dicit] 13 dicunt KRW **17** apparet] patet R **18** plus] primo KRW **19** contra] *om.* P **20** prius] supra K **21** foret] esset K **28** Probo...falsa] *in mg.* W **28** igitur] etiam R **29** in...diem] per unum diem in aquam KW

11 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 62, f. 37va(H). **14–15** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 117, f. 191vb(L). **17** *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 122, f. 199va(I). **22–24** Cf. *sup.*, q. 1, p. 65.12–13; q. 2, p. 203.24–26.

etate temporis, et in eadem medietate non generabitur ignis, et in secunda medietate totaliter corrumpetur aqua, et generabitur ignis, et intendetur successive per secundam etiam medietatem illius temporis.

Sed contra hoc arguitur sic et quaero primo: utrum in instanti medio illius diei sit forma aquae extensa in illa materia, vel forma ignis, vel utraque? Si forma aquae, igitur frigiditas in illo instanti erit in illa materia, et tunc sequitur quod illa frigiditas est remississima. Consequentia patet, quia nulla potest esse debilior illa, sicut apparet, quia nec per generationem aquae nec per corruptionem aquae. Et cum frigiditas in illo instanti medio erit eiusdem speciei cum frigiditate summa, et summa frigiditas est divisibilis intensive, igitur summa frigiditas est in infinitum intensior quam erit illa frigiditas in illo instanti medio. Et consimiliter arguitur quod in illo instanti non erit caliditas ignis extensa in illa materia, nec eadem ratione extendetur caliditas et frigiditas in illa materia in instanti praedicto.

[Ad 3]

[Argumenta contra]

Nec potest dici quod eadem res quae nunc est caliditas ignis post medium erit frigiditas aquae, quia caliditas et frigiditas sunt diversae speciei et nulla res, ipsa manente, fiet alterius speciei quam est, igitur caliditas summa ignis numquam erit frigiditas summa aquae.

W 69va | Item, tunc eadem ratione, forma summa ignis fieret forma summa aquae, et sic sequitur quod caliditas et frigiditas, forma ignis et forma aquae forent aeterne in materia prima. Et consequentia patet sicut prius. Et falsitas consequentis patet, quia tunc omnia forent unum secundum speciem, quod est improbatum I *Physicorum*.

Item, unum contrariorum non sit reliquum, sicut patet I *Physicorum* per
P 129va maiorem partem | illius, igitur una forma non fiet forma sibi contraria

---

1 medietate] *om.* R **3** secundam etiam] *om.* R **3** etiam] *om.* PW **4–5** primo...medio] utrum in medietate R **4** utrum] *om.* KPW **5** diei] utrum *add.* K **5** aquae] *a. m. in mg.* K **6** utraque si] si uterque sit R uterque sit W **6–10** erit...erit] medio esset K **6** illa] alia R **7** tunc] *om.* R **7** illa] ista R **8** apparet] patet R **8** nec] non esset RW **9** nec] neque R **10** erit] esset RW **10** est] esset R **12–13** arguitur...instanti] quia in instanti R medio *add.* KR **12** arguitur] *om.* KW **13** nec] neque R **14** materia] nec eadem ratione *add. sed del.* K **19** fiet] fiat K fieret R **19** est] sit W **20** numquam...frigiditas] fieret forma RW **20** erit] fieret K **21** ratione...ignis] *om.* W **21** forma...ignis] *om.* R **21** summa] *om.* R **22** sequitur] sequeretur R **22** caliditas...frigiditas] *inv.* R **22** forma] formae RW **22** forma] formae RW **23** forent] fierent R **23** Et] apparet etiam *add.* R **24** patet] *om.* R **24** speciem] sensationem K **26** patet] apparet K **27** maiorem...illius] processum eius ibidem R **27** fiet] *in mg.* P **27** sibi contraria] *inv.* R

vel eiusdem speciei cum forma sibi contraria. Et istud argumentum est fortissimum argumentum Aristotelis per quod probat, quod necesse est ponere materiam primam in transmutatione.

[Ad 4]

[Opinio auctoris et argumenta pro quarta positione]

Sequitur igitur ultima opinio, videlicet quod aqua corrumpatur successive et subito generabitur | ignis, et etiam eius caliditas. Et istam positionem R 164v concedo.

Unde in generatione ignis ex aqua corrumpitur successive frigiditas aquae et non generabitur caliditas ignis antequam tota frigiditas corrumpatur. Illa tamen caliditas per quam aqua dicitur calida est eadem res cum frigiditate [remissa] aquae, et frigiditas remissa aquae est caliditas [accidentalis] aquae.

Unde non omnes calores sunt eiusdem speciei, quia caliditas accidentalis aquae est alterius speciei quam calor ignis, et eiusdem speciei cum | frigiditate aquae. Et ideo aqua calefacta reduci potest ad frigiditatem ex se K 151ra sine iuvamento extrinseco. Et non sequitur quod aliquid alterat se proprie loquendo de alteratione, quia alteratio proprie dicta est remissio formae contrariae formae agentis.

Unde etsi caliditas in aqua fiat debilior caliditas quam in principio, non tamen sequitur quod remittitur sed magis quod intenditur. Et causa est quia, illa frigiditas est essentialiter frigiditas et accidentaliter calor; et ideo si fiat intensior frigiditas, essentialiter intenditur et non remittitur.

Unde scire debes quod corruptio aquae erit mediante corruptione latitudinis [frigiditatis] aquae, et etiam generatio ignis ex aqua erit mediante successiva remissione vel corruptione formae aquae et suae frigiditatis. Sed generatio aquae fiet mediante alia latitudine scilicet latitudine formae ignis et suae caliditatis, quia in tali generatione aquae continue remittetur forma ignis per aquam quousque corrumpatur ignis et subito generatur aqua.

---

1 vel...contraria] *om.* (*hom.*) R **1** sibi] *om.* W **6** Sequitur] ultima opinio tenenda *a. m. adn. in mg.* K nota and. *in mg.* P ultima opinio *adn. in mg.* R **7** generabitur] et *add.* W **7** ignis et] *inv.* R **10** tota frigiditas] *inv.* K **12** est] et K **14–15** accidentalis aquae] *inv.* R **15** et] sed est K **16** aquae] *om.* R **16** reduci] redire KW **17** sine iuvamento] a iuvamento KW amovento R **19** formae agentis] contrariae formae R **20** etsi] si KRW **20** caliditas] caliditate KRW **20–21** non tamen] *inv.* KRW **21** quod] *om.* R **22** ideo] *om.* KRW **24–25** corruptione...mediante] *om.* (*hom.*) K **25** et] *om.* R **26** successiva remissione] *inv.* R **26** vel] et mediante R **26** aquae] *om.* K **26** frigiditatis] frigiditate R **27** scilicet latitudine] *om.* R **29** ignis] *om.* R **29** aquam] quam K **29** ignis V] aqua KPRW **29** aqua *em.*] ignis KPRW

1–3 Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 63, f. 38ra(C)–rb(D): "Est igitur in potentia ens omnes dispositiones substantiales, et accidentales, et haec dicitur prima materia, et prima hyle."

Unde corruptio rei naturalis non erit contraria per eosdem gradus suae generationi sicut patet de homine. Nam in generatione hominis est successiva expletio formae spermatis, et est accipere primum instans in quo generabitur homo, et homo per aliam latitudinem corrumpetur. Quod patet, quia in generatione hominis non generabitur sperma sicut generabitur homo ex spermate.

Unde si istud bene intelligatur, apparebit qualiter est accipere primum instans rei permanentis in esse et non ultimum. Et etiam qualiter motus denominabitur a posteriori passione per modum imaginationis Commentatoris VIII *Physicorum* commento 69.

Et etiam hiis visis satis facile est videre qualiter aqua calefacta non est ignis sed aqua, quia illa caliditas aquae non est caliditas ignis sed caliditas aquae.

Et cum arguitur quod aqua calefacta aliquando ascendit dico quod hoc non est naturaliter, sed accidentaliter. Et consimiliter dici potest quod aqua calefacta remittit ferrum aequaliter calidum cum illa aqua. Et huius causa est, quia illa caliditas aquae essentialiter est frigiditas, et ideo mediante illa caliditate aqueae potest aqua remittere caliditatem in ferro quae est alterius speciei quam caliditas in aqua. Inconveniens tamen foret quod aliqua caliditas remittet aliam caliditatem eiusdem speciei et eiusdem gradus.

Et per eandem responsionem dicitur quod aliquid est in duplo calidius
P 129vb alio, quia in duplo plus habet de caliditate, et etiam aliquid est in | duplo frigidius alio, quia in duplo plus habet de frigiditate. Unde cum frigiditas aquae fuerit remissa ad gradum medium, tunc aqua erit in duplo minus calida quam fuit in principio.

K 151rb Sed forte obiciet | aliquis: remissa frigiditate usque ad gradum medium, tunc illa caliditas aquea essentialiter est frigiditas et accidentaliter caliditas, igitur illa caliditas repraesentabit essentialiter quamcumque sensui frigiditatem et non caliditatem, quod est contra experimentum.

---

1 eosdem] eiusdem KR **3** expletio] complectio KRW **3** est] *sup. lin.* W **4** aliam] aliquam RW **7** istud] illud R **7** primum] *om.* R **8** in esse] *om.* R **8** etiam] tunc KRW **8** qualiter] quare R **9** denominabitur] denominatur R **10** VIII] 3° KR I W **11** Et] *om.* R **11** qualiter] quare RW **12** ignis] aquae K **14** ascendit] *a. m. in mg. corr. ex* intendit K **16** ferrum] frigidum KW frigorem et frigidum R **16** aequaliter] essentialiter RW **18** aqueae] aquae RW **18** aqua] *om.* R **19** quam] est *add.* R **19** Inconveniens] inconvenientia K impossibile R **20** remittet aliam] remittat aliquam RW **21** calidius] frigidius K **22** plus habet] *inv.* R **22** de caliditate] caliditatem R frigiditate K **22** est] dicitur KRW *om.* P **23** frigidius] calidius K **23** alio,] *om.* R **23** plus habet] *inv.* R **23** frigiditate] caliditate K **26** obiciet] abiciet K obiceret R **26** aliquis] alias K **27** aquea] aquae KRW **28** illa] *om.* R **28** repraesentabit] repraesentat R **28** quamcumque] *om.* KRW

9–10 Cf. p. 521.17–19. **11–20** Cf. *sup.*, q. 2, pp. 197.24–198.30.

Ad quod dico quod consequentia non valet, quia sicut album positum a remotis repraesentat nigredinem vel se ipsum nigrum per intensionem albedinis multum remissam, sic frigiditas aquae multum remissa repraesentabit caliditatem et non frigiditatem.

Item, forte arguitur ab aliquo sic: si haec positio sit vera, tunc omnia terrestria in quibus non est forma addita sunt terra, et etiam omnia ignea in quibus non est forma addita forent ignes, et sic de aliis, quia tunc ferrum ignitum foret ignis, et sic ascenderet et non descenderet, quod est contra experimentum.

Ad quod dico concedendo primam conclusionem quod omnia terrestria | sunt terra, sicut loquendo de terrestribus, in quorum materiebus et in substantialibus partibus materiae extenditur forma terrestris. R 165r

Unde dico de ferro ignito quod ipsum est porosum in cuius poris recipiuntur ignes remissi, qui videntur alia comburere. Totum tamen ferrum plus habet de terra quam de igne, vel de terra et de aqua quam de igne. Et ideo totum ferrum quod apparet ignis non est mere ignitum nec | mere terrestre, plus tamen illius est terrestre quam ignitum, et ideo descendit et non ascendit. W 69vb

Item, forte arguet aliquis sic: si subito inducatur caliditas ignis, tunc caliditas ignis numquam posset intendi. Consequentia apparet, quia si caliditas ignis intenderetur, vel igitur hoc foret per actionem ignis vel per actionem alicuius contrarii igni. Non per actionem ignis, quia ignis subito inducit suam caliditatem secundum hanc positionem. Nec per actionem alicuius contrarii igni, quia quodlibet contrarium igni citius corrumpet caliditatem ignis quam eam generabit; et per consequens caliditas ignis non potest intendi, et eadem ratione nulla qualitas, quod est contra positionem.

---

1 sicut] si R **1** positum] propinquum K **2** remotis] remoto R **3** multum remissa] *om.* R **3** multum] *om.* KW **5** haec] ista R **5** sit] esset R **6** terrestria] et hoc *add.* R **6** addita] alterius *add. sed del.* P **6** etiam] tunc KW tamen R **7** addita] *om.* R **7** ignes] ignea W **7** sic] similiter KW **8–9** quod...experimentum] *om.* R **8** contra] *sup. lin.* K **12** materiae...terrestris] istarum materiarum ex natura formae terrae KPW **12** extenditur...terrestris] et ex natura formae terrae R **13** dico] *om.* R **13** in] *om.* P **14** qui...alia] *inv.* K **14** Totum tamen] ferrum autem R **15** de] natura terrae vel de *add.* R **15** vel...igne] *om.* (*hom.*) KRW **16** apparet ignis] autem ferrum K **16** nec] neque R **17** illius...ignitum] *om.* K **17** illius est] habet de R **17** tamen illius] ipsius tamen K **17** ignitum] igneum P de ignito R **19** si] *om.* K **19** subito] in aliquo *add.* KRW **19** ignis] *om.* R **20** caliditas ignis numquam] numquam caliditas ignis (*inv.*) RW **20** Consequentia apparet] maior patet K **22** igni] igitur KR **23** inducit] induceret KW **23** Nec per] neque secundum R **24** citius corrumpet] *inv.* KRW **26** nulla qualitas] *om.* K **26** nulla] nec R *om.* W **26** positionem] positum R

Ad quod dico quod caliditas ignis potest intendi per actionem ignis in aliquo casu. Verbi gratia ponitur quod ignis summus remittatur modicum per agens, et deinde approximetur sibi ignis summus, tunc ignis summus intendet caliditatem ignis remissi. Et non sequitur: 'ignis summus et ignis remissus sunt eiusdem speciei, igitur ignis summus non agit in ignem remissum.' Et causa est, quia individua eiusdem speciei possunt per duas qualitates eiusdem speciei contrariari propter diversos gradus contrarios in illa specie. Et illa contrarietas sufficit in qualitatibus activis et passivis, et ideo medium inter duo contraria contrariatur utrique extremo, nam
K 151va | uni contrariatur propter contrarietatem in gradu, et alteri extremo contrariatur contrarietate specifica. Et sic intelligat Aristoteles et Commentator VI *Physicorum* commento 6, ubi dicunt quod *medium contrariatur*
P 130ra *utrique* extremorum, et includit | utrumque extremorum in potentia. Et intelligit—sicut prius dixi—quod patet per Commentatorem fere in fine illius commenti, ubi dicit sic quod propositio dicens quod *transmutatio est de contrariis in contraria*, cum sunt intellecta ita quod hoc nomen 'contrarium' dicitur de illo de quo intenditur magis et minus, tunc verificabitur quod omnis transmutatio est de contrario in contrarium.

Item, potest argui sic: transmutatio in omni genere est propter admixtionem sui contrarii—sicut prius allegatum est—, igitur unum contrariorum remittitur propter intensionem alterius; et per consequens duo contraria coextenduntur, quod est contra istam positionem.

Item, in omni mixto est unum elementum dominans cui attribuitur forma, et aliud supra quod dominatur, sicut apparet in X *Metaphysicae* commento 23, et I *De coelo*, ubi pluribus locis habetur quod omne mixtum movetur ad motum elementi dominantis etc. in eodem mixto. Et hoc non foret nisi unum elementum dominetur super aliud, igitur in eodem mixto sunt duo elementa et duae qualitates contrariae.

---

2 ponitur] ponatur KP ponamus R **2** modicum] medium K **3** deinde] demum KRW **3** tunc...summus] *om.* (*hom.*) K **4** ignis remissi] summi ignis KRW **5** in] propter K **6** individua] *in mg. corr. ex* in una K **6** speciei] superscr. K **7** contrariari] contrarii R **8** in...specie] inter se R **8** illa] talis R **8** qualitatibus] *sup. lin. corr. ex* qualitate KR **9** ideo] non K **9** contraria] non *add.* R **10** uni] *om.* R **11** intelligat] intellexit R intendit W **13** extremorum] extremo W **13** extremorum] extremum W **14** patet] *om.* W **14** fere] *om.* R **15** dicit sic] *inv.* KR **17** de] in K **17** quo] quibus R **19** transmutatio] *in mg. corr. ex* diminutio P diminutio KRW **19** propter] per R **20** sicut...igitur] et R **20–21** contrariorum] contrarium R **21** propter] per R **22** istam] *om.* R **23** dominans] praedominans KW superdominans R **24** aliud] ultra vel *add.* R **24** apparet] patet R **25** 23] 2 R **25** ubi] in R **26** movetur] habetur K **26** etc...mixto] *om.* KRW **27** foret] est verum K *om.* RW

11–12 *Recte* Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 6, f. 210ra–rb(C–D). **26** Cf. *sup.*, q. 1, p. 52.1–5; q. 4, p. 391.21–4; *inf.*, q. 8, p. 561.12–13.

Item, si qualitates contrariae non forent simul in mixto, igitur elementa quae sunt subiecta propria illarum qualitatum non sunt in mixto, quod videtur esse contra Aristotelem in pluribus locis alibi allegatis.

Ad quae argumenta omnia respondeo unica responsione et dico quod 'aliquid remittatur propter admixtionem contrarii' potest intelligi dupliciter. Vel sic quod suum contrarium secum coextendatur in eadem materia, et hoc est falsum, quia duo contraria non coextenduntur in eodem—sicut prius dictum est—, quia formae et passiones ad quas est motus non moventur per motum alterationis cum sint fines eius, sicut apparet per Aristotelem et Commentatorem V *Physicorum* commento 5, et exemplificant ibidem de scientia et calore. Si autem intelligatur mixtio contrarii iuxtaposito contrarii agentis in passum, sic concedo quod omne quod fit minus essentialiter, fit minus per admixtionem contrarii.

Et consimiliter respondeo ad secundam auctoritatem quae est quod "in omni mixto est unum elementum dominans cui attribuitur forma etc." Et dico quod [nec] in tali mixto nec etiam in aliquo mixto est aliquod elementum pars qualitativa mixti, sed solum quantitativa. Et ideo elementa non sunt in mixto sicut partes qualitativae sed sicut partes quantitativae.

Et consimiliter respondetur ad omnes alias auctoritates consimiles.

Sed forte dices: si elementa sint solum partes | quantitativae mixti et non qualitativae, igitur non quaelibet pars mixti est mixta. R 165v

Item, non sequeretur aliud inconveniens, si poneretur aliquod mixtum sic | componi essentialiter ex contrariis, quod est contra Commentatorem X *Metaphysicae* commento 3. K 151vb

---

1 igitur] tunc R **2** sunt] simul *add.* R **3** esse] *om.* R **3** alibi] *om.* R **4** et] *om.* W **5** propter admixtionem] per aliquam mixtionem K **7** coextenduntur] extenduntur R **9** apparet] patet R **10–11** exemplificant] exemplificatur RW **11** intelligatur] intendatur KW **12** iuxtaposito] iuxta positionem *in mg. corr. ex* impoto(!) K **12** quod] *om.* R **13** fit minus] *om.* R **14** Et...auctoritatem] ad secundam auctoritatem consimiliter respondeo R **14** secundam] *om.* K **14** est] dicit K **15** unum...forma] una qualitas superdominans R **16** nec etiam] nec K vel R *om.* W **18** partes] *in mg.* K **20** Sed] et KW **20** sint] fiunt K **20** partes] *om.* K **21** non] *om.* KW **22** aliud] aliquid K **23** contra] Aristotelem et *add.* R

---

8 Cf. pp. 499.17–19, 518.11–15. **10** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 5, f. 209ra(C). **14–16** Cf. *sup.*, q. 1, p. 7.6–11; q. 2 p. 132.3–6; Burl., *Tract. sec.*, (Cap. II, arg. 1a), f. 5rb: "Sed si contraria sint simul in eodem sequitur quod contraria simul verificantur de eodem, quoniam si albedo et nigredo sint simul in eodem, sequitur quod idem simul erit album et nigrum, et per consequens simul erit album et non erit album. Et ita contradictoria verificabuntur simul de eodem quod est contra primum principium complexum. Huic rationi forte dicetur quod contraria sub esse remisso sunt simul in eodem. Sed ex hoc non sequitur quod contraria simul denominent illud." **23–24** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271ra(C).

Ad primum dico quod consequentia non valet. Et causa est, quia quodlibet elementum remissum est corpus mixtum ad intellectum Aristotelis. Et ideo si aliquid sit mixtum ex duobus contrariis transmutatis secundum se tota, tunc quaelibet pars eius est remissa et mixta. Et ex hoc non sequitur quod suum contrarium secum coextendatur, sicut patet de aere, nam aer est minus gravis quam terra, et tamen cum aere nihil coniungitur de forma contraria.

Ad aliud concedo conclusionem quod non est impossibile aliquod mixtum essentialiter componi ex contrariis ad intellectum datum.

P 130rb Et ad Commentatorem dico | quod intelligit per 'impossibile' illud quod est difficile. Et ad istum intellectum reprehendit eum Commentator.

Item, forte arguet aliquis sic: si haec positio ultima sit vera, sequitur
W 70ra quod ignis remissus posset actione unica generare ignem | summum ex aqua, quod est impossibile. Consequentiam probo, quia sit A ignis remissus, et agat in B aquam modicam, et ipsam corrumpat. Tunc corrupta aqua vel inducetur forma summa ignis, et tunc habetur propositum. Vel forma remissa tantum, et hoc est falsum, quia tunc sequitur haec conclusio quod summus ignis et aliquis ignis remissus aeque velociter transmutarent duas aquas consimiles omnino et per aequale tempus praecise, et tamen unum agens generaret ignem summum et aliud ignem remissum. Consequentia patet, quia sit C ignis summus qui posset aeque velociter transmutare B aquam vel aliam aquam aequalem B, et approximetur ad aquam illam quae sit D. Tunc arguo sic: A et C aeque velociter transmutant B et D et per idem tempus, et per positum in fine temporis generabitur ignis summus per C, et solum ignis remissus per A. Et sic sequitur conclusio probanda quam concedo, quia velocitas transmutationis attenditur penes velocitatem corruptionis termini adquisiti, et non penes velocitatem adquisitionis terminorum, nisi ubi ita est quod agentia sunt eiusdem speciei et aequalis gradus.

Item, potest argui sic: si prima positio sit vera, sequitur quod carbones inflammati forent ignes, et sic ascenderent et non descenderent, quod est contra experimentum.

---

1 consequentia] consequens K **5** coextendatur] extendatur K extenditur R **6** terra] aqua KRW **8** aliud] aliam R **8** non] *om.* R **9** essentialiter] *om.* K **9** datum] dictum R **10** quod] *om.* P **11** Et] igitur K **11** reprehendit eum] ponit R **12** positio ultima] *inv.* R **13** posset...generare] actione unica generaret R **13** posset] potest KW **14** Consequentiam probo] *inv.* K **14** sit A] *inv.* K **15** Tunc] ipsa *add.* R **16** aqua] modica *add.* K **16** habetur] sequitur R **21** sit C] sicut R **21** C] D K **24** in] *om.* R **25** et] etiam W **26** quam concedo] *om.* R **26** penes] corruptione vel *add.* R **27** adquisiti] a quo K **28** terminorum] tantum KP *om.* R **31** ignes] remissi *add.* P

Ad quod respondeo sicut responsum est ad argumentum de ferro ignito prius.

[Ad III]

Tertio ad principale: si quaestio sit vera, tunc aliquo casu possibili posito, sequitur quod eadem qualitas potest simul intendi et non intendi, et eadem ratione simul intendi et remitti.

[Sophisma: B intendebatur post A et B desinebat intendi post A]

| [a] Consequentiam probo, quia pono quod aliqua lux in medio intendatur per appropinquationem alicuius luminosi moventis ad illud medium, et ponatur quod illud luminosum movens sit movens voluntarium sic quod posset movere et desinere movere quando voluerit. Sit igitur A illud instans in quo illud luminosum incipiet moveri versus illud medium illuminando ipsum, et sit B lux intendenda in illo medio. K 152ra

[b] Tunc copulativa haec est possibilis: 'B intendebatur post A et B desinebat intendi post A.' Quod patet, quia B intendetur post A per casum, et non in aeternum intendetur post A, igitur desinet intendi post A. Et per consequens haec copulativa erit vera post A, igitur nunc est possibilis.

[c] Capio tunc totum tempus per quod praecise haec copulativa non potest esse vera, et totum tempus praecise per quod potest esse vera, et sit haec copulativa C. Tunc instans medium illorum temporum vel est A vel aliud ab A. Si A, igitur immediate post A potest C esse verum. Sit igitur D haec propositio 'aliquod instans erit post A.'

[d] Tunc arguo sic: si C non potest esse verum in A, et immediate post A potest C esse verum, igitur in A incipiet C posse esse verum. Et dicatur 'illud posse esse verum' quod potest sine medio esse verum. Et consimiliter arguitur quod in A instanti incipiet D posse esse verum. Sit igitur nunc A instans gratia exempli. Tunc arguo sic: C et D incipiunt posse esse vera,

---

1 ad argumentum] *om.* KW **4** ad principale] principaliter R **4** sit] esset R **5** et...intendi] *om.* R **6** ratione] *om.* R **9** medio] actum *add. sed del.* K **10** appropinquationem] approximationem KW **12** posset] potest R **12** desinere] etiam dimittere KRW **14** illuminando] luminando K **15** copulativa] tota R **16** A] patet quando B intenderet post A et B desinebat intendi post *add.* R **16–17** post...intendi] *om.* (*hom.*) KRW **16** Quod...A] *a. m. in mg.* K **18** copulativa] tota W *om.* K **19** tunc] igitur KRW **19** praecise] *om.* R **20** praecise] *om.* R **21** haec...tunc] hoc totum C KRW **22** A...esse] C potest esse K C est R **23** erit] est K *om.* W **24** et] *om.* PW **25** C] *om.* R **25–27** igitur...verum] *om.* (*hom.*) K **25–27** Et...verum] *om.* (*hom.*) RW **27** posse] *om.* W **28** posse] *om.* R

P 130va exponendo li 'incipit' per remotionem de | praesenti et positionem de futuro, igitur ita cito potest C esse verum sicut potest D esse verum, vel quod C et D possent aeque cito esse vera; sed D potest esse verum immediate post A; igitur C potest esse verum immediate post A.

[e] Item, arguitur sic: necessarium est quod D erit verum immediate post A, igitur si D et C simul incipient posse esse vera, sequitur quod C potest esse verum immediate post A.

[f] Item, arguitur sic et ponatur quod E sit una copulativa consimilis C, et in eodem casu sicut prius. Tunc arguitur sic: C et E aeque cito possunt
R 166r esse vera. Quod patet, quia C non potest citius esse verum | quam potest E esse verum nec econtra, igitur C et E aeque cito possunt esse vera, igitur aeque cito potest C esse verum sicut potest E esse verum. Ponatur igitur quod ita cito sit C verum sicut potest E esse verum. Et quaero: utrum C erit verum in quolibet instanti post A vel non? Si sic, sequitur quod C erit verum immediate post A, quod est pro nunc probandum et falsum sicut post patebit. Si non, igitur in aliquo instanti post A non erit C verum.

[g] Sed contra hoc arguo sic: in illo instanti potest C esse verum, et ita cito erit C verum sicut potest esse C verum per positum, igitur in illo instanti erit C verum vel ante illud instans erit verum. Et cum C solum fuerit verum numquam desinet esse verum, quia est copulativa composita ex duabus categoricis cum verbo de praeterito; et, si sic, igitur in illo instanti erit C verum.

K 152rb [h] Item, arguo sic: totum tempus | ante A est tempus per quod praecise C non potest esse verum, et per consequens C potest esse verum immediate post A.

[i] Ideo forte conceditur conclusio quod C potest esse verum immediate post A. Ponatur igitur quod C erit verum immediate post A. Tunc arguo sic: C erit verum immediate post A, igitur secunda pars C copulativae erit vera immediate post A, igitur haec erit vera immediate post A: 'B desinet intendi post A, igitur B desinet intendi immediate post A, igitur

---

1 li] B K **1** praesenti] praeterito PRW **2** ita] *om.* K **2** sicut...verum] *om.* (*hom.*) K **3** C...D] *om.* KRW **3** sed] *om.* K **4** igitur...A] *om.* (*hom.*) KRW **6** incipient] incipiunt KW recipient R **6** posse] *om.* W **6–7** sequitur...A] *om.* (*hom.*) K **8** et] *om.* KRW **8** una...consimilis] consimilis una copulativa *inv.* R **8** una copulativa] *inv.* KW **9** et] *om.* RW **9** casu] actu K **10** Quod...verum] *om.* K **10** citius esse] ita cito R ita cito esse W **11** E] *om.* KRW **11** econtra] et econverso KW *om.* R **11** igitur] etiam *add.* R **13** ita] aeque R **13** E] *om.* P **13** Et] *om.* R **13** utrum] instans *add. sed del.* P **14** sequitur] habetur KRW **15** et falsum] *om.* K **16** post] postea KW **17** C] *om.* P *sup. lin.* W **18** C] *om.* KRW **21** et...igitur] tunc R **25** A] ergo secunda pars copulativae C erit vera *add. sed del.* R **27** Ponatur...A] *om.* (*hom.*) KRW **28** A] *om.* R **29** igitur...A] *om.* (*hom.*) KRW **30** post...intendi] *om.* (*hom.*) KRW

numquam post A intendetur B.' Et probo quod sic, quia C copulativa erit vera immediate post A, igitur prima pars C copulativae erit vera immediate post A; igitur haec erit vera immediate post A: 'B intendebatur post A, igitur B intendetur post A,' quod est oppositum prioris negati.

[j] Si dicas quod instans medium duorum praedictorum temporum non est A sed aliud ab A—contra: in A instanti non potest C immediate esse verum post A, et | immediate post A potest C esse verum, igitur A est W 70rb ultimum instans in quo C non potest esse verum; igitur totum tempus ante A est tempus praecise in quo C non potest esse verum, et per consequens A est instans medium, etc.

[k] Et minor primi discursus patet, videlicet quod 'immediate post A potest C esse verum.' Et arguo sic: in quolibet instanti post A potest C esse verum, igitur immediate post etc. Antecedens probo, quia si non ponatur igitur quod F sit unum instans post A, in quo dicis 'C non posse esse verum.' Et capio totum tempus inter A et F. Tunc est possibile quod per primam medietatem illius temporis intendatur B, igitur cum agens sit voluntarium, potest desinere in secunda medietate temporis inter A et F, et movere luminosum versus medium in quo est B, igitur in | secunda medi- P 130vb etate illius temporis medii potest B non intendi. Tunc in F instanti haec copulativa erit vera probo, quia prima pars erit vera, scilicet 'B intendebatur post A,' quia in prima medietate temporis medii sic intendebatur, et secunda pars illius copulativae erit vera in F instanti, quia in instanti medio illius temporis desinebat B intendi, quia per totam medietatem illius temporis non intendebatur B.

[l] Et consimiliter potest probari, quod B intendetur post A et remittetur post A, hoc posito quod corpus luminosum incipiat recedere a medio illo in primo instanti in quo desinit appropinquari illi medio.

[m] Ad istud argumentum respondeo et concedo totum usque ibi quod 'immediate post A potest C esse verum.' Istam tamen propositionem nego: 'C potest esse verum immediate post A.' Et causa est, quia prima propositio est universalis cuius quaelibet singularis est vera, et secunda propositio est cuius una singularis est falsa tam in sensu composito quam in sensu diviso. Unde non sequitur: 'immediate post A potest C esse verum, igitur

---

1–3 Et...A] *om.* K **4** oppositum] contra positum RW **5** dicas] dicit K dicitur PW **6–7** immediate...et] esse verum P **7** A] instans *add.* P **8–9** ante A] *om.* R **9** praecise] praecisum KW per quod *add.* P **10** instans] tempus R **12** arguo] arguitur RW **13** post] *om.* R **13** etc.] et *add.* W **14** quod...sit] *om.* R **14** quod F] *om.* W quod K **14** dicis] *om.* KRW **14** posse] potest KR **15** per] post PR **16** illius temporis] *in mg.* W **16** B] *om.* KRW **17** temporis] *in mg. P* **18** secunda] *om.* KRW **19–20** haec...erit] *inv.* R **27** desinit] incipit R **28** istud] secundum R **29** verum] igitur C potest ese verum immediate post A *add.* K immediate post A *add.* W **29–30** Istam...A] consequentia non valet K *om.* RW **32** cuius...falsa] singularis una falsa KW una singularis falsa P

K 152va possibile est quod immediate post A | C erit verum,' sicut non sequitur: 'utrumque istorum potest esse verum in A,' demonstratis duobus contradictoriis contingentibus, 'igitur possibile est quod utrumque illorum erit verum in A.' Et ista non potest assignari in secunda propositione allegata.

[n] Et ad argumentum quando arguitur: 'immediate post A potest C esse verum et non in A et similiter de D, igitur in A incipient C et D posse esse vera' dico quod conclusio est distinguenda. Quia exponendo li 'incipit' per remotionem de praesenti et positionem de futuro, potest haec propositio dupliciter exponi: vel sic quod C et D non possunt esse vera in A et immediate post A possunt esse vera, vel sic quod C et D non possunt esse vera in A et C et D possunt esse vera immediate post A. Et
R 166v isto secundo modo exponendo | dico quod haec propositio est falsa: 'C et D possunt esse vera.' Sed primo modo sic est illa vera. Unde in A instanti alio modo incipiet D esse verum quam incipiet C esse verum, quia in A instanti incipiet D posse esse verum [per utramque expositionem huius verbi 'incipit,' et in A instanti C incipit posse esse verum] primo modo exponendo li 'incipit.'

[o] Hiis visis satis facile est respondere ad primam formam.

[p] Ad secundam formam dico quod haec consequentia non valet: 'aeque cito possunt C et E esse vera, igitur ita cito potest C esse verum sicut potest E esse verum,' quia antecedens est verum in utroque sensu, quia haec est possibilis: 'C et E aeque cito sunt vera,' etiam de C et E possibile est quod aeque cito sit verum. Tunc uterque sensus conclusionis est falsus, quia haec non est possibilis: 'ita cito erit C verum sicut potest E esse verum.' Nec etiam de C est possibile quod aeque cito sit C verum sicut potest E esse verum. Et ideo cum antecedens sit verum et consequens falsum, consequentia non valet.

[r] Et propter eandem rationem concedo quod C non potest ita cito esse verum sicut ipsum potest esse verum, quia, si sic, ponatur in esse, et sequitur idem inconveniens quod prius. Nec etiam sequitur: 'C non potest prius esse verum quam potest E esse verum [nec econverso, igitur ita cito potest C esse verum sicut potest E esse verum]. Sed solum sequitur quod C et E aeque cito possunt esse vera. Et antecedens patet, quia C non

---

2 istorum] *om.* R **2** A] instanti K **3** illorum] *om.* RW immediate post A C erit verum sicut non sequitur utrumque illorum potest esse verum *add. sed del.* K **4** allegata] negata P negativa W **6** incipient] inciperet K **7** posse] *in mg.* W **7** esse vera] verum R **7** distinguenda] dividenda K **8** praesenti] praeterito PRW **15–16** per...verum *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **16** primo modo] *om.* K **17** incipit] *rep.* K **19** haec] *om.* KRW **21** E] *om.* KRW **21–22** est possibilis] *inv.* R **22** aeque] *sup. lin. corr. ex* ita K **22** vera] *om.* R et W et *add.* P **22** et E] *om.* KRW **22** est] *om.* K **23** Tunc] cum R **23** conclusionis] contradictionis KRW **25** Nec] neque R **25** C] *om.* R **25** C] *om.* KR **26** E] *om.* KRW **29** esse] *om.* R **31** prius esse] *inv.* K **31** E] *om.* R **31–32** nec...verum *em.*] *om.* (*hom.*) KPRW **33** antecedens] consequens P **33** C^2] E K

potest prius esse verum quam E, etc., quia, si sic, ponatur quod prius sit C verum, et sequitur inconveniens ut prius.

Et consimile sophisma est de voluntate sumendo voluntatem sicut voluit B, quia A et F desinebant velle B post A. Et consimilis est responsio. Unde quando ponitur quod F velit A ante B, et B | post A ita cito sicut potest P 131ra dico quod non est possibile propter rationes praedictas.

[s] Ad ultimam formam concedo quod totum tempus ante A est tempus per quod praecise C non | potest esse verum. Et nego consequentiam: K 152vb 'igitur totum tempus post A est tempus per quod praecise C potest esse verum.' Sicut non sequitur: 'aliquis est maximus aer praecise non motus versus sursum, igitur aliquis est maximus aer motus versus sursum.' Et quod consequentia non valet patet per argumentum commune.

[t] Et sic est dicendum in proposito. Et ideo nullum est nec erit primum instans in quo potest C incipere esse verum, cum aliquod sit primum instans in quo C potest incipere esse verum, etc.

---

1 E] et C K **2** C verum] *om.* K **2** C] *om.* PRW **2** et] cetera *add.* P **2** ut] quod P quid RW **3** consimile] simile K **3** voluntate] velocitate R **3** voluntatem sicut] voluntatem aliquid KW velocitatem aliquod R **4** est] *om.* KPW **5** quando ponitur] quando dicitur KW dicitur R **5** quod] *om.* R **5** A] B R **8–10** Et...verum] *om.* (*hom.*) W **9** post] per R **11** igitur...sursum] *om.* (*hom.*) R **12** quod] *om.* KRW **12** patet] *om.* R **13** est dicendum] *inv.* W **13** nullum] primum K **13** nec] neque R **14** C] *om.* P **14** cum] licet P tamen R **14** sit] est R **15** C] *om.* KP **15** etc.] *om.* K ‖ sed caliditas accidentalis non est alterius speciei quam caliditas ignis et eiusdem speciei cum frigiditate dico igitur quod in generatione ignis ex aqua quod non generatur caliditas ignis antequam tota frigiditas aquae corrumpetur; ista tamen caliditas per quam dicitur aqua calida est eadem res cum frigiditate aquae et frigiditas remissa aquae est caliditas accidentalis. Unde omnes calores non sunt eiusdem speciei, sed caliditas accidentalis aquae est alterius speciei quam caliditas ignis, et eiusdem speciei cum frigiditate aquae; et ideo aqua calefacta potest ad frigiditatem redire ex se sine aliquo iuvamento extrinseco etc. *add. sed del.* P ‖ et in hoc terminatur quaestio de qualitate *expl.* K et sic est finis quaestionis de intensione formarum *expl.* R et haec sufficiant de quaestione praedicta *expl.* W

Quaestio 7

Utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur

Quaeritur utrum omne transmutatum in transmutationis initio sit in eo ad quod primitus transmutatur.

[Primum argumentum principale]

Et probo quod non, quia tunc foret quaestio vera in alteratione, et in alteratione contingeret aliquod esse primum transmutatum. Sed hoc est falsum, quia si aliquod tale sit vel esse possit, sit illud A, tunc sit B aliquod minimum sensibile consimile, et C tertium, et D unum ex A, B et C. Tunc si A simul alteraretur: [I] vel sic quod est accipere primum instans in quo A alterabitur; [II] vel ultimum in quo A non alterabitur.

Si primo modo adhuc vel post transmutationem ipsius A vel alterabitur B simul secundum se totum vel per partem ante partem. Et sic consimiliter quaeratur si ponitur secunda pars primae positionis.

[Ad I]

[Argumenta contra primam opinionem]

[1] Contra primam positionem arguo sic: si sit accipere primum instans in quo A alterabitur, sit igitur, gratia exempli, nunc illud instans. Tunc A est calefactum et numquam prius fuit calefactum, quod est possibile secundum hanc positionem, igitur aliqua latitudo caliditatis inducitur in A [in] instanti subito; et per consequens tempus erit antequam tota latitudo caliditatis in summo erit inducta ab igne in summo | et in A, et per consequens A posset fieri calidum in summo subito, quod est impossibile,

108ra

Fundamentum editionis: Ms. (V) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Ms. lat. VI. 72 [2810].

---

5 Quaeritur] quarta questio *adn. in mg.* V **8** Et[1]] primum argumentum *adn. in mg.* V **10** aliquod *scr.*] ad V **11** A] et *add. sed del.* V **20** illud *scr.*] aliud V

5–6 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 5, (235b:6–8), A. L., p. 233:6–8: "Quoniam autem omne quod mutatur ex quodam in aliquid mutatur, necesse quod mutatum, quando prius mutavit, inesse in quo mutatum est."

quia tunc in A fuerit subito calidum in summo. Tunc A cum primo agente erit fortius ad agendum in B quam fuit ipsum agens primum ad agendum in A, et per consequens aggregatum ex A et B foret subito summe calidum. Probo, quia in quolibet instanti post hoc passum scilicet A erit debilius quam nunc est; et agens continue post erit ita forte sicut nunc; igitur in quolibet instanti post hoc intendetur caliditas in A ad tantam latitudinem sicut est latitudo caliditatis inducta in hoc instans, et per consequens si ageret per tempus, induceretur latitudinem caliditatis infinitam in ipsum A. Sed hoc est impossibile, igitur minimum tempus erit antequam generetur latitudo caliditatis summa in A, quod est probandum.

[2] Item, secundum istam propositionem sequitur quod motus successivi esset dare primum instans, quia A nunc alteratur et numquam alterabatur.

[3] Item, si A nunc alteretur primo, et possibile est quod post hoc maneat sub isto gradu caliditatis praecise quem nunc habet, igitur possibile esset quod aliqua una calefactio foret per instans tantum, et ita calefactio talis foret minus subita.

[4] Item, arguitur sic: non quodlibet passum possit alterari a quolibet agente in ipsum, quia pars remotior tardius per tempus alterabitur quam pars propinquior et propter distantiam partis remotioris, igitur distantia est causa quare in tali casu pars remotior tardius alteratur quam pars propinquior agenti et alia remotior; igitur proportionaliter per tempus tardius alterabitur pars remotior quam pars propinquior, quod est contrarium positioni isti.

[5] Item, accepto aliquo magno corpore cuius medietas resistit accidentaliter per suum totum, sic tunc quod tardius corrumperetur medietas illa, ut inexistit toti, per horam quam corrumperetur eadem medietas si foret separata a toto, tunc arguo sic: illa habet resistentiam accidentalem a toto; et pars minor totius corporis maiorem resistentiam habet accidentalem quam pars maior eiusdem; igitur si medietas illius tardius alteraretur vel corrumperetur propter hoc quod est inexistens per horam, sequitur quod pars minor eiusdem sit minimum naturale [et] tardius alterabitur propter hoc quod inexistit toti et per horam quam alteraretur si foret per se existens; et per consequens hora erit antequam minimum naturale alteretur, et per consequens minimum naturale non alterabitur subito. Et quod pars minor plus resistat resistentia accidentali quam pars maior probo: quia, si non, tunc resistentia accidentalis partis minoris foret minor vel aequalis resistentia accidentali partis maioris. Et cum resistentia partis maioris essentialis est maior resistentia essentiali | partis minoris; igitur [resistentia] 108rb

---

1 summo] subito *add.* V **17** subita *scr.*] subitus V **19** quia] motior *add. sed del.* V

cuiuscumque partis minoris est minor resistentia tota partis maioris, et per consequens quaelibet pars minor citius alteraretur et corrumperetur quam pars maior ea. Sed hoc est falsum, quia in quacumque corruptione medietas et totum aeque cito corrumperentur, et ita diu erit in corrumpi pars minor sicut pars maior; et per consequens pars aliqua minor est tantae resistentiae sicut pars maior, quod est oppositum praedicti.

Item, pars [minor] habet resistentiam accidentalem quamlibet quam habet pars maior et aliquam additam, igitur pars minor habet maiorem resistentiam accidentalem quam pars maior. Illud tamen argumentum non concludit, ut post patebit.

[6] Item, si pars maior plus resistit resistentia accidentali quam minor ea, sequitur quod aliqua pars plus tribueret alteri parti de resistentia accidentali quam ipsamet pars habet de resistentia essentiali, quod est manifestum et possibile. Et consequentiam probo, quia capiatur aliquod corpus cuius medietas, ut inexistit toti, tardius alteraretur per horam quam alteraretur, si existeret per se sine toto. Tunc capiatur aliqua pars illius corporis quae pars, si foret per se, posset corrumpi ab eodem agente immediate, et sit illa pars A. Tunc totum residuum ab A plus resistit resistentia accidentali quam medietas totius corporis cuius A est pars, et medietas totius corporis cuius A est pars tardius corrumperetur per horam quam si foret per se, igitur totum praeter A tardius corrumperetur quam si foret per se per horam; et illam resistentiam non habet ab A, igitur propter A plus resistit accidentaliter quam A resistit essentialiter, cum A per se ex resistentia essentiali possit corrumpi in una hora. Et illud argumentum contingit arguere contra quamlibet opinionem in materia ista, ut post patebit.

[8] Item, contra istam positionem est breviter Aristoteles I *Posteriorum* capitulo 11, ubi dicit quod alteratio est per partem ante partem, quia pars propinquior prius disponitur ad susceptionem formae quam pars remotior, ideo prius inducitur forma in parte propinquiori materiae quam in remotiori. Iste est processus Aristotelis secundum expositionem Commentatoris per totum VI *Physicorum*, quod *tempus, motus, et magnitudo consequuntur se divisibilitate [et] etiam indivisibilitate, et sicut in uno non est accipere primum ita nec in alio*.

[9] Item, Commentator VI *Physicorum* commento 46 innuit satis expresse quod omnis transmutatio est per partem materiae ante partem, et quod nihil est primum transmutatum. Et dicit quod Aristotelis argumen-

---

26–27 *Locus erronee indicatus*. Cf. Alb. de Sax., *Phys.*, lib. III, q. 5, p. 501: "... alteratio est qualitas quae per partem ante partem ab agente naturali educitur de potentia materiae." **30–31** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 2, (233a13–21), A. L., p. 224:3–9. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 4, f. 248va(L): "Dicit: Et ratio eadem est in hoc, in tribus speciebus continui, scilicet in magnitudine, et motu, et tempore. Quoniam illud quod contingit in aliquo eorum, contingit in reliquis, scilicet quod si unum sit indivisibile, sequitur quod reliqua sint indivisibilia." **34** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 46, f. 276ra(A–C).

tum commento 20 eiusdem VI fuit ad improbandum primum transmutatum esse, quia si primum transmutatum foret, tunc foret indivisibile. Sed in commento 20 probat | quod primum transmutatum indivisibile ad inconveniens inducendo dato quod sit indivisibile. Et illud totum facit, ut dicit Commentator, ad improbandum primum transmutatum. 108vb

[10] Item, in primo casu si A foret simul alteratum secundum se totum, esset accipere primum instans in quo alterabitur, igitur eadem ratione esset accipere primum instans in quo B alterabitur quod est minimum naturale similite—ut in initio positum est—; et per consequens primum instans in quo A alterabitur et primum instans in quo B alterabitur erunt immediata, quod est impossibile. Et consequentiam probo sic, quia si inter ista instantia foret tempus medium, sit igitur hora. Sed arguitur esse falsum, quia per totam illam horam A et B sunt contraria et immediata, igitur alterum agit in reliquum; sed B non agit in A, quia tunc in A simul intenderentur caliditas et frigiditas, ergo A aget in B; igitur nullum tempus erit antequam B alterabitur postquam A fuerit alteratum, quod est probandum.

Sed forte dicitur quod per istam horam mediam non sequitur sufficiens excessus A super B, et ideo non agit A in B.

Contra hoc arguitur sicut prius: ibi sunt contraria immediata, igitur unum agit in reliquum.

[11] Item, si requireretur aliquis excessus A supra B, augmentetur igitur potentia ipsius A quousque possit alterare B, et capio primum instans in quo B est alteratum. Tunc in illo instanti B est alteratum ab A primo, igitur A excedit B minimo excessu qui sufficit ad motum; et per consequens iste motus quo A agit in B est tardissimus qui potest esse, quod si foret aliquis motus tardior posset provenire a minore excessu, et nullus est talis per positum, igitur etc.

Sed forte dicitur quod est accipere primum instans in quo A alterabitur, et ultimum instans in quo non alterabitur.

Hic arguo sicut post arguetur contra secundam positionem. Et illud argumentum est contra eos qui dicunt quod quodlibet minimum naturale praeter primum simul alterabitur sicut primum.

[12] Item, D quod est compositum ex A et B, C tribus minimis naturalibus posset alterari ab aliquo alterante uniformiter, ut imaginatur Aristoteles et Commentator VI *Physicorum* ubi improbant continuum com-

33 compositum *scr.*] oppositum V **34** posset *scr.*] possent V **34** alterante *scr.*] alterato V

1 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 40, f. 272ra–rb(C–D). **23** Cf. *inf.*, q. 8, p. 594.23–25. **34–35** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 4, (232b10–234b21), A. L., pp. 229–230; Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 265va–267vb.

poni ex indivisibilibus. Tunc arguo sic: D alterabitur in aliquo tempore uniformiter, igitur medietas alterabitur praecise in medietate temporis; et cum medietas D sit composita ex minimo naturali et medietate minimi, igitur in medietate diei alterabitur unum minimum et medietas minimi; et per consequens secundum minimum scilicet B non simul alterabitur secundum se totum, quod est probandum.

[13] Item, si A esset alteratum in hoc instanti ab aliquo agente, igitur ab aliquo agente fortiori posset alterari in minori mensura quam in instanti, quod est impossibile. Et consequentia patet, quia sic arguit Aristoteles VI
108vb | *Physicorum* commento 19 ad probandum quod motus non componitur ex indivisibilibus.

[14] Item, si A simul alteretur ab aliquo agente, igitur a duplo agente potest alterari totum aggregatum ex A et B, et a triplo agente triplum, et sic deinceps; et ita nihil foret minimum transmutatum et primum simpliciter sed cum caeteris circumstantiis, et hoc non obviat quod est transmutatum esse per partem ante partem in infinitum. Et prima consequentia patet per regulam Aristotelis VII *Physicorum* commento 31, ubi dicit quod si fuerint plura moventia, quorum unum potest movere suum pondus sicut reliquum suum, tunc compositum vel aggregatum movebat aggregatum sicut unum movens movet unum pondus per se. Et probat consequentiam per unam propositionem V Euclidis *Elementorum*. Et eadem ratione per eandem valebit in proposito consequentia.

Ideo forte dicitur quod A simul alterabitur, sed totum residuum alterabitur per partem ante partem.

Sed ista positio quantum ad eius primam partem est primitus improbata. Et secundam partem probo et arguitur sic: A alterato primum agens cum A non sufficit ad alterandum simul B, igitur hoc est propter debilitatem primi agentis et A supra B; igitur cum ita modicam potentiam potuisset in principio primum agens habuisse supra A sicut nunc habet primum agens et A supra B, igitur in principio fuisset possibile A fuisse alteratum per

---

23 Ideo] responsio *adn. in mg.* V **25** Sed] tertia *adn. in mg.* V

9–10 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VI, cap. 2, (233a22–30), A. L., p. 224:12–28; Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 19, f. 257vb–258ra. **17** *Recte* Arist. *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a25–28), A. L., p. 276:2–5: "Si vero duo et utrumque, horum autem utrumque movet tantum in tanto, et composite potentie compositum ex gravibus equali movebunt longitudine[m] et in equali tempore; simile namque est." Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 38, p. 80:13–16: "... duo moventia diversa, quorum utrumque movet aliquod pondus... illa duo iuncta movebunt utrumque pondus iunctum per idem spatium in eodem tempore." **21** Eucl. (Adelard of Bath), *Elem.*, p. 159: "Cum fuerint quantitates due ex quibus separate fuerint alie due totumque ad totum quantum separatum ad separatum, erit reliquum ad reliquum quantum totum ad totum."

partem ante partem; et per consequens in alteratione non oportet ponere aliquod primum transmutatum.

Item, nulla videtur differentia quantum ad hoc de secundo minimo et de primo minimo, igitur in illis consimiliter est pondus; et per consequens si unum simul secundum se totum alteretur et reliquum sic alteretur.

Item, si A simul alteretur, et B alteretur per partem ante partem, igitur in infinitum facilius esset alterare A quam B, quod est falsum. Et si in infinitum facilius esset alterare A quam B, igitur eadem ratione esset in infinitum facilius alterare A ad summum gradum caloris quam B ad summum gradum caloris, quod est inopinabile. Et prima consequentia patet, quia in duplo citius potest A alterari quam B, et in quadruplo citius, et sic in infinitum; igitur in infinitum facilius potest A alterari quam B. Et antecedens istius sequitur ex positione.

Item, capiatur unum compositum ex duobus minimis praecise, et alteretur ab aliquo agente uniformi, quod est possibile secundum Aristotelem, ut prius dictum est. Tunc illud compositum alteratur uniformiter et primum minimum simul alteratur, igitur secundum minimum simul alterabitur, quod est oppositum positionis.

Item, possibile est quod primum agens continue | augmentetur sicut 109ra
agit, ita quod continue tantum dominetur supra partem non alteratam sicut in principio dominaretur supra primum minimum, et per consequens non est necessarium quod totam partem primum minimum alteretur successive, quod tamen dicunt sic dicentes.

[Ad II]
[Argumenta contra secundam opinionem]

Ideo propter ista dicitur secunda positio, videlicet quod non est accipere primum [instans] in quo A alterabitur, sed ultimum in quo A non alterabitur, hoc est in isto instanti A non alterabitur et sine medio post illud instans A alterabitur.

[1] Sed hoc est manifestius contra Aristotelem et praecipue contra Commentatorem VIII *Physicorum* commento 13, ubi dicit quod tale minimum transmutatur subito, et exponit se sic in illo instanti, et ponit exemplum de congelatione quae fit in instanti secundum aliquam partem simul. Quod tamen non foret secundum istam positionem, quae in ultimo instanti in quo A non transmutatur non fuit motus in A nec in aliquo instanti post

26–29 Cf. Burl., *De primo*, p. 170: "Dico quod est dare ultimum instans in quo ubi signatum est in subiecto." **30–31** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 23, p. 78:24-26.

illud instans, quia in quolibet instanti post ultimum instans, in quo A non transmutabitur, verum est dicere quod ante illud instans A fuit vel erit transmutatum; et per consequens ille motus in nullo instanti fieret.

[2] Item, secundum istam positionem sequitur quod esset accipere ultimum instans rei permanentis in esse et non primum, quod est contra Aristotelem et Commentatorem VIII *Physicorum* commento 69, ubi dicit quod transmutatio semper debet denominari a posteriori extremo. Et prima consequentia patet, quia ponitur quod in materiam ipsius A debeat induci forma carnis. Tunc per positionem istam erit assignare ultimum instans in quo forma carnis non est inducta in materiam A, et per consequens erit assignare ultimum instans in quo est forma opposita formae carnis in materia ipsius A, et non primum in quo in eadem materia est forma carnis; et ita illius carnis non erit assignare primum instans esse sed ultimum instans ipsius A, quod est probandum.

[3] Item, secundum hanc positionem sequitur quod aliquid est nunc calidum remissum, et immediate post hoc erit calidum in summo, quod est impossibile, et quod etiam negant sic dicentes. Consequentiam probo, quia sit A sicut prius minimum unum naturale alicuius corporis uniformis per totum, et approximetur aliquis ignis ad A quousque inducat caliditatem in summo per totum A. Vel igitur est accipere primum instans in quo caliditas in summo est inducta in aliquam partem A, vel ultimum instans in quo non inducetur in aliquam partem ipsius A. Si primo modo, sequitur quod agens egit ita fortiter in partem remotam et propinquam, quod est falsum, ut notum est, et eius oppositum est verum manifeste de luce. Et consequentiam probo sic, quia sit quod ignis egit in A per diem generando per diem in eo calorem summum. Tunc arguo sic: A fuit uniforme secundum se totum, et in fine erit calidum in summo et per consequens uniforme, igitur ista velocitate alteratur ab igne una pars ipsius A sicut alia per diem;
109rb et una pars | A alia parte est propinquior agenti; igitur etc. Si dicatur quod est accipere tale instans in quo non est aliqua caliditas in summo, vel igitur

4–5 Cf. Burl. *De primo*, p. 162: "Item ad conclusionem secundam arguo sic: ipsum ubi est res permanens, et tamen est dare ultimum instans in quo ipsum ubi habet esse. Ergo est dare ultimum instans rei permanentis in esse." **6** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 8, (263b10–20), A. L., p. 325:6–18. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 69, p. 250:10–16: "... necesse est ut in tempore accipiamus aliquid tale, quia instans est in tempore simile puncto in linea, est commune prioris et posterioribus ex rebus quas diximus, et est indivisibile in se, et si sit divisibile in respectu eius quod est ante est principium eius quod est post, est enim finis eius quod est ante et principium eius quod est post. Et est dignius ut attribuatur ei quod est post, scilicet posteriori, scilicet qualitati quae fit ex transmutatione quam ut attribuatur trasmutationi priori." Cf. Kilv. *Q. sup. Eth.*, q. 1, pp. 65:27–66:2: "... per Aristotelem et Commentatorem VIII Physicorum contra Zenonem commento 69, ubi expresse satis patet quod transmutatio semper debet denominari a posteriori extremo."

simul inducetur tota caliditas in A vel successive. Si simul, sequitur conclusio probanda, quod A nunc non est calidum remissum, et sine medio erit calidum in summo, quod fuit probandum. Si dicatur quod caliditas in summo generabitur in A per partem ante partem et non simul, igitur eadem ratione caliditas inducetur in A per partem ante partem, cum nulla videtur maior ratio de caliditate summa quam de caliditate simplici.

[4] Item, arguitur sic et ponitur quod nunc sit illud instans in quo verum est dicere quod nulla caliditas in summo est in aliqua parte, et sine medio sit aliqua caliditas in summo in aliqua parte A. Tunc in hoc instanti nulla potest esse caliditas intensior quam sit caliditas in aliqua parte A nisi sit caliditas in summo, sicut notum est et alias probavi. Ponitur tunc quod agens approximetur ad extremum remissius calidum in A, et separetur a suo toto tantum secundum istam applicationem ignis in summo qui agit in A, potest agere per totum A simul. Quod patet, quia A nunc est sibi minus contrarium quam in principio, et agens in ipsum est ita forte sicut prius, igitur si prius potuit agere per totum A simul; igitur ignis agens in A nunc aget per totum A simul; et si hoc, sequitur demonstrative quod totum A sit nunc calidum remissum et sine medio calidum in summo. Quod probo, quia capiantur partes proportionales in A secundum unam progressionem incipiendo ab extremo remissiori, quod est impossibile, quia licet A—quod est possibile—sit naturale minimum, tamen A est continuum et habet in actu existere partes infinitas. Tunc arguo sic: quaelibet pars proportionalis remotior ab agente est calidior quam pars proportionalis in A propinquior agenti, quod patet ex supposito, et agens non agit in partem remotam nisi per partem propinquam; igitur quando cito est caliditas acta usque ad punctum terminantem partes proportionales in A, sequitur quod caliditas in prima parte proportionali erit intensior quam nunc est aliqua caliditas in A; et per consequens totum A sine medio erit calidum in summo, quod est probandum.

Item, contra istam positionem possunt fieri omnia argumenta quae prius fiebant contra primam positionem praeter primam rationem ad eandem. Et ideo forte conceditur conclusio quod nihil est primum transmutatum, sed omnis transmutatio est per partem ante partem in infinitum.

[Argumenta contra opinionem quod omnis transmutatio est per partem ante partem]

Sed contra istam positionem—ut apparet—est quaestio et quasi auctoritates infinitae.

[1] Sed contra istud primo arguo sic per rationem. Primo sic: si transmutatio foret per partem ante partem in infinitum, sequitur quod nihil posset

---

31 primam] partem *add. sed del.* V **38** Sed] primum argumentum *adn. in mg.* V

109va transmutari, quod | est impossibile. Et consequentiam probo sic, quia capio aliquod corpus quod ponitur posse transmutari, et sit eius medietas [A], tunc A ut inexistit toti tardius corrumpetur quam corrumperetur si non inexisteret toti. Tunc capiantur partes proportionales in A et arguo sic: in ipso A sunt infinitae partes proportionales non communicantes, quarum nulla pars unius est pars alterius, et quaelibet istarum plus resistit resistentia accidentali quam ipsum A, et tardius corrumperetur ut inexistit toti quam si existeret per se per horam, ut suppono. Igitur ad corruptionem totius A et cuiuslibet partis proportionalis sui requisitum in fine horae [esse partes] aequales non communicantes, et per consequens tempus in infinitum requireretur; et sic sequitur quod A numquam corrumpetur, quod fuit probandum. Et quod pars minor plus resistat quam pars maior primitus est probatum.

[2] Secundo arguo sic: si omnis transmutatio foret per partem ante partem in infinitum, sequitur quod—aliquo casu possibili posito—aliquod fortius ageret in partem remotam quam in propinquam. Consequentiam probo caeteris paribus, quia suppono quod A sit ignis in summo, et quod agat in B aquam in summo generando ex ea ignem in summo, tunc sit illud instans in quo A incipiet sibi assimilari aliquam partem B, et sit nunc illud instans gratia exempli. Tunc arguo sic: A generabit vel intendet caliditatem in partem remotam B prius quam in partem propinquam, igitur etc. Antecedens probo, quia sit C pars immediata, et sit D medietas remotior in B. Tunc arguo sic: A sine medio inducet in C debilissimum gradum qui non est in C, et non intensiorem, et idem agens scilicet A inducet in D sine medio gradum intensiorem quam sit debilissimus qui non est in D, igitur A sine medio aget fortius in D quam in C [quae] est in B et non intendet. Sic ut agit nunc in partem sibi immediatam, tunc aeque fortiter praecise ageret in partem remotiorem et in partem propinquiorem; sed nunc agit A fortius in partem remotiorem B quam tunc faceret, et non agit fortius in partem propinquam quam tunc; ergo nunc agit A fortius in partem remotam quam in propinquam, quod est probandum. Et probo primum antecedens, videlicet quod "A aget in C gradum debilissimum qui non est in C, et non intensiorem," quia nullus est gradus fortissimus qui est in C, cum quaelibet pars propinquior agenti sit

7 resistentia accidentali] *ord. inv. ante corr.* V **8** existeret *scr.*] inexisteret V **14** Secundo] secundum argumentum *adn. in mg.* V **19** sit *scr.*] sicut V **27** B *scr.*] A V

13 Cf. pp. 536.35–537.3; *sup.*, q. 5, p. 439.27–32.

intensior quam pars remotior; ergo, cum sine medio inducet A in C gradum summum caloris—sed quod gradus summus caloris sit debilissimus qui non est in C—, ergo cum A sine medio aget in C summum calorem intensiorem quam sit summus calor [in C], sequitur quod A sine medio inducet in C debilissimum gradum qui non est in C, et non intensiorem. Et alia pars antecedentis patet, videlicet quod A sine medio inducet in D gradum intensiorem quam sit gradus debilissimus | qui non 109vb est in D, quia quilibet gradus in D qui non est remissior [eo] qui non est in D, est intensior quam debilissimus gradus qui non est in D; sed A sine medio inducet in D gradum intensiorem quam sit aliquis gradus in D qui non est remississimus qui non est in D; igitur A sine medio inducet in D gradum intensiorem quam sit gradus debilissimus vel remississimus qui non est in D.

[3] Tertio arguitur sic: si omnis transmutatio foret per partem ante partem etc., sequitur quod ignis in summo praecise sine iuvamento posset alium ignem in summo generare, quod apparet inconveniens. Consequentiam probo, quia sic sequitur quod A agat in B generando ex B ignem in summo. Tunc per istam positionem prius [fuerit] una medietas B calida in summo quam A, igitur cum una medietas B fuerit in summo calida, illa medietas cum A aget in residuam medietatem B; et per consequens A non fuerit praecise agens ad generandum ex B ignem in summo, quod fuit probandum.

[4] Quarto arguitur sic, quod si transmutatio foret per partem ante partem etc., sequitur quod nulla generatio foret finis alterius, quod est contra Aristotelem et Commentatorem I *De generatione* et VI *Physicorum* commento 59 et ubique. Et consequentiam probo, quia si aliqua generatio foret finis alterius, pono tunc sicut prius quod B aqua alteretur quousque ex ea generetur ignis in summo. Tunc arguo sic: alteratio, quae erit per totum B, non manebit nisi quousque incipiat induci in aliquam partem B ignis in summo, videlicet usque ad tale instans in quo verum est dicere quod nulla est caliditas in summo in B vel in aliquam sui partem, et sine medio erit aliqua caliditas in aliquam partem B. Quod patet, quia alteratio quae est in toto B numquam potest esse in parte B nisi accidens migret a subiecto in subiectum, quod est impossibile; igitur

---

14 Tertio] tertium argumentum *adn. in mg.* V **23** Quarto] quartum argumentum *adn. in mg.* V

---

25 Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 2, (317a20-22), A. L., p. 15:20–22; Averr., *In De gen.*, lib. I, comm. 10, p. 21:49–50: "... generatio simplex est transmutatio alicuius rei secundum totum ex hoc in hoc, ut hec aqua in hunc aerem." **25–26** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 59, f. 284vb(K). **33–34** Cf. Arist., *De gen.*, lib. I, cap. 10, (327b22), A. L., p. 48:6–7; *Auct. Aris.* 167(6): "Passiones non sunt separabiles a subiectis."

totius illius alterationis quae erit in toto B, non erit aliquis finis generationis ignis in ignem in summo, quod patet, quia completa illa alteratione est quod nulla sequitur generatio, sicut notum est. Et eadem ratio et idem argumentum [est] de quacumque alteratione quae est in aliqua parte B. Et per eandem formam sequitur quod ad mutationem numeralem motus non requiritur nisi mutatio mobilis formae et temporis, quod est contra Aristotelem V *Physicorum*.

[5] Quinto arguo sic: si omnis transmutatio foret etc., sequitur quod aliquid moveretur simul motibus contrariis, quod est contra Aristotelem et Commentatorem V *Physicorum* in fine. Et consequentiam probo, quia capiatur aliqua materia et sit C, quae sit ita contraria igni sicut aqua, et approximetur ad C minus ignis in uno extremo, qui ignis sit A, et ad aliud extremum ipsius C aliqua aqua tantae virtutis praecise sicut est A quae
110ra aqua sit B, et dominetur utrumque scilicet tam A quam B supra C; tunc | notum est quod utrumque aget in C usque ad punctum medium eius. Tunc cum A egerit usque ad punctum medium in C calorem, quaero: Utrum A aget in aliam partem C calorem vel non? Si sic, cum tota reliqua medietas C, quae est immediata B aquae, intenderetur ad frigiditatem, igitur aliqua pars istius sine medio intendetur ad caliditatem et frigiditatem; et per consequens movebitur motibus contrariis, quod fuit probandum. Si A non aget in relinquam medietatem C, cum egerit usque ad punctum medium—contra: si tota residua medietas fuisset summe frigida, tunc A potuisset egisse in istam medietatem caliditatem per partem ante partem, sicut est in quacumque calefactione aquae purae, sicut ponit haec positio; sed nunc est illa medietas quae est propinquior B aquae minus [distans] quam A igni quam tunc foret; igitur nunc agit A in illam medietatem.

Item, si tam A quam B aget usque ad punctum medium in C per partem ante partem, cum igitur utraque medietas fuit continue minoris resistentiae respectu agentis in ipsum, igitur A et B non cessabunt agere quousque ex una medietate C generabitur ignis in summo et ex alia medietate aqua in summo. Sed hoc est falsum, quia tunc, cum una medietas fuerit calida in summo et alia frigida in summo, vel agunt in se remittendo mutuo vel non. Si sic, igitur cum in via generationis habuerint gradus quos habebunt in via corruptionis, sequitur quod ab eisdem gradibus provenit per se intensio et remissio secundum easdem qualitates, quod est impossibile, quia non aget una medietas in aliam.

---

8 Quinto] quintum argumentum *adn. in mg.* V **17** calorem *scr.*] caloris V **17–18** medietas *scr.*] medietate V **23** caliditatem *scr.*] caliditatis V

9–10 Cf. Arist., *Phys.*, lib. V, cap. 6, A. L., pp. 214–215; Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 65, f. 246rb(L–M).

Contra: tunc igitur erunt duo contraria approximata convenienter, igitur ibidem erit actio.

Sed forte dicitur quod inter ista non erit actio, quia A et B in principio fuerunt aequalia, et ita duo, scilicet duae medietates in C similiter erunt aequalia, et ideo duo agentia ex una parte aequalia duobus agentibus ex alia parte; et ideo non agent, quia duo aequalia non possunt in se invicem agere.

Contra hoc arguo sic: debilius potest agere in maius propter dominationem minoris supra aliquam partem maioris. Igitur cum aequaliter tantum dominetur supra aliquam partem aequalem sicut minus supra aliquam partem maiorem, igitur minus potest agere in maius et aequale in aequale, quod est probandum.

Item, capiatur aliquod minus quod sit A, et agat in B maius eo, et fortificetur A per diem, ita quod in fine diei A sit maioris potentiae in duplo quam B, et sit in instanti medio aequalis virtutis cum B. Et tunc per primam medietatem diei A aget in B, et per secundam medietatem A aget similiter in B; et si in instanti medio non aget, solum quiesceret ab agendo per instans, quod non est credibile. Vel arguitur sic: A | in quolibet in- 110rb
stanti et in qualibet parte primae medietatis diei aget tardius in B quam aget in aliquam partem secundae medietatis eiusdem diei. Capio igitur aliquam velocitatem, quae est intensior quam aliqua velocitas A erit in prima medietate diei, et quae erit remissior quam aliqua velocitas A erit in secunda medietate diei, et sit illa velocitas D. Tunc D velocitas proveniet ab aliquibus agentibus, vel igitur tunc ab aequali agente in aequale, vel aliquo agente sed inaequali. Si primo modo, habetur propositum. Si secundo—contra: proveniret maxime D velocitas citra finem primae medietatis diei vel in aliquo instanti secundae medietatis diei et hoc ab A agente, sed hoc est falsum, ut patet ex supposito, igitur etc.

[6] Sexto arguo: si omnis transmutatio etc., igitur alteratio in qualitatibus primis foret per partem ante partem; et si hoc, igitur pars propinquior agenti citius alteraretur ad inductionem formae complexionalis quam pars remotior ab agente. Et eadem ratione forma ultima animalis prius induceretur in partem propinquam agenti quam in partem remotam; et ita forma asini ultima induceretur in asinum per partem ante partem in infinitum; et ita non esset accipere primum instans in quo inducetur forma ultima asini, quod est contra Aristotelem III *De anima*, ubi dicit quod cuius-

---

8 Contra] nota *adn. in mg.* V **29** Sexto] sextum argumentum *adn. in mg.* V

9–11 Cf. *sup.* q. 2, pp. 129.23–6. **36** Arist., *De an.*, lib. II, cap. 4, (416a16-7); *Auct. Arist.*, p. 181(87): "Omnium natura constantium positus est terminus et ratio magnitudinis et augmenti."

libet rei naturalis est determinata quantitas et magnitudo. Et alibi dicit quod contingit dare minimum hominem et maximum hominem, quod est contra istam responsionem.

Item, IV *Physicorum* commento 23 [dicitur] quod partes motus in augmentatione vel alteratione non dividuntur secundum partes temporis, sed est dare primam partem motus; et in eodem Commentator dicit quod generatio sit secundum aliquam partem subiecti; et idem apparet in *De sensu et sensato*.

Item, quod dixit Philosophus commento 23, et commento 49, et in multis aliis commentis eiusdem, et VII *Physicorum* commento 2, et I *Physicorum* commento 36, et in *De sensu et sensato* dicit Commentator quod est accipere minimam carnem et minimum naturale.

Item, si alteratio foret continua, tunc augmentatio foret continua, quod negat Commentator III *Physicorum* commento 7, et VIII *Physicorum* commento 21. Et eodem commento dicit Commentator ad confirmationem praedictorum: *quodlibet continuum sit divisibile in infinitum tamen alteratio non procedit in infinitum*; et idem apparet in textu ipsius commenti, et est devenire ad primam alterationem.

[Secundum argumentum principale]

Secundo ad quaestionem: si omne transmutatur etc., igitur in transmutatione ab albedine ad nigredinem esse devenire ad speciem propinquam albedini ad quam speciem primitus deveniret transmutatio, sicut dicit Commentator commento 32 VI *Physicorum*, et sunt haec verba sua: *cum aliqua species coloris sit immediata albedini, sequitur quod species coloris inter*

---

20 Secundo] secundum argumentum principale *adn. in mg.* V

1–2 Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 4, (187b20–22), A. L., p. 20:14–16; (187b36-7), A. L., p. 21:9–10: "... carnis autem determinata est quantitas et magnitudine et parvitate." **7–8** *Recte* Averr., *De som.* (*V. V.*), pp. 105–106) **9–11** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 36, f. 24rb(F); Idem, *In Phys. lib. sept.*, comm. 2, p. 6:10–16; lib. V, comm. 49, f. 237va(M); *Auct. Arist.*, p. 141(24): "In divisione carnis contingit devenire ad minimam carnem quae, si ultra dividitur, non manet eadem species carnis ; similiter et in aliis rebus naturalibus, unde in naturalibus est dare minimum et maximum." **14** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 6, f. 88ra(C). **14–15** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 23, p. 73:6–9: "Et secundum hunc modum est cursus de alteratione etiam quaecumque alteratio sit, quoniam non est necesse, si altera tum dividitur in infinitum, ut propter hoc dividatur etiam alteratio in infinitum." **23** Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 266vb(L): "... manifestum est in coloribus, cum bene apparet quod inter colores sunt media finita in numero naturali. Et intelligo hic per medium non illud quod diversatur secundum magis et minus, sed illud, quod diversatur secundum formam et qualitatem. Quoniam palidum non differt ab albo secundum magis et minus sed secundum qualitatem, et si non, essent eiusdem speciei."

albedinem et nigredinem sunt infinitae. Et istud idem dicit Commentator eodem commento 32 | quod *quando sit transmutatio ab uno colore ad alium est devenire ad unum colorem non distinctum a primo nisi non secundum magis et minus sed secundum quantitatem et formam*. 110va

Posito igitur quod fiat transmutatio ab albedine in summo ad nigredinem in summo per omnes colores medios, et sumuntur gratia exempli colores medii quattuor, ita quod duo colores medii plus conveniunt cum albedine quam cum nigredine et sint A et B, et alii duo plus cum nigredine quam cum albedine et sint C et D, tunc arguo sic: A plus convenit cum albedine sicut D [cum nigredine]. Tunc arguo sic: A plus convenit cum albedine quam cum nigredine, igitur intensissimus gradus A coloris plus convenit cum albedine quam remissior gradus A coloris. Consequentia apparet: cum vere sit simile intensissimum gradum maxime convenire cum albedine cuius species magis conveniunt cum albedine quam cum nigredine. Et similiter arguitur de B, quia intensissimus gradus B speciei plus convenit cum albedine quam cum nigredine. Et ex alia parte arguitur consimiliter quod intensissimus gradus C et D plus conveniunt cum nigredine quam cum albedine. Tunc ponitur quod sit transmutatio ab albedine in summo per A, B, C, D colores medios usque ad nigredinem in una die praecise, ita quod A, B species acquirant[ur] in prima medietate diei. Tunc in instanti medio illius totius diei vel est corpus transmutatum coloratum B specie coloris vel C specie coloris. Si B specie coloris, igitur tunc ille gradus B est debilissimus gradus qui potest esse istius speciei. Consequentia patet, quia post speciem albedinis citius inducitur gradus intensior A speciei quam gradus remissior, et etiam post speciem A albedinis citius inducitur gradus intensior B speciei quam remissior gradus illius speciei, igitur et illud transmutatum non fit coloratum aliquo gradu B intensiori; et numquam post hoc colorabitur illud sic transmutatum aliquo gradu B speciei; igitur ille gradus speciei, quo nunc coloratur illud transmutatum, est debilissimus gradus B speciei, quod est probandum. Quod si concedatur—contra: tunc gradus intensior foret in infinitum fortior quam sit gradus B speciei quo nunc coloratur illud transmutatum. Consequentia tenet, quia una est divisibilis in illam speciem et alia est divisibilis [in aliam] secundum istam positionem, et sequitur conclusio sufficiens.

Item, si iste gradus quo coloratur nunc hoc transmutatum sit debilissimus in B specie, ergo eadem ratione aliquis gradus erit debilissimus in

---

8 sint *scr.*] sit V **10** cum nigredine *scr.*] et sicut C D V **16** convenit *scr.*] conveniunt V **27** remissior *scr.*] remotior V **33** illud transmutatum *scr.*] igitur transmutatis V

C specie; igitur cum hoc transmutatum aliquando habebit consimilem gradum in C specie, sequitur quod instans in quo habebit illum gradum
110vb erit immediatum instanti medio totius dei. Consequentia patet, quia | nullum tempus erit medium inter instans quo coloratur debilissimo gradu B speciei coloris et instans quo colorabitur debilissimo gradu C speciei coloris, quia si aliquod tempus foret medium inter ista duo instantia, tunc illud transmutatum non colorabitur A vel B, vel C, vel D speciebus coloris nec aliqua istarum.

[De colore]

Et istud argumentum generaliter est contra [1] eos qui ponunt albedinem esse lucem et sic de aliis speciebus colorum; [2] et etiam contra eos qui dicunt quod quaelibet species coloris habet unam certam latitudinem, et quod medius gradus istius latitudinis est intensissimus gradus istius speciei, et qualitercumque fiat recessus ab illo gradu medio semper remittitur ille color; [3] et etiam contra eos qui ponunt quemlibet colorem esse formam additam et simplicem formis complexionalibus; [4] et etiam contra eos qui ponunt albedinem esse unum compositum ex luce et opacitate tamquam ex partibus suis qualitativis, quarum omnes reputo esse probabiles.

[Ad 1]

Et prima capit evidentiam ex Lincolniense in tractatu suo *De luce et coloribus* ubi dicit quod *lux incorporata est color*. Et etiam per Avicennam sicut de eo recitat Commentator super II *De anima* commento 67.

[Argumenta contra]

Sed quod haec opinio sit falsa apparet per Commentatorem II *De anima* eodem commento, ubi quantum ad hoc improbat Avicennam. Et patent rationes Commentatoris in eodem commento.

Item, si color sit lux, et hoc universaliter foret verum, sequeretur quod cum omnes luces differant solum secundum magis et minus, quod omnes colores differant solum secundum magis et minus, quod negat Commenta-

---

1 transmutatum *scr.*] transmutato V **22** sicut *scr.*] sic V

20–21 Gross., *De col.*, p. 16:2: "Color est lux incorporata perspicuo." **22** Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 67, p. 231:14–26. **24–25** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 67, pp. 232–233. **549.29–550.1** Cf. p. 547.23.

tor commento 32 VI *Physicorum*. Si quilibet color foret lux, tunc species colorum solum differunt secundum institutionem nostram, et ita forent plures species colorum quam 16, quod negat Lincolniensis eodem tractatu *De coloribus*. Consequentia patet, quia species colorum instituimus per sensum, sicut notum est.

Item, si color sit lux, tunc inter species colorum albedo foret intensior lux quam aliquis color; et etiam albedo intensior foret lux intensior quam albedo remissior; et ita quercus putrida cum plus de luce habeat quam munda multo albior, consequeretur quod quercus putrida foret albior quam aliquod album quod in nocte non apparet lucidum, quod est manifeste contra sensum.

Ad quam positionem cedet, quia Lincolniensis intellexit quod 'principium formale colorum esset lux.' Et istam propositionem intellexit per istam: 'color est lux.' Et si aliud intellexit, non video qualiter verum dixit.

[Ad 2]

Et secunda opinio capit ab hoc evidentiam, quod si quaelibet species non haberet latitudinem cuius gradus medius foret intensissimus istius speciei, sequitur quod in corpore multum lucido et non albo | citius caeteris 111ra paribus induceretur albedo in summo quam albedo remissa, quod non apparet rationabile.

[Argumenta contra]

Sed contra istam opinionem arguo sic: si ista positio sit vera, sequitur quod duo colores forent aeque intensi praecise, et tamen unus color plus haberet de luce quam alius et plus de opacitate. Consequentia patet, quia capiatur latitudo albedinis et summus gradus eiusdem qui sit A. Tunc si intendatur lux in A, remitteretur albedo sicut si remitteretur lux in A; et per consequens tantum posset lux intendi et etiam remitti, quod semper resultabunt gradus aeque distantes ab A gradu summo, et per consequens illi gradus lucis forent aeque intensi.

---

9 albior *scr.*] albius V

3–4 Gross., *De col.*, p. 16:26–29: "Erunt igitur in universo colores sexdecimi, duo uidelicet extremi et hinc inde septem extremis annexi. Hinc per intensionem ascedentes illinc per remissionem descendentes in medio in idem concurrentes. In quolibet autem colorum mediorum gradus intensionis et remissionis sunt infiniti." **8–10** Cf. Rog. Bac., *Op. maius*, pars I, dist. 5 cap. 1, p. 32: "Similiter multae res, ut squamae piscium, vel quercus putrida, et vermis quidam et avis quae vocatur noctiluca, quando lux oritur, occultatur eorum lux, et videtur color; quando vero sunt in tenebris, tunc lux eorum apparet."

Item, contra istam positionem peccat prima forma principalis, quia duae species colorum vel forent mediatae per gradus unius speciei vel per gradum alterius; et sive sic [sive sic] sequeretur primum argumentum.

Ad quod respondetur quod conclusio est vera, quod in generatione prius inducetur naturaliter forma intensior quam forma remissior eiusdem speciei, et hoc patuit in alia quaestione.

[Ad 3]

Tertia opinio capitur ab hoc quod albedo et nigredo resultant ex commixtione qualitatum primarum, sicut apparet IV et VII *Physicorum*, et ideo albedo et nigredo sunt formae additae.

[Argumenta contra]

Sed contra hoc potest argui per definitionem colorum quae est quod "color est admixtio lucis cum opacitate." Et ista mixtio non est nisi ista duo sic mixta sunt forma una addita.

Item, elementa sunt de se colorata, sicut apparet in *De coloribus* ab Aristotele; sed in elementis simplicibus non est aliqua forma praeter formam elementarem (sicut apparet quando iris apparet per lineas reflexas et non per lineas incidentes, sicut dicit Aristoteles III *Meteororum*): sed intentio semper repraesentat illud cuius est intentio si per se agat et non aequivoce; igitur color foret lux addita. Potest probabiliter solvi alia pars, cum per istam positionem possunt multa probabilius solvi per istam quam per aliam.

[Responsio ad argumenta contra primam, secundam et tertiam opinionem]

[Ad 1] Ad primam rationem in contrario dicitur quod color est mixtio lucis, etc., hoc est, color resultat ex admixtione tali, etc.

[Ad 2] Ad secundam dicitur quod elementis puris non est aliqua forma substantialis addita, forma tamen accidentalis est addita, et hoc non est inconveniens.

[Ad 3] Ad tertiam dicitur quod lux aliquando repraesentat colorem et aliquando econtra. Nec ex hoc sequitur colorem esse lucem, quia unum repraesentat reliquum per accidens.

---

6 Cf. *sup.*, q. 1, p. 80.33–8 **8–10** Cf. Sim. de Fav., *Q. Vet.*, q. 78, p. 131: "Sed ista accidentia causantur ex commixtione qualitatum primarum in individuis, et ideo, quia in diversis individuis sunt diversae commixtiones qualitatum primarum, ibi sunt diversa accidentia talia in diversis individuis. Huiusmodi autem sunt ut album, nigrum, et talia." **15–16** Ps.-Arist., *De col.*, (791a1–6), p. 384. **18** Cf. Arist., *Meteo.*, lib. III, cap. 4, (373b33–374a11), A. L., p. 93:207–218.

Prima tamen opinio aliquomodo considerari conveniet per positionem istam, quod tamen non concludit per idem: sequitur quod color possit causari subito sicut lux et quodlibet lucidum prius apparens album quam appareat nigrum, et ita de consimilibus.

[Ad 4]

Quarta opinio videtur etiam | rationabilis per definitionem praedictam, et 111rb
etiam quod frustra est ponere formam additam, si omnia salvari possunt sine huius positione.

[Argumenta contra secundum argumentum principale]

Ad partem oppositam arguitur, quia sequitur quod albedo posset fieri nigredo et unum contrariorum potest fieri reliquum, cuius oppositum quantum ad primam partem dicit Commentator VIII *Physicorum* commento 4, et quantum ad secundam partem per totum I *Physicorum*.

Item, tunc in transmutatione ab extremo ad extremum esset transitus per omnes colores medios, quod negat Commentator II *De anima* et alia consimilia. Ad quae alibi in alia quaestione responsum [est] et ideo transeo.

Quidam tamen ad primum argumentum respondent, quod inter duos colores immediatos secundum speciem diversos est aliquis color medius manens tantum per instans; et ita species est indivisibilis secundum gradus. Ut, verbi gratia, si fiat transitus ab albedine quae est species divisibilis ad fuscedinem oppositam, gratia exempli, sit species sibi immediata, capiatur totum tempus per quod hoc sic transmutatum plus habet de albedine quam de fuscedine et totum tempus per quod non. Tunc in instanti medio vel est album vel fuscum. Sed nec sic nec sic, quia tunc foret aliqua debilissima albedo vel aliqua debilissima fuscedo, quod est inconveniens. Vel si in instanti medio tunc erit album, tunc plus habet de albedine quam de

21 sibi immediata *scr.*] immediatur V

12–13 Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 4, p. 12:8–13. **15** Cf. Averr., *In De an.*, lib. II, comm. 105, p. 292:39–44. **16** Cf. *sup.*, q. 6, pp. 519.12–520.22. **20–21** Cf. Burl., *Tract. sec.*, (Cap. II, 2bb), f. 7va: "Si ergo intensio vel remissio formae fieret per maiorem vel minorem permixtionem cum contrario, tunc oportet quod forma a qua fit transmutatio intendatur vel remittatur... Sed quod istud sit falsum probo... Et sequitur adhuc magis inconveniens, scilicet quod duo motus ad fuscedinem sub eodem gradu different specie et tamen motus ad fuscedinem et motus ad albedinem essent eiusdem speciei, quod apparet valde inconveniens." Ibid., (Cap. VI, 9), f. 14rb: "... motus est generatus sic est ipsa forma generata per motum de genere passionis et sic est de genere termini ad quem et est indivisibilis secundum successionem et mensuratur instanti."

fuscedine, igitur primo [per] illud instans plus habebit de albedine quam de fuscedine, igitur post erit album. Et sic arguitur de fuscedine. Tunc dicitur, quod in instanti medio habet unum colorem indivisibilem secundum gradum, sed hoc est contra Licolniensem expresse in *De coloribus*, ubi dicit quod quaelibet species media inter extrema dividitur secundum gradus.

Item, istud videtur multum irrationale, quod unum alicuius speciei foret indivisibile et aliud divisibile, quia praecise resultaret ex eisdem secundum speciem.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum quaestionis est Aristoteles VI *Physicorum* commento 32, etc. et quasi per totum sextum.

[Determinatio quaestionis]

Ad quaestionem dicitur quod quaestio debet sic intelligi quod omne transmutatum in transmutationis initio—id est, initio postquam transmutatum separabitur totaliter secundum se et quodlibet sui a termino a quo—est in eo ad quod primitus transmutatur, id est, in termino ad quem primum separatum totaliter a termino a quo, et hoc sive ibidem fuerint plures termini sive unus terminus. Tamen in motu locali primus terminus ad quem est primus immediatus loco a quo fit transmutatio et aequalis transmuta-
111va tioni. Et in alteratione primum ad quod | transmutatur est prius species distincta propinqua speciei a qua fuit transmutatio, et ita in aliis, sicut exponit Commentator commento 32 VI *Physicorum* satis expresse.

[Responsio ad primum argumentum principale]

Ad primum argumentum dico quod ex quaestione sic intellecta non sequitur quod aliqua pars corporis sit simul transmutata. Nec est conclusio vera: "sed omnis transmutatio est per partem ante partem in infinitum."

Et ad auctoritatem in oppositum dico quod Aristoteles intendit quod est devenire ad minimam carnem, hoc est ad minimum quod habet operationem carnium, et ita de aliis minimis naturalibus.

Et per istam viam non est augmentatio continua, sic quod in quolibet instanti posteriori acquiratur unum minimum sensibile, quia tunc

---

10 Ad] in oppositum quaestionis *in mg.* V **19–20** transmutationi *scr.*] transmutatio V **24** Ad] ad primum argumentum *adn. in mg.* V

---

10 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 266vb(K). **22** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 32, f. 266vb(H–I).

sequitur conclusio ad quam deducit Commentator, sicut notum est. Sed est accipere primum instans in quo particulare aliquod acquiretur augmento, et tunc tempus erit antequam percipiatur aliquod minimum sensibile, et ita deinceps. Nec per istum modum est motus localis continuus. Et hoc vult Commentator VIII *Physicorum* commento 23, ubi dicit quod *nullus motus est continuus nec in ubi nec in aliquibus aliis motibus*; et quod Aristoteles et Commentator dicunt, quod *congelatio sit subito et ideo apparet fieri subito*.

[Responsio ad argumenta contra primam opinionem primi argumenti principalis]

[Ad 1] Ad primam rationem in contrarium dico quod accepto tali corpore cuius pars resistit per totum, et capiantur partes proportionales eiusdem combinando versus agens dico quod plus de tempore requiritur ad corruptionem illius medietatis, ut inexistit toti, propter resistentiam alterius medietatis quam requiretur ad corruptionem illius medietatis, si foret separata ab alia medietate, sic, gratia exempli, quod plus de tempore requiretur sicut hora. Sed dico quod non requiritur hora solum modo propter iuvamentum alterius medietatis, sed propter iuvamentum quod habet una pars medietatis eiusdem a toto residuo vel alia parte eiusdem medietatis.

Et quando arguitur quod tantum tempus requiritur vel maius quia ad corruptionem partis proportionalis minoris, dico quod non.

[Ad 5] Et quando arguitur quod "quaelibet pars proportionalis minor plus resistit accidentaliter quam pars maior, cum ita diu erit pars minor in corrumpi sicut pars maior" dico quod est hoc verum secundum aliam applicationem agentis ad partem minorem et maiorem, quae applicatio non est in proposito agenti ad partes proportionales, secundum progressionem praedictam. Accipiendo tres partes proportionales secundum aliam progressionem, id est, secundum longum, ita quod agens sit cuilibet parti mobili immediatum, in isto casu est possibile partes proportionales minores plus | resistere accidentaliter quam partes maiores illius progressionis. 111vb

Aliter tamen posset dici quod maior pars proportionalis plus resistit accidentaliter quam pars minor simpliciter. Et quando arguitur contra: "pars minor habet totam resistentiam accidentalem quam habet pars maior"

---

4 Nec] est *add. sed del.* V **16** exempli] plus *add.* V **24** accidentaliter *scr.*] accidenti V **25** sicut *scr.*] sic V **31** accidentaliter] accidentibus V

---

5 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. V, comm. 23, f. 359va(I).

dico quod non sequitur, quia illa maior resistentia accidentalis alicuius per quam aliquid magis resistit, et non sequitur: 'illud per quod resistit, igitur per illud magis resistit,' sicut lapis mobilis habet resistentiam a medio et medium ibi resistit. Et tamen si ponitur minor lapis in eodem medio sub primo lapide, tunc secundus lapis et medium resistent primo lapidi, non tamen magis resistunt quam medium prius resistet per se.

Ad aliam formam quando arguitur: "quaelibet pars minor habet maiorem resistentiam accidentalem quam pars maior, ergo quaelibet pars minor tardius corrumpitur quam pars maior" dico quod non sequitur, quia non est aequalis, et est bona applicatio cuilibet parti minori sicut cuilibet parti maiori; hoc requiritur ad hoc quod consequentia valeat.

Ad aliam formam dico quod ex hoc quod pars maior plus resistit quam minor, non sequitur quod aliqua pars plus tribueret alteri de resistentia accidentali quam ipsamet habet de resistentia accidentali per partem ante eam, sed ex hoc resistit pars accidentaliter quod pars minor resistit accidentaliter per partem quae est extra eam.

[Opinio auctoris]

Et istam ultimam responsionem pro nunc credo veriorem. Non tamen credo fore dicendum quod pars in duplo minor in duplo minorem resistentiam accidentalem habeat quam pars in duplo maior. Quia si ita foret, tunc resistentia medietatis simpliciter esset in duplo maior quam simpliciter resistentia quartae, si totum corpus foret uniforme. Sed hoc est falsum, quia tunc sequitur quod ignis purus modicus posset quamcumque aquam puram sine medio post applicationem eorum assimilare sibi aliquam partem aquae in summo, quod non apparet rationabile. Et consequentiam probo, quia iste modicus ignis qui sit A possit aliquam modicam aquam puram sibi assimilare in una hora, et medietatem tantae aquae in medietate horae, et quartam partem in quarta parte horae, et sic in infinitum, si quaelibet istarum foret per se. Sit igitur ista modica aqua B. Tunc ista magna aqua, de qua prius fiebat sermo, habet aliquam partem ita modicae resistentiae sicut B, et aliquam, ut inexistit toti, tantae resistentiae sicut medietas B, et sic deinceps; sed A sine medio posset assimilare sibi aliquam partem B
112ra aquae; igitur A | sine medio potest assimilare sibi aliquam partem ipsius magnae aquae, et a natura omnia possunt, si pars in duplo minor in duplo minus resistit accidentaliter, et ita pars [quarta in quadruplo minus resis-

3 mobilis *scr.*] medius V **14** accidentali *scr.*] accidentis V **15** accidentaliter *scr.*] accidentis V **19** fore *scr.*] forte V **22** quartae *scr.*] quadrupla V **23** modicus *scr.*] motus V **26** modicus *scr.*] motus V

tit accidentaliter etc.] Idem sequeretur quod quodlibet agens sine medio potest assimilare sibi aliquam partem passi, quod est manifeste falsum.

Sed ex hoc tu dicis: sequitur quod subduplicata resistentia accidentali ita foret sicut nunc argutum est, et sequeretur eadem conclusio quae iam est deducta.

Et hoc concedo sicut demonstrative probat argumentum.

[Responsio ad argumenta contra opinionem quod omnis transmutatio est per partem ante partem in infinitum]

[Ad 2] Ad secundum argumentum dico quod ab hoc quod transmutatio sit per partem ante partem, non sequitur quod aliquod agens fortius ageret in partem remotam quam propinquam. Et dico quod, casu isto posito, A aget gradum debitum qui non est in B, et in medietate ipsius B [est] propinquior ipsi A sine medio post hoc, et non intenderet gradum illo gradu. Et concedo similiter quod A sine medio aget in medietate remotiori gradum debitum qui non sit in illa medietate remotiori. Et nego consequentiam: "igitur A agit fortius in partem remotam B quam propinquam." Sed opportet addere ad hoc quod consequentia valeat, quod A aget sine medio in quamlibet partem medietatis propinquioris B debitum gradum qui non est in illa parte, tenendo li 'illa' relative. Et hoc est falsum de qualibet parte primae medietatis B quae distat ab A agente. Et ad probationem illius respondendum est per idem concedendo consequentiam probatam ad conclusionem. Sed nego antecedens illius consequentiae et hoc propter causam dictam.

[Ad 3] Ad tertium argumentum conceditur conclusio ad quam deducitur cum sit vera.

[Ad 4] Ad quartum argumentum conceditur consequentia simpliciter.

Ad Aristotelem dico quod Aristoteles imaginabatur in omnibus consimilibus actionem fieri simul per totum ab intrinseco, quod est per se possibile, licet sit impossibile per accidens. Et sic imaginando erit finis alterationis. Vel potest dici quod Aristoteles loquitur de generatione formae perfectae sicut formae asini vel equi, et talis forma inducitur subito, cum talis forma requirat subito certam dispositionem in aliquam partem qua parte sic disposita inducetur forma ultima et non prius. Et sic posset dici quod Aristoteles posuit per istum modum minimum naturale, non tamen voluit ponere primam alterationem a qualitatibus primis, licet

---

4 sequeretur] quod *add.* V **9** Ad] ad secundum argumentum *adn. in mg.* V **12** qui *scr.*] quod V **15** gradum debitum *scr.*] quam sit debilius V **15** sit *scr.*] sunt V **15** remotiori *scr.*] removere V **24** Ad] ad tertium *adn. in mg.* V **26** Ad] ad quartum *adn. in mg.* V

voluit ponere primam et minimam partem quae sufficienter alteratur ad inductionem formae perfectae.

Primum tamen credo fore verius dicendum.

[Ad 5] Ad quintum argumentum dico quod prima consequentia non valet nisi deducatur ad hoc quod aliquid simul movetur motibus contrariis secundum eandem partem praecise, nec hoc est verum. Et dico quod casu illo posito, quod A et B agunt usque ad punctum medium in C et non ultra, et quando arguitur: tunc medietas C cum fuerit per A alterata posset agere in illam partem C, si foret aqua summa et hoc concedo. Et tunc non sequitur: aliqua medietas C [est] minus frigida et minus resistens quam foret
112rb frigida in summo. Dico quod est minus frigida sed non minus resistens, | quia iuvatur ex hoc quod B intendebat usque ad punctum medium, et ex hoc plus iuvatur ad resistendum quam iuvaretur si foret summe frigida. Et hoc est alias melius disputatum in quaestione de reactione.

Ad aliam formam eiusdem argumenti quod una pars C intendetur per frigiditatem quousque fuerit summe frigida et quousque alia fuerit summe calida, et tunc iterum agant simul se, sed per alias latitudines quam per primas per quas prius intendebantur, ut in quaestione alia fuit dictum de intensione et remissione qualitatum primarum. Non obstat hic quod unum est aequale alteri, secundum quod probat unum argumentum ibi factum.

[Ad 6] Ad ultimam formam potest aliquo modo responderi per praedicta alio modo, concedendo conclusionem quod forma asini inducitur per partem ante partem etc, si forma foret extensa. De quo adhuc exito. Nec voluit Aristoteles ponere primum instans rei permanentis in esse nisi per modum dictum. Numquam tamen vidi argumentum cogens ad ponendum plus primum instans rei permanentis in esse quam instans ultimum, licet contrarium sit valde famosum, et ista materia alias melius discuteretur in alia quaestione.

[Continuatio responsionis ad secundum argumentum principale]

Ad [secundum] principale dico quod in transmutatione ab albedine ad nigredinem est devenire ad primam speciem distinctam ab albedine secundum formam et qualitatem, et hoc supponendo quod albedo sit una forma

---

4 Ad] ad quintum *adn. in mg.* V **20** ibi *scr.*] sibi V

---

18 Cf. *sup.*, q. 6, p. 503.18–29. **29** Cf. Kilv., *Q. sup. De gen.*, q. 1, f. 64vb: "Et concedo quod erit accipere ultimum instans rei permanentis in esse, sed non tale instans in quo verum est dicere, quod haec res est et immediate post hoc corrumpetur quaelibet pars illius. Et sic intelligit Aristoteles. Et concedo quod talis res inanimata non erit in corrumpi antequam corrumpatur."

addita, sicut prius ponebatur. Et conceditur ulterius quod inter albedinem et nigredinem sunt species finitae mediae, sed per omnes istas non est transitus ab albedine ad nigredinem, immo in transmutatione ab albedine ad nigredinem per colorem magis convenientem cum albedine quam cum nigredine. Et in transmutatione econverso erit per colorem magis convenientem cum nigredine quam cum albedine, et hoc satis expresse dicit Lincolniensis in tractatu suo *De coloribus*. Ponendo tamen quod albedo sit lux et opacitas admixta, respondetur per dicta in alia quaestione, etc.

8 etc.] Deo gratias. Amen. Haec sunt quattuor quaestiones compilatae a reverendo viro Magistro Ricardo super libro Physicorum *expl.* V

7 Cf. Gross., *De col.*, p. 16:17–25. **8** Cf. *sup.*, q. 6, p. 551.25–26.

Quaestio 8
Utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae

Quaestio est ista: utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam rei motae.

[Articulus primus de excessu sufficiente ad motum]

Et probo quod non, quia tunc vel esset dare: [1] minimum excessum sufficientem ad motum, ut ponunt quidam; [2] vel maximum excessum non sufficientem ad motum, ut ponunt alii; [3] vel quiscumque excessus sufficeret ad continuandum motum non tamen ad incohandum, ut ponunt tertii; [4] vel quiscumque excessus sufficeret ad incohandum motum sicut ad continuandum, ut ponunt quarti.

[Argumenta contra primam opinionem]

Non potest poni altera duarum opinionum primarum.

[1a] Quod probo sic, quia tunc tota terra, si foret extra suum locum naturalem, non moveretur quousque medium eius fieret medium mundi, cuius oppositum vult Aristoteles II *De coelo* textu commenti 107 et Commentator in eodem commento. Consequentiam probo, quia aliter maior pars terrae ex una parte centri non haberet excessum, nec quiscumque excessus maioris partis terrae supra partem minoris sufficeret ad continuandum talem motum.

[1b] Item, aliter: non omne mixtum movetur ad motum dominantis elementi, quia aliquando [non] dominatur unum elementum super aliud per excessum sufficientem ad motum, quod est contra Aristotelem I *De coelo* textu commenti 7 et contra Commentatorem eodem commento.

Fundamentum editionis: Ms. (V) Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, lat. VI. 72 [2810].

---

7 Et] primum argumentum *adn. in mg.* V **18** commento] II De coelo commento 107 *adn. in mg.* V **22** omne] maximum *add. sed del.* V **25** commento] I De coelo commento 7 *adn. in mg.* V

17–18 Cf. Arist., *De coelo*, lib. II, cap. 14, (297b10–12), A. L., p. 157:7–13; Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 107, p. 473:57–65. **24–25** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, pp. 16:26–17:28: "*Et motus corporum compositorum*... idest quod motus eorum erunt secundum naturam corporis simplicis dominantis."

Item, aliter: elementum motum de potentia elementali non haberet tantum naturaliter de loco quantum acquireret de forma, quod est contra Aristotelem et Commentatorem VIII *Physicorum* textu commenti 4, et textu commenti 32, et illis commentis; II *De coelo* textu commenti 28, et IV *De coelo* textu commenti 22, et illis commentis. Et consequentiam probo, quia pono quod ignis incipiat agere in terram puram cuius centrum est centrum mundi. Tunc quacumque levitate inducta in illa terra erit terra mixta, ergo appetit locum superiorem quam prius quando fuit pura, quia illud quod minus grave est, intensive appetit locum superiorem; igitur si non impediatur ista terra, sequitur quod ascendet quacumque levitate inducta quam aer acquiret terram, et illa [acquiret] aliquid de forma vel de loco superiori, quod est contra Aristotelem et Commentatorem. Et sic ergo quilibet excessus sufficit ad motum, quia si illa terra ascendet propter inductionem cuiuslibet levitatis, ergo ascenderet antequam levitas dominetur supra gravitatem; ergo a multo fortiori quilibet excessus levitatis supra gravitatem causabit motum. Ideo dicitur a quosdam quod terra mota de potentia essentiali non acquiret tantum de loco quantum de forma—propter argumenta subsequentia—, quia ex isto sequitur oppositum conclusionis, scilicet quod esset motus | talis terrae versus sursum 81rb naturaliter antequam levitas excedat gravitatem.

Item, si ista terra acquireret de loco sicut de forma, tunc sequitur quod aliquis ignis aequalis virtutis cum primo igne applicatus alteri medietati terrae illius faceret illam medietatem aeque cito acquirere concavum orbis lunae, sicut alius ignis faceret aliam medietatem, si uterque ignis aequaliter generans tribuat suo generato de forma ignis et de loco.

Primo probo quod hoc sit falsum, quia pono quod altera illarum medietatum ascendat continue per partem aeris subtiliorem; tunc sequitur quod alter habebit formam in summo antequam locum in summo.

Item, si pura terra tantum acquireret de forma sicut de loco, tunc, cum habebit medietatem formae et fuerit aequaliter gravis et levis, locatur naturaliter supra convexitatem aeris et supra magnam partem ignis ad punctum

---

3 Physicorum] et textu commenti 32 *add. sed del.* (*homoeocephalon*) V **4** 32] VIII Physicorum commento 4 et commento 32 *adn. in mg.* V **4** 28] II De coelo commento 28 *adn. in mg.* V **5** 22] IV De coelo commento 22 *adn. in mg.* V **16** quosdam] responsio secundum quosdam *adn. in mg.* V **23** medietatem] terrae *add. sed del.* V

3–4 Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 1, (251a15–17), A. L., p. 279:3–5; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 4, p. 11:5–7; Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 4, (255a31–35), A. L., p. 294:7–12; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 113:14–26. **4** *Locus erronee indicatus.* **5** Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 22, p. 694:98–101: "... illud quod movetur ad suum locum non movetur nisi secundum quod aliquod movetur ad suam formam: quod enim movetur ad formam est illud quod est in potentia forma."

medium inter concavum orbis lunae et centrum terrae, quod est supra valde magnam partem ignis, ut sequitur ex dictis II *De generatione*, ubi supponit [Aristoteles] quodlibet elementum superius esse decuplum ad elementum inferius sibi immediatum. Signetur ergo terra per unum, aqua per 10, aer [per] 100, et ignis per 1000. Tunc sequitur ex dicto Philosophi quod ignis in sua sphaera excedit alia omnia tria elementa residua in maiori proportione quam in millecupla, qualis est proportio 9 ad 1; ergo punctus medium inter centrum et concavum orbis lunae est supra valde magnam partem ignis; ergo si ad illum punctum locabitur generatum, quando erit aequaliter grave et leve [vel] quando erit magis grave quam leve, locabitur naturaliter in sphaera ignis supra magnam partem ignis. Consequens est falsum, quia omne mixtum movetur naturaliter ad locum elementi dominantis et in loco illo naturali locabitur, ut patet I *De coelo* commento 7.

Pro istis posset responderi quod Philosophus intelligit quod generatum tantum acquirit de loco quantum de forma si non impediatur a medio; immo si moveretur in vacuo, ita esset.

Contra istud arguo sic: pono quod esset tale mixtum ex igne et terra ubi ignis sufficienter dominaretur ad corrumpendam terram sibi admixtam in die naturali, et quod illud mixtum contingat centrum mundi, suppono vacuum infinitum super illud mixtum inter ipsum et suum locum naturalem. Tunc corrupta medietate gravitatis terrae in fine primae medietatis [diei] praecise [erit] aliquid pertransitum de isto vacuo per istud mixtum sicut erit dupla proportio levitatis ad gravitatem ad istam proportionem quae fuit in principio, ergo in fine secundae partis proportionalis diei erit iterum tantum de isto vacuo pertransitum. Consequentiam probo, quia si mansisset eadem proportio praecise per totam secundam partem diei quae fuit in principio secundae partis proportionalis, tunc fuit tantum pertransitum in secunda parte proportionali quantum pertransivit in prima parte proportionali; sed iam maioratur ista proportio in secunda parte proportionali diei; igitur pertransibit iterum tantum vel plus quam pertran-
81va siebatur in prima | parte proportionali diei, quoniam in fine partis tertiae proportionalis potentia motiva illius mixti in duplo plus excedit suam resistentiam quam excessit in fine secundae partis proportionalis, ergo motus

5 sequitur] quod *add.* V **13** 7] I De coelo commento 7 *adn. in mg.* V **17** Contra] argumentum contra responsionem *adn. in mg.* V

2–5 Cf. Anon., *DSI*, p. 276. **2** Arist., *De gen.*, lib. II, cap. 11, (333a20–32), A. L., p. 65:10–14: "Si quidem igitur secundum quantum, necesse idem aliquid esse existens in omnibus comparabilibus quo mensurantur, verbi gratia si ex aquae pugillo erunt pugilli aeris decem; idem aliquid erant igitur ambo, si mensurantur eodem... Erit autem et non quanti mensura comparare et secundum potentias, sed secundum proportionem." **5–11** Cf. Anon., *DSI*, p. 158. **13** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 16:21–22.

erit in duplo velocior in tertia parte proportionali quam in secunda, et per consequens pertransibitur aequalem spatium in subduplo tempore—scilicet in tertia parte proportionali quae subdupla est respectu secundae partis proportionalis—sicut pertransibitur in tota secunda parte proportionali. Consequentia patet ex definitione velocioris motus et tardioris, VI *Physicorum* commento 11. Ergo in infinitis partibus proportionalibus diei infinita spatia aequalia, quorum nulla pars unius est pars alterius, sint pertransita, si semper maneat proportio potentiae motivae ad suam resistentiam dupla praecise per totam partem proportionalem posterioris ad proportionem quae fuerit in parte proportionali immediate praecedenti. Vel si proportio dupletur et plus quam dupletur in parte posteriori proportionali respectu partis proportionalis prioris, sequitur [quod] in quacumque parte proportionali posteriori prima parte proportionali erit plus quam iterum tantum pertransitum quantum pertransiebatur in prima parte proportionali; ergo in fine diei erunt infinita aequalia pertransita, quorum nulla pars unius est pars alterius, vel infinita inaequalia, quorum nulla pars unius est pars alterius, et quodlibet pertransitum in posteriori parte proportionali erit magis quam fuerit pertransitum in prima parte proportionali; et tunc in fine diei erit infinitum spatium vacuum pertransitum per illud mixtum motum solummodo in tempore finito, quod est falsum, quia in fine diei erit illud mixtum alicubi, ubi terminabitur illud vacuum pertransitum in isto extremo, et illud vacuum terminatum est ad aliud extremum, ubi incepit mixtum moveri; ergo totum vacuum pertransitum terminatum est ex utroque extremo. Ergo illa propositio est impossibilis apud imaginantem: 'vacuum infinitum pertransitum est tempore finito,' quia ex illa sequitur quod [vacuum] sit finitum, ut est prius dictum; et tamen totus casus est possibilis apud imaginationem; ergo ex possibili secundum hanc imaginationem sequitur impossibile etc., quod videtur esse contra Commentatorem IV *Physicorum* capitulo de vacuo commento 72.

[1c] Hic potest adduci argumentum de mixto habente aequaliter de gravitate et levitate quale oportet ponere propter omnem deductionem de transmutato de gravitate summa ad levitatem summam, et sic in medio transmutationis erit aequaliter grave et leve, et stabit ubicumque ponetur vel stabit in loco medio inter centrum terrae et concavum orbis lunae, et movebitur de ceteris locis. Quod habetur pro inconvenienti I *De coelo*

---

6 11] VI Physicorum commento 41 *adn. in mg.* V **7** nulla *scr.*] minima V **15** pertransita *scr.*] pertransitum V **24** propositio *scr.*] proportio V **26** dictum *scr.*] debetur V **29** 72] IV Physicorum commento 72 *adn. in mg.* V **32** et sic *scr.*] etc. V

5–6 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 11, f. 253va(B–C). **29** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163 rb(I). **562.35–563.1** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:29–35.

commento 7 quod tale mixtum non recedet a centro terrae, si ibi ponitur. Primo, quia non a forma terrae, quia ista est in loco suo naturali, nec a forma ignis, quia ignis aequali virtute resistit. Nec potest dici quod utraque forma appetat locum medium secundum quod sunt sic mixtae, quia tunc
81vb | mixtum non esset de se, quod est contra Commentatorem X *Metaphysicae* commento 23, nam per Commentatorem II *De coelo* commento 37 hoc est causa corruptionis mixti formae in quo appetunt loca diversa, et aliter non moveretur mixtum in vacuo, quia non haberet resistentiam.

Praeterea mixtum praedictum tantum acquirens de loco quantum de forma semper est in loco suo naturali proportionato illi mixto sub illo gradu, ergo in non instanti appetit locum superiorem per formam acquisitam, nec per formam acquirendam appetit alium locum, quia ista nondum est, ergo in nullo instanti appetit motum ad locum superiorem; immo—ut videtur—in quolibet instanti temporis praedicti appetit quietem, ita quod non intendunt Philosophus et Commentator deducere impedimentum medii ad hoc quod motum de potentia essentiali acquirat tantum de loco quantum de forma, [sicut est] de oleo inflammato, quia sicut partes inflammantur ita proportionaliter ascendunt. Et istud experimentum manifeste patet in aere etiam in medio resistentiae, ergo etc.

[Opinio auctoris]

Iam redeo ad illud unde sermo venit primus et probo quod quiscumque excessus sufficiat ad motum, quia descendat lapis continue in medio densiori et grossiori versus inferius quousque lapis ille quiescat in medio propter densitatem illius medii. Tunc in illo casu non est dare minimum excessum sufficientem ad motum, quia in quolibet instanti provenit iste motus ex aliquo excessu et post illud instans provenit motus ex minori excessu, et cum non sit dare ultimum intrinsecum motus et medium illius sit continue magis spissum et magis resistens.

---

1 7] I De coelo commento 7] *adn. in mg.* V **6** 23] X Metaphysicae commento 23 *adn. in mg.* V **6** 37] II De coelo commento 37 *adn. in mg.* V **13** appetit] locum ad motum *add. sed del.* V **21** Iam] secundum argumentum principale quaestionis *adn. in mg.* V

5–6 Cf. Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 274vb(M)–275ra(A). **6** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 37, p. 339:47–53. **15** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 22, p. 694–95:114–121.

[Argumentum contra secundam opinionem]

Nec potest dici quod in aliquo casu aliquis sit maximus excessus non sufficiens ad motum, quia sit excessus iste A, adhuc minor excessus A sufficit ad motum, ergo A excessus sufficit ad motum. Argumentum probo, quia in circumvolutione sphaerae vel rotae provenit motus alicuius partis propinquioris centro ex minori excessu quam sit A excessus, quia quanto partes sphaerae vel rotae centro fuerint propinquiores tanto tardius moventur, ut patet VI *Physicorum* commento 41. Capiatur ergo aliqua pars talis in rota cuius motus provenit ex minore excessu quam sit A, ad quam figatur aliqua corda per clavum, ad cuius cordae extremitatem sit aliquis lapis colligatus. Tunc sic: volvatur rota ut prius, et ita tarde movebitur corda fixa ad praedictam rotam sicut et ista pars et ita tarde, ergo movebitur lapis colligatus ad extremum corde sicut corda et pars rotae praedicta; ergo si motus partis praedictae proveniat ex minori excessu quam sit A excessus, sequitur quod motus lapidis colligati—qui est motus per se et in actu—provenit ex minori excessu | qui sit [A]; ergo A sufficit ad motum, quia 82ra
quiscumque excessus in motu rotae sufficit ad motum, quia aliqua pars rotae movetur in duplo tardius quam suprema superficies, et aliqua pars in quadruplo tardius, et sic in infinitum, ut apparet capitulo de vacuo commento 71; ergo quiscumque excessus sufficit ad motum.

[Argumenta contra tertiam opinionem]

Pro istis argumentis consimilibus dicitur quod "quilibet excessus sufficit ad motum continuandum sed non ad incohandum," et haec est tertia opinio de numero praedictarum.

[3a] Contra quam arguo sic: si non quilibet excessus sufficit ad incohandum motum, vel ut prius erit dare minimum excessum sufficientem ad motus incohationem vel maximum non sufficientem. Non primo modo, quia sit iste A, tunc sequitur quod motus proveniens ex A excessu sit tardius qui potest incohare, quia ex minori minimo excessu posset motus incohare. Si iste sit minus excessus qui sufficit ad incohationem motus, non est dare maximum excessum non sufficientem ad incohationem mo-

8 41] VI Physicorum commento 41 *adn. in mg.* V **11** volvatur] tota *add. sed del.* V **20** 71] IV Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V **22** Pro] tertium argumentum principale *adn. in mg.* V **29** minori minimo *scr.*] *inv.* V

2–19 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 98:265–285. **8** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. VI, comm. 85, ff. 300ra–301ra. **19–20** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215b1–10), A. L., p. 161:8–17; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 161va(H).

tum, quia aliquando debilius incohat actionem in fortius, sicut posito quod ignis fortior et aqua debilior approximentur adinvicem ad agendum, tunc est dare instans in quo aqua non agit in ignem et sine medio post aget in eundem ignem, ergo tunc aqua—que est debilior—incipit agere; et per consequens incipit actionem in ignem fortiorem se quem tamen ignem non excedit ista aqua. Ergo a multo fortiori quiscumque excessus sufficit ad actionem.

[3b] Item, elevato altero brachio aequilibrae descendet alterum brachium elevatum elevando reliquum brachium ad aequalitatem. Et etiam in aequilibra aequalibus appensis ponderibus ex parte graviori descendere cogetur, quantumcumque modicum sit unum ponderosius alio, ut patet per secundam conclusionem *De ponderibus*. Ergo quiscumque excessus sufficit ad incohandum motum.

Praeterea ad eandem conclusionem: si agens A posset continuare actionem in aliquo passo in quo non posset incohare actionem, sit B passum. Et tunc arguo sic: A in principio motus habuit eandem proportionem ad B sicut in medio motus, quia nec A vigoratur nec B minoratur—ut suppono—ergo si A potest continuare actionem in B, potest consimilem actionem incipere. Consequentia patet capitulo de vacuo commento 71. Istud confirmo sic: si A potest continuare actionem in B, continuabit consimilem actionem aliqua velocitate; [sed incohare] certam actionem in eodem passo aequali velocitate est difficilius, sicut volunt omnes sustinentes

---

12 ponderibus] secunda conclusio De ponderibus *adn. in mg.* V **15** B *scr.*] D V **16** Et *scr.*] A V **19** 71] IV Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V **21** certam actionem *scr.*] certa ratione V

---

12 Cf. Jor. Nem., *Lib. de rat. pond.*, Supp. R1.02, p. 176: "Cum equilibris fuerit positio equalis, equis ponderibus appensis, ab equalitate non discedet; et si a rectitudine separetur, ad equalitatis situm revertetur. Si vero inequalia appendantur, ex parte gravioris usque ad directionem declinare cogetur." **19** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 68, f. 156vb(L). **565.20–566.7** Cf. Ps.-Duns Scot., *In oct. lib. Phys.*, lib. I, q. 14, ff. 91vb–92ra: "Tertia quod quilibet excessus sufficit ad motum. Probatur: quia actio vel motus provenit secundum proportionem potentiae motoris ad resistentiam moti, et ideo, quantum agens plus potest in agendo quam passum sit in resistendo, sequitur quod ab agente potest produci motus vel actio. Ad istud dicunt aliqui concedendo quod quilibet excessus sufficit ad continuandum motum; sed non quilibet sufficit ad incohandum. Sed contra, supposito, quod non sit in infinitum difficilius incohare motum quam continuare. Tunc probo; quod si quilibet sufficit ad continuandum, quod etiam quilibet sufficit ad incohandum, et sit A unus excessus, qui non sufficit incohare, sed sufficit continuare, et sit in centuplum difficilius incohare motum, quam continuare, tunc capiatur excessus minor A, scilicet B, ad quem se habet in centupla proportione. Tunc si B sufficiat continuare motum, quia quilibet excessus sufficit continuare, igitur A sufficit incohare motum; cuius tamen oppositum ponebatur. Et probatur consequentia: quia praecise in centuplo difficilius est incohare motum; quam continuare, et A se habet in centupla proportione ad B, igitur cum B sufficit continuare, sequitur quod A sufficit incohare, et ita sicut arguitur de A potest argui de quolibet excessu."

hanc opinionem. Cum ergo sit facilius in duplo incohare actionem in duplo tardiorem in B, et eadem ratione in quadruplo facilius incohare actionem in quadruplo tardiorem in B, et sic in infinitum; ergo si A potest continuare actionem in B aliqua certa velocitate, potest etiam incohare actionem in B aequalis virtutis, sicut velocius | continuatur actionem in B. Ergo si potest continuare actionem in B, potest etiam incohare licet tardius. 82rb

[Argumenta contra quartam opinionem]

Propter ista argumenta et consimilia dicunt quidam quartam opinionem, scilicet quod quiscumque excessus sufficit ad motum tam incohandum quam continuandum.

[4a] Contra quam opinionem arguo sic: ex ista opinione sequitur quod quaecumque virtus pulsiva quantumcumque debilis potest movere totam terram a suo loco, quia si apponatur maior pars ex una parte centri quam ex alia, tunc *maior pars terrae expellit minorem quousque centrum totius terrae fiat medium mundi*, ut patet II *De coelo* in textu commenti 107 et isto commento; sed quaelibet virtus pulsiva quantumcumque debilis est maioris virtutis vel aequalis ad pellendum sicut parva pars terrae addita. Ergo etiam nec potest dici quod propter additionem parvae partis terrae ex una parte centri magis quam ex alia non movetur terra, sed propter additionem magnae movetur tota terra, quia tunc numquam moveretur terra quousque medium eius fieret medium mundi, quia aliquando prius haberet eandem proportionem maior pars ad resistentiam partis [minoris] quam proportionem habuit compositum ex medietate terrae et modica terra addita ad partem residuam terrae; ergo non moveretur tota terra, si esset extra suum locum naturalem quousque ne medium fieret medium mundi, nisi quiscumque excessus sufficeret ad motum.

Quodcumque grave habens potentiam pulsivam posset pellere terram extra suum locum naturalem cum iuvamento eius medietatis terrae quae est ex ista parte centri ex qua parte est illud pellens, posito quod una medietas terrae sit ex una parte centri et alia medietas ex alia.

---

3 tardiorem *scr.*] tardius V **4** B] sicut *add.* V **9** Propter] quartum argumentum principale] *adn. in mg.* V **15** expellit] virtutem *add. sed del.* V **16** 107] II De coelo commento 107 *adn.in mg.* V **21** magnae *scr.*] magnam V **27** motum] et ubi *add. sed del.* V

1–3 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 98:254–259. **13–31** Anon., *DSI*, p. 191. **16** Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 107, p. 473:66–67: "... quia partes magne expellunt parvas donec medium totius magnitudinis perveniat ad medium mundi."

Istud confirmo sic: terra se habet in medio sicut pondus aequale in aequilibra, quia ex omni parte centri est pondus aequale, ut vult Philosophus supposita sphaericitate terrae; ergo ex quacumque parte terrae fiat additio, ibi fiet motus, sicut est de ponderibus inaequalibus, ut patet per secundam conclusionem *De ponderibus*.

Probatur contra: ergo sequitur quod musca posset movere totam terram, et quaecumque maior gravitas ex una parte centri quam ex alia faceret terram motam, sicut videtur esse concedendum iuxta sententiam Philosophi ubi prius.

Contra: tunc sequitur quod Sol continue magis calefaciat aliquam partem terrae, magis quam aliam, et per consequens magis desiccat et levificat unam quam aliam, sequitur—ut videtur—quod terra plus levefacit ex una parte quam ex alia; et, si sic, ergo continue pars gravior continue propellit ergo leviorem quousque tota terra sit sphaerica et
82va aequalis virtutis gravitatis ex una parte centri sicut | ex alia; ergo tota terra esset in continuo motu et non naturaliter quiesceret in suo loco, quod est contra Philosophum II *De coelo* [textu] commenti 27, et est contra Philosophum *De motu animalium*, ubi dicit quod *omne motum in suo motu necessario indiget aliquo fixo*, ideo centrum indiget terra quiescente, ut super eam sustentetur. Et Commentator II *De coelo* commento 66 dicit quod tria elementa acquirunt suas perfectiones per motum circularem et terra per quietem.

---

1 aequale] alterius *add. sed del.* V **5** ponderibus] secunda conclusio De ponderibus *adn. in mg.* V **14** tota *scr.*] tot V **18** animalium] II De coelo commento 27 De motu animalium *adn. in mg.* V **20** 66] I De coelo commento 66 *adn. in mg.* V

2–3 Cf. Arist., *De coelo*, lib. II, cap. 14, (297a), A. L., p. 157:8–21. **5** Arch., *De plan. aequil.*, p. 143: "Si ponderibus e quibusdam longitudinibus suspensis aequilibritatem seruantibus, alteri adiiciatur aliquid, aequilibritatem ea non seruare, sed ad pondus, cui adiectum sit aliquid, uergere." **10–16** Cf. Anon., *DSI*, pp. 189–190; Burid., *Q. in De cael.*, lib. II, q. 22, p. 507:17–30: "Et per hoc solvitur alia dubitatio, scilicet utrum terra aliquando moveatur secundum se totam motu recto. Et possumus dicere quod sic, quia continue de ista terra altiore cum fluviis fluunt multae partes terrae ad profundum maris, et sic augetur terra in parte cooperta et diminuitur in parte discooperta; et per consequens non remanet idem medium gravitatis sicut ante fuit. Modo ergo, mutato medio gravitatis, illud quod de novo factum est medium gravitatis, movetur ut sit medium mundi, et illud quod ante erat medium gravitatis, ascendit et recedit; et sic elevatur tota terra versus partem discoopertam, ut semper medium gravitatis fiat medium mundi. Et sicut dixi alias, non apparet quod aliter possit bene salvari quin montes essent aliquando consumpti et destructi, immo fuissent infinities, si aeternum fuit tempus; nec apparet alius modus per quem possent generari tanti montes. Et de hoc dictum fuit alias: ideo pro nunc dimitto." **17** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 27, p. 315:17–29. **18** Cf. Arist., *De coelo*, lib. II, cap. 14 (296b), p. 157:15–22; Arist., *De mot. anim.*, (698a14–16), A. L., p. 6:44–46; *Auct. Arist.*, p. 203(1). **20** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 66, pp. 402:28–403:42.

Probo tamen quod non et arguo sic: utraque eius medietas quiescit violente, quia ablata una eius medietate alia descendit naturaliter quousque medium eius fieret medium mundi, ergo nunc utraque violentat aliam. Nec potest dici quod partes—quando inexistunt toti—maxime appetunt salvare suum totum, quia II *De anima* dicit Aristoteles in textu commenti 30 quod unumquodque aeternum appetit salvare se ipsum—sicut experimento notum est—, ut si teneatur magna globa certa, per extremum frangitur et recedit pars a parte; idem patet de gutta aquae pendente super digito quod una pars guttae recedit ab alia; ergo quaelibet pars habet inclinationem propriam et non quaelibet nititur continuari cum toto; et per consequens utraque medietas terrae appetit suum medium proprium esse medium mundi, ergo cum non sit in utraque medietate quiescit violente. Et cum omne totum sit suae partes (sicut patet I *Physicorum* commento 7, et II *De anima* commento 10, et IV *De coelo* commento 43), ergo tota terra in loco suo maxime naturali quiescit violente, quod est contra Philosophum locis praeelectis.

[4b] Similiter, si terra movetur sphaeriter naturaliter, tunc sphaeritas esset sibi naturalis, ut patet II *De coelo* commento 100, 105, 107, et 108, ergo non-sphaeritas esset violenta in terra. Consequens falsum, quia aeternaliter est montuosa et vallosa, et per consequens aeternaliter non sphaerica; ergo non-sphaeritas est sibi naturalis, quia nullum motum est aeternum, ut patet II *De coelo*, commentis 17, 38 et 96.

---

1 Probo] argumentum quod terra non quiescit naturaliter *adn. in mg.* V **6** 30] II De anima commento 30 *adn. in mg.* V **14** 7] I Physicorum commento 7 *adn. in mg.* V **14** II De anima commento 10] *adn. in mg.* V **14** 43] IV De coelo commento 43 *adn. in mg.* V **18** 108] II De coelo commentis 100, 105, 107, et 108 *adn. in mg.* V **22** 96] II De coelo commentis 17, 38, et 96 *adn. in mg.* V

5–6 Cf. Arist., *De an.*, lib. II, cap. 2, (413b25–28); Averr., *In De an.*, lib. II, com. 21, pp. 160:29–161:31. **13–14** Arist., *Phys.*, lib. I, cap. 1, (184a26), A. L., p. 8:3: "... universale autem totum quiddam est."; Averr., *In Phys.*, lib. I, comm. 4, f. 7vb(K): "... et dixit universum enim continet multas res sicut partes." **14** Cf. Averroes, *In De an.*, lib. II, comm. 9, p. 145:140–146. **14** Cf. Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 43, p. 583. **18** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 100, p. 457:34–38; comm. 105, p. 469:32–34; comm. 107, p. 472:34–42; comm. 108, p. 475:56–62. **19–21** Cf. Burid., *Q. in De cael.*, lib. II, q. 23, p. 509:5–7: "Utrum terra sit sphaerica... Et arguitur quod non. Quia ad sensum apparent multae gibbositates et concavitates montium et vallium; et ubi non sunt montes aut valles apparet esse plana; igitur etc." **22** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 17, p. 301:133–140; comm. 38, p. 342:61–70; comm. 96, p. 453.

[4c] Praeterea probo quod non quilibet excessus sufficit ad motum, quia Aristoteles II *De coelo* textu commenti 126 et 127, et Commentator illis dicit quod quaelibet potentia passiva terminatur per minimum a quo potest pati, quaelibet potentia activa terminatur per maximum in quod potest agere; et, si sic, igitur non quilibet excessus sufficit ad motum, quia si A agens potest agere in B quod est maximum in quod A potest agere, adhuc A excedit B plus quam per minorem excessum; et talis excessus non sufficit ad motum, quia tunc posset agens datum in passum magis passo dato, et tunc primum passum non fuit passum maximum in quod potuit agens datum.

Ideo pro istis auctoritatibus de terminatione potentiae activae et passivae adversus diversimode dicitur.

[Articulus secundus de terminatione potentiae activae]

Primo de terminatione potentiae activae dicitur quadrupliciter: [1] nam a quibusdam dicitur quod potentia activa quaelibet terminari debet per maximum simpliciter in quod potest, et haec est opinio prima. [2] Alii 82vb dicunt quod terminari | debet per maximum in quod potest cum ceteris circumstantiis et non per maximum simpliciter in quod potest, et haec est opinio secunda. [3] Tertii dicunt quod terminari debet per maximum in quod potest sensibiliter, ita quod in maius illo non potest sensibiliter, et haec [est] tertia opinio. [4] Quarta opinio est quod non debet potentia activa terminari aliquo praedictorum modorum, sed terminari debet per minimum in quod non potest, et haec est opinio quarta.

---

2 127] II De coelo commento 126 et commento 127 *adn. in mg.* V **4** activa *scr.*] passiva V **7** B...quam *scr.*] plus quam B (*inv.*) V **12** adversus *scr.*] adversis V **14** Primo] de terminatione potentiae activae *adn. in mg.* V

---

2 *Recte* Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 116, p. 221:18–28; comm. 117, p. 223:35–36. **15** Thom. Aqu., *In lib. De caelo*, lib. I, l. 25, n. 4. **22–23** Cf. Burid., *Q. in De cael.*, lib. II, q. 22, p. 356:80–84: "... sequitur alia conclusio, sicut consuetum est ponere, scilicet quod est dare minimam resistentiam cum qua *a* non potest movere *b*: et illa est resitentia quae est aequalis virtuti activae."; Anon., *Tract. de max. et min.*, p. 102:26–27: "Potentia enim activa aut terminatur maximo in quod potest aut minimo in quod non potest."; pp. 102:49–103:56: "Quantum ad secundum, est sciendum quod aliqui magistri istos terminos sic exponunt, dicentes quod minimum in quod non potest potentia activa est illud in quod non potest potentia activa, nec in maius illo potest, nec in aequalibus illi potest, sed in quolibet minus potest. Et maximum in quod potest exponunt sic, scilicet illud in quod potest aliqua potentia, et in nullum maius illo potest."

[Argumenta contra primam opinionem]

[1a] Contra primam opinionem arguo sic: si A agat in B passum maximum in quod A potest agere, A tunc excedit B passum per excessum divisibilem; ergo aliquod est passum maius B sicut C, quod C passum A excedit minus quam A excedit B, [exempli gratia], per medietatem tanti excessus per quantum excessum A excedit B; et quilibet excessus sufficit ad motum—ut est prius argutum— ; ergo A potest agere in C quod est maius quam B. Ergo B non est maximum in quod potest A agere, quod est contra casum.

[1b] Item, in motu gravis in medio non est dare maximum motum localiter per illud grave, per Commentatorem IV *Physicorum* capitulo de vacuo commento 79, quia si esset dare maximum aeris motum localiter sit ille aer A. Tunc A se totum movetur descendendo per descensum gravis, et movebitur aliquis alius aer extra A per pulsum ipsius A, ergo A non fuit maximus aer motus quem potest grave movere localiter; [ergo] aliqua potentia motiva ipsius gravis [non] terminatur per maximum simpliciter in quod potest.

[1c] Item, quaelibet potentia motiva quantumcumque debilis potest movere quamcumque sphaeram gravem tangentem planum in puncto quan-

---

2 Contra] argumentum contra primam opinionem *adn. in mg.* V **10** Item] secundum *adn. in mg.* V

2–8 Cf. Anon., *Prob. Conc.*, f. 194ra: "Probatur quod non sit dare maximum quod Socrates sufficit portare, quia si sic sit illud A, et arguitur sic. Socrates sufficit portare A, igitur per aliquem excessum potentia Socratis excedit resistentiam A ponderis. Consequentia patet, quia ex proportione aequalitatis non provenit actio nec motus... Tunc signato isto excessu arguitur sic: per medietatem illius excessus potest Socrates portare A, igitur per medietatem cum residuo potest Socrates portate A et ultra. Igitur A non est maximum quod Socrates potest portare. Et sicut arguitur de A ita potest argui de quocumque maiore A quod Socrates sufficit portare, igitur etc.; Ps.-Duns Scot., *In octo lib. Phys.*, lib. I, q. 14, f. 91ra: "Oppositum arguitur: Quia si potentia activa agit in aliquod: igitur excedit illud, et cum excessus ille sit divisibilis, sequitur, quod minori excessu possit in unum magis resistens agere, et per consequens illud datum non erat maximum, et ita argueretur de quodlibet."; Burid., *Q. in De cael.*, lib. I, q. 22, p. 356:67–79: "Tunc ponitur haec prima conclusio, quod non est dare maximam resistentiam secundum quam A potest agere, vel cum qua potest agere. Si enim A debet movere B, et tu vis dare maximam resistentiam cum A movet B, sit illa maxima resitentia CD. Tunc ego capio resistentiam aequalem virtuti activae, et tunc cum illa non poterit movere; sed poterat movere cum resistentia CD, ergo illa resistentia aequalis est maior quam resistentia CD, et ipsa sit CE. Et tunc illud quod est inter D et C est divisibile, et sit signum divisionis I. Tunc resistentia CI est minor quam resistentia CE, et per consequens virtus activa excedit eam, ideo potest movere; et tamen illa resistentia CI est maior quam sit resistentia CD; ergo resistentia CD non erat maxima cum qua A poterat movere B, quam tamen adversarius ponebat maximam." Cf. Gaet. di Thiene, *Recoll. sup. reg. Hent.*, f. 34vb. **11–12** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 79, f. 167va(I)–vb(K).

taecumque gravitatis vel quantitatis fuerit ista sphaera, quia quaelibet potentia pulsiva potest facere quod gravitas ex una parte est a iuvamento illius gravis pellentis, [et] excedit gravitatem alterius partis sicut in aequilibra, ergo potest facere sphaeram quantumcumque gravem tangere planum in puncto; ergo non terminatur talis potentia per maximum in quod potest.

[Argumentum contra secundam opinionem]

Contra secundam opinionem arguitur sic: si potentia activa terminatur per maximum in quod potest cum ceteris circumstantiis, tunc non magis terminaretur per magnum quam per parvum, quia non est maioris virtutis movere magnum per parvum spatium in aliquo tempore quam movere parvum per maius spatium proportionabiliter in eodem tempore. Consequens falsum et contra Philosophum I *De coelo* textu commenti 116. Et videtur contra rationem, quia si quaeramus quam fortis est Socrates, determinamus eius potentiam vel fortitudinem non per parvum circumstans debiliter sed per maximum absolute quod potest levare vel quod potest portare. Item, patet per Philosophum ubi prius.

[Argumenta contra tertiam opinionem]

[3a] Contra tertiam opinionem arguo sic et probo quod quaelibet potentia activa debet terminari per maximum simpliciter in quod potest et absque conditionibus aliquibus, sive sensibiliter sive insensibiliter agat potentia irrationalis, sicut ignis secundum ultimum suae potentiae per tantum tempus per quantum potest durare. Nam quaelibet res mensuratur certa peri-
83ra odo ultra quam non potest | durare (ut patet I *De coelo* commentis 128,

7 Contra] argumentum contra secundam opinionem *adn. in mg.* V **12** 116] I De coelo commento 116 *adn. in mg.* V **13–14** determinamus *scr.*] determinat V **18** Contra] argumenta contra tertiam opinionem *adn. in mg.* V **20** insensibiliter] quod *add.* V

12 Cf. Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 11, (281a12–14), p. 149:9–11. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 116, p. 221:19–22: "... manifestum est per se quod si aliquid potest aliquem actum quod potest illud quod est sub eo... potentie rerum non terminantur nisi per suos fines." **23** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 128, p. 247:47–49: "... corruptibile, habens finem in tempore aut in potentia aut in actu, econtrario illi quod est semper ens et quod est semper non ens."

133, 117, et 118), tunc causatur maximum passum ab igne; illud est maximum in quod potest ignis datus quod non potest durare per maius tempus.

[3b] Item, si potentia activa potuit ad aliquid, et in maius illo, et sic in infinitum, tunc posset agere in corpus infinitum, si esset, cuius oppositum vult Philosophus I *De coelo* textu commenti 36. Et consequentia patet per modum arguendi Aristotelis et Commentatoris I *De coelo* textu commenti 118 et isto commento, ubi probant quod quaelibet res naturalis habet certum periodum et certum tempus ultra quod non potest durare, quia si res corruptibilis posset durare per aliquod tempus et maius illo, et sic in infinitum, tunc posset durare per tempus infinitum. Ita arguo in proposito per simile argumentum.

[Argumenta contra quartam opninionem]

[4a] Contra quartam opinionem arguo sic: impotentia terminatur per minimum in quod non potest (ut patet I *De coelo* commento 116 et commento 117), ergo potentia non terminatur per eundem terminum. Probo etiam quod dicta Aristotelis repugnant, nam ipse

---

1 118] I De coelo commentis 128, 133, 117, et 118 *adn. in mg.* V **5** 36] I De coelo commento 36 *adn. in mg.* V **7** 118] I De coelo commento 118 *adn. in mg.* V **13** Contra] argumenta contra quartam opinionem *adn. in mg.* V **15** 117] primo De coelo commentis 116 et 117 *adn. in mg.* V **16** Probo] argumentum quod dictum(!) Aristotelis implicant primo De coelo *adn. in mg.* V

---

1 Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 117, p. 223:34–38: "... omnis enim potentia aut est activa aut passiva; si activa, terminatur per ultimum finem eius quod agit, si passiva per minimum eius a quo patitur; nam cum a minori patiatur, patietur a maiori, et potentia que est fortioris passionis patitur a minori."; comm. 118, pp. 224:25–225:30: "... terminamus omnes has potentias et ultimus suarum actionum in tempore scilicet ex ultimo tempore in quo possibile est ut istud remaneat ens: corruptionem autem terminamus ex primo tempore in quo possibile est corrumpi, et similiter terminamus potentiam generandi ex primo tempore in quo possibile est generari cum hoc generari in hoc sit hoc corrumpi."; comm. 133, p. 253:8–10: "Vult perficere rationem istius capituli scilicet quod impossibile est ut aliquid sit generatum et post eternum, et ut aliquid sit eternum et post corruptum." **5** Cf. Arist. *De coelo*, lib. I, cap. 5, (272a20), p. 145:28–31; Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 36, pp. 72–73. **6–7** Cf. Arist., *De coelo*, lib. I, cap. 12, (281b), p. 150:17–21; Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 118, p. 225:21–28. **14–15** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 116, pp. 221:32–222:36: "... defectus autem potentie terminatur per minimum in posse; cum enim non poterit minus, necessarium est ut non possit maius, econtrario determinatione actionis potentie, scilicet quia potentia diffinitur ex fine sui actus, defectus autem eius diffinitur et primo in posse." Cf. ibid., comm. 117, p. 223:34–38.

dicit quod potentia activa terminatur per maximum in quod potest, et impotentia per minimum in quod non potest. Sit ergo A maximum in quod potest potentia data, et B minimum in quod non potest eadem potentia. Tunc A excedit B per divisibile, quia omnis excessus sit per divisibile (ut patet capitulo de vacuo, commento 71, ubi dicitur quod *omne excedens dividitur in excessum et in illud quod excedit*), ergo contingit dare passum medium inter A et B, quod est maius A et minus B, quod sit C. Aut ergo potest in C potentia data aut non. Si sic, ergo A non est maximum in quod potest. Si non potest in C, ergo B non est minimum in quod non potest. Consequentia est necessaria et demonstrativa, ergo impossibile est determinare aliquam potentiam activam per maximum in quod potest et impotentiam per minimum in quod non potest. Et hoc est quod volui determinare.

[4b] Item, arguo aliter contra istam opinionem sic: si potentia activa, quae est A, posset terminari per minimum in quod non potest, sit illud B. Tunc A in qualibet parte B non potest agere, et cum quolibet minus B potest agere. Ergo si A incipiat agere in aliquam partem B, non cessabit actio quousque totum fuerit, secundum se et quamlibet eius partem, passum ab A [applicatum]; ergo B non est minimum in quod A non potest, quia in qualibet parte B potest A.

[4c] Item, probo quod B non potest esse minimum in quod non potest A, quia tunc sequitur quod A sit maximum quod non potest in B, quia quantumcumque modicum A intenditur, tunc poterit in B, ergo quodlibet maius et fortius potest in B; ergo B potest impedire A, ne agat in ipsum et non potest impedire aliquod maius et fortius A, ergo virtus impeditiva vel resistitiva post B terminatur per maximum in quod potest sicut parva quae non potest resistere maiori et fortiori A. Ergo eadem ratione potentia motiva vel activa debet terminari per maximum in quod potest sicut potentia resistitiva vel impeditiva terminatur per maximum in quod potest.

83rb [4d] Item, descendat aliquid dividens | super terram dividendo de terra tantum quantum potest dividere. Tunc capiatur totum divisum per illud dividens, tunc illud divisum est maximum in quod illud dividens potest, quia ultra extremum illius divisi non potest.

---

5 71] IV Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V **7** minus *scr.*] inter V **14** arguo] secundum argumentum contra quartam opinionem *adn. in mg.* V **21** Item] tertium argumentum *adn. in mg.* V **22** sit] minimum *add. sed del.* V **28** activa] vel *add.* V **30** Item] quartum argumentum *adn. in mg.* V **32** est *scr.*] tunc V

---

5 Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160ra(A).

[Articulus tertius de terminatione potentiae passivae]

Quantum ad determinationem potentiae passivae per ultimum suum dicitur a quibusdam: [1] quod quaelibet potentia passiva debet terminari per minimum simpliciter a quo potest pati, et haec est prima opinio. [2] Alii dicunt quod potentia passiva debet terminari per minimum a quo potest pati non simpliciter sed cum certis circumstantiis, et haec est secunda opinio. [3] Tertii dicunt quod potentia passiva terminari debet per maximum a quo non potest pati, ita quod ab isto non potest pati et a quolibet maiori potest pati, et haec est tertia opinio. [4] Quarti dicunt quod potentia passiva terminari debet per minimum a quo potest pati convenientissime, et illud est suum obiectum maxime proportionatum, sicut visus determinari debet per visibile sibi maxime proportionatum a quo convenientissime patitur, et haec est quarta opinio. [5] Sed quinta opinio et ultima est quod non quaelibet potentia passiva terminari debet per minimum quod potest ipsum dividere vel per maximum a quo non potest pati. Nam potentia passiva in aliquo dividendo non debet terminari per minimum quod potest ipsum dividendum dividere nec per maximum quod potest ipsum non dividere secundum aliquam sui partem, eo quod quaelibet potentia divisiva potest aliquam partem cuiuscumque divisibilis dividere quantumcumque fuerit difficilis divisionis, ut ponit haec opinio ultima.

[Argumentum contra primam, secundam et tertiam opnionem]

Sed contra tres primas opiniones istius articuli [arguitur] per argumenta prius adducta contra similes opiniones de terminatione potentiae activae.

[Argumentum contra quartam opinionem]

Contra quartam opinionem, quia contra illam non fuit prius argutum: si potentia passiva terminari debet per minimum a quo potest pati convenientissime, scilicet per suum obiectum convenientissimum et sibi maxime pro-

---

2 Quantum] de terminatione potentiae passive *adn. in mg.* V **23** Sed] contra primam, secundam, et tertiam opinionem *adn. in mg.* V **26** Contra] contra quartam opinionem *adn. in mg.* V **28** suum] subiectum *add. sed del.* V

---

13 Cf. e. g. Thom. Aqu., *In lib. De caelo*, lib. I, art. 1, q. 25. **574.26–575.5** Cf. Ps.-Duns Scot., *In octo lib. Phys.*, lib. I, q. 15, f. 96va: "... sed potentia passiva si patiatur ab aliqua distantia non oportet, quod patitur a qualibet minori: Nam visus dato quod videat visibile a remotius, tamen non oportet quod videat a qualibet distantia minori: nam visibile potest tantum applicari visui, quod non videatur."

portionatum, tunc non deberet terminari ab isto a quo patitur cum magna difficultate. Consequens est falsum, quia non determinamus potentiam visivam et bonitatem visus per minimum simpliciter quod visus potest videre et istos imputamus melioris visus, quia minora possunt videre licet cum difficultate.

[Argumentum pro quinta opinione]

Quinta opinio dicit propter istas, quia si stramen caderet super lapidem durissimum, aliquam partem posset dividere licet insensibilem. Nam si stramen potest istam partem lapidis, supra quam cadit, dividere, capiatur aliud agens quod partem aliam illius lapidis posset dividere, sit illud agens B, et partem lapidis divisam C. Tunc qualis est proportio B ad stramen praedictum in potentia divisiva, talis est proportio C ad aliquam maiorem partem lapidis quae sit D; ergo permutatim sicut B ad C, ita stramen ad D. Consequentia patet I *De coelo* commento 62 et 63. Ergo si B potest dividere C, sequitur quod stramen possit dividere D. Et assumptum probo, nam medietas praedicti lapidis est subduplae difficultatis ad dividendum quam totus lapis, et eadem ratione quarta pars subquadru-
83va plae difficultatis, | et sic in infinitum, ut pars inexistit [toti]; ergo supra aliquam partem lapidis, ut inexistit, dominatur stramen sufficienter ad dividendum. Antecedens probo, quia si agentia aequalia econtrario dividant lapidem praedictum quousque sibi obviaverunt in medio, tunc facerent actiones aequalis difficultatis, ergo istae duae actiones simul sumptae sine difficultate [altera] ad alteram sunt; ergo tota resistentia lapidis est in duplo maior quam resistentia alterius medietatis, quatenus inexistit toti. Et sic de omnibus partibus proportionalibus illius lapidis fieri potest simile argumentum, ergo aliquam partem lapidis potest stramen dividere.

Eadem opinio potest aliter confirmari: si stramen potest aliquam partem aeris dividere quae sit A, teneantur ergo duo alia agentia aequalia, quorum utrumque potest dividere lapidem praedictum, quae sint B, C.

---

3 visus] non *add.* V **7** Quinta] primum argumentum pro quinta opinione *adn. in mg.* V **9** capiatur *scr.*] causatur V **14** 63] I De coelo commento 62 et 63 *adn. in mg.* V **15** D *scr.*] B V **15** Et] assumptum primum *add. sed del.* V **20** dividant *scr.*] dividat V **21** obviaverunt *scr.*] obviaverit V **21** facerent *scr.*] faceret V **27** Eadem] secundum argumentum *adn. in mg.* V

7–14 Cf. Eucl. (Campanus), *Elem.*, lib. V, def. XII, p. 171: "Quantitates, que sunt in proportione una, antecedens ad consequentem et antecedens ad consequentem; dicetur econtrario sicut consequens ad antecedentem, sic consequens ad antecedentem. Itemque permutatim, sicut antecedens ad antecedentem, sic etiam consequens ad consequentem." **14** Cf. Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 63, pp. 122:40–123:52; comm. 64, p. 123:23–28.

Descendat ergo B super lapidem praedictum in eodem tempore in quo C descendet super A, tunc in eodem tempore in quo C dividit A, B dividit aliquam partem lapidis praedicti quae pars sit E. Tunc arguo sic: A et E dividuntur ab agentibus aequalibus in aequali tempore, ergo A et E sunt resistentiae aequales—prout inexistant suis totis—; ergo quidquid excedit A excedit E; sed stramen excedit A, ergo potest dividere E; et per consequens quodcumque agens potest dividere aliquam partem aeris vel ferri durissimi quod potest aliquam partem lapidis praedicti dividere.

Quod confirmo sic, quia aliter esset dare minimum agens aut debilissimum quod potest aliquam partem lapidis praedicti dividere, aut maximum et fortissimum quod non potest aliquam partem lapidis praedicti dividere. Non primo modo, quia minus isto agente dato posset minorem partem lapidis dividere. Nec secundo modo, quia si esset dare maximum quod non posset aliquam partem lapidis dividere, [tunc] ex [eo ex] quo illud agens potest in aliquam aliam resistentiam quae sit B, sequitur quod quaelibet pars istius lapidis esset maioris resistentiae quam B; ergo iste lapis esset resistentiae infinitae. Consequentia patet, quia si esset resistentiae finitae tantum, tunc in aliqua proportione excedit B, et in eadem proportione excedit B aliquam sui partem quantum ad modum resistendi. Consequentia patet, ut prius.

Propter istas evidentias videtur ista opinio esse vera.

[Argumenta contra quintam opinionem]

[5a] Contra quam tamen arguo sic: ex ista sequitur quod quaelibet gutta cadens supra lapidem aliquam eius partem auferat, quod est contra Philosophum VIII *Physicorum* textu commenti 23 et contra Commentatorem illo commento, ubi dicunt quod ultima gutta cavat lapidem et non praecedentes.

Item, si stramen cadens super lapidem durissimum posset aliquam eius partem dividere, tunc, cum tota resistentia sit minor divisa aliqua parte lapidis quam praefuit et potentia dividentis aequalis, posito quod non de-

---

9 confirmo] confirmatio *adn. in mg.* V **17** finitae *scr.*] infinitae V **23** Contra] contra quintam opinionem *adn. in mg.* V **25** 23] VIII Physicorum commento 23 adn. *in mg.* V **28** Item] secundum argumentum *adn. in mg.* V

23–27 Cf. Dumb., *Summa*, pars VI, cap. 21, f. 56v: "Praeterea quod iuxta procesu Philosophi debet minimum in actu intelligi minimum sensibile, apparet per dicta Commentatoris ubi ponit, quod passio guttarum descendentium non sit a quocumque parte, sicut aestimari potest, immo quod sit in eo actu subito." **25–26** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 3, (253b14–20), A. L., pp. 287:22–288:4; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 23, p. 75:10–14; *Auct. Arist.*, p. 157(207).

83vb bilitetur dividens, sequitur quod quaelibet potentia non debilitata | quae potest dividere partem, potest dividere totum. Consequens falsum, quia non quodcumque excedens partem excedit totum. Videmus enim quod trunci medius divisi latera reclinant ut se iuvent, ergo agent aliquod nisum ad concernendum finitum est aliter accipere grave dividens minoris inclinationis versus deorsum quam sit ille in suis [partibus] ad concernendum, quia si ponitur inter tales partes, non descenderet nec divideret aliquam partem.

Item, si stramen descendens supra lapidem posset aliquam partem lapidis dividere et non totum, tunc vel esset dare minimam partem illius lapidis quam non posset dividere vel maximam partem eiusdem quam posset dividere. Consequentia patet, quia accepto toto tempore per quod dividit aliquid de lapide praedicto in quarti medio, vel est dare maximam partem quam potest dividere aut minimam quam non potest dividere, ut patet per deductionem communem. Non potest poni maxima quam potest dividere, quia adhuc maiorem partem excedit per minorem excessum, et quilibet excessus sufficit ad motum, ergo etc. Nec poni potest minima pars quam non potest dividere stramen praedictum, quia sit ista A; tunc quamlibet partem potest stramen illud dividere, igitur potest A dividere.

Item, si incipiat stramen dividere aliquid de lapide, tunc ex quo in qualibet divisione aliquid corrumpitur, sequitur quod immediate post hoc alia pars lapidis illius erit corrupta; et cum corrupta parte rei inanimatae non maneat illa res, sequitur quod immediate post hoc non manebit iste lapis; et per consequens est dare ultimum instans sui esse, igitur rei permanentis esset dare ultimum instans sui esse, quod est contra Philosophum VIII *Physicorum* et in multis aliis locis.

[5b] Item, si immediate post hoc erit iste corruptus, ergo immediate post hoc nihil aget in ipsam divisionem.

[Articulus quartus de velocitate motus]

Item, si quaestio esset vera, tunc velocitas motus: [1] vel sequitur excessum potentiae moventis super potentiam rei motae; [2] vel proportionem potentiae moventis super potentiam rei motae.

---

4 nisum *scr.*] visum V **9** Item] tertium argumentum *adn. in mg.* V **20** Item] quartum argumentum *adn. in mg.* V **26** Physicorum] VIII Physicorum *adn. in mg.* V **30** Item] argumentum principale contra quaestionem *adn. in mg.* V

25–26 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 6, (260a13–19), A. L., pp. 311:20–312:26. **30–31** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 36, p. 78:3–5: "... velocitas motus totius mobilis a toto motore est secundum proportionem excessus potentiae motoris super potentiam mobilis." Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 86:4–5. **31–32** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 110:2–5.

[Pro prima opinione]

Prima opinio videtur fundari super dicto Commentatoris capitulo de vacuo commento 71, ubi quaestio habet locum dicit quod *omnis motus est secundum excessum potentiae moventis super rem motam*. Et VII *Physicorum* commento 39 et ultimo dicit quod *secundum excessum potentiae alterantis super potentiam alterati erit velocitas motus alterationis in quantitate temporis*.

[Argumenta contra primam opinionem]

Sed contra istam opinionem potest sic argui multipliciter, nam haec opinio videtur destrui omnes regulas Philosophi in VII *Physicorum* versus finem, quoniam si haec esset vera, tunc falsificaretur regula Aristotelis et Commentatoris VII *Physicorum* [textu] commenti 38 et isto commento 38, quod *moventia aequalia aggregata aeque velociter praecise moventur sicut unum motum praedictorum separatorum moveret unum mobilium separatorum*. Nam ex | ista opinione sequitur quod duo aequalia [moventia] coniuncta mobilia in duplo velocius [moverent] quam unum movens divisum moveret unum mobilium praedictorum per se, quia per duplum excessum excedunt duo moventia aequalia duo mota aequalia quam unum movens 84ra

2–3 capitulo] cum *add. sed del.* V **3** 71] IV Physicorum commento 71 ubi quaestio habet locum *adn. in mg.* V **5** ultimo] VII Physicorum commento 39 *adn. in mg.* V **9** Sed] argumentum contra primam opinionem *adn. in mg.* V **12** 38] VII Physicorum commento 38 *adn. in mg.* V **14** separatorum *scr.*] separatum V

2–3 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 86:9–11. **2–3** Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 161rb(D)–va(G): "... proportio tarditatis ad tarditatem est sicut proportio impedientis ad impediens, ut dicit Avempace ... et si concesserimus quod proportio motuum, quae fuerit in medio, adinvicem est sicut proportio impedientis ad impediens, ut quando idem motum movetur in vacuo, moveatur motu indivisibili, et in instanti, sed sequitur necessario ut moveatur in tempore, cuius proportio ad tempus in quo movetur in medio sit sicut proportio excessus potentiae motoris super rem motam." **5–7** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 86:14–15. **5** Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 39, p. 82:22–26: "Et secundum excessum potentiae alterantis super potentiam alterabilis erit velocitas alterationis et quantitas temporis alterationis, haec enim duo sequuntur proportionem, quae est inter alterans et alterabile. Si ergo proportio fuerit magna, et velocitas erit magna, et tempus breve et econverso." **11–12** Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a25–28), A. L., p. 276:2–5: "Si vero duo et utrumque, horum autem utrumque movet tantum in tanto, et composite potentia compositum ex gravibus equali movebunt longitudine[m] et in equali tempore; simile namque est." Averr, *In Phys. lib. sept.*, comm. 38, p. 80:13–16: "... duo moventia diversa, quorum utrumque movet aliquod pondus per spatium aequale in tempore aequali, illa duo iuncta movebunt utrumque pondus iunctum per idem spatium in eodem tempore." Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 88:43–47. **578.15–579.6** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, pp. 86:31–88:42.

de numero istorum moventium excedit unum illorum mobilium. Manifeste patet per exemplum in numero, nam unus binarius excedit unam unitatem per excessum qui est unitas, et alius binarius separatus excedit aliam unitatem per aequalem excessum. Si congregantur illi duo binarii, excedunt duas unitates congregatas per duplum excessum, qui per binarium est duplus ad unitatem quae fuit primus excessus in binariis separatis.

Item, ex ista opinione sequitur quod alia regula Aristotelis sit falsa, quae ponitur in textu commenti 36 in VII *Physicorum*, quae est: si aliquis motor moveat aliquid mobile per aliquod spatium in aequali tempore, subduplus motor movebit medietatem mobilis tanti per tantum spatium in aequali tempore et aeque velociter, quia unitas est eadem proportio medietatis ad medietatem sicut totius ad totum. Sic declarant geometrae et dicit Commentator VII *Physicorum* commento 36. Sed illud foret falsum, si velocitas motus sequitur excessum: nam totus motor excedit totum mobile per certum excessum, et medietas motoris excedit medietatem moti per medietatem illius excessus tantum, ut patet in exemplo priori, sicut quaternarius excedit binarium [per binarium], ita medietas eius, scilicet binarius, excedit medietatem binarii per unitatemquae est medietas prioris excessus.

Item, probo quod velocitas motus non semper sequitur excessum, quia videmus quod si aliquis unus homo moveat aliquod ponderosum motu valde tardo, quod ponderosum potest vix ille homo movere, si alius homo sibi coniungitur, illi duo homines movebunt illud ponderosum multo plus quam in duplo velocius, et tamen excessus non duplicatur nisi [duplo] praecise; ergo velocitas non sequitur excessum.

Istud confirmo: si in horologio per certum tempus moveretur rota certa velocitate, moto addito licet non dupletur pondus, dupla velocitate movebitur, ut experimento notum est. Illud apparet manifeste de pondere suspenso ad aliquod circumvolubile, quod per suum descensum movetur insensibiliter et movet rota quod motu insensibili. Sic accidit in horologio:

---

1 moventium *scr.*] mobilium V **7** Item] secundum argumentum *adn. in mg.* V **8** Physicorum] VII Physicorum commento 36 *adn. in mg.* V **19** Item] tertium argumentum *adn. in mg.* V **25** Istud] quartum argumentum *adn. in mg.* V

7–8 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a25–28), A. L., p. 275:1–15; Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 36, p. 78:6–12: "Dividentes ergo rem mobilem in duo aequalia et similiter id quod movet, erit proportio motoris, qui est medietas, ad mobile, quod est medietas, sicut proportio totius motoris ad totum mobile, ut universaliter demonstrant geometrae. Velocitates ergo erunt aequales, scilicet velocitas totius mobilis et medietatis. Unde necesse est, ut pertranseant idem spatium in eodem tempore, et verba eius in hoc patent."; Bradw., *Tract. de prop.*, p. 86:25–30, p. 88:73. **8–12** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 88:61–72. **13–18** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 86:20–23. **19–23** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 98:287–291. **579.25–580.3** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 98:292–297.

ad pondus si suspendatur iterum tantum pondus, totum descendet cum impetu et circumvolvet rotam multo plus quam in duplo velocius, ut patet manifestae sensationi.

Item, posito quod aliquis homo trahat unam fabam per unam cordam currendo ita velociter sicut potest, tunc si alius homo tantae potentiae ad currendum sibi iniungatur ad trahendum illam fabam praedictam, | illi 84rb duo homines non trahent velociter quam unus illorum. Pars ergo velocitatis motus non sequitur excessum.

Item, posito quod tres homines forte nitantur trahere navem quam non possunt movere nisi gyrando huc illuc, tunc isti tres homines unam actionem in navem faciunt. Si addatur quartus homo aequalis potentiae alicuius praedictorum, illi quattuor homines movebunt navem directe per magnum spatium, ut experimento notum est. Ex quo sequitur quod minus quam agens duplum facit plus quam duplam actionem, quia si primi tres homines agant in navem prius directe per medietatem tanti spatii per quantum movent isti quattuor homines, fecissent medietatem actionis praecise quam faciant isti quattuor homines; sed sic non fecerunt secundam medietatem tantae actionis, et tamen agens fuit minus quam subduplum. Ergo velocitas actionis non sequitur excessum.

Item, exemplum potest adduci de homine portante aliquod pondus cum quo vix potest ire lento passu. Tunc minori addito quam aequali pondere, movebitur in duplo tardius et vix aliquo modo vadit; ergo, ut prius, velocitas motus non sequitur excessum.

Item, si velocitas motus sequeretur excessum, tunc ex similitudine motus ad mota et ex proportione istorum geometrica non sequitur aequalitas velocitatis motuum, quia non sequitur ex aequalitate proportionum aequalitas excessuum, ut manifeste patet. Nam aequalis est proportio quattuor ad duo et duorum ad unum, et tamen excessus sunt inaequales sicut binarius et unitas. Et per consequens ad quod deducitur est contra Aristotelem et Commentatorem VII *Physicorum* commento 31, 36 et illis commentis, capitulo de vacuo commento 71, et multis aliis locis, ubi semper

---

4 Item] quintum argumentum *adn. in mg.* V **9** Item] sextum argumentum *adn. in mg.* V **18** minus *scr.*] unus V **24** Item] septimum argumentum *adn. in mg.* V **25–26** aequalitas velocitatis *scr.*] velocitas aequalitatis V **30–31** commentis] VII Physicorum commentis 31 et 36 *adn. in mg.* V **31** 71] VII Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V

13–16 Cf. Arist., *Phys.*, lib. VIII, cap. 3, (253b17–19), A. L., p. 288:1–4; Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 23, p. 76:15–20. **24** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 88:50–58. **29–31** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a4–28), A. L., pp. 274:10–276:28; Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 32, p. 70:16–18; comm. 36, p. 78:1–5; comm. 38, pp. 80:24–81:2. **31** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160vb(G).

ex aequalitate proportionis moventium ad mota arguunt aequalem velocitatem motuum illorum mobilium.

[Argumenta pro secunda opinione]

Pro istis et consimilibus dicitur secunda opinio quod velocitas motuum sequitur proportionem moventis ad motum et non excessum, quia si sequeretur excessum, tunc sequeretur quod si aliquod mobile simplex quod in dupla proportione excedit [medium,] quod non posset moveri in aliquo medio subtiliori mundi quam in duplo velocius, quia nullum medium potest excedere per plus quam per duplum excessum; tunc per subtiliationem medii in infinitum non potest motus istius mobilis velocitari in infinitum, quod est contra Aristotelem et Commentatorem capitulo de vacuo commento 71, ubi quaestio habet locum, ubi dicit Commentator
84va sic universaliter: *cum ergo sic fuerint duo motores et duo mota, et proportio | unius motoris ad suum motum fuerit sicut proportio reliqui motoris ad suum reliquum motum, tunc illi motus erunt aeque veloces, et cum diversificabitur proportio diversificatur et motus*; et in fine in eodem dicit sic: *diversitas motuum in velocitate et tarditate est secundum proportionem hanc, quae est inter duas potentias* motivam scilicet et resistitivam. Et II *De coelo* commento 36 dicit sic Commentator: *velocitas motus et tarditas non fiunt nisi secundum proportionem potentiae motoris ad potentiam rei motae; quanto fuerit potentia motoris ad motum maior tanto motus erit velocior, et quanto minor tanto motus erit tardior*. Et VII *Physicorum* commento 35 ex duplicatione proportionis motoris ad motum arguit Commentator duplam velocitatem

---

8 nullum *scr.*] minimum V **12** ubi] per definitionem praedictam proportionis, sequitur quod proportio 9 ad 4 sit dupla ad proportionem 6 ad 4 nam *add.* V **13** universaliter *scr.*] uniformiter V **19** 36] II De coelo commento 36 *adn. in mg.* V **22** 35] VII Physicorum commento 35 *adn. in mg.* V

4–11 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 110:7–26. **5–8** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 92:126–132. **11–12** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215a25–215b10), A. L., p. 161:1–14. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160vb(K): "... cum igitur fuerint duo motores et duo mota, et proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum, tunc duo motus erunt aequales in velocitate, et cum proportio diversabitur, diversabitur motus secundam illam proportionem."; Bradw., *Tract. de prop.*, p. 110:7–13. **16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 162va(A); Bradw., *Tract. de prop.*, p. 110:14–16. **18–19** Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 36, p. 334:21–25; Bradw., *Tract. de prop.*, p. 110:17–21. **22** Cf. Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 35, p. 76:11–15: "Sie enim erit finita, id est potentia motoris. Hoc autem fit eo quod velocitas deputata unicuique motui est sequens I mensuram, qua potentia motoris abundat super potentiam mobilis. Unde si dividentes id quod movetur, contingit necessario, quod proportio potentiae motoris ad mobile sit dupla illius proportionis. Erit ergo velocitas dupla illius velocitatis."

motus, et dicit sic: *cum diviserimus motum contingit necessario quod proportio illius motoris ad medietatem moti sit dupla ad proportionem quae praefuit inter motorem et totum motum*, et ideo movebit idem motor medietatem moti in duplo velocior quam totum motum istum vel mobile.

Ex quibus concluditur haec opinio secunda. Contra quam opinionem potest argui multipliciter.

[Conclusiones contra secundam opnionem]

[1] Primo modo ex ista positione sequitur ista conclusio, quod duplum grave praecise non movebitur praecise in duplo velocius in eodem medio quam grave subduplum, quia posito quod grave simplex excedat resistentiam medii sicut tria excedunt unum, tunc duplata sua gravitate se habebit ad eandem resistentiam sicut sex ad unum, quae proportio non est dupla ad primam proportionem. Nam proportio nonupla est praecise dupla ad proportionem triplam, ut potest demonstrari per definitionem proportionis duplicatae positam V Euclidis: nam sicut unum ad tria, ita tria ad novem. Ergo proportio novem ad unum est praecise dupla ad proportionem [tres] ad unum per definitionem proportionis duplicatae quae est quod: *si fuerint tria continue proportionabilia proportione inaequalitatis, tunc proportio tertii ad primum est proportio secundi ad primum duplicata*. Ex quo sequitur quod proportio nonupla est praecise dupla ad proportionem triplam; et per consequens proportio sextupla est minor quam dupla ad triplam. Et sequitur quod si grave excedit resistentiam medii in quo movetur in tripla proportione praecise, quod duplum grave non movebitur in illo medio in duplo velocius, immo minus quam in duplo velocius, cum velocitas motus sequatur proportionem, ut ponit haec opinio.

Item, posito quod aliquod grave excedat resistentiam medii in quo movetur sicut 6 excedunt quattuor. Tunc duplata sua gravitate se habebit ad suam resistentiam eandem sicut 12 ad quattuor quae est maior quam dupla proportio ad proportionem sex ad quattuor, nam sicut sex ad quattuor ita novem ad sex, quia utraque proportio est sexquialtera; ergo proportio novem ad quattuor est dupla ad proportionem | sex ad quattuor, quoniam 84vb sexquialtera proportio duplicata est dupla ad unam sexquialteram; et proportio novem ad quattuor est sexquialtera duplicata, quia *quandocumque*

8 Primo] primum argumentum contra opinionem *adn. in mg.* V **15** Euclidis] V Euclidis *adn. in mg.* V **22** resistentiam *scr.*] regulam V

15 Eucl. (Campanus), *Elem.*, lib. V, def. X, p. 168: "Cum fuerint tres quantitates continue proportionales, dicetur proportio prime ad tertiam proportio prime ad secundam duplicata."

sunt tria proportionabilia continue proportio primi ad ultimum componitur ex proportionibus tertii ad secundum, secundi ad primum, secundum modum loquendi mathematicorum. Ideo, secundum eos, sequitur quod *proportio novem ad quattuor erit sexquialtera duplicata, eo quod consistit ex duabus sexquialteris, scilicet proportione novem ad sex et sex ad quattuor*. Sequitur ergo quod in isto casu ubi grave excedit resistentiam medii in sexquialtera proportione, quod grave duplum non movebitur in eodem medio praecise in duplo velocius, immo plus quam in duplo velocius. [Grave duplum non movebitur in duplo velocius] in eodem medio praecise nisi quando grave subduplum excedit resistentiam medii in proportione dupla praecise, ut per praedicta poterit demonstrari faciliter; ergo non sequitur: 'grave duplum praecise moveri in duplo velocius in eodem medii,' quod videtur contra Philosophum IV *Physicorum* capitulo de vacuo, textu commenti 71 et 74 et contra Commentatorem illis commentis; et I *De coelo* commento 33, 51, 63, et 65; et III *De coelo* commento 26 et 27; et III *Physicorum* capitulo de infinito commento 42; et VIII *Physicorum* commento 80. Et

6 resistentiam *scr.*] regulam V **14** commentis] IV Physicorum commento 71 et 74 *adn. in mg.* V **15** 65] I De coelo commento 33, 51, 63, et 65 *adn. in mg.* V **15** 27] II De coelo commento 26 et 27 *adn. in mg.* V **16** 42] III Physicorum commento 42 adn *in mg.* V **16** 80] VIII Physicorum commento 80 *adn. in mg.* V

3 Cf. Eucl., *Elem.*, lib. V, def. IX, p. 109: "Quando vero tres quantitates proportionales fuerint, prima ad tertiam duplicem proportionem habere dicitur quam ad secundam."; Eucl. (Adelardus Bathensis), *Elem.*, p. 146: "Cum fuerint tres quantitates proportionales, erit proportio prime ad tertiam sicut proportio prime ad secundam repetita."; Eucl. (Robertus de Chester), *Elem.*, p. 1: 161: "Cum fuerint tres quantitates proportionales, dicetur proportio prime ad terciam proportio prime ad secundam duplicata."; Bradw., *Tract. de prop.*, p. 78:297–302: "Si fuerit proportio maioris inaequalitatis primi ad secundam ut secundi ad tertium, erit proportio primi ad tertium dupla ad proportionem primi ad secundum et secundi ad tertium." **3–5** Cf. Eucl. (Johannes de Tinemue), *Elem.*, p. 129: "Cum fuerint tres quantitates proportionales, erit proportio prime ad tertiam, prime ad secundam geminata. Verbi gratia: Proportio 9 ad 4 est quasi proportio 9 ad 6 dupla quia constat quasi totaliter ex ea que est inter 9 ad 6 et 6 ad 4 cuius equaliter sit, utrobique sit sexquialtera." **13–14** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, cap. 8, (214a13–216a21), A. L., pp. 161–64; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 160vb(K); comm. 74, f. 164vb(K). **14–15** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 33, p. 65:101–102: "... potentie autem corporum sequuntur magnitudines eorum."; comm. 51, p. 102:11–15: "Ponit enim quod cum aliqua gravitas movetur per aliquod spatium in aliquo tempore, et posuerimus aliam gravitatem maiorem, continget quod movebitur per illud spatium in minori tempore et quod proportio maioris gravitatis ad minorem est sicut proportio minoris temporis ad maius."; comm. 65, p. 125:14–15: "... ut sit proportio agentis ad agens sicut proportio temporis ad tempus."; cf. comm. 63, p. 121. **15** Cf. Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 26, pp. 546–547; comm. 27, p. 550:75–82. **15–16** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 42, f. 104ra(B). **16** Cf. Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 80, p. 307:11–16.

idem videtur contra primam conclusionem Archimedis *De ponderibus*, quae est quod: *inter quaelibet gravia est virtus in descendendo et ponderis eodem ordine sumpta proportio*. Et contra primam conclusionem Iordani *De ponderibus* quae est: *inter quaelibet in descendendo et ponderis velocitas eodem ordine sumpta proportio*. Et contra secundam conclusionem Euclidis *De ponderibus* quae est quod: *si duorum corporum gravium eiusdem generis fuerit unum in quarto respectu alterius, tunc virtutem illius necesse est esse multiplicem ad virtutem alterius descendentis*. Istae conclusiones tantum significant quod proportio velocitatis motus alterius gravis [ad alterum] erit secundum proportionem gravitatis ad gravitatem et ponderis ad pondus. Quod non oportet semper in eodem medio, ut prius dictum est, si velocitas motus sequatur proportionem [in]aequalitatis.

[2] Secundo ex ista opinione sequitur ista conclusio, quod idem grave simplex motum in aqua alicuius densitatis non movebitur praecise in duplo velocius in aere duplae subtilitatis. Haec autem conclusio sequitur per similes determinationes prioribus. Nam si illud grave excedat resistentiam aquae in proportione maiori quam dupla, tunc excedit arem duplae subtilitatis in proportione minori quam dupla ad illam proportionem, ut patet per deductionem prioris; ergo illud grave movebitur in aere duplae subtilitatis minus quam in duplo velocius quam movebitur in ista aqua. Et si illud grave simplex excedat resistentiam aquae in proportione minori quam in dupla, tunc excedet resistentiam duplae subtilitatis in proportione maiori quam dupla ad proportionem primam, sicut demonstrari potest ut prius per definitionem proportionis duplicatae; | ergo tunc movebitur 85ra tale grave in aere duplae subtilitatis praecise plus quam in duplo velocius quam movebatur in aqua. Ergo non est verum, quod semper illud grave movebitur praecise in duplo velocius in aere duplae subtilitatis ad aquam quam movebitur in aqua, quod apparet contra Philosophum capitulo de

---

1 ponderibus] prima conclusio Archimedis De ponderibus *adn. in mg.* V **4** ponderibus] prima conclusio Iordani De ponderibus *adn. in mg.* V **6** ponderibus] secunda conclusio Euclidis De ponderibus *adn. in mg.* V **13** Secundo] secundum argumentum *adn. in mg.* V **21** resistentiam *scr.*] regulam V **22** resistentiam *scr.*] regulam V

---

1 *Recte* Jor. Nem., *Lib. de rat. pond.*, prop. R1.01, p. 174: "Inter quelibet gravia est virtutis et ponderis eodem ordine sumpta proportio." **3–4** *Recte* Jor. Nem., *Lib. pond.*, prop. P.01, p. 154: "Inter quelibet duo gravia est velocitatis in descendendo proprie, et ponderis eodem ordine sumpta proportio." *Recte* Jor. Nem., *Elem. sup. Dem. pond.*, prop. E.1, p. 69: "Inter quelibet gravia est velocitatis in descendendo eodem ordine sumpta proportio, descensus autem et contrarii motus proportio eadem sed permutata."; Cf. Bradw., *Tract. prop.*, p. 96:236–238. **5–6** *Recte* Eucl., *Lib. de pon.*, II, p. 28: "Si duorum corporum eiusdem generis fuerit unum multiplex alterius, et virtutem illius virtutis alterius similiter esse." **15–28** Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 94:187–204. **584.28–585.1** Cf. Arist., *Phys.*, lib. IV, (215b1–12), A. L., p. 161:8–19; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159ra(A).

vacuo textu commenti 71, 72 et contra Commentatorem illis commentis. Item etiam videtur esse contra tertiam conclusionem Archimedis *De ponderibus*, quae est quod: *quanto ponderosius est per quod fit transitus, tanto difficilius fit transitus in descendendo*.

[3] Tertio ex ista opinione sequitur ista conclusio, quod istae regulae Philosophi in VII *Physicorum* sint falsae, quarum una ponitur in textu commenti 36 et isto commento quae est illa: *si aliquis motor moveat mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, et eadem potentia motoris movebit medietatem illius mobilis per duplum spatium in aequali tempore et per aequale spatium in medietate temporis*, ut dicitur commento 36. Et alia regula ponitur textu commenti ultimi quae est quod: *si aliqua potentia moveat aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, dupla potentia movebit idem mobile per duplum spatium in aequali tempore*, quod est ex praecedentibus notum esse falsum. Nam ponatur proportionem moventis ad suum mobile triplam praecise, tum potentia dupla non movebit subiectum mobile in duplo velocius, immo minus quam in duplo velocius, quia si potentia duplicetur, resultat proportio sextupla motoris ad eandem resistentiam quae proportio non est dupla ad triplam, immo minus quam dupla, ut ex praecedentibus satis constat.

Item, ponendo quod motus excedat resistentiam sui mobilis in proportione sexquialtera, tunc duplex motus praecise moveret idem mobile plus quam in duplo velocius, eo quod tunc proportio secundi motoris ad idem mobile erit maior quam dupla ad proportionem primi motoris ad idem mobile, ut ex praedictis per exemplum in numeris satis patet. Per similes deductiones arguitur contra regulas alias multas in VII.

[4] Quarto ex ista opinione sequitur ista conclusio, quod si essent aliqua duo gravia simplicia aequalia in omnibus circumstantiis requisitis,

---

1 commentis] IV Physicorum commento 71 et 72 *adn. in mg.* V **2–3** ponderibus] tertia conclusio Archimedis De ponderibus *adn. in mg.* V **5** Tertio] tertium argumentum *adn. in mg.* V **10** medietate temporis *scr.*] immediate transivit V **17** sextupla *scr.*] ex quadrupla V **26** Quarto] quartum argumentum *adn. in mg.* V

2–3 *Recte* Jor. Nem., *Lib. de rat. pond.*, Prop. R4.02, p. 111: "Quo ponderosius est per quod fit transitus, eo in transeundo difficilior fit descensus." **5–6** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a1–4), A. L., p. 274:7–10; Averr, *In Phys., lib. sept.*, comm. 36, pp. 77:25–78:1 "... si aliquid movet aliquod per aliquod spatium in aliquo tempore, ipsum movebit per medietatem illius spatii in medietate illius temporis, et quod medietas illius movebit medietatem illius mobilis per illud idem spatium in medietate illius temporis." **6–7** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 5, (250a1–4), A. L., p. 274:7–10; Averr, *In Phys., lib. sept.*, comm. 36, pp. 77:25–78:1 "... si aliquid movet aliquod per aliquod spatium in aliquo tempore, ipsum movebit per medietatem illius spatii in medietate illius temporis, et quod medietas illius movebit medietatem illius mobilis per illud idem spatium in medietate illius temporis." **11** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, (250a25–28), A. L., p. 276:1–5; Averr., *In Phys. lib. sept.*, comm. 39, p. 82:2–6.

quorum unum movetur in aqua pedalis quantitatis et aliud descendat in aere bipedalis quantitatis duplae tamen subtilitatis, quod isti duo motus descensus sunt aeque veloces, si fuerint in eodem tempore praecise, quia utrobique in utroque motu est aequalis proportio motoris ad suam resistentiam; ergo motus sunt aeque veloces. Consequentia patet commento 71, ubi quaestio habet locum. Consequens est falsum, quia per unum motum pertransitur duplum spatium in aequali tempore per positum, ergo unus motus est in duplo velocior alio. Consequentia patet per definitionem 'velocioris' datam IV *Physicorum* commento 71.

Et primo per assumptum probo, videlicet quod aer et aqua aequaliter resistant suis moventibus in isto casu, quia medietas aeris est subduplae resistentiae | praecise ad totam aquam, quia sunt aequalis quantitatis me- 85rb
dietas toti aeris dati et tota aqua data, et cum hoc medietas aeris est duplae subtilitatis ad istam aquam; ergo medietas istius aeris est praecise subduplae resistentiae ad illam aquam, et eadem medietas aeris est praecise subduplae resistentiae ad totam aquam. Datus ergo totus iste aer et tota illa aqua comparati ad medietatem illius aeris habent eandem proportionem ad istam medietatem aeris quantum ad actum resistentiae, ergo totus aer datus et tota aqua data sunt aequalis resistentiae inter se. Consequentia patet per unam conclusionem V Euclidis. Et assumptum probo, scilicet quod medietas aeris quatenus inexistentis suo toto sit subduplae resistentiae praecise ad resistentiam totius, quia si aliqua duo agentia aequalia dividerent istum aerem quousque sibi invicem obviarent in medio, ita quod inciperent dividere in extremo oppositorum, tunc agent duas actiones aequalis difficultatis, supposita uniformitate istius aeris.

[5] Quinto ex ista opinione sequitur quod aliquod corpus movetur velocius alio et hoc in medio denso. Et subtiliando isto [medio] ad minimum, [A] mixtum cuius gravitas excedat levitatem in proportione tripla, cum tantum resistat illud medium praecise quantum resistit sibi sua resistentia intrinseca, adhuc potest illud mixtum moveri in hoc medio, quia excedit suam resistentiam intrinsecam ut tria unum et in eadem proportione suam extrinsecam, ergo excedit istas duas resistentias congregatas in

---

4–5 resistentiam *scr.*] regulam V **6** motum *scr.*] medium V **9** 71] VI Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V **12–13** medieta *scr.*] medietatis V **13** toti *scr.*] moti V **17** comparati *scr.*] compati V **20** Euclidis] V conclusio Euclidis *adn. in mg.* V **26** Quinto] quintum argumentum *adn. in mg.* V **29** cum tantum *scr.*] enim tamen V

---

5 Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, ff. 159rb–160va. **8–9** Cf. Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 71, f. 159rb(E–F). **20** Eucl. (Campanus), *Elem.*, lib. V, concl. 9, p. 183: "Si fuerit aliquarum quantitatum ad unam quantitatem proportio una, ipsas esse equales. Si vero unius ad eas proportio una, equales esse necesse est."

sexquialtera proportione sicut 3 [excedunt] 2; ergo potest moveri in hoc medio aliqua certa velocitate. Accipiatur ergo aliqua terra simplex parva, quae propter suam parvitatem vix sufficit dividere hoc medium—quod simplex sit B—ita quod B moveatur in hoc medio tardius quam A, subtiliatur ergo illud medium quousque illud [B] possit moveri in illo duplo velocius, quod potest esse possibile per Philosophum et Commentatorem capitulo de vacuo commento 72. Et primo probatur esse possibile, quia medium potest subtiliari quousque potentia mota ipsius B excedit resistentiam illius medii in duplo plus quam nunc excedit, et tunc movebitur in isto duplo velocius; et non potest moveri in duplo velocius quam movetur in isto quam quam A, et tunc non movetur B velocius quam A; ergo sequitur conclusio proposita, quod A nunc movetur velocius B cum magna resistentia huius medii. Et minorata ista resistentia ex ista proportione, non sufficit potentia mota A ad movendum ipsum velocius B cum minori resistentia medii ut prius sufficeret cum maiori.

Quod autem A non possit moveri in alio medio in duplo velocius quam nunc movetur probo sic: quia quantumcumque medium subtilietur, non durabit tota sua resistentia intrinseca et extrinseca; aliqua tota resistentia extrinseca corrum|85va petur, supposito quod tota sua resistentia intrinseca maneat ut prius; ergo quantumcumque medium subtilietur, non movetur A in duplo velocius in aliquo medio subtiliori manente sua resistentia intrinseca non minorata, quia si posset moveri in aliquo medio in duplo velocius, cum in vacuo non movetur plus quam in duplo velocius, sequitur quod non posset moveri in vacuo velocius quam in pleno. Consequens est falsum, quia semper in pleno haberet resistentiam totam quam haberet in vacuo duplam, ultra scilicet resistentiam medii.

Quod tamen A posset moveri in duplo velocius quam nunc movetur in medio dato, quod sit C, probo sic: quod fortius potentia [rei] motae [maioratur] vel maioratur sua quantitas quousque mediam aequat velocitatem A in C medio. Tunc arguo sic: motus A et B in velocitate sunt aequales, ergo in istis mobilibus aequalibus, si dematur unum, quae sint remanentia, erunt aequalia per communem enim conceptionem, ergo ab aliqua alia parte resistentiae medii quae est similis utrique motus [erunt aequales] quousque B moveatur in duplo; sequitur quod tunc motus A erit aequalis motui B. Consequens falsum—ut est prius probatum—cum

7 72] IV Physicorum commento 72 *adn. in mg.* V **11** quam] in *add. sed del.* V **11** B *scr.*] A V **13** ex *scr.*] etc. V **18** durabit *scr.*] durabitur V **26** duplam *scr.*] et aliam V **30** A^1...medio *scr.*] in C medio C A

4–15 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 90:96–116; p. 114:98–106. **6–7** Cf. Arist., *In Phys.*, lib. IV, cap. 8, (215b20–216a3), A. L., p. 162:7–20; Averr., *In Phys.*, lib. IV, comm. 72, f. 163ra(A–B).

A in minimo medio potest moveri in duplo velocius quam nunc movetur in C.

Immo quod plus est: si A poneretur in vacuo, ubi haberet resistentiam subdupla[m] praecise, non movetur in duplo velocius quam nunc movetur; immo plus quam in duplo velocius. Cuius demonstratio talis est: A nunc habet proportionem sexquialteram ad suam totam resistentiam, sicut tria habent se ad duo, ergo dempta medietate resistentiae suae, si ablata tota resistentia medii et posito A in vacuo, se habebit ad suam resistentiam et proportionem triplam sicut tres ad unum, quae proportio maior est quam sexquialtera duplicata, [quae] dupla est praecise sicut ad unam sexquialteram, et proportio tripla maior est quam proportio sexquialtera duplicata. Quod apparet exemplum in numeris, nam proportio sex ad quattuor est sexquialtera, proportio novem ad quattuor est sexquialtera duplicata, ut per praecedentia satis constat, et proportio tripla est duodecima ad quattuor, quae maior est quam proportio novem ad quattuor; sic in vacuo A mobile [movetur] plus quam in duplo velocius quam movetur in C medio.

Et si accipiatur aliquod grave mixtum excedens totam resistentiam intrinsecam et extrinsecam C medii in proportione tripla, ita quod resistentia intrinseca et extrinseca sunt aequales, et movetur D mixtum in medio, quod mixtum excedit totam suam resistentiam congregatam sicut sex excedunt duo, tunc si movetur illud mixtum, quod sit D, in vacuo, movebitur minus quam in duplo velocius, quia in vacuo se habebit ad suam | resistentiam in proportione sextupla, sicut sex ad unum, quae proportio non est dupla ad triplam, immo minus quam dupla ad istam, nam proportio nonupla est praecise dupla ad triplam, ut per praecedentia demonstratum est. 85vb

[6] Similiter sequitur haec conclusio—ut videtur—quod aliquid movetur in pleno et in vacuo aeque velociter. Quia retento casu praedicto de A quod movetur in C medio, ubi excedit totam suam resistentiam congregatam in sextupla proportione, tunc, si accipiatur aliquod mixtum habens gravitatem duplicem ad gravitatem A et similiter levitatem duplicem ad levitatem A, quod mixtum sit B, similiter [sequitur] quod B movebitur velocius in C medio quam A, quia potentia sua motiva ad suam resistentiam est eadem, quoniam eadem est proportio dupli ad duplum et subdupli ad subduplum. Et similiter potentia motiva B magis excedit resistentiam C medii quam potentia motiva A, quia potentia motiva B dupla est ad potentiam motivam A per totum, ergo potentia motiva B plus excedit suam

15 sic *scr.*] sicut V **23** quia *scr.*] quam V **27** Similiter] sextum argumentum *adn. in mg.* V **33** motiva *scr.*] movetur V

588.3–589.8 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 114:98–126.

resistentiam totam extrinsecam et intrinsecam quam potentia motiva A suam resistentiam congregatam excedit; ergo B movebitur velocius in C medio quam A, sit, gratia exempli, quod in sexquialtera proportione. Accipiatur igitur D mixtum habentem consimilem proportionem gravitatis ad levitatem sicut habet A vel B, quod mixtum consimiliter se habebit ad B et in tantum excedet B sicut B [excedet] A. Tunc sequitur quod in C medio D movebitur velocius B in eadem proportione in qua B movetur velocius A in sexquialtera proportione duplicata.

Item eadem ratione si esset quartum mixtum sic se habens ad D sicut D ad B, movetur in duplo velocius B in eadem proportione in qua D velocius B; ergo per multiplicationem talium mixtorum convenerit devenire ad aliquod mixtum habens aequalem proportionem gravitatis ad levitatem, sicut A quod movetur in triplo velocius in C medio quam A, quod mixtum sit G. Tunc exempla: ita mixta A, B, D, G moverentur aeque velociter in vacuo, quia haberent eandem proportionem gravitatis ad levitatem, sicut A quod moveretur in triplo velocius in vacuo quam faciat in C medio, quia haberet in vacuo praecise subduplam resistentiam. Ergo sequitur quod G non possit moveri in triplo velocius quam facit A in C pleno—ut est prius probatum—[et] G movetur in triplo velocius quam A in eodem, sequitur ergo quod G moveretur velocius in C pleno quam faceret in vacuo. Quod est prius intentum, et ex quo sequitur intentum scilicet quod aliquis posset ita moveri aequaliter in pleno et in vacuo.

86ra [7] Septimo sequitur haec conclusio, quod aliquid movebitur infi|nita velocitate, si velocitas motus sequatur proportionem. Quoniam si descendat grave in aliquo medio pertransita medietate suae resistentiae, movebitur in duplo velocius quam fecit in principio, quia habebit tunc subduplam resistentiam; per consequens habebit tunc proportionem duplam praecise ad suam resistentiam. Sed in principio motus se habuit ad totam suam resistentiam in proportione dupla praecise, ergo eadem ratione pertransita secunda parte proportionali sui spatii movebitur in quadruplo velocius, quoniam tunc habebit subquadruplam resistentiam; ergo eadem ratione sic deinceps in infinitum: aliquando movebitur dupla velocitate ad velocitatem qua movebatur in principio, et aliquando in tripla, et aliquando in quadrupla, et sic in infinitum; ergo infinita velocitate movebitur antequam attingat suum locum.

Similiter concedo istam opinionem, si li 'infinite' accipitur syncategorematice. Sed ex hoc non sequitur quod tandem movebitur infinita velocitate, quia li 'infinite' a parte praedicati tenetur semper categorematice.

---

4 gravitatis *scr.*] gravis V **14** A...G *scr.*] A, B, D, C, B V **23** Septimo] septimum argumentum *adn. in mg.* V

36–38 Cf. Bradw. (attrib.), *Op. Art. Log.*, pp. 40:18–41:26.

Contra: probo istam consequentiam per modum arguendi Aristotelis III *Physicorum* textu commenti 60 et Commentatoris illo commento, ubi sic arguit: si aliquod corpus posset habere aliquam quantitatem duplam ad istam, et triplam ad istam, et quadruplam, et sic in infinitum, sequitur quod tamdiu posset esse infinitum in actu. Ita arguo in proposito: 'iste motus gravis simplicis descendentis potest habere duplam velocitatem ad istam quam nunc habet, et triplam, et quadruplam, et sic in infinitum, et sic habebit de facto, igitur tandem illa velocitas est infinita in actu.'

Consimiliter etiam arguit Philosophus et Commentator I *De coelo* textu commenti 87 et 88 et illis commentis, quia si terra moveretur per distantiam infinitam ad suum locum, quod tandem moveretur motu infinitae velocitatis in actu, quia quanto est propinquior loco suo tanto moveretur velocius.

Illud ergo argumentum confirmo per illam rationem: si accipiatur tota velocitas qua movebitur ista terra pura antequam attingat suum locum, posito quod moveretur ad istum locum solum per distantiam finitam, adhuc tota velocitas quae terminabitur ad ultimum instans illius motus non habebit certam proportionem nec finitam ad aliquam velocitatem uniformem, quoniam velocitate data non erit dupla, quoniam post erit tripla, et quadrupla, et sic in infinitum; ergo in infinitum excedit quamlibet velocitatem uniformem; et per consequens sequitur quod sit infinitum in actu.

[De velocitatione motus gravis descendentis]

De illa velocitatione motus gravis descendentis diversi diversas causas assignant. [1] Quidam dicunt quod velocitas in suo descensu est propter

---

2 60] III Physicorum commento 60 *adn. in mg.* V **7** istam quam *scr.*] istum quem V **10** commentis] I De coelo commento 87 et 88 *adn. in mg.* V **24** De] de velocitate motus gravis descendentis *adn.in mg.* V **24** velocitatione *scr.*] velocitate V

1–2 Cf. Arist., *Phys.*, lib. III, cap. 7, (207b1–6), A. L., p. 130:3–8; Averr., *In Phys.*, lib. III, comm. 60, f. 113vb(K–L). **9–10** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 88, p. 160:18–23: "Cum ergo dixit: *Si igitur motus eorum esset in infinitum, velocitas esset infinita*, intendit Et cum posuerimus quod quanto magis intraverit illam partem ad quam movetur, tanto movetur citius, et posuimus quod illa pars in quam movetur est infinita, continget quod velocitas transeat in infinitum, et si inveniatur velocitas infinita, invenietur gravitas aut levitas infinita." **24** Anon., *DSI*, p. 315. **25** Cf. Simpl., *In Arist. De coelo*, pp. 364:73–365:102; Thom. Aqu., *In lib. De caelo*, lib. I, lect. 17, n. 10–11; cf. Burl., *Sup. Arist. de Phys.*, lib. VIII, cc. 1099–1100: "Intelligendum quod illud quod communiter dicitur, scilicet, quod motus naturalis rectus intenditur in fine propter approximationem ad terminum motus, non est verum, quoniam grave non moveret velocius propter solam approximationem ad centrum... dicunt quidam quod grave in descendendo continue acquirit novam gravitatem accidentalem... medium continue gravius et gravius subsequitur ipsum continue fortius pellens ipsum."; Burid., *Q. in De coelo*, lib. II, q. 12, pp. 440–41.

minoritatem suae resistentiae; [2] et alii propter propinquitatem ad suum locum; [3] et tertii propter continuationem sui motus; [4] et quarti propter gravitatem accidentalem acquisitam; [5] et quinti propter pulsum medii.

[Argumenta contra tres primas opiniones]

86rb Contra tres primas opiniones argui | potest coniunctim per argumentum ultimo adductum. Ergo si duo gravia aequalis virtutis descendant in eodem medio, et unum incipiat a loco superiori et aliud a loco inferiori, adhuc cum fuerint inaequali distantia a terra, non aeque cito attingent ipsam, ut experimento notum est. Et ideo dicunt quidam, quod velocius movetur ista terra quae superius incipit moveri, quando istae duae terrae [in]aequaliter distent a centro mundi. Et dicitur quod hoc est propter continuationem motus. Ideo dicunt, quod non oportet talem motum velocitari in duplo et in triplo, et in infinitum, quia continue medium sub ipso descendente plus condensatur, ideo plus resistit aequalis quantitati medii inferius quam superius.

Contra: ex ista opinione sequitur quod motus coeli et horologii continue velocitatur propter continuationem motus.

---

3 accidentalem *scr.*] actualem V **8** inaequali *scr.*] inquani(!) V

---

1 Anon., *DSI*, p. 318; Thom. Aqu., *In lib. De caelo*, lib. I, lect. 17, p. 14: "... quanto corpus grave magis descendit tanto magis auferatur gravitas eius propter propinquitatem ad locum proprium, quo enim magis descendit grave, fortius impellitur aliquid iuxta terminum sui motus et per hoc velocius fertur ad proprium locum... quanto enim grave corpus amplius descendit eo velocitas corporis maior est et similiter garvitas, cum enim aer prope terram existens ad aque et terra frigiditatem sit incrassatus, fit gravis, et naturaliter descendit deorsum, ut dicit Philosophus; et per consequens auget gravitatem gravis et eo magis quo plus aeris descendit quod contingit quando grave magis ab eminenti loco descendit. Unde manifestum est quod motus naturalis gravium et levium est in fine velocior."; Burid., *Q. sup. De coelo*, lib. II, q. 12, p. 117: "... Et aliqui cum hoc dicunt quod locus est causa movens ipsum grave per modum attractionis... Et sic omnino rationabile videtur quod grave, quanto est propinquius loco deorsum, tanto velocius movetur; sed continue descendendo efficitur propinquius loco derosum; ergo continue debet moveri velocius ac velocius." **1** Burid., *Q. in De coelo*, lib. II, q. 12, p. 441: "Tertia opinio fuit quod, quanto grave plus descendit, tanto minus est de aere sub eo, et minor aer minus potest resistere; et, si resistentia sit minorata et gravitas movens manet eadem, sequitur quod grave debeat velocius moveri." **2** Cf. Anon., *DSI*, p. 317. **2** Cf. Anon., *DSI*, p. 321; Burl., *Sup. Arist. de Phys.*, lib. VIII, cc. 1099–1100: "Intelligendum quod illud quod communiter dicitur, scilicet, quod motus naturalis rectus intenditur in fine propter approximationem ad terminum motus, non est verum, quoniam grave non moveret velocius propter solam approximationem ad centrum... dicunt quidam quod grave in descendendo continue acquirit novam gravitatem accidentalem... medium coninue gravius et gravius subsequitur ipsum continue fortius pellens ipsum." **3** Cf. Anon., *DSI*, p. 320. **6–9** Cf. Anon., *DSI*, p. 317. **16–17** Cf. Anon., *DSI*, p. 317.

Item, propter continuationem motus non sequitur quod sit maior proportio motoris ad motum; ergo non sequitur quod motus sit velocior per talem continuationem.

[Argumentum contra quartam opinionem]

Nec erit velocitas motus gravis propter gravitatem acccidentalem, ut ponit quarta opinio, quia omnis motus est causa caloris, ut II *De coelo* commento 82, ergo terra descendens continue acquirit levitatem accidentalem, quia continue sicut calefit sic levefit.

[Argumenta contra quintam opinionem]

Nec videtur propter pulsum medii, ut ponit quinta opinio, quia cum post terram descendentem continue relinquitur vacuum et medium sequens—secundum Yronem—continue corrumpitur in illis, adhuc velocitatur motus gravis propter vellicere(?) resistentiae et non propter pulsum medii.

Item, velocior pulsus medii praesupponit velociorem motum descendentem, et velocior motus descendens praesupponit velociorem insecutionem medii, ergo idem praesupponit se.

Item, tunc terra magis violenter [descendit] in loco inferiori, si illi demoveretur, quam in loco superiori, quia in loco inferiori movetur velocius et plus inclinat ad suum [locum naturalem]. Consequens falsum, quia locus superior magis distat a suo loco naturali.

[Argumentum pro opinione quod aliqua velocitas sit infinita in actu]

Quod autem sic aliqua velocitas sit infinita in actu loquendo de infinito categorematice probo, quia suppono quod aliquod grave motum descendat continue in medio densiori versus inferius sed continue uniformiter den-

---

5 acccidentalem *scr.*] actualem V **7** 82] II De coelo commento 82 *adn.in mg.* V **7** accidentalem] actualem V **23** Quod] argumentum quod aliqua velocitas sit actu infinita *adn. in mg.* V

1–3 Cf. Anon., *DSI*, p. 317. **5–8** Anon., *DSI*, p. 322. **6–7** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 42, p. 349:30–35; Burid., *Q. in De coelo*, lib. II, q. 12, p. 439. Cf. Arist., *De coelo*, lib. II, cap. 7, (289a22–28), A. L., p. 154:30–34; Burid., *Q. in De coelo*, lib. II, q. 12, p. 439:35–39: "Prima opinio fuit quod motus calefacit, ut habetur in II huius. Ideo grave descendens velociter per aerem calefacit ipsum aerem, et per consequens rarefacit, et sic ille aer rarefactus est facilioris divisionis et minus resistens; modo, si resistentia diminuatur, rationabile est quod motus fiat velocior"; Anon., *DSI*, p. 73: "motus est causa caloris." **10–13** Cf. Anon., *DSI*, p. 320.

sitate, quousque quiescat in medio propter eius densitatem. Capio totum medium pertransitum ab illo gravi antequam quiescat, et volo quod illud medium sic disponitur quam superius eius medietas sit alicuius densitatis, et [eius] secunda pars proportionalis in duplo subtiliori, et tertia pars in triplo subtiliori, et sic in infinitum, et quod medium sic dispositum sit B, et
86va grave quiescens | sub illo sit A; et pono quod aliquod aliud grave in duplo gravius A, quod sit C, descendat per B medium quousque tangat A. Tunc infinita velocitate movebitur antequam tangat A; et velocius movebitur cum tetigerit A quam umquam prius movebatur; ergo cum C tetigerit A, movebitur infinita velocitate in actu. Maior patet per casum. Minor patet, quia quodcumque pellens quantumcumque debile potest pellere A versus inferius, quia quantumcumque modicum fortificetur A posset descendere ad aliquam partem medii, ergo [partem medii] suppositi penetrare, quia A quando quievit, fuit fortissimum grave quod non potuit aliquam partem medii sibi suppositi dividere, ut suppono et ut sequitur ex casu; ergo quantumcumque grave potest manere cum A resistentia, et cum minima resistentia B medii poterit quodcumque grave movere, ergo C cum tetigerit A, movebitur velocius quam umquam movebatur pertranseundo B; et per consequens infinita velocitate movebitur C cum tetigerit A loquendo de 'infinito' categorematice, quod est intentum.

[Ad oppositum quaestionis]

Ad oppositum huius quaestionis [respondetur] secundum Aristotelem et Commentatorem IV *Physicorum* capitulo de vacuo textu commenti 71, VII *Physicorum* textu commenti 33 et 36 [et] illis commentis. Et II *De coelo* commento 6 introducatur illud argumentum contra quartam opinionem quae ponit quemlibet excessum sufficere ad motum [dictam] in principio quaestionis.

[Determinatio quaestionis]

Ad illam quaestionem quando quaeritur "utrum in omni motu etc." dico quod accipiendo motum indifferenter pro quacumque transmutatione reperta in qualitate, quantitate, ubi; et accipiendo potentiam motoris pro

---

10 Maior *scr.*] maiorem V **22** Ad] ad oppositum huius questionis *adn. in mg.* V

22–23 Cf. p. 578.2–3. **24** Cf. Arist., *Phys.*, lib. VII, cap. 4, (249b8–19), A. L., p. 273:7–11; *locus erronee indicatus*. **24–25** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 6, p. 279:50–54.

potentia activa et potentiam rei motae pro potentia passiva; et loquendo de excessione prout se extendit ad quemcumque excessum in quantitate vel qualiter repertum, secundum quod omne excedens dividitur in excessum et in illud per quod excedit (sicut loquitur Commentator capitulo de vacuo commento 71); et ad excedens non prout aliquod agens dicitur excedere passum resistens, quia potest capere motum ubi resistens non potest impedire necesse motus secundum quod acceleratur, et in mobilibus aliis ubi movens non excedit mobile divisibiliter, sed iste excessus et ista proportio est indivisibilis, ut patet VII *Physicorum* commento 39. Suppositis ergo quibusdam terminis communibus de motu et de potentia activa et passiva—ut est prius dictum—et de excessu communiter disiunctivo, tamen prout se extendit ad utrumque membrum prius positum, quaestio est vera, sic intendendo quod in omni | motu potentia activa motoris 86vb excedit communiter vel proprie, divisibiliter vel indivisibiliter, iuxta intellectum prius dictum, potentiam resistitivam seu passivam rei motae.

In ista quaestione dissolvenda sunt quattuor articuli principaliter declarandi. Primus est de excessu sufficiente ad motum, numquid quilibet excessus sufficiat ad motum. Secundus est de potentia activa, qualiter debet terminari per suum finem. Tertius de potentia passiva, qualiter ipsa habet terminari. Quartus est, numquid velocitas motus sequatur proportionem motoris ad rem motam vel excessum.

[Ad primum articulum]

Pro primo articulo dico quod quilibet excessus sufficit ad motum. Et haec opinio sufficienter probari potest per argumenta adducta in primo et principali articulo quaestionis.

---

5 71] IV Physicorum commento 71 *adn. in mg.* V **23** Pro...articulo] *in mg.* V

4–5 Cf. p. 578.2–3. **9** Cf. p. 578.5. **23** Cf. Anon., *Tract. de max. et min.*, p. 112: "Et non oportet addere vel maximum in quod non vel minimum in quod sic. Et ratio est haec, quia loquentes de termino potentiae activae magistri famosi solum sunt bipartiti, ita quod aliqui dicunt potentiam activam terminari maximo in quod potest, et hi sunt illi qui dicunt quod non quilibet excessus sufficit ad motum, isti enim concederent dari maximam resistentiam in quam aliqua potentia activa potest agere. Alii autem dicentes quod quilibet excessus sufficit ad motum, habent concedere et concederent quod potentia activa terminatur minimo in quod non potest."

[Responsiones ad argumenta contra quartam opinionem]

[Ad 4a] Ad primum argumentum, quod fuerit argumentum contra istam opinionem, respondeo concedendo conclusionem ad quam deducitur, videlicet quod "quaelibet potentia pulsiva, quantumcumque debilis fuerit, potest movere totam terram cum toto iuvamento quod habebit ex una parte terrae," supposito quod medietates sint aeque graves et supposita sphaeritate terrae.

Unde dico quod sic est ibi, sicut est in aequilibra aequalibus appensis ponderibus: quaelibet potentia gravis pulsiva potest alterum brachium deprimere, ita in terra medietas sic se habet ut ponderosa in aequilibra. Unde si medietati aliquid gravitatis addatur plus quam alteri, ex parte graviori fiet descensus sicut in brachiis aequilibrae. Istud videtur satis consonum processui Philosophi II *De coelo* locis praeallegatis, ubi vult quod maior gravitas semper compellit minorem quousque tanta gravitas sit ex una parte centri scilicet quanta [est] ex alia.

[Ad 4b] Et ultra ad aliam formam quando arguebatur: "ex ista sequitur quod terra esset in continuo motu, propter hoc quod sol continue magis calefacit et exsiccat unam partem magis quam aliam" non reputo inconveniens conclusive concedere quod terra movetur sic millies in die. Verumtamen non est necessarium quod semper ita moveatur, quod potest esse quod cum sunt impedientia quod aliquando impeditur terra, alio motu non obstante, maiore alleviatione terrae ex una parte quam ex alia vel propter maiorem densitatem aris vel eius difformitatem vel aliquorum aliorum impedientium. Sed dico quod omnibus aliis paribus concedi potest conclusio et iuxta sententiam Philosophi, quod terra est centrum in continuo motu. Et quando dicitur quod Philosophus vult in *De motu animalium*, quod *omne motum in suo motu necessario*

---

2 Ad...argumentum] *in mg.* V **19–20** millies *scr.*] mileties V **27** animalium] in de motu animalium *adn. in mg.* V

---

13 Cf. *sup.*, q. 5, p. 438.10–16. **16–27** Cf. Burid., *Q. in De coel.*, lib. II, q. 22, p. 507:16–25: "Et per hoc solvitur alia dubitatio, scilicet utrum terra aliquando moveatur secundum se totam motu recto. Et possumus dicere quod sic, quia continue de ista terra altiore cum fluviis fluunt multae partes terrae ad profundum maris, et sic augetur terra in parte cooperta et diminuitur in parte discooperta; et per consequens non remanet idem medium gravitatis sicut ante fuit. Modo ergo, mutato medio gravitatis, illud quod de novo factum est medium gravitatis, movetur ut sit medium mundi, et illud quod ante erat medium gravitatis, ascendit et recedit; et sic elevatur tota terra versus partem discoopertam, ut semper medium gravitatis fiat medium mundi." **26–27** Cf. p. 567.17–19. **595.27–596.2** Cf. Burid., *Q. in De coel.*, lib. II, q. 22, p. 507:31–35: "Tunc est ultima dubitatio... scilicet 'coelum semper movetur circulariter, ergo terra debet semper quiescere in medio.' Dico ergo quod sic debet quiescere quia non debet moveri circulariter, nec etiam tali motu recto quin semper medium gravitatis debeat manere medium mundi."

indiget fixo, ideo centrum indiget terra quiescente dico quod intelligit, quod terra quiescit a tali motu circulari quali movetur coelum. Non enim volo ponere quod terra moveatur motu circulari aeternaliter circa suum centrum, sicut posuit Plato, de terra consimiliter sicut de igne probat, recitatur sua opinio II *De coelo* commento 96. Sed dico quod ceteris [paribus] terra | movetur aeternaliter dicendo alterius 87ra motibus secundum partem graviorem, verumtamen motu valde tardo et insensibili. Et quiescit terra a motu sensibili, non obstante quod insensibiliter moveatur. Et haec opinio satis videtur sequi ex sententia et processu Philosophi II *De coelo* versus finem illis locis allegatis. Dico etiam ultra quod si terra naturaliter debet esse sphaerica, est tamen vallosa et in quibusdam partibus plana, propter convenientiorem habitudinem animalium, sicut aqua congregata in certis locis non obstante quoddam terram undique circumdare, ita quod ista sunt quodammodo violenta et aliqualiter propter naturam, non tamen violenta propter peius sed propter melius, et talia violenta sunt sive possunt esse aeterna. Sed alia violenta corrumpentia vel destruentia, quae sunt propter peius et non propter melius, non sunt aeterna. Et sic intelligit Aristoteles II *De coelo* textu commenti 17, 18, et 19 et Commentator sic intelligit illis commentis.

[Responsio ad argumenta quod velocitas est infinita in actu]

Et ad argumentum quando arguebatur quod "ex ista opinione sequitur quod aliqua moventia essent infinita in actu" dico quod hoc non sequitur ex supposito casu. De A, B, C dico quod C non movebitur infinita velocitate cum tetigerit A, nec movetur velocius quam umquam movebatur in B.

Et ultra quando dicebatur quod "quodlibet grave cum tanto iuvamento supposito ipsi A potest pellere ipsum A versus deorsum" dico quod verum est, quod potest ipsum movere per accidens. Nam non quodlibet erit per se movens, sed partibile ita quod ipsum et A coniuncti possunt unam partem dividere medii sibi supposititi. Dico quod quodlibet grave, cum tanto iuvamento quantum iuvat, posset aliquam partem proportionalem medii supposititi dividere. Unde non dico quod quodlibet grave additum

---

10 coelo] II De coelo *adn. in mg.* V **16** aeterna] nota quomodo aliquod violentum potest esse perpetuum *adn. in mg.* V **19** 19] II De coelo commento 17, 18, 19 *adn. in mg.* V **21** Et] responsio quando arguebatur quod aliqua sit velocitas infinita *adn. in mg.* V

---

5 Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 96, p. 453:25–28. **7–16** Cf. Anon., *DSI*, pp. 189–190. **18–19** Cf. Averr., *In De celo*, lib. II, comm. 17, p. 301:136–142; comm. 19, p. 304:13–17.

ipsi A moveatur infinita velocitate, nam aequalibus appensis in aequilibra potest quodcumque grave additum alteri appenso deprimere ipsum; ex hoc tamen non sequitur, quod duplum grave ad grave appensum deprimeret ipsum infinita velocitate.

Sed fortius posset argui ad eandem conclusionem, supposito de B ut prius, et quod C sit unum grave simplex descendens per ipsum B, cui supponitur unum aliud medium quod sit A consimilis dispositionis sicut est B, ita tamen quod subtilior pars A superior sit, subtilior pars B sibi opposita est inferior; et distant ista duo media A et B per vacuum interceptum aequali ipsi C. Isto supposito C potest moveri quousque pertransierit tantum B, eo quod semper aliqualem resistentiam habebit ab ipso B quamdiu aliqua pars ipsius C erit in ipso B; et cum fuerit directe in medio inter B et A, ita quod una eius superficies contiguetur cum B et alia cum A, tunc [C] movebitur infinita velocitate. Quod probo sic: quia tunc habebit minorem resistentiam quam numquam prius habuit; sed infinita velocitate prius movebatur et nunc velocius quam umquam | prius movebatur, 87rb
cum habuit minorem resistentiam nunc; ergo sequitur quod nunc movetur infinita velocitate in actu et infinita velocitate movebatur ante hoc et infinita movebitur immediate post hoc, ergo nunc movetur velocius quam immediate ante hoc movebatur vel immediate post hoc movebitur.

Si respondeatur ad hoc concedendo conclusionem ad quam deducitur, quod nunc movetur infinita velocitate, sed ista velocitas solummodo durat per instans, nec potest durare per tempus, quia si duraret per tempus per ipsum transiretur spatium infinitum in tempore finito, quod est impossibile contra istam responsionem arguo sic: nunc est aliqua proportio inter C et suam resistentiam; possibile est quod continue maioratur sua potentia motiva ipsius C sicut continue maiorem resistentiam habebit, ita quod continue per aliquod tempus maneat eadem proportio ipsius C ad suam resistentiam qualis fuit proportio qua C incepit dividere ipsum A. Vel aliter potest dici quod C movetur, cum fuerit in medio inter A et B, quia tunc totaliter est in vacuo; sed immediate ante fuit aliqua pars eius in pleno, et immediate post hoc erit aliqua pars eius in pleno, et ideo immediate movebatur; et tunc non movetur sed immediate post hoc movebitur infinita velocitate non categorematice sed sincategorematice, quia non tanta quam maiori.

---

20 movebitur *scr.*] movetur V

[Responsiones ad argumenta contra primam opinionem]

[Ad 1b] Praeter istud argumentum fuit una difficultas in principio quaestionis inducta incidenter scilicet: "numquid generans tantum tribuat de loco quantum de forma." Et dico quod non oportet nec in pleno nec in vacuo, quia generatum potest habere formam ignis in summo antequam habuerit locum naturalem ipsius et hoc propter densitatem ipsius medii, quia densitas potest impedire velocitatem motus localis, etsi non tantum impediat velocitatem generationis nec in vacuo. Quia si esset vacuum inter centrum et concavum orbis lunae, ignis appropinquaretur terrae purae iuxta centrum inter terram [et concavum orbis lunae], terra ista—quacumque levitate inducta—immo non ascenderet antequam levitas dominaretur supra gravitatem, sicut accidit de oleo inflammato ascendendo.

Ad auctoritatem Commentatoris quae videtur esse satis expresse contra istam opinionem, nam VIII *Physicorum* commento 8 dicit sic Commentator: *quando ignis generatur secundum totum, statim habet ubi [quod est] superius secundum totum, et cum generatur pars singula, habet statim singulam partem illius ubi, verbi gratia in ligno combusto aut oleo inflammato*. Et in eodem VIII commento 32 dicit sic: *generans est illud, quod dat corpori simplici generato formam suam et omnia agentia continuanda formam, quorum unus motus est in forma. Et ideo cum forma fuerit completa in eo quod implebitur ubi suum determinatum et accidentia alia requisita, nisi aliquid impediat*. Et III *De coelo* | commento 28 dicit sic: *tunc aequalia mota in loco* 87va
a generante [*moventur*] *et cum in eis fiat aliqua forma a generante constituta in illa parte esse quae constituitur ex loco primo et aliis accidentibus propriis nisi aliquid impediat, verbi gratia cum oleum fit ignis statim in prima parte eius in qua consistit igneitas exeunt intra existentiam in igne, secundum quod est ignis et unum illorum accidentium est motus ad superius*. Et IV *De coelo*

2 Praeter] numquid generans tantum tribuat de loco quantum de forma *adn. in mg.* V
14 8] VIII Physicorum commento 8 *adn. in mg.* V

14 *Recte* Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 4, p. 11:14–16. **18** Averr., *In Phys. lib. oct.*, comm. 32, p. 115:14–18: "... generans enim est illud, quod dat corpori simplici generato formam suam et omnia accidentia contingentia formae, quorum unum est motus in loco. Et ideo cum forma fuerit completa in eo, complebitur ubi suum debitum et alia accidentia nisi aliquid impediat." **22** *Recte* Averr., *In De celo*, lib. III, comm. 28, p. 555:133–143: "Declaratum est enim de elementis quod non nominantur inter ea que moventur per se cum non moventur in loco nisi a generante, scilicet ut cum ex eis fiat aliqua portio in actu a generante, tunc existent in illa parte omnia quibus constituuntur ex loco proprio et aliis accidentibus propriis nisi aliquid impediat ipsam a motu ad locum proprium... verbi gratia quod cum oleum fit ignis, statim in prima parte eius in qua existit igneitas ab igne generante, existunt omnia accidentia existentia in igne secundum quod est ignis, et unum istorum accidentium est motus ad superius." **598.27–599.1** Averr., *In De celo*, lib. IV, comm. 22, pp. 694:114–695:118.

commento 22 dicit Commentator quod *cum aliqua pars olei fiat ignis, statim cum forma ignea advenerit, acquiret de locali motu secundum quod acquirit de accidentibus; et cum completa fuerint accidentia alia, complebitur in eo motus in loco nisi aliquid impediat a motu.*

Pro omnibus istis dico quod si intelligantur, quod si generatum aliquid acquirat de forma, tunc ista forma acquisita naturaliter appeteret locum sibi proportionabilem et ad illud moveretur nisi impediretur, sed aliquando impeditur in pleno propter densitatem medii, et in vacuo posset impediri propter formam contrariam, nam tamdiu impeditur forma ignis ab ascensu quamdiu forma terrae secum coniuncta est fortior et intensior. Et quam cito dominabitur forma ignis super formam terrae, tunc ascendet totum vel pars, deductis aliis impedimentis, ut patet de combustione ligni et inflammatione olei, locis praeallegatis per exempla Commentatoris.

[Ad 1c] Ad aliam formam quando supponebatur quod "mixtum ex terra et igne, in quo sufficienter dominatur ignis ad corrumpendum terram secum admixtam in die naturali, ascendat in vacuo infinito, ita quod corrumpantur partes proportionales terrae et [maioretur] velocitas motus ipsius mixti secundum proportionem partium proportionalium terrae" dico quod hoc est impossibile, quia nullus terminus signabilis partibus proportionalibus potest motus velocitari quadam proportione istarum partium; potest tamen velocitari secundum minorem proportionem partium terrae proportionalium. Et similiter potest tardari in partibus proportionalibus temporis et etiam super partes proportionales spatii quacumque proportione. Et si tardetur motus super partes proportionales spatii secundum proportionem istarum partium, spatium numquam erit pertransitum. Sed si tardetur motus in partibus proportionalibus temporis secundum proportionem istarum, pertransitur aliquod spatium. Unde etsi motus non poterit velocitari secundum proportionem partium proportionalium temporis in singulis partibus proportionabilibus ipsius temporis, potest tamen motus velocitari super omnes partes proportionales spatii secundum proportionem istarum partium. Omnes istae propositiones patent diligenter quaerentibus.

Ad aliam formam de mixto aequaliter ex terra et igne dico quod tale quiesceret ex se ubicumque poneretur. Et quando Commentator dicit I

---

31 propositiones *scr.*] proportiones V

5–13 Cf. Anon., *DSI*, p. 168. **599.34–600.1** Averr., *In De celo*, lib. I, comm. 7, p. 17:27–32: "... impossibile est enim in corporibus compositis aliqua componi equaliter; et nos post declarabimus. Et si esset contingeret quod aliquod corpus non moveretur omnino sed staret in quocumque loco poneretur sed staret aut superius aut inferius aut in medio duorum contrariorum et moveretur in ceteris, quod non invenitur..."

De coelo commento 7, quod *impossibile est aliqua componi aequaliter ex contrariis, quia si esset possibile, contingeret quod aliquod corpus non moveretur omnino sed staret in quocumque loco poneretur, aut staret in medio istorum | contrariorum et moveretur in ceteris, quod non invenitur* dico quod 87vb
Commentator intelligit de mixto perfecto ex quattuor elementis, quod impossibile est tale componi ex contrariis aequaliter, nec invenitur de mixto corpori imperfecto quod componitur ex duobus contrariis, ita quod diu maneat sub ista definitione, nam medium circumstans magis iuvabit unum contrarium quam aliud. Et ad Commentatorem dico, quod Commentator loquitur de mixto imperfecto X *Metaphysicae* commento 23, ubi dicit contra Galienum sic, quod *omnia componentia ex duobus debent habere ex altero istorum minus et ex reliquo istorum maius. Et hoc denotat ex suo sermone, quoniam impossibile est quod in composito ex contrariis sint contraria aequalia, sed alterum debet esse dominans. Et hoc demonstrat impossibile esse invenire commixtionem mediam aequaliter ex contrariis, ut aestimavit Galienus, quoniam si ita esset nec accideret transmutatio nec diminutio*.

Hoc tantum de primo articulo.

[Ad secundum articulum]

Sequitur de secundo qualiter potentia activa habet terminari per suum ultimum. Et dico quod debet per minimum in quod non potest.

[Responsio ad argumenta contra quartam opinionem]

[Ad 4a] Et quando dicitur quod "impotentia terminatur ad illum terminum, ergo potentia non terminatur ad eundem" dico quod non se-

---

19 Sequitur] de secundo articulo scilicet de potentia activa *adn. in mg.* V

5–9 Cf. *sup.*, q. 1, p. 29.1–9. **9–10** Averr., *In Metaph.*, lib. X, comm. 23, f. 271vb(K–L). **600.22–601.3** Anon., *Tract. de max. et min.*, p. 114:372–390: "Sit prima conclusio ista sive regula: Quando quaeritur de termino potentiae activae per affirmationem de maximo et negationem de minimo, mediante termino non distributo respectu alicuius rei mutabilis et sine limitatione ad aliquem certum gradum vel ad aliquod certum medium vel ad aliquod huiusmodi, eligenda est pars negativa. Verbi gratia, sicut si quaeritur vel datur maximum pondus quod Socrates potest levare, vel minimum quod non potest levare, sine aliqua limitatione, eligenda est pars negativa, scilicet quod est dare minimum pondus quod Socrates non potest levare. Et hoc est illud pondus quod est aequale potentiae Socratis. Illud enim Socrates non potest levare, quia est sibi aequale, et quocumque minori illo dato datum maius quod potest levare. Ergo illud est minimum quod non potest levare. Probatur minor quia quodlibet quod est minus isto potentia Socratis excederit, et cum quilibet excessus sufficiat ad motus, ut suppositum est, igitur quodlibet minus isto Socrates potest levare."

quitur, quia impotentia terminatur per illum tamquam per terminum intrinsecum, et potentia terminatur per eundem tamquam per terminum extrinsecum.

Et quando dicebatur ultra quod ista "dicta Philosophi videntur repugnare, quod potentia activa videtur terminari per maximum in quod potest et impotentia per minimum in quod non potest" dico quod Philosophus intelligit ista sic, quod potentia activa terminatur per maximum in quod potest. Idem dare est maximum in quod certa potentia data potest, ita quod in maius illo sensibiliter non potest aut notanter, et est dare minimum in quod illa potentia non potest et in quodlibet notabiliter et sensibiliter minus potest et hoc cum ceteris circumstantiis. Et sic non repugnant ista dicta, et ista glossa satis convenit cum processu suo propter exempla quae potest demonstrare per centum leucas et ferre quinque librorum.

Et ad aliam formam accepto minore in quod non potest potentia data dico quod in quamlibet eius partem potest, si separetur a toto et per se poneretur.

[Ad 4c] Et quando supponebatur ultra quod "agens datum incipiat agere in illud minimum in quod non potest quod sit B" tunc dico quod aget in ipsum B et continue tardius. Et si posset durare in infinitum, numquam complete ageret per totum nec terminaret sicut A actio in istud passum, si tam agens quam passum fuerint aeterna. Quod tamen terminaret A actionem ad aliquod punctum B, hoc est per accidens quod non potest ulterius durare.

88ra [Ad 4d] Et ad aliud quando dicitur ultra "agat illud | agens in B tantum quantum potest, et reddit argumentum" dico quod non potest agere quantumcumque potest, quia si in aeternum duraret, in aeternum posset agere in B. Ideo non potest agere tantum quantum potest agere, sed quantum potest agere in B tantum potest agere.

[Ad 4c] Et ad ultimam formam quando dicitur: "si B sit minimum in quod non potest A, tunc A est maximum quod non potest in B" concedo. Et nego ultra consequentiam: potentia resistitiva B terminatur per maximum cui potest resistere et impedire totaliter eius actionem ne agat per totum B, ergo potentia activa terminatur per maximum simpliciter in quod potest.

[Ad tertium articulum]

Sequitur de tertio articulo qualiter potentia passiva habuerit terminari. Dico quod intellectus Philosophi est, quod terminetur per minimum a quo potest pati cum certis circumstantiis.

---

36 Sequitur] de tertio articulo *adn. in mg.* V

[Responsio ad argumenta contra secundam, quartam, et quintam opinionem]

[Ad 2a] Et quando arguebatur ultra quod non plus debuerit terminari per parvum quam per magnum, quia quantae virtutis est pati a minori in propinqua distantia cum aliis circumstantiis requisitis, tantae virtutis est pati a maiori et ulteriori distantia proportionabiliter concedo. Et ideo verum est, quod sicut potentia passiva terminatur per minimum cum certis circumstantiis, ita potest terminari per maius cum circumstantiis proportionabilibus. Et sic potentia activa terminari potest per minimum sicut per magnum cum certis circumstantiis proportionalibus. Verumtamen ex frequentiori usu loquendi terminamus potentiam activam tam per magnum quam per parvum, sicut quaerendo quam fortis est Socrates, terminamus magis eius potentiam dicendo quod potest tam magnum pondus levare quam quod potest movere minus pondus per magnam distantiam. Et ita de potentia passiva, ut si quaeratur quod bonum visum habet Socrates, terminamus eius potentiam passivam per ita modicum quod vix posset videri, et sic intelligit Aristoteles. Concedendo tamen de virtute sermonis [dico] quod est aliqua virtus eius passiva quae nec terminatur per minimum a quo potest pati, similiter nec per maximum a quo non potest pati. Quia si esset passivum sic dispositum quod prima pars proportionalis esset alicuius resistentiae, et secunda subduplae resistentiae, et sic deinceps, tunc quodcumque agens posset incohare actionem ad illud extremum ubi terminantur omnes partes proportionales secundum primam progressionem.

Et ulterius potest concludi conclusio et satis rationabiliter, quia stramen cadens super lapidem durissimum aliquam partem potest dividere.

[Ad 4a] Et quando arguebatur quod "quaelibet gutta cadens super lapidem aliquam partem aufert" concedo. Et ad Philosophum textu commenti 23 dico quod intelligit sic, quod ultima gutta tangit lapidem sensibiliter et

---

6 concedo *scr.*] concludo V **21** secunda *scr.*] illa V

7–14 Anon., *Tract. de max. et min.*, p. 115:396–405: "... si fieret talis divisio: Vel est dare maximum pondus quod Socrates potest levare A gradu velocitatis in B medio vel minimum quod non, eligenda est pars affirmativa, scilicet quod est dare maximum pondus quod Socrates potest levare A gradu velocitatis in B medio, quia si esset maius quamvis adhuc Socrates bene levaret, non tamen A gradu velocitatis in B medio, quamvis forte posset ipsum levare A gradu velocitatis in medio rariori, et hoc supponendo quod Socrates secundum ultimum ptentiae suae agit, et sua potentia non diminuatur nec augeatur." **17–23** Cf. Rog. Ros., *Q. sup. lib. Sent.*, f. 249ra: "Conclusio arguitur sic: accipio aliquam resistentiam uniformiter difforme, cuius non quamlibet partem Socrates potest dividere [et] aliquam partem istius resistentiae potest dividere et aliam non. Et tamen non est dare maximam partem istius resistenatiae quam Socrates potest dividere nec minimam quam non potest, nec maximam quam non potest."

88rb | praecedentes guttae disponunt ad cavationem sensibilem per ablationem partium insensibilium.

Et ad aliam formam quando arguebatur quod "si stramen cadens super lapidem durum aliquam partem dividat, tunc posset dividere lapidem per totum, tunc potentia resistitiva sit minor et potentia activa sive divisiva aequalis" dico tunc, quod potentia divisiva debilitatur in dividendo etiam resistentiam. Et si minoris extensive est passum per ipsam magis resistit intensive, sicut ligni modicum divisi latera inclinantur ut se iuvent et determinent dividens ne ulterius possit dividere. Et ex hoc quod potentia divisibilitatis debilitatur in dividendo, sequitur quod non sit dare debilissimum dividens quod possit aliquam partem lapidis dati dividere, quia cum fuerit dividens ad medium partis dividendae, debilius erit quam in principio, et tamen aliquam partem dividet.

Et si dicatur, quod tale potest continuare actionem cum fuerit debilitatum, sed non potest actionem incohare in illud passum—contra: incohare actionem in illud passum non est in infinitum difficilius quam continuare, ergo si potest continuare actionem sub certa velocitate, potest incohare actionem sub aliqua minore velocitate. Et ideo concludo quod quodlibet potens incohare actionem in aliquid passum potest continuare per totum, ubi potentia activa debilitetur in agendo et potentia resistitiva fortificetur ad resistendum. Ergo lignum quod est in dividendo fortificatur ad resistentiam securius propter reclinationem laterum ligni detinentium securim.

[Ad 5a] Et ad ultimam formam quando arguebatur: "si stramen descendens supra lapidem aliquam partem lapidis posset dividere et non totum, tunc vel esset dare maximam partem quam posset dividere vel minimam quam non posset dividere" dico quod est dare maximam quam non potest dividere.

Et quando dicitur ultra quod "quamlibet partem illius partis potest dividere, ergo et istam partem" patet responsio in secundo articulo.

Et ad aliam formam concludendo de re inanimata quod est dare ultimum instans sui esse dico, quod Philosophus intelligit VIII *Physicorum* quod non est dare ultimum [instans] rei permanentis in esse cuius corruptio est subita, sicut accidit de corruptione hominis ubi anima non [est] extensa nisi in materia, sed in corruptione rerum inanimatarum quae corrumpuntur ad corruptionem cuiuslibet partis. Et etiam in corruptione

5 divisiva *scr.*] divisa V **15** incohare *scr.*] continuare V **17** certa] actione *add.* V **19** aliquid *scr.*] aliud V **31** instans] ad *add. sed del.* V **31** esse] et *add.* V

23–27 Anon., *Tract. de max. et min.*, p. 113:351–354: "Alii autem qui dicunt quemlibet excessum sufficere ad motum habent dare maximum a quo non potest pati, ita quod ab illo non potest pati, et quolibet maiori isto dato datur minus a quo potest pati."

rerum animatarum in quibus anima est extensa, sicut in anguilla est dare ultimum | instans esse sine permanentia, sicut si ignis approximetur parti 88va anguillae in qua parte extenditur anima, tunc posito quod ista anguilla vocetur A, et immediate post hoc instans erit aliqua pars materiae corrupta et etiam aliqua pars formae a qua denominatur animal, ergo etc.

[Ad 5b] Ad ultimam formam dico quod de virtute sermonis A non potest incipere dividere lapidem aut lignum, quodcumque agens forte fuerit, quia si in quacumque divisione aliqua pars corrumpitur, tunc approximato dividente ad passum inanimatum immediate post hoc erit aliqua pars eius corrupta, et per consequens immediate post erit ipsum A corruptum, et nihil aget in ipsum. Verumtamen ad istum modum loquendi potest concedi, quod A agens potest incipere dividere passum inanimatum quod sit B; hoc potest incipere separare aliquas partes quae sunt partes ipsius B, post hoc tamen non essent partes ipsius B nec umquam post hoc erit ipsum B. Sed de virtute sermonis nihil aget in B, si immediate post hoc erit corruptum.

[Ad quartum articulum]

Sequitur de quarto et ultimo articulo "numquid velocitas sequitur excessum vel proportionem." Et dico quod sequitur proportionem.

[Responsiones ad argumenta contra conclusiones]

[Ad 1] Et concedendo conclusionem primam ad quam deducitur quod aliquando duplum grave movetur plus quam in duplo velocius in eodem medio quam grave subduplum, ut posito quod grave subduplum excedat resistentiam medii in proportione minori dupla. Et aliquando grave duplum movetur minus quam in duplo velocius in eodem medio, ut posito quod grave minus excedat resistentiam medii in proportione maiori dupla. Et numquam movebitur duplum grave praecise in duplo velocius in eodem medio nisi quando grave subduplum excedat resistentiam medii in proportione praecise dupla.

[Ad 2] Et sic dico ad secundam conclusionem quod aliquando idem grave movebitur plus quam in duplo velocius in aare duplae subtilitatis quam in aqua duplae densitatis, ut si potentia motiva illius excedat potentiam aquae in proportione maiori quam dupla.

---

18 Sequitur] de quarto articulo *adn. in mg.* V **18** numquid] *rep.* V

21–29 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 112:51–78.

[Ad 3] Et per idem ad tertiam conclusionem dico quod non oportet, quod si aliquis motor possit movere aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, quod possit movere medietatem illius mobilis per duplum spatium in aequali tempore. Immo dico quod Philosophus intelligit per 'medietatem mobilis' talem partem mobilis quae habet se ad motum in proportione subdupla ad proportionem totius mobilis ad eundem motorem. Et in aliis regulis intelligit per 'duplum' agens habens proportionem [duplam] ad eandem resistentiam. Et sic intelligendo | verificantur omnes 88vb
istae regulae, si cetera fuerint paria. Et sic loquitur Philosophus in locis praeallegatis, quod grave duplum movebitur praecise in duplo velocius in eodem medio, id est, grave habens praecise proportionem duplam ad resistentiam illius medii, et [haec est] regula proportionis inter grave subduplum et illud medium. Et per hanc glossam dissolvi poterunt conclusiones Archimedis et Jordani *De ponderibus* et Euclidis, quae sunt in contrarium allegatae.

[Ad 4] Ad quartam conclusionem dico quod duo motus duorum gravium aequalium, quorum unum descendit in aqua pedalis quantitatis et aliud in aere bipedalis quantitatis duplae tamen subtilitatis, non sunt aeque veloces nec aequalis est proportio motoris ad suam resistentiam utrobique.

Et quando dicitur quod "resistentia aeris et resistentia illius aquae sunt aequales" dico quod non, quia non sunt aequales extensive, notum est, nec intensive. Quia iste aer propter eius subtilitatem non potest tantum resistere suo motori ad causandum motum retardari, sicut potest ista aqua propter eius densitatem, propter hoc quod partes eius propinquius iacent et melius poterunt applicari ad causandum motum tardum.

Et ad aliam formam argumentandi, quando dicitur quod "medietas aeris dati est subduplae resistentiae ad aquam datam" concedendo intensive sed non extensive, et ista medietas uniformis est subduplae resistentiae ad suum totum extensive non tamen intensive. Et tunc non procedit argumentum: "tota enim resistentia aeris dati uniformis non est in duplo intensior quam resistentia suae medietatis," nec tota albedo uniformis est in duplo intensior sua medietate.

[Ad 5] Ad quintam conclusionem concedo quod "aliquod mobile potest moveri velocius alio in aliquo medio denso, quod medium posset in tantum subtiliari quod idem mobile moveretur tardius quam illud mobile quo prius movebatur velocius in medio densiori, si unum illorum mobilium

---

1 Et] nota totum quia utile *adn. in mg.* V

1–13 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 100:322–328. **13–15** Cf. p. 584.1–12. Bradw., *Tract. de prop.*, pp. 100:323–102:343.

sit simplex et aliud mixtum," sicut in quaestione sufficienter fuerat demonstratum. Si tamen utrumque mobile esset simplex, sic non contingeret.

[Ad 6] Ad sextam conclusionem quod "nihil movetur aeque velociter in pleno, sicut posset moveri in vacuo" et quando supponebatur casus de tribus mixtis A, B, D proportionalis compositionis motus in C medio concludendo quod B movebitur velocius A in C medio et D velocius quam B, sed in minori proportione velocius B quam B velocius A; nec aliquod mixtum mundi proportionalis compositionis ex gravitate et levitate, hoc est habens eandem proportionem gravitatis ad levitatem sicut habet A, posset moveri in triplo velocius in C medio quam A, quia omnia talia mixta proportionalis compositionis aeque velociter moverentur in vacuo; sed A non potest moveri in duplo velocius in vacuo quam movetur in C medio cuius resistentiam excedit in triplo; et similiter A excedit suam resistentiam intrinsecam in triplo, et ideo excedit illas duas resistentias congregatas in sexquialtera proportione, sicut tria excedunt duo. Unde | 89ra si ponatur A in vacuo, se habebit ad suam resistentiam in proportione tripla sicut tria se habent ad unum, et proportio tripla est maior quam dupla sexquialtera, ut per exemplum in numeris patet, nam proportio sex ad quattuor est sexquialtera, et proportio novem ad quattuor est sexquialtera duplicata quae est praecise dupla ad proportionem sexquialteram, et proportio duodecim ad quattuor est tripla quae est maior quam dupla ad sexquialteram et minor quam tripla ad sexquialteram.

Et ad aliam formam per quam arguebatur quod "A posset moveri velocius in C medio, in quacumque proportione volueris, quia accipiatur illud grave simplex quod propter eius parvitatem moveatur aequali velocitate cum A in C medio, quod simplex sit B, tunc B potest moveri velocius in C medio, in quacumque proportione volueris, propter subtiliationem medii; ergo et A potest per consimilem subtiliationem" dico quod non sequitur, eo quod A habet resistentiam intrinsecam et B non.

Et ad formam ultra: "illi motus sunt aequales in velocitate" dico quod non sequitur. Immo ista communis autem conceptio "si ab aequalibus aequalia demas etc." intelligitur de ablatione partis communis utrique aequalium; sed medietas resistentiae medii non est pars motus. Et ideo non procedit argumentum ex ista communi conceptione.

[Ad 7] Ad aliam conclusionem et ultimam dico quod verum est: "infinita velocitate movebitur grave descendens" loquendo de infinito sincategorematice. Tamen non movebitur infinita velocitate ponendo li 'infini-

17 tripla] etc. *add.* V **37** ponendo] quod *add. sed del.* V

30–34 Cf. Bradw., *Tract. de prop.*, p. 120:223–241.

tum' a parte praedicati, quia tunc idem est ac si diceretur: 'illud grave movebitur non finita velocitate,' quia tunc non est verum.

Et ad modum arguendi Philosophi III *Physicorum* textu commenti 60, ubi arguit quod: "si esset aliquod corpus quod posset habere quantitatem duplam ad istam quam habet, et triplam, et quadruplam, et sic in infinitum, tunc posset esse infinitus actu" dico quod consequentia est bona, accipiendo antecedens prout est de copulato praedicato. Accipiendo tamen antecedens prout est copula, consequens non valet de forma, at tamen tunc antecedens est falsum et impossibile, quia minimum corpus potest habere duplam quantitatem ad quantitatem totius coeli. Et sic ex isto antecedente tamquam impossibili sequitur conclusio, consequentia tamen modali. Et ita potest dici, quod Philosophus intelligit in I *De coelo* ubi arguit quod 'terra movetur infinita velocitate si distaret per infinitam distantiam a suo centro et moveretur aliquando in duplo velocius et in triplo, et sic in infinitum,' secundum quod est propositio de copulato praedicato. Verumtamen possibile est in casu, quod aliquid movebitur in duplo velocius quam nunc, et in triplo, et sic in infinitum, secundum quod est copula. Numquam tamen erit haec propositio vera: 'hoc movetur in duplo velocius, et in triplo, et sic in infinitum quam prius movebatur,' secundum quod est propositio de copulato extremo.

Et ad aliam formam quando dicitur quod "accepta tota velocitate qua terra pura movebitur per aerem uniformem antequam attingat suum locum, tunc ista tota velocitas est infinita in actu" dico quod non. Et quando dicitur quod "tota ista velocitas terminata ad ultimum instans illius motus non habuerit aliquam certam proportionem ad aliquam
89rb ve|locitatem uniformem" dico quod quacumque velocitate uniformi accepta, adhuc velocitas terminata ad ultimum motum praedicti excessit in infinitum istam velocitatem uniformem. Non tamen excessit illam in infinitum secundum quod li 'infinitum' stat a parte praedicati, quoniam tunc stat categorematice, et ideo falsa est propositio.

[De causa velocitationis motus gravis descendentis]

De causa velocitationis motus versus deorsum in suo descensu dico quod minoritas resistentiae est causa principalis, et pulsus medii aliquando est causa partialis et coadiuvans non tamen est causa necessario acquisita. Quoniam etsi post terram continue descendentem derelinqueretur vacuum, et

32 De] nota bene *adn. in mg.* V **32** velocitationis *scr.*] velocioris V

607.32–608.3 Anon., *DSI*, pp. 323–324.

medium quod deberet insequi foret continue corruptum in nihil, adhuc velocitaretur motus gravis propter minoritatem resistentiae et tamen propter pulsum medii.

Dico etiam quod continuatio motus aliquando est causa velocitationis motus, unde duo gravia aequalis virtutis descendentia in eodem medio, quorum unum incipit a loco superiori et aliud a loco inferiori, adhuc illud quod incipit a loco [superiori], cum fuerit inaequali distantia a terra cum illo quod incipit a loco inferiori, citius attinget terram quam illud quod posterius incipit moveri.

Quaedam argumenta in ista materia valent ad opposita, quae dissolvi potuerunt per iam dicta per illos articulos propositos. Plures sapientes opiniones contrarias et ambiguas habuerunt. Et ubi sapientes discordant, difficile est veritatem investigare, nam quaedam falsa sunt probabiliora, quaedam vera; et falsum quandoque propter apparentias veri plures iudicant esse verum. Ideo opiniones aliorum in hac materia diligenter studens dixi recitandas et ponderandas; hinc de rationibus dictarum opinionum velut ponderibus in brachiis aequilibrae, illae opiniones firmius teneantur quae evidentioribus rationibus poterunt confirmari.

4 velocitationis *scr.*] velocioris V **14** vera *scr.*] verum S

Bibliography

Manuscripts

Brugge, Stedelijke Openbare Bibliotheek, Ms. 503.
Cambridge, Peterhouse College Library, Ms. 195.
Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 2148.
Erfurt Universitätsbibliothek Erfurt, Dep. Erf., Ms. CA. 8° 74.
Firenze, Conv. Sopp. Ms. B.VI.1681.
Kraków, Biblioteka Jagiellońska, Ms. 648.
München, Bayerische Staatsbibliothek, Ms. Clm 4375.
Oxford, Bodleian Library, Canon. Misc. 226.
Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 15126.

Editions

Richard Kilvington, *Sophismata*, edited by B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, [in:] *The Sophismata of Richard Kilvington*, Oxford: Oxford University Press 1991, pp. 1–151.

Richard Kilvington, *Quaestiones super libros Ethicorum*, edited by M. Michałowska, [in:] Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Ethicorum. A Critical edition with an Introduction* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 121), Leiden-Boston: Brill 2016, pp. 63–336.

Richard Kilvington, *Utrum potentia motoris excedit potentiam rei motae*, edited by E. Jung, [in:] E. Jung, R. Podkoński, *Towards the Modern Theory of Motion: Oxford Calculators and the New Interpretation of Aristotle* (Research on Science & Natural Philosophy 4), Łódź: Lodz University Press 2020, pp. 213–266.

Richard Kilvington, *Utrum omnis creatura sit suae naturae certis limitibus circumscripta*, edited by M. Michałowska, [in:] M. Michałowska *Richard Kilvington on the Capacity of Created Beings, Infinity, and Being Simultaneously in Rome and Paris: Critical Edition of Question 3 from Quaestiones super libros Sententiarum* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 130), Leiden–Boston: Brill 2021, pp. 77–181.

Richard Kilvington, *Utrum quilibet actus volutatis per se malus sit per se aliquid*, edited by E. Jung, M. Michałowska, [in:] E. Jung, M. Michałowska, *Richard Kilvington Talks to Thomas Bradwardine about Future Contingents, Free Will, and Predestination: A Critical Edition of Question 4 from "Quaestiones super libros Sententiarum"* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 134), Leiden–Boston: Brill 2023, pp. 121–205.

Translations

B. E. Kretzmann, N. Kretzmann, *The Sophismata of Richard Kilvington: Introduction, Translation and Commentary* (English trans.), Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Ryszard Kilvington, *Kwestie o ruchu*, [in:] E. Jung, *Arystoteles na nowo odczytany. Ryszarda Kilvingtona "Kwestie o ruchu"*, (Polish trans.), Łódź: Lodz University Press, 2014, pp. 107–316.

Secondary Sources

Bakker P. J. J. M., "Syncatégorèmes, concepts, équivocité. Deux questions anonymes, conservées dans le Ms. Paris, B.N., lat. 16.401, liées à la sémantique de Pierre d'Ailly (c. 1350-1420)," *Vivarium* 34 n. 1 (1996), pp. 76–131.

Baudry L., *Le Tractatus de Principiis theologiae attribué à Guillaume d'Ockham* (Études de philosophie médiévale, Fasc. XXIII), Paris, 1936.

Beaujouan G., "Fernand Colomb," *Journal des Savants* (Oct.–Dec., 1960), pp. 145–159.

Beaujouan G., "Manuscrits scientifiques médiévaux de la Bibliothèque Colombine de Sèville," [in:] *Actes du dixième congrès international d'histoire des sciences*, Paris: Hermann 1964, t. I, pp. 631–634.

Bottin F., "The Mertonians: Metalinguistic Sciences and the Insolubilia," [in:] *The Rise of British Logic* P. O. Lewry (ed.) (Papers in Mediaeval Studies, 7), Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies 1985, pp. 235–248.

Catalogue of *Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana*, PAL: (https://digi.vatlib.it/mss/Vat.lat).

Clagett M., *Studies in Medieval Physics and Mathematics* (Collected Studies Series 103), London: Variorum Reprints 1979.

Clagett M., *The Science of Mechanics in the Middle Ages* (University of Wisconsin Publications in Medieval Science), Madison, WI: The University of Wisconsin Press 1959 and 1961.

Courtenay W. J., *Schools & Scholars in Fourtheenth-Century England*, Princeton University Press 1987.

Courtenay W. J., "Some Notes on Robert of Halifax, O.F.M.," *Franciscan Studies* vol. 33 (1973), pp. 135–142.

Description of the Manuscript: Paris. Bibliothèque nationale de France, Département des manuscrits, Latin 6559 (https://portail.biblissima.fr/en/ark:/43093/mdata0bfce4d00a5423d15a64be6592521ad5514d3061).

Drake S., "Bradwardine's Function, Mediate Denomination and Multiple Continua," *Physis* 12 (1970), pp. 51–68.

Emden A. B., *A Biographical Register of the University of Oxford to A.D. 1500*, vol. 2, Oxford: Clarendon Press 1958.

Etzkorn G. J., "*Iter Vaticanum Franciscanum*: A Description of Some One Hundred Manuscripts of the *Vaticanus Latinus* Collections," Leiden–New York: Brill 1998.

Fedriga R., M. Michałowska, *Safeguarding Free Will: William Ockham, Walter Chatton, and Richard Kilvington on the Will*, Kraków: Księgarnia Akademicka 2022.

Hanke M., E. Jung, 'William Heytesbury,' [in:] E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2018 Edition), https://plato.stanford.edu/archives/spr2018/entries/heytesbury/

James M. R., *Fasciculus Jo. Willis Clarc dictatus*, Cambridge 1909.

Jung E., *Arystoteles na nowo odczytany. Ryszarda Kilvingtona „Kwestie o ruchu,"* Łódź: Lodz University Press, 2014.

Jung E., "Richard Kilvington", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2022 Edition), E. N. Zalta & U. Nodelman (eds), https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/kilvington/

Jung E., "Controversy on Infinity between Richard FitzRalph and Richard Kilvington," [in:] *A Companion to Richard FitzRalph. Fourteenth-Century Scholar, Bishop, and Polemicist*. M. W. Dunne, S. Nolan (eds), Leiden–Boston: Brill, 2022, pp. 121–153.

Jung-[Palczewska] E., "Works by Richard Kilvington," *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 67 (2000), pp. 181–223.

Jung E., "Richard Kilvington's Theory of Hylomorphism and Qualitative Change", *Przegląd Tomistyczny* XXX (2024), pp. 93–118.

Jung E., "Richard Kilvington's Theory of Contingency, Necessity, and God's Absolute and Ordained Power," [in:] *Tense, and Modality. Proceedings of the XXIII European Symposium on Medieval Logic and Semantics*, M. Bieniak, W. Wciórka (eds) (Investigating Medieval Philosophy 26), Leiden: Brill (forthcoming).

Jung E., M. Michałowska, *Richard Kilvington Talks to Thomas Bradwardine about Future Contingents, Free Will, and Predestination: A Critical Edition of Question 4 from "Quaestiones super libros Sententiarum"* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 134), Leiden–Boston: Brill 2023.

Jung E., J. Papiernik, "Richard Kilvington's Influence on the Anonymous Treatise *De Sex Inconvenientibus*," *Recherches de Théologie et Philosophie Médiévales* 92(2) 2025 (forthcoming).

Jung E., R. Podkoński, *Towards the Modern Theory of Motion: Oxford Calculators and the New Interpretation of Aristotle* (Research on Science & Natural Philosophy vol. IV), Łódź: Lodz University Press 2020.

Jung E., R. Podkoński, "Mathematical Imagination in 14th-Century Natural Philosophy. The Case of an Endless, Infinite Helix Line," *Historia Mathematica* 70 (2025), pp. 53–72.

Jung E., R. Podkoński, "The Dispersed Tradition of Richard Kilvington's Questions on Aristotle's *Libri naturales* (forthcoming).

Jung E., B. Żukowski, "Modal Logic in Richard Kilvington's Questions on the *Physics*" (forthcoming).

Kaluza Z., *Nicolas d'Autrecourt, ami de la vérité*, (Histoire Littéraire de la France, XLII, fasc. 1), Paris 1995.

Kitanov S., Ch. Schabel, "Thomas Bradwardine's Questions on Grace and Merit from His Lectura on the Sentences at Oxford, 1332–1333, *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge*, 89 (2022), pp. 163–236.

Leff G., *Bradwardine and the Pelagians. A Study of His 'De Causa Dei' and Its Opponents*, (Cambridge Studies in Medieval Life and Thought, New Series, vol. 5), Cambridge: Cambridge University Press 1957.

Liscia di, D. A., "La *conclusio pulchra, mirabilis et bona*: una ingeniosa demostración atribuible a Nicole Oresme," *Mediaevalia* 37 (2018), pp. 139–168.

Livesey S. J., "The Oxford Calculatores, Quantification of Qualities, and Aristotle's Prohibition of Metabasis," *Vivarium* 24 (1986), pp. 50–69.

Lohr Ch., "Medieval Latin Aristotle Commentaries. Authors: Narcissus-Richardus," *Traditio* 28 (1972).

Maier A., *An der Grenze von Scholastik und Naturwissenschaft* (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, 3), Roma 1952.

Maier A., *Die Vorläufer Galileis im 14. Jahrhundert* (Studien zur Naturphilosophie der Spätscholastik, 3), Roma 1949.

Michałowska M., Richard Kilvington's *Quaestiones super libros Ethicorum. A Critical Edition with an Introduction* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 121), Leiden-Boston: Brill 2016.

Michałowska M., "At the Intersections of Physics and Ethics: Richard Kilvington on Ethical Change," [in:] *Calculating Ethics in the Fourteenth Century* E. A. Lukács, M. Michałowska (eds), (Investigating Medieval Philosophy 22), Leiden–Boston: Brill 2024, pp. 70–98.

Michałowska M., "Cracking the Code of the Will. Richard Kilvington on the Will and Logic," [in:] *Willing and Understanding: Late Medieval Debates on the Will, the Intellect, and Practical Knowledge* R. Fedriga, M. Michałowska (eds), (Investigating Medieval Philosophy 19), Leiden–Boston: Brill 2023, pp. 210-231.

Michałowska M., "Ryszarda Kilvingtona Kwestie do *Etyki* – nowe argumenty i procedury badawcze w czternastowiecznym dyskursie etycznym," *Roczniki Filozoficzne* 67/1 (2019), pp. 177-192.

Michałowska M., E. A. Lukács, "Calculatory Ethics: Methods, Arguments, and Cases. An Introduction," [in:] *Calculating Ethics*, pp. 1–25.

Michałowska M., *Richard Kilvington on the Capacity of Created Beings, Infinity, and Being Simultaneously in Rome and Paris: Critical Edition of Question 3 from Quaestiones super libros Sententiarum* (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 130), Leiden–Boston: Brill 2021.

Michalski K., "Le problème de la volonté à Oxford et à Paris au XIVe siècle," *Studia Philosophica* 2 (1937), pp. 233–265.

Molland A. G., "The Geometrical Background to the "Merton School," *British Journal for the History of Science* 4 (1968–1969), pp. 108–125.

Murdoch J. E, E. D. Sylla, "The Science of Motion," [in:] *Science in the Middle Ages* D. C. Lindberg (ed), Chicago: The Univeristy of Chicago Press 1978, pp. 206–264.

Murdoch J. E., "From Social into Intellectual Factors: An Aspect of the Unitary Character of Late Medieval Learning," [in:] *The cultural context of medieval learning. Proceedings of the first International Colloquium on the philosophy of science and theology in the middle ages - september 1973*, J. E. Murdoch, E. D. Sylla (eds), Dordrecht–Boston 1975, pp. 271–339.

Murdoch J. E., "Mathematics and Sophisms in Late Medieval Natural Philosophy," [in:] *Les genres littéraires dans les sources théologiques et philosophiques médiévales: définition, critique et exploitation. Actes du colloque international de Louvain-la-Neuve, U.C.L., Institut d'études médiévales*, (Textes, Études, Congrès 5), Louvain-la-Neuve: Institut d'Études Médiévales de l'Université Catholique de Louvain 1982, pp. 85–100.

Nanini A., "Ethical Implication of a Metaphysical Structure," [in:] *Calculating Ethics*, pp. 191–309.

Pelzer A., "Codices Vaticani Latini," Roma 1931.

Pironet F., "William Heytesbury and the Treatment of *Insolubilia* in Fourteenth-Century England, Followed by a Critical Edition of Three Anonymous Treatises *De insolubilibus* Inspired by Heytesbury," [in:] *Unity, Truth and the Liar. The Modern Relevance of Medieval Solutions to the Liar Paradox*, S. Rahman, T. Tulenheimo, E. Genot (eds), (Logic, Epistemology, and the Unity of Science, 8), Dordrecht: Springer 2008, pp. 255–333.

Podkoński R., *Suisetica inania, Ryszarda Swinesheada spekulatywna nauka o ruchu lokalnym*, Łódź: Lodz University Press 2018.

Podkoński R., *Richard Swineshead's Theory of Motion* (Research on Science & Natural Philosophy, vol. II), Łódź: Lodz University Press 2019.

Poorter A. de, "Les *Questiones super Libros Sententiarum* de Richardi de Killington à la Bibliothèque de Bruges," *Revue Néo-Scolastique de Philosophie* 30 (1928), p. 240–241.

Poorter A. de, *Catalogue des Manuscrits de la Bibliothèque Publique de la Ville de Bruges*, Paris: Sociéte d'édition Les Belles Lettres 1934.

Read S., "The Calculators on the Insolubles: Bradwardine, Kilvington, Heytesbury, Swyneshed, and Dumbleton," [in:] *Quantifying Aristotle*, pp. 126-152.

Rommevaux-Tani S., *De Sex Inconvenientibus, Traité Anonyme de Philosophie Naturelle du XIVe Siècle*, Paris: Vrin 2023.

Schum W., *Beschreibendes Verzeichnis der Amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt, Bearbeitet und herausgegeben mit einem Vorworte über Amplonius und die Gesichte seiner Sammlung*, 2nd ed. Hildesheim: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung–Berlin: Weidmannsche Buchhandlung 1887.

Sharpe R., *A Handlist of the Latin Writers of Great Britain and Ireland Before 1350*, Turnhout: Brepols, 2001.

Spade P. V., S. Read, 'Insolubles,' [in:] E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/insolubles/.

Stegmüller F., *Repertorium Commentariorum in Sententias Petri Lombardi*, vol. I, Würtzburg 1947, p. 347.

Sylla E. D., "Infinity and Continuity: Thomas Bradwardine and His Contemporaries," [in:] *The History of Continua: Philosophical and Mathematical Perspectives*, S. Shapiro, G. Hellman (eds), Oxford: Oxford University Press 2021, pp. 49–81.

Sylla E. D., *The Oxford Calculators and the Mathematics of Motion, 1320–1350. Physics and Measurement by Latitudes*, New York: Garland Publishing 1991.

Thorndike L., P. Kibre, *A Catalogue of Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin*, Revised and Augmented, Cambridge MA, 1963.

D. Trapp, "Augustinian Theology of the 14th Century," *Augustiniana* 6 (1956), pp. 146–273.

Truhlář J. *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, vol. I., Pragae 1905.

Valentinelli J., *Bibliotheca Manuscripta ad S. Marci Venetiarum, Codices mss. Latina*, t. V, Venetiis 1871.

Vittorini M., "Life and Works," [in:] *A Companion to Walter Burley. Late Medieval Logician and Metaphysician*, A. D. Conti (ed), Leiden-Boston: Brill, pp. 17–48.

Walker Fernandez G., "A New Source of Nicholas of Autrecourt's *Quæstio*: the Anonymous *Tractatus de Sex Inconvenientibus*," *Bulletin de philosophie médiévale* 55 (2013), pp. 57-69.

Weijers O., M. B. Calma, *Le travail intellectuel a la Faculte des arts de Paris: textes et maitres (ca. 1200-1500)*. vol. VIII, Studia Aristarum 25 (2010), pp. 114–121.

Weisheipl J. A., "Ockham and some Mertonians," *Mediaeval Studies* 30 (1968), pp. 163–213.

Weisheipl J. A., "The Interpretation of Aristotle's Physics and the Science of Motion," [in:] *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism, 1100–1600*, N. Kretzmann, A. Kenny, J. Pinborg, and E. Stump (eds), Cambridge: Cambridge University Press 1982, pp. 519–536.

Wilson C., *William Heytesbury: Medieval Logic and the Rise of Mathematical Physics* (University of Wisconsin Publications in Medieval Science, 3), 2nd ed., Madison, WI, 1960.

Index nominum in praefatione occurrentium

Adam de Wodeham LX
Albertinus de Placentia XXXIX
Albertus de Saxonia LX
Alhazen XXXIV, LX
Archimedes XXXIV
Aristoteles XI, XIII, XIV, XXI, XXII, XXV, XXVII–XXIX, XXXII, XXXIII, XLI, XLII, LIII, LIV, LVII, LXII
Arnzen R. LXIII
Averroes XXVIII, XXIX, XXXII–XXXIV, XLI, LIII
Avicenna XLI

Baiterus G. LXV
Bakker P. J. J. M. XXXVIII, LXVI
Balduinus de Spernaco XXXV
Baneth D. LXIV
Baudry L.T XLII
Beaujouan G. XXXIX
Bekker I. LXI, LXII
Bieniak M. XI
Blumberg H. LXIV
Boethius LX
Bossier J. LXIII
Bottin F. XIII
Brams J. LXI, LXIII
Bürke B. LXIV

Caietanus de Thenis XL, XLI
Calma M. B. XI, XXIII
Campanus de Novara XXXIV
Carmody F. J. LXIII
Celeyrette J. XXIII
Clagett M. XIII, LXI
Courtenay W. J. XVI, XXXVI
Crawford F. S. LXIII
Crosby H. L., Jr. LXV

Darms G. LXIV
De Leemans P. LXII
De Poorter A. XVI
Decorte J. LXI
Di Liscia D. A. XXXIX, LX
Dod B. G. LX–LXII
Drake S. XIII
Dunne M. W. XI

Eduardus III (rex) XII
Emden A. B. XXII
Etzkorn G. J. XXI
Euclides XXXIV, XL

Fedriga R. XII
Fernandez Walker G. XXXVI
Fernando Colomb XXXIX
Fobes F. H. LXIII, LXIV

Gauthier R. A. LXII
Gaye R. K. XXIX
Genot E. XIII
Gensler M. LXVI
Gualterus Burlaeus XIV, XV, XXVI, XXXIV, XXXVIII, XXXIX
Gualterus Chatton XII
Gualterus Scotus XXXIX
Guillelmus de Moerbeka LXII
Guillelmus Hentisberus XIII, XIV, XXXIV
Guillelmus Ockham XII, XIV, XXXIV, XLII
Gál G. LX

Hanke M. XIII
Hardie R. P. XXIX
Hellman G. XIV
Henricus de Hassia XXVI
Henricus de Langenstein XXXVIII
Hero de Alexandria XXXIV
Hugo Senensis XLI

Jacobus de Curte XVII, XIX

Jacobus de Placentia XL
Jacobus de Sancto Martino XL
James M. R. XXII
Johannes Buridanus XXXIV
Johannes de Hollande XXXVIII
Johannes de Mirecourt XXXVI
Johannes de Rodington XXXV
Johannes de Sacrobosco XXXIV
Johannes de Wesalia XL
Johannes Dumbleton XIV, XXXIV
Johannes Marchanova XL
Jordanus de Nemore XXXIV
Judycka J. LXII
Jung E. XI–XV, XVII, XXIII, XXIV, XXXI, XXXIV–XXXVI, LXVI

Kaluza XXXVI
Kenny A. XIV
Kibre P. XXI, XXII
Kitanov S. XV
Kretzmann B. E. XI, XII, XVI
Kretzmann N. XI, XII, XIV, XVI
Kurland S. LXIII

Ledyard Shields A. LXIV
Leff G. XII
Lewry P. O. XIII
Lindberg D. C. XIII
Livesey S. J. XIII
Lohr Ch. XVI, XXI
Longeway J. XIII, LXI
Lucretius XXXIV
Lukács E. A. XII

Maier A. XVI, XXI
Marsilius de Inghen XXVI, XXXVIII
Marsilius de Sancta Sophia XLI
Michalski K. XVI
Michaud-Quantin P. LXIII
Michałowska M. XI, XII, XV, XVII, XXXVI
Minio-Paluello L. LX, LXI, LXIII
Molland A. G. XIII
Monachus Niger XXXV
Moody E. LXVI
Murdoch J. E. XIII

Nanini A. XII
Nicolaus de Autrecourt XXXVI, XXXVII
Nicolaus de Dacia XXXV
Nicolaus de Mercuria XXXVII
Nicolaus Oresme XXXI
Nodelman U. XI
Nolan S. XI

Orellius LXV

Papiernik J. XI, XXXIV
Patar B. LX, LXV
Pelzer A. XVI
Petrus de Ailly XXXVIII
Petrus Lombardus XV, XVI
Pfeil B. XXXV
Pinborg J. XIV, LXV
Pironet F. XIII
Podkoński R. XI, XIII–XV, XXVII
Ponzalli R. LXIV

Rahman S. XIII
Read S. XIV
Ricardus de Bury XII
Ricardus FitzRalph XI, XIII
Ricardus Kilvington XI–XVII, XIX–XLIII, XLVII, LIV, LV, LVII, LIX
Ricardus Swineshead XIII, XIV
Robertus Grosseteste XXXIV
Robertus Halifax XXXVI
Robertus Holcot XXXVI
Rommevaux-Tani S. XIV, XXXVI

Schabel Ch. XV
Schapiro Ch. LXVI
Schmieja H. LXIV, LXV
Schum W. XXXV
Shapiro S. XIV
Sharpe R. XVI, XXI, XXXV
Smith A. M. LX
Spade P. V. XIV
Stegmüller F. XVI, XXXV, LIII
Streijger M. LXVI
Stump E. XIV
Sylla E. D. XIII, XIV, XXIII

Thijssen J. M. M. H. LXVI
Thomas Bradwardine XI–XV, XXXIV, XXXVII, XLI
Thomas de Aquino XXXIV, LXII
Thomas Wylton XXVI, XXXIV
Thorndike L. XXI, XXII
Trapp A. D. XVI
Truhlar J. XXXVI
Tulenheimo T. XIII

Valentinelli J. XL
Verbeke G. LXII
Vittorini M. XV
Vuillemin-Diem G. LXII, LXIII

Wciórka W. XI
Weijers O. XI, XXIII
Weisheipl J. A. XIV
Wilson C. XIV
Wolfson H. A. LXIV
Wood R. LX

Zalta E. N. XI, XIII, XIV

Żukowski B. XII

Index nominum locorumque in editione occurrentium

Auct. Arist. 7, 12, 55, 57, 60, 103, 135, 300, 316, 356, 392, 517, 546, 547, 561, 567, 576

Albertus de Saxonia
- *Phys.*
  - III, q. 5 537

Alexander Aphrodisiensis 181, 215

Alhazen
- *De asp.*
  - I, cap. 7 337
  - IV, cap. 2 337, 345
  - IV, cap. 3 337, 339

Anonymus
- *DSI* 20, 21, 401–404, 566, 567, 591, 592, 596, 599, 607
- *Lib. sex prin.* 248, 473
- *Prob. Conc.* 570
- *Tract. de max. et min.* 569, 602, 603
- Nicolaus Oresme?
  - *Q. sup. De celo* 338

Antiphon 338, 345

Archimedes
- *De plan. aequil.* 567

Aristoteles
- *Anal. post.*
  - I, 2 213, 254, 255
    - 16 209, 292
    - 17 292
    - 32 292
  - II, 19 271, 325
- *Anal. prior.*
  - I, 13 378
    - 15 372
    - 44 230
- *Cat.*
  - 5 15, 146, 230, 290
  - 6 13
  - 8 270, 453, 498, 517
  - 10 12, 173
  - 12 220, 384
- *De Soph. Elen.* 388
- *De an.*
  - II, 4 546
    - 2 568
    - 5 310, 473
- *De coelo*
  - I, 1 481
    - 2 392, 544
    - 3 10, 103, 235, 236
    - 4 53, 232
    - 5 348, 572
    - 6 458, 463, 469, 470
    - 7 8, 22, 55, 58
    - 11 571
    - 12 572
  - II, 7 592
    - 14 438, 559, 567
  - III 392
- *De gen.*
  - I, 1 11, 93
    - 4 170, 204
    - 5 141
    - 10 129, 147, 182, 544
    - 11 122, 423
  - II, 2 32, 37, 151, 470, 514
    - 3 43, 54, 73, 216
    - 4 16, 35, 36, 38, 184
    - 7 70
    - 10 55, 69, 75, 288
    - 11 561
- *De int.*
  - 1 305, 317
  - 4 304
  - 9 290, 294, 383
  - 14 388
- *De long.* 87
- *De mot. anim.* 567
- *De sensu* 60
- *De soph. Elen.* 221, 389

Aristoteles (*cont.*)
Eth. Nic.
I, 1 256
13 244
II, 1 13, 273
7 9, 13
III, 3 295
4 295
VI, 1 289
2 277
4 295
Metaph.
IV, 3 316
V, 4 216
VII, 1 253, 360
2 241
6 357
IX, 5 480
X, 4 12
XI, 3 226
8 295
2 226
XII 228
2 7
9 300
Meteo.
I, 12 72
III, 2 338
3 509
4 332, 337, 551
IV, 1 32, 37
9 55
12 52
Phys.
I, 1 209, 211, 212, 219, 220, 254, 353, 568
2 83, 211, 360
3 211
4 211, 547
5 5, 6, 211
6 177, 211
7 178, 211
8 211
9 211
II, 1 395, 436
2 364
4 295
8 369
III, 7 590
IV, 2 470
8 425, 427, 434, 489, 564, 581, 583, 587
9 482
11 478, 487
13 299, 471
14 502
68 425
71 426
V, 2 514
4 472, 475
6 545
VI, 1 167, 189
2 479, 537, 539
4 538
5 535
6 177
10 479
VII, 1 165
4 593
5 539, 578–580, 585
VIII, 1 238, 294, 369, 398, 560
2 294
3 576, 580
4 393, 560
6 482, 577
8 541
Pol.
I, 2 135
Top.
I, 15 515
III, 6 375
VI, 1 361
VIII, 7 389
11 291
12 372
Avempace 20, 435, 578
Averroes
De long. 21, 30, 32, 37, 87
De mem. 330, 332, 333
De sens. 121, 248, 330, 519
De som. 318, 334, 547
De sub. orb. 8
cap. 2 225, 228
In De an.
I, comm. 7 188
comm. 8 363

Averroes, *In De an.*, I (*cont.*)
comm. 12 186
comm. 13 186
comm. 40 416
comm. 41 50, 77, 231
comm. 64 137
comm. 69 144
comm. 70 113, 141, 144
comm. 92 188
comm. 94 139
II, comm. 2 15, 229, 233
comm. 4 235
comm. 7 235, 250
comm. 10 320
comm. 11 136
comm. 14 52, 391
comm. 20 333
comm. 21 137
comm. 22 138, 187
comm. 23 55
comm. 24 318, 325
comm. 25 189
comm. 32 134
comm. 34 187
comm. 38 52
comm. 39 46
comm. 43 30
comm. 54 29, 349
comm. 55 8
comm. 61 134
comm. 62 519
comm. 63 72, 330, 512
comm. 64 311
comm. 65 513
comm. 67 519, 549
comm. 74 41, 335
comm. 79 142
comm. 80 346
comm. 82 338
comm. 87 413
comm. 95 60
comm. 97 168
comm. 105 60, 248, 552
III, comm. 4 80, 136, 190, 191, 310, 329, 341, 473
comm. 5 186, 326, 329, 340
comm. 6 329, 332, 341
comm. 13 326
comm. 18 191, 329
comm. 19 340, 341
comm. 20 192, 329
comm. 21 388
comm. 22 317
comm. 27 300
comm. 30 186
comm. 39 300
comm. 60 507
In De celo
I, comm. 5 392, 395, 396
comm. 7 52, 162, 200, 391, 399, 405, 406, 418, 481, 521, 559, 561, 562, 599
comm. 12 392
comm. 17 29
comm. 18 395
comm. 20 8, 13, 57
comm. 32 232
comm. 33 583
comm. 34 232
comm. 36 572
comm. 46 463
comm. 47 463
comm. 51 22
comm. 53 464
comm. 57 407
comm. 63 575
comm. 88 590
comm. 89 445
comm. 116 569, 571, 572
comm. 117 311, 569, 572
comm. 118 572
comm. 120 284
comm. 125 289
comm. 126 289
comm. 127 15
comm. 128 571
comm. 133 572
comm. 137 176
comm. 138 75
comm. 140 8, 13, 289
II, comm. 1 13
comm. 2 187
comm. 6 593
comm. 17 392, 568, 596
comm. 21 369
comm. 27 567
comm. 36 581
comm. 37 187, 563
comm. 38 568
comm. 42 11, 36, 61, 119, 592
comm. 66 567

Averroes, *In De celo*, II (*cont.*)
comm. 93 294
comm. 96 568, 596
comm. 100 568
comm. 102 438
comm. 103 438, 441
comm. 104 407
comm. 105 407, 438, 568
comm. 107 438, 559, 566, 568
comm. 108 568
III, comm. 7 250
comm. 18 403
comm. 19 405, 407
comm. 21 404
comm. 23 392, 393
comm. 26 436, 583
comm. 28 401, 403, 598
comm. 52 10, 14, 86
comm. 55 17, 38
comm. 61 169, 176, 238
comm. 67 14, 17, 36, 47, 120, 132, 147, 148, 185, 248, 252, 334, 462
IV, comm. 1 146, 152
comm. 22 148, 434, 560, 563, 598
comm. 23 38, 434
comm. 25 54, 407
comm. 26 194
comm. 28 52
comm. 30 52, 412
comm. 31 150
comm. 32 150, 151
comm. 43 568
comm. 67 53
In De gen.
I, comm. 3 10
comm. 10 9, 544
comm. 24 10
comm. 27 141
comm. 43 11
comm. 45 469
comm. 50 8
comm. 83 122
II, comm. 6 8
comm. 35 35
comm. 46 52
comm. 48 66
comm. 49 52
In Metaph. lib. II (α)
comm. 3 214
comm. 4 254
In Metaph. lib. IX (Θ)
comm. 4 406
comm. 9 372
comm. 10 21, 480
comm. 13 9, 61, 394, 405
comm. 14 11
comm. 16 235, 243
In Metaph.
III, comm. 1 3
IV, comm. 2 390
comm. 29 383
VI, comm. 7 295
comm. 26 362
VII, comm. 2 241
comm. 3 253
comm. 4 233
comm. 8 175, 363
comm. 11 384
comm. 12 175
comm. 23 207, 515
comm. 24 175
comm. 26 7
comm. 28 11
comm. 30 17, 61
comm. 31 11, 146, 151
VIII, comm. 10 15, 146, 230
VIII, comm. 14 8
X, comm. 15 6, 277
comm. 16 7
comm. 19 12, 13
comm. 23 13–15, 29, 60, 147, 148, 162, 248, 399, 521, 528, 600
XII, comm. 6 9, 11, 14
comm. 7 6, 9, 174
comm. 11 231, 242
comm. 18 364
comm. 27 363
comm. 28 363
comm. 36 218, 394, 399
comm. 43 232
comm. 51 300
comm. 54 10
In Meteo.
III, comm. 1 337
comm. 2 338
In Phys.
I, comm. 1 51, 211, 213–215, 217–219, 222, 223, 227, 254,

Averroes, *In Phys.*, I, comm. 1 (*cont.*) 255, 352, 354, 367, 399
comm. 2 352–355, 366
comm. 3 352, 355
comm. 4 356, 568
comm. 5 213, 358, 368, 371
comm. 8 238
comm. 13 360, 361
comm. 15 203, 360
comm. 19 362
comm. 28 361
comm. 35 232, 271
comm. 36 24, 547
comm. 41 6, 88, 211
comm. 42 6, 7, 10, 88, 173, 176
comm. 43 5, 6, 8, 9, 11
comm. 44 10, 80, 170, 203
comm. 45 5, 10
comm. 46 5
comm. 47 5, 8, 9, 13
comm. 50 7, 12, 37, 83
comm. 51 10, 11, 177
comm. 52 14, 277
comm. 53 14
comm. 54 14
comm. 56 6, 8, 12, 60, 88, 172, 174
comm. 57 221
comm. 58 6, 163
comm. 60 7, 14, 76, 177, 178
comm. 62 15, 17, 87, 178, 522
comm. 63 12, 14, 524
comm. 64 7, 177, 178, 206
comm. 65 7, 177
comm. 66 7, 206, 234
comm. 67 7, 11, 176
comm. 69 168, 230, 234, 235
comm. 70 230, 234
comm. 79 172, 175
comm. 82 14, 15, 92, 169
II, comm. 1 46, 395, 396
comm. 3 56, 175, 393, 395, 436
comm. 4 15, 56, 175, 229, 241, 342, 394, 395
comm. 7 11
comm. 13 14
comm. 15 92, 174, 205
comm. 18 224, 364
comm. 20 344
comm. 22 214
comm. 23 224
comm. 26 133, 225, 228, 342
comm. 27 213
comm. 28 215
comm. 31 215
comm. 32 135, 215
comm. 33 215, 355
comm. 34 215
comm. 38 358
comm. 48 294
comm. 54 217
comm. 75 369
III, comm. 3 22, 469
comm. 4 460, 471
comm. 6 547
comm. 8 129
comm. 10 242
comm. 16 129, 130
comm. 18 117, 182
comm. 20 117
comm. 37 24, 167
comm. 42 43, 73, 86, 583
comm. 47 8
comm. 48 399, 407
comm. 60 590
comm. 65 168
comm. 67 168, 203
comm. 69 248
comm. 71 463
comm. 73 10, 76
IV, comm. 18 470
comm. 22 436
comm. 29 196
comm. 45 15
comm. 48 417
comm. 55 350
comm. 63 350, 351
comm. 67 393, 403
comm. 68 565
comm. 71 20, 56, 69, 128, 179, 411, 421, 424, 426, 435, 437, 444, 489, 573, 578, 580, 581, 583, 584, 586
comm. 72 85, 400, 411,

Averroes, *In Phys.*, IV, comm. 72 (*cont.*) 424, 429, 434, 562, 564, 587
comm. 74 583
comm. 79 570
comm. 84 180, 482
comm. 105 478
comm. 117 522
comm. 122 522
comm. 128 9, 471
comm. 129 181
V, comm. 3 143, 193
comm. 6 9, 60,
comm. 8 12, 396
comm. 9 12
comm. 10 12, 15, 195
comm. 12 6, 16
comm. 13 172, 177
comm. 19 7, 29, 49, 58, 259, 464, 495, 514
comm. 21 248
comm. 23 554
comm. 34 475
comm. 35 119
comm. 41 472
comm. 45 514
comm. 47 10
comm. 51 12, 59
comm. 52 9, 60
comm. 54 14, 58
comm. 57 396
comm. 58 9, 396
comm. 59 217, 396, 527
comm. 60 396
comm. 62 33, 396
comm. 65 545
VI, comm. 4 537
comm. 5 528
comm. 11 20, 562
comm. 15 400
comm. 19 539
comm. 32 113, 138, 538, 547, 553
comm. 39 40
comm. 40 538
comm. 45 65, 171, 195, 230, 473, 515
comm. 46 537
comm. 56 139
comm. 59 177, 204, 208, 544
comm. 68 401
comm. 71 55
comm. 85 564
VII, comm. 8 235
VIII, comm. 15 242
In V Metaph.
comm. 1 210
comm. 3 215
comm. 4 214, 216
comm. 21 213
comm. 29 87, 102
In Phys. lib. oct.
comm. 4 76, 552
comm. 16 8
comm. 23 540
comm. 32 31, 54, 148
comm. 46 63
comm. 55 8, 85
comm. 57 65
comm. 60 46
comm. 62 6, 9, 33
comm. 69 541
comm. 70 16
comm. 73 23
comm. 74 23
In Phys. lib. sept.
comm. 1 143, 294
comm. 2 46, 547
comm. 3 46
comm. 4 349, 560, 598
comm. 7 254
comm. 8 254, 294, 394
comm. 9 254
comm. 10 41
comm. 11 41, 85
comm. 12 41, 142, 349
comm. 13 41
comm. 15 369
comm. 17 273
comm. 18 273
comm. 20 270, 272, 273, 277, 312
comm. 23 20, 547, 576, 580
comm. 29 351, 393
comm. 30 393, 414
comm. 31 393
comm. 32 407, 560, 580, 598
comm. 35 20, 128, 257, 411, 581
comm. 36 577, 579, 580
comm. 38 318, 443, 539, 580

Averroes, *In Phys. lib. sept.* (*cont.*)
comm. 39 21, 127, 257, 578, 585
comm. 46 369
comm. 47 369
comm. 53 395
comm. 58 369
comm. 69 250, 521
comm. 80 583
comm. 84 394
Avicenna 549

Boethius
Com. in Cic. Top.
V 383, 385
Com. in De int. 286

Empedocles 423
Epictetus
Disc. 286
Euclides
Elem.
V 583
Lib. de pon.
II 584
Euclides (Adelardus Bathensis)
Elem. 539, 583
Euclides (Campanus)
Elem.
V 575, 582, 586
Euclides (Johannes de Tinemue)
Elem. 583
Euclides (Robertus de Chester)
Elem. 583

Gaethanus de Thienis
Recoll. sup. reg. Hent. 570
Galenus 600
Godfredus de Fontibus
Q. II
10 458
Q. VIII
16 240
Gualterus Burlaeus
Com. sup. lib. De phys.
IV 450
De primo 540, 541
In De gen. 50, 108
Sup. octo lib. Phys.
III 450
Sup. Arist. de Phys.
VIII 590, 591
Tract. sec. 470, 552
cap. I 456, 493–495, 499, 511
cap. II 514, 518, 519, 528
cap. III 500
cap. IV 457, 458, 468, 469, 471
cap. V 472
cap. VI 473, 475, 477–479, 520
Guillelmus Hentisberus
Soph.
Soph. 32 27
Guillelmus Ockham
Exp. in lib. Phys.
III, cap. 2 486, 492
Exp. sup. VIII 270
lib. Phys.
In lib. prim. Sent. (*Ord.*)
dist. 17, q. 8 457
Sum. Log.
III–3 38 240, 292, 302, 372
Guillelmus Ockham (*attrib.*)
Cent. theo. 441

Johannes Buridanus
Q. in De cael.
II, q. 12 590, 591
q. 23 568
q. 22 567, 569, 570, 595
Q. sup. De caelo
II, q. 12 591
Q. sup. De gen.
II, q. 6 32, 36
Johannes de Fonte *see Auct. Arist.*
Johannes de Sacrobosco
Tract. de spera 448
Johannes Dumbleton
Summa 27, 576
Johannes Duns Scotus
In Sent. (*Ord.*)
I, dist. 17, pars 2
q. 1 457
q. 2 457

Johannes Duns Scotus (*cont.*)
Q. in Isag.
q. 30, art. 3 32
Jordanus de Nemore
Elem. sup. Dem. pond. 438, 584
Lib. de rat. pond. 433, 565, 584, 585

Lucretius
De rer. nat.
I 422

Melissos 203

Nicholaus Oresme
Q. In De an.
II, q. 17 338
Q. in Meteo.
I, q. 9 338

Parmenides 203
Petrus de Alvernia
Sent. sup. De long. 87
Porphyrius
Isag. 363
Ps.-Aristoteles
De cau. prop. 43
De col. 248, 551
2, 60
De plan. 334, 398
Probl.
49 337
Ps.-Johannes Duns Scotus
In oct. lib. Phys.
I, q. 14 565, 570
q. 15 574

Ricardus Kilvington 32, 558
De insolubilibus (*ign.*) 378
Q. sup. De gen.
q. 1 32, 557
q. 3 114
q. 6 32
q. 9 467
Q. sup. Eth.
q. 1 541
Robertus Fland
Cons. 316

Robertus Grosseteste
De cal. sol. 438
De col. 549, 558
De iride
cap.13 337
In Post. anal.
I, cap. 1 355
cap. 2 178, 213, 240, 273, 276, 278, 279, 315, 319, 325
cap. 6 316
cap. 7 358, 371
cap. 10 224
cap. 11 16, 480, 481
cap. 12 263
cap. 14 275, 276, 324, 328, 355
cap. 19 355
II, cap. 2 263
cap. 6 254, 276, 324
cap. 18 271
Rogerus Bacon
De mul. spec.
pars 2, cap. 7 423
Op. maius
pars I, dist. 5 550
pars IV, dist. 4 438
Rogerus Rosethus
Q. sup. lib. Sent. 602
Rogerus Swineshead
Descr. mot. 448

Seneca
Trag. 220
Simeonus de Faversham
Q. Vet. 551
Simplicius 458
In Arist. De coelo 590

Thomas Bradwardine
Tract. de prop. 444, 564, 566, 577–581, 583, 584, 587, 588, 604–606
Thomas Bradwardine (*attrib.*)
Op. Art. Log. 589
Thomas de Aquino
In lib. De caelo
I, lect. 17 445, 590, 591
lect. 25 569, 574

Thomas de Aquino (*cont.*)
Q. disp.
q. 3, art. 3 32
Thomas Wylton
Q. Q.
q. 1 458, 471
q. 2 502
q. 3 457
Witelo
Opti.
IV, 28 509

Research on Science & Natural Philosophy **vol. VII**

Richard Kilvington (c. 1302–1361) was a foundational figure in the formation of the so-called School of Oxford Calculators and stands out as one of its most innovative thinkers. Distinguished by his integration of mathematical reasoning and logical analysis in addressing problems in natural philosophy, Kilvington developed a distinctive method of argumentation that profoundly influenced both his contemporaries and subsequent medieval thinkers. His question-commentary on the Physics addresses a wide range of philosophical themes, including physical change (such as generation, alteration, mixing, and local motion), the nature of knowledge, the theory of the soul, and key logical concepts. Through his inquiries, Kilvington helped to lay the groundwork for a more rigorous, analytical approach to natural philosophy.

This volume offers a critical edition of Kilvington's *Quaestiones super libros Physicorum* accompanied by an analytical introduction. The entire commentary was dispersed early on, and individual questions survive only in a small number of manuscript sources. Its full reconstruction has been achieved primarily through a comparison of internal cross-references within Kilvington's own questions. This editorial approach represents a rare and methodologically significant contribution to the recovery of medieval philosophical texts.

NARODOWE CENTRUM NAUKI

Centrum Filozofii Przyrody

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

wydawnictwo.uni.lodz.pl
ksiegarnia@uni.lodz.pl
(42) 665 58 63

ISBN 978-83-8331-736-6